ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 1er MARS 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 11.753
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.753

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԻՒՆՈՏ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

Մերձաւոր Արեւելքի Նախկին Ռազմիկներու Դաշնակցութիւնը այսօր՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Էնվալիտի Սէն Լուի մատուռին մէջ կ'ոգեկոչէ յիշատակը ֆրանսացի, հայ, սուրիացի, լիբանանցի, սենեկալցի եւ հնդկաչինցի այն զինուորներուն, որոնք առաջին աշխարհամարտին ինկան պատուոյ դաշտին վրայ: Արարողութեան ներկայ պիտի ըլլայ Ռազմիկներու նախարարը, յանուն կառավարութեան:

Ռազմիկներու Դաշնակցութիւնը կազմակերպած է նաեւ շողենաւով դէպի Սուրիա, Լիբանան ու Կիլիկիա ուխտագնացութիւն մը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 25էն Մայիս 27:

Այս արարողութիւնն ու ուխտագնացութիւնը՝ ֆրանս. բանակին կողմէ Կիլիկիոյ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի գրաւման յիսնամեակին առթիւ:

Գովելի է անշուշտ ձեռնարկը: Երախտագիտական պարտականութիւն մըն է ոգեկոչել յիշատակը կանոնաւոր թէ կամաւոր այն մարտիկներուն, որոնք իրենց կեանքը զոհեցին ռազմադաշտերու վրայ, յանուն գաղափարի:

Հայ կամաւորներ փութացեր էին Եգիպտոսէն ու Հեռաւոր Ամերիկայէն դէպի Կիպրոս՝ այն հաստատ յոյսով, որ Թուրքը ընդմիշտ պիտի վտարուէր Կիլիկիայէն եւ հայկական ինքնավար բոյն մը կեանքի պիտի կոչուէր պատմական այն հողերուն վրայ, ուր ամբողջ երեք դար՝ 1080էն մինչեւ 1375՝ ծածանած էր անկախ Հայաստանի նուիրական դրօշը՝ Ռուբինեանց, Հեթումեանց եւ Լուսինեաններու հարստութեանց օրով:

Հայերը ջախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմէին Արեւելեան Լեգէոնին մէջ, որ կը մասնակցէր Զօր. Ալէնպիի «Եգիպտական Արշաւաբանակ»ի ընդհանուր յարձակողականին, 1918 Սեպտ. 18էն 19 լուսնալիք գիշերը:

Կռիւներու առաջին ժամերուն իսկ հայ կամաւորները կ'արձանագրէին Արարայի փառապանծ յաղթանակը՝ ռազմադաշտին վրայ ձգելով քանի մը տասնեակ նահատակներ, հերոսի լուսապսակը իրենց ճակտին:

Կը գրաւուէր Կիլիկիան:

Կամաւորները կը հաւատային թէ հասած է փրկութեան ժամը: Արեւելեան լեգէոնը կը դառնար Հայկական լեգէոն: Հայ կամաւորներ կ'ընկերանային Ֆրանսացիներուն՝ գրաւելու համար Ատանան, Մարաշը և Կիլիկիան այլ հայաւաններ:

Հերոսական կռիւներ, զոհեր, նահատակներ ֆրանսական դրօշին տակ՝ պատմական Կիլիկիոյ ամէն կողմը:

Միայն զինուորնե՞ր:

Հապա՞ Մարաշի, Այնթապի ու Հաճընի մէջ տասնեակ հազարաւոր անպաշտպան ու անմեղ մարդոց, կիներու եւ երախաներու նահատակութիւնը:

Յանուն ինչի՞:

Ազատութեան խորհրդանշան ֆրանսական եռագոյնին փարած՝ կրակի մէջ կը նետուէր Հայութիւնը, այն հաստատ հաւատքով, որ հնչած էր ժամը, պիտի ազատագրուէր Կիլիկիան, շնորհիւ յաղթական դաշնակիցներու աջակցութեան:

Զարհուրելի եղաւ հիասթափութիւնը:

Ո՛չ հաւատք մնաց, ո՛չ իսկ՝ յոյս:

Անդնդախոր աղջամուղջ:

Արիւնո՛տ յիսնամեակ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՍԱՆ-ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆՆ Է ՈՐ ԿԸ ԽՕՍԻ

Այս անգամ՝ մտաւորականը, համալսարանականն էր որ խօսեցաւ Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ: Արդարեւ քաղաքականութիւնը վերջացած էր նախագահ Փոմփիտուի համար եւ Քոմընուէլթ Քլըպի ճաշին ատեն, խոր վերլուծում մը ըրաւ Պղատոնէն մինչեւ Պօլէր: Պղատոնէն ի վեր, ըսաւ Փոմփիտու, բազմաթիւ փիլիսոփաներ դատապարտած են քաղաքակրթութեան չարիքները եւ այդ նիւթին մասին ըսած՝ ինչ որ պէտք էր: Պէտք չէ մոռնալ թէ մարդը դատապարտուած է աշխատելու եւ թէ անոնք, որ կ'ապրին առանց աշխատելու, թող ըլլան հիփի, այդկերպ ընել միայն շնորհիւ ուրիշներու աշխատանքին: Երիտասարդութեան տագնապն ալ այսօրուան յատուկ չէ: Թեքնիք, ընկերային կամ քաղաքական ամէն փոփոխութեան շրջանին, երիտասարդութիւնը ունեցած է, ինչ որ վիպականութեան ատեն, կը կոչէին «դարուս ցաւը»:

Նախագահ Փոմփիտու հարց կուտայ «յեղափոխական շարժո՞ւմի մը առջեւ կը գտնուինք թէ ոչ դարու որեւէ տագնապի: Եթէ միայն երիտասարդութիւնն ըլլար, երկրորդին կուտայի ընտրութիւնս: Իր քննադատութիւնը բացասական կը մնայ եւ յաճախ ոչնչութեան կը տանի: Աւելի քան Կարլ Մարքսի խորհիլ չի՞տար Համլէթի թու տայ, թու սլիփ, թու սլիփ, փէր չէնս, թու տրիմ (մեռնի՛լ, նիրհել, նիրհել, երանի երազել): Անձնապաշտութիւնը կամ ձրի ոճիրը կամ եւ տրոկին միջոցաւ երազ մը: Այդ չէ՞ զոր կը տեսնենք:

Ինչ որ ծանրակշիռ է, կ'ըսէ Փոմփիտու, երիտասարդութեան այս տագնապին մէջ, այն է որ չափահասները զայն կը նկատեն քաղաքակրթութեան տագնապը: Մեր պարտականութիւնը իրաց այս կացութեան առջեւ պէտք է ըլլայ նախ մեր աչքերը բանալ ներկային վրայ, ապա հարց տալ ապագային մասին: Ներկան մեծ անհաւասարութիւն մըն է մարդոց միջեւ: Արդարութիւնը հոս է, մեր ընկերութեանց մէջ: Ապագա՞ն, պատասխանն է զոր պէտք է գտնել Պօլէրի հարցումին «Աշխարհ այլեւս ի՞նչ ունի ընելիք երկինքին տակ» եւ գիտնալ եթէ ինչպէս կը նախատեսէր.— «Պիտի կորսուինք անկէ ուրկէ հաւատացինք որ կ'ապրինք»: Մէկ խօսքով, իմաստ մը տալ քաղաքային եւ թեքնիք քաղաքակրթութեան, որու մէջն ենք:

Փոմփիտուի համար՝ իմաստութենէն աւելի հաւատքի պէտք ունինք, բացասականէն աւելի՝ յոյսի ազատագրելու համար մարդը մեքենական քաղաքակրթութեան պարտադրանքներէն:

Շաբաթ օր, Փոմփիտու Սան-Ֆրանսիսքոյէն Շիքակօ կը մեկնէր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ համայնավար ուժերը կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը Լաոսի մէջ: Ժառի հովիտի գրաւումը գրեթէ ամբողջացնելէ ետք, այժմ կը պատրաստուին նոր յարձակումներու: Դեռ յայտնի չէ իրենց հետապնդած ծրագիրը, քանի որ կրնան յառաջանալ քանի մը ուղղութեամբ: Յամենայն դէպս մայրաքաղաքէն 150 քմ. հեռաւորութեան վրայ կը գտնուին: Ամերիկացիներու հաշուով՝ 9000 հիւս. վիէթնամցիներ գործողութիւններուն կը մասնակցին՝ իրենց ետին ունենալով 10 հազար զինուորի պահեստ: Ասոնց դէմ դնող արքայական ուժերու թիւը հինգ հազար է. կան նաեւ 12 հազար լեռնականներ (Մէօ):

ՀՈՆԿ – ՔՈՆԿԻ «Սթար» թերթը կը գրէ, թէ Ֆրանսա յիսուն Միրաժ օդանաւ ծախած է Չինաստանի, ինչ որ զգալի նպաստ մըն է կարմիր Չինաստանի օդային ուժին:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ դատարանը երեքէն չորսուկէս տարուան բանտարկութեան վճիռ արձակեց լեհ հինգ մտաւորականներու հանդէպ, որոնք պահանջած էին դրաքննութեան ջնջումը Լեհաստանի մէջ:

ԳԱՀԻՐԷԻ թերթերը կը գրեն, թէ Խորհ. Միութիւն Միկ օդանաւեր յանձնեց Սուտանի: Այժմ աշխատանք կը տարուի սուտանցի օդաչուներ պատրաստելու համար: Եուկոսլաւիոյ նախագահը՝ Թիթօ, Գահիրէի մէջ տեսակցեցաւ Նասրի հետ: Գահիրէէն ետք Թիթօ Թրիփոլի պիտի այցելէ:

«ՊՐԱՒԴԱ»ի մէջ մարեշալ Գրէչքօ, որ Խորհ. Միութեան պաշտպանութեան նախարարն է, կը գրէ, թէ «մեր ուժերը միշտ կազմ եւ պատրաստ են»:

ՊԱՂՏԱՏԻ յատուկ ատեանը դաւադիրներու նոր խումբ մը սկսած է դատել:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ Երեք Մեծերը՝ Մ. Նահանգներ, Անգլիա եւ Ֆրանսա, համաձայնեցան Ռուսերու հետ հանդիպում մը ունենալու Պերլինի հարցի կարգադրութեան համար: Խօսակցութիւնները տեղի պիտի ունենան Արեւմտեան Պերլինի մէջ, Մարտի վերջերը:

ԿԱԶԱՅԻ շրջագիծին մէջ, վերջին օրերուն, խափանարարական ձեռնարկներ կ'ըլլան: Արդարեւ ձեռնառումբեր կը նետուին իսրայելեան կառքերու եւ փոխադրական այլ միջոցներու վրայ: Ձեռնառումբ մը 36 արաբ վիրաւոր: Իսրայէլի վարչապետը՝ Տիկին Մէյր, կրկին անգամ ազդարարեց Արաբներուն, որ վերջ տան օդանաւային եղեռնափորձերուն, այլապէս «Իսրայէլ հարկ եղած միջոցները ձեռք կ'առնէ»:

ՎԻԼԷՆ գետին զօրաւոր հոսանքին զոհ գացին երեք պարմանուհիներ՝ խեղդուելով: Պատանիները իրենց ընկերներուն հետ քայաքի փորձ կը կատարէին, երբ ջուրը խուժեց եւ իրենք ալ անհետացան:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ լրտեսական նոր ցանց մը երեւան ելած է, որ կ'աշխատէր ի նպաստ Ռուսերուն եւ Ռումանացիներուն:

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ մըն է Փարիզ կը գտնուէր Վիկտոր Համբարձումեան, նախագահելու համար Գիտական Միութեան միջազգային Խորհուրդի նստաշրջանին:

Հինգշաբթի իրիկուն, Վիկտոր Համբարձումեան անգլերէն դասախօսութիւն մը տուաւ Փարիզ Աստրոֆիզիք Հիմնարկութեան մէջ, նիւթ ունենալով Բիւրականի Աստղադիտարանին նոր հետազօտութիւնները, որոնց հիմնականն է՝ բոնկող աստղերու ուսումնասիրութիւնը:

Վիկտոր Համբարձումեան Հայաստան վերադարձաւ Շաբաթ առաւօտ:

Այս առթիւ մեր աշխատակից՝ Գրիգոր Համբարձումեանի յօդուածը կարդալ Երեքշաբթի օր:

ՀԷՔԵԱԹ

Պիտի գայ օր մը, երբ բանաստեղծ տղայ մը վերջին անգամ պիտի պատմէ իր սիրած աղջկան, թէ ժամանակին, կար ու չկար, Սէն գետը կար:

Սէնը կը հոսէր դանդաղ, կարծես յամենալով, ճանալով, ինչպէս մեծ տըխրութիւնները, ինչպէս սէրը՝ որ նուազում է ունեցած այլեւս եւ չի տենչար:

Գետի երկու ափերուն կը տարածուէր հսկայ քաղաք մը, Փարիզ:

Փարիզի մէջ միլիոններով մարդիկ կային եւ բոլորը կը նմանէին իրարու, մեռելներու նման.

Երեւակայէ սիրելիս, միլիոններով մարդիկ նոյն աչքերով:

Եւ ամէնուն սրտերուն մէջ կեանքն ապրուած էր արդէն,

Հակառակ անոր, որ Սէնի երկու ափերուն վրայ կար արշալոյս ու վերջալոյս:

Կար գիշերը Փարիզի եւ իր լոյսերը կը թափէր Սէնին վրայ, տարտամօրէն, հոս ու հոն,

Գերեզմանի մը վրայ նետուած ծաղիկներու նման:

— Ճիշդ այդպէս են աչքերդ, սիրելիս, ուր կը տեսնեմ ահա թէ այլեւս չես սիրեր:

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՄՆՋՈՅԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Հայ գիտական միտքին համար մեծ կորուստ մը եղաւ Ակադ. Արմենակ Մնջոյեանի յանկարծադէպ մահը: Գիտնականը հազիւ վաթսունեւհինգ տարեկան էր:

Ծնած էր Սարիղամիշ, 1904 Նոյեմբեր 23ին: Փոքր տարիքէն լծուած է աշխատանքի, երբ իր ծննդավայրին մէջ իսկ եղած է դեղարանի աշկերտ: 1928ին կ'աւարտէ Մոսկուայի քիմիագիտութեան եւ դեղագործութեան հիմնարկութիւնը, իսկ 1933ին՝ Երեւանի բժշկական հիմնարկութիւնը: Մինչեւ 1946 վարիչն էր Երեւանի բժշկական հիմնարկութեան օրկանական քիմիագիտութեան ամպիոնի, իսկ մինչեւ 1950՝ նոյն ճիւղի ամպիոնի վարիչը այս անգամ Երեւանի համալսարանին մէջ:

Սկիզբը ուսումնասիրած է Հայաստանի բոյսերն ու հանքային հում նիւթերը՝ օգտագործելու համար զանոնք դեղերու պատրաստութեան մէջ:

1944ին ստացաւ փրոֆէսէօրի կոչում:

1947ին կը նշանակուի տնօրէն Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի քիմիա – դեղագործութեան գիտահետազօտական տարրալուծարանի:

1950ին կ'ընտրուի թղթակից – անդամ Հայաստանի Գիտ. Ակադեմիայի, իսկ երեք տարի ետք՝ 1953ին՝ կը դառնայ իսկական անդամ:

Մեծ զարկ տուած է դեղերու պատրաստութեան աշխատանքին: Տարիներու ընթացքին գտած ու շրջանառութեան դրած է մեծ օգուտ ունեցող այլազան դեղեր՝ սրտի, մկաններու, ջիղերու հիւանդութեանց դարմանումի համար:

Հրապարակած է 250 աշխատութիւն:

Գիտնականին կատարած հետազօտութիւններուն շնորհիւ՝ Հայաստանի մէջ զարգացան քիմիագիտութեան եւ դեղագործութեան քանի մը ճիւղերը: Տարիներ շարունակ ճիգ ու ջանք չէ խնայած, որպէսզի հայ քիմիագէտներու հոյլ մը հրապարակ գայ Հայաստանի մէջ:

Ակադ. Ա. Մնջոյեանի մահով բաց մը կը ստեղծուի հայրենի գիտական կեանքին մէջ, յատկապէս՝ դեղագործութեան ճիւղին մէջ:

La Princesse des Ursins

SA VIE, SES LETTRES (*)

de

MARIANNE CERMAKIAN - VORPERIAN

Յունուար ամսուն, Սորպոնի գրական Համալսարանին մէջ, Տիկին Մարիան Սերմաքեան ներկայացուց իր Թէզը «Իւրսէնի իշխանուհին, իր կեանքը, իր նամակները», 700 էջնոց գիրք մը, հինգ ժամ տեւող քննութենէ մը ետք, ստացաւ Տօքթէօռ էս Լէթրի (Տօքթօրա տ'էթա) տիտղոսը «շատ պատուաւոր» նիշով:

ՀԵՂԻՆԱԿԸ

Տիկին Սերմաքեան, անդրանիկ աղջիկն է Հայ տաղանդաւոր բանաստեղծ Թուրէն Որբերեանի. (ո՞վ չի յիշեր կամ չէ արտասանած իր դասական դարձած «Գիւղիս ճամբան» իր ամբողջական գործերէն «Ովասիս»ի մէջ):

Մարիան Որբերեան իր կրթութիւնը ստացած է Փարիզ, 1934ին, քսան տարեկանին կ'ըլլայ «Լիսանսիէ էս Լէթր» 1935ին կ'անցընէ «Տիբլօմ տ'էթիւտ Սիւբէրիօր» քննութիւնը եւ կը վկայուի: 1936ին կ'անցընէ իտալերէն լեզուի վկայականը, 1937ին տարի մը կ'ուսանի Անգլիա, պատրաստելու իր բրոֆէսէօրի աստիճանը:

Կ'ամուսնանայ 1937ին. եւ իր ամուսնոյն հետ կը մեկնի Չեխոսլովաքիա, ուր իր ամուսինը ճարտարարուեստի մէջ, մեծ պաշտօնի մը կանչուած էր:

1940ին կը ծնի իր զաւակը Թուրէն, ներկայիս, վկայուած Պէրքլէի համալսարանէն Քալիֆորնիա, եւ Բրօֆէսէօր Լավալի (Գէպէք. Գանատա համալսարանին մէջ):

1947 – 1950 Միջին Արեւելք: 1950–1960 Եթովպիա ուր իր ամուսինը խորհրդական նշանակուած է կառավարութեան:

1953ին Փարիզ կուգայ Սորպոնի մէջ անցընելու իր առաջին Թէզը «Քաղաքական եւ գրական բարեկամութիւն մը, Մատամ տը Մէնթընօն, եւ Իշխանուհի Իւրսէն», շատ յաջող կերպով:

1960ին կը մեկնի Միացեալ Նահանգներ (Քալիֆորնիա), եւ ներկայիս ֆրանսական գրականութեան բրօֆէսէօր է Միլս Գօլէճի մէջ, Օքլանտ:

Կը շարունակէ նաեւ իր գրական պրպտումները ամէն տեղ, կ'աշխատակցի ֆրանսական եւ ամերիկեան գրական հանդէսներու, կը հրատարակէ զանազան գրութիւններ:

1970ի Յունուարին եկաւ դարձեալ Փարիզ, անցընելու իր Թէզը, եւ վերադարձաւ Ամերիկա, շարունակելու իր պաշտօնը, նոր փայլով մը:

Տիկին Սերմաքեան անցեալ տարի դժբախտութիւնը ունեցաւ կորսնցնելու իր ամուսինը: Գիրքը իր ամուսնոյն յիշատակին ձօնած է:

Քալիֆորնիոյ մէջ կը մասնակցի հայկական կեանքին, հմուտ է հայերէնի եւ հայ գրականութեան:

Իր զուարթ բնաւորութեամբ սիրուած է բոլորէն, եւ մեծ համբաւ ունի Հայերուն եւ Ամերիկացիներուն մօտ:

ԳՐՔԻՆ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻՆ

Մարի Անն տը լա Թրէմուալ ծնած է Փարիզ 1642ին, առաջին անգամ կ'ամուսնանայ 15 տարեկանին, Շալէի իշխանին հետ. 1675ին երկրորդ անգամ կ'ամուսնանայ Բրէնանի դուքսին հետ, կը հաստատուի Իտալիա: Իր բացառիկ իմացականութեամբ, եւ շնորհիւ իր մեծ կարողութեանը էնթրիկներու մէջ, իր պալատը կը դառնայ ֆրանսական ազդեցութեան մեծ կեդրոն մը:

Երկրորդ անգամ կ'այրիանայ 1698ին, կը վերադառնայ Ֆրանսա, կ'առնէ Իւրսէնի իշխանուհիի տիտղոսը:

Լուի 14րդ իր պաշտպանութեան տակ կ'առնէ զինքը, շնորհելով լայն կենսաթոշակ մը:

Երբ Անժուի դուքսը Սպանիոյ Թագաւոր կը հռչակուի, Իւրսէնի իշխանուհին կը մեկնի Սպանիա եւ կը դառնայ պալատին «սենեկապետներուն պետը», իր ազդեցութեամբ կը կառավարէ Սպանիան, ազդելով Թագուհիին վրայ, եւ Թագուհին ալ իր կամքով կը կառավարէ Թագաւորը:

Բայց կարդինալ տ'Էսթրէ կը մեղադրէ էնթրիկներու վարպետ իշխանուհին, որ Լուի 14րդի կողմէ, ետ կը կանչուի՝ Վերսայլ:

Բայց դարձեալ կը յաջողի վերադառնալ Սպանիա աւելի զօրաւոր քան երբեք:

Իւթրէխթի դաշնագրով իշխանութիւն մը կը ստանայ Հոլանտայի մէջ:

Սպանիոյ Թագուհին կը մեռնի: Իւրսէնի իշխանուհին կ'ամուսնացնէ այրի Թագաւորը, իր բարեկամուհիին Էլիզապէթ Ֆարնէզի հետ:

Բայց նոր Թագուհին քանի մը ժամանակ վերջ կ'աքսորէ զինքը:

1714ին կը վերադառնայ Փարիզ: Իրեն շատ պաղ ընդունելութիւն մը կ'ըլլայ արքունիքին կողմէ, իշխանուհին կը քաշուի Հռոմ, ուր կը վախճանի 1722ին, 80 տարեկանին:

ԳԻՐՔԻՆ ՈԳԻՆ

Տիկին Սերմաքեան կը սիրէ իշխանուհին: Ապրած Լուի 14րդի դարուն, աւելի հալածուած քան պաշտպանուած պատմաբանները ամբողջովին չեն ուսումնասիրած իր կեանքը:

Տիկին Սերմաքեան ամբողջ 17 տարի պրպտած է արխիւները Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Սպանիոյ եւ Անգլիոյ գրադարաններուն մէջ:

Իշխանուհիին երիտասարդութիւնը եւ ծերութիւնը նկարագրելու ճշմարտօրէն:

Սպանիոյ մէջ կատարած իր մեծ դերը մանրամասնօրէն կը բացատրէ հեղինակը: «Անձ մը որ կը սեռի իշխանական մեծ եւ հին դերդաստանէ մը, 80 տարուան կեանք մը, Եւրոպայի մէջ, ուր կը տիրեն քաղաքական եւ միջազգային կռիւները շարունակական երթ ու դարձ մը իր ծննդավայր հայրենիքէն, դէպի իր ընդգրկած հայրենիքը հասած ծերութեան, կը շարունակէ մասնակցիլ քաղաքակ բոլոր եւեւէջներուն:

Իշխանուհի Իւրսէնի 45 տարուան նամակագրութիւնը մէջտեղ հանած է, Տիկին Սերմաքեան, ուսումնասիրած զայն մանրամասնօրէն համակրութեամբ, հետաքրքրութեամբ եւ կենդրոտ: Թղթակցութիւն իր բարեկամներուն եւ թշնամիներուն հետ: Այդ նամակներով կ'ապրինք Գոռնէյի եւ Մոլիէռի աշխարհին մէջ. Հոնորէ Տիւրֆէ, Մատամ տը Լաֆայէթ, տը Ռէյ, Սէն – Սիմոն, բոլորն ալ ներկայ են:

Հեղինակը գիրքը կը ներկայացնէ շատ կենդրոտ ձեւով, ինչպէս իր զուարթ հերոսուհի իշխանուհին, կատարեալ վէպ մըն է որ կը կարդանք այդ նամակներու միջոցաւ:

Փաստացի պատմութիւն մը, հարուստ, շատ մը նորութիւններով, եւ բացառիկ փաստաթուղթերով մանրամասն աղբիւրներով շատերը անտիպ:

Գալով գրքին մատենագրութեան շատ կարեւոր եւ լայն աշխատանքի գործիք մըն է, ուսումնասիրելու համար Ֆրանսան, Իտալիան եւ Սպանիան, Լուի 14րդի դարուն:

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մարիան Սերմաքեան, իր այս հսկայական ձեռնարկով մեծ ծառայութիւն մը կը մատուցանէ Ֆրանսական մատենագրութեան եւ գրական պատմութեան:

Ամբողջ 17րդ դարուն գրական, քաղաքական, պատերազմական կեանքն է, կ'ապրինք բոլոր դրուագներուն եւ թատերագիրներուն հետ. պալատին եւ Եւրոպայի արքունիքներուն կեաքը կը տեսնենք, իշխանուհիին նամակներով, շատ մը մութ ծալքեր կը բացուին մեր առջեւ:

Երբ կ'աւարտենք այս հոյակապ գրքին ընթերցումը, մենք ալ կը սկսինք սիրել Իւրսէնի իշխանուհին, այնքան զրպարտուած, անտեսուած կամ աքսորուած:

ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

Եւ երբ Հայ, անգամ մը եւս կ'ուրախանանք, տեսնելով հայ ազգի տիկին Սերմաքեանի բերած այս հարստութեան, յօգուտ Ֆրանսական մատենագրութեան եւ պատմութեան:

Գործ մը որ պիտի մնայ, իբր տեսակ մը գիտական աղբիւր բոլոր անոնց որ կը սիրեն եւ կ'ուսումնասիրեն 17րդ դարը իր փայլով եւ իր դժուարութիւններով: Հայ բանաստեղծին աղջիկը սնած ֆրանսական մշակոյթով արժէքաւոր եւ սիրուն նուէր մը բերէ Ֆրանսական գրականութեան:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(*) *Didier*, Paris 1969.

ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐ

Դժբախտաբար, շատ կցկտուր են մեր ունեցած տեղեկութիւնները միջնադարեան Հայաստանի շինարարական գործին ղեկավարներուն մասին: Սակայն արդէն Ե. Է. դարերու յուշարձաններու ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ, որ հակառակ յատակագիծերու եւ ծաւալի կոմպոզիցիաներուն մէջ նկատուող բազմազան ձեւերուն, հայկական յուշարձանները աչքի կը զարնեն իրենց ոճի միասնականութեամբ, համաչափ սիստեմի մը գոյութեամբ, Դարեր շարունակ Հայ եկեղեցին խիստ հսկողութիւն սահմանած էր աղօթավայրերու ձեւերուն վրայ: Յատուկ օրէնքներ մշակուած էին, որոնց համաձայն եպիսկոպոսները իրաւունք ունէին քանդելու որեւէ եկեղեցի, եթէ անոր ընդհանուր ձեւերը չէին համապատասխաներ առաջադրուած պահանջներուն: Շինարարական գործը կ'ընթանար իշխաններու ծառայող գործակալներու հսկողութեան տակ:

Կառուցուածքներուն բարձր որակը, անոնց ոճին միասնականութիւնը, համաչափութիւններուն խելացի օգտագործումը կը վկայեն միաժամանակ, որ յուշարձանները կառուցուած են փորձառութիւն ունեցող վարպետներու ձեռքով, որոնք չէնքը աւարտելէ ետք ոչ թէ ցրուած են, հեռացած, այլ իրենց խումբով սկսած են շինել ուրիշ շէնք մը: Այդ խումբին ղեկավարը եղած է ճարտարապետը, որուն աշխատանքը բոլորովին անջատուած էր միւս վարպետներու աշխատանքէն: Համեմատաբար փոքր յուշարձաններու մէջ ան որմնադիրներուն ղեկավարն էր, գլխաւոր վարպետը:

Բացի յուշարձանին առանձին մասերու նշանադծումէն և շինարարական աշխատանքներու անմիջական հսկողութենէն, ճարտարապետն էր, որ պէտք է տար բոլոր կարեւոր հանգոյցներուն մօտէնները, եւ անոր ցուցմունքներովն էր, որ պէտք է գետեղուէին զարդաձեւերն ու կառուցուէին այլ մանրամասնութիւնները: Ճարտարապետներուն գլխաւոր գործիքներն էին լարը, քանակը, կարկինը, եւ այսօր ալ շատ յուշարձաններու վրայ կարելի է դեռ տեսնել անոնց հետքերը,

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Այդ երիտասարդը, ըսաւ մըսթըր Ճոնի ակնարկելով, քսան տարի Ամերիկա կեցեր է ու բոլորովին մոռցեր է վարուելու կերպը, եթէ ոչ խնդիր հանելու բան չկայ, ինք պատուաւոր վաճառական մըն է, եկաւ հոս ամուսնացաւ, այսօր հարսնիքը եղաւ եւ հիմա ալ իր տեղը կը վերադառնայ, իր աներն ալ Բարսեղ էֆէնտի, Հրապարակին վրայ ծանօթ վաճառական մըն է, կառավարութեան հետ միշտ յարաբերութիւններ ունեցող եւ ոստիկանութեան նախարար փաշային ալ բարեկամը, հիմա հասկցա՞ք, պէյ էֆէնտի...

— Աղէկ, բայց ի՞նչ կրնամ ընել, գիտէք թէ որքան խստութիւն կայ եկող գացող Հայերու մասին:

— Այո, սակայն ասիկա ձեր փնտռած Հայերէն չէ, մարդը ալ Հայ անգամ չի համարուիր... դուք եթէ ուզէք կրնաք ճար մը գտնել եւ խեղճերը ճամբու դնել, ի՞նչ պէտք կայ խնդիր յարուցանելու պարապ տեղը... ձեզի դոհ ալ կ'ընենք:

Քոմիսէրը թեթեւ մը ժպտեցաւ. վերջապէս վճռական խօսքը արտասանուած էր, այն խօսքը որուն կը սպասէր արդէն:

— Առաջ ըսէք գոնէ այդ բաները, մոլտաց քթին տակէն:

— Հինգ ոսկիով խնդիրը կը լմննա՞յ, հարցուց Մարտիկ էֆէնտի դրպանը խառնելով:

— Միւս երկու ոստիկաններուն ալ բան մը տալու է:

— Առէք ոսկի մըն ալ անոնց համար:

Եւ կամաց մը Օսման պէյին ձեռքը սահեցուց վեց ոսկին:

Գրեթէ վայրկենաբար եղած էր այս կարգադրութիւնը, երբ երկու խօսակիցները դեռ գարեջրատուն չէին հասած:

— Ուրեմն վերադառնանք, ըսաւ Օսման պէյ, որ վեց ոսկիներէ շլացած էր, սուրճը պարապ բան է, ժամանակ կը կորսնցնենք:

— Ես ալ այդ գիտել պիտի տայի, պատասխանեց Մարտիկ էֆէնտի:

Երբ վերադարձան սպասման սրահի դրան մօտ, քոմիսէրը ըսաւ ոստիկաններուն:

— Թողէք այս էֆէնտիները անցնին, նախարար փաշային ծանօթ են եղեր...

Հարս ու փեսան եւ իրենց ողջերթի եկողները աճապարեցին ներս, որովհետեւ ալ հազիւ տասը վայրկեան կար կառախումբին մեկնելուն:

Վակոնին մէջը տեղաւորուելէ ետք, Ճոն փութաց իր շնորհակալիքը յայտնել Մարտիկ էֆէնտիի:

— Ի՞նչ հրաշք գործեցիր այս պէս յաջողելու համար, հարցուց:

Մարտիկ էֆէնտի բացատրեց «հրաշքը», եւ երիտասարդը խկոյն իր պարտքը վճարեց:

— Երբոր Ամերիկա հասնիմ, պիտի բողոքեմ այս եղածին դէմ, ըսաւ:

Մեկնումի զանգը հնչեց:

— Ճամբորդները թող վակոն մտնեն, հրամայեց կայարանապետը:

Եւ ընդհանուր աճապարանքի մը մէջ Ջապէլ իր մնաս բարովը ըսաւ, արցունքոտ աչքերով:

Բ.

Այս արկածալից հարսանիքէն երկու շաբաթ վերջն էր, երբ իրիկուն մը Թեփէ Պաշիի պարտէզին դէմ գտնուող մեծ օթէլներէն մէկուն առջեւ կառք մը կանգ առաւ եւ երիտասարդ մը վար իջաւ:

Օթէլին դռնապանը, երկայնահասակ պատկառելի ծերունի մը, խկոյն փութաց կառքին քով եւ կառապանին օգնեց վար իջեցնելու համար մեծկակ պայուսակ մը, մինչ աւելի պզտիկ պայուսակ մը կը գտնուէր երիտասարդին ձեռքը:

— Պարապ սենեակ ունի՞ք, հարցուց ճամբորդը Ֆրանսերէն լեզուով օթէլի պաշտօնեային, որ զինքը դիմաւորելու կուգար:

— Այո պարոն, ունինք, պատասխանեց միւսը:

Եւ առաջնորդեց զայն օթէլին գրասենեակը, միեւնոյն ատեն ուշադիր քննելով ուղեւորը, որ Անգլիացի մը ըլլալ կը թուէր:

Կարելի չէր գիտնալ իր տարիքը որոշել, որովհետեւ դէմքն ու պեխերը ածիլուած էին, բայց ապահովաբար երեսուն տարեկանէն աւելի ըլլալու չէր, երկայնահասակ, բարեկազմ, խոշոր անկեղծ աչքերով խարտեաշ երիտասարդ մըն էր:

Երբ գրասենեակէն ներս մտաւ՝ օթէլին քարտուղարը յարգանքով ոտքի ելաւ եւ աթոռ մը հրամցուց այցելուին: Իսկոյն հասկցած էր, որ հարուստ ուղեւորի մը հետ էր գործը:

— Կ'ուզեմ սենեակ մը վարձել ձեր օթէլին մէջ, ըսաւ ուղեւորը իրեն հրամցուած աթոռին վրայ բազմելով, բարեկամ մը հոս բնակած է եղեր, յանձնարարեց ինծի ձեր պանդոկը...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(56 – Շար.)

կատարուած սուր գործիքի մը եւ քանակի մը միջոցով :

Ցաւալի է, որ չենք գիտեր, թէ ի՛նչ ձեւով կը կատարուէր այս կամ այն յուշարձանին նախագիծը, եղած են գծագրեր, թէ ոչ, եթէ եղած են, ի՛նչ ձեւ ունեցած են անոնք, ինչպէս իրագործուած են :

Պատմագիրներուն մօտ պահպանուած են տեղեկութիւններ յուշարձաններու մոտէլներու մասին: Պարզ է, որ շինարարական աշխատանքներու ձեռնարկելէ առաջ, ճարտարապետները պատուիրատուներուն ներկայացուցած են ապագայ շէնքին «մոտէլ»ները: Սակայն, կը թուի, որ ատոնք միայն ընդհանուր պատկերացում կազմելու համար ստեղծուած էն, եւ աշխատանքները իրագործուած են յատուկ յատակագիծերու հիման վրայ : Ասոնց գոյութեան մասին կարելի է ենթադրել քանի մը յուշարձաններու պատերուն, հարթ սալերու վրայ կատարուած գծուածքներով: Որո՞նք եղած են ճարտարապետները, ո՞վ վեր բարձրացուցած է Հռիփսիմէն եւ Զուարթնոցը, Թալինն ու Անին ... գրեթէ ոչ մէկ տեղեկութիւն ունինք : Միջնադարու պատմագիրները ժլատ են այդ հոյակերտ կառոյցները շինողներուն մասին :

Ճարտարապետներու մասին մեր ունեցած տեղեկութիւններուն գլխաւոր աղբիւրներն են վիմական եւ, յատկապէս, շինարարական արձանագրութիւնները, թէեւ հոս ալ իշխաններն ու եպիսկոպոսներն են, որ յիշատակուած են իբրեւ կառուցող, եւ խիստ եզակի պարագաներու մէջ է, որ կը յիշատակուի ճարտարապետին անունը միայն : Ասիկա Բագարանի տաճարին (631) ճարտարապետ Գոռազձեցին է, եւ միւսը՝ Թադոսակը, որ Է. դարուն իր ընկերներուն հետ հրաւիրուած է Վրաստան՝ շինելու Աթենիի տաճարը :

Բայց անուններու յիշատակութենէն, իշխաններն ու եպիսկոպոսները իրենց պատկերաքանդակները կը տեղաւորէին պատերուն վրայ : Ասոնք կանգնած վիճակի մէջ կամ Քրիստոսի կ'երկարեն տաճարներուն «մոտէլ»ները եւ կամ իրենց ձեռքերը պարզած դէպի երկինք՝ կ'աղօթեն հոգիի փրկութեան համար :

Ի՛նչ բացատրութիւն տալ ասոր : Ի վերջոյ ծանօթ իրողութիւն է, որ շատ մեծ էր շինարար – ճարտարապետին պատիւը միջնադարեան Հայաստանի մէջ :

Կը թուի, թէ շինարար – ճարտարապետին այս բարձր պատիւը փաստօրէն առեւանգած էր աւատական բարձր դասը եւ ասոր ներկայացուցիչները՝ թագաւոր թէ կաթողիկոս, իշխան թէ եպիսկոպոս ջանք չէին խնայեր իրենց վերագրելու անոնց մեծ գործը : Բաւական է վերյիշել, որ քրիստոնէութեան տարածման առաջին իսկ շրջանին մշակուած աւանդութիւնները իբրեւ շինարարներ կը ներկայացնեն Գրիգոր Լուսաւորիչն ու Տրդատը : Գրիգոր Լուսաւորիչ լարը ձեռքին կը գծէ Հռիփսիմէի դամբարանին յատակագիծը, իսկ Տրդատ Մասիսի լանջերէն ապառաժներ կը տեղափոխէ ուսով, նոյն դամբարանին պատերը կառուցանելու համար :

Ալ աւելի կցկտուր են մեր տեղեկութիւնները վարպետներուն եւ քարտաշ որմնադիրներուն մասին : Միակ բանը, որ հասած է մեզի անոնցմէ, երկրաչափական գիծերով եւ հայկական այբուբենով կազմուած նշանագիրներն են, որոնք փորագրուած են քարերու վրայ : Ասոնք՝ նպատակ ունէին դիւրացնելու աշխատանքին հաշուի գործը, ճշդելու մէկ քարագործ վարպետին քարը միւս վարպետներու քարերէն : Այն իրողութիւնը, որ նշանագիրներուն մէջ կը հանդիպինք զգալի քանակութեամբ լաւ գրուած հայկական տառերու, ցոյց կու տայ, որ նոյնիսկ հասարակ ժողովուրդին մէջ, սովորական քարտաշներու շրջանակին մէջ, զգալի էր գրել – կարդալ գիտցողներու թիւը : Միւս կողմէ կը հաստատուի, որ Ե. – Է. դարերու վարպետները Հայեր եղած են, քանի որ ամէնուր գործածուած է հայկական տառը : Հայկ. գիրերու կը հանդիպինք նաեւ Հայաստանի սահմաններէն դուրս (Վրաստան՝ Ջվարի, Աթենի, Աղուանքի մէջ՝ Դերբենտ եւայլն), ինչ որ կը փաստէ հայ վարպետներուն գործունէութեան ընդարձակ դաշտը օտար երկիրներու մէջ, գործունէութիւն մը, որ աւելի մեծ ծաւալ ստացաւ Ժ. – ԺԴ. դարերուն :

Ժ. – ԺԱ. դարերէն մնացած են քանի մը տասնեակ ճարտարապետներու անուններ, որոնցմէ ամէնէն անուանիներն են Մանուէլն ու Տրդատը : Առաջինը Վասպուրականի Արծրունեաց թագաւորական տան գլխաւոր ճարտարապետ – քանդակագործն էր, եւ ինչպէս պատմագիրը կը գրէ, «այր լի իմաստութեամբն եւ զօրաւոր ի գործս իւր» : Գագիկ Արծրունի թագաւորը Ժ. դարու սկիզբին կարեւոր աշխատանք կը կատարէ Ոստան եւ Աղթամար քաղաքներուն մէջ, կը շինէ պալատներ եւ նաւահանգիստներ, տաճարներ եւ զբօսավայրեր : Մանուէլի տաղանդը յատկապէս կը փայլի պալատներու եւ եկեղեցիներու շինութեան գործին մէջ: Ոստան քաղաքին ծովամատոյց վայրին մէջ, ինչպէս կը նկարագրէ պատմագիրը, կը հիմնէ չքնաղ պալատ մը, որ ունէր ընդարձակ նկարազարդ եւ լուսաւոր դահլիճներ, բազմաթիւ սենեակներ, ուրկէ հիանալի տեսարաններ կը բացուէին դէպի հեռաւոր հորիզոններն ու լիճին ծփացող ջուրերը : Ընդարձակ պալատ մըն ալ կը շինէ Աղթամարի մէջ, եւ անոր մօտն ալ պալատական այն հիանալի եկեղեցին, որ բարեբախտաբար կանգուն մնացած է մինչեւ այսօր : Որոշ ձեւափոխումներով վերարտադրելով Հռիփսիմէի աւանդական յօրինուածքը, Մանուէլ մշակեց արտաքին յարդարանքի շատ ուշագրաւ սիստեմ մը: Մանուէլի տաճարին հոյակերտ պատկերաքանդակները եզակի մնացին հայկական միջնադարեան ճարտարապետութեան մէջ :

Կէս դար ետք, այս անգամ երկրին հիւսիսը, Բագրատունիներու մայրաքաղաքին մէջ փայլատակեց Տրդատի անունը : Երբ 961ին Բագրատունիներու մայրաքաղաքը փոխադրուեցաւ Անի, քաղաքին մօտերը գտնուող Արգինա աւանին մէջ Տրդատն էր, որ շինեց կաթողիկոսական պալատը եւ անոր կից եկեղեցին : 989ին Սմբատ արքայի յանձնարարութեամբ ձեռնարկեց Անիի Մայր տաճարի շինութեան գործին, տաճար մը, որ հայկական ճարտարապետութեան ամենանշանաւոր կառուցուածքներէն մէկն է առհասարակ: Տրդատի համբաւը տարածուած էր օտար երկիրներ ալ : Ուստի զարմանալի չէ բնաւ, որ յատկապէս անոր յանձնարարուեցաւ 989ին Կ. Պոլսոյ Այա Սոֆիայի գմբէթին վերահաստատման գործը, որ տարիներ առաջ վնասուած էր երկրաշարժէ : 1001ին Տրդատ աւարտեց Մայր տաճարը, եւ Գագիկ թագաւորի յանձնարարութեամբ նոյն թուականին ձեռնարկեց Ս. Գրիգոր (Գագկաշէն), Զուարթնոցատիպ եկեղեցիին շինութեանը Անիի մէջ: Նորակառոյց հոյակերտ տաճարը Անի պիտի տեղափոխէր աւանդութիւններով եւ ժամանակով սրբագործուած, երկրաշարժէ կործանած Զուարթնոցի փառքը, վերականգներ նախորդ դարերու այդ չքնաղակերտ կոթողը : Սակայն նորակառոյց եկեղեցին երբեք Զուարթնոցի պարզ կրկնօրինակը չդարձաւ. պահելով հիմնական սկզբունքները, Տրդատ շինեց իր ժամանակաշրջանի ոգիին եւ ոճին համահունչ տաճար մը :

Ճարտարապետին բոլոր գործերը ծանօթ չեն մեզի : Կը թուի, թէ ինք շինած է Մարմաշէնի եւ Հաղպատի գլխաւոր եկեղեցիները : Տրդատ միեւնոյն ատեն անուանի քանդակագործ էր : Այդ կը վկայէ Գագիկ Բագրատունիի արձանը, եւ Հաղպատի Սմբատ եւ Գուրգէն թագաւորներու պատկերաքանդակները :

ԺԲ. դարավերջին կը սկսի բացուիլ նոր շրջան մը, երբ կարեւոր տեղ կը գրաւէ աշխարհիկ ճարտարապետութիւնը: ԺԲ. – ԺԴ. դարերէն յայտնի է արդէն քանի մը տասնեակ ճարտարապետներու անուններ, որոնց շարքին կան մեծ վարպետներ ալ — Ժամհայր, որ 1181ին շինեց Սանահինի գաւիթը, Մինաս, որ 1248ին կառուցանեց Հաղարծինի սեղանատունը, Գալձակ, որ ԺԳ. դարու երկրորդ քառորդին կերտած է Գեղարդի ժայռափորները : ԺԳ. – ԺԴ. դարերուն գործած է անուանի քանդակագործ, ճարտարապետ եւ նկարիչ Մոմիկը, որ շինած է Արփայի եկեղեցին (1321), Նորավանքի եկեղեցիին գաւիթը եւն.:

ԺԴ. դարու կէսէն սկսեալ կը ծանրանայ Մոնղոլներու հարկահաւաքութիւնը, վայրագ վաչկատուն ցեղերու ասպատակութիւնները ի վերջոյ կը քայքայեն երկիրը, եւ կոթողային շինարարութիւնը կը կենայ քանի մը դար : Շատ հայ վարպետներ դէպի կը փչուին հեռաւոր երկիրներ, կառուցանելու համար օտար բռնակալներու մզկիթներն ու պալատները : Եւ այն ժամանակ, երբ հայրենի երկիրը կը տնքար օտար սմբակներու տակ, հայ վարպետներու ձեռքով օտար երկիրներու մէջ կեանք կ'առնէր վայրի ապառաժը, իսկ հայկական խազողն ու նուռը, հայկական զարդաձեւերը կը ծածկեն մահմետական մզկիթներն ու պալատներու որմնասիւները : Այսպէս վարպետ Գալուստ կը շինէ բազմաթիւ յուշարձաններ, վարպետ Կալոյեան՝ Սեբաստիոյ մզկիթը, վարպետ Թադէոսը՝ Մալաթիոյ մզկիթը եւայլն : Եւ միայն ԺԷ. դարուն է, որ որոշ նախադրեալները կը ստեղծուին ճարտարապետութեան զարգացման համար, սակայն միջնադարու մեծ մշակոյթը այլեւս չի վերահաստատուիր :

ՍՏ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

ՀԱՅՖԱՅԻ ՄԷՋ

Յունուար 25ին Հայֆա այցելեց Կիպրոսի Հայոց Առաջնորդը՝ Արսէն Ծ. Վրդ. Աւետիքեան, որուն ի պատիւ թէյասեղան մը կազմակերպուեցաւ յաջորդ օր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Օ. Մ.ի տեղական մասնաճիւղերուն կողմէ :

Այս առթիւ խօսեցաւ օրուան հիւրը, որ դիտել տուաւ, թէ հակառակ փոքր գաղութ մը ըլլալուն՝ Հայֆայի Հայութիւնը ամուր կը պահէ իր ազգային դիմագիծը: «Չունիք հայկական վարժարան, սակայն ձեր զաւակները կը խօսին եւ կ'երգեն մայրենի լեզուով, կը նշանակէ, որ դուք հայ ժողովուրդին հետ պահած էք ձեր կապը : Մեր ժողովուրդը նոյնիսկ շատ դժուար պայմաններու մէջ յաջողած է պահպանել իր մշակոյթը, կրօնքն ու իր ազգային տոհմիկ նկարագիրը : Ես այս ոգին կը տեսնեմ կենդանի ձեր գաղութին մէջ »:

Կիպրոսի առաջնորդին ներկայութիւնը խթան մը եւս եղաւ մեր գաղութին համար՝ իր գոյատեւման պայքարի ճամբուն վրայ :

Գ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Ամբողջ Մոսկուայի եւ Ս. Բեդերսպուրկի կէսը բարեկամական յարաբերութիւն կամ ազգականութիւն ունէր իշխան Օպլոնսքիի հետ: Այն առանձնաշնորհեալներու մէջ ծնած էր որոնք միշտ աշխարհի հզօրները եղած են ու են տակաւին:

Օպլոնսքի կը սիրուէր ոչ միայն իր ազնիւ եւ ուրախ նկարագրին եւ ամէն կասկածէ վեր պարկեշտութեանը համար, այլեւ իր գեղեցիկ ու փթթում արտաքինին մէջ, իր փայլուն աչքերուն, իր յօնքերուն եւ սեւ մազերուն ու իր ճերմակ եւ վարդակարմիր դէմքին մէջ բան մը կար որ մարդիկը ֆիզիքապէս իրեն կը քաշէր եւ զանոնք լաւ տրամադրութեան մէջ կը դնէր երբոր զինքը տեսնէին:

Երբ կնոջը հետ իր վերջին բացատրութենէն ետք, Օպլոնսքի իր նախարարութեան դրասենեակը եկաւ, համազգեստը հագաւ եւ խորհուրդի սրահը մտաւ, քարտուղարները եւ պաշտօնեաները ոտքի ելան եւ զինքը բարեւեցին՝ զուարթութեամբ եւ ակնածանքով:

Ինչպէս միշտ, Օպլոնսքի ուղղակի իր թիկնաթոռին քով գնաց, միւս խորհրդականներուն ձեռքը սեղմեց եւ նստաւ: Պատշաճ սահմանի մէջ շաղակրատեց եւ նիստը բացաւ: Ոչ ոք իրեն չափ գիտէր ազատախօսութեան, պարզութեան եւ պաշտօնականութեան սահմաններուն մէջ մնալ, որոնք անհրաժեշտ էին որպէսզի վիճաբանութիւնը չահեկան ըլլար:

Եւ սակայն եթէ գիտնային, կը մտածէր ինքնիրեն, գլուխը հակելով, մինչ քարտուղարը տեղեկագիր մը կը կարդար, եթէ գիտնային թէ ի՛նչ յանցաւոր տղու կերպարանք մը ունէր իրենց նախագահը կէս ժամ առաջ: Եւ իր աչքերը կը ժպտէին մինչ ոճիրի մը տեղեկագիրը մտիկ կ'ընէր:

Տակաւին ժամը երկու չէր. այսինքն ժամը յորում խորհրդականները նիստը կը փակեն երթալ ճաշելու համար, երբ սրահին ապակեայ մեծ դուռները բացուեցան եւ անձնաւորութիւն մը ներս մտաւ: Բոլոր խորհրդականները այս դիպուածական այցելութենէն գոհ՝ դրան նայեցան, սակայն ծառան անմիջապէս դուրս հանեց նորեկը:

Այդ միջոցին նիստը վերսկսելէ առաջ Օպլոնսքի որ դրասենեակը քաշուած էր ծառային հարցուց ներս մտնող անձին անունը:

— Չեմ ճանչնար զինքը, Վսեմաշուք Տէր: Ձեզ տեսնել ուզեց եւ իրեն ըսի. — Լաւ, նիստէն ետքը, բայց ինք, երբ կոնակս դարձուցի...:

— Ո՞ւր է, հարցուց Օպլոնսքի:

— Մինչեւ հիմա նրրանցքին մէջ կը պտըտէր: Բայց ահաւասիկ...

Ծառան ցոյց տուաւ լայն ուսերով, գանգուր մօրուքով մարդ մը որ, առանց իր մորթէ գդակը հանելու, քարէ սանդուխի աստիճաններէն արագ ու թեթեւ քայլերով վեր կ'ելլէր: Նիհար պաշտօնեայ մը որ թղթապանակ մը կը տանէր, անոր նայեցաւ դժգոհ դէմքով մը, յետոյ հարցական կերպով Օպլոնսքիի նայեցաւ, որուն զուարթ դէմքը ալ աւելի ճառագայթեց:

— Վստահ էի, Լեւինն է: Վերջապէս, ըսաւ, բարեկամական եւ ծաղրածու ժպիտով մը նայելով անծանօթին, որ դէպի իրեն կը յառաջանար:

— Զվախցա՞ր զիս այս անձաւին մէջ գալ փնտռելու:

Եւ ոչ միայն սեղմեց իր բարեկամին ձեռքը, այլ եւ համբուրեց զայն:

— Երկա՞ր ատենէ ի վեր Մոսկուա կը գտնուիս:

— Նոր հասայ եւ կը փափաքէի քեզ տեսնել, պատասխանեց Լեւին, երկչոտութեամբ եւ բարկութեամբ շուրջը նայելով:

— Լաւ, լաւ, դրասենեակ երթանք, ըսաւ Օպլոնսքի, որ իր բարեկամին վայրենի երկչոտութիւնը կը ճանչնար:

Անոր ձեռքէն բռնեց եւ իր հետ քաշեց տարաւ, ուղեցոյցի մը պէս կարծես խարակներու մէջէն առաջնորդելով: Օպլոնսքի գրեթէ բոլոր իր բարեկամներուն հետ դուդելով կը խօսէր, վաթսուն տարեկան ծերերուն, քսան տարեկան երիտասարդներուն, դերասաններուն, նախարարներուն, վաճառականներուն, զօրավարներուն, տեղակալներուն հետ, այնպէս որ իրեն հետ մտերմօրէն խօսող մարդիկներուն մեծ մասը ընկերական սանդուխին երկու ծայրերուն կը պատկանէին: Կը դուդէր բոլոր այն անձերը որոնց հետ շամփանեայ կը խմէր եւ ամէն մարդու հետ կը խմէր շամփանեան:

Լեւին գրեթէ Օպլոնսքիի տարիքը ունէր եւ զիրար կը դուդէին ոչ թէ միասին շամփանեայ խմած ըլլալնուն համար, այլ որովհետեւ Լեւին պզտիկ հասակէն իր ընկերն ու բարեկամն էր: Զիրար կը սիրէին հակառակ նկարագրի ու ճաշակի մեծ տարբերութեան մը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Պ. Մ. Կարապետեան իր ողբ. սիրելի քեռայրին, Անդրանիկ Գապաքճեանի մահուան տխուր առթիւ (Տէսին), իր այնքան պաշտած եւ սիրած «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար յիսուն փր. կը նուիրէ, փոխան ծաղկեպսակի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ վարչութիւնը, նոր կառուցուելիք Ազգ. Տան շէնքին համար ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն, հանգուցեալ Շաքէ Ազըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) դառնակսկիծ մահուան առթիւ.— Պ. Ա. Օպողեան 10.000 փրանք, Նազար Ուզունեան ընտանիք տասը հազար, Տէր եւ Տիկին Ա. Օհաննէսեան տասը հազար փր. (Թելեկլոպ)։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին անհրաժեշտ շինութիւններու եւ կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.— Պ. Գառնիկ Ճիէրճեան 500 փրանք, Տէր Թօմաեան ընկերութիւն (Իսի լէ Մուլինօ) 250, Սաատէթեան ընտանիք (Անկէն) եւ Վահան Ճէվահիրճեան (Մոնթէ) 200ական փր., Տոքթ. Եդուարդ Ալեանաքեան եւ Գեղամ Ակինեան 150ական, Ժաք Սաղըրեան, Տէր եւ Տիկին Հացերեան (Արաքս), Պալեօզեան, Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան, Տոքթ. Խաչատուր Տամլամեան եւ Տոքթ. Նորա Տէր-Յակոբեան, Տէր-Յովհաննէսեան ընտանիք (Կրէմլէն Պիսէթր), Տիկին Մ. Ակոնայեան (Անթօնի), Ժ. Միրաքեան (Պանեէօ), Տիկին Հայկանուշ Մարգարեան եւ Սերժ Մինասեան 100ական փրանք։
(Շար.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լաւ սթենօ-տաքթիլօ քարտուղարուհի մը, որ անգլերէնի գաղափար ալ ունենայ։ Ի հարկին բնակարանի ալ կարգադրութիւն, շատ ձեռնտու պայմաններ (14 × 15), ներկայանալ «ՅԱՌԱՋ»ի վարչութեան։

ՊՈՄՈՆ.— Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ Մարտ 9–14, Լուսաւորչին մթիցն ի Խոր Վիրապի չարչարման առթիւ, հոգեւոր արարողութիւններ կը կատարուին, ժամը 8–9, մասնակցութեամբ Թէմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆի, Շահէ քհնյ. Տէտէեանի, Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի եւ Նշան քհնյ. Գույումճեանի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 18ին, Պուա-Քոլոմպի կայարանի Լուի ԺԵ. սրճարանին վերնայարկը։ Օրակարգ ընտրութիւն վարչութեան։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէ ներկայ ըլլալ։

ՀԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՍ

Վասպուրականի Հերոսամարտի 55րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 3ի կիրակի կէսօրէ ետք։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 26ին, Կիրակի։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Նոր Սերունդի 25ամեայ
Տօնակատարութիւն
Մարտ 21ին, երեկոյեան ժամը 20.30ին
Քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի
«Ընթրիք պարահանդէս»ը (Տինէ-Տէպա)
12 Ապրիլին
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8-3) ժամը 15ին։

Հ. Յ. Դ. Գէորգ-Չաւուշ խումբ, Կիրակի (8-3) ժամը 16ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՊԱՐԻ ԴԱՍ

Ընդառաջ երթալով կարգ մը ծնողներու եւ ազգայիններու խնդրանքին, «ՍՕՍԻ» պարախումբի վարչութիւնը իր կողքին հաստատած է փոքրիկներու պարի դասընթացք մը, 7էն մինչեւ 14 տարեկաններու համար։

Փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5,30էն մինչեւ 7ը։

Պարուսոյց՝ ԵՒԱ ԱՐԶՈՒՄԱՆ
վկայուած փարիզի Արուեստներու
ժողովրդական դպրոցէն
ինչպէս նաեւ վկայուած Երեւանի
Պարարուեստի վարժարանէն

Բոլոր փափաքող ծնողներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները աղջիկ կամ տղայ

MAISON DES JEUNES
ET DE LA CULTURE
46, Ave. Louis Lumière - Paris (19e)
Métro Porte de Montreuil

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.— Լիւքսամպուրկ - Գերմանիա
Հռենոսի ափերը

3 ՕՐ, ՄԱՐՏ 28էն 30, լիւքս օթոքարով

ՄԵԿՆՈՒՄ, Շաբաթ Մարտ 28, վերադարձ Երկուշաբթի Մարտ 30։

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ ժամը 7.15ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.30ին Կառ Տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւրվէօր։ Մեկնում 7.45ին դէպի Լիւքսամպուրկ, Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ-Մենեհուլտ, Վերտէօն, Էսք եւ Լիւքսամպուրկ։ Այցելութիւն քաղաքին, (ճաշը ճամբու ընթացքին), ճամբորդութեան շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Թրիէ (Գերմանիա)։ Ընթրիք եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ.— Մեկնում դէպի Պինկէն, ուր գեղեցիկ զբօսանաւով մը Հռենոսի վրայ՝ հիանալի բնանկարը, հէքեաթային Լօրըլայը եւն. եւն.։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտը՝ ազատ։ Յետբեկուան ճաշը պանդոկը եւ վերադարձ՝ Փարիզ նոյն ճամբով։ Ժամանում Կառ Տիւ Նոռ ժամը 21ի առենները։

Մասնակցութիւն՝ 195 փրանք, կանխավճար 50 փրանք։ Մնացեալը վճարելի Մարտ 23ին։

×

Բ.— ԱՒՍՏՐԻԱ ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ

780 մեթր բարձրութիւն։ Դահուկի համար զմայլելի վայրեր։

Առաջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը տեսարանով՝ լճին վրայ։

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Մարտ 22 (Ծաղկազարդ), ժամը 22.30ին Արլպերկ-Էքսփրէսով, հաւաքուիլ՝ Կառ Տը Լ'Էսթ, մեծ գիծերու մուտքին հոլին մէջ աջ կողմը, ժամը 21ին։ Ժամանում Զել Ամ Զէ, Երկուշաբթի ժամը 14ին։

Վերադարձ՝ Ապրիլ 4ին եւ ժամանում յաջորդ օրը ժամը 7.25ին՝ Փարիզ։

Մասնակցութիւն՝ 455 փր.
(15 օր Փարիզէն Փարիզ մէջն ըլլալով կառախումբով ճամբորդութիւնը)։

Սահմանափակ տեղեր։

Կանխավճար 100 փր.։ Մնացեալը Մարտ 12ին։

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝
Մարտ 10

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
եւ «Ռուբէն Ուսանողականխումբի կազմակերպութեամբ

ԳԻՆԵՁՕՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ի ԱՌԹԻՒ

Մարտ 8ին, կիրակի, կէսօրէն յետոյ ժամը 4ին
« Հայ Մշակոյթի Տան» Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ
կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՋՃԵԱՆ

ԼԻՈՆ **ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ** ԼԻՈՆ

կազմակերպուած Նոր Սերունդի Լիոնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս CASINO DE CHARBONNIERES

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

Հայկ. երգեր ու պարեր ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ եւ ԱՐԾԻՒ խումբին կողմէ։

AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Տոմսերու համար հեռաձայնել.—
ԼԻՈՆ.— Ա. Խաչատուրեան 60-22-18 եւ Վ. Սարգիսեան 68-22-69
ՎԻԷՆ.— Վ. Գալուստեան 85-14-35

Սեղանները վերապահուած կը մնան մինչեւ ժամը 23

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)
KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)
ԵՐԵՔ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (զրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

39րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Արշաւը եւ բանակումի կեանքը
Հայկական պարեր եւ երգեր
Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր
Սկաուտական նուագախումբը
Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ։
Սկաուտական տողանցք
Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՖԷ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊՈՄ - ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս զաղտնի քող մնայ։

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 փր.։ Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ։

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ։

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանդայով.— ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն։

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին
ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի
որեւէ գնումի մը համար
ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՐՏ
MARDI 3 MARS 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.754
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.754

Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՆՔ ԸԼԼԱԼ

Նոյն բանը չեն «ի՞նչ կրնանք ըլլալ»ը եւ «ի՞նչ պէտք է ըլլալ»ը: Առաջինը գրեթէ մեզմէ կախում ունի, երկրորդը գրեթէ կախում ունի ժամանակէն եւ պայմաններէն: Այսօր այսինչ բանը պէտք է ըլլանք, վաղը այդ բանը արդէն ժամանակավրէպ կը դառնայ:

Ասկէ զատ՝ առաջինը — ի՞նչ կրնանք ըլլալ — կամեցողութիւն է, երկրորդը — ի՞նչ պէտք է ըլլալ — տեսութիւն է:

Հիմա օրակարգի հարցը առաջինն է:

Մեր մտահոգութիւնները միայն քաղաքական բնոյթ չունին, այլ ունին նաեւ մշակութային բնոյթ: Հետամուտ չենք կեդրոն դարձնելու «պոլիտիկ» եւ «ապոլիտիկ» ըմբռնումները գրականութեան մէջ: Գրողը քաղաքակա՞ն թէ ապաքաղաքական տեսութիւններ կը պաշտպանէ, Արագած լե՞ռը կը գովերգէ թէ կոլխոզը կամ սովխոզը, անցեալէ՞ն կը քաղէ իր ներշնչումը թէ ներկայէն, եւ կամ «բոլշեւի՞կ է Շիր-կանալը» թէ բոլշեւիկ չէ, — ասոնք գրեթէ չեն հետաքրքրեր մեզ:

Պիտի ուզէինք անշուշտ, որ ազգային գիծը միշտ ներկայ ըլլայ մեր գրածին ու գրողներուն մէջ: Բայց այսքանը բաւական չէ, որպէսզի վէպ մը, պատմուածք մը, քերթուած մը, կամ թատերգ մը դառնայ գրական ստեղծագործութիւն եւ կոչուի արուեստի գործ:

Մենք կը փնտռենք ՏԱՂԱՆԴԸ ամէն գրողի, ինչպէս ամէն գրուածքի մէջ:

Մէկը կրնայ Աստուծոյ մասին խօսիլ շատ անտաղանդ ձեւով: Ուրիշ մը կրնայ սովորական ճանճի մը մասին գրել տաղանդաւոր ձեւով: Առաջին պարագային՝ մեզի տրուածը գրականութիւն չէ, երկրորդ պարագային՝ գրականութիւն է:

Մեր փնտռածը ուրեմն, տաղանդն է է ինչպէս ամէն գրողի, նոյնպէս ամէն գրագործումի մէջ:

Դարձեալ, մեր փնտռածը արուեստն է ինչպէս ամէն գրողի, նաեւ գրական ամէն ստեղծագործութեան մէջ:

Կը հետեւի, որ մենք «պոլիտիկ» կամ «ապոլիտիկ» մտահոգութիւններ չունինք, այլ ունինք արուեստի կամ ներգոյակ արժէքի մտահոգութիւններ:

Կան, որ կը կարծեն, թէ այս կամ այն կուսակցութիւնը նոր մարդ կը ստեղծէ եւ նոր աշխարհ մը կը կառուցանէ: Եւ եթէ — Աստուած մի՛ արասցէ — չըլլայ կուսակցութիւնը, մեր երկրագունդը կը դադրի իր առանցքին շուրջ դառնալէ եւ կը սկսի դառնալ չենք գիտեր ի՛նչ բանի շուրջ...

Այս կը նշանակէ «պարտիացնել» գրականութիւնը: Իսկ մեր ուզածն է «գրականացնել» պարտիան:

Դաշնակցութիւնը «ապոլիտիկ» ուղղութեան հետեւած է գրականութեան մէջ: Նոյն թափով ու եռանդով ծառայած է հայ մշակոյթին այնքան, որքան մեր քաղաքական դատին եւ ազգային ուխտին: Ատեն մը նոյնիսկ բողոքներ եղան, որ Դաշնակցութիւնը քաղաքական կուսակցութիւն չէ, մշակութային միութիւն է, այնքան մեծ էին իր բերած նպաստը եւ մատուցած ծառայութիւնը հայ մշակոյթին:

Քաղաքականութիւնը իր գծով, մշակոյթը եւս իր գծով: Այս երկուքը — քաղաքականութիւն եւ մշակոյթ — իրար չեն փոխարիներ, զիրար կը լրացնեն: Ուստի՛ կրնանք մէկը միւսին լրացուցիչը համարել եւ ոչ թէ մէկը միւսը փոխարինողը:

Ըսինք արդէն եւ կը կրկնենք.— Մեր կուսակցութիւնը մեզմէ չի պահանջեր, որ գրականութեան մէջ քաղաքականութիւն դնենք անպատճառ, բայց գրեթէ կը պահանջէ, որ քաղաքականութեան մէջ գրականութիւն դնենք: Այսինքն՝ ծառայենք հայ մշակոյթին, չմոռնանք մեր մայր լեզուն, կառչած մնանք հայրենի աւանդութիւններուն, ազգային ոգիով ու շունչով դաստիարակենք նոր սերունդը, անաղարտ պահենք մեր ցեղային դիմագիծը, գուրգուրանք ամէն բանի վրայ, որ արժէք է, մանաւանդ հետամուտ ըլլանք ոչ թէ բան մը պակսեցնելու մեր ունեցածէն, այլ բան մը աւելցնելու մեր ունեցածին վրայ:

Ըսել չենք ուզեր անշուշտ, որ կուսակցութիւնը պէտք է վերածենք գրականութեան դասընթացքի, ոչ ալ գրականութիւնը՝ քաղաքական-կուսակցական դասընթացքին: Իւրաքանչիւրը՝ իր գծով եւ իր ձեւով:

Չունինք յաւակնութիւնը պնդելու, թէ մենք լիովին կատարած ենք մեր պարտքը, դերը եւ մեզմէ պահանջուած շատը: Բայց ունինք այն գիտակցութիւնը, թէ տուած ենք, գոնէ ուզած ենք տալ մեր ունեցած եւ կրցած քիչը: Այս «քիչ»ին արտայայտութիւնն են մեր թերթերը, մեր հրատարակած գիրքերը, մեր հիմնած դպրոցները, հրատարակչականները, միութիւնները, ակումբները, մարզաբանները, եւայլն:

Կա՞նգ պիտի առնենք այս «քիչ»ին վրայ: Ոչ, անշուշտ: Այլ պիտի շարունակենք բան մըն ալ մենք ըլլալ, հինին վրայ նորը, եղածին վրայ չեղածը աւելցնելով, գոնէ աւելցնել ջանալով: Այս մտահոգութիւնը կը վարէ մեզ ամէն տեղ, ամէն առիթով եւ ամէն ատեն:

Մեր անմիջական շրջապատին մէջ, մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն հետ մենք կը խօսինք ոչ թէ մեր ցաւերուն եւ հոգերուն մասին, ոչ թէ մեր մանր եսերուն եւ աւելի մանր վէճերուն մասին, այլ այն մասին, թէ ի՛նչպէս կրնանք «բան մըն ալ մենք ըլլալ»:

Չենք ըսեր, թէ մենք այլեւս ծերացած ենք կամ ամէն օր քիչ մը աւելի կը մօտենանք գերեզմանատան պարիսպներուն: Չենք ըսեր նաեւ, թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, այլ կ՚ըսենք.— Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր գրականութեան վիճակը, մեր գրողներուն վիճակը, մեր լեզուին վիճակը, մեր մշակոյթին վիճակը:

«Հին պահակախումբ»ը այլեւս նօսրացած է, եւ հին պահակները իրարու ետեւէ կը փակեն իրենց աչքերը ընդմիշտ: Բոլորն ալ գէշ աղէկ բան մը տուին, գէշ աղէկ բան ըրին: Իսկ մե՞նք, վերջամնացնե՞րս... Իսկ անո՞նք, որ մեզմէ անմիջապէս ետք կամ քիչ մը աւելի ուշ պիտի գան...

Մեր օրակարգին վրայ բազմաթիւ հարցեր կան: Անոնցմէ — միայն մէկը կրնայ գործ հայթայթել խումբ մը մարդոց կամ ամբողջ սերունդի մը: Ահաւասիկ, օրինակի համար, լեզուի հարցը, որ միայն «էսթետիկա» չէ, միայն արուեստ չէ, այլ նաեւ գիտութիւն է, կանոն եւ օրէնք է:

Մօտաւորապէս երեք սերունդներ, — երիցագոյն, երէց եւ միջին, — շուրջ հարիւր տարիէ ի վեր զբաղած են եւ կը շարունակեն զբաղիլ սա քանի մը հիմնական հարցերով.

Ա) Ուղղագրական միօրինակութիւն:

Բ) Արեւելահայ եւ արեւմտահայ լեզուներու միացում:

Գ) Մեսրոպեան եւ հակամեսրոպեան ուղղագրութիւն:

Դ) Նոր բառերու կերտում:

Ե) Օտար բառերու հայացում:

Զ) Լրագրական բարեխառն լեզու:

Է) Լեզուի մաքրութիւն:

Ը) Նոր ճատրերու պատրաստութիւն:

Թ) Քննութիւն եւ ուսումնասիրութիւն մեր մշակութային արխիւին:

Եւայլն, եւայլն:

Արդի աշխարհաբարը հարիւր տարուան անցեալ մը ունի: Այս հարիւր տարուան ընթացքին մենք դեռ չկրցանք միօրինակ հայերէն մը գրել:

Ի՞նչպէս կարելի է հաշտուիլ այն իրողութեան հետ, որ նոյն բառը երկու, երեք, երբեմն մինչեւ իսկ չորս ձեւով կը գրուի: Եւ ի՞նչպէս կարելի է յուսալ, որ աշխարհաբարը կրնայ կայուն լեզու դառնալ յաջորդ հարիւրամեակին: Մէկ դարը բաւական չէ՞ նոյն բառը մէկ ձեւով գրելու համար:

Հակառակ ներկայ պայմաններուն մեզի թելադրած յոռետեսութեան, կ՚ուզենք լաւատես ըլլալ եւ ըսել, — ոչ միայն կարելի է (եւ պէտք է) ուղղագրական միօրինակութիւն հաստատել, այլեւ կարելի է լեզուական միօրինակութիւն ստեղծել (ո՛չ թէ ոճական, այլ լեզուական, ինչ որ նոյն բանը չէ անշուշտ):

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ՝ ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Նախագահ Փոմփիտու Սան Ֆրանսիսքոյէն ետք անցաւ Շիքակօ, որ ութ միլին բնակչութիւն ունեցող հսկայ քաղաք մըն է: Անոր պողպատի արտադրութիւնը, օրինակ, ամբողջ Ֆրանսայի արտադրած պողպատէն աւելի բարձր է: Քաղաքը կը հաշուէ շուրջ կէս միլիոն Հրեայ, որոնց կազմակերպած հականախագահական ցոյցերը, Փալմըր Հաուս պանդոկին առջեւ, ուր Փոմփիտու հրաւիրուած էր ներկայ գտնուելու մեծ ընդունելութեան մը, դժգոհ ձգեց Ֆրանսայի նախագահը:

Արդարեւ առաւելաբար Հրեաներէ բաղկացած ամբոխ մը ցուցատախտակներով քիչ մը աղմկարար տողանցք մը կատարեց ճիշդ պանդոկին դրան առջեւ: Նախագահը հարկադրուեցաւ ցուցարարներուն մէջէն անցնիլ: Ցուցատախտակներու վրայ՝ «Փոմփիտու կօ հօմ» (տուն գնա), «Փոմփիտու ամօ՛թ քեզի» եւ նման միտքեր արտայայտող գրութիւններ արձանագրուած էին: Այս ցոյցը դժգոհութիւն պատճառեց նախագահին, որ այս առթիւ յայտարարեց, թէ ասիկա «արատ մըն է ամերիկեան ճակատին վրայ», թէեւ անմիջապէս աւելցուց նախագահը, «այս ցոյցերը չեն վնասեր այն բարեկամութեան, որ գոյութիւն ունի Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի միջեւ»:

Նախագահին տպաւորութիւնն այն եղած է թէ ապահովութեան եւ կարգի ուժերը բաւական թոյլատու եղած են եւ ձգած որ ցոյցերը ըլլան:

Փոմփիտու Նիւ Եորք մեկնելէ առաջ ընդունեցաւ Հրեայ գաղութին ներկայացուցիչները, որոնց դիտել տուաւ, թէ ոչ իր կառավարութիւնը եւ ոչ ալ Ֆրանսան կրնան հակասեմական ըլլալու կասկածին ենթարկուիլ: Արդարեւ, Ֆրանսա աւանդաբար դէմ եղած է բոլոր ցեղային քաղաքականութիւններուն: Համաձայն շրջան ընող զրոյցներու, որոնք ի դէպ, հերքուեցան յետագային, Փոմփիտու դիտել տուած է, թէ Իսրայէլ Միջին Արեւելեան պետութիւն մըն է, հետեւաբար բնականոն յարաբերութիւններ պէտք է հաստատէ իր դրացիներուն հետ: Պէտք է դադրի կրօնական եւ ցեղային պետութիւն մը ըլլալէ: Այս վերջին կէտին շուրջ բաւական աղմուկ յարուցուեցաւ հրէական շրջանակներու կողմէ: Ռաբբունապետ Քոհէն, որ գլխաւորած էր Հրեայ գաղութին այցելութիւնը յայտարարած է թէ Ֆրանսայի Նախագահը հաստատած էր թէ հակահրեայ չէ եւ թէ Իսրայէլ պէտք է միւս պետութիւններուն պէս, պետութիւն մը դառնայ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ»:

Շիքակոյէն ետք, Տէր եւ Տիկին Փոմփիտու կը հանգստանային Նիւ Եորքէն 40 քիլոմեթր հեռու ագարակի մը մէջ, դիմաւորելէ առաջ աշխարհի մեծագոյն հրէական քաղաքը՝ Նիւ Եորք: Այս առթիւ բաւական զրոյցներ ալ շրջեցան, Կիրակի օր, ըսուեցաւ թէ նախագահ Փոմփիտու դժգոհ եղած ցոյցերէն, որոշած է ժամ առաջ վերադառնալ: Քիչ ետք այս լուրը կը հերքուէր եւ կը խօսուէր Տիկին Փոմփիտուի հաւանական վերադարձի մը մասին, յոգնութեան պատճառով: Բայց ի վերջոյ կը հաստատուէր թէ զոյգը կը մնայ: Ամէն պարագայի մէջ, Նիւ Եորքի հանգրուանը ամէնէն դժուարն է նախագահին համար: Ծանօթ է որ քաղաքապետն իսկ որոշած է ոչ միայն զինքը պաշտօնապէս չընդունիլ, այլեւ ոչ մէկ ընդունելութեան ներկայ ըլլալ: Ընտրական հարց է անշուշտ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՏՈՒԱՐ ՍԱՍՈՒՆԻ սպանութիւնը Պէյրութի մէջ բաւական իրարանցում ստեղծած է: Ծանօթ է որ Սասուն արաբասէր Հրեայ մըն է, տեղական տնօրէնն էր Մեթրօ Կոլտուին Մայըրի: Էլ Ֆաթ յայտարարեց անմիջապէս թէ սիոնական ոճիր է եւ Պաղեստինի Ազգ. ճակատը ոչ մէկ մեղք ունի: Բայց Իսրայէլ կը պնդէ որ ֆետայիներու գործն է:

ՌՈՒՄՈՐ բոլորովին հրաժարեցաւ Իտալիոյ դահլիճը կազմելէ: Վախ կայ որ Իտալական տագնապը այնքան ծանրանայ որ մղէ Խորհրդարանի լուծման:

ՌՈՏԵԶԻԱ Հանրապետութիւն դարձաւ եւ այսպէս վերջնապէս նուիրագործուեցաւ Ուիլսընի քաղաքականութեան ձախողութիւնը: Ծանօթ է որ Սմիթ, 52 ամիս առաջ «անկախութիւն» հռչակած էր Անգլիոյ նկատմամբ ցեղային հարցին առթիւ: Նոր Հանրապետութեան նախագահն է Քլիֆորտ Տիւփոն:

ԱՄՄԱՆԻ մէջ Յորդանանի թագաւորը բացումը կատարելով արաբական ձայնասփիւռի դաշնակցութեան համագումարին, պահանջեց խօսնակներէն, որ տեւական կերպով յիշեցնեն աշխարհին, թէ արաբական դատը արդարութեան դատն է: «Տեղեկացուցէք աշխարհի հանրային կարծիքին, թէ մենք երբեք չենք պայքարիր Հրեաներուն դէմ իբրեւ ժողովուրդ եւ կրօնք, այլ Սիոնականութեան դէմ, որ կողոպտեց մեր հողն ու իրաւունքները»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին փոխնախարարը՝ Վլատիմիր Վինոկրատով Գահիրէ գնաց երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար: Պիտի տեսակցի Եգիպտոսի Արտաքին Նախարարին հետ՝ Միջին Արեւելքի հարցին շուրջ: Նասր Գահիրէի մէջ բացումը կատարելով մահմետական խորհրդաժողովին, կոչ ուղղեց բոլոր մահմետականներուն օգնել Արաբներուն՝ իրենց Իսրայէլի դէմ պայքարին մէջ: Համագումարին ներկայ են 200 իւլեմաներ:

Քաղէտոսքով Արուեստասէրի մը Օրագրէն

ԿՈՄԻՏԱՍ, ՌՈՊԷՐ ԳԱԶԱՏԸՍԻՒ, ՄԵՆՈՒՀԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, ՌՈՒՍՏՈԼՖ ՊԱՐՇԱՅ, ՌԻԽԹԷՐ, ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ ՊԱՂ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ, ԱՆԿԱՊ ՕՐԱԳԻՐ, ԱՓՈԼԼՕ 11, ՏԱՐԵԴԱՐՁ, ԱՆԴԱՍՏԱՆ 18, ՅԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐԸ, ՎԻԵՅՐԱ ՏԱ ՍԻԼՎԱ: ԿԵԱՆՔԻՆ ՍԷՐԸ, ՓՈԼԻԱՔՈՖ, ՏԻԳՐԱՆ ՏԱՏԸՐԵԱՆ, ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՆՈՒԿԵԱՆ, ՏԱՎԻՏ ՕՅՍԹՐԱԽ ՖԻՇԷՐ ՏԻՍՔԱՕ, ՆԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ, ՀԷՆՐԻԿ ՁԵՐԻՆԿ, ՓՕԼ ՔԼԷ, ՊԱԼՇՈՅԸ ՓԱՐԻԶ, ՌՈՍԹՐՈՓՈՎԻՉ, ՎԱՍՕ ՏԷՎԷՅԻ, ՄԱՐՔՇԱԿԱԼ, ՆԱՄԱԿ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ, ԺԱՆ ՖՈՒՐԱՍԹԻԷ, ՊԵԹՀՈՎԷՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐՈՒ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐԴԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՍԱԹԻՐԻՔՈՆ, ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Փարիզ՝ Փետրուար 1970

(Լ– եւ վերջին մաս)

Փարիզ, 24 Փետրուար, 1970

Իմ մեծ անծանօթին մտերմութեամբն եմ գինով այսօր : Որ կը սիրէի՝ առանց ճանչնալու : Անծանօթ որ կ'ըսեմ Աստուած չէ : Ունի սակայն չաստուածային պատգամներ՝ տիեզերային տեսիլներ : Նոր տեսիլներ՝ էական ու երազային : Կը պատմէ պարզօրէն : Հնչեղ Թաւ շեշտով :

Ու կ'որմէ անհաւատալի ապաղան՝ ճշգրիտն ու իրաւին շաղախով :

Րոպէ մը դուն ալ կը Թռչիս իր հետ ու կը կարողանաս բարձունքէն դիտել պահ մը այդ վիթխարի ու սլացիկ բիւրեղեայ հոյակերտը : Կը բարձրացնէ քեզ իր մօտ գաղտնի սանդուխէ մը : Առանց վախի կը Թռչիս : Լեցուած ես, չես տեսներ պարապութիւնը շուրջիդ : Ու իր միշտ–վառ հմտութեան անձնատուր՝ կ'երեւակայես դուն ալ, երբ ան կը պատմէ : Եւ ես երեւակայեցի ժամեր ամբողջ :

Կը տողանցեն պատճառներն ու նախապատճառները տիեզերային ընդհանուր ներդաշնակութեան : Երբեմն կ'իջնենք երկրի վրայ :

×

Բայց նօթագրեր եմ տասը ամիս առաջ քանի մը տողեր : Ապրիլեան գիրքս կուգայ Բիւրականէն՝ ամսուան գիրքս է ան : Նոր լոյս տեսաւ. շոգակաթ վսեմութիւն մը ունի : Անունը՝ «Տիեզերքի բնաշրջման խնդիրները» : Կողքը՝ եթերային կապոյտ : Մէջը՝ յայտնութիւններու խուրձ մը : Ցամաքային կը յառաջանամ անոր լուսաշող ուղիներէն՝ հասկընալով երբեմն՝ յաճախ չհասկնալով :

Աստղերու ու ծիրկաթիններու առաջացման եւ զարգացման, նիւթին տիեզերական վիճակներուն, եւ ընդհանուր առմամբ տիեզերային երեւոյթներու, ֆիզիքական բնութեան վերաբերեալ էական ու տեսակարար աշխատասիրութիւններու, միջազգային գիտաժողովներու ընթացքին կարդացուած զեկոյցներու, եւ նոյնիսկ վարկածներու ժողովածու մըն է :

Ու կը հաւատամ որ այս գիրքը՝ որքան ալ մասնագիտական ըլլայ՝ միայն ուղղուած պէտք չէ նկատուի մասնագէտներուն :

Այլ բոլոր անոնց որոնք հետամուտ պիտի ըլլան հայ գիտութեան վերելքին եւ փորձէին ճշդել՝ հասկնալու այդ յայտնութիւններէն ոմանց իմաստը : Գէթ որոշ մէկ մասը՝ չափով՝ մատչելի է բոլորիս :

Եւ առաջին անգամ՝ հայերէնով :

Աւա՛ղ, միայն ու միայն կրնամ իմանալ ջանալ ու մատնանշել զայն, տարիներէ ի վեր բաժնուած ըլլալով ճշգրիտ գիտութիւններու մաթեմաթիք դրութիւններէն : Ու բազմակողմանի գիտուն պէտք է ըլլալ արդէն զայն լաւագոյնս ըմբռնելու համար : Նիւթին վերաբերեալ մասերը կը հասկնամ ու կը գինովնամ իսկ այդքանով :

Հայ մտքին վերազարթման գերագոյն ապացոյցը բերող այս հրաշալի գործը գրադարանիս վերի աստիճանին վրայ գետեղեցի՝ Նարեկիս ճիշդ քովիկը՝ որուն կաշիէ կողքին գոյնն է փթթած արեան սեւ կարմիրը : Խղճամիտ կազմարարը տեղեակ անոր պարունակութեան՝ ժամանակին խաչ մըն ալ քանդակեր է ինքնաբերաբար վրան : Իբր զարդ :

Արդեօ՞ք մահուան երգ միայն կարծեց Նարեկը :

Բայց հիմա՛, այսօր այդ երկու հանճարեղ Հայերը՝

Գրիգոր Նարեկացին ու Վիկտոր Համբարձումեանը քով քովի, կը հրաւիրեն աշխարհի բոլոր Հայերը՝ ի մէջ այլոց ոմն Գրիգոր Համբարձումեանը՝ սնանիլ իրենց զարթուցիչ հոգեկան ու մտային կենսարար աւիշով : Զօրակոչի մը հնչեղ դրօշմը չունի՞ տեսքը սա երկու գիրքերուս՝ կոթնած իրարու՝ կարմիրն ու կապոյտը քով քովի :

Ի տես մէկուն մեծ ու աղիողորմ լուսապսակ հանդուրժողութեան՝ կը տարուիմ պարտաւորութիւն համարել՝ միւսին խրախուսիչ ու անծայրածիր սանդծաղործ մեծութիւնը հակադրել :

Երկու Հայ՝ երկու հանճար, երկու խառնուածք, երկու ճամբայ : Երկուքն ալ օրինակելի :

Բայց ես այսօր երկրորդին կ'ուզեմ հետեւիլ միայն : Ապրելու տենչանքովն կ'ապրիմ այսօրուան Ապրիլը :

×

Եւ հիմա որ ճանչցայ զինքը՝ ի՞նչ կըրնամ աւելցնել :

Հազուադէպ կը պատահի՝ որ երկար սպասումի շրջանէ մը յետոյ, երբ կը բիւրեղանան մեր մտքին մէջ, ցանկութեան առարկայ դարձող էակին առաքինութիւնները, իր անձին շուրջ յայտնաբերուող ցոլարձակումը իր գագաթնակէտին հասնելէ ետք իսկ՝ երեւակայածդ փոխանակ կորսնցնելու իր ուժգնութիւնը, բազմապատկեալ չափերու հասնի հանդիպումէն յետոյ :

Այդ էր որ պատահեցաւ ինծի, քսաներորդ դարու երկրորդ կիսուն ամենամեծ աստղաֆիզիքոսը ճանչնալէ ետք :

Որ Հայ է :

Ես՝ մի ոմն՝ կրնամ ըսել. համեստ, համբերատար, ներողամիտ, ազնիւ է : Իսկ անոնք՝ աշխարհի լաւագոյն գիտունները՝ որ զինքը ընտրեր են իբրեւ նախագահ՝ կ'ըսեն. գիտութեան գագաթն է հասեր, գննելով բացուող հորիզոնները՝ նոր ճշմարտութիւններ նուիրելու աշխարհին :

Կան որ կը հպարտանան իրենց Ալպէր Այնշթայնով՝ — որ շատ մեծ ու բեղուն միտք էր խիկալէս — որովհետեւ, ըսուած է իրենց՝ գիտեն անոր արժէքը : Բայց եթէ մենք Հայերս նուազ չափով հպարտանալով գոհանանք Վիկտոր Համբարձումեանով՝ այդ համեստութեան նըշանը չէ, այլ մեր տգիտութեան :

Ուրիշ հարց թէ այդ չափանիշով գիտունները կը պատկանին համաշխարհային բոլոր մարդկութեան : Բայց կրկնեմ, այս մէկը բոլորովին Հայ է :

Կը զարմանամ նախ : Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ վաթսունեւերկու տարու է միայն ան : Բա՜ւ է՞ հարիւրը կը խորհիմ՝ այդքանը ամբարելու, այդքանը խորացնելու՝ այդքանը պեղելու ու գտնելու համար :

Իսկ դո՛ւն, երբ կը խօսիս փրոֆէսէօր՝ Տէրեանէն կամ Չարենցէն՝ թէ ինչո՞ւ երկրորդը աւելի մեծ կը նկատես՝ երբ խանդավառութեամբ կը պատմես թէ ի՞նչ կարեւոր աշխատանք են տարեր Թամանեանը, Միասնիկեանը կամ Աճառեանը, երբ կը բացատրես քու պատկերալից եւ սրամիտ ոճով, Սարեանին, Խաչատուրեանին, կամ Սպենդիարեանին վաստակը՝ եւ տակաւին, մայր հայրենիքի արդիւնաբերութեան տոկոսին վերաբերեալ գիտողութիւններդ կուտաս, երբ Երեւանի Նորակերտ ելեկտրոնային արագացուցիչին յատկանիշերը կը թուես՝ ուժեղ շեշտով՝ ես այն ատեն կը տարակուսիմ թէ դուն երեսուն դարուններէ աւելին ես տեսեր :

Միւս կողմէ, երբ հայ երիտասարդութեան մասին կը խօսիս, ու մեր պարտականութիւններուն կ'անդրադառնաս, այն ատեն քու դիմագիծը կ'ըլլայ աւելի ծանրախոհ :

Գրեթէ անհանդուրժող պիտի ըլլայիր այդ ուղղութեամբ որեւէ թոյլ կեցուածքի առջեւ : Թէ որքան գիտակցօրէն պարտինք կերտել մեր երախաներուն կամքը աշխատութեան : Չէ կարելի թոյլ գտնուիլ : Կը պնդես նաեւ ազնուութեան կարեւորութեան վրայ : Բացասական կողմերը մեր նկարագրին առաւել չեն տխրեցներ քեզ, քանի յաղթական դուրս կուգանք մեր անժխտելիօրէն գերազանց առաքինութիւններուն շնորհիւ : Չես մոռնար մատնանշել սակայն ինքնաքննադատութեան կարեւորութիւնը իբր յառաջացման ազդակ : Արուեստագէտի յատուկ ներզգացութեամբ մըն ալ կը մօտենաս երբեմն կարգ մը երեւոյթներու :

Հակառակ անոր որ ոչինչ է նման մեզ մօտ՝ միայն անունը՝ տարբեր աշխարհներու զաւակներ՝ որքան լաւ զիրար կը հասկնանք : Մասնաւորաբար ազգային հարցերու շուրջ : Բոլորին՝ անխտիր : Եւ անկեղծօրէն՝ քեզի չափ ես ալ Հայ կը զգամ ինքզինքս : Գուցէ ինքնախաբէութիւն՝ բայց անհունօրէն այդպէս կը զգամ քու մօտ : Քու միջոցաւ : Քեզմով :

Առանց նուաղագոյն հոգեկան բարդոյթի կը համարձակիմ իմ խորհածս ալ ըսել, քու թոյլտուութեամբդ :

Հաստատելու համար թէ հանդուրժողութիւնդ եւ հասկացողութիւնդ՝ զերծ վեր կը մնան միշտ, բոլոր մեր թերի կողմերուն դարման հանդիսացող խաբուսիկ մտածելակերպերէն եւ անբաւարար գործելակերպերէն :

Արագ արագ կը տողանցեն՝ արուեստ, քաղաքական – տնտեսական հարցեր, գիտութիւն, մշակոյթ, ազգային կեանք, ապագայի հեռանկարներ : Հազիւ հատ մը՝ որուն վրայ գաղափարի փոխանակութենէ ետք բոլորովին համակարծիք չենք գտնուիր : Առաւելապէս ճշգրիտ գիտութիւններու ուղին կ'ընտրես՝ իսկ ես կը ջանամ արուեստագէտին պաշտպան կանգնիլ ոչ – առարկայական մերձեցումով : Եւ կ'անդրադառնանք թէ հեռու գոյակցութիւն կարելի է գիտունին եւ արուեստագէտին միջեւ . Թէ կը միանանք անոնք հեռակէտին շուրջ : Թէ պէտք է սակայն նախանձախնդրօրէն պաշտպանենք ինչ որ մերն է :

Ամէն գետնի վրայ :

Կը խօսինք դարձեալ Կոմիտասէն : փառահեղ հանդիսութիւններէն : Յետոյ՝ կը տեսնենք երկու ցուցահանդէս . մին ֆրլաման արուեստին նուիրուած, միւսը Մարք Շակալի : Երկար կը մնանք նկարչութեան եւ արուեստի շուրջ : Ու միշտ բազմակողմանի անկիւններով կը մօտենաս հարցերուն :

Դուրսը՝ թեթեւ կ'անձրեւէ : Մենք սա–

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Կրնանք վստահօրէն ըսել թէ Պոլսոյ լաւագոյն պանդոկներէն մէկն է մերինը, պատասխանեց քարտուղարը : Երկա՞ր պայմանաժամի մը համար սենեակ կ'ուզէք :

— Թերեւս ամիս մը, երկու ամիս պիտի մնամ :

— Այս միջոցիս չորս–հինգ պարապ սենեակներ ունինք, հաճեցէք զանոնք տեսնել եւ ձեր ընտրութիւնը ընել :

Ճամբորդը սպասաւորի մը ընկերակցութեամբ գնաց իր սենեակը որոշելու, յետոյ գինին վրայ համաձայնեցաւ, կանխավճար մը տուաւ եւ հրամայեց որ իր պայուսակները սենեակ փոխադրեն :

— Հիմա ուրիշ ձեւակերպութիւն մըն ալ կատարելիք, պէտք է ձեր ազգութիւնը, անունը եւ մականունը յայտնել :

— Ֆրանսացի եմ եւ անունս է Ժիւլ Տիւպուա :

Քարտուղարը Թուղթի մը վրայ նշանակեց երիտասարդին ըսածները, յետոյ ըսաւ .

— Կը ներէք, պարոն Տիւպուա, բայց ստիպուած եմ մէկ քանի հարցումներ եւս ընելու, որովհետեւ թերեւս չէք գիտեր, այստեղ ոստիկանութիւնը չափազանց խիստ է, մանաւանդ այս միջոցիս, ուստի...

— Գիտեմ, գիտեմ, բարեկամս պատմած է ամէն բան, ընդմիջեց երիտասարդը, ըրէք ձեր հարցումները, պատրաստ եմ պատասխանելու :

— Հակառակ պարագային՝ մենք պատասխանատու կը մնանք, ըսաւ քարտուղարը ինքզինք չքմեղացնելու ձեւով մը :

— Լաւ, ուրեմն, մի քաշուիք, ըրէք ձեր հարցումները, պնդեց ճամբորդը ինքնավստահ շեշտով մը, ես իմ մասիս ծածկելիք որեւէ բան չունիմ :

— Վստահ եմ որ այդպէս է, ըսաւ քարտուղարը ակնածանքով, ուրեմն ներեցէք որ ձեզի հարցնեմ թէ ուրկէ՞ կուգաք :

— Իմ հայրենիքէս, Ֆրանսայէն... Լիոն քաղաքէն :

— Այսօ՞ր եկաք :

— Այո, ուղղակի շոգենաւէն ելայ ու այս օթէլը եկայ, որովհետեւ, ինչպէս ըսի, նախապէս յանձնարարուած էր ինծի :

— Կրնա՞մ հարցնել թէ ի՛նչ գործով եկած էք : Այդ մասին, եթէ պէտք ըլլայ, կրնանք ձեզի օժանդակել, ըսաւ օթէլին քարտուղարը :

— Ուրիշ հարցում մը ունի՞ք :

— Ոչ, ինչ որ ըսիք բաւական է, բայց կրկին հարկ կը համարիմ ներողութիւն խնդրել ձեզմէ այս փոքրիկ հարցաքննութեան համար, որ ըրի հակառակ իմ կամքիս... պէտք է գիտնալ որ ստիպուած եմ օթէլ եկող բոլոր ճամբորդներուն մասին պաշտօնապէս տեղեկութիւն տալ ոստիկանութեան, հակառակ պարագային ծանր պատասխանատուութեան կ'ենթարկուիմ :

— Բայց օթէլին տէրը օտարահպատակ չէ՞, հարցուց երիտասարդը :

— Այո, իտալահպատակ է, այսուհանդերձ ստիպուած է հնազանդելու երկրին օրէնքներուն :

— Բնականաբար :

— Կը ներէք ուրեմն իմ այս հարցափորձերուս համար :

Երիտասարդը բարեւեց եւ դուրս ելաւ գրասենեակէն եւ շիտակ իր սենեակը քաշուեցաւ :

Իրիկունը սպասաւորը կանչեց եւ պատուիրեց որ իր կերակուրը սենեակ բերեն :

— Յոգնած եմ, ըսաւ, եւ չեմ ուզեր վար իջնել :

Գիշերը ճաշէն ետք, օթէլին տէրը եւ քարտուղարը առանձնացան գրասենեակին մէջ, օրուան գործառնութեանց հաշիւը ընելու համար :

Քարտուղարը հաղորդեց նոր ճամբորդի մը, պարոն Ժիւլ Տիւպուայի գալուստը եւ մէկ–երկու ամսուան համար սենեակ մը վարձելը :

— Ո՞վ է այդ նորեկը եւ ո՞ւրկէ կուգայ, հարցուց պանդոկապետը :

Քարտուղարը պէտք եղած բացատրութիւնները տուաւ :

— Այսօ՞ր եկեր է Եւրոպայէն, գոչեց պանդոկապետը :

— Այո, շոգենաւով :

— Ի՞նչ շոգենաւով :

— Շիտակը չհարցուցի :

— Բայց այսօր Եւրոպայէն շոգենաւ չկայ... մի՞թէ չես գիտեր :

— Իրաւ է, խոստովանեցաւ քարտուղարը, այդ կէտը չնշմարեցի... բայց թերեւս շոգեկառքով եկած է ու այնպէս ըսաւ :

— Այսօր ճեպընթաց կառախումբ ալ չկայ Եւրոպայէն :

— Գուցէ պայմանագրականով եկած է :

— Մեր օթէլի Թարգմանն անշուշտ կայարան գացած էր :

— Բնականաբար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(57 – Շար.)

կայն յամրաքայլ կը յառաջանանք ։

×

Կրկնապատկուած ուշադրութեամբ մը կը հետեւիմ հիմա քու դասախօսութեանդ՝ որովհետեւ անզգալաբար դուն գիտական ուղիներուն մէջ ենք այլեւս ։

Ու իմ տկար յիշողութիւնս, նաեւ անկատար հասկացողութիւնս, սաչափով կը վերյիշէ միայն ինչ որ ըսիր՝ երբ ջանացի բերել նիւթը հոն, ուր՝ դո՛ւն կայիր միայն ։

Եւ ուրիշ ոչ ոք, աշխարհի վրայ՝ քանի կը պատմես ինչ որ դտար ։ Նորը։ Շրջանակը լայն է ։

Տես, կ'ըսես՝ կայ տարբեր բնոյթ ունեցող նախաստղային նիւթ ։ Այդ կարելի էր ընդունիլ տուեալներու վկայութեամբ ։ Բայց կարեւոր ու նոր եզրակացութիւնը սա էր թէ քանի մը միլիար տարի առաջ կալակտիկաներու մէջ սկսած աստղառաջացման գործունէութիւնը կը շարունակուի անդադար ներկայ փուլին մէջ ։

Այս արդիւնքը կը հերքէր հին վարկածը թէ աստղերու առաջացումը միաժամանակ է կատարուած ։

Այդպէսով կը հաստատուէր թէ աստղափիւռները կալակտիկայի մէջ առաջացման «վառոցներ» են, ու աստղերը խումբ խումբ կը ձեւաւորուին ։

Կար նաեւ գիտումները որ կ'ապացուցանէին թէ ներաստղային զօրեղութեան անմիջական անջատման գործունէութիւնները տեղի կ'ունենան նոր աթոմային միջուկներու առաջացմամբ, որոնք երբեմն խիստ անկայուն են ։

Կար նաեւ նիւթի հնարաւոր գերխիտ գոյաձեւերուն տեսական ուսումնասիրութիւնը ։ Փաստերու լոյսին տակ կարելի եղաւ առաջարկել նոր վարկած՝ որուն համաձայն աստղերու եւ աստղային համակարգերու առաջացումն ու զարգացումը կ'ընթանար նիւթի խիտ վիճակներէն դէպի նօսր վիճակները կատարուող անցումներով ։

Սպիտակ թզուկ աստղերու մէջ զոր օրինակ որոնք ամենախիտ գոյացումներու կարգին կը դասուին՝ ուր նիւթը բաղկացած է ազատ ելեկտրոններով եւ իրարու շատ սեղմ դասաւորուած աթոմական միջուկներով ։ Մինչ երկրի վրայ, միջուկներուն եւ ելեկտրոններուն քանակը միեւոյն ծաւալով՝ իսկ նիւթին խտութիւնը շատ աւելի փոքր է ։

Մեր կատարած հետազօտութիւնները առաւելապէս նուիրուած են, արտաքին կալակտիկաներու ուսումնասիրութեան ։ Ու մենք փաստերը խօսեցնելով ուրեմն, հասանք այն եզրակացութեան թէ կալակտիկաներու աշխարհին մէջ ալ զարգացման ու առաջացման երեւոյթները միշտ կը շարունակուին ։

Տեսանք նաեւ թէ կորիզներուն գործունէութեան տարբեր աստիճաններուն կը համապատասխանեն տարբեր բնոյթ եւ հզօրութիւն ունեցող դրսեւորութիւններ՝ կալակտիկաներուն ռատիօ – ռաձագայթման մէջ ։

Յատկապէս նշելի են ու հետաքրքրական կորիզներու գործունէութեան ձեւերը որոնք կապուած են—էնէրժիի— վիթխարի քանակներու անջատման հետ ։ Զոր օրինակ ռատիօ – բռնկումները, կազային մեծ զանգուածներու արտավիժումներուն հետ կապակից պայթումները ։

Այդպէսով կարելի եղաւ հասկացողութիւնը շարք մը անբացատրելի երեւոյթներու, նաեւ կանխատեսութիւնը նոր բնոյթով երեւոյթներու ։ Ընդունիլ կարելի էր թէ որոշ կորիզներու մէջ գոյութիւն ունին առայժմ անյայտ բնոյթով շատ զանգուածային մարմիններ, որոնք օժտուած են վիթխարի զօրեղութեամբ ։ Ուրկէ կարելի է հետեւցնել թէ այդպիսի կորիզներուն մէջ նիւթի ֆիզիքական վիճակները խիստ արտասովոր են, եւ կը տարբերին տիեզերքի միւս մասերուն մէջ գիտցուող վիճակներէն ։

Մասնաւորապէս՝ միջուկները կազմող որոշ մարմիններուն արտակարգ նիւթի խտութիւնը ։

×

Հարցումը իմս է ։ Ունի՞ք նաեւ տեսական ընդգրկութեան վերաբերեալ եւ զուտ մաթեմաթիկական աշխատանքներ ։ Մինչեւ իսկ նշմարած եմ կէտ մը. կրցած էք հաստատել՝ Վերնէր Հայզենպէրկէն ալ առաջ թէ՝ աթոմին միջուկը բաղկացած է նէօթրոններէ եւ փրոթոններէ ։ Ճի՞շդ է ։

Այո՛, սապէս պատասխանեց ։ Այդ հարցը կը վերաբերի այն աշխատասիրութեան որ կատարեցինք Իվանենկոյի հետ 1930 թուականին ։ Եւ ան կուգար աթոմի միջուկային կառուցուածքին մասին նոր պատկերացում մը բերել ։ Ու քանի մը ամիսներ յետոյ Հայզենպէրկ ալ իր կողմէ նոյն եզրակացութեան կը հասնէր ։

×

Այս բոլորը լսելէ ետք դիւրաւ կարելի է հաստատել հետեւեալը ։ Վիկտոր Համբարձումեան կը մօտենայ հարցերուն իւրայատուկ ոճով ։ Պայման է իրեն համար բազմակողմանի ուսումնասիրութիւններ ընել, նախ ֆիզիքական տեսանկիւնով՝ դանդաղօրէն ։ Զգուշաւոր կերպով հաւաքել՝ բոլոր կարելի տուեալները՝ որոնց ամէն մէկը պիտի բերէ իրեն յատուկ բնորոշութիւն մը կամ տեսակաւոր դիտելիք մը ։ Որմէ յետոյ պիտի ծընին երեւոյթին բնոյթ տուող պատճառներուն բացայայտումը ։ Աւելի ետք տեսական թէ մաթեմաթիկական մեկնաբանութիւնը ։

Հարկ է նաեւ մատնանշել անոր մշակած կիրարկման ձեւերուն իւրայատուկ յատկութիւնները որոնց շնորհիւ է որ կարելի է դարձուցած ամենաբազմազան երեւոյթներու ուսումնասիրութիւնը ։

Այդպէսով աւելի լաւ կը հասկնամ հիմա աշխարհահռչակ ամերիկացի աստղագէտ Պատէյի խօսքը՝ որ դեռ 1958 թուականին, Պրիւսէլի Սոլվեյեան համագումարին, ներբողելով Վիկտոր Համբարձումեանի նախատեսութիւններուն արտասովոր հետեւանքները մրմռացեր էր. «փրոֆէսէօր Համբարձումեան՝ այնպէս կը թուի ինձ թէ դուք տեսլապաշտ, մենք նիւթապաշտ ենք » ։

Եւ կամ նոյնքան նշանակալից՝ այն ելոյթը անուանի աստղագէտ Սանտէյճի՝ 1967ի Փրակայի տասնեւերրորդ Միջազգային համաժողովին՝ որ իր իսկ նկարներով կը հաստատէր նոյն վարկածը՝ կալատիկաներու կորիզներուն ներկայ գործունէութեան նկատմամբ ։ Արդար Սանտէյճ՝ որ զանց առնելով իր նախկին թերահաւատ կեցուածքը կը շնորհաւորէր՝ Ան որ նախատեսած էր տարիներ առաջ կորիզային պայթումները՝ հրամցնելով նոր անժխտելի փաստեր ։

Լաւագոյն փաստը՝ ճշգրիտ գիտութիւններու հաստատ ուղիներուն՝ ուր ըստոյգը չի կրնար ճշմարիտ չդառնալ բոլորին ։

Եւ մենք կը մտնենք դարաշրջան մը՝ ուր ինչպէս պատասխանեց տասնեւօթներորդին ընթացքին՝ աստղագիտութիւնը կը դառնայ մինչեւ իսկ բնագիտութեան համար նոր գաղափարներու եւ արմատական փոփոխութիւններու հզօր աղբիւր ։

×

Անձրեւը սաստկացաւ, արագ արագ կը յառաջանանք հիմա ։ Հպանցիկ ակնարկ մը եւս «Լաքէրներու» վրայով տարուած աշխատասիրութիւններուն, որ հաւանաբար էական լուծումներ բերեն միջկորիզային գործունէութեանց եւ անոնց արդիւնաբերութեան եղանակներուն ։

Թէ ի՞նչպէս կ'աշխատի ցուցասրահ մը՝ թանգարանային նոր աշխատութեան կերպեր՝ նոր հորիզոններով, իբրեւ մշակութային կեդրոններ՝ մայր հայրենիքի մէջ տարուած աշխատանքները ու կարելիութիւնները այդ ուղղութեամբ, մեր քայլերուն ընկերացող վերջին նիւթերը կ'ըլլան ։

Հասած ենք տուն. դրան առջեւ Դանիէլը՝ եօթը տարու, մեզ կը դիմաւորէ ու իր առաջին աստղագիտական ղեկուցումը կուտայ հայերէնով. «Լուսի՛ն, լուսի՛ն, լուսերես ... դուն ամէն տեղ ման կուգաս » ։ Զօրս դժուարին տողեր ։ Որոնք բաւ են սակայն քեզ ժպտեցնելու սրտաբաց գոհունակութեամբ ։ Լուսավառ կենսալից ժպիտ ։

Քու ժպիտդ հայրենական ։

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Բացառիկ յաջողութիւն արձանագրեց Փետրուար 18ի հանդիսութիւնը այս տարի ։ Հանդիսականները ժամանակէն առաջ եկած էին տեղ գրաւել Հայ Ազգային Տան սրահին մէջ, որպէսզի իրենց ներկայութեամբ յարգեն յիշատակը հայ ժողովուրդի հերոսներուն, որոնք յանուն հայրենիքի ազատութեան ծառացան օտար բռնակալ ուժերու դէմ 1921ին ։

Ժամը 16·30ին հանդիսութիւնը բացուած յայտարարեց օրուան երիտասարդ նախագահը՝ ընկեր Պերճ Մարտիրոսեան, որ «Յառաջ Նահատակ»ի յանկայս ունկընդրութենէն ետք, ֆրանսերէնով պատմականն ըրաւ համաժողովրդական ապստամբութեան ։ Ընկերը եզրակացուց իր խօսքը շեշտելով, թէ «Հայ ժողովուրդը ի ծնէ ազատասէր է եւ հայրենասէր ։ Երբ վտանգուած զգայ իր ազատութիւնը՝ պայքարի դրօշ կը պարզէ ։ Այսպէս եղաւ նաեւ Փետրուար 18ին» ։

Այլազան էր գեղարուեստական յայտագիրը ։ Թուենք քանի մը անուններ միայն — երգեցին եւ արտասանեցին Օր. Ա. Ալթունեան, Լ. Գըլըճեան, Պ. Պ. Հ. Ազարէկեան, Խ. Մսըլեան եւ Վ. Սահակեան ։ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի «Արծիւ» պարախումբը իր մասնակցութիւնը բերաւ հայկական եւ կովկասեան պարերով, որոնցմէ շատեր հաճելի նորութիւններ էին հանդիսականներուն համար ։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Գեղամ Կանանեան ։ Երիտասարդ ընկերը հայերէն դրաւոր ճառի մը մէջ ոչ միայն պատմական տուեալներ հայթայթեց համաժողովրդական ապստամբութեան դրդապատճառներու մասին, այլեւ շեշտեց իմաստն ու խորհուրդը Փետրուարեան ազգային սխրանքին ։

Հանդէսի պաշտօնական բաժնին յաջորդեց խնջոյքը, որ տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր ։ Երգերու եւ խմբերգներու շարքին եղան խօսքեր ընկեր Մ. Միրզէի եւ Պ. Շահպարոնեանի կողմէ ։

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՊԻՏ

ԱՐԾԻ՞Ւ ԹԷ ԱՅԾ

Այսպէս կը վիճէին երկու հայ գիւղացի ճամբորդներ՝ երբ հեռուն արտի մը մէջ նշմարեր էին սեւ բան մը, որ կ'նբերար, եւ որ վերջապէս թռաւ վեր ։

— Տեսա՞ր, ձայնեց մէկը, չըսի՞ թէ արծիւ է··· ։ Իսկ միւս Հայը իր ծանօթ յամառութեամբ աւելցուց. «թռի՛ էլ նը էծ է ...» ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Երկար ատենէ ի վեր քեզի կը սպասենք, ըսաւ Լեւինի ձեռքը թողլով, կարծես ցոյց տալու համար թէ վտանգէն ազատած է ։ Շատ ու շատ գոհ եմ քեզ տեսնելուս ։

Յետոյ, աւելի ուշադիր նայելով իր բարեկամին եւ նշմարելով որ նոր հագուստ մը հագած էր, զոր յայտնապէս ֆրանսացի դերձակ մը կարած էր, գոհեց.

— Բայց չըսի՞ր ինծի թէ ալ եւրոպական հագուստ պիտի չհագնիս. ի՞նչ կը տեսնեմ հիմա ։ Նո՞ր կերպարանափոխութիւն մը ։

Լեւին մէկէն կարմրեցաւ բայց ոչ ինչպէս մեծ անձերը կը կարմրին, թեթեւօրէն ու առանց կասկածելու, այլ տղոց պէս, որոնք կը զգան թէ իրենց երկչոտութիւնը զիրենք ծաղրելի կը դարձնէ, եւ այս պատճառաւ, ալ աւելի կը կարմրին, մինչեւ լալու աստիճան ։

Այնքան զուարճալի էր տեսնել այդ այրական դէմքը մանկական շփոթութեան մէջ, որ Օպլոնսքի դադրեցաւ երեսը նայելէ ։

Լեւին իր բարեկամին գրասենեակին մէջ երկու խորհրդական նշմարելով, շըփոթած ըսաւ.

— Բայց ո՞ւր կրնանք իրար տեսնել, քեզ խօսելիք ունիմ ։

Օպլոնսքի վայրկեան մը մտածեց.

— Երթանք միասին ճաշելու Կուրինին, հոն կրնանք հանգիստ տեսնուիլ, մինչեւ ժամը երեք ազատ եմ ։

— Ոչ, պատասխանեց Լեւին վայրկեան մը խորհելէ ետք, չեմ կրնար ընդունիլ, մէկը պիտի տեսնեմ ։

— Այդ պարագային միասին կ'ընթրենք ։

— Ընթրե՞լ ։ Բայց երկու խօսք ունիմ քեզի ըսելիք, հարցում մը միայն. յետոյ կրնանք խօսիլ ։

— Լաւ ուրեմն, անմիջապէս ըսէ երկու խօսքդ, ընթրիքին կը պահենք աւելի երկար տեսակցութիւնը ։

— Քեզ ըսելիք երկու խօսքս··· արտաքոյ կարգի բան մը չէ ։

Իր դէմքը յանկարծ չար արտայայտութիւն մը առաւ՝ երկչոտութեանը յաղթելու համար ըրած ճիգին պատճառաւ ։

— Ի՞նչպէս են Չէրպացքիները, փոփոխութիւն մը չկա՞յ, ըսաւ վերջապէս ։

Օպլոնսքի, որ երկար ատենէ ի վեր գիտէր թէ Լեւին սիրահարած է իր քենիին՝ Քիթթիի՝ աննշմարելի կերպով ժպտեցաւ եւ աչքերը զուարթութենէ պճլտացին ։

— «Երկու բառ» ըսիր, եւ ես չեմ կըրնար պատասխանել երկու բառով··· ։ Փոփոխութիւն չկայ, բայց կը ցաւիմ որ այսքան երկար ատեն բացակայ մնացիր ։

— Ինչո՞ւ, բա՞ն մը պատահեցաւ ։

— Ոչ, ոչինչ, պատասխանեց Օպլոնսքի, նորէն կը խօսինք այդ մասին··· բայց, վերջապէս, ի՞նչ է քու ճամբորդութեանդ նպատակը ։

— Ետքը կը խօսինք, ըսաւ Լեւին մինչեւ ականջները կարմրելով ։

— Լաւ, լաւ, հասկցայ, պատասխանեց Օպլոնսքի··· ։ Քեզ տունս կը հրաւիրէի, բայց կինս շատ աղէկ չէ··· ինչ որ է, եթէ այդ տիկինները տեսնել կ'ուզես, անշուշտ այսօր կենդանաբանական պարտէզը կ'ըլլան ժամը չորսէն հինգ ։ Քիթթի կը չմշկէ ։ Հոն գնա, յետոյ ես ալ կուգամ եւ միասին կ'երթանք ընթրելու ։

— Շատ աղէկ, ցտեսութիւն··· բայց զգոյշ եղիր եւ մի մոռնար ։ Կրնաս ելլել ուրիշ տեղ մը երթալ ։

— Ոչ, մի վախնար ։

Լեւին սենեակէն դուրս ելաւ ու այն ատեն միայն յիշեց որ մոռցած էր բարեւելու իր բարեկամին երկու պաշտօնակիցները ։

— Շատ կորովի մէկը ըլլալու է, ըսաւ իրենցմէ մէկը ։

— Ո՛հ, այո, հայրիկ, ըսաւ Օպլոնսքի, երջանիկ մարդ մը, երեք հազար տեսամթին (հողի չափ մը) պատուական հող Քրասնոյէի գաւառը ։ Ապագայ ունի իր առջեւ, եւ ի՛նչ թարմութիւն ։ Մեզի պէս չէ ։

— Կը տրտնջա՞ք ։

— Ո՛հ, այո, աղէկ չեմ, բնաւ երբեք, հառաչեց Օպլոնսքի ։

Զ.

Ժամը չորսին, Լեւին որ իր սրտին բաբախումները կը զգար, կենդանաբանական պարտէզին առջեւ կառքէն իջաւ եւ ծառուղիէն ուղղուեցաւ դէպի այն աւազանը ուր կը չմշկէին, առաջուց գիտնալով որ հոն էր անիկա, քանզի դրան առջեւ տեսած էր Չէրպացքիներու կառքը ։

Ձմեռնային աղուոր օր մըն էր. մուտքին առջեւ կառքեր, բալխիրներ եւ ոստիկաններ խռնուած էին ։ Մաքուր հագուած մարդիկ, արեւուն տակ շողացող երկար գլխարկներով, լեցուած էին պարտէզին դրան եւ ծառուղիներուն մէջ որոնց ձիւնը ժողվուած էր ։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վերժին Պէրպէրեան (Նիւ-Եորք), այրի Տիկին Մառի Ակոսթելլի (Իտալիա), Տէր եւ Տիկին Զարմայր Քիւթնէրեան, Պ. Պարէտ Էլէկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Գեղամ Գավաֆեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վահրամ Սուքիասեան եւ զաւակները (Իտալիա), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սուքիասեան եւ զաւակները (Մոսկուա), այրի Տիկին Ատրինէ Պետրոսեան և զաւակը (Մոսկուա) այրի Տիկին Ծալեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Զարուհի Յարութիւնեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նուպար Ազար-եան (Պոլիս), Պ. Պետրոս Ազարեան (Ամերիկա), Տէր և Տիկ. Զարեհ Գավաֆեան և զաւակները, Տէր և Տիկ. Կարապետ Քավաֆեան (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Սերժ Քիւթնէրեան եւ զաւակը դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, քուրոջ եւ ազգականին

ՕՐ. ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ԾԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի Փետրուար 26ին, Մոնմորանսիի հիւանդանոցին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի 4 Մարտ, ժամը 15ին, Պանէօյի համայնքին գերեզմանատունը:

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Թադէոսեան, այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր-Յակոբեան եւ աղջիկը Անժէլ, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Զպուքճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Թորիկեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Վահէ Տէր-Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Թադէոսեան, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Պէրպէրեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Փոդարեան, Մամբրէ Տէր-Պետրոսեան եւ եղբարք ընտանեօք, Տէր եւ Տիկին Տիրան Հոթոյեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ խնամիին

ՄԱՐԻԱՄ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 2ին ժամը 4ին, 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Մարտ 4), ժամը 16ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյօթիէրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս ըլլալ այդ նկատել:

Հանգուցեալին փափաքին համաձայն կը խնդրուի ծաղիկ եւ ծաղկեպսակ չղրկել, այլ փ. ծաղկեպսակի նուէրներ ընել բարեսիրական կազմակերպութեանց:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին անհրաժեշտ շինութիւններու եւ կահաւորման ի նը-պաստ կը նուիրեն.—

Դր. Րոպէր Աղամեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Քէպապճեան, Դր. Հայկ Քիրազեան (Վիրոֆլէ), Վանլեան ընտանիք (Վիլ-ժիւիֆ), Պ. Տիրան Սրրմաքէշեան, (Ալ-ֆորվիլ), այրի Տիկ. Վ. Արսլանեան (Ս. Շամոն), Ժ. Առաքելեան, Տէր և Տիկ. Յակոբ Աչճեան (Փրէ Սէն Ժէրվէ), Թաթուլեան (Առնուվիլ), Գուլաքսըզեան (Ալպի), Տէր եւ Տիկին Երուանդ Արապեան եւ զաւակները (Օրմէսոն), Նազարէթ Գասպարեան (Վալանս), Միշէլ Յակոբեան, Տոքթ. Կիւլ Հէլէն Սրապեան (Իսի լէ Մուլինօ), Քէրճեան եւ Եղիսեան ընտանիք (Օլնէ սու Պուա), Տէր եւ Տիկին Հանչէրեան, Տիկին Հրանոյշ Մարտիկեան, Օր. Վեհանոյշ Գաբրիէլեան (Մարսէյլ) 50ական ֆրանք: Փանոս Եաղուպեան (Իսի լէ Մուլինօ), Յովհաննէսեան (Նըվէր), Տիկին Մարիամ Սէֆէրեան (Մարսէյլ), Վ. Սէյլանեան, Վահրամ Սէֆէրեան, Խայեան ընտանիք (Վերսայլ), Գարեգին Հրաչեան, Տիկ. Մարգրիտ Նաճարեան (Մարսէյլ), Օր. Սաթենիկ Վէմեան 30ական ֆրանք:

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի 55րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 3ի կիրակի կէսօրէ ետք: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)

KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)

ԵՐԵՔ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կ'ողբայ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի մահը եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր քրոջ եւ պարագաներուն:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Պօղոս Խայինեան իր կնոջ՝ Ժողխանի մահուան Բ. տարեդարձին ի յիշատակ 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 20 ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՐԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.— Լիւքսանպուրկ - Գերմանիա
Հռենոսի ափերը

3 ՕՐ, ՄԱՐՏ 28էն 30, լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ, Շաբաթ Մարտ 28, վերադարձ Երկուշաբթի Մարտ 30:

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ ժամը 7.15ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.30ին Կառ Տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւր-վէօր: Մեկնում 7.45ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ-Մենեհուլտ, Վերտէօն, Էսք եւ Լիւքսանպուրկ: Այցելութիւն քաղաքին, (ճաշը ճամբու ընթացքին), ճամբորդութեան շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Թրիէ (Գերմանիա): Ընթրիք եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ.— Մեկնում դէպի Պինկէն, ուր գեղեցիկ զբօսանաւով մը Հռենոսի վրայ՝ հիանալի բնանկարը, հէքեաթային Լօրըլայը եւն. եւն.:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտ՝ ազատ: Յեռեկուան ճաշը պանդոկը եւ վերադարձ՝ Փարիզ նոյն ճամբով: Ժամանում Կառ Տիւ Նոռ ժամը 21ի առենները:

Մասնակցութիւն՝ 195 ֆրանք, կանխավճար 50 ֆրանք: Մնացեալը վճարելի Մարտ 23ին:

×

Բ.— ԱՒՍՏՐԻԱ ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ

780 մեթր բարձրութիւն: Դահուկի համար գմայլելի վայրեր:

Առաջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը տեսարանով՝ լճին վրայ:

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Մարտ 22 (Ծաղկազարդ), ժամը 22.30ին Առլպերկ - Էքսփրէսով, հաւաքոյթ՝ Կառ Տը Լ'Էսթ, մեծ գիծերու մուտքին հոլին մէջ աջ կողմը, ժամը 21ին: Ժամանում Զէլ Ամ Զէ, Երկուշաբթի ժամը 14ին:

Վերադարձ՝ Ապրիլ 4ին եւ ժամանում յաջորդ օրը ժամը 7.25ին՝ Փարիզ:

Մասնակցութիւն՝ 455 ֆր.

(15 օր Փարիզէն փարիզ մէջն ըլլալով կառախումբով ճամբորդութիւնը):

Սահմանափակ տեղեր:

Կանխավճար 100 ֆր.: Մնացեալը Մարտ 12ին:

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝
Մարտ 10

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8 - 3) ժամը 15ին:

Հ. Յ. Դ. Գէորգ - Չաւուշ խումբ, Կիրակի (8 - 3) ժամը 16ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Երիտասարդաց Ակումբի կողմէ:

Չորեքշաբթի, 4 Մարտ, երեկոյեան ժամը 20.30ին,

Maison des Centraux
8, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Կը դասախօսէ՝ շարժանկարի երիտասարդ արուեստագէտ

ՌԱՖՖԻ ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝

« ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ »

Ցուցադրելով իր պատրաստած ֆիլմը որ, շահած է Ազատ շարժանկարի Միջազգային փառատօնին Ա. մրցանակը 1968ին: Հեղինակը՝ պիտի պատմէ նաեւ իր կրած տպաւորութիւնները Ջուղֆայի Հայ գաղութի մասին:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
եւ «Ռուբէն Ուսանողական» խումբի կազմակերպութեամբ

ԳԻՆԵՁՕՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ի ԱՌԹԻՒ

Մարտ 8ին, կիրակի, կէսօրէն յետոյ ժամը 4ին
« Հայ Մշակոյթի Տան» Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ

Կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՁՃԵԱՆ

ԼԻՈՆ **ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ** ԼԻՈՆ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Լիոնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս CASINO DE CHARBONNIERES

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

Հայկ. երգեր ու պարեր ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ եւ ԱՐԾԻՒ խումբին կողմէ:

AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Տոմսերու համար հեռաձայնել.—

ԼԻՈՆ.— Ա. Խաչատուրեան 60-22-18 եւ Վ. Սարգիսեան 68 - 22 - 69

ՎԻԷՆ.— Վ. Գալուստեան 85-14-35

Սեղանները վերապահուած կը մնան մինչեւ ժամը 23

39րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Արշաւը եւ բանակումի կեանքը

Հայկական պարեր եւ երգեր

Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր

Սկաուտական նուագախումբը

Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ:

Սկաուտական տողանցք

Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ — ՊԻՒՐՕ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին

THEATRE DE L'ATELIER, Place Charl es Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ: ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐՋԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ: ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ:

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Գ. Պազըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25
Մ. Անտոնեան, հեռ. 738-21-18
Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՄԱՐՏ

MERCREDI 4 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.755

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.755

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՍ ԱՌՆԵԼ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

Համաշխարհային առաջին պատերազմը կը պայթէր 1914ի ամառը, երբ տակաւին բոլորովին հաշուեյարդարի չէին ենթարկուած Պալքանեան պատերազմին հետեւանքով ծագած քաղաքական բարդ խնդիրները:

Օսմանեան կայսրութիւնը կը կորսնցնէր իր եւրոպական նահանգները՝ Ադրիականի ափերէն մինչեւ արեւելեան Թրակիա: Ալպանիա անկախ իշխանապետութիւն կը դառնար: Յունաստան, Սերպիա, Գարատաղ եւ Պուլկարիա իրարու միջեւ կը բաժնէին աւարը, — Եպիրոսը, արեւելեան Ռումէլին ու Մակեդոնիան:

Հայերն ալ օգտուելով առիթէն, հրապարակ կը դնէին Բարենորոգումներու ցաւոտ հարցը, որ 1878ի Պերլինի դաշնագրէն ի վեր թուղթի վրայ կը մնար, հակառակ վեց մեծ պետութեանց երաշխաւորութեան:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեանց՝ յանուն հայ ազգի 1913ին լիազօրութիւն կուտար Պօղոս Նուպար փաշայի, որ Փարիզի մէջ կը կազմէր Ազգային Պատուիրակութիւնը, նպատակ ունենալով երաշխաւոր պետութեանց մօտ դիմումներ կատարել Բարենորոգումներու գործադրութեան համար:

Միւս կողմէ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք Զաւէն Արք. Տէր Եղիայեան, Ազգային Երեսփոխանական Ժողովին իր Քաղաքական Ժողովով նոյն աշխատանքին կը լծուէին:

Երկու իրաւաբաններ՝ Գրիգոր Զօհրապ եւ Տիրան Երկանեան, — դասախօս Պոլսոյ Իրաւաբանական վարժարանի — Քաղաքական Ժողովի անունով դիմումներ կը կատարէին երաշխաւոր պետութեանց Պոլսոյ դեսպաններուն մօտ:

Բարենորոգումներու նոր համաձայնագիրը կնքուեցաւ 26 Յունուար / 8 Փետր. 1914ին ռուսական դեսպանատան գործակատար Կուլքեւիչի եւ Իթթիհատական կառավարութեան միջեւ: Ներքին նախարար Թալէաթ գլխաւոր բանակցողն էր: Եւ չէր ծածկեր իր յետին միտքը, — պատռել այդ համաձայնագիրը, որ Բարձրագոյն Դրան պարտադրուած էր Եռեակ Համաձայնութեան (Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա) դեսպաններուն, մասնաւորաբար ռուսականին կողմէ:

Նոր համաձայնագիրը մեծ յաղթանակ մըն էր ռուսական դիւանագիտութեան համար:

Բնականէն ռուսասէր Հայութիւնը աստիճան մը աւելի հակեցաւ խաչապաշտ քեռիին կողմը:

Ու երբ պայթեցաւ մեծ պատերազմը, աղուոր կարծեցինք թէ հնչած է Հայոց փրկութեան ժամը:

Կովկասի մեր ազգակիցներուն մօտ խանդավառութիւնը հասաւ իր գերագոյն աստիճանին: Կը յուսային, որ Ռուսերը գրաւելով Թուրքիոյ հայկական նահանգները՝ Կովկասեան բաժնին հետ միացուցած՝ պիտի կազմէին անկախ ու միացեալ Հայաստան մը:

Նոյն այդ օրերուն, Կովկասի մեր հարեւանները՝ Վրացիներն ու Ազէրիները զարմանքով կը դիտէին Հայոց ռուսասիրական ցոյցերը: Վրացիները գաղտնի համաձայնութիւն կը կնքէին Թուրքերուն հետ, յարմար վայրկեանին թիկունքէն հարուածելու համար ռուսական բանակը: Իսկ Ազէրիները՝ Թուրքերու Թուրանական ծրագրով յափշտակուած՝ անհամբեր կը սպասէին էնվէր փաշայի բանակներուն:

1905ի Հայ-Թաթարական ընդհարումներու օրերուն Վրացիները ամէն կերպ կ'օժանդակէին Ազէրիներուն: Ռուսերն ալ կը քաջալերէին Կովկասի քրիստոնեայ եւ իսլամ այս երկու ազգերու գործակցութիւնը ընդդէմ Հայերուն: Վրացի էր Բաքուի կառավարիչ Նակաշիձէ, որ տխուր դեր մը կատարած էր իսլամները գրգռելու համար Հայերուն դէմ եւ որ յետագային ահաբեկուեցաւ Դրոյի կողմէ:

Մեծ դուքս Նիկոլա Նիկոլայեւիչ կոչ մըն էր ուղղած Լեհերուն, խոստանալով վերականգնել Լեհաստանի անկախութիւնը՝ Գերմանիոյ ջախջախումէն ետք: Սակայն Լեհերը ո՛չ մէկ բացառիկ ընդունելութիւն ըրին մետասաներորդ ժամու այդ կոչին: Մնացին պաղարիւն, սպասելով դէպքերու զարգացումին:

Հայերը այդպիսի կոչ ալ չունէին ցարական արքունիքէն: Ո՛չ մէկ գրաւոր կամ բերանացի խոստում՝ Թրքահայաստանի ազատագրութեան եւ հայկական անկախութեան կամ ինքնավարութեան մասին:

Հակառակ ատոր, ամենայն Հայոց Կաթողիկոսով եւ Ազգային Խորհուրդով իրար էին անցած՝ աջակցելու համար ռուսական բանակներու պարենաւորման: Գէորգ Ե. Սուրէնեանց պատմական դարձած գրութեամբ մը կը դիմէր Կովկասի փոխարքայ կոմս Վորոնցով-Դաշկովի՝ խնդրելով «խիստ պահանջ դնել Թուրք կառավարութեան վրայ, որ անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնէ Հայերու կեանքի եւ գոյքի պաշտպանութեան համար: Եւ որքան կարելի է շուտով իրենց պաշտօնատեղիները ղրկել ընդհանուր վերատեսուչները, գործադրելու համար 1914 Յունուար 26ի (Հ. Տ.) համաձայնութեամբ ընդունուած բարենորոգումները:

Շատ չանցած Թուրքիա պատերազմ յայտարարեց Ռուսիոյ դէմ:

Ու Կովկասի Հայերը, որ աւելի քան հարիւր հազար զինուոր պիտի տային ռուսական բանակներուն, ձեռնարկեցին կամաւորական շարժման: Կարճ ժամանակի մէջ կազմուեցան կամաւորական չորս զօրագունդեր, որոնք ռազմադաշտ նետուեցան, յանուն հայրենիքի ազատութեան:

Չափէն աւելի խանդավառուեցանք եւ արտակարգ եռանդ ցոյց տուինք, բարեմտօրէն յոյս դնելով խաչապաշտ քեռիին վրայ:

Խաբուեցանք: Ի զուր անցան մեր բոլոր զոհողութիւնները:

Ցարականէն ետք բոլշեւիկեան վարչաձեւն ալ նոյն հիասթափութիւնը պատճառեց անուղղայ ռուսասէրներուս:

Արեւելեանէն վերջ արեւմտեան ճակատին վրայ եւս նոյն յուսախաբութիւնը:

Դա՛ս առնենք անցեալէն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ԳՆԱՑ ԵՒ ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԽՆԴՐԵՑ ՓՈՄՓԻՏՈՒԷՆ

Ի վերջոյ Նիւ Եորքի հանդիսանքը շատ աւելի հանդարտ անցաւ քան կը նախատեսուէր: Օրուան աննախընթաց անակընկալն էր Նիքսընի որոշումը Նիւ Եորք երթալու: Արդարեւ Նիքսըն հրաժեշտ տուած էր արդէն Փոմփիտուի Ուաշինկթընի եւ երբեք չէ պատահած որ Միացեալ Նահանգներու նախագահ մը Նիւ Եորք երթայ կրկին տեսնելու հիւր-նախագահը: Պէտք է ըսել թէ Փոմփիտու շատ դժգոհ էր Շիքակոյի ցոյցերէն եւ մանաւանդ կարգապահական ուժերու կրաւորական եւ բարեացակամ դիրքէն ու կը թուի թէ որոշած էր հրաժարիլ Նիւ Եորքի հանդիսանքէն: Բայց Նիքսըն նախ քառորդ ժամ կը խօսէր հեռաձայնով եւ Ամերիկայի կողմէ ներողութիւն կը խնդրէր եղածին համար, ապա ցուցական ժեստ մը կ'ընէր, Նիւ Եորք երթալով:

Փոմփիտու բաւական նեղացած էր եւ երբ կը հասնէր Ուալտորֆ – Աստորիայի պանդոկը, կը յայտնէր թէ պիտի չընդունի հրեայ պատուիրակութիւնը, ինչպէս նախապէս որոշուած էր: Հրեաները անշուշտ կը կատղէին այս նոր որոշումէն, զոր նախատինք կը նկատէին:

Ուալտորֆ – Աստորիայի ճաշէն առաջ, Փոմփիտու կ'այցելէր ՄԱԿին, ուր կ'ընդունուէր Ու Թանի կողմէ եւ սիրալիր տեսակցութիւն մը կ'ունենար: Ամէն մարդ գիտէր արդէն որ Փոմփիտուի տրամադրութիւնը լաւ չէ: Ծանր ազդած էր Շիքակոյի միջադէպը զոր չէր վարանած «արատ մը Ամերիկայի ճակտին վրայ» որակելէ: Երբ ՄԱԿէն պանդոկ կը վերադառնար, հրեայ անձնաւորութեանց պատուիրակութիւնը զոր կը գլխաւորէր Ռաբբի Սեկալ, եկած էր ժամադրութեան եւ հոն էր միայն որ կը հաղորդէր թէ Ֆրանսայի նախագահը պիտի չընդունի զիրենք: Պատուիրակութիւնը զեկոյցով մը իր վրդովումը կը յայտնէր Ֆրանսայի նախագահին այս նախաձեռնութեան առթիւ:

Ցուցարարներ կային անշուշտ Ուալտորֆ – Աստորիայի առջեւ, բայց ոչ մէկ միջադէպ պատահեցաւ: Զանազան ցուցատախտակներ կարելի էր տեսնել, ուր ի մէջ այլեց կը կարդացուէր.— «Ներողութիւն Նիքսընի ներողութեան համար»: Պէտք է խոստովանիլ թէ Հրեաները բնաւ չէին քաշուիր իրենց կարծիքը յայտնելէ եւ նախատինք չէին նկատեր անպատկառ ցոյցեր ընել Ամերիկայի պաշտօնական հիւրին դէմ, որ պետութեան մըն ալ նախագահն է, բայց «ամբարտաւան» կ'որակուի նախագահ Փոմփիտու Նիւ Եորք Թայմզի (հրէական դրամագլուխի մամուլ) կողմէ, որովհետեւ չէ ընդունած հրէական պատուիրակութիւնը:

Ուալտորֆ – Աստորիայի ճաշին, Փոմփիտու աւելի տնտեսական բնոյթ կրող ճառ մը խօսած է եւ մթնոլորտը շատ ջերմ եղած է:

Երեքշաբթի օր, նախագահը եւ Տիկին Փոմփիտու Փարիզ կը վերադառնային:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Կ. ՄԵԼԻՔ - ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Մէկ շաբթուան մէջ հայ գիտական միտքը իր երկրորդ կորուստը կ'արձանագրէ: Ակադ. Ա. Մնջոյեանէն ետք, հայրենի մամուլը ցաւով կ'արձանագրէ այս անգամ ականաւոր հայագէտ եւ արեւելագէտ Փրոֆ. Կարապետ Մելիք – Օհանջանեանի մահը, որ պատահած է յետ երկարատեւ հիւանդութեան: Փրոֆեսորը անդամ էր Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային:

Անուանի փրոֆեսորը ծնած էր 1893 Փետրուար 20ին, Մեղրիի շրջանի Կալեր գիւղը: Միջնակարգ կրթութիւնը ստացած էր Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը, իսկ բարձրագոյնը՝ Պերլինի համալսարանը:

1920ին կը հաստատուի Երեւան եւ կը նուիրուի հայագիտական լուրջ աշխատանքներու: Եղած է էջմիածնի գիտական հիմնարկութեան նախագահ, Երեւանի պետական համալսարանի եւ մանկավարժական հիմնարկութեան փրոֆեսոր, պատմութեան եւ գրականութեան հիմնարկութեան քարտուղար եւայլն: Իրեն յատուկ խանդավառութեամբ մասնակցած է մշակոյթի եւ գիտութեան վերոյիշեալ օճախներու աշխատանքներուն, աւանդած է մայրենի լեզու եւ գրականութիւն, զբաղած է մասնագէտներ պատրաստելու գործով:

1935ին կը ստանայ փրոֆեսորի կոչում, իսկ 1965ին կ'ընտրուի անդամ Հայաստանի գիտութիւններու Ակադեմիայի:

Լայն մտահորիզոնի տէր անձ մըն էր, քանի որ անոր գիտական նախասիրութիւնները կը տարածուէին բազմաթիւ ճիւղերու վրայ — հայ ժողովրդական բանահիւսութիւն, հայ հին գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն, արեւելագիտութիւն, գիտական ու գրական գործերու թարգմանութիւն — ահա այն հիմնական մարզերը, ուր տարիներ շարունակ մաքառած է գիտնականը, ստեղծելով մնայուն արժէքներ:

Ակադ. Կ. Մելիք – Օհանջանեանի գրչին կը պատկանին բնագիտական, աղբիւրագիտական եւ պատմաբանասիրական բազմաթիւ արժէքաւոր աշխատութիւններ՝ «Ֆիրտուսին եւ Իրանի վիպական մոթիվները Շահ-Նամէումու հայ մատենագրութեան մէջ», «Միհրա-Միհրը Սասնայ ծռերի մէջ», «Տիրան-Տրդատի վէպը ըստ Փաւստոս Բուզանդի», «Կիրակոս Գանձակեցու Հայոց պատմութեան քննական բնագիրը»՝ պատմա-բանասիրական ծաւալուն յառաջաբանով եւ հարուստ ծանօթագրութիւններով, «Պատմութիւն Փարէզի եւ Վիեննայի» միջնադարեան ասպետական վէպին քննական-համեմատական բնագիրը եւայլն:

Առանձնապէս նշանակալից են այն գործերը, որ Մանուկ Աբեղեանի հետ կատարած է Կ. Մելիք-Օհանջանեան «Սասնայ ծռեր» դիւցազներգութեան ուսումնասիրութեան, արձանագրութեան, թարգմանութեան եւ հրատարակութեան բնագաւառին մէջ:

Ակադեմականը մեր ճանչցուած վաստակաւոր գիտնականներէն էր, դասական հայագիտութեան լաւագոյն աւանդները տարածող ու պահպանող անձերէն մէկը: Հակառակ իր տկար առողջութեան, մինչեւ իր կեանքին վերջին օրերը ստեղծագործեց, իր եռանդուն մասնակցութիւնը բերաւ ակադեմիայի աշխատանքներուն, կ'օգնէր երիտասարդ հայագէտներուն:

ԱԿԱԴ. Ա. ՄՆՋՈՅԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Անուանի քիմիագէտ ակադեմական Մնջոյեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Փետրուար 24ին: Ողբացեալին դագաղը զետեղուեցաւ Գիտութիւններու Ակադեմիայի մեծ դահլիճին մէջ, ուր պատուոյ պահակ կեցան պետական եւ գիտական դէմքեր:

Երեւանի պանթէոնին մէջ խօսք առին Գիտութիւններու Ակադեմիոյ փոխ-նախագահը՝ Ս. Մկրտչեան, ակադեմական Յ. Զալթիկեան, Ցիցիշվիլի, Փրոֆ. Ս. Վարդանեան եւ ուսանողուհի մը:

Ս. Մկրտչեան իր դամբանականին մէջ դիտել տուաւ թէ՝ ողբացեալին «գիտական ու կազմակերպչական ունակութիւններուն շնորհիւ Հայաստանի մէջ ստեղծուեցաւ օրկանական քիմիագիտութեան մեծ կեդրոն մը, որ կարեւոր ներդրում է հայկական գիտական աշխարհի մէջ»:

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— 1969 Մարտ 4ին, Փարիզի մէջ յանկարծամահ կ'ըլլար Արաքսի Թորոսեան, գրադարանապետը Սորպոնի: Այն ատեն շատ խօսուեցաւ ու գրուեցաւ իր իմացական կարողութեան, հմտութեան եւ զարգացման մասին: Լաւ է, որ այսօր, ի յիշատակ իր մահուան տարելիցին, թողունք որ ինք խօսի: Կոմիտաս վարդապետի այցելելէ ետք է, 1928ին, որ Արաքսի Թորոսեան հետեւեալ խիստ շահեկան տողերը ստորագրած է «Յառաջ»ի մէջ:

...Այսպէս խօսեցաւ վարդապետը երեք քառորդ ժամ, որու ընթացքին հաւասարակշիռ մարդու մը արտայայտութիւնը դրաւ իր ակնարկին, շարժումներուն, խօսքերուն, նոյնիսկ ձայնի ելեւէջներուն մէջ, մերթ բարձր եւ ուժեղ, մերթ մեղմ ու հանդարտ:

Պատահական պայծառատեսութիւն պիտի ըսեն մասնագէտները: Բայց յաջորդե՞ր են վերջապէս կարդալու անոր հոգիին ողբերգութիւնը:

×

«Մեծ մարդերը մելամաղձոտ են» կ'ըսէ Արիստոտէլ: «Հանճարը նեվրոզ *մըն է», կը հաստատէ Մորօ տը Թուր, լուսնոտի մը հանդարտ վիճակը, կ'եզրակացնէ Լոմպրոզօ, իր յանկարծական եւ ուժգին ցնցումներով, ստեղծագործ ուժի պոռթկումներով: Մեծ յեղաշրջումները, արուեստէն ներս ու դուրս, արդիւնք են յիմարներու գործունէութեան, կ'ըսէ Սուիֆթ, մարդերու որոնք չեն դատեր հասարակ ու կլոր քաղքենիներու մտայնութիւնով:*

Խորհրդաւոր կապ մը կայ, ուրեմն հանճարէն յիմարութիւն: Ախտաբանական հոգեբանութիւնը (փսիքոլոժի փաթոլոժիք) ախտաճանաչումը կ'ընէ շարք մը մեծ արուեստագէտներուն, որոնք նեվրոզի *ազդեցութեան տակ են երկներ:*

Ռուսոյի յիմարութիւնը յեղաշրջեց ԺԹ. դարու գրական արուեստը. ոճրագործ մըն էր Վիյյոն, ֆրանսական քնարերգակ բանաստեղծութեան նախահայրը: Ողբերգութիւն մը եղաւ Մոփասանի, Վերլէնի կեանքը: Շուման յիմարանոցի մը մէջ անցուց իր վերջին օրերը. լուսնոտ էին Ֆլօպէր, Տոստոյեւսկի: Առանց պատճառի չէ որ արեւելքի ժողովուրդները «սուրբ ցաւ» անունը տուեր են այս ախտին, զոր կը գտնենք կրօնական մեծ շարժումներու պատմութեան մէջ: Թաքուն ուժ մը որ կը խուսափի վերլուծումէ, կ'ապրի հոգիին խուլ անկիւններուն մէջ, ենթակային տալով մարգարէներու աստուածային պայծառատեսութիւնը: Ու թերեւս այդ հիւանդութեան մէջ պէտք է փնտռել ռուս վիպասանին հանճարեղ ստեղծագործութիւններուն գաղտնիքը:

Այդ մեծ մարդոց դասակարգէն է Կոմիտաս վարդապետ, հանճար մը, անհաւասարակշիռ մը, ինքնատիպ երեւոյթ մը:

Դժուար է վերլուծել վարդապետին գործը օրաթերթի մը նեղ սիւնակներուն մէջ: Անոր անունը կապուած պիտի մնայ մեր մէջ գեղարուեստական հսկայ շարժումի մը, գեղջուկ երաժշտութեան վերաքարթնումին: Ռուս ժողովրդական երգիչէն՝ Կլինքայէ ստեղծած խանդավառ մթնոլորտին մէջ Կոմիտաս լծուեցաւ այդ գործին, արեւմտեան մեծ երաժշտագէտներուն պէս, որոնք ժողովրդական «մոթիվ»ներու մէջ փնտռեցին ներշնչումի նոր աղբիւրներ, ինչպէս Ալպէնիզ, Մանուէլ տը Ֆալա, Եոաքիմ Նին, Լափարա, սպանական ժողովրդական երգերով, Քանթըլուպ, գաւառական գեղջուկ երգերով, Ռաւէլ, որուն յոյն ժողովրդական երգերու դաշնաւորումը դասական վարպետի մը ժուժկալ ճարտարապետութիւնն ունի: Շարքը երկար է: Այս վարպետներու կարգին իր տեղն ունի Կոմիտաս վարդապետ: Հետեւող մը չէ ան, այլ ազգային գեղարուեստական շարժումի մը ինքնատիպ վարպետը:

«Գեղջուկ երգերը ասուն հայելիներ են, որոնք դար դար կեանքը կ'անդրադարձնեն»: Կոմիտաս հասկցաւ այդ հայելիներու խորհուրդն ու բանաստեղծութիւնը, պարզ եւ խորունկ հոգեբանութիւնը, եւ իր դաշնաւորումներով գծեց անոնց համապատասխան մթնոլորտ մը, իմաստասիրական «տեքոր» մը:

Բայց հոգին ունի իր խորհուրդը, աներեւոյթ կեանքը: Շատ իրաւամբ նոր հոգեբանները չեն գոհանար Ռիպոյի, Թէնի չոր իմաստասիրութիւնով ու կը պեղեն մարդկային հոգին այդ խորհուրդին թափանցելու ճիգով, որովհետեւ փոքր ու սահմանափակ կը գտնեն գիտակից կեանքը, բաղդատմամբ այն թաքուն ուժերուն, որոնք կ'ապրին հոգիին աղջամուղջին մէջ ու իրենց անտեսանելի աշխարհէն կը կառավարեն մարդը:

Կոմիտասի հոգին երկնքի անհունութիւնը, ծովերու խորհուրդներն ունի: Բայց հիւանդ է ան, կծկուեր, ամուր փակեր է իր պատուհանները ամբարիշտ աչքերու, որոնք գիտունի հետաքրքրութիւնն ունին միայն: Ժպիտ մը, սիրոյ ճառագայթ մը — ու ան կը խօսի երեք քառորդ ժամ:

Բայց ո՞վ պիտի կարդայ այդ հոգիին ողբերգութիւնը, ո՞վ պիտի թափանցէ անոր խորհրդաւոր գաղտնիքին:

Նազովրեցիին սէրը միայն. «Տալիթա կումի»:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

‘‘ԱԶՔ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ, Ի ՄԵԶ ՀԱՅԻՆ’’...

Մխիթարեան հայրերու հետաքրքրութիւնը Ամերիկահայութեան կրթական կարելիութեանց մասին՝ չզարմացուց զիս:

Բոլոր աչքերը մեզի ուղղուած են առենէ մը ի վեր...

Արդարեւ թէ միաբաններու հարցումներուն մէջ յատկանշականը այն էր միայն, որ անոնք մեզմէ աւելի իրատես էին՝ *խանդավառութիւններով չգինովնալու եւ այսպէս կոչուած «կրթական շարժումի» իսկական տարողութիւնը ստուգելու համար:*

Ի դէպ, — արտասահմանեան կարգ մը դօտիներու մէջ կը տիրէ արդէն այն համոզումը, որ Ամերիկահայութիւնը ոչ միայն գտա՛ծ է փրկութեան ապահով ճամբան (սերունդներու հայեցի կրթութեան ուղին), այլեւ կարգի դրած է ուսումնական գործը՝ ծրագրային բոլոր մանրամասնութիւններով...

Հայր Հապողեանի հարցումներուն մէջ, ընդհակառակն, դէթ ինծի համար սա պզգարարութիւնը կար.

— Ինչպէս ամէն առիթով, նաեւ Ամերիկահայութեան կրթական ճիգերուն գրծով բաւական տպաւորիչ աղմուկ մը ստեղծուած է... Ուրախ եմ անշուշտ, որ տասնամեակներու քունէն ետք, գաղութը սթափումի նշաններ ցոյց կուտայ: Ոչ միայն կը հրճուիմ, այլեւ ամէն տարի վարդապետ մը կը ղրկեմ ձեր նահանգը, որպէսզի Հայր Ղուկասի կողքին յոգնի՝ այրութեն ու քանի մը տող հայերէն սորվեցնելու համար մատաղ սերունդին... Սակայն չե՞ս կարծեր, որ երեւակայու՛թիւնները վառ են ու լաւատեսութիւնները՝ չափազանցուած: Կը հաւատա՞ս իսկապէս, որ շէնք–շնորհք կրթական կեանք կարելի է ստեղծել Ամերիկայի մէջ. ունի՞ք անհրաժեշտը՝ շօշափելի որեւէ արդիւնքի համար:

Իմաստ չեմ գտներ մեր խօսակցութեան բառացի վերարտադրութեան մէջ: Արդարահայրը փափկանկատ եղաւ՝ հարցումներ *միայն ուղղելով ինծի: Իր հարցումներուն բնոյթն ու չեշտը ա՛յս էր. եւ եթէ սխալ է իմ մեկնութիւնը, վստահ եմ որ ներողամիտ կ'ըլլայ ինծի...*

Մխիթարեաններու փորձառութիւնը, հայկական գաղութներու կրթական կեանքին մէջ, երկար տարիներու շրջան մը կ'ընդգրկէ: Իրենց իրատեսութիւնը նոյնքան փաստական իրողութիւն է, որքան գաղափարապաշտութիւնը: Չեմ կարծեր, որ միաբաններու ընդհանուր եզրակացութեան հակասող տեսակէտներ յայտնած եղայ, երբ կարեւոր կէտեր ներկայացնելով՝ իբրեւ իմ անխախտ համոզումներս.

Ա) Ամերիկայի մէջ կրթական *շարժում ստեղծելու որեւէ նախափորձ՝ նախ դրամ է: Կէս միլիոնը կամ մէկ միլիոնը դրամ չէ: Առնուազն 5–10 միլիոն տոլարի կը կարօտի 4–5 հայկական ամէնօրեայ վարժարաններու հաստատումը, նաեւ յաւելեալ այն նախատեսութեամբ, որ նախաձեռնողները 4–5 տարուան համար պիւտճէական հաւասարակշռութիւն ըստեղծելու ապահովութիւն ունենան:*

Ասիկա՝ գործի սկսելու համար միայն:

Առաջին այս քայլը առնելու հնարաւորութիւնը ունենալէ ետք, նոյնքան ու աւելի կենսական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ ուսուցչական անձնակազմի խնդիրը:

Ամերիկայի մէջ վկայականը *ստացանիշ է ուսուցչական արժանիքի եւ կարողութեան: Ես չեմ հաւատար այս չափանիշին: — Անձնապէս ծանօթ եմ, օրինակ, չորս–հինգ Հայերու, որոնք թէեւ կոպրդուած հայերէն մը գիտեն եւ ուսուցանելու միջակէ վար կարողութեան մը տէր են, այսուհանդերձ հրաւիրուած են պատասխանատու պաշտօններու՝ որովհետեւ մասնագիտական վկայականներ ունին... քաղաքական գիտութիւններէ, ընկերային կամ իմաստասիրական ճիւղերէ:*

Ամերիկահայ կրթական շարժումի յաջողութիւնը կախում ունի ուսուցչական անձնակազմէ մը, որ հաւասար չափով հայկական եւ ամերիկեան պահանջները գոհացնէ: — Հայերէնին հմտութիւնը, Հայութեան ճանաչումը եւ ման- կավարժական պահանջներու ըմբռնումը՝ հիմնական ազդակներ են:

Բ) Կրթական գործը, որ այս պարագային հայապահպանումի *մտահոգութենէն կ'առնէ իր թափը, անհրաժեշտօրէն ազգային ընդհանուր տարողութիւն պէտք է ունենայ:* Պէտք է վայելէ համայնքի նիւթական եւ բարոյական անվերապահ աջակցութիւնը: *Իսկ այդ աջակցութիւնը ինքնաբերաբար չի գար: Վստահութիւն պէտք է ներշնչել՝ թէ համայնական պատասխանատու մարմիններ հաւատքով ու վճռաբար գործի են ձեռնարկած եւ լուրջ միջոցներ ձեռք առնուած են՝ շարժումի զեկավարութեան համար:* «Յաջողութեան» հարցը, հայ կեանքի մէջ, ՀԱՒԱՏՔԻ ԵՒ ՀԱՒԱՏՔ ԿԱՐԵՆԱԼ ՆԵՐՇՆՉԵԼՈՒ հարց է առաւելապէս: *Հաւատք՝ գործքո՛վ ոչ խօսքով: Բայց, մենք...*

Գ) Եթէ նոյնիսկ իրագործուին այս առաջին երկու կէտերը, պէտք չէ հաւատալ թէ «սերունդներու փրկութիւնը»

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Ուրեմն անոր հարցնենք ու տեսնենք թէ այսպիսի ճամբորդ մը տեսա՞ծ է հոն:

Թարգմանը, որ երիտասարդ յոյն մըն էր, անմիջապէս եկաւ: Բացատրեցին իրեն խնդիրը:

— Այն նորեկ ուղեւորը որ երկրորդ յարկը թիւ 18ը սենեա՞կը բռնեց, հարցուց:

— Այո, նոյն ինքը: Կայարանին մէջ տեսա՞ր զինքը:

— Բնաւ երբեք... արդէն Եւրոպայէն եկող հագիւ վեց–եօթը ուղեւորներ կային եւ որոնք ալ ուրիշ պանդոկներ գացին:

— Վստա՞հ ես այդ ըսածիդ վրայ, հարցուց պանդոկապետը:

— Եթէ հարկ ըլլայ՝ կրնամ երդում ընել, պատասխանեց Թարգմանը խնդալով:

Այս խորհրդաւոր պարագան բաւական մտատանջութիւն կը պատճառէր պանդոկապետին: Ինչո՞ւ համար օտարականը ճշմարտութիւնը չէր խօսած, արդեօք իր ինքնութիւնը ծածկելու պատճառ մը ունէ՞ր եւ ի՞նչ կրնար ըլլալ այդ պատճառը:

Իր արտաքին կերպարանքը որեւէ կասկածելի բան մը չունէր տակաւին. դէմքէն ու խօսուածքէն յայտնի էր որ Ֆրանսացի մըն էր եւ հարուստ մէկը ըլլալ կը թուէր, քանի որ ուղղակի առաջնակարգ օթէլ մը եկած էր, առանց սակարկելու վարձած էր լաւագոյն սենեակ եւ կանխավճար մըն ալ տուած էր, ինչ որ պահանջուած էր իրմէ:

Պանդոկապետը այս խորհրդածութիւններուն մէջ ընկղմած էր, երբ նորեկ ուղեւորը վար իջաւ իր սենեակէն եւ բակէն անցնելով դէպի դուռը ուղղուեցաւ: Պանդոկապետը փութաց առիթէն օգտուիլ եւ վազեց օտարականին քով, անոր հետ քանի մը խօսք փոխանակելու համար:

— Արդեօք բանի մը պէտք ունի՞ք, պարոն Տիւպուա, հարցուց:

— Ոչ, պատասխանեց վերջինը, կ'ուզեմ քիչ մը դուրս ելլել եւ քաղաքը պտըտիլ, ժամը քանի՞ն կ'ընթրեն այստեղ:

— Ժամը ութէն ինը:

— Լաւ ուրեմն կը ջանամ ութին հոս ըլլալ:

— Բայց փողոցները անծանօթ են ձեզի, եթէ կ'ուզէք առաջնորդ մը տամ ձեզի:

— Ոչ, շնորհակալ եմ, կը նախընտրեմ լոկ բախտի պտըտիլ, քանի որ մասնաւոր տեղ մը երթալու դիտաւորութիւն չունիմ:

— Սակայն կրնաք թերեւս կորսուիլ:

— Այդ պարագային կառք մը կը մըտնեմ եւ օթէլին անունը տալով ետ կուգամ... կարծեմ կառապաններուն ծանօթ է ձեր օթէլը:

— Ոչ թէ միայն Բերայի՝ այլեւ ամբողջ Պոլսոյ կառապաններուն, պատասխանեց պանդոկապետը հպարտութեամբ:

— Ուրեմն ցտեսութիւն:

Եւ երիտասարդը դուրս ելաւ ու դէպի աջ կողմը դառնալով՝ ճամբան շարունակեց:

Պանդոկապետը որուն կասկածները տակաւին չէին փարատած, Թարգմանը կանչեց եւ ըսաւ.

— Հեռուէն եւ առանց երբեք յայտնի ըլլալու, հետեւէ սա մարդուն... տեսնենք ո՞ւր պիտի երթայ:

Թարգմանը իսկոյն փութաց կատարելու իր մեծաւորին հրամանը:

Անգլիական դեսպանատունին առջեւէն անցաւ, յետոյ դէպի աջ դարձաւ, թրամվայի գիծերուն հետեւելով, Կալաթա Սարայի դէմի ծխավաճառէն տուփ մը սիկարէթ առաւ եւ յետոյ ճամբան շարունակելով հասաւ Թօքաթլեանի սըրճարանին առջեւ ու ներս մտաւ:

Թարգմանը բաւական սկսած այդ կողմերը՝ տեսնելու համար թէ շուտով դուրս պիտի ելլէ՞ր եւ ուրիշ կողմ պիտի երթա՞ր, բայց օտարականը տեղաւորուած էր հոն ու լրագիրները աչքէ կ'անցընէր:

— Կարծեմ այսչափը բաւական է մեր մեծաւորը գոհ ընելու համար, մտածեց եւ դարձաւ պանդոկ ուր իր զննութեան արդիւնքը հաղորդեց:

— Առաջին անգամ Պոլիս եկող մարդ մը ի՞նչպէս կ'երթայ ասանկ ուղղակի Թօքաթլեանի սրճարանը կը նստի, գիտել տուաւ պանդոկապետը:

— Ես ալ զարմացայ, ըսաւ Թարգմանը, մանաւանդ որ ճամբան բնաւ վարանոտ քալուածք մը չունէր:

Այս նոր իրողութիւնը քիչ մըն ալ աւելցուց պանդոկապետին կասկածները:

— Գլխուս փորձանք մը չբերէ այս մարդը, կը խորհէր:

Իր մեծագոյն վախը հայ յեղափոխականներէն էր, մանաւանդ Երլտըզի մահափորձէն ի վեր, որուն հետեւանքով բաւական նեղած էին եւրոպական մեծ պանդոկներու տէրերը:

Երիտասարդը ճիշդ ատենին եկաւ եւ շուտով բարեկամութիւն հաստատեց օթէլի միւս յաճախորդներուն հետ, որոնց ամէնքն ալ գրեթէ եւրոպացի զբօսաշրջիկներ էին:

Ճաշէն ետք պանդոկապետը պահ մը յաջողեցաւ մօտենալ նորեկին եւ անոր հետ խօսակցութեան բռնուիլ:

— Կը յուսամ որ մեր կերակուրներէն գոհ մնացիք, ըսաւ:

— Այո, շատ լաւ էին, պատասխանեց երիտասարդը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(58 — Շար.)

պաշտօնական է: Անպատասխանատու խօսքեր են ատոնք: Մասնակի յաջողութիւն մը ձեռք բերած պիտի ըլլանք: Եւ կ'արժէ՞ եւ անհրաժե՞շտ է նոյնիսկ այդ մասնակիին համար յանձնառու ըլլալ մեծ զոհողութիւններու: Կ'ենթադրեմ՝ թէ իմաստուն կերպով չարժած պիտի ըլլանք, զարկ տալով միաժամանակ գոյութիւն ունեցող հայերէնի դասընթացքներուն եւ մանկապարտէզ – նախակրթարաններու:

Դժբախտաբար, առաջին երկու կէտե – րով իմ մատնանշած ստիպողութիւնները աննկատ ձգուած են: Դրամ չկայ. իսկ խառատքը գգացակա՞ն փուլի մէջ է...: Յառաջապահներ կան յառաջապահութիւն չկայ: Ուսուցիչներ կան՝ ուսուցչութիւն չկայ: Ծրագիրնե՞ր կան՝ ծրագրուած շարժում չկայ:

Կը ցաւիմ, որ գլուխս ծակ է եւ մատածումներս կրնան համեղի չթուիլ շատերու...

— Մեր ամառնային դեր մը կը կատարէ՞. կը կարծե՞ս որ Հ. Ղուկասի յոգնութիւնները կ'արդարանան...

— Սիրելի Արրահայր, կ'ըսեմ ես, Մխիթարեանց կրթական քաղաքականութիւնը ինծմէ աւելի ձեզի ծանօթ է... Վիեննական հայրերը կրնան յանձնառու ըլլալ ծանրագոյն զոհողութիւններու՝ երբ կը նախաձեռնեն որեւէ գործի, կրթական մարզի մէջ: Սակայն չեմ կար – ծեր որ փտուկ ճիւղի վրայ կոխեն: Այնպէս մը կը ներդաշնակեն նիւթականն ու գաղափարականը, վարչականը եւ ուսումնականը, որ յոռեգոյն պարագային իսկ ջուրին երեսը կը մնան:

Հայր Ղուկասի քաջութիւնն ու կորովը չի գար լոկ իր Մխիթարեանականութենէն. կարծեմ կը բխի նաեւ անձէն ու խառնուածքէն: Ամայի ու յոպան ծովեզրի մը վրայ՝ մանկատուն եւ կազդուրման օճախ է բացած, հայաշունչ մթնոլորտով հայեցի կրթութեան կարգախօսով, ու տարուան մէջ երկու–երեք ամիս կանոնաւոր վարժարան կը պահէ:

Փրկութիւն չէ, սակայն անպայման նպաստ է ու Միարանութիւնը հպարտ պէտք է ըլլայ ատոր համար: Ամէն բոյն՝ ուր Մեծասքանչը կը հնչէ, դեր ունի կատարելիք եւ կը կատարէ: Ամէն յոդնութիւն, որ հայեցի մթնոլորտ կը ստեղծէ, կ'արդարացնէ նախաձեռնողներու յոգնութիւնը: Եւ Հայր Ղուկասի յանդըգնութիւնը — ի՛նչ ձեւով ալ որ ուզեն տեսնել կամ թարգմանել ուրիշներ — իմ կարծիքով դրական եւ արդիւնաբեր խիզախում մըն է:

Մեր խօսակցութիւնը կ'ընդգրկէ նաեւ Ամերիկահայութեան հանրային կեանքի տարբեր մարզերը: Վիեննայի Մխիթարեան հայրերը, Վիեննայի իրենց մենաստանէն շատ աւելի ամբողջ ու խորունկ կը տեսնեն մեր առօրեայ ապրումները, տագնապները, նուաճումներն ու ընկըրկումները, քան մեզմէ շատեր:

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

«ՆԱՅԻՐԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ԵԼՈՅԹԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԽՄԲ.— Շաբաթ օրուան մեր թիւով, լոյս տեսած էր թղթակցութիւն մը նըւիրուած «Նայիրի» պարախումբին ներկայացման: Այդ գրութիւնը մնալով թղթակցութիւն մը, աւելի արձագանգն էր ներկայացման քան քննադատական բնոյթ կրող գրութիւն մը, այսօր կը հըրատարակենք յօդուած մը, որ հանգամանօրէն կը մօտենայ հարցին եւ ուր յայտնուած մտքերէն պէտք է օգտուին ոչ միայն Նայիրի պարախումբը, այլեւ բոլոր անոնք որոնք հարկ եղած լրջութեամբ չեն մօտենար հայկ. արուեստին:

Գեղեցիկ մատչողութ է մշակել եւ ըմբռնողականացնել ժողովրդական պարը եւ իբրեւ այդպիսին ներկայացնել ժողովուրդին: Գեղեցիկ մտասեւեռում է նոյնպէս օտար ժողովուրդներին ծանօթացնել այսինչ կամ այնինչ ազգի մշակոյթը՝ ընդհանրապէս ժողովրդական արուեստի եւ մասնաւորապէս ժողովրդական պարարուեստի միջոցով: Ոչ միայն գեղեցիկ, այլ առաւել եւս կարեւոր նախաձեռնութիւն է մեզ համար, հայ ժողովրդի, հայ մշակոյթի եւ Հայ Դատի ծանօթացման տեսակէտից, կազմակերպումը ազգային դիմագիծով գեղարուեստական հանդէսների, օտար միջավայրերում: Սակայն այս բոլորը գեղեցիկ կը լինեն, յաջողութիւն կ'արձանագրեն, երբ կը ներկայացուին նպատակայարմար կերպով, երբ կը ծառայեն նախատեսուած նպատակին, երբ վարկաբեկիչ բնոյթ չեն ստանայ, եւ երբ ժողովրդական արուեստը կը ներկայացնեն հարազատ կերպով, առանց մթագնելու նրա դիմագիծը, առանց աւելորդ միջամտութիւնների: Ժողովրդական արուեստին աղընչուող նման ձեռնարկները յատկապէս ի վիճակի կը լինեն արդարացնել նպատակը, երբ կազմակերպիչները պատկան ժողովրդի նկատմամբ կ'ունենան պատասխանատուութեան տարրական գիտակցութիւն եւ այս մօտեցումից բխող բարեխղճութիւն:

Փետրուար 22ին, Փարիզի Ուսանողական Ոստանի Միջազգային Տան Թատերասրահում, մեծ թուով տարբեր ազգութիւնների պատկանող հանդիսատեսների ներկայութեամբ «Նայիրի» պարախումբը «Հայկական պարարուեստ» անուան տակ ներկայացրեց մի խնջոյք: Չգիտենք, թէ ո՛րն էր այս ձեռնարկի դրդապատճառը: Չգիտենք նոյնպէս, թէ ի՛նչ տպաւորութիւն ստացաւ հանդէսին ներկայ Փարիզի հայ հասարակութիւնը: Շատ էլ պիտի չզարմանայինք, եթէ գոհունակութիւն յայտնէր, եւ արդէն յայտնեց իր ծափերով, որովհետեւ յիսուն տարուց աւելի Եւրոպայի սրտում ապրող Ֆրանսայի հայ գաղութը անատակ եղաւ զարգացնելու եւ արդիականացնելու իր ճաշակը, յարմարեցնելու ժամանակակից պահանջներին եւ բարձրացնելու մերօրեայ մակարդակին: Փա՞ստը՝ ահա մեր մատնանշած ձեռնարկը, որ իր կազմակերպման ձեւով յիշեցնում էր Արեւմտահայաստանում գարնանկիզբին կազմակերպուող հանդէսները: Չգիտենք նաեւ, թէ որքանո՛վ բաւարարեց կազմակերպիչների ակնկալիքը: Թերեւս եկամուտը լաւ էր, քանի որ սրահը լեցուն էր ծայրէ ի ծայր: Սակայն գիտենք մէկ բան՝ այն որ ծանր տպաւորութիւն թողեց ուսանողական շրջանակում՝ հայ թէ օտար, եւ դարձաւ ծաղրի առարկայ: Պարզ է, որ այս պայմաններում չկարողացաւ ոչ մէկ լաւ բան բերել մեր ժողովրդի եւ մեր մշակոյթի համար: Նա որ ճանաչում էր հայ մշակոյթը, բեկում ունեցաւ եւ կասկածի տակ առաւ իր ծանօթութիւնները: Նա որ չէր ճանաչում հայ ժողովրդին, համակրանքի փոխարէն ունեցաւ խղճահարութիւն, եթէ ոչ հակակրանք: Հայերի ձեռքով կատարուած այս անտեղի հակաքարոզչութիւնը յայտնի չէ, թէ դեռ ի՛նչ ազդեցութիւն պիտի թողնի եւ ե՛րբ կարելի պիտի լինի փարատել թողած տպաւորութիւնը:

Հայկական անուան տակ ըմբռնողացած պարերի մեծամասնութիւնը հայկական չէր բառի բուն իմաստով, այլ թխուած էր տներում, ուժով կցկցուած եւ զուրկ որեւէ արուեստից, որոնք տարբեր անուններով ներկայացնում էին համարեա նոյնանման շարժումները՝ տարբեր անուններով միեւնոյն նուագի ընկերակցութեամբ: Չենք խօսում անորակ եւ չափից աւելի հասարակ նուագախմբի մասին: Չենք խօսում նաեւ պարերից իւրաքանչիւրի մասին առանձնաբար, քանի որ բոլորի մասին կարելի է գործածել միեւնոյն ածականը՝ անորակ: Չենք խօսում նոյնպէս անբաւարար բեմադրութեան մասին: Սակայն չենք կարող չմատնանշել բեմի անտէրութիւնը, կազմակերպուածութեան բացակայութիւնը, անհարկի եւ ձանձրացուցիչ ուշացումները, լուսարձակների անտպաւորիչ կերպով օգտագործումը: Անհասկնալի էր նաեւ խօսնակի գոյութիւնը, երբ յայտագիրը բազմագրուած եւ բաժանուած էր ներկաներին: Այս երեւոյթը այն հնաբոյր սովորութիւններից է, որ կարելի է տեսնել միայն հայկական հանդէսներում, քարառէններում եւ հեռատեսիլում: Եթէ վերջին երկուսում խօսնակի գոյութիւնը հասկնալի է, առաջնում՝ անհասկանալի: Յաջող էին միայն տարազները:

Տեսանք խառնը, գեղարուեստական հաճոյքի փոխարէն ունեցանք ջղային ապրումներ, վիրաւորուած զգացինք մեր ազգային արժանապատուութիւնը, ցաւեցինք տարուած ապարդիւն աշխատանքի համար եւ եկանք այն եզրակացութեան, որ կազմակերպիչների մօտ բացակայել է պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը հայ ժողովրդի նկատմամբ: Ժողովրդական արուեստը պատկանում է ժողովրդին եւ հանդիսանում է նրա սեփականութիւնը, որով ոչ ոք իրաւունք չունի չարաշահելու իր օգտի համար: Անհատական ստեղծագործութիւնները իբր խոտան ներկայացնելու պարագային հեղինակը ի վիճակի է իր իրաւունքը պաշտպանել օրինական ճամբաներով: Դժբախտաբար ժողովրդական արուեստի կապակցութեամբ այդ միջոցը անիրագործելի է: Սակայն կարելի է եւ իւրաքանչիւր անհատի իրաւունքն է նախաձեռնողը լինել այդ արուեստի նկատմամբ եւ պատասխանատուութեան ենթարկել իր պարտականութիւնը չգիտակցող եւ անպատասխանատու կերպով ժողովրդի ստեղծագործութիւնը չարաշահող բոլոր պատասխանատուներին: Ամէն կազմակերպիչ անձ կամ կազմակերպութիւն պիտի գիտակցի, որ հայ ժողովրդի դատաստանը: Հասարակական կարծիքը: Պիտի գիտակցի, որ ժողովրդի մէջ կան մարդիկ, որ քիչ թէ շատ գաղափար ունեն արուեստի մասին: Առաւել եւս պիտի գիտակցի, որ օտար ականատեսներ կարող են ներկայ գտնուիլ սրահում, որոնք ի տես ցածորակ եւ անկազմակերպ ելոյթների, անհատների անբարեխղճութիւնը ընդհանրացնելով ցածորակութեան պիտի վերագրեն մի ամբողջ ժողովրդի ստեղծած արուեստին: Եւ սա ոճիր է:

Քննադատում ենք խստօրէն, որովհետեւ տեսնում ենք անպատասխանատուութեան առկայութիւնը Ֆրանսահայ գրեթէ բոլոր ձեռնարկներում: Այդ երեւոյթը յատուկ չէր միայն «Նայիրի»ի ելոյթին: Քննադատում ենք, որովհետեւ համոզուած ենք, որ քննադատութիւնների ազդեցութիւնը միշտ բարերար է: Գիտենք անշուշտ, որ կը լինեն դժգոհներ, բայց հաւատացած ենք, որ այդպիսի դժգոհութիւնները նոյնիսկ չինիչ են: Ի վերջոյ յառաջդիմութեան լաւագոյն ազդակներից մէկն է չինիչ քննադատութիւնը: Անզիջող քննադատութեամբ միայն կարելի է արթուն պահել պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը ժողովրդի նկատմամբ: Սխալ է հաճոյանալու համար գրուած թղթակցութիւններ լեցուն գովեստներով եւ շողշողուն գնահատանքներով: Այսպիսի թղթակցութիւնները բթացնում են յառաջդիմական ձգտումը, ներարկում՝ եղածին համակերպելու կործանիչ վարակը եւ ստեղծում՝ տեղքայլով ժամանակից յետ մնալու նախադըրեալը: Քանի կը խուսափինք հրապարակային քննադատութիւնից, կը շարունակենք մնալ նոյն շրջապատի մէջ, առանց ելքի մասին մտածելու եւ ի վերջոյ կը դատապարտուինք սուզման: Այդ սուզումից խուսափելու մտահոգութեամբ էր որ հարկ համարեցինք ստորագրել այս յօդուածը:

ԽԱԺԱԿ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Լեւին առաջ երթալով կ'ըսէր իր սըրտին. «Հանդարտէ, մի յուզուիր, ապուշ»:

Բայց քանի կը ջանար հանդարտելու այնքան իր շնչառութիւնը կը դժուարանար: Բարեկամ մը զինքը ճանչցաւ ու կանչեց առանց ինք նշմարելու:

Արուեստական ձիւնէ լեռներու մօտեցաւ, որոնց վրայ ելլող եւ իջնող բազկիրներու շղթաներու ձայնը կը ճռնչէր եւ իրարու խօսող զուարթ ձայներ կը թրթռային: Քանի մը քայլ եւս առաջ գնաց եւ իր առջեւ տարածուեցաւ սառած լիճը, բոլոր չմշկողներուն մէջ, ճանչցաւ զանիկա:

Անոր ներկայութիւնը զգաց իր սրտին ուրախութենէն ու վրդովումէն:

Լճին միւս ծայրը կնոջ մը հետ կը խօսէր: Իր հագուստին կամ կեցուածքին մէջ որեւէ բան մը զինքը չէր զանազաներ ուրիշներէ, բայց Լեւինի համար նոյնքան դիւրին էր ամբոխին մէջ զայն որոշել, որքան վարդ մը նշմարել եղինճներու դաշտի մը մէջ: Քիթթի ամէն բան կը լուսաւորէր, ամէն բանի վրայ ճառագայթող ժպիտն էր:

— Կրնա՞մ սառին վրայ իրեն մօտենալ, մտածեց:

Անոր գտնուած տեղը իրեն նուիրական ու հասարակ մահկանացուներու անմատչելի թուեցաւ: Վայրկեան մը այնքան երկիւղ զգաց, որ ուզեց փախչիլ:

Հարկ եղաւ որ ջանք մը ընէ խորհելու համար որ անոր շուրջը շատ մարդիկ կը շրջագայէին եւ թէ կրնային ենթադրել որ ինքն ալ պարզապէս չմշկելու համար եկած էր:

Սառին վրայ իջաւ, երկար ատեն զգուշանալով Քիթթիի նայիլ, կարծես թէ արեւը ըլլար, բայց արեւուն պէս՝ զայն կը տեսնէր առանց նայելու: Բարձր դասին յատուկ օր մըն էր եւ գրեթէ բոլոր չմշկողները իրար կը ճանչնային:

Նիքոլա Զէրպացքի, Քիթթիի ազգականը, կարճ ժաքէթով ու կպչուն տաբատով, Լեւինը նշմարելով գոչեց.

— Է՜հ, Ռուսիոյ առաջին չմշկողը, երկար ատենէ ի վեր հո՞ս էք: Սառը կատարեալ է, ուստի շուտով հագէք ձեր չմուշկները:

— Եւ ոչ իսկ չմուշիկ ունիմ, ըսաւ Լեւին զարմանալով որ անոր առջեւ խօսելու քաջութիւնը կ'ունենայ: Զայն բոպէ մը տեսողութենէ չէր կորսնցներ, թէեւ անոր չէր նայեր: Կը զգար որ արեւը իրեն կը մօտենար:

Լիճին միւս ծայրն էր աղջիկը եւ իր նեղ ոտքերը իրարու քով բերելէ ետք, դէպի իրեն սահեցաւ երկչոտ կերպարանքով մը:

Պատանի մը, ռուսական տարազով, ջանաց զայն անցնիլ, յուսահատօրէն ձեռքերը շարժելով եւ ծռելով:

Քիթթի անորոշ գնացքով մը կը յառաջանար: Ձեռքերը ձեռնամուշտակէն դուրս հանեց եւ ըստ բախտի դէպի առաջ տարածեց. Լեւինը ճանչցաւ եւ ժպտեցաւ: Սկսաւ ուղիղ առաջ գալ եւ դէպի իր ազգականը սահեցաւ որուն ձեռքէն բռնեց, յետոյ Լեւինը բարեւեց, միշտ ժպտելով:

Աւելի գեղեցիկ էր քան ինչ Լեւին երեւակայած էր:

Երբ Լեւին անոր վրայ կը մտածէր, կրնար զայն եղածին պէս աչքին առջեւ բերել, մանաւանդ այդ փոքրիկ գեղձան գլխուն հմայքը, այնքա՛ն շնորհակալի կերպով էր մանկատի աղջկան ներդաշնակ ուսերուն վրայ կախուած: Իր դէմքին մանկական արտայայտութիւնը, իր հասակին նուրբ գեղեցկութեամբը, իր գլխաւոր հրապոյրը կը կազմէր: Լեւին այս բանը կը հասկնար, բայց ինչ որ զինքը կը զարմացնէր՝ իբրեւ անմոլոր բան մը, իր աչքերուն արտայայտութիւնն էր. քաղցր, հանդարտ եւ անկեղծ, եւ մանաւանդ իր ժպիտը, որ զինքը կը փոխադրէր դիւթական աշխարհ մը ուր ինքզինք յուզուած կը զգար:

— Երկա՞ր ատենէ ի վեր է որ եկաք, հարցուց աղջիկը իր ձեռքը երկարելով ... Շնորհակալ եմ, աւելցուց, երբ Լեւին գետնէն վերցուց թաշկինակը որ ձեռնամուշտակին մէջէն սահած էր:

— Երէկ հասայ, այսինքն այսօր, պատասխանեց Լեւին որուն յուզումը կ'արգիլէր զինքը մանկատի աղջկան խօսքերուն իմաստը անմիջապէս հասկնալու:

— Կ'ուզէի ձեզի երթալ, աւելցուց: Չէի գիտեր որ կը չմշկէիք եւ մանաւանդ այսքան աղէկ կերպով:

Աղջիկը անոր նայեցաւ ուշադիր, կարծես ուզելով հասկնալ անոր շփոթութեան պատճառը:

— Ձեր գովեստը թանկագին է, պատասխանեց, հոս ամէնքը կը յիշեն որ լաւագոյն չմշկողն էք:

Իր սեւ ձեռնոցաւոր փոքրիկ ձեռքովը թօթվեց ձեռնամուշտակին վրայ եղող սառի կտորները:

— Այո, ժամանակին չմշկելու բուռն սէր մը ունէի, կ'ուզէի կատարելութեան հասնիլ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զարուհի Ջղրկանեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Ջղրկանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ջղրկանեան, Տիկին Շաքէ Մինասեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պետրոսեան եւ զաւակները (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Պետրոսեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պետրոսեան եւ զաւակը (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Ռաֆիկ Պետրոսեան (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Նուպար Հայրապետեան եւ զաւակը (Ռումանիա), Սալլապաշեան եւ Պօպեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՋՂՐԿԱՆԵԱՆԻ
(Քէօթահիացի)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 2ին, 86 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Մարտ 5) ժամը 14,15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն-Փարիզիէնի (15,30ի առենները) գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։ (Մուտք Ավընիւ տիւ Սիմըթիէռ)։

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Հասցէ.— 4, Վիլլա տէ Պօժռ, Փարիզ 19րդ։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ Տ. Զարեհ Վրդ. Թօփալեան։

Յաւարտ պատարագի, տարուան վերջին Արեւագալի արարողութիւնները ժամը 11,30ին։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Պայծառ Զարուկեանի, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զարուկեանի, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Զարուկեանի, Տէր եւ Տիկին Վարդան Զարուկեանի, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Զարուկեանի, ընտանեկան պարագաներուն եւ ազգականներուն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին Մկրտիչ Զարուկեանի մահուան տխուր առթիւ։

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իր տարելիցին առթիւ (4 Մարտ 1969) հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընէ Զարուհի Թորոսեան.—

50 Ֆրանք Մայր Եկեղեցիի պայծառութեան։ 50 Ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի։ 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի անկար եւ անտէր հիւանդներուն։ 50 Ֆր. Կարմիր Խաչի բուժարանին։ 50 Ֆր. Որբերու Օգնութեան Տիկնանց Միութեան։ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԾԱԽՈՒ Է

Կօշկակարի խանութ մը, պատերով, 9 քառակուսի մեթր, աղուոր փողոցի վրայ։ Կարելի է ուրիշ առեւտուր ալ ընել։ Գին՝ 25.000 Ֆրանք։ Դիմել

GARABEDIAN
16, Allée Marguerite
92 - Malakoff

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Ալաւնի Երկանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին Տէր եւ Տիկին Կիւլէզեան 30 Ֆր. Տիկ. Շիրինեան 20, Տէր եւ Տիկ. Կ. Սարաֆեան 20։

Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ սգակիր ընտանիքին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լաւ սթենօ - տաքթիլօ քարտուղարուհի մը, որ անգլերէնի գաղափար ալ ունենայ։ Ի հարկին բնակարանի ալ կարգադրութիւն, 2 սենեակ, խոհանոց, տուշ։ Շատ ձեռնտու պայմաններ (14×15), ներկայանալ «Յառաջ»ի վարչութեան։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8 - 3) ժամը 15ին։

Հ. Յ. Դ. Գէորգ - Չաւուշ խումբ, Կիրակի (8 - 3) ժամը 16ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՊԱՐԻ ԴԱՍ

Ընդառաջ երթալով կարգ մը ծնողքներու եւ ազգայիններու խնդրանքին, «ՍՕՍԻ» պարախումբի վարչութիւնը իր կողքին հաստատած է փոքրիկներու պարի դասընթացք մը, 7էն մինչեւ 14 տարեկաններու համար։

Փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5,30էն մինչեւ 7ը։

Պարուսոյց՝ ԵՒԱ ԱՐԶՈՒՄԱՆ

վկայուած Փարիզի Արուեստներու ժողովրդական դպրոցէն
ինչպէս նաեւ վկայուած Երեւանի Պարարուեստի վարժարանէն

Բոլոր փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները աղջիկ կամ տղայ

MAISON DES JEUNES
ET DE LA CULTURE
46, Ave. Louis Lumière - Paris (19e)
Métro Porte de Montreuil

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ (?) — ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.— Լիւքսանպուրկ - Գերմանիա
Հռենոսի ափերը

3 ՕՐ, ՄԱՐՏ 28էն 30, լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ, Շաբաթ Մարտ 28, վերադարձ Երկուշաբթի Մարտ 30։

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ ժամը 7.15ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.30ին Կառ Տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւրվէօր։ Մեկնում 7.45ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ-Մենեհուլտ, Վերտէօն, Խսք եւ Լիւքսանպուրկ։ Այցելութիւն քաղաքին, (ճաշը ճամբու ընթացքին), ճամբորդութեան շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Թրիէ (Գերմանիա)։ Ընթրիք եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ.— Մեկնում դէպի Պինկէն, ուր գեղեցիկ զբօսանաւով մը Հռենոսի վրայ՝ հիանալի բնանկարը, հէքեաթային Լօռըլայը եւն. եւն.։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտը՝ ազատ։ Յետոյ (?) կէսօրուան ճաշը պանդոկը եւ վերադարձ Փարիզ նոյն ճամբով։ Ժամանում Կառ Տիւ Նոռ ժամը 21ի առենները։

Մասնակցութիւն՝ 195 փրանք, կանխավճար 50 փրանք։ Մնացեալը վճարել Մարտ 23ին։

×

Բ.— ԱՒՍՏՐԻԱ ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ

780 մեթր բարձրութիւն։ Դահուկի համար ըմայլելի վայրեր։

Առջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը տեսարանով լճին վրայ։

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Մարտ 22 (Ծաղկազարդ), ժամը 22.30ին Աուսթերլից - էքսփրէսով, հասաքուիլ՝ Կառ Տը լ'էսթ, մեծ գիծերու մուտքին հոլին մէջ աջ կողմը, ժամը 21ին։ Ժամանում Զէլ Ամ Զէ, Երկուշաբթի ժամը 14ին։

Վերադարձ՝ Ապրիլ 4ին եւ ժամանում յաջորդ օրը ժամը 7.25ին՝ Փարիզ։

Մասնակցութիւն՝ 455 փր.
(15 օր Փարիզէն Փարիզ մէջն ըլլալով կառախումբով նամբորդութիւնը)։

Սահմանափակ տեղեր։

Կանխավճար 100 փր.։ Մնացեալը Մարտ 12ին։

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝
Մարտ 10

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)
KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)
ԵՐԵՔ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
եւ «Ռուբէն Ուսանողական խումբի կազմակերպութեամբ

ԳԻՆԵԶՕՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ի ԱՌԹԻՒ

Մարտ 8ին, Կիրակի, կէսօրէն յետոյ ժամը 4ին
« Հայ Մշակոյթի Տան» Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ

Կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՀՃԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի 55րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 3ի Կիրակի կէսօրէ ետք։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

×

Փետրուար 18ը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Մարտ մէկին, Կիրակի կէսօրէ ետք։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ղեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 26ին, Կիրակի։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ընթրիք պարահանդէս» (Տինէ - Տէպա)
12 Ապրիլին
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ - ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ։

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 փր.։ Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ։

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ։

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով.—
Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն։

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ԼԻՈՆ ## ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Լիոնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս CASINO DE CHARBONNIERES

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

Հայկ. երգեր ու պարեր ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ եւ ԱՐԾԻԻ խումբին կողմէ։
AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Տոմսերու համար հեռաձայնել.—

ԼԻՈՆ.— Ա. Խաչատուրեան 60-22-18 եւ Վ. Սարգիսեան 68 - 22 - 69

ՎԻԷՆ.— Վ. Գալուստեան 85-14-35

Սեղանները վերապահուած կը մնան մինչեւ ժամը 23

39րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Արշաւը եւ բանակումի կեանքը
Հայկական պարեր եւ երգեր
Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր
Սկաուտական նուագախումբը
Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ։
Սկաուտական տողանցք
Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ ԳԻՒՖԷ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՐՏ
JEUDI 5 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11·756
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.756

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ ԵՒ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

Ա.

Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպար փաշա որեւէ գրաւոր խոստում կամ համաձայնագիր ունէ՞ր Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութենէն, երբ կը ձեռնարկէր կամաւորական շարժման, լայն աստիճանաչափի վրայ, կազմելու համար Արեւելեան Լեգէոնը, սահմանուած կռուելու Թրքական բանակին դէմ՝ Պաղեստինի ճակատին վրայ։

Այս հարցը շատ զբաղեցուցած է հայ մամուլը կէս դարէ ի վեր, առանց յստակ եզրակացութեան մը յանգելու։

Ֆրանսահայերը 1914ի ամառը, պատերազմի հռչակման առաջին օրերուն իսկ փութացեր էին կամաւոր արձանագրուելու Օտար Լեգէոնին, կռուելու համար Գերմանիոյ դէմ, յանուն իրաւունքի եւ արդարութեան։

Համաձայն Արամ Թիւրապեանի Կոչին, արտատպուած 1916ին Թուրքերու հրատարակած եռալեզուեան գործ Տետրակին մէջ, շուրջ յիսուն հոգի էին հայ կամաւորները։ Ասոնք առանձին զումարտակ մը չէին կազմեր։

Իբրեւ հետաքրքրական ու ժամանակի մտայնութեան արտայայտութիւն, կ'արժէ ծանօթանալ հետեւեալ տողերուն, որոնք տեղ գտած են «Հայ Կամաւորներու Կազմակերպիչ Մարմնի պատուիրակ» Թիւրապեանի Կոչին մէջ, ուղղուած «Ֆրանսական ժողովուրդին»․—

«Մեր ու ռուս ժողովուրդի շահերը միեւնոյնն են։ Բովանդակ մեծն Ռուսիոյ ցար եւ Հայաստանի թագաւոր Նորին Վեհափառութիւն Նիկոլա Բ.ի կոչը պերճախօս գնահատանք մըն է մեր դարաւոր հաւատարմութեան։ Մեր եղբայրները հազարներով քաջաբար պիտի իյնան պատույ դաշտին վրայ՝ Մոսկովեան բանակի շարքերուն մէջ, ծառայելու համար քաղաքակրթութեան դատին եւ ազատագրելու՝ Հայաստանը Թուրքերու անարգ լուծէն»։

Ցար Նիկոլա ո՛չ կոչ էր ուղղած Հայերուն, ո՛չ ալ մտքէն անցուցած «Հայաստանի Թագաւոր» տիտղոսով փառաւորուիլ։ Սակայն ազգովին կուրցած էինք Կովկասէն մինչեւ Ֆրանսա եւ երազ կը տեսնէինք, ձրի զէնք տալով Թուրքին ձեռքը, որպէսզի արդարացնէ իր ծրագրած ցեղասպանութիւնը։

Արամ Թիւրապեան Թալասցի էր, Գալուստ Կիւլպէնկեանի հայրենակիցն ու հեռաւոր ազգականը, ինչպէս ինք կը հաստատէր։ Մարսիլիոյ մէջ մուշտակավաճառ էր եւ ո՛չ մէկ հանգամանք ունէր հրատարակելու նման անպատասխանատու կոչ մը, որ Թուրքերու ձեռքն էր անցած եւ պատրուակ ծառայած, ի շարս նման ծիծաղելի ու մեծ-խօսիկ գրութեանց, մեղադրելու Հայերը յաչս Արեւմուտքի հանրային կարծիքին։

Մեծ պատերազմի տագնապալի օրերուն, երբ Վերտէօնի ճակատին վրայ մահու եւ կենաց կռիւ կը մղէր Ֆրանսական բանակը, անհրաժեշտութիւն էր դարձած նոր ճակատ մը բանալ Թշնամիներուն դէմ։

Անգլիացիք Եգիպտոսի մէջ կը կազմակերպէին մեծ բանակ մը՝ գրաւելու համար Պաղեստինը, Սուրիան, Լիբանանն ու Կիլիկիան։ Արդէն անգլիական ուրիշ բանակ մը կը գործէր Միջագետքի ճակատին վրայ, գրաւելով Պասրան ու Պաղտատը եւ յառաջանալով դէպի հիւսիս։

Ֆրանսացիք պիտի մասնակցէին եգիպտական արշաւաբանակին, իրենց Արեւելեան Լեգէոնով։ Անոր կազմութեան համար պէտք ունէին Հայերու աջակցութեան։ Ու դիմած էին Պօղոս Նուպարին, որ իբրեւ նախագահ Ազգային Պատուիրակութեան, իր հեղինակութիւնն ի գործ դնէ սփիւռքի Հայութենէն կամաւորներ արձանագրելու համար կազմուելիք Լեգէոնին։

Գիտենք արդէն թէ ի՛նչպէս տենդոտ գործունէութեան լծուեցաւ Գահիրէի Ազգ. Միութիւնը։ Մուսա լերան քաջորդիները Փորթ Սայիտի գաղթակայաններէն հազարներով մեկնեցան Կիպրոս, մարզուելու համար Արեւելեան Լեգէոնի շարքերուն մէջ, Ֆրանսացի սպաներու հրամանին տակ։ Ամերիկայէն հարիւրաւոր կամաւորներ եկան միանալու իրենց, շնորհիւ երեք կուսակցութեանց լիազօրներու քարոզչութեանց։

Այսքանը չէր բաւեր, Պօղոս Նուպար փաշա կը դիմէր նաեւ Կովկաս, պահանջելու համար, որ փոխարքայ Նիկոլա Նիկոլայեւիչի կողմէ լուծուած կամաւորական գունդերու Թրքահայ երիտասարդները զրկուին Կիպրոս, մտնելու համար Արեւելեան Լեգէոնին մէջ։

Կ'արժէ աւելի լայնօրէն ծանօթանալ Փարիզի Ազգային Պատուիրակութեան նախագահի դիմումնագրին, որ յստակօրէն կը պարզէ ծագումն ու կազմութեան սկզբնապատճառը Արեւելեան Լեգէոնին, յետագային մկրտուած «Հայկական Լեգէոն» անունով։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ

ՆԱՆԹԷՌ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԷՋ

Նախագահ Փոմփիտու եւ կինը Զորեքշաբթի առաւօտ 2ին վերադարձան Փարիզ։ Օդակայանը զիրենք կը դիմաւորէր կառավարութիւնը իր ամբողջ կազմով եւ Օր. Ուաթսըն անուն ամերիկացի ուսանողուհի մը, որուն հայրը ի մօտոյ Միացեալ Նահանգներու Փարիզեսպան պիտի ըլլայ, փոխարինելու համար ներկայ դեսպանը՝ Շրայվըր, որ հրաժարած է քաղաքական ասպարէզի մէջ մտնելու համար։ Փոմփիտու կարճ ելոյթ մը ունեցած է եւ յայտնած թէ իր ճամբորդութիւնը ծառայած է Ֆրանսայի դատին։

Նախագահը ամերիկեան « հողերէն » ետք կը գտնէ ֆրանսական հոգեր։ Արդարեւ ուսանողական տագնապը ծանր բնոյթ ստացած է Նանթէրի մէջ եւ Զորեքշաբթի օր փակուեցաւ իրաւաբանական լսարանը (ֆաքիւլթէ), ուր Երեքշաբթի օր բախումները այնքան ծանր բնոյթ ստացան որ հիւանդատար կառքերը չէին հասներ վիրաւորները փոխադրելու համար։ 60 ուսանող եւ նոյնքան ոստիկան վիրաւորուած են։ Ականատեսներու վկայութեամբ քաղաքացիական պատերազմի ձեւ առած էին կռիւները։

Աւելի քան հինգ ժամ տեւած են բախումները։ Ոստիկանութիւնը գրաւած է Քամփիւսը, մինչ ուսանողները հանրաժողովներ եւ ընդհ ժողովներ կը գումարէին։ Քիչ ետք, հազար ցուցարարներ կը սկսէին Թշնամական խօսքեր նետել ապահովութեան ուժերուն, որոնք կը հակադդէին արտասուաբեր ձեռնառումբերով։

Մթնոլորտը այնքան տաք է սակայն որ գիտութեանց լսարանի տեսուչը՝ Զամանըսկի եւ Սորպոնի տեսուչը՝ Լաս Վեռնեաս ազդարարութիւններ ըրին ուսանողներուն։

Վիրաւորներէն զատ, նիւթական վնասներն ալ շատ ծանր են։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը Ալտօ Մորոյի յանձնեց կառավարութիւն մը կազմելու պաշտօնը։ Եթէ ան ալ ձախողի, միայն Խորհրդարանի լուծումը կը նախատեսուի։

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ գաղտնի բանակցութիւնները երեւան հանած են լրտեսական ցանց մը, որ կը գործէր ի հաշիւ Արեւելեան Գերմանիոյ։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼԱՈՍԻ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Քաղաքական դէտերու ուշադրութիւնը քանի մը շաբաթներէ ի վեր կեդրոնացած է Լաոսի վրայ, ուր Հիւս. Վիէթնամցիներու կանոնաւոր բանակներ յաջողեցան վերստին գրաւել Ժառի հովիտը, որ ռազմագիտական կարեւոր շրջան մըն է երկրին մէջ։ Քաղաքական կարգ մը շրջանակներու համոզումով, Հիւսիսային Վիէթնամի նպատակն է իր հակակշռին տակ պահել Լաոսի հիւսիսային շրջանները, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենայ հարկ եղած ճնշումը բանեցնելու կառավարական ուժերու վրայ, եւ այս ձեւով թոյլ չտալու, որ իր երկրին կից ստեղծուի հակահամայնավար պետութիւն մը։ Կայ նաեւ այսպէս կոչուած Հօ Շի Մինի «ճամբուն» կամ գիծին պարագան։ Հանոյ իր ուժերն ու ռազմամթերքը հարաւային Վիէթնամ կ'առաքէ տասնեւլաբար այս գիծով, որով կ'ուզէ զայն ապահով գօտիով մը պարփակել՝ գիծին անխափան եւ անվտանգ օգտագործումը ապահովելու մտադրութեամբ։

Համաշխարհային Բ. պատերազմին Ճափոնները կարճ ժամանակուան մը համար գրաւեցին Լաոսը, որ 56 տարի շարունակ Ֆրանսայի հովանաւորութեան ներքեւ կը գտնուէր։ Լաոս 1949ին անկախ պետութիւն դարձաւ, Ֆրանսայի Հասարակապետութեան մէջ։ Սակայն շուտով մաս կազմեց Հնդկաչինի պատերազմական շրջագիծին՝ դառնալով թատերաբեմ կռիւներու եւ բախումներու։ Փաթէթ Լաօ ապստամբեցաւ 1950ի ըսկիզբները կառավարութեան դէմ։ Խաղաղութիւնը հաստատուեցաւ 1954ի Ժընեւի խորհրդաժողովին միջոցով, որով վերջ կը տրուէր Հնդկաչինի պատերազմին։ Լաոս կը դառնար անկախ պետութիւն՝ քոալիսիոն կառավարութեամբ, որուն մաս կը կազմէին Փաթէթ Լաոյի եւ չէզոք հոսանքի ներկայացուցիչները։

Խաղաղութիւնը շատ կարճ տեւեց։ 1960ին վերսկսան կռիւները, երբ հակամարտ ուժերու միջեւ ստեղծուած դաշնակցութիւնը քանդուեցաւ։ Ժընեւի 1962ի համաձայնագիրը պարտադրեց զինադուլի հաստատումը եւ սկզբունքով ապահովեց Լաոսի չէզոքութիւնը։ Սակայն կրկին համաձայնութիւնը խախտեցաւ եւ կրկին անգամ ըլլալով կռիւները սկսան։ Բախումները կը շարունակուին մինչեւ այսօր։ Քաղաքացիական պատերազմը երկիրը քաղաքականապէս բաժնած է երկու մասի — Փաթէթ Լաոյի հակակշռին տակ գտնուող շրջաններ եւ Արեւմուտքի օժանդակութիւնը վայելող կառավարութեան մը ենթակայ շրջաններ։ Կառավարութիւնը կազմուած է չէզոք եւ աջակողմեան հոսանքներու պատկանող ներկայացուցիչներէ։ Համայնավարներու տիրապետութեան տակ կը գտնուի երկրին արեւելեան մասը, ուրկէ կ'անցնի Հօ Շի Մինի պարենաւորման գիծը, իսկ կառավարութեան հակակշռին տակ կը գտնուի երկրին արեւմտեան շրջանը, որ առաւելաբար բաղկացած է բրինձի դաշտերէ եւ փոքր քաղաքներէ։

Առանց Մ. Նահանգներու օժանդակութեան, Լաոս չի կրնար գոյութիւն ունենալ իբրեւ պետութիւն։ Ամերիկա տարեկան 50 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն կը կատարէ արքայական ուժերուն, իսկ Հանոյ կ'օժանդակէ ու կը ղեկավարէ Փաթէթ Լաօն։

Երկրին բնակչութեան թիւն է 2 միլիոն 835.000, մեծ մասամբ կազմուած Լաօ եւ Թայ ցեղերէ։ Այս վերջինները լեռնականներ են։ Իւրաքանչիւրը ունի ուրոյն լեզուն։ Բնակչութեան 95 տոկոսը դաշտային շրջաններու մէջ կը բնակի։

Երկրին տարածութիւնը 91.429 քառակուսի մղոն է։ Հիւսիսային մասը լեռնային է, եղէգնուտներով ծածկուած, իսկ հարաւայինը՝ անջրդի, լերկ հողերն են առաւելաբար։

Լաոսի վարչական մայրաքաղաքն է Վիէնտիան, իսկ արքայական մայրաքաղաքն է Լուանկ Փրապանկ։ Պետական սիստեմն է սահմանադրական՝ խորհրդարանական թագաւորութիւն՝ Սավանկ Վաթանա թագաւորին առաջնորդութեան տակ։ Սուվանա Փումա իշխանը 1962էն ի վեր երկրին վարչապետն է։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համար 110

Ամենայն Հայոց Հայրապետի նախաձեռնութեամբ եւ պատուէրով, Զեխոսլովաքիայից ստացուեց մեծ մի երգէոն 62 ռեժիստրանոց իբրեւ նուէր մայրաքաղաքիս Ֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճին։

Երգէոնը արժել է 46.000 դոլար, որի մէկ քառորդը տրամադրել է Վեհափառ Հայրապետը Մայր Աթոռի միջոցներից, իսկ մնացած գումարը գոյացել է հանգանակութեամբ Եւրոպայում եւ Միջին Արեւելքում, գլխաւոր նուիրատու հանդիսանալով միլանաբնակ ազգային բարերար Երուանդ Հիւսիսեանը։

Նոյն պատուէրով եւ միաժամանակ, Ս. Էջմիածին ստացուած են երկու փոքր երգէոններ, 14 ռեժիստրանոց ամէն մէկը, Մայր Տաճարի եւ Նոր Վեհարանի համար, որոնց նուիրատուներն են հանգուցեալ բարերար Հերրի Մովսէսեանը եւ Պ. Վոլտեր Վարդանը՝ Միացեալ Նահանգներից։

Մայր Աթոռս իր յարգալից շնորհակալութիւնն է յայտնում նուիրատու բոլոր ազնուասիրտ ազգայիններին։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(Կնիք)

7 Փետր. 1970 թ. Ս. Էջմիածին

ԽՄԲ.— Նոյն թղթատարով Էջմիածնէն ստացանք նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կոնդակը նուիրուած Առաքել Դաւրիժեցիի մահուան 300ամեակին եւ տեղեկագիրը Երուսաղէմի յանձնաժողովին առաքելութեան մասին։ Կը հրատարակենք առանձին։

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՑԱՒԸ՝ ՈՐ Կ'ԸՆԿՃԷ ՄԵԶ...

Լոյսը կը տարտամի Վիեննայի Մխիթարեանց վանատան շրջափակին մէջ: Վարդապետներու պսակը, մեր խօսակցութիւնները, եւ խաղաղութիւնը՝ որ կ'իջնէ քաղաքի այս մասին վրայ, զիս «տուն» վերադարձուցած են կարծես: Ես այն շրջիկը չեմ՝ որ լուսանցքի վրայ նաեւ հոս է ինկեր: Ընտանեկան յարկի մը տակ ըլլալու տպաւորութիւնը ունիմ, երբ մանաւանդ Հայր Պետրոսի քրքիջը բարձրագոյն նոթերու կը հասնի, մէկուն ու միւսին կատակին, քաջքշուքին կամ սրամտութեան ի լուր:

«Լացս ծիծաղ խմ արել» է մեր կեանքը: Տրտում բաներու մասին կը խօսինք, մեր զրոյցները ողբական խորք ունին ի վերջոյ, ամէն մէկուս շրթունքին վրայ ցաւ մը կը ծաղկի՝ երբ կ'անդրադառնանք տարասփիւռ մեր կեանքի տխրութիւններուն: Սակայն ներսէն, հոգիներու խորունկէն փրթող հակազդեցութեամբ մը՝ կը ժպտինք. ժպտելու պատճառ մը կը գտնենք:

Ճշմարիտ հիւմուրը դառնութիւն ունի խորքին մէջ: Իսկական հեղնութիւնը ցաւ մը կը ծածկէ իր ետեւ: Ծառացած մարդոց զէնքն է ժպիտը: Եւ երբ Հայր Պետրոս, աբբահայր Հապոզեան, ես կամ ուրիշ մը կը յաջողինք խնդալ ու վարակել նաեւ միւսները՝ դամբանային ու տխրամած մթնոլորտէ մը խոյս կուտանք պարզապէս:

Աբբահայրը կը հետաքրքրուի Խորէն կաթողիկոսի Միացեալ Նահանգներ այցելութեամբ: Կը թուի ինծի՝ թէ հակասութիւն մը կը գտնէ կրթական զօրաշարժի կարգախօսներուն եւ... ի նպաստ նոր առաջնորդարանի մը շինութեան յայտարարուած հանգանակութեան միջեւ: Փափկանկատ է՝ փոյթ չէ թէ անկեղծ ու անվերապահ: Կը թողու, որ ե՛ս մեկնեմ իր զանազան հարցումներուն եւ հետաքրքրութեանց ետեւ գոյութիւն ունեցող մտածումները, մտահոգութիւնները: — Աւելի լաւ պիտի չըլլա՞ր, որ հանգանակուած քանի մը հարիւր հազարով ամէնօրեայ վարժարաններու առաջին քարը դրուէր. կը կարծէ՞ք որ անյետաձգելի ու կենսական ստիպողութիւն է առաջնորդարանը, երբ կարելի է երկու սենեակով ալ բաւարարուիլ...

Կը յիշեցնէ այս առթիւ, որ անցեալի մէջ զոյգ Մխիթարեան միաբանութեանց կողմէ յայտարարուած հանգանակային նպատակներ չեն տուած ակնկալուած արդիւնքը: Երախտագիտութեամբ կը յիշատակուի, ի միջի այլոց, վանատան կեդրոնական չէնքին, մատենադարանի ու թանգարանի յարկաբաժիններուն յատուկ վերելակի մը շինութիւնը, «Հայրենիք»ի ու Մանասէ Սեւակի նախաձեռնութեամբ:

Անուններ պիտի չտամ եւ ըրուածները բառացիօրէն պիտի չուզեմ արձանագրել: Սակայն պարտք պիտի նկատեմ ընթերցողին փոխանցել Վենետիկի թէ Վիեննայի իմ կարգ մը խօսակցութիւններէս թելադրուող գրեթէ անվրէպ եզրակացութիւնը: — Զոյգ միաբանութեանց ուխտակիցները ճնշումին տակ են այն տպաւորութեան՝ որ Հայութիւնը, մեր օրերուն, դադրած է իր ներքին ընդհանուր մթնոլորտով ծնունդ տալէ մարդոց, գաղափարներու եւ զգացումներու, որոնք հնարաւորութիւն պիտի ստեղծէին մշակութային այս երկու կեդրոններուն հանդէպ գործնական ու շօշափելի հոգածութիւններու:

Բառի չվերածուած այս մեղադրանքին ետեւ պէտք չէ տեսնել միայն նիւթական օժանդակութեանց ակնկալութիւնը:

Ցաւին արմատը կրնայ հող հասնիլ ի վերջոյ: Սակայն Մխիթարեան Հայրերու դառնութիւնը կը բխի այն փաստէն, այն անքօղարկելի իրողութենէն՝ որ տարասփիւռ Հայութեան կեանքին մէջ կը տիրէ ամլութիւն մը զգացումներու եւ գաղափարներու, որոնք էր երբեմն ճամբայ հարթած էին Մշակոյթի հանդէպ յարգանքի, մտքի ու գրի բոլոր ստեղծումներուն հանդէպ հետաքրքրութեան:

Սխալ է լոկ գաղութային կեանքի բացասական ազդակներուն եւ ժամանակի նոր պահանջներուն վերագրել երեւոյթը: Մեր պատմական հոլովոյթով այս օրերուն հասած ժողովուրդ մը առնուազն պէտք է տէր դարձած ըլլար այն գիտակցութեան՝ թէ հայրենական հողէ զուրկ իր համրանքը ազգային մշակոյթի նանաչումով միայն կրնայ փրկել. եւ ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը, այս պարագային, հայրենիքի ու անոր վերելքին հանդէպ զգացական խանդավառութիւններու սահմանէն շատ աւելի անդին է. Սփիւռքի մշակութային որակի պահպանման ձգտումին մէջ է:

Հայկ. Արտասահմանի պայմանները հիմնական փոփոխութիւններու ենթարկուեցան 1920ական եւ 1930ական թուականներէն ասդին: Ազգային ներքին մըթնոլորտ մը եւ ինքնայատուկ դաստիարակութեան տեսակէտով սերունդներու յաջորդականութիւն մը ստեղծել ու պահպանել՝ տ ա ռ ա պ ա դ ի ն ճիգի վերածուեցաւ: Ոչ ոք միամիտ կամ ապուշ է, հ ը մ բ ո ն ե լ ո ւ համար թէ «հիմի նորը հինը չէ»: Ոչ ոք տարբեր մոլորակի վրայ կ'ապրի: Ամէնէն երազկոտ պատանին անգամ կը հասուննայ մէկ օրէն միւսը՝ իր անկախութիւնը հռչակելու համար ծնողքէն, շրջապատէն, հին մտայնութիւններէ, աւանդութենէ, ազդեցութիւններէ:

Հակառակ սակայն հիմնական բոլոր շրջումներուն ու մեզի համար ստեղծուած նոր պայմաններուն, կարելի էր եւ անհրաժեշտ էր մշակութային հետաքրքրութեանց բարեխառնութիւն մը պահել երկրէ երկիր, գաղութէ գաղութ, քաղաքէ քաղաք: Ինչո՞ւ մինչեւ 1940ական թուականներ աստիճանական վերելք ցոյց կուտայ Հայկական Արտասահմանի մշակութային ճիգերու գծապատկերը, ու վայրէջք՝ այդ թուականէն ասդին: Եւ ինչո՞ւ — մանաւանդ — հայրենիքի նուաճումներով գոհանալու հոգեբանութիւնը հայ ապրելու եւ մնալու երաշխիք մը կը նըկատուի այսօր...

Մենք մեր դասալքութիւնը պարտկելու միջոց կը նկատենք «Հայրենասիրութիւնը», — ա՛յն՝ որ մեզի հիանալու պարտականութիւն մը միայն կը վերապահէ: Սիրէ՛ հայրենիքդ ու մրափէ՛: Խանդավառուէ՛, հրճուէ՛ անոր ամէնօրեայ վերելքով, ու կրնաս Արտասահմանի մէջ մէկիկ մէկիկ քանդել երէկուան շինածներդ: Կրնաս հրաժեշտ տալ սփիւռքեան ամէն երկունքի: Կրնաս անիմաստ հռչակել ամէն ճիգ մշակութային իրագործումներու: Կրնաս հայրենասիրաբա՛ր ծառայել այն նոր կարգախօսին՝ թէ աւելորդ է կազմակերպուիլ, ծրագրել, պայքարիլ:

Եթէ ինքնագոհութիւնը եւ նիւթական բարօրութեան ձգտումը եկան ժամանակին ու նոր պայմաններուն հետ, անտարբերութիւնն ու նահանջականութիւնը եկան մե՛ր իսկ ենթակայական կեանքէն: Եթէ իսկապէս ընկերային տարրական դաստիարակութեան մը թելադրանքով շարժէինք ու մեր զգացումները դատումով հակակշռելու հաւաքական արթնութիւնը ունեցած, այսօր վստահօրէն անվտանգ պահպանած կ'ըլլայինք դէթ մըշակութային մեր կենսունակութիւնը:

Մեզմէ շատեր՝ իրենց ազգային անխաթար իմացումներուն հետ՝ ծախեցի՛ն նաեւ մշակութային եւ գրական անկախութեան մեր իրաւունքը: «Հայրենասիրութիւն»՝ գիտութեան, հետեւակութեան, կապկութեան, անգործութեան հեղգ կրաւորականութեան կախարդական աշխարհը բացաւ անոնց առջեւ: Ու հակառակ այն իրողութեան՝ որ այսօ՛ր ալ տաղանդը եւ ընդունակութիւնները չեն պակսիր մեզի, խոստումներ կան ու արժէքներ կրնան ծնիլ սփիւռքեան բոլոր ճակատներուն վրայ, հաշմուած ու ամլացած ենք: Հայրենի հողն ու հայրենաբնակ մեր կէսը սիրա՛ծ ըլլալու փաստը՝ ժխտումն է Արտասահմանի ինքնուրոյն գոյութեան իրաւունքին: Ընդունի՛լ թէ վաստակ մը ունի ան եւ որակ մը կրնայ բարդել հայրենի ժողովուրդի իրագործումներուն վրայ, մեղանչում է «հայրենասիրութեան» այս նոր ըմբռնումին դէմ...

Ահա թէ ինչո՛ւ, փշրանքի սակաւներու հետ կը շփոթէ մեզ, երբեմն, հայրենաբնակ մտաւորականութիւնը: Ո՛չ միայն խորապէս ծանօթ չէ մեր իրագործումներուն, այլեւ համոզուած է մեր անպտղաբերութեան մասին: Ոչ միայն մէկ աչքով կը նայի մեզի, այլեւ կը յամառի ուրանալ միւս կէս աչքով տեսածներն ալ:

Ահա թէ ո՛ւր տարաւ զիս վարդապետներէն մէկուն խուսափուկ, փափուկ ու փափկանկատ այն ակնարկութիւնը՝ թէ «մեր ժողովուրդը դժբախտաբար տկարացած է իր այն զգացումներուն ու գաղափարներուն մէջ, որոնք էր երբեմն զինք կը մղէին փրկարար գիտակցութեան. հաւաքական այն խոր համոզումին՝ թէ մըշակոյթով միայն կրնանք զրահուիլ ժամանակի չարիքներուն դէմ»:

Այս պատկե՞րը պիտի պարզէին, այս կացութիւ՞ն մատնուած պիտի ըլլային Վենետիկը, Վիեննան, Երուսաղէմը, Փարիզը, Անթիլիասը...:

ՆՇԵԱՑ ՏՂԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԳԵՂԱՄ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

Վաղամեռիկ բանաստեղծի մը անունն է այս, եղբօրորդին աւելի ծանօթ հօրեղբօր դէմքի մը՝ Թորգոմ Պատրիարքի: Ճակատագրի անիմանալի եւ այլապէս ափսոսալի «խաղ»ով մը — եթէ իրապէս կարելի է նման բնորոշում մը տալ այդ տղուն բաժին ինկած տառապալից կեանքին՝ իր վերջին տարիներուն, որոնք, դժբախտաբար, պատանեկութեան եւ չափահասութեան սահմանագիծին վրայ կեցան անդառնալի կերպով — անոր վիճակուեցաւ մնալու գրեթէ անծանօթ անուն մը մեր ոսկեճամուկ գրականութեան էջերուն մէջ:

Տարաբախտ եղաւ ան կրկնակի իմաստով: Նախ՝ վարակուեցաւ Թոքախտ, երբ հազիւ 17 տարեկան էր՝ դառնալով անոր զոհը քանի մը տարի ետք, 1915ին, Գահիրէի մէջ, երբ դեռ [illegible] խոստում մըն էր լոկ մեր գրականութեան ածուին մէջ: Ապա որովհետեւ՝ կանխահասօրէն փթթած այս գրչին վաստակը եւ, հետեւաբար, նաեւ անոր անունը մնացին անծանօթ շատ շատերու: Զրսելու համար գրեթէ բոլորին, տասնամեակներ շարունակ:

1894ին Պարտիզակ ծնած եւ 1915ին Նեղոսի ափերուն վրայ ընդմիշտ իր

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Խոհարարը յատկապէս բերել տուած եմ Ֆրանսայէն:

— Յայտնի է որ ճարտար մէկն է:

— Ճեպընթացին կերակուրներուն հետ բաղդատելով ի՞նչպէս գտաք մերինը:

— Ո՞ր ճեպընթացին...

— Արեւելեան ճեպընթացին որով անշուշտ ճամբորդեցիք:

— Բայց ես շոգեկառքով չեկայ, այլ շոգենաւով:

— Այո, այնպէս ըսիք, ես կարծեցի որ սխալած էք, պատասխանեց պանդոկապետը, որովհետեւ այսօր Եւրոպայէն եկող որեւէ շոգենաւ չկար:

Երիտասարդը այս դիտողութեան վրայ թեթեւ մը ցնցուեցաւ, բայց իսկոյն կըրցաւ իր պաղարիւնութիւնը գտնել եւ ժպիտով մը ըսաւ.

— Թերեւս իրաւունք ունիք եւ այսօր ոեւէ ճամբորդի շոգենաւ չէ եկած Պոլսոյ նաւահանգիստը Եւրոպայէն...

— Այդ մասին ապահով եմ, որովհետեւ մենք մեր թարգմանը կը ղրկենք ուղեւորները դիմաւորելու համար, ուստի շատ լաւ գիտենք եկող գացող շոգենաւերուն օրն ու ժամը:

— Խնդիրը բացատրեմ, ըսաւ երիտասարդը միշտ խնդալով, ես բեռան շոգենաւով մը եկայ, որուն պատահմամբ հանդիպեցայ եւ ժամանակ չկորսնցնելու համար ուզեցի առիթէն օգտուիլ մանաւանդ որ շոգենաւն ալ առանց ուրիշ նաւահանգիստ հանդիպելու ուղղակի հոս կուգար:

— Այդ տարբեր, հիմա խնդիրը կը պարզուի, պատասխանեց պանդոկապետը, որ այս բացատրութենէն գոհ մնացած էր:

— Տեսա՞ք որ ըսածիս մէջ սխալ չկայ:

— Ներեցէք եթէ այս դիտողութիւնը ըրի, ըսաւ պանդոկապետը, պարզապէս կ'ուզէի հասկնալ թէ արդեօք շոգենաւերու երթեւեկութեանց օրերը փոխուա՞ծ են:

Երիտասարդը այլեւս չշարունակեց իր խօսակցութիւնը եւ յոգնած ըլլալը պատրուակ բռնելով՝ քաշուեցաւ իր սենեակը:

Հետեւեալ առտու բաւական ուշ ելաւ անկողնէն, սենեակին մէջ ըրաւ իր նախաճաշը եւ հագուելով՝ ժամը տասին մեկնեցաւ օթէլէն յայտարարելով որ ցերեկուան ճաշի պիտի չգայ:

— Կ'ուզէ՞ք որ առաջնորդ մը տամ ձեզի քաղաքը պտըտցնելու համար, առաջարկեց օթէլին տէրը:

— Ոչ, պէտք չունիմ, պատասխանեց երիտասարդը, պիտի երթամ հայրենակիցներ տեսնելու:

Եւ պանդոկէն դուրս ելլելով ուղղուեցաւ դէպի Թիւնէլ ու Կալաթա իջաւ եւ յետոյ անցաւ Պոլիս, եւ գնաց այն խանը ուր կը գտնուէր Բարսեղ էֆէնտիի գրասենեակը:

Զարուհիի հայրը այդ առտու կանուխ եկած էր իր գործին եւ առանձին նստած՝ մէկ քանի նամակներ գրելու զբաղած էր, երբ դուռը զարկին:

— Մտէ՛ք, ըսաւ:

Դուռը բացուեցաւ եւ երիտասարդ ուղեւորը երեւցաւ: Վաճառականը վեր առաւ գլուխը եւ նորեկին նայեցաւ:

— Ճանչցա՞ք զիս, հարցուց միւսը խնդալով:

Հազիւ թէ այս խօսքերը արտասանած էր, Բարսեղ էֆէնտի գոչեց.

— Պարոն Վահան, դո՞ւք էք...

— Այո, Բարսեղ էֆէնտի, ես եմ, պատասխանեց կարնեցի երիտասարդը:

— Բայց ինչո՞ւ պեխերնիդ ածիլեր այլափոխուեր էք:

— Ուրիշ միջոց չունէի Պոլիս գալու համար:

— Բայց նստեցէք նախ եւ յետոյ պատմեցէք տեսնեմ ինչ որ պատահեցաւ:

Երիտասարդը թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորուեցաւ եւ յետոյ ըսաւ.

— Բարսեղ էֆէնտի, նախ եւ առաջ ըսեմ որ ծածկաբար եկած եմ հոս եւ Բերա օթէլ մը իջած եմ, ինքզինքս Եւրոպայէն եկող Ֆրանսացի մը ներկայացնելով, ուստի կը խնդրեմ որ դուք ալ ուրիշներու քով իբրեւ այդ նկատէք:

— Շատ աղէկ, պատասխանեց վաճառականը, որ կ'սկսէր մտատանջուիլ երիտասարդին այս խորհրդաւոր ձեւերէն:

— Հիմա պատմեմ իմ արկածներս: Ինչպէս գիտէք, զիս ոստիկանութեան հսկողութեամբ Թրքական շոգենաւ մը դրին Կարին աքսորելու համար եւ այնպէս տարին մինչեւ մեր քաղաքը, ուր քանի մը օր բանտը պահելէ ու զանազան հարցաքննութիւններու ենթարկելէ ետքը, վերջապէս զիս յանձնեցին հօրս, պայմանով որ քաղաքէն դուրս երբեք չելլեմ եւ քաղաքին մէջն ալ խիստ հըսկողութեան մը ներքեւ առնեն զիս. այնպէս որ գրեթէ ոչ մէկուն հետ կրնայի տեսնուիլ: Անկարելի էր այս պայմաններուն մէջ ապրիլ, նոյնիսկ թղթակցելու միջոց չունէի, որովհետեւ բոլոր նամակներս կը բացուէին եւ ձեզի ալ չուզեցի գրել ձեզ չվտանգելու համար: Վերջապէս չերկարեմ, այս անտանելի վիճակին վերջ տալու համար, որոշեցի ձգել փախչիլ քաղաքէն, ինչ որ ըրի ալ դիւրաւ յաջողցուցի՝ կաշառելով մէկ քանի ոստիկանական պաշտօնեաներ եւ յաջողեցայ ռուսական սահմանը անցնիլ, ուրկէ Թիֆլիզ եւ Պաթում երթալով հոնկէ եկայ Պոլիս...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(59 – Շար.)

կեանքը աւարտած բանաստեղծը կանխահաս ցայտք մը եղաւ իսկապէս իր գրական էջերով: Ու ինչպէս բոլոր ցայտքերը, ան եւս պահու մը համար բարեխառն կլիմայ մը ստեղծեց իր անմիջական շրջապատին մէջ՝ Պարտիզակէն Գահիրէ: Իրերու բերումով բանաստեղծին միջավայրը մնաց սեղմ, գրեթէ մտերմական, ընտանեկան առաւելապէս, որովհետեւ ի վերջոյ ժամանակաշրջանը ուր ապրեցաւ եւ ստեղծագործեց ան, պայմանաւորուած ու յատկանշուած էր Արեւմտահայ Սփիւռքին տիրական ներկայութեամբ: Փայլուն անուններու բոյլին մէջ հիւանդ քերթողի մը դեղնաւուն հեւքն ու սրտամօտ հեծծանքը սահմանուած էին մնալու սահմանափակ շրջագիծի մը մէջ: Անկասկած բոլորովին տարբեր պիտի ըլլար Գեղամ Գուշակեանի բանաստեղծի ճակատագիրը, եթէ անոր վիճակուէր պատեհութիւնը ստեղծագործելու տասնամեակներ շարունակ, բնականոն պայմաններու մէջ:

Այս վերջին հաստատումը կը հիմնուի Գեղամ Գուշակեանը իր յարկին տակ ճանչցած անոր ընկերոջ Սարգիս Սարունիի, գրագէտ Մինաս Թէօլէօլեանի եւ, մասնաւորապէս, Յակոբ Օշականի վկայութեանց վրայ: Այս վերջինը իր խօսքը արտասանած է աւելի 45 տարի առաջ, ձեռքի տակ ունենալէ ետք բանաստեղծին «տետրակը»:

Բանաստեղծին երբեմնի մտերիմ ընկերը՝ Ս. Սարունի, որ, ի դէպ, Ռումանիայէն մինչեւ Քալիֆորնիա, տասնամեակներու ընթացքին իր գրչին արտադրութիւնը ցրուած է մամուլի եւ պարբերականներու մէջ, գնահատելի միտքն ունեցած է գիրքի մը մէջ մէկտեղելու Գ. Գուշակեանի մասին կատարուած վկայութիւնները, եւ անոնց կողքին՝ վաղամեռիկ քերթողին արձակ թէ չափածոյ գործերուն կորուստէ փրկուած թուղթերը:

Այս ձեւով է ահա, որ ընթերցասէր հասարակութեան առջեւ կը ներկայանայ գեղեցիկ ձեւաւորումով եւ մաքուր տպագրութեամբ հատոր մը, որու շնորհիւ «մոռցուած» անունի մը փայլը կը ծաղկի յանկարծահաս:

Փունջը Գ. Գուշակեանի գործերուն, որ ներկայացուած է այս գիրքին մէջ, կարելիութիւն չի ստեղծեր հանգամանօրէն արտայայտուելու անոր ամբողջական արժանիքին մասին: Հոս, այս հատորին մէջ, ընթերցող եւ գրագէտ կրնան ստանալ մասնակի պատկերացում մը միայն՝ բանաստեղծին գրչին մասին: Պատկերացում մը, որ այնուամենայնիւ կրնայ կարգ մը ընդհանրական հաստատումներ կատարելու մղել մեզ:

Ընդհանրապէս յուսաբեկ, հիւանդոտ էջերը երկար դեգերած են ինքնամփոփ՝ տանջանքի եւ սիրոյ, ցնորքի եւ անծայր կարօտի սգատխուր շաւիղներուն վրայ: Գերզգայնիկ ջիղով մը անոնք մեծցուցած ու գինցուցած են «սաղմ»ը իրենց հոգիներուն մէջ, սաղմը հիւծախտին, եւ կարծես զգալով ու ըմբռնելով ճակատագրին արձակած անդառնալի ու անվերաքննելի որոշումը՝ պոկելու ծաղկատի թել մը կեանքի բարդ հիւսքէն, դարձած են առաւելաբար քնարերգակ գրիչներ: Սիրոյ փնտռտուք, ամառնային լուրթ երկինքէն լոյսի պատառիկ մը խլելու ձգտում, շիւղի մը փարելով կեանքին կառչած ըլլալու պատրանք, վիշտ, ուրախութիւն՝ իրենց շուրջ սփռուած գորովագութ նայուածքներու ի տես եւայլն, համաչափ քայլերով տողանցած են անոնց չափածոյ թէ արձակ տողերուն մէջ՝ շատ անգամ դառնալու համար նուրբ զգայնութեան մը գեղեցկահիւս նմոյշները մեր գրականութեան մէջ:

Ցաւը, որ իր աւազաբերի դերը կը զգացնէ տեւաբար, որ միաժամանակ բանաստեղծին կը յուշէ թել առ թել բանուիլը սպիտակ պատանքին՝ իր հետզհետէ հիւծող մարմնին շուրջ, ինչպէս պատի մը խոռոչին պրկուած ոստայն մը, կը դառնայ լուռ մորմոքի դեղնաւուն խորհուրդ մը անոր զգայնիկ հոգիին համար: Այսպէս է, որ Գ. Գուշակեանի տասնեակ մը քերթուածներուն եւ մտերմիկ նամակներուն մէջ միշտ տեղ կը գրաւեն հոգեկան խռովքներն ու տըւայտանքները, լուսորոր երազներով պարուրուելու տրամադրութիւնը:

Այսպէս է նաեւ, որ անոր գրչին իմացական սուզումներն անգամ, որ յաճախ յոյսի կայլակներ են լոկ, կը դառնան մեկնիչները ցաւին:

Ստացական երանգ մը նշմարելի է այնուամենայնիւ:

Ապահովաբար մասամբ խառնուածքի բերումով եւ մասամբ ալ ճակատագրի նմանութեան եզրով, Գեղամ Գուշակեանի մօտ կը նշմարուի Մեծարենցի մը ոչ-չնչուած ներկայութիւնը, առանց մոռնալու նաեւ անոր այն կարգ մը տողերը, որոնք կը յիշեցնեն ան միւս վաղամեռիկ քերթողը, որ կոչուեցաւ Դուրեան:

Արդարեւ Գուշակեանի քերթուածներէն ոմանք, ինչպէս Արբշռանքը (էջ 52), մտապատկերի եւ զգայնութեան գիծով կը յիշեցնէ Մեծարենցի ծանօթ «Ձմրան պարզ գիշեր»ը, իսկ «Ջախջախուած երգեր»ուն մէջ (էջ 53) դուք անպայման կը նշմարէք համանմանութիւն մը Դուրեանի «Տրտունջք»ի կարգ մը տողերուն հետ: Սակայն Գուշակեան հետեւող մը չէ եւ, հետեւաբար, ունի իր ձայնը, որ անշուշտ ժամանակի ընթացքին պիտի հասուննար, ձեւաւորուէր, այսինքն՝ իր խօսքին հարազատ, զայն անձնաւորող տարազը պիտի գտնէր իբրեւ ներդաշնակ արտայայտութիւնը իր պատկերացուցած հոգեվիճակներուն:

Գիրքին էջերուն մէջ, խոստումի մը հաստատումն է, որ կը գտնէք անպայման: Ու այդ խոստումն իսկ նշանակալից է:

Ահա թէ ինչո՛ւ աւելի քան գնահատելի գործ մը կատարած է Ս. Սարունի, մոռացութեան փոշիներէն դուրս բերելով եւ հատորով մը մեզի ներկայացնելով տարաբախտ քերթողին գործերը: Ցաւօք սրտի, աշխատասիրողը, հակառակ իր թափած ջանքին, հնարաւորութիւն չէ ունեցած ի մի բերելու Գուշակեանի ամբողջական վաստակը, անոր հոգիին ու մտքին բովանդակ արտադրութիւնը, որոնք Երուսաղէմի Հայոց վանքին մէջ ի պահ էին դրուած Թորգոմ պատրիարքի կողմէ 1931ին: Երուսաղէմի այժմու պատրիարքին ուղղուած դիմում մը՝ գտնելու եւ յանձնելու բանաստեղծին «Թողօնը», ստացած է հնաչխարհիկ պատասխան մը.— Ո՛չ թէ միայն Գեղամին բանաստեղծութեանց տետրակը ու յարակից գրութիւնները, այլեւ Թորգոմ պատրիարքին ամբողջ արխիւը հրոյ ճարակ եղած է վանքին մէջ պատահած հրդեհի մը հետեւանքով»:

Պէտք է մտածել, թէ ի վերջոյ ամէն ինչ կրնայ պատահիլ... Երուսաղէմի վանքին մէջ:

Մանաւանդ անորակելի յանցապարտութիւններ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղամ Գուշակեան (1894–1915)· փունջ մը իր ստեղծագործութիւններէն, վկայութիւններ՝ իր մասին: Հաւաքեց Սարգիս Սարունի, Լոս Անճէլըս, 1969:

ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ ԵՐԳԵՐ

Հիւանդ եմ, հիւանդ, մեռնո՛ղ վերջալոյս,
Ժպի՛տ մը, շողի՛կ մը, խուրձ մը
ճաճա՛նչ՝
Հեւամահ անուշ խըռովքէդ, անլոյս
Դալուկն աչերուս լուալո՛ւ համար:

Մոխրամա՛ն մը՝ զանկս, ուր
կ'անիւնանայ
Երգն իմ յոյզերուս ջարդուած ու փըշուր,
Թե՛լ թե՛լ կը փրթի, ու հեծեծագին՝
Մտածումիս կուլայ ալիքն անփըրփուր:

Խորունկն աչերուս, մութին մէջ մինա՛կ,
Կը սառի լըքում մ'ու կ'ըլլան մոխիր
Ծիծղուն յոյսերուս երազները հիր
Տաքուկ սէրերուս արեւները թա՛ց...

Օ, սիրտս է մինակ խենթ ու
թըրվըռուն,
Պատռուած, ջախջա՛խ, խենթ սիրտս
վըրդով,
Ուր կը գալարի խոյանք մը ցասկոտ՝
Մութ, խեղդող ու ցուրտ, ցո՛ւրտ
ըստուերներուն:

Հիւանդ եմ, հիւա՛նդ, մեռնո՛ղ վերջալոյս
Արե՛ւ մը, շողի՛կ մը հո՛ւր անուրջէդ՝
Ցամքած շուրթերուս գուրգուրանք մը
գէթ,
Համբոյրի պատրանքը գէթ տալու
համար...

ԳԵՂԱՄ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

1911, Պարտիզակ

ԽՕՍՔ ԵՈԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

Օգտուելով Փարիզի հայ մամուլի աջակցութենէն, որուն շնորհակալութիւններս: Կուզեմ, անգամ մըն ալ, այս քանի մը տողերով, կարճ տեղեկատուութիւն մը ընելու, համագաւառացի հայրենակիցներուս:

Ա) Վերջացած է, Պէյրութ պատրաստուող Պատմագիրքի ձեռագիրներուն հաւաքումը:

Այժմ, անոնք սրբագրուած, կը մեքենագրուին, եւ մօտ օրէն պիտի յանձնուին տպարան:

Բ) Բաժանումները կարելի եղածին չափ խնամուած ձեւով մը դուրս բերելու միտահոգութեամբ, ազգագրական մասին համար, պէտք ունինք տեղական համազգեստներու: Կամ, ձեւով մը, տարազներու:

Արդ, խնդրանքով մը, կոչ մըն ալ կ'ընեմ մեր հայրենակիցներուն. եթէ ունին իրենց մօտ, ծննդավայրէն բերուած լուսանկարներ անհատական, ընտանեկան կամ հաւաքական: Կարգ մը բացատրութիւններով (անուն, մականուն, տեղանուն, մօտաւոր թիւ ու թուական) դրկեն զանոնք, Հրատարակչական Յանձնախումբի ատենապետ՝ Պր. Արամ Աճէմեանին:

Ահա, վստահ եմ, լաւագոյն միջոց մը, յիշատակ – փաստաթուղթերը կորուստէ փրկելու: Միեւնոյն ատեն, մեր նոր յիշատակարանի կերտումին կերպով մը մասնակցելու, եւ կամ, մեր Անծանօթ Զինուորի յուշամատեանին վրայ փունջ մը ծաղիկով... ուխտի երթալու:

Սպասումով, Պատմագիրք Եոզկատցիներու Ֆրանսայի ներկայացուցիչ՝

Ա. ԿԱՊԵՆՑ

Հասցէ.

Mr. ARAM ADJEMIAN
Montée St. Nicolas Darage Serasa
No 51 Djemmeizé
Beyrouth (Liban)

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Ինծի կը թուի որ ամէն բան բուռն կերպով կ'ընէք, ըսաւ ժպտելով...: Խօլական փափաք մը ունիմ ձեր սահիլը տեսնելու հոս: Ձեր չմուշկները դրէք ուրեմն շուտով եւ միասին չմշկենք:

— Միասի՞ն չմշկել. միթէ կարելի՞ բան է, կը մտածէր Լեւին մանկամարդ աղջկան նայելով:

— Հիմա չմուշկներս կը հագնիմ, ըսաւ:

Եւ գնաց չմուշկները կապել տալու այդ գործին յատկացուած մարդերէն մէկուն:

— Երկար ատեն է որ երեւցած չունիք, պարոն, ըսաւ այս վերջինը Լեւինի ոտքը վերցնելով եւ չմուշկը տափանին կապելով...: Ամէնէն վարպետն էք եւ ոչ ոք ձեզի կը հաւասարի: Այսպէս աղէ՞կ է, հարցուց փոկը սեղմելով:

— Աղէկ, շատ աղէկ է, ըսաւ, բայց աճապարեցէք, աւելցուց դժուարաւ զսպելով երջանկութեան ժպիտը որ հակառակ իրեն, դէմքը կը լուսաւորէր:

— Այո, մտածեց, ասիկա կեանքն է, երջանկութիւնն է. միասին, երթանք չմշկել միասին, ըսաւ. արդեօք անմիջապէս խոստովանութիւնս ընե՞մ իրեն: Բայց կը վախնամ հետը խօսելու, որովհետեւ այս վայրկեանիս յոյսը զիս կ'երջանկացնէ... եւ յետո՞յ... սակայն, պէտք է, պէտք է... ալ կը բաւէ վարանումը:

Լեւին իջաւ ապարէզ, վերարկուն հանեց եւ սառին վրայ սահելով մօտեցաւ Քիթթիի, տակաւին երկչոտութեամբ, բայց դեռատի աղջկան ժպիտը զինքը հանդարտեցուց:

Աղջիկը ձեռքը իրեն երկարեց եւ քով քովի սահեցան իրենց ընթացքը արագացնելով. որքան իրենց շրջանները արագ էին, այնքան աւելի զօրաւոր կերպով աղջիկը երիտասարդին ձեռքերը կը սեղմէր:

— Ձեզի հետ աւելի շուտ պիտի սորվիմ չմշկել. ձեր վրայ վստահութիւն ունիմ:

— Եւ ես իմ վրաս վստահութիւն ունիմ երբ թեւիս կը յենուք:

Անմիջապէս վախցաւ այս խօսքերուն ազդեցութենէն եւ կարմրեցաւ:

Արդարեւ, արդէն ամպ մը կը մթագնէր իր աչերը. մանկամարդ աղջկան դէմքը իր քաղցրութիւնը կորսնցուց եւ Լեւին անոր դիմագիծին սովորական շարժումը նշմարեց, երբոր ջանք մը կ'ընէր հասկնալու, նուրբ ծալք մը պռստեց իր ճակատը:

— Սիրտերնիդ նեղացա՞ւ, հարցուց Լեւին...: Ներեցէք, աւելցուց, իրաւունք չունիմ հարցնելու:

— Ինչո՞ւ համար... չէ՛, սիրտս չնեղացաւ, պատասխանեց պաղութեամբ... դեռ օրիորդ Լինոնը չտեսա՞ք, աւելցուց:

— Ոչ տակաւին:

— Դէպի իրեն գացէք, հաճոյք պիտի պատճառէք, ձեզ շատ կը սիրէ:

— Արդեօք զինքը վիրաւորեցի՞, մտածեց Լեւին: Ո՜հ, Աստուած իմ, օգնութեան հասիր ինծի:

Լեւին սահեցաւ դէպի Ֆրանսացի պառաւ օրիորդը որ նստարանի մը վրայ բազմած էր: Ժպիտով մը որ երեւան կը հանէր իր խեղճ ու կրակ ակռաները, հին բարեկամի մը պէս ընդունեցաւ զինքը:

— Այո, կը մեծնանք, ըսաւ ակնարկելով Քիթթին ցոյց տալով եւ մենք կը ծերանանք: Գացէք, գացէք չմշկեցէք, մեր Քիթթին լաւ կը չմշկէ, այնպէս չէ՞:

Երբոր Լեւին վերադարձաւ մանկատի աղջկան քով, անոր դէմքը այնքան խիստ չէր, սակայն իրեն այնպէս թուեցաւ որ պայմանադրական ձեւ մը կ'առնէր իրեն հանդէպ եւ ատկէ վիշտ զգաց:

Իրեն հետ պառաւ վարժուհիին ու իր մենամոլութիւններուն վրայ խօսելէ ետքը, Քիթթի զինքը հարցուփորձեց գիւղին մէջ անցուցած կեանքին վրայ:

— Ձմեռը գիւղին մէջ չէ՞ք ձանձրանար, հարցուց:

— Չէ, շատ զբաղած եմ:

— Միտք ունի՞ք երկար ատեն Մոսկուա մնալու, հարցուց:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց, առանց խորհելու:

Գիտէր որ եթէ այս հանդարտ բարեկամութեան շեշտով շարունակէր, տուն պիտի դառնար առանց վճռական բան մը ընելու: Ուզեց ընդվզիլ:

— Ի՞նչպէս չէք գիտեր, ըսաւ աղջիկը:

— Չեմ գիտեր... ասիկա ձեզմէ կախեալ է:

Եւ վախցաւ իր խօսքերուն յանդգնութենէն:

Ըսածները չհասկցա՞ւ թէ չուզեց հասկնալ, բայց Քիթթի երկու անգամ ոտքովը սառին զարկաւ, իբր թէ հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելէ վախնալով եւ արագօրէն հեռացաւ իրմէ:

Դէպի օրիորդ Լինոնը սահեցաւ, անոր քանի մը խօսք ըսաւ եւ ուղղուեցաւ այն տնակը ուր տիկինները իրենց չմուշկները կը հանէին:

— Ի՜նչ ըրի, Տէ՜ր Աստուած, օգնէ՛ ինծի, ըսէ՛ թէ ինչ ընելու եմ, մրմնջեց Լեւին՝ աղօթելու պէս:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Փափազեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ

ՄԱՐԻԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Կիրակի Մարտ 15ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նորոգ հանգուցեալ

ՄԻՀՐԱՆ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

եւ վաղամեռիկ

ԺԻՐԱՅՐ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի դիտութիւն հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ Տ. Զարեհ Վրդ. Թօփալեան:

Յաւարտ պատարագի, տարւոյն վեր – ջին Արեւագալի արարողութիւնները ժամը 11,30ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լաւ սթենօ – տաքթիլօ քարտուղարուհի մը, որ անգլերէնի գաղափար ալ ունենայ: Ի հարկին բնակարանի ալ կար – գադրութիւն, 2 սենեակ, խոհանոց, տուշ: Շատ ձեռնտու պայմաններ (14×15), ներկայանալ «Յառաջ»ի վար – չութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8 – 3) ժամը 15ին:

Հ. Յ. Դ. Գէորգ – Չաւուշ խումբ, Կիրակի (8 – 3) ժամը 16ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՆՈՒԷՐ

Իր ծնողքին Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Հանըմեանի յիշատակին, իր հարազատը 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօղոսեան եղբարք և Ղազարեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ եւ նամակով մասնակցած են իրենց սուգին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

յուղարկաւորութեան առթիւ:

×

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները, զանազան կազմակերպութեանց: Ցանկերը կը հրատարակուին յաջորդաբար: Գանձումները կատարել Պ. Պօղոսեանէ 26, Ռիւ տ'Էֆս, Մարսէյլ:

×

Այրի Տիկ. Արուսեակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.—

Ազքատախնամին (Մարսէյլի) Պ. Ղազար Օտապաշեան եւ Պ. Պօղոս Թուրիկեան 50ական ֆրանք, Պ. Յովհաննէս Զուրիկեան, Պ. Ժաք Համալեան 10ական, Պ. Յովհաննէս Սոլաքեան, Պ. Պօղոս Պօղոսեան 20ական, Պ. Նշան Մանուկեան 30, Պ. Էժտահարեան ընտանիք (Լիոն), այրի Տիկ. Պակըռեան 10ական, այրի Տիկին Միխալեան եւ զաւակները, Պ. Տիգրան Թումիկեան 20ական, Պ. Քրիսթոֆ Թէրզիպաշեան 50, այրի Տիկին Թումիկեան 10 ֆրանք:

(Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)

KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)

ԵՐԵՔ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

եւ «Ռուբէն Ուսանողական» խումբի կազմակերպութեամբ

ԳԻՆԵՁՕՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ի ԱՌԹԻՒ

Մարտ 8ին, Կիրակի, կէսօրէն յետոյ ժամը 4ին

« Հայ Մշակոյթի Տան» Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ

Կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱԶՃԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՊՕՄՈՆ.— Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ Մարտ 9–14, Լուսաւորչին մթին ի Խոր Վիրապի շարթուան առթիւ, հոգեւոր արարողութիւններ կը կատարուին, ժամը 8–9, մասնակցութեամբ Թէմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍԿ. ԹՐԹՌԵանի, Շահէ քհնյ. Տէտէեանի, Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի եւ Նշան քհնյ. Գույումճեանի:

39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Արշաւը եւ բանակումի կեանքը

Հայկական պարեր եւ երգեր

Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր

Սկաուտական նուագախումբը

Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ:

Սկաուտական տողանցք

Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան:

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ

ՊԻԻՖԷ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ԿՈՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմինը՝ երկար տարիներէ ի վեր, հաստատած էր արձակուրդի կայան մը, Ֆեսանվիլլէի մէջ, ուր ամէն տարի, տասնեակներով մանուկներ, կը հանգստանային հայկական դուրգուրոտ եւ ջերմիկ մթնոլորտի մը մէջ:

Այս ձեռնարկը, ալ աւելի ընդարձակելու եւ առաւել նպատակայարմար պայմաններու մէջ դնելու փափաքով, ծովահայեաց նոր շէնք մը գնեցինք, ընդարձակ հողամասով մը միասին, Գալվատոս նահանգի, Սէնթ – Օնօրին – տէ – Բէրթ կոչուած քաղաքին մէջ, շնորհիւ մեր ժողովուրդի առատաձեռնութեան:

Քաջալերուած համաժողովրդական այս համակրալիր եւ բարեացակամ վերաբերմունքէն, անգամ մը եւս կը դիմենք Ֆրանսահայութեան վեհանձնութեան, խնդրելով որ բարեհաճի իր թանկագին աջակցութիւնը ընծայել, կահաւորելու եւ աւարտելու համար անհրաժեշտ շինութիւնները այս նոր կայանին եւ անոր բացումը կատարելու յառաջիկայ Յուլիսին:

Այս առիթով, հաճելի պարտականութիւն մը կը նկատենք հանրութեան տեղեկացնելու թէ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, բարեհաճեցաւ, այս անգամ ալ, կարեւոր գումար մը յատկացնել մեր այս ձեռնարկը գլուխ հանելու համար:

Վստահ ենք թէ, մեր ազնիւ եւ բարի ժողովուրդն ալ իր լայն մասնակցութիւնը պիտի բերէ մեր այս ազգանուէր նպատակին իրականացումին համար:

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

Նուէրները ղրկել՝

CROIX ROUGE ARMENIENNE
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
C.C.P. Paris 1717-56

Կամ դրամատան միջոցով:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում Փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը:

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը: Երեկոյ մեկնում Երեւան:

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փառաւոր քոմֆորթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով:

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES

102, Rue de la République

les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ԴԱՇՆԱԿԻ

ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ

Ձայնագրութեան (Solfège), ԴԱՇՆԱԿԻ, ներդաշնակութեան (Harmonie) եւ Contrepoint-ի դասեր՝

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

diplômé de l'Ecole Normale de Paris et César Franck

սկսնակներու եւ աւելի յառաջացածներու համար դիմել՝ երաժիշտին.—

Redoute des Petits Quarreaux (Grand Ensemble)

App. 294, 94 - Alfortville

Շաբաթ օրերը ժամը 15էն սկսեալ եւ երեկոները, ի բաց առեալ Ուրբաթէն, ժամը 20էն ետք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Լիոնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս CASINO DE CHARBONNIERES

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

Հայկ. երգեր ու պարեր ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ եւ ԱՐԾԻՒ խումբին կողմէ:

AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Տոմսերու համար հեռաձայնել.—

ԼԻՈՆ.— Ա. Խաչատուրեան 60–22–18 եւ Վ. Սարգիսեան 68 – 22 – 69

ՎԻԷՆ.— Վ. Գալուստեան 85–14–35

Սեղանները վերապահուած կը մնան մինչեւ ժամը 23

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ 50 ֆ.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50	Le Numéro 0,50 F.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՄԱՐՏ

VENDREDI 6 MARS 1970

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·757

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.757

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ ԵՒ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

Բ.

Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպար 1916 Դեկտեմբեր 14ին նամակ մը կ'ուղղէր Միքայէլ Պապաջանեանին, անդամ ռուս Պետական Դումայի (Խորհրդարան): Պապաջանեան յետագային կը դառնար պատասխանատուներէն մէկը Կովկասի Նորակազմ Ժողովրդային Կուսակցութեան (Համազօր Արեւմտահայոց Ռամկավար Կուսակցութեան) եւ 1919ի սկիզբը Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան կողմէ Փարիզ կը ղրկուէր իբրեւ անդամ Աւետիս Ահարոնեանի Պատուիրակութեան:

Նամակը հրատարակուած է Լէօի Անցեալից հատորին մէջ (էջ 347–350), որմէ կը քաղենք կարեւոր մասերը:

Փաշան կը գրէր Մ. Պապաջանեանին թէ ֆրանս. կառավարութիւնը որոշած է կազմակերպել հայ եւ սուրիացի կամաւորներու գունդ մը «Արեւելեան Լեգէոն» անուան տակ, նկատի առնելով մօտ կամ հեռաւոր ապագային հնարաւոր գործողութիւն մը Ասիական Թուրքիոյ մէջ: Ու կ'աւելցնէր.

«Մենք, բնականաբար, առանց տատանելու պատասխանեցինք մեզ ուղղուած կոչին եւ որոշեցինք մեր տրամադրութեան տակ եղած բոլոր միջոցներով խրախուսել Եգիպտոսի, դաշնակից երկրների եւ Ամերիկայի մեր հայրենակիցներին, որ նրանք որքան կարելի է մեծ թուով զինուորագրուեն Նոր լեգէոնի մէջ, ի հարկէ, առանց մոռացութեան տալու զգուշութիւնից բղխող բոլոր միջոցները եւ բոլոր նախազգուշութիւնները, որ գոյութիւն ունեցող պայմանները թելադրում են մեզ»:

Պէտք չէ մոռնանք որ, կ'ըսէ Պօղոս Նուպար, Թուրքիոյ ամբողջ հայ ազգաբնակութիւնը տակաւին Թուրքերու ձեռքին մէջ կը գտնուի իբրեւ իսկական պատանդ եւ միշտ ենթակայ է անոնց ամենակատաղի վրիժառութեան: Ֆրանս. կառավարութիւնն ալ գիտակից է այդ վտանգին, որով Եգիպտոսի, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի հայ գաղութները, «որոնց աջակցութիւնը խիստ անհրաժեշտ է զինուորագրութիւնը խրախուսելու համար», մէկ կողմ պէտք է մնան եւ իրենց դերը սահմանափակեն ծառայելու պատրաստակամութիւն յայտնածները ղրկելով ֆրանսական զինուորական իշխանութեան մօտ, մեծ նախազգուշութիւններով:

Աւելի կարեւոր է հետեւեալ առաջարկը.—

«Միւս կողմից տեղեկանալով, որ կովկասեան արշաւանքներին մասնակցած Թիւրքիայի կամաւորական գունդերը մօտերս լուծուած են, մենք ֆրանս. կառավարութեան հետ քննութեան ենք առել այն թիւրքական հպատակներին օգտագործելու հնարաւորութիւնը, որոնք այսօր ազատ են կացուցուած, նպատակ ունենալով նրանց բերել տալ Ֆրանսիա զինուորագրելու Արեւելեան Լեգէոնի մէջ: Մենք կոչ ենք արել Կովկասի մեր բարեկամներին, որ նրանք բարեհաճեն մեզ ցոյց տալու իրենց աջակցութիւնը եւ համաձայնեն Ֆրանսիա ժամանելու համար բոլոր դիւրութիւնները տալու նրանց, որոնք տրամադիր են ծառայութեան մէջ մտնելու: Բնականաբար այս կարող է տեղի ունենալ միայն կայսերական կառավարութեան հաւանութեամբ եւ ես չեմ կասկածում, որ դուք կը ստանաք այդ հաւանութիւնը, ստեղծելով Արեւելեան Լեգէոն դաշնակիցների ընդհանուր շահերի համար»:

Յետոյ փաշան խորհուրդ կուտայ «խիստ գաղտնի» պահել այս բոլորը եւ խուսափիլ որեւէ շաղակրատութենէ մամուլի մէջ: Եգիպտոսի եւ Ֆրանսայի մէջ գրաքննութիւնը հրահանգ ստացած է ո՛չ մէկ բան գրել կամաւորներու մասին: Պատուիրակներ ղրկուած են նաեւ Ամերիկա, որպէսզի նոյն նշանաբանը տրուի տեղւոյն հայկ. մամուլին:

Եւ ահա՛ Պօղոս Նուպարի նամակին ամէնէն կարեւոր մասը.—

«Որ մենք Հայերս չհապաղեցինք ամենամեծ պատրաստակամութեամբ պատասխանելու մեզ արած կոչին, այդ դուրս է կասկածից, որովհետեւ վերջնական յաղթանակի պահին, որի վրայ մենք միշտ յոյս ենք դնում, դաշնակից պետութիւններից է կախուած է լինելու Հայաստանի ճակատագիրը: Ինչ վերաբերում է ինձ, ես այդ կոչին պատասխանում եմ մեծ յօժարակամութեամբ, որովհետեւ ես Հանրապետութեան կառավարութիւնից ստացել եմ պաշտօնական հաւաստիներ, թէ յաղթանակից յետոյ մեր ազգային ձգտումները կը ստանան լիակատար բաւարարութիւն»:

Ու կ'ակնարկէ Սայքս–Փիքօյ գաղտնի համաձայնագրին, որուն բոլոր պայմանները յայտնի չեն իրեն, սակայն գիտէ, որ վեց վիլայէթները եւ Կիլիկիան պիտի չկազմեն մէկ ամբողջական հողամաս: Այլ անոնց մէկ մասը պիտի տրուի Ռուսիոյ, իսկ Կիլիկիան՝ Ֆրանսայի:

«Հետեւապէս միայն այս մասի (Կիլիկիոյ) նկատմամբ են ինձ տրուած հաւաստիացումները... եւ մենք կարող ենք յուսալ, որ Ֆրանսիայի հովանաւորութեան տակ տրուած տեղական լայն ինքնավարութեան շնորհիւ այնտեղ կ'իրագործուեն մեր բաղձանքները: Որոշուած է, որ Ֆրանսիան մնալով հաւատարիմ ազատութեան սկզբունքներին եւ մեծահոգի աւանդութիւններին, ճնշուած Հայերին ազատելուց յետոյ հնարաւորութիւն կը տայ նրանց վերականգնելու իրանց ազգային դէմքը եւ գրաւելու այն դիրքը, որ պատկանում է նրանց քաղաքակիրթ աշխարհում շնորհիւ իրենց անցեալի եւ ունակութիւնների»:

Յետոյ՝ եզրակացութիւնը.—

«Ես համոզուած եմ, որ այս գօտեպնդիչ հեռանկարը կը խրախուսէ ձեզ, ինչպէս եւ մեր կովկասցի բոլոր հայրենակիցներին, եւ դուք ձեր սրտին մօտ կ'ընդունէք մեզ աջակցելու գործը, որպէսզի Ֆրանսիային տրուեն, որքան կարելի է, մեծ թուով մարտիկներ այն ձեռնարկութեան համար, որ նա սկսել է յանուն մեր հայրենիքի ազատութեան»:

Փաշան անհրաժեշտ կը գտնէ նախազգուշացնել, որ բոլոր զինուորագրուածները, իբրեւ առաջին պայման, առանց բացառութեան, պարտաւոր են ենթարկուելու ֆրանս. բանակի կարգապահութեան եւ սկիզբը պէտք է ծառայեն իբրեւ սոսկ զինուորներ:

Այսպէս ուրեմն, ո՛չ մէկ գրաւոր համաձայնութիւն Կիլիկիան վերածելու համար ինքնավար Հայաստանի, Ֆրանսայի հովանաւորութեան տակ: Փաշան Հանրապետութեան կառավարութենէն ստացեր է «պաշտօնական հաւաստիներ, թէ յաղթանակից յետոյ մեր ազգային ձգտումները կը ստանան լիակատար բաւարարութիւն»:

Այսչափ միայն:

Դաշնակիցներու յաղթանակէն վերջ տեսանք այդ «պաշտօնական հաւաստիներ»ու արդիւնքը:

Յետոյ ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէին այդ բերանացի հաւաստիքները, երբ գրաւոր մուրհակներն անգամ քուրջի կըտորի պիտի վերածուէին յաղթական դաշնակիցներուն կողմէ: Փաստ՝ Սեւրի դաշնագիրը, զոր ուրացան առանց խըղճահարութեան:

Պօղոս Նուպարի կողմէ Պապաջանեանին ուղղուած նամակը 1917ի սկիզբները քըննուեր է Թիֆլիսի Ազգային Բիւրոյի բազմամարդ մէկ ժողովին մէջ: Ու գրեթէ միաձայնութեամբ մերժուած է:

Լէօ տալով այս տեղեկութիւնը, դառնութեամբ կը խորհրդածէ.

«Ապուշներից ապուշը կը լինէինք մենք, եթէ մի անգամ սոսկալի կերպով խաբուելուց յետոյ, նորից հաւատայինք այդպիսի խոստումների»:

Ու կ'եզրակացնէ, որ Պօղոս Նուպար աւելի վատ կերպով խաբուեցաւ, քան «մեզ խաբել էր Նիկոլա Բ.ի կառավարութիւնը»:

Խորհրդածութիւնները աւելորդ են:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՂԷՏ ՄԸ

«ԷՕՐԻՏԻՍ» ԸՆԿՂՄԵՑԱՒ — 57 ԶՈՀ

Ֆրանսական նաւատորմիղին մաս կազմող «Էօրիտիս» (Եւրիդիկէ) ընդծովեան անակնկալ կերպով անյայտացաւ Չորեքշաբթի օր: Կը կարծուի, թէ պայթումի մը զոհ գնաց, քանի որ ջուրի մակերեսին վրայ երեւան եկան իւղի շերտեր: Ընդծովեան ունէր 57 նաւազ: «Էօրիտիս», ինչպէս կը հաղորդեն Թուլոնէն, Երկուշաբթի առաւօտ բաց ծով ելած է եւ նոյն գիշեր վերադարձած է Սէն-Թրոփէզ: Չորեքշաբթի առաւօտ կրկին ճամբայ ելած է եւ քանի մը ժամ ետք արդէն անակնկալ կերպով հաղորդակցութիւնը սուզանաւին եւ անոր ընկերացող թռանին միջեւ խզուած է, ինչ որ մտահոգութիւն պատճառած է պատկան մարմիններուն, որոնք անմիջապէս նախաձեռնարկ եղած են փնտռտուքներու: Ֆրանսական եւ իտալական տասը նաւեր ամբողջ գիշերը փորձած են գտնել ընդծովեան, որ հաւանաբար 1500 մեթր խորութեամբ վայրի մը մէջ ինկած է՝ պայթումէն ետք:

Յատկապէս ընդծովեաններու փնտռտուքի համար շինուած ամերիկեան նաւ մը ճամբայ ելած է Սպանիայէն՝ օժանդակելու մտօք ֆրանսական նաւերուն:

Ասկէ երկու տարի առաջ, ֆրանսական ուրիշ ընդծովեայ մը, «Մինեվա» գրեթէ նոյն տեղը յանկարծակի կերպով կորսուեցաւ: Մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած ճշդել պատճառները:

Աւելցնենք, որ Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ի վեր 12 ընդծովեաններ, զանազան պետութիւններու դրօշը կրող, անյայտացած են ջուրերուն խորը՝ զոհ խլելով 758 նաւազներ:

«Էօրիտիս», որ 1968 Փետրուարին Ջօր. տը Կոլի հետ սուզումի փորձ մը կատարած էր, ընկղմած է Քափ Քամարայի մօտերը, Սէն-Թրոփէզի մօտ:

×

ՁԻՒՆ–ՓՈԹՈՐԻԿ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎՐԱՅ

Ամբողջ Ֆրանսան սաստիկ օդի մը ենթակայ է քանի մը օրէ ի վեր: Ձիւնձմեռ, փոթորիկ, ողողում աւեր կը գործեն ամէն կողմ: Փարիզ ձիւներու տակ կորսուած էր Չորեքշաբթի օր (14 սանթիմեթրի հասած էր ձիւնը մայրաքաղաքին մէջ), Օրլիի օդակայանը փակ էր: Անչուշտ ահաւոր խճողումներ ալ տեղի կ'ունենային Փարիզի մէջ եւ մանաւանդ չուրջը, փերիֆերիքին եւ կառուղիին վրայ:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Նախագահ Փոմփիտու իր զեկուցումը կատարեց Նախարարաց Խորհուրդին առջեւ, չեշտելով թէ ցոյցերը փոքրամասնութեան մը գործն էին եւ թէ իր ճամբորդութիւնը ամրապնդեց ֆրանքեւամերիկեան բարեկամութիւնը:

Ցիշենք թէ դեռ չէ լուծուած Նախագահ Փոմփիտուի արտասանած (կամ չարտասանած) մէկ նախադասութեան հանելուկը: Արդարեւ կ'ըսուէր թէ Փոմփիտու, ընդունելով Շիքակոյի մէջ հրեայ պատուիրակութիւն մը, ըսած է որ Իսրայէլ պէտք է դադրի ցեղային եւ կրօնական պետութիւն մը ըլլալէ, ինչ որ պատճառ կը նկատուի Հրեաներու չափազանցուած ցոյցերուն: Ցետագային հերքուեցաւ, բայց Փոմփիտուի պաշտօնական բանբերը հաստատեց մինչ առջի օր, Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, Լէօ Համոն կը հերքէր:

Ամէն պարագայի մէջ, Իսրայէլի վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր յայտարարած է.— «Շատոնց սորված ենք կարեւորութիւն չտալ թէ ուրիշները ինչ կ'ըսեն մեր վրայ, ինչ պէտք է ըլլանք, դըլխաւորաբար Իսրայէլի եւ հրեայ ժողովուրդին կապերուն մասին: Նախագահ Փոմփիտու անշուշտ ծանօթ է ֆրանսացի ժողովուրդին եւ Ֆրանսայի պատմութեան, բայց չի պարտիր ծանօթ ըլլալ հրեայ ժողովուրդի պատմութեան: Այդ պատճառով թող հրաժարի թելադրելէ թէ ի՞նչ պէտք է ըլլանք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ խորհրդարանական ընտրութիւններուն մէջ 81 աթոռ ապահովեցին ընկերվարականները, իսկ իշխանութեան գլուխ գտնուող ժողովրդապաշտ կուսակցութիւնը ձեռք ձգեց 79 աթոռ: Հինգ աթոռ ալ ապահովեցին ազատականները: Աւստրիոյ նախագահը ընկերվարականներու ղեկավար Քրայսքիի պաշտօն յանձնեց կազմել նոր դահլիճը: Պարզ է, որ ընկերվարականները, որ փոքր տարբերութեամբ մը շահած են ընտրութիւնները, երկիրը կառավարելու համար պէտք է գործակցին ժողովրդապաշտներու հետ, թէեւ դիտել կը տրուի, թէ միայն ընկերվարականներէ կազմուած դահլիճ մը «աներեւակայելի չէ»:

ԻՍՐԱՅԷԼ արեւմտեան դեսպաններուն միջոցաւ ազդարարութիւն մը ըրաւ Լիբանանի՝ Պաղեստինցիներու խափանարարական գործողութիւններուն կապակցութեամբ: Ապպա Էպան, Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, տեսակցած է ամերիկեան դեսպանին հետ եւ յայտնած անոր, որ Լիբանանի եւ Իսրայէլի սահմանագլուխին վրայ ստեղծուած կացութիւնը «անտանելի» դարձած է: Թել Աւիւի իշխանութիւնները ստեղծուած կացութեան պատասխանատու կը նկատեն Լիբանանեան կառավարութիւնը: Նոյնիմաստ մտքեր յայտնուած են Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպաններուն: Լիբանանի Արտաքին նախարարը՝ Նասիմ Մաժտալանի, իր կարգին, տեսնուած է Պէյրութի ամերիկեան դեսպանին հետ եւ յայտնած անոր, որ «Իսրայէլ ծանր սպառնալիքներ ուղղած է Լիբանանի»: Նախարարը պահանջած է դեսպանէն, որ իր կառավարութեան մտահոգութիւնն ու բողոքը փոխանցէ Ուաշինկթըն: Դեսպանը խոստացած է կատարել նախարարին փափաքը:

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ , ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՄԱՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ՈՂԲԸ...

— Վարդապե՛տ, կ'ըսեմ խօսքս ուղղելով Հայր Պետրոսի, որ յանկանչական ժպիտով մը կը հետեւի մեր խօսակցութեան: Բաւական ուշ եկայ. օրը կը տաբաժամի արդէն: Կրնա՞նք սկսիլ մեր անդաստանին...

Պէտք է շրջինք Մատենադարանի գըլխաւոր բաժինները, եկեղեցին, արուեստի գործերով ծանրաբեռն սրահները եւ ամէն ծակ ու ծուկ՝ ուր հայ մտքին, հայ շունչին կամ գրչին վկայութիւններ կան:

Մեզի կ'ընկերանան միաբաններէ ոմանք ու արշաւը կը սկսի մէկ սենեակէն միւսը. մէկ սրահէն միւս նրբանցքը. իրերու, նկարներու, գիրքերու, դրամանիշային հաւաքածոներու, օրաթերթային եւ պարբերական հրատարակութեանց դէզերու, ձեռագիրներու ու թանկագին հնութեանց քովն ի վեր...

Պէտք է խոստովանիմ որ Ս. Ղազարու յատկացուած ժամանակիս կէսն իսկ չկըրցայ տրամադրել Վիեննայի վանատան գանձարանին, հակառակ անոր որ յատկապէս Ազգ. Մատենադարանի հրատարակութեանց շարքը շատ կը հետաքրքրէր զիս եւ որոշ բաժանումներ աւելի հարուստ էին այստեղ:

Վենետիկեաններու կենսական տարածութեան անձկութիւնը՝ յատուկ է նաեւ Վիեննացիներուն: Անշուշտ համեմատաբար լայնարձակ է Վիեննական Միաբանութեան մատենադարանի բաժինը, ինչպէս առհասարակ լայնանիստ ու մեծղի են յարակից կառոյցները: Սակայն, բաղդատաբար զարաւոր հարստութեանց՝ որոնք կը սպասեն աւելի բծախնդիր ու մանրամասն դասաւորումի, այժմու չէնքերը քիչ կուգան:

Վիեննականներու մասնագիտական եւ թանգարանային նիւթերուն մէջ ամէնէն աւելի ծանր կը կշռեն, անշուշտ, հայկական դրամներու հարուստ հաւաքածոն. Հայ Մամուլի 175 տարիներու գրեթէ ամբողջական փաստը. վիեննական մատենաշարի (Ազգ. Մատենադարանի) հրատարակութեանց շարքը, որուն 210րդ հատորը լոյս ընծայուած է արդէն — Փոլ Զարեհ Պաւլեանի «Դրամագիտութիւն»ը:

Վենետիկի մեր այցումները կ'ունենանք նաեւ հո՛ս:

Հիացումի, հպարտութեան, վերացումի առիթներ են մեր սեւեռումները՝ ազգային այդ հարստութեանց վրայ: Բայց նաեւ՝ հիասթափութեան, տրտմութեան, եւ հոգեկան բեկումի պատճառներ՝ որովհետեւ ամէն գիրք, ամէն մէկ հաւաքածոյ, ամէն մէկ ձեռագիր կամ տարկայ, ինծի համար կը թուի ըլլալ ազգաբարութիւն, պարսաւ կամ անէծք...

Որբութեան շունչ մը կը սաւառնի հոս: Բայց մանաւանդ բարկութեան չեչտ մը:

— Աղօթական լռութեան մէջ՝ որ յատուկ է Մատենադարանի սրահներուն եւ նրբանցքներուն, այցելուն կը խարազանուի կարծես հեռաւոր անցեալի եւ ժամանակմերձ դարերու այն սաստէն՝ թէ անարժաններ ու անժառանգներ կոչուելու ճամբուն մէջ ենք արդէն:

Իմաստ չենք գտներ մեր խռովքները մէկ առ մէկ բառի վերածելու փորձի մը մէջ:

Հայ մտքի եւ հոգիի պատմութեան տարրական ճանաչումն իսկ պիտի բաւէր, որպէսզի անշունչ ու անլեզու սատարկաններէն արձագանգող ձայնը մեր էութեան մէջ գտնութիւն ու ափսոսանք կուտակէր, փոյթ չէ՛ որ մտքով հաշտուած ըլլանք մերօրեայ մեր աղքատութեան ու չնորհազուրկ ասպետութեան հետ:

Ի՛նչ էինք, ի՛նչ եղանք:

Ո՛ւր էինք, ո՛ւր հասանք:

Օ՛, գիտե՛մ. այս կարգի աղաւաղումներու մէջ՝ լաւատեսները մղուած են տեսնելու հին ունակութիւն մը, ծերերու յատուկ ափսոսանքի ծարաւ մը: Շատե՛ր կրնան եզրակացնել՝ թէ ամէն « հին » նո՛յն այս յանկերգով կ'ողբայ ներկան ու գալիքը, մինչ իրողութեան մէջ ի՛ր իսկ կեանքին ու իր անձնական կենսունակութեան վերջալոյսն է որ կը զգայ. կը տխրի: Դէպի մայրամուտ յածումով մը՝ կը կորսնցնէ լոյսին գիտակցութիւնը եւ կը մռայլի հոգեպէս, որովհետեւ մո՛ւթը կը ծանրանայ իր էութեան վրայ:

Գիտե՛մ: Ոմանք պիտի վճռեն՝ թէ ալեւոր սերունդը կը ճողփա՛յ յետամնացութեան մէջ ու ներքին բարդոյթով մը կը յամառի անհաղորդ մնալ նորերու ապրումին, տագնապներուն, ըմբոստացումներուն: Ուրիշներ պիտի ուզեն պնդել՝ թէ հինները վրէժ կ'ուզեն լուծել իրենց ծերութենէն, երբ երիտասարդներու անկիրթութեան ու անտարբերութեան մասին կը խօսին, հայ կեանքի հանրային – մշակութային ճակատներուն վրայ: Եւ վերջապէս պիտի ըլլան քիչեր ալ, որոնք պիտի մղուին պահ մը մտածելու՝ թէ հայրերն ու մայրերը բան մը կ'ուզե՞ն ըսել արդեօք, խիկարպէս. բան մը՝ զոր լսելու յօգնութիւնը արժէ՛...

Եթէ տարեցներուն համար բնական է պահպանողականութեան ծարաւ մը, ինչո՞ւ զարմանալի եւ անբնական գտնել նորերուն կրքոտ ազատականութիւնն ու յեղաշրջականութիւնը:

Սակայն անոնք, առհասարակ, մեր «ի՛նչ էինք – ի՛նչ եղանք»ներուն ու «հին» որակուած կարօտներուն մէջ իրենց հանդէպ սուր մեղադրանքի չեչտ մը կը գըտնեն, ու այս թիւրիմացութի՛ւնն իսկ է որ կը դժուարացնէ, յաճախ, հայրերու եւ զաւակներու հոգեկան կամրջումը: Իրողութեան մէջ, անհետացող ամէն սերունդ իր նախորդէն կտրուած ըլլալու ցաւը եւ իր յաջորդէն բաժնուելու մղձաւանջն է որ կ'ապրի: Սփիւռքեան ցաւ մը, հայրենազուրկ հաւաքականութիւններու վերապահուած մղձաւանջ մըն է ասիկա ու կը կարծենք՝ թէ զիրար մեղադրելու անապարանքը լուծում չէ՛:

Կը կարծենք սակայն, որ, սերունդէ սերունդ փոխանցումներու առեն, հիներու թէ նորերու այս ներքին խռովքը տարբե՛ր զարգացում կրնար ունենալ, եթէ մշակութային մեր հին ու նոր ժառանգութիւններու ճանաչումը՝ իրարու հետեւող այդ սփիւռքեան սերունդներուն համար շաղախի մը դերը կատարէր:

Մենք ո՛չ միայն հայրենիքը չունինք մեր ոտքերուն տակ, այլեւ հայ մշակոյթը չունինք մեր մտքին ու հոգիին մէջ: Մեր կոտորակները միութեան մը վերածելու անքակտելի կապը եւ անժանդօղակը՝ ճանաչո՛ւմն է այդ մշակոյթին. մինչ յաջորդական մեր սերունդները օրըօրին միայն կ'ապրին ու հարեւանցի ծանօթութիւն մը հազի՛ւ թէ ունին անցեալի մասին:

Ո՛ւր էինք, ո՛ւր հասանք... Այո՛:

Փոխանցումի ընկերային եւ հոգեկան հոլովոյթը, հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ, շատ աւելի բնականոն ձեւով տեղի կ'ունենար քան, երեսուն տարի առաջ — երբ նուազ սերտ էր մեր աղերսը՝ մեզ որդեգրող ժողովուրդներու եւ հիւրընկալ երկիրներու հետ: Իսկ եթէ այսօր անբնականօրէն փախուստ մը ունինք ամէն ինչէ որ այդ փոխանցումը պիտի ընէր հաշտ՝ հայ մտքին ու հոգիին, պատճառը չի կրնար բացատրութեան. ազդակները չեն կրնար պարզաբանումի:

Կենսական էր, որ վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին մեր այժմեան կեանքի հայեցի ապահովութեան հարցականին լուծում փնտռած ըլլայինք: Համակերպելով ու պատշաճելով հանդերձ ընտիրողականութեանց՝ պատահականութիւններու չխառնէինք հայապահպանումի հարցը: Ափսոսալի իրականութիւնը («ո՛ւր հասանք»ը) ա՛յն է՝ որ մենք փրփուրներո՛վ խանդավառուեցանք եւ չուզեցինք յոգնիլ ու զոհել մնայուն, հիմնական նուաճումներու համար:

Ժողովուրդի մը խղճմը՝ մշակութային եւ մտաւոր իր հին իրագործումներէն, անսխալ վկայութիւն է տեղքայլի ու նահանջի մասին: Ու երբ «ժողովուրդ» կ'ըսեմ, անշուշտ նկատի ունիմ համեմատաբար սահմանափակ այն տարրը՝ որ «մըտաւորականութիւն» պիտակին տակ կուգայ եւ որուն գոյութեան իրաւունքը, ըստ ինծի, կրնայ արդարանալ սերունդներու միջեւ կապը անխորտակ պահելու արժանաւորութեամբ մանաւանդ:

Հիմա, Հայր Պետրոսի հետ անըմբռնելի մատեաններու լռնակուտակ դէզերուն առջեւ կանգնած, ակամայ կը կրկնեմ նոյն հարցումը. — Այս պատկե՞րը պիտի պարզէին, այս կացութեա՞ն մատնուած պիտի ըլլային Վենետիկը, Վիեննան, Երուսաղէմը, Պոլիսը, Անթիլիասը...

Եղերական է այն իրողութիւնը՝ որ «հայ իրականութիւնը» եկուոր սերունդներուն համար հետզհետէ անպէ՛տ յոգնութեանց կը վերածէ լոյսի այս աղբիւրներէն ծարաւ մը գոհացնելու մտաւոր ու հոգեկան պահանջը, ազգային տենդը, ուսանողական ազնիւ կիրքը, հայ մարդու խղճութիւնը աղնուացնող մշակութային խորացումը:

Տարին քանի՞ հոգի Իտալիա, Աւստրիա, Յորդանան, Թուրքիա կամ Լիբանան կը վազէ, այդ շտեմարաններու ամենաբաւ հարստութենէն իր աղքատութիւնը կերակրելու համար:

Ինքնայօժար նահատակութեամբ ապրող ու մեր երկու ձեռքերու մատներուն վրայ համրուող մտքի եւ գրչի մարդոցմէ քանի՞ հոգի ի վիճակի կ'ըլլայ դէպի այս օջախները վազելու, — երկու կամ երեք ամիս նստելու վանքի դալարուտքին կամ վանատան մերկ խցիկներուն մէջ, ու, հանդարտ մտքով, անդորր հոգիով, ուսանելու...

Եւ եթէ ոչ ոք կուգայ կամ կրնայ գալ, ազգային առումով որեւէ հետաքրքրութիւն կա՞յ՝ ճշդելու համար պատճառները եւ ազդուին դարման մը փնտռելու համար մեռելութեան:

Թող ներե՛ն ինծի զոյգ Մխիթարեան օջախներու բարի հայրերը, եթէ ըսեմ թէ իրենք — ինչպէս վանական եւ մատենադարանային մեր բոլոր կեդրոնները — ազգային մեր անզօրութեան, տարուէ տարի չեչտուող իմացական ամլութեան տխուր վկաները կը դառնան աւելի՝ քան խիկարպէս կը մնան փեթակներ, ուրկէ պիտի կարենային կենսանիւթ ու աւիշ ծծել ազգին հարիւրաւոր զաւակները:

Իրողութեան մը անդրադառնալու ներքին այս զօրաւոր պահանջը կը ծագէր իմ մէջ՝ Վիեննայի Մխիթարեանց մատենադարանին մէջ: Կը թուէր ինծի՝ թէ այդ մատեաններուն հետ մեր ժողովո՛ւրդը բանտուած է դարակներուն մէջ, դերեզմանուած է մեր մի՛տքը՝ վանական հաստաբեստ որմերու միջեւ մասունքի՛ վերածուելու եւ թանգարանային անցեալ դառնալու համար...

Հարցումներու եւ վիճելի եզրակացութիւններու խուժում մը կայ մտքիս մէջ, երբ Հայր Պետրոսի հետ կատակելով — ու իրարմէ գաղտնի՝ ներքնապէս լալով — տոտիկ տոտիկ կը շրջինք իրենց խորունկ լռութեան մէջ խօսուն սրահները կեդրոնական շէնքին:

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Բայց ինչո՞ւ համար, գոչեց Բարսեղ էֆէնտի, քանի որ անգամ մը կրցեր ես ազատ երկիր երթալ, ալ ի՞նչ պէտք ունէիր ինքզինքդ կրկին վտանգի ենթարկելու:

— Հոս մնալու միտք չունիմ եւ ձեռք առած գլուխական միջոցներուս շնորհիւ կը յուսամ որ օձիքս ձեռք չեմ տար, պատասխանեց երիտասարդը:

— Ըստ իս մեծ անխոհեմութիւն է ըրածդ, պնդեց վաճառականը:

— Հազիւ երկու շաբաթ պիտի մնամ Պոլիս:

— Իսկ յետո՞յ...

— Ցետոյ Եւրոպա պիտի երթամ ուր պիտի հաստատուիմ: Հօրս հետ այնպէս կարգադրած ենք... որովհետեւ պէտք է գիտնաք, Բարսեղ էֆէնտի, որ բոլոր ատոնք հօրս հետ համախորհուրդ որոշած ենք:

— Եւ շատ ալ աղէկ ըրեր էք: Այս երկիրը ներկայ պայմաններուն մէջ դրեթէ անբնակելի դարձած է, միայն թէ, դարձեալ կը կրկնեմ, մեծ անխոհեմութիւն ըրած էք Պոլիս գալով:

— Բայց անհրաժեշտ է այդ բանը:

— Ինչո՞ւ համար:

— Չէ՞ք հասկնար:

— Շիտակը՝ չէ, մինչեւ հիմա չկրցայ հասկնալ, պատասխանեց վաճառականը անկեղծութեամբ:

— Զարմանալի բան, գոչեց երիտասարդը, եւ սակայն իմ Պոլիս գալուս մէջ դուք ալ դեր մը ունիք:

— Ե՞ս...

— Դուք եւ օրիորդ Զարուհին, միթէ նշանուած չե՞նք եւ միթէ կարծեցիք որ այնքան դիւրաւ պիտի մոռնայի տուած խոստումս... Իմ Կարինէն փախչելուս մէկ գլխաւոր եւ նոյնիսկ կրնամ ըսել միակ պատճառը իմ այս խոստումս էր:

Վաճառականը երիտասարդին այս խօսքերը լսելով՝ այլայլեցաւ եւ իր յուզումը այնքան մեծ եղաւ որ իսկոյն չկրցաւ պատասխանել: Վահանը շարունակեց.

— Կարծեմ այսպէս ընելով պարտաճանաչ մէկու մը պէս վարուեցայ: Անկեղծ պէտք է խոստովանիմ որ օրիորդ Զարուհին անկեղծ սիրով մը կը սիրեմ, կը հաւատամ թէ իրեն հետ միայն պիտի կրնամ երջանիկ ըլլալ եւ միանգամայն երջանիկ ընել օրիորդ Զարուհին:

— Բայց... թոթովեց վաճառականը:

— Գիտեմ թէ ինչ պիտի ըսէք, ընդմիջեց երիտասարդը, դժուարութիւններու մասին պիտի խօսիք, բայց ես ամէն բան կարգադրած եմ: Մտիկ ըրէք, անգամ մը որ միասին համաձայնինք, ես իսկոյն կը մեկնիմ եւ կ'երթամ Մարսէյլ ձեզի կը սպասեմ. դուք ալ օրիորդին հետ հոն կուգաք եւ պսակը կը կատարենք առանց աղմուկի, առանց իրարանցումի Մանչեսթըր, ուր պիտի հաստատուիմ եւ դուք ալ կը վերադառնաք Պոլիս: Մի՞թէ անգործադրելի ծրագիր մըն է ասիկա:

— Չէ, բայց դժբախտաբար բոլորովին անկարելի է:

— Բոլորովին անկարելի՞, գոչեց երիտասարդը յուզուած:

— Այո, տղաս, դժբախտաբար:

— Ինչո՞ւ համար, խօսեցէք, բացատրեցէք, կ'աղաչեմ: Մի՞թէ Զարուհի այլեւս չուզեր զիս իբրեւ ամուսին:

Բարսեղ էֆէնտի հետզհետէ աւելի յուզուած այս դժնդակ կացութենէն, քթին տակէն մռլտաց.

— Զարուհին այլեւս չի կրնար ամուսնանալ ձեզի հետ:

— Ի՛նչ, ի՛նչ, գոչեց Վահան, կը պաղատիմ, Բարսեղ էֆէնտի, զիս մի չարչարէք այսպէս...

— Զարուհին ամուսնացաւ, գոչեց վերջապէս վաճառականը:

— Ամուսնացա՛ւ...

Դժնդակ, ճնշող լռութիւն մը տիրեց քանի մը րոպէ: Ոչ վաճառականը եւ ոչ ալ երիտասարդը կրնային բառ մը արտասանել: Բարսեղ էֆէնտիի յայտնութիւնը սոսկալի հարուած մը եղած էր Վահանին համար եւ տակաւին կը յամառէր հաւատալու այդ անողոք իրականութեան:

— Չէ, չէ, անկարելի է, մռմռաց ի վերջոյ, զիս կը փորձէք...

— Դժբախտաբար ճշմարիտ է ինչ որ կ'ըսեմ, Զարուհին ամուսնացած է Լեւոն Կապարեանի հետ:

Այս անգամ երիտասարդը տախպուեցաւ գլուխը ծուել իրականութեան առջեւ:

— Բայց ինչո՞ւ համար, հարցուց երիտասարդը յուսահատ երեւոյթով մը:

Վաճառականը արդահատանքի նայուածք մը նետեց հէք երիտասարդին վրայ, որուն հոգեկան տագնապը նկարուած էր դէմքին վրայ:

— Գիտե՞ս թէ ինչու համար բանտարկուեցար ու աքսորուեցար:

— Իբրեւ յեղափոխական... բայց եղածը պարզ զրպարտութիւն մըն էր, քանի որ երբեք յարաբերութիւն ունեցած չեմ այդ տեսակ մարդոց հետ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(60 – Շար.)

ՆԵԼԼԻ ՊԷԿԵԱՆ

1957 Յուլիս 12ին, Եգիպտոսի Աղեքսանդրիա քաղաքին մէջ, Գերպ. Քայէր վատիկանի Առաքելական ներկայացուցիչը, կը նախագահէր Մայրապետի մը Երանացուցման Դատին նախապատրաստական նիստերու բացման, այդ կուսանը հայ մըն էր, ընտանեկան անունով Հէլինէ կամ Նելլի Պէկեան, իսկ կրօնաւորական անունով քոյր Մարիամ Բիւթանացի:

Կաթոն Ջանանիրի Դոմինիկեան Կարգին եւ հեղինակ բազմաթիւ արեւելագիտական հրատարակութիւններու, մեզի կը ներկայացնէ շուրջ 200 էջնոց հատորի մը մէջ, Նելլի Պէկեանի կեանքը իր ընտանեկան եւ կրօնաւորական շրջանակին մէջ, կենսակիցներու բազմաթիւ վկայութիւններով օժտուած եւ Նելլիի անձնական Յուշատետրէն մէջբերումներով ընդելուզուած:

Նելլի ծնած է Աղեքսանդրիա, 1901 Մայիս 19ին, մկրտուած ամիս մը ետք 29 Յունիսին, Իգնատիոս Մալոյեան վարդապետի ձեռքով (նահատակուած 1915ին Մարտինի իր ժողովուրդին հետ, որուն առաջնորդ Արքեպիսկոպոսն էր), զաւակն է բարեկեցիկ ընտանիքի մը, հայրը Միհրան Ղազար Պէկեան, Հայ Կաթողիկէ, մայրը Անաստասիա Մավրոքորտաթոյ Յոյն Օրթոտոքս, երկուքն ալ ծագումով Պոլսեցի: Իր նախնական ուսումները կ'ընէ Ֆրանսական Միաբանութեան գիշերօթիկ վարժարանին մէջ, բացուած Օլիէի հիմնած Միաբանութեան քոյրերուն կողմէ: Իր ուսումները աւարտելէ ետք, 1920ին, տասնեւինը տարեկանին կը մտնէ նոյն Միաբանութեան մէջ. 1923ին կ'ընէ իր կրօնաւորական ուխտերը:

Զանազան պարագաներու եւ պաշտօններու բերումով, կ'այցելէ Ֆրանսայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի քանի մը քաղաքներ. 1933ին կը ղրկուի Աղեքսանդրիա իբր ուսուցիչ եւ խորհրդական կ'անուանուի Աղեքսանդրիոյ Մեծաւորուհիին:

1940ին կը կորսնցնէ իր հայրը:

1942ին կը սկսի գրել Ռեճինա Քէլի Թագուհի Եկեղեցականաց, Աստուածամօր եւ Քահանայից նուիրուած իր գիրքը, որ կը հրատարակուի 1945ին:

Նոյն տարին Փարիզի մէջ գումարուած իր Միաբանութեան Ընդհանուր Ժողովին մասնակցելէ ետք, կը վերադառնայ Աղեքսանդրիա եւ ամիս մը յետոյ 26 Հոկտեմբերին հոգին կ'աւանդէ:

Ահաւասիկ ժամանակագրական գլխաւոր գիծերը երիտասարդ Կուսանին, որուն կրօնաւորական եւ դաստիարակչի կեանքը այսօր կը գտնուի Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սրբացուցման Դատերու Ժողովքի սեղաններուն վրայ եւ կ'ուսումնասիրեն կէտ առ կէտ, ստուգելու համար Նելլի Պէկեանի առաքինութիւններուն հերոսական եւ գերբնական աստիճանը:

Հայ Կուսանը մեծապէս ազդուած է Օլիէի եւ մայր Քլարէ տը լա Թուշի հոգեւոր կեանքի սկզբունքներէն ու գործունէութենէն: Իր ամբողջ կեանքը նուիրած է, Աստուածամօր միջոցաւ, Քրիստոսի Քահանայութեան մասնակից եկեղեցական դասին սրբագործման եւ բարձրացումին:

Նելլիի ներքին հոգեւոր կեանքի համոզումներուն եւ ապրումին հայելին կարելի է նկատել իր անձնական Յուշերը, գրի առնուած իր խոստովանահօր հրահանգով: Որքան մխիթարական եւ քաջալերական է Հայերուս համար, ունենալ փոքրիկն Թերեզայի կողքին, նոյնքան նուիրեալ հոգի մը, մեր ցեղէն, մեր արիւնէն: Բոլոր անոնք որ քիչ մը կը հետաքրքրուին հոգեւոր կեանքով, առօրեայ պարզ կեանքին մէջ պիտի գտնեն ուղին եւ միջոցները, թռիչք տալու իրենց հոգեւոր կեանքին եւ խորապէս պիտի տպաւորուին տեսնելով թէ աստուածային սիրով ապրող հոգիները, ինչպէս գիտեն միանալ եւ նոյնանալ Քրիստոսի զոհին եւ զոհագործումին, մինչեւ Գողգոթա, մինչեւ խաչ, ցոյց տալով թէ իրական եւ մնայուն արժէքները հոգեկաններն են, որոնք միայն կրնան արժէքաւորել նաեւ նիւթական արժէքները:

Հ. Ն.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Երգն ու ժամանակաւոր երաժշտութիւնը գրաւած է միջազգային հրապարակը: Ամէն մարդ կ'երգէ եւ կը լսէ այն ինչ որ Ամերիկան եւ Եւրոպան կը հրամցնեն իրենց: Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի մէջ, ուր ազգապահպանման ամենադժուարին միջոցներն ալ գործի կը դրուին, հայ երգը գտաւ իր գահը, ներկայացաւ առինքնող եւ դիւթիչ, մանաւանդ թէ գրաւիչ:

Շնորհիւ վարժարանի Տեսչութեան ցոյց տուած աջակցութեան ու հետապնդումներուն, անցեալ տարի, վարժարանի աշակերտները, օգնութեամբ իրենց վարդապետներու, կազմակերպեցին հայ երգի արդի նուագախումբ մը: Աշակերտները իսկոյն ցոյց տուին մեծ հետաքրքրութիւն եւ երաժշտական ձիրք:

Անցեալ տարի յաջողեցան բեմ բարձրանալ, իրենց նուագներով խանդավառել աշակերտութիւնը: Քաջալերուած իրենց առաջին յաջողութիւններէն, այս տարի կազմակերպեցին պաշտօնական երգահանդէս մը, որուն նպատակն էր վարժարանի լաւագոյն երգողներուն միջեւ մրցում մը բանալ: Յաղթականը պիտի պսակուէր Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի երգիչի պատուանշանով:

Նուագախումբի պաշտօնական անունն է «Սայաթ Նովա»: Մրցումի մասնակցող երգողները պիտի ներկայանային միայն հայկական երգերով. օտար երգ ընդունուած չէր: Կազմակերպուեցան խումբեր: Մրցումի համար յատկացուեցան Փետրուարի արձակուրդի վերջին երեք օրերը. Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի:

Փոքր եւ մեծ դասարաններէն 16 հոգի մասնակցեցան այս մրցումին: Նորահաս երգողները երկար փորձերով հրահանգուելէ ետք, բաժնուեցան երկու խումբերու: Մրցումին համար կազմուեցան նաեւ քուէարկողներու խումբեր, հաշուակալներ, դատաւորներ:

Առաջին օրը ներկայացուեցան ութ երգեր, որոնցմէ չորս հոգի յաջողեցան մասնակցիլ եզրափակիչ մրցումին: Յաջորդ օրը նոյնպէս ութ հոգի, որոնցմէ դարձեալ չորս հոգի կրցան մտնել վերջնական մրցումի մէջ:

Կիրակի օրը ամբողջ դպրոցը սպասումի մէջ էր, աշակերտները խումբերու բաժնուած, իրենց նախընտրած երգողին ծաւալ կ'ընէին, կ'երգէին անոր ներկայացնելիք երգը. Հայ երգը տիրած էր ամէն կողմ: Երեկոյեան բեմը շքեղ յարդարումով լուսաւորուած կը ցոլար:

Օրուան խօսնակը, Վազգէն Խաչատրեան, աւարտական դասարանի աշակերտ, որ շատ յաջող կերպով կատարած էր արդէն իր դերը նախորդ օրերուն, ներկայացուց երեկոյթի ծրագիրը, համեմուած ժպիտներով եւ երգիծաբանութեամբ: «Սայաթ Նովա» նուագախումբին անդամներն էին Վարդան Այվազեան եւ Ռաֆֆի Պուռունսուզեան (կիթառ), Պետիկ Պետիրեան (պաթերի եւ կիթառ) եւ Միսաք Սեչիկեան (ելեկտրական երգէն-օրկ):

Նուագախումբը պատրաստ էր. վերջին ութ երգիչները կարգով բեմ բարձրացան եւ բարձրախօսը ձեռքերնին, երգեցին իրենց բոլոր խանդովն ու յուզումով:

Ահաւասիկ եզրափակիչ երեկոյթի ութ երգիչները, իրենց ներկայացուած երգերով.

Գրիգոր Մանուկեան(«Սայլորդը»), Տորք Աճէմեան («Այլ աչեր»), Սամուէլ Գէորգեան («Մթնշաղ»), Միքայէլ Սիլտիրեան (Այն գիշեր»), Յովսէփ Օքքաճեան («Նորից գարուն եկաւ»), Պերճ Նազար («Այլ աչեր»), Նիկողոս Թաղարեան («Ծիծեռնակ»), Հայկ Միչիկեան («Նունէ»):

Առաջնութիւնը խլեց Միքայէլ Սիլտիրեան «Այն գիշեր» երգով. երկրորդ Տորք Աճէմեան «Այլ աչեր»ով, իսկ երրորդ Հայկ Միչիկեան «Նունէ»ով:

Մեծ էր խանդավառութիւնը սրահին մէջ: Մուրատ – Ռափայէլեանի «Սայաթ Նովա» նուագախումբը հիանալի կատարեց իր դերը: Օրուան խօսնակը պարսկահայ հաճելի շեշտով եւ սրամտութեամբ, միշտ կրցաւ հասարակութեան ուշադրութիւնը գրաւել:

Երգահանդէսին ներկայ էին Մխիթարեան Միաբանութենէն, բանաստեղծ Հ. Վահան Յովհաննէսեան, Հ. Միքայէլ Յովհաննէսեան, ընդհ. քարտուղար Հ. Ն. Տէր-Ներսէսեան, «Հայ Ընտանիք»ի խմբագիր Հ. Յ. Պզտիկեան, Վենետիկի հայ գաղութը եւ Փատովայի հայ ուսանողութիւնը, ինչպէս նաեւ Սուրիայէն հասած հիւրեր:

Հանդէսը փակուեցաւ ներկաներու խոր գնահատանքով եւ ջերմ քաջալերական խօսքերով:

Բազմութիւնը մեկնեցաւ հայ երգի հմայքով արբեցած:

ՎԱՐԴԱՆ ԳԱԼԸՆԵԱՆ
(Աւարտական դասարանէն)

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի (Մարտ 8ին) կէսօրէ ետք, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արիները, Արենոյշները, Գայլիկները եւ Թեւիկները 39րդ անգամ ըլլալով կը ներկայացնեն իրենց տարեկան հանդէսը:

Փարիզի հայ գաղութային կեանքին մէջ, քառասուն տարիէ ի վեր հայ Արիներու սերունդներ ամէն տարի կը ներկայանան հանրութեան եւ սկաուտական ու հայկական գեղարուեստական յայտագրով մը, ցոյց տալու իրենց հայրենակիցներուն մէկ տարուան մէջ եղած յառաջդիմութիւնները եւ Հայ Արիներու շարժումին կենսունակութիւնը հայկական կրթական, մշակութային, ընկերային, բարեգործական եւ ուրիշ երիտասարդական կազմակերպութեանց կողքին, Հայ Արիներու Միութիւնը իր հաստատ տեղը գրաւած է, տարիներու ընթացքին, եւ մնացած միշտ թարմ եւ գործունեայ:

Պահելով հայկական ոգին, գործադրած է սկաուտական մանկավարժական յայտագիրը իր ամբողջութեամբ, շնորհիւ իր խմբապետներուն եւ խմբապետուհիներուն բարձր ըմբռնումին եւ զոհողութեան մեծ ոգիին:

Հայ Արիներու Միութեան անդամներուն թիւը այս վերջին տարիները մեծապէս բարձրացած է: Ներկայիս Փարիզի շրջանին հայ Արիներուն եւ Արենոյշներուն թիւը երկու հարիւրի մօտ է:

Սկաուտական եւ Արենոյշներու խումբերը օր ըստ օրէ կը շատնան, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն թիւերը նմանապէս: Նոր խումբեր կազմութեան մէջ են: Վարիչներու պատրաստութիւնը պատճառ կ'ըլլայ որ նոր թեկնածուները սպասեն մինչեւ անգամ արձանագրուելնին:

Անոնք այս Կիրակի ներկայ կ'ըլլան հանդէսին: Ականատես պիտի ըլլան այն բոլոր եղած յառաջդիմութեանց: Յաջող հանդէս մը կը նախատեսուի՝ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Հանդէսին ներկայ պիտի ըլլան ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը, սկաուտական եւ Արենոյշ ու Գայլիկ խումբերը եւ հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Ամիսներէ ի վեր 8–16 տարեկան մեր տղաքը եւ աղջիկները կը պատրաստեն իրենց հանդէսը, մեծ խնամքով եւ խանդավառութեամբ: Վստահ ենք թէ այս տարի ալ մեծ թիւով բարեկամներ եւ համակիրներ ներկայ պիտի ըլլան քաջալերելու Հայ Արիներուն ձեռնարկը:

Հ. Ա.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Միեւնոյն ատեն բուռն մարզանքի մը պէտքը զգաց եւ սկսաւ ճարտար սահումներ ընել ամէն ուղղութեամբ:

Այս վայրկեանին երիտասարդ չմշկող մը, սիկարէթը բերանը, ճաշարանէն դուրս ելաւ եւ սանդուխէն իջաւ չմուշկները ոտքը եւ յանկարծ վար ցատկեց, յետոյ, առանց ճիգի, թեթեւօրէն սլացաւ սառին վրայ:

— Նոր քաջագործութի՞ւն մըն է, հարցուց Լեւին:

Եւ անմիջապէս սանդուխին գլուխը վազեց նոյն բանը ընելու համար:

— Զգուշացէք, գոչեց իրեն Քիթթիի ազգականը, կրնաք ինքզինքնիդ սպաննել, ատոր համար վարժութիւն պէտք է:

Լեւին առանց ականջ դնելու այս ազդարարութեան, սանդուխէն վար ցատկեց ամբողջ ուժովը, ձեռքի շարժումներով իր հաւասարակշռութիւնը պահելով: Վերջին աստիճանին վրայ գայթեցաւ, բայց հազիւ ձեռքովը բռնեց սանդուխը, նորէն կեցաւ եւ խնդալով շարունակեց իր սահանքը լճին վրայ:

— Կեցցե՛ս, սիրականս, մտածեց Քիթթի զայն դիտելով զգուող ժպիտով մը, ինչպէս մարդ կը դիտէ պաշտելեալ եղբայր մը...: Միթէ իրեն հետ աղէկ չե՞մ վարուիր: Զիս իբրեւ պչրող կ'ամբաստանեն... գիտեմ թէ զինքը չէ որ կը սիրեմ, բայց հաճոյք կը զգամ իրեն հետ ըլլալով, այնքա՜ն սիրուն է... միայն թէ ինչո՞ւ համար այդ կերպ խօսեցաւ հետս այսօր:

Լեւին նկատեց որ Քիթթի իր մօրը քով կ'երթար միասին մեկնելու համար: Իր վերջին քաջագործութենէն կաս-կարմիր կտրած, կեցաւ ու վայրկեան մը մտածեց:

Իր չմուշկները հանեց եւ վազեց իշխանուհի Շչերպացքիի քով, որուն հասաւ պարտէզին դրան մօտ:

— Շատ երջանիկ եմ ձեզ տեսնելուս, ըսաւ Քիթթիի մայրը... մի մոռնաք իմ հինգշաբթիներս:

— Այսինքն այսօ՞ր:

— Շատ գոհ պիտի մնանք ձեզ տեսնելով, պատասխանեց իշխանուհին չորութեամբ:

Այս պաղութիւնը վշտացուց Քիթթին եւ ուզեց անոր ազդեցութիւնը մեղմել. գլուխը երիտասարդին կողմը դարձուց եւ ժպիտով մը ըսաւ.

— Ցտեսութիւն:

Է.

Իշխանուհի Քիթթի տասնեւութ տարեկան էր: Իր աշխարհիկ կեանքը նոր կը սկսէր: Իր անդրանիկ քոյրերէն աւելի յաջողութիւն ունեցած էր եւ այս մասին իր մօր յոյսերը լիովին պսակուած էին: Ոչ միայն Մոսկուայի բոլոր պարողները սիրահարած էին իրեն, այլեւ, ձմեռուան սկիզբէն իսկ ամուսնական երկու լուրջ առաջարկներ եղած էին. նախ՝ Լեւին եւ իր մեկնելէն անմիջապէս ետքը՝ կոմս Վրոնսքի:

Լեւինի յաճախակի այցելութիւնները եւ Քիթթիի մասին իր ակնյայտնի սէրը մանկատի աղջկան հօր եւ մօրը միջեւ, իր ապագային առթիւ, վիճաբանութիւններու տեղի տուած էր: Իշխանը աւելի Լեւինի կողմն էր եւ կը յայտարարէր թէ իրբեւ փեսայ անկէ լաւագոյնը չէր բաղձար:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Այրի Մինուշ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Արիս Գարայեան, այրի Տիկին Ֆէհիմա Լուլայեան եւ աղջիկը (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Գասպար Ամիրխանեան եւ զաւակը (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Ստանպոլ-եան եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Արօշեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սամուէլեան Սամուէլ (Ամերիկա), այրի Տիկին Թանգարեան Աղաւնի եւ զաւակները (Ամերիկա), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, քեռիին եւ ազգականին

ԱՂԱՃԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ
(Ուրֆացի)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 4ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի Մարտ 9, առաւօտ ժամը 9ին, Իսիի Սէն-Պրինօ մատրան մէջ, (ուր որ ընկալիթէ) ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի Էնթէր-Քոմինալ գերեզմանատունը։

Մահազդ. չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Սերոբ Արամեան կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարտ 8ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին Սէն-Ժօզէֆ մատրան մէջ, իրենց մօր եւ զոքանչ մօր՝

ՍՈՒԼԹԱՆ ՄԱՅՐԻԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Իր յիշատակը յարգող բարեկամները կը հրաւիրուին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Արուսեակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.—

Բ.

Ազգային Առաջնորդարանին.— Այրի Տիկին Թէրզիպաշեան 30 ֆր., այրի Տիկին Նեկտար եւ Օր. Լուիզ Գալուստեան, Պ. Պաղտասարեան Անտրէ, Պ. Սուրէն Արզումանեան 20ական ֆրանք։

Հայ Աւետարանական եկեղեցիին.— Այրի Տիկին Թէրզիպաշեան 20 ֆր., այրի Տիկին Մանասեան եւ Օր. Լուիզ 10, Տէր եւ Տիկին Մէշտուճեան 50, Տոքթ. Միքայէլեան, Տիկին Սաքայեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Գահվէճեան (Փարիզ) 50, Պ. Մելքոն Պօղոսեան 20 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի մարմինները իրենց սովորական հաւաքատեղիին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբ, Կիրակի, (8 – 3) ժամը 15ին։

Հ. Յ. Դ. Գէորգ – Զաւուշ խումբ, Կիրակի (8 – 3) ժամը 16ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, 15 Մարտ Կիրակի օր, ժամը 16ին Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Բիւ փափէր, առաջին թաղամաս։

Կը հրաւիրուին հին թէ նոր բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ համակիրները։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽՍԱՅԵԱՆ Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 14 Մարտ կէսօրէ ետք ժամը 4ին Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ԼԻՈՆ **ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ** ԼԻՈՆ

կազմակերպուած Նոր Սերունդի Լիոնի խումբին կողմէ, Շաբաթ, Մարտ 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս CASINO DE CHARBONNIERES

Նուագախումբ՝ ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

Հայկ. երգեր ու պարեր ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ եւ ԱՐԹԻԻ խումբին կողմէ։

AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Տոմսերու համար հեռաձայնել.—

ԼԻՈՆ.— Ա. Խաչատուրեան 60-22-18 եւ Վ. Սարգիսեան 68 – 22 – 69

ՎԻԷՆ.— Վ. Գալուստեան 85-14-35

Սեղաններբը վերապահուած կը մնան մինչեւ ժամը 23

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին

THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻԻՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ։ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ։ ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ։

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 փրանք

Դիմել՝ Գ. Պագըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25

Մ. Անտոնեան, հեռ. 738-21-18

Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ – ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, կարաւան, խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ։

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 ֆր.։ Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ։

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ։

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով.— Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն։

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.— Լիւքսանպուրկ – Գերմանիա Հռենոսի ափերը

3 ՕՐ, ՄԱՐՏ 28էն 30, լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ, Շաբաթ Մարտ 28, վերադարձ Երկուշաբթի Մարտ 30։

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ ժամը 7.15ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.30ին Կառ Տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւրվէօր։ Մեկնում 7.45ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ-Մենեհուլտ, Վերտէօն, Էսք եւ Լիւքսանպուրկ։ Այցելութիւն քաղաքին, (ճաշը ճամբու ընթացքին), ճամբորդութեան շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Թրիէ (Գերմանիա)։ Ընթրիք եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ.— Մեկնում դէպի Պինկէն, ուր գեղեցիկ զբօսանաւով մը Հռենոսի վրայ՝ հիանալի բնանկարը, հէքեաթային Լօրըլայը եւն. եւն.։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտը՝ ազատ։ Ցերեկուան ճաշը պանդոկը եւ վերադարձ Փարիզ նոյն ճամբով։ Ժամանում Կառ Տիւ Նոռ ժամը 21ի ատենները։

Մասնակցութիւն՝ 195 փրանք, կանխավճար 50 փրանք։ Մնացեալը վճարելի Մարտ 23ին։

×

Բ.— ԱՒՍՏՐԻԱ ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ

780 մեթր բարձրութիւն։ Դահուկի համար զմայլելի վայրեր։

Առջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը տեսարանով՝ լճին վրայ։

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Մարտ 22 (Ծաղկազարդ), ժամը 22.30ին Աուսթերլ – Էքսփրէսով, հաւաքուիլ՝ Կառ Տը լ'Էսթ, մեծ գիծերու մուտքին հոլին մէջ աջ կողմը, ժամը 21ին։ Ժամանում Զէլ Ամ Զէ, Երկուշաբթի ժամը 14ին։

Վերադարձ՝ Ապրիլ 4ին եւ ժամանում յաջորդ օրը ժամը 7.25ին՝ Փարիզ։

Մասնակցութիւն՝ 455 ֆր.

(15 օր Փարիզէն Փարիզ մէջն ըլլալով կառախումբով ճամբորդութիւնը)։

Սահմանափակ տեղեր։

Կանխավճար 100 ֆր.։ Մնացեալը Մարտ 12ին։

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Մարտ 10

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

եւ «Ռուբէն Ուսանողականխումբի կազմակերպութեամբ

ԳԻՆԵՁՕՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ի ԱՌԹԻՒ

Մարտ 8ին, Կիրակի, կէսօրէն յետոյ ժամը 4ին

«Հայ Մշակոյթի Տուն» Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ

Կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՋՃԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)

KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)

ԵՐԵՔ ՍԱՍՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (գրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ։

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետաղային։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի 55րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 3ի Կիրակի կէսօրէ ետք։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

×

Փետրուար 18ը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Մարտ մէկին, Կիրակի կէսօրէ ետք։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 26-ին, Կիրակի։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ընթրիք աստղիս»ը (Տինէ – Տէպա) 12 Ապրիլին

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՑԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Արշաւը եւ բանակումի կեանքը

Հայկական պարեր եւ երգեր

Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր

Սկաուտական նուագախումբը

Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ։

Սկաուտական տողանցք

Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան։

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ　　　　ՊԻԻՖԷ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ — HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 7 ՄԱՐՏ
SAMEDI 7 MARS 1970

Le Numéro 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.758 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.758

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ա.

Անցեալ Հոկտեմբեր 12ի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ ջախջախիչ յաղթանակ տարաւ Ատալէթ կուսակցութիւնը: Նոր դահլիճը դարձեալ կազմեց կուսակցապետ եւ հրաժարեալ կառավարութեան վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ, որ ընտրական պայքարին գործօն մասնակցութիւն էր բերած: Ամէն ինչ համաձայն հրահանգի ընթացած էր ամէն կողմ եւ ընդդիմադիր կազմակերպութեանց, մանաւանդ ձախակողմեան տարրերուն դէմ բուռն ճառեր խօսած: Ինքնավստահ էր եւ կը յուսար երկիրը կառավարել չորս տարի անխափան, առանց ազդուելու հակառակորդ կուսակցութեանց յարձակումներէն:

Եւ սակայն սխալ դուրս եկաւ հաշիւը: Չորս ամիս միայն տեւեց նոր կառավարութեան կեանքը: Փետրուար 11ի նիստին, Խորհրդարանը 214ի դէմ 224 ձայնով մերժեց վաւերացնել պիւտճէի կառավարական նախագիծը: Երկու օր ետք Տէմիրէլ ակամայ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին, որ կրկին իրեն յանձնեց նոր կառավարութեան կազմութիւնը: Հակառակ իր փորձերուն, Ատալէթի կուսակցապետը ցարդ չկրցաւ լուծել նախարարական տագնապը, որ հաւանաբար չարունակուի ատեն մը եւս:

Ի՞նչ էր պատահած:

Ներքին տագնապ մը ծայր էր տուած Ատալէթի ծոցին մէջ: Վարչական Խորհուրդի եօթը կարեւոր դէմքերը՝ Պիլկիճ, Մէնտէրէս, Ասալ, Սիւքան, Պիլկէհան, Թուրկուտ եւ Էրտէմ, բոլորն ալ երեսփոխան՝ հրաժարական ներկայացնելով աւելի ծանրացուցին տագնապը:

Նախապէս Ատալէթական 72 երեսփոխաններ՝ դժգոհ Տէմիրէլի մենատիրական գործունէութենէն՝ յուշագիր մը ուղղած էին անոր, ազդարարելով թօթափել կարգ մը գիծեր, որոնք հաշտ չէին ժողովրդավարական սկզբունքներուն հետ, հակառակ պարագային սպառնալով պայքար բանալ իրեն դէմ:

Տէմիրէլ կուսակցութենէն արտաքսել տուաւ տասը հոգի՝ Տոքթ. Սաատէտին Պիլկիճի կողմնակից չորս երեսփոխան, երկու ծերակուտական եւ երկու քաղաքապետ:

Ատալէթական այս ծանօթ դէմքերու վտարումը կուսակցութենէն՝ յորդեցուց բաժակը: Ընդդիմադիրներէն ետք վարչապետին կուսակցական ընկերներն ալ իրեն դէմ ցուեցան: Ու Փետր. 11ին 41 ատալէթական երեսփոխաններ իրենց քուէները միացուցին ընդդիմադիր կուսակցութեանց 183 քուէներուն եւ պարտութեան մատնեցին իրենց վարչապետը:

Պիւտճէն պարզ պատրուակ մըն էր տապալելու համար Տէմիրէլը, որ սկսեր էր կախաղան հանուած դեմոկրատ վարչապետ Ատնան Մէնտէրէսի հովերն առնել, իբրեւ մենատէր կառավարելու համար երկիրը:

Կուսակցական կամ պետական անցեալ մը չունէր Սիւլէյման Տէմիրէլ, երբ 1964ին նախագահ ընտրուեցաւ Ատալէթ կուսակցութեան: Տոքթ. Սաատէտին Պիլկիճ աւելի փորձառու կուսակցական եւ պատրաստուած քաղաքական դէմք մըն էր, թեկնածու նախագահի պաշտօնին: Սակայն պարտուեցաւ, միշտ մրցակից մնալով Տէմիրէլի:

Այս վերջինը մէկ օրէն միւսը վարչապետի պաշտօնին բարձրացած, յաջողեցաւ սատիճանաբար ամրապնդել իր դիրքը: Մտաւ ժողովուրդին մէջ: Ու իր ճառերով համակրութիւն ստեղծեց իր անձին շուրջ ներքին գաւառներուն մէջ, ուր բազմաթիւ գործարաններ հիմնեց, զարկ տալով երկրի բարգաւաճման: Շռայլ խոստումներ ըրաւ գիւղացիներուն եւ աշխատաւորներուն, բարելաւելու համար իրենց վիճակը:

Կը թուի թէ բազմութիւններէն ստացած իր ջերմ ընդունելութենէն խանդավառուած՝ ուզեց ստնձարձակ գործել: Ծերակուտական մը՝ Սալահէտտին Ճիզրէլիօղլու՝ Ծերակոյտի խմբակցութեան նիստին մէջ խստիւ եւ դառնօրէն քննադատեց Տէմիրէլը, որ մենատէրի սկզբունքներով կը գործէ, առ ոչինչ համարելով ուրիշներու գաղափարներն ու համոզումները եւ լռութեան կը դատապարտէ զանոնք: Իր այս մենատիրական ընթացքին հետեւանքով պետական հաստատութիւնները դիրք գրաւած են Ատալէթի դէմ: Նախարարներուն մօտ նախաձեռնութեան ոգի չէ մնացած: Անոնք որ իրեն չեն ղարպասեր, առանց այլ եւ այլի կ'արտաքսուին կուսակցութենէն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ՄՏԱՀՈԳ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

Իսրայէլեան վերջին ազդարարութիւնը լուրջ մտահոգութիւն պատճառեց Լիբանանի: Ծանօթ է, որ Թել Ավիվ սպառնաց խիստ քայլեր ձեռք առնել, եթէ ֆէտայիները շարունակեն իրենց խափանարարական գործողութիւնները Լիբանանի սահմանագծին մօտ գտնուող իսրայէլեան շրջաններու մէջ:

Լիբանանի Արտաքին նախարարը երկու առիթներով տեսակցեցաւ Պէյրութի ամերիկեան դեսպանին հետ, իսկ առջի օր հանդիպումներ ունեցաւ միւս երեք մեծ պետութիւններու (Անգլիա, Ֆրանսա և Խորհ. Միութիւն) դեսպաններուն հետ: Արտաքին նախարարը՝ Նասիմ Մաժտալանի հերքեց իսրայէլեան տեսակէտը, թէ կացութիւնը վատթարացած է սահմանագլուխին վրայ: Ընդհակառակն, վերջին երկու ամիսներուն կացութիւնը բարելաւուած է, հաստատեց նախարարը դեսպաններուն: «Իսրայէլի վիճակուած է միայն ապահովել իր ներքին հողերուն անդորրութիւնը»:

Միւս կողմէ Պաղեստինցիները որոշեցին հեռացնել իրենց ուժերը սահմանագլուխէն: Մէկ մասը հաւանաբար հաստատուի Յորդանան, իսկ միւս մասը Լիբանանի կեդրոնը: Կը թուի, թէ այս կարգադրութեան նպատակն է պատրուակ չստեղծել իսրայէլեան միջամտութեան: Մնաց որ՝ եթէ միջամտութիւն մը տեղի ունենայ, Պաղեստինցիները աւելի ապահով վայրերու մէջ կը գտնուին այս ձեւով:

Պէյրութ կը յուսայ, որ այս կարգադրութեամբ ցոյց տուած կ'ըլլայ իր բարեկամեցողութիւնը եւ առաջքը կ'առնէ իսրայէլեան յարձակումի մը:

Գահիրէի մէջ վերջ գտաւ մահմետական խորհրդաժողովը, որ այս առթիւ հրապարակեց կոչ մը շեշտելով՝ թէ «Պաղեստինի դատը ամէնէն առաջ մահմետական դատ մըն է: Մահմետականները պէտք է ստանձնեն իրենց պատասխանատուութիւնը»: Իսլամ 36 պետութիւններու կրօնապետները «սուրբ պատերազմ»ի հրաւիրեցին իրենց կրօնակիցները շեշտելով, թէ պէտք է կամաւորներ ղրկուին Պաղեստին՝ կռուելու համար Արաբներու կողքին:

Նասր, իր կարգին, կրօնապետներու հետ ունեցած տեսակցութեան մը ընթացքին ամրաստանեց Մ. Նահանգները, որ զօրավիգ կը կենան Իսրայէլի, ապա դիտել տուաւ, թէ «Մեր ուզածը մեր իրաւունքներուն ետ ստացումն է, իրաւունքներ, որոնք մերն են եղած տարիներ շարունակ»: Խորհրդային Արտաքին փոխ-նախարարը՝ Վինոկրատով, Գահիրէէն մեկնելու պահուն յոյս յայտնեց, որ Զօրսերու խօսակցութիւնները հնարաւոր կը դարձնեն քաղաքական լուծում մը՝ Միջին Արեւելքի հարցին կապակցութեամբ: Վինոկրատով, այսուհանդերձ, ընդունեցաւ, որ ցարդ որեւէ դրական արդիւնք ձեռք չէ ձգուած այդ խօսակցութիւններու ընթացքին:

Պաղեստինի Ազատագրական Ճակատի պետը՝ Եասէր Արաֆաթ, իտալական «Էօրոփէօ» շաբաթաթերթի թղթակիցին դիտել տուաւ, թէ իրենց ուզածը խաղաղութիւն չէ, այլ պատերազմ, յաղթանակ: «Խաղաղութիւնը մեզի համար կը նշանակէ Իսրայէլի քանդումը եւ ուրիշ ոչինչ: Պիտի կռուինք մինչեւ յաղթութիւն»:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ

Կը թուի թէ ուսանողներ չեն այլ ճախապաշտ (կօշիսթ) տարրեր են որ թալանի տուած են գիտական լսարանի տեսուչ՝ Փրոֆ. Զամանսկիի գրասենեակը, Հինգշաբթի օր: Մօտ երկու հարիւր ուսանողներ խուժած են Գիտութեանց լսարանը եւ բաւ եղած է որ մէկը «Զամանսկիի մօտ» պոռայ որպէսզի բոլորը խուժեն տեսուչին գրասենեակը տակնուվրայ ընելով ամէն բան, կոտրել-թափելով եւ թղթածրարները պատուհաններէն նետելով կամ պատռելով: Ի վերջոյ տեսուչը կ'որոշէր ոստիկանութիւնը կանչել: Ի տես ոստիկանութեան, ուսանողները կը պահանջէին որ տեսուչը վար իջնէ եւ «բացատրութիւն տայ»:

Ամէն ինչ սկսած էր ցերեկէն քիչ յետոյ երբ տեղի կ'ունենար «դատավարութիւն – միթինկ մը վարչութեան դէմ», զոր կազմակերպած էին ծայրայեղ ձախեր: Կ'ամբաստանէին տարրալուծարաններու տնօրէնները իրենց «գործակցութեան» համար բանակին կամ ճարտարարուեստին հետ: Այս ժողովն էր որ պիտի կորսնցնէր իր բնոյթը: Գիտութեանց լսարանի ջղագրգիռ մթնոլորտը կուգայ Շվէցէրի խնդրէն: Աւստրիացի գիտուն մըն է որ արտաքսուեցաւ երկրէն քաղաքական պատճառներով եւ չկրցաւ աւարտաճառը (թէզ) անցընել:

Ամէն պարագայի մէջ, Փրոֆ. Զամանսկի եւ իր գործակիցները յայտարարած են թէ իրենց ուսանողներէն ոչ մէկը ճանչցած են այդ վանտալներուն մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱԶԻՆՄԱՆ ժողովին որ տեղի կ'ունենայ Ժընեւի մէջ, Ռումանիա առաջարկած է դաշնագիր մը որ արգիլէ ռազմափորձերը օտար պետութեան մը հողամասին վրայ: Նման առաջարկ մը բացէ ի բաց ուղղուած է Խորհ. Միութեան դէմ:

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ (եւ յաջորդը) տեղի կ'ունենան շրջանային ընտրութիւններ Ֆրանսայի մէջ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ

ՅԱՅՏՈՒՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ

Պաշտօնական տեղեկագիր մը, որ պատրաստուած էր Ալեքսանդր Տիւպչէքի կառավարութեան որոշումով եւ Եան Փիլարի ընդհանուր ղեկավարութեան տակ, կը մերկացնէ, փաստերու հիման վրայ, Ռուսերու եւ չեխ ականաւոր համայնավարներու տխրահռչակ դերը 1950ի ստալինեան դատավորութիւններուն եւ գնդակահարութիւններուն մէջ:

Տեղեկագիրը, որուն հրատարակութիւնը արգիլուեցաւ երբ Կարմիր բանակները գրաւեցին Չեխոսլովաքիան, բաղկացած է 125.000 բառերէ: Թղթածրարը գաղտնի ճամբաներով արեւմուտք հասած է այժմ, եւ Լոնտոնի «Սընտէյ Թայմզ» թերթը առջի օր անկէ կարեւոր հատուածներ հրապարակեց:

Համաձայն ներկայացուած թիւերուն, 233 քաղաքական բանտարկեալներ դատապարտուած են մահուան: Ասոնցմէ 178 գնդակահարուած են 1948էն 1952ի միջեւ: Տեղեկագիրը կ'ըսէ, թէ միայն Պոհեմիայի եւ Մորավիոյ մէջ 10.000 քաղաքական բանտարկեալներ եղած են: Ասոնց մէջ գտնուած է Կուսթավ Հուսաք, կուսակցութեան այժմու ղեկավարը, որ ինը տարուան բանտարկութիւն կրեց 1950ին իր «հակապետական» գործունէութեան համար:

Երբ քաղաքական հալածանքները սկսան, կը շեշտէ տեղեկագիրը, Քլեման Կոթվալտ, որ Չեխոսլովաքիոյ առաջին համայնավար նախագահն էր, խորհրդային ղեկավարութեան ուղղեալ նամակով մը պահանջեց « ապահովական » խորհրդատուներ: Ռուս խորհրդատուները Չեխոսլովաքիա հասան 1949ի Սեպտեմբերին, եւ փոխանակ «քննելու, իրական փաստերու հիման վրայ, իրական յանցապարտներու դէմ ուղղուած ամբաստանագիրները, ճգնեցան թշնամիներ գտնել կուսակցութեան շարքերուն մէջ»:

Տեղեկագիրը կը խօսի ֆիզիքական եւ հոգեկան բռնութիւններու, անհիմն փաստերու, քանակծումներու եւ սովամահութիւններու մասին, ամբաստանեալներու ընտանիքներուն վրայ ի գործ դրուած սարսափ ազդող միջոցներու մասին: Գործադրութեան դրուած ամէնէն ընթացիկ միջոցն էր ամբաստանեալները հարցաքննել ժամերով եւ օրերով, առանց նուազագոյն հանգիստ մը շնորհելու:

Տեղեկագիրը կ'ըսէ նաեւ, թէ Ստալին նախ մերժեց թոյլ տալ, որ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը՝ Ռուտոլֆ Սլանսքի ենթարկուի հալածանքի: Սակայն, 1951 Նոյեմբերին Ստալին միտքը փոխեց եւ հրամայեց այս վերջնոյն ձերբակալութիւնը: Սլանսքիի դատապարտութիւնն ու գնդահարումը տեղի ունեցան 1952 Դեկտեմբերին:

Տեղեկագրին եզրակացութիւնը ձեւով մը կ'արտայայտէ Տիւպչէքի կառավարութեան տրամադրութիւնն ու ստեղծած մթնոլորտը: Արդարեւ իբրեւ եզրակացութիւն ըսուած է հոն, թէ համայնավար հասարակութիւնը հիմնուած է կուսակցութեան կատարած ղեկավար դերին վրայ, հետեւաբար՝ «անընդունելի է, որ կուսակցութիւնը այդ դերը կատարէ սահմանադրութեան եւ անոր վաւերացուած օրէնքներուն դէմ չարժելով»:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ա.

Ֆրանսական Լէ Միւզ արուեստներու Համայնագիտարանին 18րդ պրակին վեց թերթերը նուիրուած են Հայաստանի արուեստին, պատկերազարդուած՝ 15 գեղեցիկ լուսանկարներով:

Լէ Միւզի առաջին կողքին վրայ ներկայացուած է հայ արուեստէն քանդակազարդ նմոյշ մը ուր Աստուածամայրը ծալապատիկ նստած է մանուկ Յիսուսը գրկին, շրջապատուած՝ թեւատարած երկու փոքր հրեշտակներով եւ սրնգահար հովիւներով:

Գիտական ընդհանրացած արուեստներու այս Համայնագիտարանը կուգայ Արեւմտեան ժողովուրդներու լայն խաւին ներկայացնել հայկական ճարտարապետութեան եւ արուեստին մէկ համառօտ ուրուագիծը ուր արդիական ըմբռնումով, գունաւոր գեղատեսիլ լուսանկարները կը գրաւեն ամբողջական էջեր:

Գոհունակութեամբ կը մատնանշենք մինչեւ հիմա քիչ մը անտեսուած քրիստոնեայ Արեւելքի արուեստներուն մաս կազմող հայկական միջնադարեան ինքնուրոյն ստեղծագործութիւնները Ֆրանսական նման Համայնագիտարանի մը մէջ, թէեւ վերջին տարիներու ընթացքին աւելի յաճախ կը հանդիպինք զանազան պարբերական հանդէսներու մէջ Հայաստանի եւ հայ մշակոյթին նուիրուած էջերու:

Պիտի ուզէինք այս առիթով յիշել հայ ճարտարապետութեան եւ արուեստի պատմաբանութեան համար շատ արժէքաւոր գիտական աշխատութիւններ որոնք վերջերս լոյս տեսան անուանի մասնագէտներու կողմէ առանձին հատորներով, անգլերէն եւ իտալերէն լեզուներով:

Լէ Միւզի Հայաստանի արուեստին նուիրուած բնագիրը անստորագիր է. բաղկացած է հինգ մասերէ: Ճարտարապետութիւն, քանդակագործութիւն, նկարչութիւն, զարդարուեստ եւ գորգաչինութիւն:

1) Յօդուածագիրը քանի մը ուրարտական բերդաքաղաքներու անունները, Սելեւկեան շրջանի՝ յունա-հռովմէական ազդեցութիւնը կրող Գառնիի աւերակները թուելէ յետոյ, կ՚անցնի քրիստոնէական դարաշրջաններու կրօնական ճարտարապետութեան: Կը յիշէ Թորամանեանի աշխատանքները որ եկան Եւրոպացի գիտնականներուն ծանօթացնել հայկական ճարտարապետութիւնը եւ յեղաշրջել նախընկալեալ կարծիքները, 1913ին Ստրժիգովսկիի քննադատական ուսումնասիրութիւնը, որոնք բախեցան Արեւելագէտներէ ոմանց ընդդիմութեան: Սակայն կ՚ըսէ յօդուածագիրը, Արեւմուտքի եւ Արեւելքի մշակոյթներու եւ արուեստներու փոխանակութեանց հարցը դժուար է վերջնականապէս լուծել, նկատի առնելով անոնց իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնները: Բացայայտ է որ 7րդ դարու հայկական ճարտարապետութեան կառուցողական բնոյթը կը մօտենայ Արեւմտեան ռոմանական ճարտարապետութեան եւ կը կանխէ գոթական ոճը:

4–5րդ դարերուն ամենահին քանի մը միանաւ եւ եռանաւ կամարակապ պազիլիկներու անունները թուելէ ետք կը մատնանշէ 5րդ եւ 7րդ դարերու հայկական ճարտարապետութեան ամենակարեւոր, զարգացած շրջանը: 6րդին արդէն տարածուած են կեդրոնագմբէթ եկեղեցիները իրենց կոնաձեւ գմբէթներով, բոլորակ թմբուկներով: 7րդին այլազան հարուստ տիպեր գմբէթաւոր եկեղեցիներուն, քառակուսի կամ կեդրոնական յատակագիծերով, որոնցմէ ծանօթ յուշարձաններու անուններ յիշուած են: Զուարթնոցը իր զարդաքանդակներով եւ հանճարեղ կառուցողական յղացումով օտար ներմուծում մը կ՚ենթադրէ եւ կը մատնանշէ նման բիւզանդական, հռովմէական եւ յունական եկեղեցիներ:

10րդ դարուն կ՚երեւին եկեղեցիներու քանդակազարդ արտաքին պատեր (Աղթամար). Թմբուկները սլացիկ կը դառնան ինչպէս նաեւ կոյր կամարաշարքերը (Անիի մայր եկեղեցին), այս վերջինները նախագուշակել կուտան Բիզայի ռոմանական շրջանի շէնքերէն ոմանք:

Բագրատունեաց շրջանին (9–11) կառուցողական ուշագրաւ նորութիւններ: Անիի մայր եկեղեցին յիշուած է իր ներդաշնակ եւ համաչափ արտայայտիչ գիծերովը, կամարներու քառակուսի կամ քառանկիւն հատուածներովը որոնք կը յիշեցնեն արեւմտեան մայր եկեղեցիներէն ոմանց սրաձեւ կամարները (քռուազէ տ'օժիվ):

Հոս չեն յիշուած 11–14րդ դարերու վանական կարեւոր խմբաւորումները, ժամատուները իրենց խաչաձեւ կամարներու եւ ծածկոյթներու հնարամիտ յղացումներովը, երկյարկանի դամբարան եկեղեցիները, ոմանք գետնափոր: Այսուհանդերձ 5–10րդ դարերու հայկական ճարտարապետութիւնը ներկայացուած է իր բազմապիսի կառուցողական եւ զարգացման յաջորդական տիպարներովը:

2) Քանդակագործութեան գլխուն մէջ կը յիշուին նախաքրիստոնէական շրջանէն մեզի հասած միակտոր վիթխարի քարէ կոթողներ որոնք ձուկի կերպարանք ունին, նաեւ Սեւանայ լճին մէկ դամբանէն յայտնաբերուած փայտէ կառքը:

Յօդուածագիրը ուրարտական շրջանին հետ կը կապէ հայ արուեստին ծագումը: Հելլենիստական շրջանէն կը նշէ Անահիտ դիցուհիին պրոնզէ գլուխը. չի խօսիր Գառնիի քանդակներուն մասին:

4րդ դարէն սկսեալ երեւան կուգայ հայկական քանդակագործութեան ինքնատիպութիւնը. (քր. կրօնքը, Այբուբենի ստեղծումը, դրացի երկիրներու հետ յարաբերութիւններ եւայլն): Ինչպէս իրաւամբ դիտել կուտայ յօդուածագիրը, քանդակագործութիւնը զարդարիչ մէկ մասն է ճարտարապետութեան: Գագիկ Թագաւորին արձանէն զատ ուրիշ բարձրաքանդակ (ռոնտ պոս) արձաններ հազուագիւտ են գտնուած Հայաստանի մէջ: Կը մատնանշէ սակայն գոյութիւնը հազարաւոր խաչքարերու. ամենածանօթ քանդակներէն՝ Զուարթնոցի արծիւները, Աղթամարի հարթաքանդակները (պարըլիէֆ):

Լաւ պիտի ըլլար որ յիշուած ըլլային հոն 4–7րդ դարերու աշխարհիկ եւ կրօնական մարդկային պատկերաքանդակներով այնքան յատկանշական քարակոթողները որոնք յետագայ շրջաններուն ծնունդ պիտի տան ինքնատիպ խաչքարերու:

Թէեւ 7րդ դարէն քիչ թիւով նմոյշներ անեղծ են մնացած եւ հասած մեզ, սակայն կը խորհինք որ կարելի է յիշել 7րդ դարու Մրենի դրան ճակատին պատկերաքանդակները, Պտղնիի հարթաքանդակները, 7րդ դարու Սիսիանի եկեղեցին արտաքին եւ ներքին պատերուն կենդանի արտայայտութեամբ դիմաքանդակները: Բարձրաքանդակ արձաններ հազուագիւտ են գտնուած Հայաստանի մէջ, բայց ունինք 10րդ դարէն Հարիճի, Հաղպատի, Սանահինի վանքերուն հիմնադիրներուն բարձրաքանդակները. (հիմնադիրներու քանդակներ 5րդ դարէն՝ հայկական եկեղեցիներու վրայ ներկայացուած են): Բղենի Նորավանքի (10–11) պատկերաքանդակները որոնք Աղթամարի քանդակներուն նման հարուստ, բայց ո՛չ նոյնքան բարձրարուեստ, զարդարած են եկեղեցիին պատերը, վերջապէս 13րդ դարէն Աղջոց վանքի Ս. Պետրոս եւ Պօղոս առաքեալներու ազնուագրոշմ արտայայտութեամբ բարձրաքանդակները եւ այլ օրինակներ:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

ԺԹ. դարու գրական մեծագոյն սեռը վէպն է: Ու անոր ամէնէն շքեղ ներկայացուցիչները սովրուած ենք ընդունիլ ռուս գրականութեան մէջ: Ահաւոր ու դիւային վիպասանը, Տոսթոյեւսկի, անհուն համադրութեամբ մը քամելէ ետք իր ժամանակին ամբողջ իմաստը ու հոգիներուն մառյլակոծ ողբերգութիւնը, տակաւին այսօր իր ստուերին տակ կը պահէ վէպին խորհրդաւոր սիրողները: Ան կ՚իշխէ արուեստին ինչպէս միտքին:

Կախարդ ու ցնորամած քերթողը ըլլալէ առաջ, գրեթէ նոյնքան հզօր համադրող մըն է նաեւ միւս մեծ Ռուսը, Լեւ Թոլսթոյ:

Անոր խռովայոյզ կեանքին մէջ դիւրին է հետեւիլ քանի մը մը լայն գաղափարական հոսանքներու, որոնք ԺԹ. դարու իմացական ընտանիքին ու չափով մըն ալ ընկերութեան՝ յատկանիշները պիտի մնան: Անիկա ազնուական ծնունդին ու անաշխատ դիզուած դրամին բոլոր հրապոյրները ապրած, ու անոնց նրբին, դալկահար մեղքերուն, ինչպէս նաեւ հաստ ու վայրագ կիրքերուն ստեղնաշարը ապրած տիպար մըն է ապրողի, որ դեղին ճահիճէն ու (կիներու միսովը կազմուած) ճերմակ ճահիճէն կ՚ազատագրէ իր իմաստը, ու կը շուլլուի դժուար վերելքին: Այս ամբարձումը դէպի խղճմտանքին արտեւանները՝ ան կը կատարէ նահատակի մը դժնդակ ջերմովը, ու պրկուած, տառապագին, սպաննող անզգածութեամբը: Հասնելու համար միամիտ բայց անկնճիռ խաղաղութեան մը, որուն դաշտագետինները ան ճարեց նախնական աւետարանականութենէ մը, ան չվարանեցաւ զոհելու ամէնէն տոկուն, ամէնէն սուղ կարծուած արժէքները, որոնք կը փոխանակուին արդի կարգերուն մէջ, ան նետեց իր ուսերէն ինչ որ դարաւոր քաղաքակրթութիւն մը կտակած էր անհատին — փառասիրութիւն, դրամ ու նոյնիսկ արուեստ:

Իր ակօ՞սը:

Անշուշտ: Ու անիկա նոյնքան խոր ու տպաւորիչ է որքան անգլեւֆրանսական դրապաշտութիւնը, որքան գերմանական ուժապաշտութիւնը եւ սկանտինաւեան անհատապաշտութիւնը: Այս երեք մեծ դրութիւններուն հետ անկիւն կազմելու ընդունակ է սլաւ աւետարանականութիւնը, որ անսփոփ տառապանքի եւ անհուն համակրանքի աշխարհ մըն է գրողներուն ամէնէն հզօրին ու ամէնէն դժբախտին, Տոսթոյեւսկիի դպրոցին մէջ, եւ որ վճիտ, յանկուցիչ, երանաւէտ վարդապետութեան մը կը վերածուի Թոլսթոյի մօտ:

Գաղափարական արժէ՞քը:

— Բայց առնուազն բացառիկ հանճարի գործ է քսանի մօտ դարերու մրուրովը ախտացած ու գրեթէ գահընկէց բարոյականութիւն մը ազատել իր կեղեւէն ու ներկայացնել զայն ամբոխներու պաշտամունքին: Արդի աւետարան մը որ կը կրկնէ Նազովրեցիին ընծայած ու հաշտեցնող վարդապետութիւնը համակրանքին, ու մեր խճող հոգիին մէջ կաթէ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Եւ գիտե՞ս թէ այդ զրպարտութիւնը ով ըրած է քեզի դէմ եւ ինչ նպատակով ըրած է:

— Ոչ, չեմ գիտեր, պատասխանեց երիտասարդը:

— Ուրեմն ուշադրութեամբ ինծի մտիկ ըրէ, եւ վաճառականը սկսաւ մի առ մի պարզել ինչ որ մեր ընթերցողները արդէն մանրամասն գիտեն:

Ընկճուած երեւոյթով մը Վահան մտիկ ըրաւ այս պատմութեան: Ամբողջ իր երազն ու երջանկութիւնն էր որ կը քայքայուէր, կ՚ոչնչանար: Կը զգար որ վաճառականը իր կամքին հակառակ այդ ամուսնութիւնը կատարած էր, բայց ի՞նչ օգուտ, ամէն բան լմնցած էր այլեւս:

— Գոնէ ձեր աղջիկը երջանի՞կ է այս ամուսնութեամբ, հարցուց ի վերջոյ:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի չոր ձայնով մը:

Այս խօսքերը այնքան արագ, կտրուկ ու դժգոհ ձեւով մը արտասանուած էին, որ երիտասարդը իսկոյն անոնց նշանակութիւնը հասկցաւ:

— Խեղճ Զարուհի, մտածեց, արդէն իսկ դժբախտ է...

Երկու խօսակիցներուն միջեւ լռութիւն տիրեց, Վահան գլուխը կախած կը մտածէր, խորին թախծութեան մը մատնուած:

Բարսեղ էֆէնտի իր դժնդակ յայտարարութիւնը ընելու համար ինքն իր վրայ մեծ ճիգ մը ըրած էր եւ հիմա ալ կարողութիւն չէր զգար խօսակցութիւնը շարունակելու:

Վաճառականը սիկարէթ մը վառեց եւ դողդոջ ձայնով մը ըսաւ.

— Հիմա որ ամբողջ ճշմարտութիւնը իմացար, ի՞նչ պիտի ընես:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց երիտասարդը:

— Իրբեւ հայր քեզի խորհուրդ կուտամ որ իսկոյն հեռանաս Պոլսէն, գլխուդ դժբախտութիւն մը չբերած:

— Ալ աւելի ետք ի՞նչ աւելի մեծ դժբախտութիւն կ՚ուզէք որ գայ գլխուս...

— Գացէք Եւրոպա ձեր առեւտրական գործերուն հետ զբաղեցէք եւ կամաց-կամաց կը մոռնաք ամէն բան:

— Երթա՞մ առանց իմ երջանկութեանս խորտակումին պատճառ եղող Թշուառականէն վրէժ լուծելու, գոչեց Վահան, որուն աչքերը բարկութենէ ու ատելութենէ շողացին յանկարծ:

— Ի՞նչ կ՚ըսես, խենթեցա՞ր, պատասխանեց վաճառականը դողահար, այդպիսի բաներ միտքէդ անցընելը անգամ յանցանք եւ յիմարութիւն է: Եղածը եղած է եւ ալ վրէժն ալ օգուտ չունի... եւ յետոյ ի՞նչ կրնաս ընել Թորոս պէյի պէս մարդու մը որ ամէն դէչութիւն ընելու կարող է եւ ամէն չարիք հասցնելու միջոցներ ունի ձեռքին մէջ:

Վահան չպատասխանեց այս խօսքերուն: Վաճառականը շարունակեց.

— Եթէ երբեք անխոհեմութիւն մը գործես եւ վտանգուիս, ոչ միայն դուն՝ այլեւ զիս ալ քեզի հետ փորձանքի կը մատնես... եւ առանց որեւէ օգտակարութեան: Կ՚աղաչեմ, սիրելի տղաս, մտիկ ըրէ իմ խօսքիս եւ անմիջապէս հեռացիր այս անիծեալ քաղաքէն: Քեզի տեսնելէս ի վեր հաւատա որ սարսափի մատնուած եմ...

Երիտասարդը նայեցաւ Բարսեղ էֆէնտիի երեսը եւ տեսաւ, որ իրաւցնէ խեղճ մարդը այլայլած կերպարանք մը ունէր եւ յանկարծ խղճահարութիւն մը ունեցաւ:

— Ը ներէք, ըսաւ, յուզումէս ու բարկութենէս քիչ մը առաջ վրէժխնդրութեան խօսքեր ըրի, իրաւունք ունիք, յիմարական բաներ են ատոնք: Ձեր խրատին պիտի հետեւիմ եւ պիտի հեռանամ Պոլսէն:

— Կեցցես, գոչեց վաճառականը ուրախութեամբ, միայն թէ անկեղծօրէ՞ն կը խօսիս:

— Այո, պատասխանեց միւսը խեղդուկ ձայնով մը:

— Ե՞րբ պիտի մեկնիս:

— Կարելի եղածին չափ շուտ... թերեւս վաղը, եթէ միջոց գտնեմ:

— Խօսք տուր նաեւ որ այդպէս բարեկամ պիտի մնաս ինծի:

— Ինչո՞ւ կ՚ուզէք որ այդպէս ըլլայ, մանաւանդ հիմա, որ ամբողջ ճշմարտութիւնը իմացայ:

— Կեցցես ուրեմն, քեզ միշտ իմ զաւակս պիտի նկատեմ եւ միշտ ալ պիտի ցաւիմ, որ մեր խորհուրդը այսպէս չիրագործուեցաւ Թշուառականի մը պատճառով:

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց երիտասարդը տխուր դէմքով մը:

— Գացած ատենդ եկուր մնաք բարով ըսելու:

— Վստահ եղէք այդ մասին:

— Կ՚ուզէի քեզ տուն հրաւիրել, բայց կը զգաս որ ներկայ պարագաներուն մէջ գրեթէ անկարելի է:

— Կը հասկնամ տէրս եւ բացարձակապէս իրաւունք կուտամ ձեզի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(61 – Շար.)

իր աղամանդ, սակայն ջերմ ու համեստ կաթիլը, — Թոլսթոյ գրեց ատ գիրքերէն:

Բայց ատոնց իմացական ու բարոյա — կան տարողութենէն անկախաբար, ան երեւան բերաւ գրագէտի արտակարգ կարողութիւններ:

Անոր երեւակայութիւնը հասած է պատկերացման անանկ ուժգնութեան մը, որուն դժուար է հանդիպիլ ուրիշ ազգե — րու մեծագոյն վիպասաններուն մօտ (բացի աւեղ Տոսթոյեւսկիէ):

Անոր հոգեբանական եղանակը նուա — ճում մըն է ռուս մտքին այնքան մշու — շոտ, անկայուն ու դեռ անկազմակերպ քաոսին վրայ: Հրաշք է, որ ճիւաղներէն ու հրեշտակներէն, ամէնէն որդնոտ մեղ — քերէն ու ամէնէն զարմանալի առաքի — նութիւններէն սահեծուի ինչ որ ռուս հոգեբանութիւն անունին տակ կը ճանչ — նանք այսօր:

Դիւցազնատիպ եղելութիւնները, ինչ — պէս անհատներու ներքին տեղատուած խորախորհուրդ տառմները, հաւատաւոր քնարականութիւնը մտածումին, ինչպէս հոգեկան պայքարին կործանող թափը, զաղտնիքին անըմբռնելի թախիծը եւ ռուս գետիններուն ծանր իմաստը, կիներն ու պզտիկները, աէրերն ու ծա — ռաները, իշխաններն ու հասարակաց աղ — ջիկները, մեր գիւղական աշխարհին ամ — բողջ ծալքերն ու անկիւնները, մեծ ու թեթեւ յուզումներուն անճրեւն ու կրակը ինկած են անոր կաղապարին տակ, անոր արուեստին քմահաճ բայց պատկառելի կերպադրութեանը տակ: Իր Աննա Քարենինան չքեղ կաթողիկէ մըն է՝ գիրքերու քաղաքին վրայ իր դմայլելի կառոյցը ցուցադրող, ու գրեթէ մօտիկը կը կենայ միւս անորակելի աշտարակումին, որուն անունն է Քարամազոֆ եղբայրներ (Տոսթոյեւսկի):

Պէտք չէ չատ տեսնել իրեն իր իմաստասիրութիւնը, որ քմահաճ ու յաւակնոտ, ինչպէս է պարագան գրեթէ միշտ ասպարէզէն չեղողներու մօտ, կը պատժէ սխրալի պարզութեամբ մը խաղաղեցումը մեր ներսի ծովին ու կը դոհա — նայ գիրքերուն ամէնէն անուշովն ու համեստովը (Աւետարանները): Դարձեալ պէտք չէ վրդովուիլ երբ նոյն այդ մտահոգութիւնը զինք անարդար կ՚ընէ արուեստին եւ գիտութեան դէմ, ուրանալով մեզի մտքին ու սրտին մեծ յաղթանակները: Իր ի՞նչ է արուեստը գիրքը հերքումը չէ՞ իր իսկ արուեստին:

Բայց չմոռնալ, որ դարերու մեղքովը պճնուած ու իշխանի մը չքեղանքովը կեանքին մէջ մտնող այս գրագէտը անկէ ելաւ փաքիրի մը մօրուքովն ու պարեգօտովը, իր համբաւին պատմուճանը անարդ քուրձի մը պէս քարշ տալով իր ետեւէն:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

«Սերմանացան» 1927

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Մարտ 1ին Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին հանդի — սաւոր պատարագ ու հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Էնվալիտի պատմական եկե — ղեցիին մէջ, ֆրանսական բանակի Միջին Արեւելքի եւ Կիլիկիոյ հայ եւ ֆրանսացի եւ օտար նահատակ պատերազմիկներու յիշատակը ոգեկոչելու նպատակաւ:

Եկեղեցին լեցուած էր նահատակներու յիշատակը յարգող ֆրանսացի եւ օտար ընտանիքներով:

Սակաւաթիւ Հայեր միայն ներկայ եղան արարողութեան, հակառակ օրերէ ի վեր եղած յայտարարութեան: Այս երեւոյթը զարմանք չպատճառեց մեզի ծանօթ ըլլալով Փարիզի Հայութեան...: Ե՞րբ պիտի գիտնանք արդեօք մենք զմեզ արժեցնել, ի՞նչ չուտ կը մոռնանք մեր ազգին հարազատներու թափած արիւնը զանազան ճակատներու եւ այլազան երկիրներու հողերուն վրայ...:

Բարձրաստիճան զինուորականներ գրաւած էին պատուոյ աթոռները որոնց կարգին, Հայ Ռազմիկներու Միութեան վարչականներ իրենց չքանշաններով:

Միջին Արեւելքի եւ Կիլիկիոյ կռիւներուն մաս կազմող բոլոր Միութիւններու դրօշակները, որոնց կողքին Հայ Ռազմիկներու Միութեան հայկական դրօշը, տեղ գրաւած էին խորանին երկու կող — մերը:

Պատարագի ընթացքին, Էնվալիտի եկեղեցւոյ կրօնապետը պանծացուց վերոյիշեալ ճակատներուն վրայ ինկած հերոսներու յիշատակը չմոռնալով անշուշտ Հայերուս անունը, որմէ յետոյ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն, մասնաւոր պատրաստուած մահարձանի մը շուրջ որու բոլորտիքը շարուեցան բոլոր դրօշակիրները:

Պատարագէն ետք դրօշները թափորով առաջնորդուեցան հազարաւոր դրօշակներ պարունակող Թանգարանի պատմական սրահը: Հոն առեանի մէջտեղը ցուցադրուած էր նաեւ օրուան տօնին առթիւ 1914–1918ի Կիլիկիոյ հայ կամաւորներու պատմական դրօշակը:

Յիշատակի այս արարողութիւնը վերջ գտաւ, Միջին Արեւելքի նահատակներուն յիշատակը յաւերժացնող մարմարեայ արձանագրութեան առջեւ մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութեամբ:

×

Այս առթիւ կազմակերպուած էր հացկերոյթ մը «Ազատ Ֆրանսայի Ռազմիկներ»ու ակումբի ճաշարահին մէջ: Բաժակաճառեր խօսուեցան զանազան անձնաւորութիւններու կողմէ: Հայ Ռազմիկներու Միութեան կողմէ Ս. Յակոբոֆ կարդաց հակիրճ զրուցութիւն մը:

Ս. Ճերմակեան, «Հայաստանի Սուր» ընկերութեան նախագահը մի քանի խօսք ըսելէ ետք, «Հայաստանի Սուր» չքանշանով պատուեց երեք ֆրանսացի ականաւոր անձեր:

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՁԵԿՈՅՑ
ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամին Գործադիր Մարմինը հաճոյքն ունի տեղեկացնելու թէ արդէն ձեռնարկած է իր ծրագիրներուն կիրարկումին՝ 1969ի Յունիսէն սկսեալ, եւ կատարած է յատկացումներ՝ նպաստ տրամադրելով վաստակաւոր եւ տարեց ազգային մշակներու, օժանդակութիւն տալով գիրքերու հրատարակումին, օգնելով երիտասարդական կազմակերպութիւններու եւ երգի-պարի խումբերու, հաստատելով գրական ու նկարչական մրցանակներ:

Ըստ Հիմնադրամիս կանոնադրութեան՝ չահագրգռութեան գլխաւոր մարզերն են, — Հրատարակութիւններ՝ հայերէն եւ անգլերէն, երիտասարդական շարժումներ՝ նուիրուած ազգային աւանդութիւններու պահպանումին ու զարգացման, հոգածութիւն հանդէպ վաստակաւոր ու տարեց ազգային մշակներու՝ նպաստ ձեւին տակ, մրցանակներ՝ գրականութեան թէ այլ մարզերու համար, մշակութային գործունէութիւններ՝ ցուցահանդէս, հանդիպում, եւայլն:

1970 եւ 1971 տարեշրջաններուն համար՝ Հիմնադրամս նախատեսած է 100 հազար տոլարի ծախսելի պիւտճէ մը՝ տարեկան 50.000ի հաշուով:

Գործադիր Մարմինս կազմն է. — Ալեք Մանուկեան (Պատուոյ Նախագահ), Փրոֆ. Տենիս Փափազեան (Ատենապետ), Պր. Զարեհ Մելքոնեան (Ատենադպիր), Փրոֆ. Էմմանուէլ Վարանդեան, Փրոֆ. Արշաւիր Կէօնճեան եւ Պր. Միսաք Հայկենց՝ (խորհրդականներ):

Հիմնադրամիս հասցէն է. —

ALEX MANOOGIAN CULTURAL FUND
22001 Northwestern Highway
SOUTHFIELD, MICH. 48075, U.S.A.

20 Փետրուար 1970

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ, 1969 թիւ 12 (պաշտօնաթերթ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի), ամբողջութեամբ նուիրուած Կոմիտաս վարդապետի:

ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿՔ (մտածումներ), գրեց պատուելի Ա. Ա. Պետիկեան, հրատ.՝ Պետիկեան Նիւ-Եորք, 1969:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

1967ի սկաուտական միջազգային համաժողովը որ տեղի ունեցաւ Միացեալ Նահանգներու Սթաթըլ քաղաքին մէջ, որոշեց սկաուտական Համաշխարհային Կեդրոնը Օթավայէն (Քանատա) փոխադրել Ժընեւ (Զուիցերիա):

Սկաուտական Միջազգային Կոմիտէն, աջակցութեամբ Ժընեւի սկաուտական Միութեան, յաջողեցաւ երկու տարուան ընթացքին հիմնել հինգ յարկանոց հոյակապ շէնք մը, օժտուած բոլոր նորագոյն յարմարութիւններով որ կեդրոնը պիտի ըլլայ 90 ազգերու ներկայացուցիչ պիւ — ռոյին:

Ընդհ. քարտուղարն է Լասլօ Նաճի: Փետրուար 26ին տեղի ունեցաւ պաշտօնական բացումը, մեծ հանդիսաւորութեամբ: Ներկայ էին Եւրոպայի Սկաուտական Միութեանց ականաւոր վարիչները, Հիւսիսային, Հարաւային եւ Կեդրոնական Ամերիկայի ներկայացուցիչները, պատուիրակներ եկած էին նաեւ Ափրիկէէն եւ Ֆիլիպպեան կղզիներէն: Ներկայ էին նաեւ սկաուտական Համաշխարհային Կոմիտէին անդամները: Ժընեւի սկաուտական, Գայլիկ, Թեւիկ եւ Արենոյշներու խումբերը ներկայ էին, եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին:

Բացման խօսքը ըրաւ Ժընեւի Քաղաքական Խորհուրդի նախագահը: Խօսեցան նաեւ Պ. Զարլս Կրին, նախագահ սկաուտական Համաշխարհային Կոմիտէին եւ Լասլօ Նաճի, ընդհ. քարտուղարը սկաուտական Համաշխարհային Պիւրոյին:

Ներկայ էին Ժընեւի նահանգային անդամները եւ շատ մը քաղաքական եւ կրթական անձնաւորութիւններ, եւրոպական երկիրներու հիւպատոսներ եւայլն:

Բացման հանդիսաւորութեանց հրաւիրուած էր Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետ Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան որ ներկայ եղաւ նաեւ կազմակերպուած զանազան ընդունելութեանց եւ սկաուտական խորհրդակցութեանց եւ որու ներկայութեան Հայ Արիներու Եռագոյն զինանշանը զետեղուեցաւ միւս ազգերու զինանշաններու կարգին:

Ամբողջ աշխարհի մէջ 12 միլիոն սկաուտներ կան, անոնք ունին հիմա իրենց արժանավայել կեդրոնը, որ չատ աւելի լաւ պայմաններու տակ պիտի աշխատի որպէսզի սկաուտական շարժումը պահելով իր բոլոր սկզբունքները, արդիանայ, աւելի յառաջդիմէ եւ աւելի տարածուի:

ՀԱՅ ԱՐԻ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՑԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Իշխանուհին, կիներուն խնդիրներու շուրջ դեղերելու սովորութեան համեմատ, կը հաստատէր թէ Քիթթի շատ պզտիկ էր, թէ Լեւին չէր ապացուցած որ իր դիտաւորութիւնները լուրջ էին, թէ Քիթթի որեւէ համակրութիւն չունէր անոր նկատմամբ եւ ուրիշ հազար տեսակ առարկութիւններ: Բայց բուն իր գլխուն մէջ եղածը չէր ըսեր, այսինքն թէ իր աղջկան համար փայլուն ամուսնութիւն մը կը փափաքէր, թէ Լեւին բնաւ հաճելի չէր իրեն, թէ չէր հասկընար զայն:

— Երկա՞ր ատենէ ի վեր եկած է, հարցուց իր աղջկան երբ տուն հասան:

— Այսօր իսկ, մայրիկ:

— Պէտք է քեզ ըսեմ որ, ըսաւ իշխանուհին...

Քիթթի իր մօր լուրջ արտայայտութենէն գուշակեց թէ ինչ բանի վրայ պիտի խօսէր:

— Մայրիկ, ըսաւ կաս-կարմիր կըտրած, կը խնդրեմ մի խօսիք այդ մասին. ամէն բան գիտեմ:

Ինքն ալ մօրը ընտրութեանց կողմն էր, բայց այդ ընտրութիւններու շարժառիթները զինքը կը վիրաւորէին:

— Քեզ միայն կ՚ուզեմ ըսել որ եթէ մէկուն քիչ մը յոյս տաս...

— Սիրելի մայրիկ, կ՚աղաչեմ մի խօսիք ատոր վրայ... սոսկալի կերպով կը վախնամ ատոր մասին խօսելու:

— Լաւ, լաւ, ըսաւ մայրը տեսնելով որ Քիթթիի աչքերը արցունքով կը լեցուէին: Բայց բան մը պիտի ըսեմ, սիրելի պզտիկս, ինծի խոստացիր որ ինծմէ գաղտնիք պիտի չպահես: Խօսքդ պիտի բռնես:

— Միշտ, միշտ, մայրիկ, պատասխանեց Քիթթի կաս-կարմիր եւ ուղղակի մօրը աչքերուն մէջ նայելով: Բայց քեզ խոստովանելիք բան մը չունիմ... ես... ես, եթէ ուզէի, չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կրնայի ըսել, ոչ ալ ինչպէս... չեմ գիտեր:

— Չէ՛, այդ աչքերով կարելի չէ խաբել, ըսաւ մայրը ինքնիրեն իր աղջկան յուզմանն ու երջանկութեան վրայ խնդալով:

Կը խնդար տեսնելով հէք մանկուհին, որ այնքա՜ն վախ կը դնէր իր մէջ անցածներէն:

Ը.

Քիթթի, ընթրիքէն մինչեւ հիւրերու գալուն ատենը զգաց ինչ որ կը զգայ երիտասարդ զինուոր մը պատերազմէն առաջ: Սիրտը ուժգին կը բաբախէր եւ իր ուշադրութիւնը բանի մը վրայ չէր կրնար սեւեռել:

Կը զգար որ այս երեկոյթը, ուր Լեւին եւ Վրոնսքի առաջին անգամ ըլլալով իրարու պիտի հանդիպէին, վճռական պիտի ըլլար իր կեանքին մէջ եւ անդադար զանոնք միտքը կը բերէր զատ զատ կամ միասին:

Ժամը եօթուկէսին, հազիւ թէ հիւրանոցը իջած էր երբ սպասաւորը ծանոյց. «Քոնսթանթէն Տիմիթրիչ Լեւին»:

Իշխանուհին իր սենեակն էր եւ իշխանը տակաւին չէր երեւցած:

«Աս էր պակաս», մտածեց Քիթթի եւ արիւնը սիրտը խռնուեցաւ: Հայելին նայեցաւ եւ իր տժգունութենէն սարսափեցաւ:

Անմիջապէս հասկցաւ թէ դիտմամբ այսչափ կանուխ եկած էր որպէսզի իրեն հետ առանձին գտնուէր եւ խնդիրքը ներկայացնէր: Եւ առաջին անգամ ըլլալով, կացութիւնը բոլորովին նոր երեւոյթով մը ներկայացաւ իրեն: Հասկցաւ որ խնդիրը միայն իր վրայ չէր, թէ որո՛ւ հետ երջանիկ ըլլալը եւ զո՛վ սիրելը որոշել բաւական չէր, այլ թէ ստիպուած էր թշնամացնել մարդ մը, որ սիրելի էր իրեն անդթօրէն թշնամանալ անոր... ինչո՞ւ, որովհետեւ այդ մարդը զինքը կը սիրէր: Եւ սակայն ուրիշ ընելիք չկար, պէտք էր այդպէս ընել:

«Աստուա՛ծ իմ, մտածեց, ե՞ս պէտք է որ այս բոլորը իրեն ըսեմ: Պէտք է խոստովանիմ որ զինքը չեմ սիրեր, թէ ուրիշ մը կը սիրեմ. չէ, կարելի բան չէ... պիտի ձգեմ երթամ... կ՚երթամ ահա...»:

Արդէն դրան մօտեցած էր երբ Լեւինի քայլերուն ձայնը լսեց:

— Չէ, ըրածս ուղիղ չէ: Ի՞նչ բանէ կը վախնամ, ինչ որ ալ ըլլայ, ճշմարտութիւնը պիտի ըսեմ: Իրեն հետ չեմ նեղուիր... ահաւասիկ եկաւ:

Լեւինի հզօր եւ երկչոտ դիմաստուերը նշմարեց եւ անոր ակնարկը որ իր վրայ յառած էր: Քիթթի ուղղակի անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ, կարծես անոր գութը հայցելու համար եւ ձեռքը երկարեց:

— Ցարմար ատեն չեկայ, կարծեմ ժամանակէն առաջ է, ըսաւ տեսնելով որ սրահը պարապ էր:

Երբ տեսաւ որ իր բաղձանքը իրականացած էր, թէ ոչինչ զինքը կ՚արգիլէր խօսելէ, դէմքը մթագնեցաւ:

— Ո՛հ, ոչ, ըսաւ Քիթթի:

Աղջիկը սեղանի մը առջեւ նստաւ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Նազիկեան եւ զաւակները, Տիկին Սիրարփի Նազիկեան, զաւակներն ու թոռները, Տիկին Օղիկ Նազիկեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Նազիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Զավուշեան ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿ ՆԱԶԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 5ին, 73 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ (Մարտ 9) ժամը 9ին Վիրոֆլէ, կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ Ռիւ Ռիէօսէք (մարմինը կը փոխադրուի Պիշայի հիւանդանոցէն ժամը 8ին) ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վերսայլի Կոնաւ գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ (Թաղումը՝ 10,15ին)։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Սելմա Փէքմէզեան (Նիւ Եորք) Օր. Զայիր Խոսրովեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԱՐՈՒՍԵԱԿ Խ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆԻ
մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մ. Ակոնայեան 30 ֆր- կը նուիրէ Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին, Օր. Մալեանի մահուան առթիւ։
(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, 15 Մարտ Կիրակի օր, ժամը 16ին Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս։

Կը հրաւիրուին հին թէ նոր բոլոր անդամ - անդամուհիները եւ համակիրները։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ընկեր Սահակ Աւետեան իր զաւկին Մասիսի ամուսնութեան ուրախ առիթով 50 ֆր. կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբին։ Նոյնպէս ընկեր Սիմոն Աւտօեան իր Ա. թոռնիկ ունենալուն ուրախ առիթով 20 ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան» խումբին։

×

Մարսէյլի Ազգատախնամ – Որբախնամը ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան Գերպ. Ժան Զուհաճեան, Պատուելի Պաքալեանի ձեռամբ 100ական ֆր.։ Խաչիկեան Միքայէլ 300, Պապայեան Արշամ 200, Տոքթ. Նազարեան Փաթրիք, Պանտիկեան Դաւիթ, Տոքթ. Սրապեան Ալպէր, Կիրակոսեան Թովմաս, Վարժապետեան Յովհաննէս, Կիւրճեան Նշան, Նիկողոսեան Մինաս եւ Տիկին Վարդուհի 100ական, Տօրումեան եղբարք 40, Բէզեան Յարութիւն, Գալփաքեան Ե., Էլէվանեան Ա., Սահաթճեան Ն., Միսճեան (դեղագործ) 30ական։

(Շար.)

×

Այրի Տիկ. Արուսեակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.—
(Գ. եւ վերջին մաս)

Բանբեր թերթին.— Տէր եւ Տիկ. Գաhվէճեան, այրի Տիկ. Գահվէճեան 50ական ֆրանք, Պ. Ամանաթեան 20, Պ. Մելքոն Պօղոսեան, Պր. Մինաս Պօղոսեան 50ական, այրի Տիկին Ղազարեան 30,

Ամառուան օդափ. կայան (Պատ. Հէլվաճեանի).— Էժտահարեան ընտանիք 10, Պ. Մինաս Պօղոսեան, Պ. Մելքոն Պօղոսեան 50ական։

Պ. Յակոբ Փափազեան 50, Սերի Սամուէլ Մուրատեանին, Բարաղամեան ընտանիք 50, Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանին, Պ. Յակոբ Մինասեան 20 Սէն Լուի արուարձանի Ս. Գէորգ եկեղեցիին, Պ. Ամանաթեան 20, Անատոլուէն Պոլիս որբերու փոխադրութեան, այրի Տիկին Ղազարեան 100 անտէր, ծեր հիւանդներուն, Պ. Տիգրան Միքայէլեան 50 Աստուածաբանական ուսանողի մը, Պ. Պետրոս Պաղտասարեան (Լիոն) 10, Պ. Հրանդ Թաշճեան (Լիոն) 30 ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԷՍԱՅԵԱՆ Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 14 Մարտ կէսօրէ ետք ժամը 4ին Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ փոխան-ծաղկեպսակի եւ այլ նուէրները.—

Անդրանիկ Տէր-Գէորգեանի Բ. տարելիցի հոգեհանգիստին՝ այրիէն 20 ֆրանք, Շահպալեանի քառասունքին, Շահպալեան ընտանիք 40, Տէր եւ Տիկին Պետիկեան 30, Գէորգ Սարեանի թաղման Վարդան Մուրատեան 20, Խաչատուր Զաքմեան20, Սառա Վարդանեան 30 ամուսնոյն՝ Վարդան Վարդանեանի Բ. տարելիցին առիթով, Շուշանիկ Տէր-Վարդանեանի տարելիցին Վ. Տէր-Վարդանեան 20, Բարեկենդանին՝ Տէր եւ Տիկին Գամպէրեան 20, Տիկին Զատէեան 10, Օրդ. Արդումանեան 10, Օր. Թ. Միսքճեան 10, Արամ Ժամկոչեանի թաղման Գրիգոր Գէորգեան 100, Պոլ. Օտտոյի Թաղականութիւն 20, Կապ. Խաչ 20, Ռաֆֆի Նազարեան 20, Յարութիւն Տէրոյեան 20, Խոզիկեան ընտանիք 10։

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Գր. Թովմասեանէ (Լիոն) 50 ֆր. դպրոցին, այրի Տիկին Մ. Տէր-Սահակեանէ իր.ողբացեալ ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ 50 դպրոցին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԼՕ - ՔԱՇԱՆԻ
մասնաճիւղին կողմէ, Մարտ 15, կիրակի
ժամը 17էն 23

Salle Annexe de la Mairie de Bagneux
34, Ave. Louis Pasteur
(Prendre l'autobus de la Porte d'Orléans, descendre au Rd. Point de Martyrs de Châteaubriand)

Հաճելի անակնկալներ — առատ մթնոլորտ

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ։

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ)։

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար։

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան։

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

կիրակի, Մարտ 22, ժամը 16էն կէս գիշեր
SALONS GEORGE V, 31 Ave. George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Մասնակցութեամբ
ՆԱԽԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՍԱՀԱՐ ՀԱՄԲԱՐԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres Rytmens Bluées et les Mamboséros
MAURICE VARTIVANIAN

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով
Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ Էլիզէ 67-03։ Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը։

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը։ Երեկոյ մեկնում Երեւան։

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն։ Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները։

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով։

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions
SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
եւ «Ռուբէն Ուսանողականխումբի կազմակերպութեամբ

ԳԻՆԵՋՕՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ի ԱՌԹԻՒ

Մարտ 8ին, Կիրակի, կէսօրէն յետոյ ժամը 4ին
« Հայ Մշակոյթի Տան» Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ
Կը խօսի Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՍԱՃՃԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 8ին ժամը 16ին

ԱՐՏԱՇԷՍ ԻՇԽԱՆ (Հայկ. անկախութիւն Մակեդոնակ. տիրապետութենէն)
KNOCK — de JULES ROMAINS (deuxième acte)
ԵՐԵՔ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ (երգախաղ), երաժշտութիւն Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ
ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (դրուագներ)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

39րդ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած Արենոյշներուն, Արիներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Կիրակի Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique, Paris (7e) (Métro : Invalides)

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Արենոյշները կը ներկայացնեն՝ Արշաւը եւ բանակումի կեանքը
Հայկական պարեր եւ երգեր
Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն խաղեր, զաւեշտներ եւ պարեր
Սկաուտական նուագախումբը
Հայերէն ներկայացում սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ։
Սկաուտական տողանցք
Պիտի կարդացուի Լէյտի Պէյտըն Բաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան։

ՄՈՒՏՔ 8 ՖՐԱՆՔ ՊԻՒՖԷ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 8 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11·759
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.759

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Բ.

Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ յամառ պայքար կը մղէ իր հակառակորդներուն դէմ։ Ատալէթը Պատուոյ Ատեան մը կազմած է դատելու համար այն 41 երեսփոխանները, որոնք Խորհրդարանին մէջ հակառակ քուէ տուեր էին կառավարութեան, պատճառ դառնալով անոր տապալման։ Ենթակաները հեռագիր ուղղելով Ատեանի նախագահին՝ առարկած են, որ Պատուոյ Ատեանը իրաւական եւ օրինական հանգամանք չունի, հետեւաբար կը մերժեն զայն եւ հարկ չեն տեսներ իրենց պաշտպանողականը ղրկելու։

Հակառակ ամէն կողմէ իրեն դէմ ուղղուած յարձակումներուն, վարչապետ Տէմիրէլ կը շարունակէ տեղի չտալ։ Կը մերժէ Հալքի հետ խառն դաշինք կազմել։ Կը նախընտրէ Խորհրդարանը լուծել եւ նոր ընտրութեանց ձեռնարկել, եթէ չյաջողի կազմել նոր կառավարութիւնը։ Կը ջանայ վերահաստատել Ատալէթի միասնականութիւնը։ Կը յորդորէ սպասել մինչեւ կուսակցութեան յառաջիկայ Ընդհ. Ժողովը, որ տեղի պիտի ունենայ քանի մը ամիսէն։ Ամէնէն մեծ դժբախտութիւնն այն է որ, կ՚ըսէ, Ատալէթը գինքը փոխարինելիք ընդդիմադիր մը չունի։ Անոնք որ քանի մը ամիս առաջ կը յայտնէին, որ կապուած էին իրենց առաջնորդին, հիմա կ՚ըսեն թէ խնդիրը կը լուծուի, եթէ Տէմիրէլը երթայ, դիտել կուտայ խոր ցաւով։ Ու կ՚աւելցնէ թէ ոչ ոք իրաւունք ունի ուժանակ դնելու կուսակցութեան հիմերուն վրայ։

Մինչ Ատալէթի ծոցին մէջ պառակտումը կը շարունակուի եւ զուր փորձեր կը կատարուին հաշտեցնելու Պիլկինի կուսակիցները — (Ցուշագրի 72ներն ու 41 երեսփոխանները) — եւ վարչապետը, Հալքի կուսակցապետ Իսմէթ Ինէօնիւ ահազանգ կը հնչեցնէ, յայտարարելով, որ կացութիւնը վատթարած է եւ ծանրակշիռ դարձած դլել անցնելով նախարարական տագնապի սահմանները։ Ու կ՚աւելցնէ.

«Մութ հաւանականութիւններ կան թէ՛ ներքին եւ թէ արտաքին ճակատներու վրայ եւ կրնան ստեղծել ծանր բարդութիւններ։ Կառավարութեան կազմութեան հարցը կը ձգձգուի ապօրինի միջոցներով։ Սակարկութիւններ կը կատարուին երեսփոխաններու հետ։ Առ ոչինչ կը համարուի հանրային կարծիքը, ազդեցութիւններու չարաչար չահագործումով։ Կայ աւելի մեծ դժբախտութիւն մը, — տնտեսական եւ ելմտական տագնապը, որ քաղաքականէն աւելի վրդովիչ է եւ պետական վարչութիւնը կը տանի դժնդակ ճամբաներու»։

Ծեր պաշտպանը տագնապը փարատելու համար իբրեւ միակ միջոց կ՚առաջարկէ հրապարակէն քշել Սիւլէյման Տէմիրէլն ու Արտաքին Նախարար Ջաղլայանկիլը եւ առանց այդ երկուքին կազմել ազգային - թական նոր կառավարութիւն մը, զոր ոչ ոք կը խորհի տապալել եւ երկիրը անդէկ թողուլ, երբ լուրջ դրդապատճառներ չկան։ Ցորչափ գործի գլուխ կը մնան այդ երկուքը, ներքին եւ արտաքին բոլոր մութ խնդիրները դատապարտուած են յուսահատեցնող արդիւնքի մը յանգելու։

Ինէօնիւ կ՚ամբաստանէ վարչապետն ու Ջաղլայանկիլը ներքին եւ արտաքին, քաղաքական եւ բարոյական, ելմտական եւ տնտեսական մարզերու մէջ անոնց հետեւած քաղաքականութեան համար։

Ուրիշ Հալքեան մը՝ Էքրէմ Էօզտէն՝ Ծերակոյտին մէջ բուռն քննադատութեան ենթարկեց վարչապետ Տէմիրէլը եւ պահանջեց Բարձրագոյն Ատեանին յանձնել զայն։

Վարչապետը մամուլի ասուլիս մը սարքելով պատասխանեց Ինէօնիւին, որ բուն հեղինակն է, ըսաւ, վերջին քաղաքական տագնապին։ Քսան տարուան ընթացքին փաշան եօթն անգամ մասնակցած է խորհրդարանական ընտրութեանց եւ միշտ պարտուած։ Հիմա դարձեալ չի կրնար մարսել Ատալէթի յաղթանակը։ Ամէն գնով կ՚ուզէ կրկին իշխանութեան տիրանալ եւ անձնական կիրքէ տարուած՝ կը ջանայ անելի տանիլ երկիրը։ Վարչապետի ընտրութեան հարցը ճշդուած է Սահմանադրութիւնով։ Հալքի նախագահը իրաւասու չէ ազգի կամքին դէմ գործելու։ Իր նպատակն է Թուրք քաղաքական կեանքը քաշկռտել դէպի ամուլ կռիւներ։ Չի կրնար գաղափարական գետնի վրայ վիճաբանիլ եւ ամէն ինչ անձնականութեան կը տանի։

Գալով իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց, Տէմիրէլ սպառնաց անկախ Թուրք դատարաններուն առջեւ պատժական եւ իրաւական դատեր բանալ, հրաւիրելով ամբաստանողները, որ ապացուցանեն իրենց վերագրումները։

Այսպէս թէ այնպէս, ծանր տագնապ մը կը ցնցէ ներկայիս Թուրքիան։ Կուսակցական հակամարտութիւններ։ Նախանձ։ Աթոռամարտ։ Անձնական ատելութիւններ եւ հակառակութիւններ կը թունաւորեն ներքին կեանքը։

Կը թուի թէ բոլոր երեսփոխաններն ու ծերակուտականներն ալ նախարար ըլլալ կ՚ուզեն։

Ատալէթի ներկայացուցչական ժողովի իր փակման ուղերձին մէջ վարչապետը դիտել տուած է, որ կուսակցութեան մէջ գաղափարական տարակարծութիւն մը խնդրոյ առարկայ չէ եղած ցարդ։ Ատալէթ ունի 359 խորհրդարանական անդամներ, որոնք բոլորն ալ դահլիճին մէջ տեղ գրաւելու արժանի ընկերներ են եւ գնահատելի կը գտնէ անոնց իբրեւ նախարար երկրին ծառայելու բաղձանքը։ Սակայն դահլիճին մէջ միայն 24 նախարարի տեղ կայ։ Եթէ 359ը 24ով բաժնենք, 15 դահլիճ կը կազմուի...

Վերջացնելէ առաջ «Թրքապատումը», արձանագրենք, որ «չէրիաթճիական» նոր կուսակցութիւն մը կազմուած է վերջերս Անգարայի մէջ Միլլի Նիզամ անունով։ Հիմնադիրներէն Նէճմէտտին Էրպաքան յայտարարած է թէ կուսակցութեան առաջին հիմնադիրը Սուլթան Ապտիւլ Համիտն է։ Ներկաները արաբերէն աղօթքներով դիմաւորած եւ յաճախակի ընդմիջած են ճառախօսները։

Վերադարձ դէպի կրօնական մոլեռանդութիւն եւ յետաշրջութիւն։

Ո՞ւր ես, Աթաթիւրք։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Իսրայէլեան ուժերը եօթը ժամ տեւող գործողութեան մը ձեռնարկեցին առջի օր, Մեռեալ ծովի շրջագիծին մէջ։ Յանկարծակի կերպով սահմանը անցնելէ ետք գրաւման տակ պահեցին Մէյն Զախրայի հովիտը, որ Պաղեստինցի արձակազէններու կայան մըն է՝ դէպի Իսրայէլ իրենց մուտքի ճամբուն վրայ։ Կռիւներու ընթացքին սպաննուեցան քանի մը արձակազէններ, գերի բռնուեցան ուրիշներ եւ բազմաթիւ զէնքեր, որոնց մէջ փոքր նաւակներ։

Իսրայէլեան շրջանակները այս գործողութիւնը «նախազգուշական» քայլ մը կը նկատեն։ Արդարեւ, զինուորականները մտահոգուած են, որ եղանակի բարելաւումին հետեւանքով, Պաղեստինցիները, ինչպէս ամէն ամառ, այս անգամ եւս խափանարարական լայն գործողութիւններ կատարեն գրաւեալ շրջաններու մէջ։

Պաղեստինցիները սկսան հեռանալ Հարաւային Լիբանանէն, ինչպէս հաղորդուած էր լուրը առջի օր։ Այսուհանդերձ, ապատագրական ճակատի կեդրոնատեղին հերքեց, թէ այդ «պարպումը» կը կատարուի իբրեւ հետեւանք Թել Ավիվի սպառնալիքին։ Այդ ուժերը սահմանուած էին հեռանալու եւ հաստատուելու Յորդանան։ Այս է տրուած պաշտօնական բացատրութիւնը։

Իսրայէլի Պաշտպանութեան Նախարարը՝ Զօր. Տայեան, իսրայէլեան Խորհրդարանին ներկայացուց Պաղեստինցիներու կրած վնասներու հաշուեկշիռը՝ 1969ին։ Համաձայն զօրավարին՝ 586 Արաբներ սպաննուած են, 2600 հոգի ձերբակալուած են։ Հազար թեթեւ զէնքեր, նոյնքան թիւով ականներ եւ հարիւրի չափ պազուքաններ գրաւուած են, առանց հաշուելու կարեւոր քանակութեամբ ռազմամթերքի գրաւումը։ Տայեան վստահեցուց, որ Պաղեստինցիները անցեալ տարի կորսնցուցած են իրենց ուժին 86 տոկոսը։

Աւելցնենք նաեւ որ իսրայէլեան օդուժը քանի մը առիթներով ռմբակոծեց Սուէզի եգիպտական դիրքերը։ Տամիէթ քաղաքին մօտ քանդեց ռատարի կայան մը։ Համաձայն Թել Ավիվի՝ եգիպտական երկու Միկ-21 օդանաւեր զգետնուած են։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՕՆԱԿԱՆ յաւելեալ օրեր նշանակուեցան Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ։ Ասոնք են՝ Շաբաթ, Մայիս 2, Երկուշաբթի Յուլիս 13 եւ Շաբաթ Դեկտեմբեր 26։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ ձայնասփիւռէն պիտի խօսի Հինգշաբթի Մարտ 12ին։ Հարցազրոյցը պիտի ընէ՝ «Ֆրանս-Սուար»էն Սերժ Մաֆէռ։

ՏԷՄԻՐԷԼ կազմեց նոր Դահլիճը որ յար եւ նման է նախորդին։ Խորհրդարանին պիտի ներկայանայ Երկուշաբթի օր եւ վստահութեան քուէն ստանայ, հաւանաբար, շաբթու վերջ։

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ շարունակուեցան Ուրբաթ օր ուսանողական կարգ մը օջախներու մէջ։ Ծանր բախումներ տեղի ունեցան իրաւաբանութեան եւ տնտեսական լսարանը (Ռիւ տ՚Ասաս), ուր 10-12 վիրաւոր կար։ Բախումները տեղի ունեցան ծայրայեղ-աջ եւ ծայրայեղ-ձախ տարրերու միջեւ։ Նանթէռի դէպքերուն հետեւանքով, նիւթական վնասները կը հասնին 52 միլիոն հին ֆրանքի։ Ուրբաթ օրուան Նանթէռի ցոյցը որ արտօնուած էր կառավարութեան կողմէ, ոչ մէկ միջադէպի առիթ տուաւ։ Սէն Լազարի կայարանը Հանրաժողովի Թատերաբեմի վերածուած էր Ուրբաթ իրիկուն, ուր ուսանողները իրենց հոգերը կը փորձէին բացատրել ժողովուրդին։

ՊԵԼԺԻՈՅ Ֆապիոլա Թագուհին Փարիզ եկած է եւ այցելած Ֆլաման արուեստի ցուցահանդէսը։ Շաբաթ ցերեկ հիւրն էր Հանրապետութեան Նախագահին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱԴ. Կ. ՄԵԼԻՔ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Անուանի բանասէրին թաղումը կատարուած է Փետրուար 26ին, մայրաքաղաքին պանթէօնին մէջ։ Ակադեմականին դագաղը նախ զետեղուած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի դահլիճին մէջ, ուր պատուոյ պահակ կեցած են Բ. Մուրատեան, Ն. Յարութիւնեան եւ ուրիշներ։ Գերեզմանատան մէջ խօսած են Գ. Դաւթեան (քարտուղար Գիտութիւններու Ակադեմիայի), Բ. Առաքելեան, Էդ. Աղայեան, Ա. Սարգսեան եւ Ս. Արեւշատեան։

— Այսօր մենք հրաժեշտ կուտանք գիտնական մեծ դէմքի մը, — ըսած է իր դամբանականին մէջ ակադ. Գ. Դաւթեան, — Կ. Մելիք-Օհանջանեանի գրչին կը պատկանին հայ ժողովրդական բանահիւսութեան, հին գրականութեան, պատմութեան, արեւելագիտութեան, բնագրագիտութեան վերաբերեալ տասնեակ մնայուն աշխատութիւններ։ Ան արեւելագիտութեան հիմնադիրը եղաւ Հայաստանի մէջ։

Ա. ԼԱ. ԹՈՒՐՔԱ ՈՃԻՐ

Պոլսոյ թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան նողկալի ոճիրի մը, հետեւեալ մանրամասնութիւնները տալով.—

Նողկալի եւ ընդվզեցուցիչ ոճիր մը գործուեցաւ երէկ իրիկուն, Փանկալթի, Եունուսպէյ փողոց, թիւ 22 տան մէջ, ուր կը բնակէր 82 տարեկան կոյս աղջիկ մը հայ կաթոլիկ Իզապէլ Անտոնեան։ Ոճրագործն է երկաթագործի 15 տարու աշկերտ մը, Հասան Մըրղ, որ նախ անպատուած է իր մեծ մօրը չափ ծերունի աղջիկը, եւ մատներովը կոկորդը սեղմելով խեղդած է զայն։

Իզապէլ Անտոնեան, որ աղջիկն էր նախկին Ֆրանսական հիւպատոսի մը, օր մը առաջ իբր գող ամբաստանած էր Հասանը, որ կ՚աշխատէր իր տան դէմնայարկի երկաթագործարանին մէջ եւ երբեմն իր տունը կուգար ու կ՚երթար, պնակ, դգալ, պատառաքաղ եւայլն ուզելու համար։ Իզապէլ Անտոնեան քանի մը օր առաջ տեսած էր թէ իր տունէն առարկաներ գողցուած են, զացած էր գանգատիլ Հասանի վարպետին, որ իր խանութէն վռնտած էր Հասանը։

Դեռատի չարագործը, ասկէ զայրացած, երէկ իրիկուն գնաց Իզապէլի տունը, դուռը զարկաւ եւ ներս խուժեց, յարձակեցաւ Օր. Անտոնեանի վրայ, որ բնաւ չէր ամուսնացած եւ կը հպարտանար իր կուսութիւնով։

— Դուն զիս գործէս հանել տուիր, պոռաց Հասան, զիս գող ըրիր, հիմա ես ալ քեզ պիտի անպատուեմ, դուն ալ պիտի տեսնես։

Հասան բռնի ուժով գոհացուց իր կիրքը, միւս կողմէ կոկորդը սեղմելով խեղդամահ ըրաւ ծերունի օրիորդը, եւ փախաւ։

Չարագործը ուշ ատեն ձերբակալուեցաւ Գասըմփաշայի մէջ, եւ ոստիկանութեան ըսաւ.— Զիս իբր գող ամբաստանեց, ես ալ իր կուսութիւնը խլել ուզեցի, նպատակս սպաննել չէր, բայց պոռալ սկսաւ, կոկորդը սեղմեցի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

3) Մեկնակէտ ունենալով Երեբունիի պալատին որմնանկարները, յօդուածագիրը 2000 տարուան հնութիւն մը կը վերագրէ հայկական նկարչութեան: Փրոֆ. Մառի յայտնաբերած 30 եկեղեցիներուն մէջ գտնուած են խճաքարեր եւ որմնանկարներ. ըստ պատմական աղբիւրներու Աղթամարի, Անիի, Դուինի պալատներուն պատերը զարդարուած էին աշխարհիկ նիւթեր ներկայացնող որմնանկարներով:

Մանրանկարչութիւնը մեծ թափ առած է Այրուբենի գիւտէն ետք 5րդ դարուն: Աւետարաններուն գունազարդ մանրանկարները կը ներկայացնեն Յիսուսի կեանքէն դրուագներ նաեւ կենցաղային, թատերական, կրկէսի տեսարաններ: Յիշուած են Էջմիածնի փղոսկրէ Աւետարանը (989 թ.), աշխարհիկ նիւթեր ներկայացնող առաջին մանրանկարը՝ Աւարայրի ճակատամարտը նկարազարդուած 1482 թուին:

25.000ի մօտ գեղանկարուած մանրանկարներուն մեծ մասը 9–10րդ դարերու անանուն նկարիչներու գործեր՝ կը կրեն հեթանոսական եւ բիւզանդական ազդեցութիւն, բայց մանաւանդ կը յիշատակէ 12–14րդ դարերու Կիլիկեան դպրոցը, նկարիչ Թորոս Ռոսլին, ինչպէս նաեւ Վանի, Աղթամարի (14րդ) դպրոցները, այս վերջինները իրապաշտ, առօրեայ կեանքէն պատկերներ ներկայացնող մանրանկարներով:

Բնականաբար այսպիսի համառօտ տեսութեան մը մէջ, մօտ տասը դարերու հայկական գեղանկարչութեան, նկարազարդ ձեռագիրներու, մանրանկարներու գեղեցկութեանց եւ զանազան դպրոցներու մասնայատկութեանց վրայ ծանրանալ կարելի չէ, մանաւանդ որ մանրանկարի մը մէջ նրբերանգ գոյներն են որ զգացնել կուտան նկարիչին ինքնատիպ տաղանդը եւ ճաշակը, սակայն աչքի առջեւ ունինք նկարչութեան մաս կազմող որմնանկարչութիւնը, որմէ թէեւ պատառիկներ միայն հասած են մեզի, սակայն 10րդ դարուն նկարչութեան արուեստի փայլուն գործեր են Աղթամարի, Տաթեւի եւ աւելի ուշ Հոնենցի եկեղեցիին որմնանկարները, այս վերջինները թէեւ վրացական արձանագրութիւններ կը կրեն, բայց հայ արուեստագէտներու կողմէ նկարուած: Ըստ Ստ. Օրբելեանի, Սիւնիքի եկեղեցիներուն մեծ մասը, չքեղ նկարներով զարդարուած էին:

4) Շատ կարճ յօդուած մը նուիրուած է զարդարուեստներու կամ մանրարուեստներու (Ար տէֆոռաթիֆ): Հին դարերէ ի վեր Հայերը վարպետ են եղած մետաղաչինութեան մէջ կ'ըսէ յօդուածագիրը եւ կը յիշէ Բ. Ա. երկրորդ հազարամեակին Կիրովականի մէջ գտնուած ոսկիէ եւ արծաթէ իրեղէնները, որոնք կը վկայեն զրուագումի զարգացած արհեստը:

Մետաղի վրայ աշխատանքը մեծ թափով յառաջ տարուած է ինչպէս կը հաստատեն անագէ եւ դրոշմուած արծաթէ առարկաները որոնք մասնաւորապէս 17րդ – 18րդ դարերու գործեր են: Բրուտագործութիւնը նմանապէս մեծ ծաւալում գտած է երկրաչափական եւ ոճաւորուած կենդանիներու գծագրութիւններով:

Որքան որ գիտենք հայկական մանր արուեստներու նուիրուած ամբողջական եւ առանձին հատորներ Ֆրանսերէն լեզուով չեն երեւցած, բացի մենագրութիւններէ եւ մասնակի ուսումնասիրութիւններէ՝ արուեստի գիրքերու եւ ուսումնաթերթերու մէջ:

Փրոֆ. Մառի եւ Օրբելիի պեղումները Անիի մէջ, ինչպէս նաեւ վերջին տասնամեակներու ընթացքին Դուինի, Անբերդի, Գառնիի պեղումները Հայաստանի մէջ, եկան մանր արուեստներու վերաբերեալ (երկաթագործութիւն, ապակեգործութիւն, ոսկերչութիւն, կաշեգործութիւն, խեցագործութիւն) հարուստ նիւթ հայթայթել Երեւանի թանգարաններուն:

Բարեբախտաբար մեր ձեռքն են հասած նաեւ 11րդ դարէն սկսեալ, արծաթէ քանդակազարդ Աւետարաններու կողքեր, մասունքի պահարաններ, արծաթէ տուփեր, եռափեղկ սրբութիւններ դրուագուած եւ ոսկեջրուած որոնք մանր արուեստները ներկայացնող ոսկերչութեան գեղեցիկ եւ նրբարուեստ նմոյշներ են գործուած՝ Կիլիկիոյ եւ մայր Հայաստանի մէջ: Էջմիածնի թանգարանը շատ հարուստ է բազմատեսակ թանկագին իրեղէններով:

5) Վերջին գլուխը նուիրուած է գորգերուն: Ծանչցուած ամենահին նմոյշները կ'ըսէ յօդուածագիրը 15–18րդ դարերու սկիզբները գործուած են, իմանք շատ թանկագին:

Հին ժամանակներէ ի վեր, հայկական արտադրութիւնները անուանի են եղած իրենց նուրբ գործուածքներով: Պարսկական եւ թրքական արքունի գործարաններուն մէջ շատ փնտռուած էին հայ արհեստաւորները: Կը բերէ Մարկօ Փոլոյի վկայութիւնը: Այսուհանդերձ քիչ բան գիտենք այս երկրին գորգաչինութեան արուեստին նկատմամբ: Արեւմուտք ներմուծուած գորգերուն ծագումը դժուար է հաստատել եւ կը յիշէ Լեհաստանի Սիկոմոնտ Գ. Թագաւորին պարագան որ 1604ին հայ գորգավաճառէ մը գնած էր Միջին Արեւելքի գորգեր մեծ թիւով, որոնց մէկ մասը կը գտնուի այժմ Միւնիխի Թանգարանը:

Հայկական գորգերը ունենալով հանգերձ իրենց յատկանշական գիծերը, դժուար է զուտ հայկական ոճ մը բնութագրել, որովհետեւ Հայերը միշտ յարաբերութեանց մէջ են եղած Պարսկաստանի եւ Փոքր Ասիոյ ժողովուրդներուն հետ, սակայն հակառակ մեր ծանօթութիւններուն անբաւարարութեանց, կ'աւելցնէ յօդուածագիրը, կրնանք հասարակաց գիծեր գտնել զանազան շրջաններուն գործուած գորգերու մէջ, ինչպէս հայկական վիշապները 16րդ դարուն, որուն մէկ օրինակը Պերլինի Տահլէմ Թանգարանին մէջ:

Արդարեւ մեր ծանօթութիւնները սահմանափակ են գորգաչինութեան մասին: Զանազան ուսումնասիրութիւններէ քաղելով կրնանք հետեւցնել թէ արաբական աղբիւրները մեծ հիացումով կը խօսին հայկական գորգերու մասին որոնք արար խալիֆաներու ղրկուած մեծարժէք նուէրներուն եւ տարեկան տուրքերուն մաս կը կազմէին:

Ըստ հայ մասնագէտներու, ամենահին ճանչցուած գորգը, գործուած 1202ին, կը գտնուի Վիեննայի մէջ: 14րդ դարու վերջերը կ'երեւին վիշապազարդ գորգերը: «Անահիտ» անունը կրող գորգը, վիշապի եւ արծիւի պատկերներով, գործուած է 1330ին, իսկ Լոնտոնի Ալպէր եւ Վիքթորիա Թանգարանին գորգը կը կրէ «Գոհարիկ» անունը, գործուած 1680ին: Վիշապի գորգեր կան Պերլինի Թանգարանին մէջ որոնցմէ մէկը նկարիչ Վէնէցիանօ վերարտադրած է Սիէնայի քաղաքին հիւանդանոցին՝ որմնանկարներուն վրայ. ըստ հայ մասնագէտներու, 13րդ դարու գործ կը համարուի:

Թէեւ Հայաստանէն դուրս, զանազան քաղաքներու մէջ հայկական գործեր պատրաստուած են հայ վարպետներու ձեռքով, բայց Հայերը մասնաւորապէս նպաստած են Պարսկաստանի գորգաչինութեան զարգացման: Շահ Աբբաս 17րդ դարուն, հայ արհեստաւորներ եւ գորգագործներ բռնի տարած է Սպահան:

Հայկական գորգի գունաւոր նմոյշ մը 17րդ դարէն, ոճաւորուած վիշապներով, կը զարդարէ բնագրին վերջին էջը: Արագ ակնարկ մը միւս գունաւոր լուսանկարներուն որոնք կը ներկայացնեն Էջմիածնի, Հոփիսիմէի, Անիի մայր եկեղեցիին, Աղթամարի, Ապուղամրիցի եկեղեցիները իրենց յատակագիծերով: Քանդակագործութեան նմոյշ՝ Աղթամարի մէկ քանդակը եւ 12րդ դարէն՝ Իսկուհի անունով անծանօթ թագուհիի մը գլուխը՝ զուրկ հայկական դիմագիծէ (Հայկական Թանգարան, Փարիզ), կը տարակուսինք որ հայ արուեստի գործ մը ըլլայ: Էջմիածնի 5–7րդ դարերու պատկանող քարակոթողը որ կը զարդարէ նաեւ «Լէ Միւզ»ի արտաքին կողքը, իր գործադրութեամբ նախնական արուեստի դրոշմ կը կրէ թէեւ, սակայն ծալապատիկ նստած Աստուածամօր եւ գինքը շրջապատող պատկերներուն ոճը ուշ ժամանակի գործ մը ենթադրել կուտան: Աղթամարի խաչքարը՝ հայկական խաչքարերը յատկանշող քանդակազարդ բարձր արուեստը ցայտուն կերպով չի յայտնաբերեր:

Հայ մանրանկարչութեան նմոյշներէն՝ Մլքէ Թագուհիին (10–11) չքեղ Աւետարանին՝ Աստուածամօր վերափոխման մանրանկարը և Շանթիյլիի Թանգարանէն խորանի զարդարանք մը աւելի ուշ ժամանակի գործ են:

Վերջապէս մանր արուեստներու մաս կազմող երեք գեղեցիկ իրեղէններ Փարիզի Հայկական Թանգարանէն, կուգան ամբողջացնել շարքը այս լուսանկարներուն:

Գեղարուեստասէր ընթերցողը հետաքրքրութեամբ պիտի դարձնէ Համայնագիտարանին գեղազարդ լուսանկարներով էջերը, ուր կ'արտացոլան հայ ժողովուրդին բազմադարեան սերունդներու ստեղծագործ ուժը եւ տաղանդը:

Դարերու ընթացքին, յաճախադէպ պատերազմներու արհաւիրքներէն հազիւ սթափած՝ հայ շինարար ձեռքը, ոգեշնչուած հաւատքի եւ արուեստի բոցավառ շունչով, վեր կը բարձրացնէ փոքր բայց հնարագիտ, զօրաւոր շինութիւններ, կը քանդակազարդէ քարակոթողներ, կը նկարազարդէ մագաղաթներ որոնցմէ ոմանք դեռ երէկ անյայտ, այսօր երբ հնախօսներու անխոնջ պրպտումներուն շնորհիւ, դարերու կուտակուած փոշիներէն լոյս աշխարհ կուգան, իրենց վրայ կը հրաւիրեն հիացումով, հնագէտներու արտասովոր եւ խուզարկող նայուածքները:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

ՕՖԵԼԻԱ ՋԱՆԵԱՆ-ՔՐՄՈՅԵԱՆ

(1900–1970)

Ինչպէս գրեցինք, Յունուար 12ին Պոսթընի մէջ իր մահկանացուն կնքեց Տիկին Օֆելիա Քրմոյեան, ծնեալ Ջանեան: Իրմէ երեք օր վերջ, Յունուար 15ին Լոս Անճելըսի մէջ իր աչքերը յաւիտենութեան կը փակէր Տիկին Էլլէն Բիւզանդ: Տարօրինակ ճակատագիր եւ զարմանալի ողբերգութիւն: Կեանքի մէջ մտերիմներ ու բախտակից, մահուան մէջ եւս իրարու պիտի հետեւէին այս երկու զաղափարական կիները: Զիրար ճանչցեր էին Թիֆլիզի Յովնանեան Օրիորդաց վարժարանի յարկին տակ: Յետոյ, Հայաստան, Փարիզ, հուսկ ուրեմն Ամերիկա ջերմ բարեկամութեամբ պիտի կապուէին իրարու հետ, լծուելով հանրային նոյն աշխատանքներուն:

Ողբացեալ Օֆելիա Քրմոյեան ծնած էր 1900ին՝ Գողթան գաւառի Ջանեան ծանօթ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

Եւ Վահան ոտքի ելլելով՝ մնաս բարով ըսաւ վաճառականին ու դուրս ելաւ գրասենեակէն:

— Խե՛ղճ տղայ, մրմնջեց Բարսեղ էֆէնտի երբ առանձին մնաց, որչա՛փ կը սիրէ եղեր Զարուհին եւ որչափ լաւ պիտի ըլլար եթէ իրարու հետ ամուսնանային... եթէ գիտնայի որ այսպէս շուտով պիտի կրնայ փախչիլ ու գալ ու երթալ Եւրոպա հաստատուիլ, թերեւս տարբեր կարգադրութիւն մը կ'ընէինք... բայց ափսո՛ս, ալ անօգուտ է, եղածը եղած է:

Եւ վաճառականը խորին մտածութեան մը մէջ թաղուեցաւ:

Արդարեւ ընտանեկան հոգեր զինքը հետզհետէ կ'ընկճէին: Իր փեսան՝ Լեւոն Կապարեան, հազիւ ամուսնացած, անտանելի դառնալ կը սկսէր:

Երբ առաջին անգամ իրեն առաջարկած էին Զարուհիին հետ ամուսնանալ՝ խանդավառութեամբ ընդունած էր, թէեւ զարմանալով այդ անակնկալ առաջարկութեան վրայ, որուն ներքին պատճառները նախ չէր կրցած գուշակել:

Բարսեղ էֆէնտի որոշած էր որ օժիտ պիտի չտար աղջկանը, այլ Լեւոնը տունփեսայ պիտի առնէր եւ միեւնոյն ատեն անոր պիտի օգնէր իր ապարէզին մէջ: Երիտասարդը այս առաջարկը ընդունած էր գործը չխանգարելու եւ միեւնոյն ատեն ինքզինքը անշահախնդիր ցոյց տալու համար:

— Մէյ մը աղջիկը առնեմ՝ յետոյ դիւրին է ամէն բան, մտածած էր:

Ամուսնութենէն ետք իմացած էր թէ ինչ պարագաներու տակ եւ այնքան աճապարանքով զինքը ամուսնացուցած էին Զարուհիի հետ եւ այն ատեն մտածած էր թէ որքան կրնար օգտուիլ իր ներկայ վիճակէն:

Իր ամուսնութենէն գրեթէ երկու շաբաթ ետքը արդէն սկսած էր պահանջկոտ դառնալ, իբրեւ բացարձակ տէր վարուիլ տան մէջ եւ ամէնուն հասկցնել թէ իրենց փրկիչը եղած էր Զարուհիին հետ ամուսնանալով:

Այս ընթացքը անտանելի էր վաճառականին համար, բայց խեղճը կը համակերպէր:

Ու հիմա Վահանին մեկնումէն ետքը, բոլոր այս ընտանեկան խնդիրներուն վրայ կը մտածէր դառնութեամբ:

Յանկարծ դուռը զարկին:

— Մտէք, ըսաւ վաճառականը իր մտածումներէն սթափելով:

Դուռը բացուեցաւ եւ Լեւոն երեւցաւ՝ մտերմական բարեւ մը տալէ ետքը՝ Թիկնաթոռի մը մէջ նստաւ եւ ըսաւ.

— Բարսեղ էֆէնտի, կը փափաքիմ ձեզի հետ քիչ մը առանձնակի խօսիլ:

— Խօսէ տեսնենք, պատասխանեց վաճառականը դժգոհ կերպարանքով մը:

— Կարծեմ ատենը եկաւ որպէսզի վերջնական կարգադրութիւն մը ընենք, շարունակեց երիտասարդը:

— Ինչի՞ մասին...

— Իմ վիճակիս մասին:

— Ձեր վիճակը ի՞նչ ունի որ, հարցուց վաճառականը:

— Իմ վիճակս պարզապէս անտանելի է ու այսպէս չի կրնար շարունակել:

— Կ'աղաչեմ բացատրեցէք ձեր միտքը:

— Շատ լաւ կը հասկնաք ինչ որ ըսել կ'ուզեմ... նախ յիշեցէք, Բարսեղ էֆէնտի, որ դուք եկաք գիս գտաք եւ ստիպեցիք որ ձեր աղջկան հետ ամուսնանամ:

— Այդ խօսքերուն ի՞նչ տեղը կայ հիմա:

— Համբերեցէք եւ պիտի տեսնէք: Եւ գիտէք թէ որքան ազնուութեամբ վարուեցայ դրամօժիտի եւայլն խօսք բերանս չառի եւ ձեր առաջարկութիւնը ընդունեցայ, առանց որեւէ դիտողութեան: Ուրիշ մը տեղս ապահովաբար այդպէս պիտի չվարուէր, պիտի ուզէր գործը հաստատ կապել եւ մանաւանդ օգտուիլ ձեր նեղ դրութենէն, որովհետեւ թէեւ այդ հաճելի ամուսնութեան բուն պատճառը ետքէն իմացայ, այսուհանդերձ ինքզինքնիդ ստիպուած կը նկատէիք աղջիկնիդ ինծի տալու: Ես ապուշ մը չեմ եւ շատ դիւրաւ կը տեսնեմ կամ կը գուշակեմ ամէն բան: Ինչ որ է, հակառակ այդ ամէնուն՝ ես իմ ազնուութիւնս պահեցի, կատարեալ ճէնթլմէնի մը պէս վարուեցայ, սոսր հակառակը կրնա՞ք պնդել:

Վաճառականը ստիպուած՝ ակամայ գլխով ժխտական պատասխան մը տուաւ:

— Ձեր խոհականութեան վրայ վստահելով կը կարծէի որ անշուշտ դուք ինքնին պիտի մտածէք եւ ամուսնութենէն ետքը պէտք եղած կարգադրութիւնները ընէք: Արդ, ամիսը անցաւ ահա եւ ձեր կողմէ դեռ բան մը չըրիք:

— Բայց ի՞նչ կ'ուզէիր որ ընէի, գոչեց Բարսեղ էֆէնտի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(62 – Շար.)

զոկ ընտանիքին մէջ: Ջոկերու հայրենիքին կեդրոնն է Ագուլիս, որ շրջապատուած է մօտ երեսուն հայկական գիւղերով: Ներկայիս Նախկրայի մաս կը կազմէ եւ կը գտնուի Նախիջեւանէն արեւելք, լեռնաշղթայի լանջերուն: Գողթան գաւառի զաւակ էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ այլ ականաւոր դէմքեր, որոնք դեր մը կատարած են ազգային կեանքի մէջ:

Ջանեան ընտանիքը փոխադրուած էր Թիֆլիզ առեւտրական գործով: Օֆելիա իր կրթութիւնը ստացած է Յովնանեան վարժարանին մէջ, ուր աշակերտուհիները կը դաստիարակուէին իբրեւ ապագայ ուսուցչուհիներ հայ դպրոցներու: Աշակերտութեան շրջանին արձակուրդի ամիսներուն եւ չարթուան հանգիստի օրերուն կը հետեւէր գթութեան քոյր դառնալու դասընթացքին: Պատերազմի տարիներուն ա՛յնքան պէտք կար Երիտասարդ աղջիկներու օժանդակութեան: Օֆելիա աշխատանքի կը լծուի Թիֆլիզի հիւանդանոցներուն եւ որբանոցներուն մէջ:

1920 Յունիսին աւարտելով Յովնանեան վարժարանը կը փոխադրուի Երեւան, ուր Արովեան փողոցի մէկ հիւանդանոցին մէջ կը ծառայէ իբրեւ գթութեան քոյր:

Նոյեմբեր 18ին կ'ամուսնանայ յայտնի դաշնակցական գործիչ Կարինեցի Վահագն Քրմոյեանի հետ: Դժնդակ օրեր էին Հայաստանի համար: Դեկտեմբեր 2ին կը հաստատուի խորհրդային վարչաձեւ: Նորեկ իշխանութիւնը կը ձերբակալէ ու կը բանտարկէ բոլոր յայտնի դաշնակցականները: Քրմոյեան ժամանակ մը փախստական՝ կը յաջողի անցնիլ Թիֆլիզ, ուր չուտով իրեն կը միանայ կինը, որուն մայրը կը մահանայ շատ չանցած: Ընկեր Վահագն պարսկական անցագիր մը ճարելով կը մեկնի Պոլիս: Օֆելիա մասնաւոր դասեր կուտայ Թիֆլիզի մէջ՝ ապրելու համար:

Ութ ամիս վերջ Օֆելիա եւ իր նորածինը՝ Գուրգէն՝ կը յաջողին փոխադրուիլ Պոլիս, ուր նոր տուն-տեղ կը կազմեն եւ քանի մը տարի երջանիկ կեանք մը կ'ապրին, բոլորուած «Ճակատամարտ»ի չուրջ եւ շրջապատուած ընկերներով ու ազգականներով:

1924ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ժ. Ընդհ. Ժողովին մասնակցելու համար Փարիզ կուգայ ընկեր Քրմոյեան, ուր քանի մը ամիս վերջ իրեն կը միանան կինն ու երախան: Փարիզի մէջ այր եւ կին աշխատանքի լծուեցան ապրուստ ճարելու համար: Տնտեսական ծանր կացութեան ենթարկուեցան:

1927ի աշնան Հ. Յ. Դ. Հիւսիսային Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի հրաւէրով իբրեւ գործիչ Ամերիկա մեկնեցաւ ընկեր Քրմոյեան, Փարիզ ձգելով կինն ու զաւակը: Ողբացեալ Տիկին Օֆելիա շատ ծանր օրեր ապրեցաւ Ֆրանսայի մէջ, — Փարիզ ու պահ մը Մարսէյլ, ամբողջ քանի տարի, մինչեւ որ 1947ին ամուսինը քաղաքացի դառնալով կրցաւ Ամերիկա տանիլ զինքն ու Գուրգէնը:

Փարիզի մէջ Տիկին Քրմոյեան եռանդուն գործունէութիւն ունեցաւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մէջ, դառնալով Շրջանային Վարչութեան անդամ: Քանի մը տարի վարեց նաեւ օգափոխութեան կայանի տեսչուհիի պաշտօնը:

Ամերիկայի մէջ, նիւթական հոգերէ ազատ, աւելի լայն ժամանակ կրցաւ յատկացնել հանրային գործին: Իբրեւ անդամ Հ. Օ. Մ.ի Հարաւային Պոստոնի մասնաճիւղին, մասնակցեցաւ պատգամաւորական ժողովներու: Իբրեւ գործիչ Հ. Օ. Մ.ի՝ այցելեց մօտիկ կամ հեռաւոր զանազան մասնաճիւղերու, ձեռնհասօրէն գլուխ հանելով իրեն յանձնուած պարտականութիւնները: Նոյնիսկ անդամակցեցաւ Հ. Օ. Մ.ի Կեդրոնական Վարչութեան:

Հայ Օգնութեան Միութեան մէջ իր կատարած աշխատանքին առընթեր նուիրուեցաւ նաեւ կրթական գործին, որ շատ մօտիկ էր իր սրտին: Պոստոնի շրջանին եւ այլ քաղաքներու մէջ հիմնեց հայերէնի դասընթացքներ, պատրաստեց աշակերտական խումբեր, որոնց սորվեցուց մայրենի լեզուն: Բազմաթիւ աշակերտներ սիրով կապուեցան իրեն եւ դարձան սերտ բարեկամներ:

Հայերէնի դասընթացքներու զուգահեռ կազմակերպեց նաեւ թատերական ներկայացումներ եւ հանդէսներ, մեծ նուիրումով: Մասնաւոր յատկութիւն ունէր այդ ճիւղին մէջ եւ իր ղեկավարած ձեռնարկները միշտ ջերմ ընդունելութեան արժանացած են: Շատեր իրեն կը դիմէին, իրենց հանդէսները կազմակերպելու համար:

Ծնած էր բարեկեցիկ ընտանիքի մը ծոցին մէջ դարուս սկիզբը: Մանուկ հասակին ճաշակած էր պատերազմի դառնութիւնները: Յետոյ հալածական բոյն կազմած՝ քաղաքական վերիվայրումներ զինքը դարձուցեր էին գաղթական, երկրէ երկիր թափառական, նիւթական խիստ դժնդակ պայմաններու տակ: Հեռու ամուսինէն, երկու տասնեակ տարիներ իր անչափահաս զաւկին հետ տառապած էր, համբերութեամբ տանելով իր խաչը:

Անցեալ տարի կը փափաքէր այցելել Հայաստան, անգամ մը եւս տեսնելու համար իր հարազատներն ու սիրելիները, սակայն իր առողջական վիճակը թոյլ չտուաւ ճամբորդել: Իրեն տեղ զաւակը գնաց Հայաստան անցեալ Սեպտեմբերին եւ լաւ լուրեր տարաւ իր մօր բոլորի մասին:

Ժամանակէ մը ի վեր քայքայուած էր առողջութիւնը: Բժշկական բոլոր խնամքները անզօր եղան փրկելու զինքը: Անողոք հիւանդութիւնը վերջ տուաւ իր բազմաչարչար կեանքին: Զինքը ճանչցողներ երբե՛ք պիտի չմոռնան իր քաղցր յիշատակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԱՆԴԷՍ

ՊԵՐԼԻՆ.— Փետրուար 22ի Կիրակի օրը տեղի ունեցաւ Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց յիշատակի տօնը Արեւմտեան Պերլինի Կրունէվալտքիրշէի մատուռին մէջ:

«Տէր կեցո՛ դու զՀայս»ը նուագեց Տիկին Շուշան Հանըմեան, զոր ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս:

Պ. Ֆրունճեան խօսեցաւ բնաբան առնելով՝ «Մահ ոչ-իմացեալ մահ է, մահ իմացեալ՝ անմահութիւն է»: Ցազկերտ Բ.ի համբրանացման քաղաքականութեան ճամբուն վրայ Հայերը ամէնէն հաստատուն կռուանը կը ներկայացնէին քրիստոնէութեան մէջ եւ հարկ կը համարէր զանոնք կրօնքով դրադաշտ դարձնել, բայց Հայերը Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեամբ վերջնականապէս կապուած էին քրիստոնէական բարոյական կեանքին եւ յանձն առին անհաւասար կռուին մէջ մտնել «վասն կրօնի եւ հայրենեաց»:

Բանախօսը ընդգծեց որ նորագոյն վերլուծումները կը համոզեն մեզ որ «աշխարհագրական դիրքի բերումով» քաղաքականութիւնը 1520 տարի առաջ եւ հիմա մեծ դեր ունի հայ ժողովուրդի ճակատագրական որոշումներուն մէջ, եւ մէջ բերաւ զուգահեռական երեւոյթներ 1915ի Մեծ Եղեռնի պատճառներէն եւ այդ առթիւ յառաջ եկած հերոսամարտներէն՝ ինչպէս են Վասպուրականի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի, Մուսա լերան եւ այլ անհաւասար կռիւները եւ հայ կանանց պատուախնդրական արարքները՝ մինչեւ Եփրատի հոսանքն ի վար նետուիլը...:

Ներկայիս կեանքի զոհաբերութիւն չի պահանջուիր, այլ ազգապահպանում. ատոր կարգախօսը նաեւ Վարդանանց ոգիով: Հարկ է մեզի աւելի ամուր կառչիլ Հայաստանեայց եկեղեցիին եւ հայկական դպրոցին:

Պր. Հ. Պետրոսեան արտասանեց Սրբուանձտեանցի «Թէ հայրենեաց պսակադիր Գողթնի քնարք լռեր են» Վարդանանց նուիրուած ծանօթ քերթուածը, իսկ Օր. Արմինէ Հանըմեան արտասանեց Վահան Թէքէեանի «Խորհուրդ Վարդանանց» եւ «Հայու հոգին» քերթուածները:

Հանդէսին Բ. բաժինը յատկացուած էր հոգեւոր երգերու: Հոգեհանգստեան երգերէ եւ աղօթքէ վերջ երգուեցաւ Վարդանանց յատուկ «Նորահրա՛շ» շարականը:

Միաբանական «Հայր մեր»ի երգեցողութեամբ վերջ գտաւ այս յիշատակի եւ յարգանքի երկիւղած հանդէսը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ե. Հ. Ռ. Մ.Ի ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ (Յատուկ).— Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Վենետիկի մասնաճիւղը, իր ընթացիկ աշխատանքներու կարգին, Փետրուար 15ին կազմակերպեց դասախօսական երեկոյթ մը՝ հայ եւ իտալացի ունկնդիրներու ներկայութեան: «Հայաստանն ու Հայերը» նիւթին չուրջ խօսեցաւ, իտալերէնով, Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն Հ. Յարութիւն Վրդ. Պզտիկեան: Դասախօսութիւնը տեւեց մէկուկէս ժամ, որու ընթացքին ցուցադրուեցան նաեւ լուսապատկերներ:

Դասախօսութենէն անմիջապէս ետք հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Վենետիկի եւ Փատովայի փոքրաթիւ գաղութին հետ: Դժբախտաբար շատեր կը բացակայէին: Բայց իբրեւ անդրանիկ հանդիպում այս ձեռնարկը քաջալերական կրնայ նկատուիլ, քանի որ տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով իրարու մօտ կը հաւաքուէին կարեւոր թիւով ազգայիններ:

Ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Փատովայի համալսարանական կեդրոնի գլխաւոր սրահին մէջ:

Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԱԶԱՏՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Գրեց՝

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Գոհացում տալու համար մեզի եղած բազմաթիւ դիմումներուն, հեղինակին հաւանութեամբ, Յառաջ որոշեց առանձին պրակով լոյս ընծայել Ազատն Կոմիտասը (հրատարակուած «Յառաջ»ի Յունուար 25ի թիւին մէջ, որ սպառած է):

Գրքոյկը հրապարակ կ'ելլէ Մարտի վերջ եւ ձրի կը տրամադրուի բոլոր փափաքողներուն:

Խմբագրութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ ((13)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Իմ ամէնէն մեծ փափաքս էր ձեզ առանձին գտնել, ըսաւ Լեւին:

Իր քաջութիւնը չկորսնցնելու համար ոտքի կը կենար եւ Քիթթիի երեսը չէր նայեր:

— Մայրիկս հիմա պիտի գայ... երէկ շատ յոգնեցաւ:

Քիթթի կը խօսէր առանց գիտնալու թէ ի՛նչ բառ կ'արտասանէ եւ Լեւինի վրայ կը յառէր իր գգուող ու աղաչաւոր աչքերը:

Լեւին անոր նայեցաւ. աղջիկը կարմրեցաւ եւ լռեց:

— Այսօր ձեզի ըսի թէ չեմ գիտեր որքան ատեն պիտի մնամ հոս... եւ թէ այդ բանը ձեզմէ կախուած է:

Քիթթի աւելի խոնարհեց իր գլուխը, առանց գիտնալու թէ ի՛նչ պիտի պատասխանէր վերջնական առաջարկութեան:

— Այդ բանը ձեզմէ կախուած է, չաբունակեց... եկած եմ... եկած եմ... որպէսզի... ձեզմէ խնդրեմ որ իմ կինս ըլլաք:

Չէր գիտեր թէ ի՛նչ կ'ըսէր, բայց կը զգար որ էական բանը արտասանուած էր եւ լռեց ու մանկատի աղջկան նայեցաւ:

Քիթթի դժուարաւ շունչ առաւ, առանց աչքերը անոր վրայ վերցնելու: Հոգեկան վերացումի մը մէջ էր եւ երջանկութեամբ կ'ողողուէր: Չէր սպասեր որ Լեւինի սիրային յայտարարութիւնը այսպիսի տպաւորութիւն մը ընէր իր վրայ: Այս զգացումը վայրկեան մը միայն տեւեց, Վրոնսքին յիշեց:

Լեւինի վրայ յառեց իր պայծառ ու անկեղծ աչքերը եւ անոր դէմքին յուսահատ արտայայտութիւնը նշմարելով, չտապով պատասխանեց.

— Այդ բանը չի կրնար ըլլալ, այդ բանը չի կրնար ըլլալ... ներեցէք ինծի:

Վայրկեան մը առաջ իրեն կը թուէր թէ Լեւին շատ մօտ էր իրեն ու իր կեանքին համար անհրաժեշտ եւ ահա յանկարծ իրեն օտար մը կը թուէր ու իրմէ հեռու, շատ հեռու...

— Ուրիշ կերպ չէ՞ր կրնար ըլլալ, ըսաւ Լեւին, առանց աչքերը անոր վրայ դարձնելու:

Յետոյ բարեւեց եւ ուզեց երթալ:

Թ.

Նոյն բոպէին իշխանուհին ներս մտաւ: Երբ զանոնք առանձին տեսաւ եւ անոնց տակնուվրայ եղած դիմագիծները նշմարեց, չուարեցաւ: Լեւին գայն ողջունեց առանց խօսելու:

Քիթթի լուռ մնաց եւ աչքերը վեր չառաւ:

Լեւին ուզեց ոտքի ելլել, բայց իշխանուհին իրեն խօսք ուղղեց եւ միեւնոյն ատեն ուրիշ տիկին մը եկաւ, որուն կը հետեւէր զինուորական մը:

— Վրոնսքին ըլլալու է, խորհեցաւ Լեւին:

Համոզուելու համար նայեցաւ Քիթթիի, որ արդէն ճանչցած էր զինուորականը:

Լեւին նշմարեց որ մանկատի աղջկան աչքերը ակամայ վառեցան եւ հասկցաւ որ այդ մարդը կը սիրէր եւ հասկցաւ այնքան վստահօրէն որ իբր թէ իրեն ըսած ըլլար:

— Բայց ո՞վ է այս մարդը որ կը սիրէ:

Լեւին այլեւս չէր կրնար երթալ. պէտք կը զգար կենալ, ճանչնալու համար այն զոր Քիթթի իրմէ կը նախընտրէր:

Մարդիկ կան որոնք իրենց բախտաւոր ոսոխին վրայ երբեք յատկութիւն մը չեն կրնար ճանչնալ եւ ուրիշներ որոնք, ընդհակառակն, անոր վրայ արժանիքներ կը փնտռեն որոնք կ'արդարացնեն այն նախընտրութիւնը որուն առարկայ են եւ նոյնիսկ, սրտի սեղմումով, կը ջանան անոր մէջ աղէկ յատկութիւններ գտնել:

Լեւին այս վերջին դասակարգին կը պատկանէր եւ դժուարութիւն չկրեց Վրոնսքիի սիրալիր եւ հրապուրիչ յատկութիւնները գնահատելու:

Միջահասակ թուխ անձ մըն էր, վայելչակազմ, գեղեցիկ ու բարի դէմքով, հանդարտ ու կորովի կերպարանքով: Իր կարճ կտրուած մազերու արմատէն եւ նոր ածիլուած այտէն մինչեւ իր համազգեստը, ամէն ինչ՝ իր վրայ, պարզ ու վայելուչ էր:

Ներս մտնող կնոջ ետեւ պահ մը մնալէ ետք, իշխանուհիին՝ ու ապա Քիթթիի մօտեցաւ: Այս վայրկեանին իր գեղեցիկ աչքերը խանդաղատանքով փայլեցան եւ Լեւինի թուեցաւ որ իր ձեռքը Քիթթիի կ'երկարէր երջանկութեան եւ համեստ յաղթանակի աննշմարելի ժպիտով մը:

Ներկայ բոլոր անձերը ողջունելէ ետք, անոնց հետ մէկ քանի խօսք փոխանակելէ ետք, նստաւ առանց անգամ մը նայելու Լեւինի, որ իր աչքերը վրայէն չէր հեռացներ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Սելմա Փէքմէզեան (Նիւ Եորք) Օր. Զայիր Խոսրովեան շնորհակալու – թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Կիւլէզեան 20 Փր. կը նուիրեն «Հայաստան»ի բարգաւաճ – ման։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Յարութիւն Ջըրկանեանի մահ – ուան առթիւ այրի Տիկին Նեկտար Գասպարեանց փոխան ծաղկեպսակի 100 Փր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օժանդակութեան կայանին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օժանդակութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին անհրաժեշտ շինութիւններուն եւ կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Ջրբաշեան ընտանիք 250 Փր., Ռոլան Մարկոսեան (Էփինէ), Տոքթ. Մարք Օտապաշեան, Սապոնճեան ընտանիք, Տիկին Վեհանոյշ Սերոբեան, Դանիէլ Նշանեան (Մուլէն), Հայկ Գըրըքճեան (Վերտէօն), Տիկին Համասփիւռ Մանասեան, Սեդրակ Տաւուտեան (Մէօտոն), Օ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Մարգարեան (Մարսէյլ), Օր. Ատրինէ Մելիքեան, Տիկին Սրբուհի Ալեքսանեան (Պուա Քոլոմպ), Օրիորդ Եւա Մկրտիչեան 100ական Փրք.: Տիկին Մալաքեան (Նէօյի), Տիկին Ս. Սուճեան (Սէնթ Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Եաղճեան եւ զաւակը (Թավէրնի), Օր. Տ. Տարտարեան (Ալֆորվիլ), Տիկին Մագրինէ Թորոսեան եւ զաւակը, Պ. Վահրամ Մոսկոֆ (Լը Վէզինէ), Սարգիսեան եւ Մէնէքշէկիլ ընտանիք, Տիկին Տիրատուրեան, Պ. Գաբրիէլ Մելիքեան, Օր. Մ. Ատիլ, Տիկին Զեփիւռ Պահճէվանեան 50ական Փր.: Տիկին Ռեփեկա Կարապետեան (Վիլֆրանշ), Հացագործեան ընտանիք (Վիլֆրանշ), Օր. Մանուշակ Սարտարեան (Մարսէյլ) 30ական Փր.: Պր. Էմմիեան (Կուսէնվիլ), Պ. Էնտէրէս Պոյաճեան (Իսի լէ Մուլինօ), Պ. Ռընէ Հիւմրիւզեան, Տիկին Արշակուհի Թադէոսեան (Մարսէյլ) 25ական Փրանք։

(Շար.)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, 15 Մարտ Կիրակի օր, ժամը 16ին Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս։

Կը հրաւիրուին հին թէ նոր բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ համակիրները։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը կ'ողբայ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի կսկծալի մահը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Աղքատախնամ – Որբախնամը ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Կիւլէսեան Բարիկ, Գալվաճեան Նուպար, Մուշեղեան Տիգրան, Տէրունեան Ե., Յովհաննէսեան Նշան, Առաքելեան Սարգիս, Կարապետեան Ժ., Յ. Ա. Տիկին Աթէշեան, Կտաւճեան Կարապետ, Օ. Զափար, Թուղլաճեան, Մեհլէմճեան, Թոնկուրեան Աբրահամ, Ժողովայեան Պետրոս, Զիւրիքտիլեան Ժորժ, Անդրէասեան Յակոբ, Նաճարեան Գ., Տիկին Պօշնաքեան, Հայր Հմայեակ Համբարձումեան, Ա. Արթիւռ, Փելտոյեան Ե., Հացպանեան Խաչատուր, Պէրպէրեան, Փափազեան, Աթթոյեան Մկրտիչ, Տօրումեան Ե., Խրալեան Միսաք 20ական Փրանք։

(Շար.)

ՄԱՅԻՍ — ՅՈՒՆԻՍ — ՅՈՒԼԻՍ
ՕԳՈՍՏՈՍ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆ - ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ - ԱՄԵՐԻԿԱ
եւայլն

Մանրամասնութեանց
եւ արձանագրութեանց
համար դիմել.—

Mlle Anaïd GOUGASSIAN
3, Rue Adolphe Cherioux
92 - Issy-les-Moulineaux

Téléphone :
heures de Bureau : 523-29-27
après 20 heures : 644-20-49

ԼԻՈՆԻ համար

Varoujan SARKISSIAN
88, Rue Léon Blum
69 - Villeurbanne
Tél. : 68-22-69

Լաւ պայմաններ,
մատչելի գիներով

ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ

մասնաճիւղին կողմէ, Մարտ 15, Կիրակի ժամը 17էն 23

Salle Annexe de la Mairie de Bagneux
34, Ave. Louis Pasteur
(Prendre l'autobus de la Porte d'Orléans, descendre au Rd. Point de Martyrs de Châteaubriand)

Հաճելի անակնկալներ — առատ մթնոլորտ

Pour tous vos Travaux

DE PHOTOCOPIES
ET DE
PLASTIFICATIONS

adressez-vous à la

LIBRAIRIE B. TZERIKIANTZ

13, Rue des Dominicaines
MARSEILLE

— —*AUX MEILLEURS PRIX* —

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ։

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ)։

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար։

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան։

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԷՍԱՅԵԱՆ Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 14 Մարտ կէսօրէ ետք ժամը 4ին Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

FOIRE INTERNATIONALE DE LYON

ET SES MANIFESTATIONS SPÉCIALISÉES

14 - 23 MARS 1970

RENSEIGNEMENTS
FOIRE INTERNATIONALE DE LYON
Palais des Congrès 69 LYON 6e
Tél. 24-29-61
Télex: 33056 - Foirlyo-Lyon
à PARIS : 136, Bld Haussman 8e
Tél. 924-68-50

Garage BEDOT

BARONIAN

REPARATIONS - MISE AU POINT ELECTRICITE - CARROSSERIE
TOUTES MARQUES

DEPANNAGE RAPIDE
ACHAT — VENTE — REPRISE

6, IMPASSE DES PRÊTRES, PARIS (16e) (37, Avenue d'Eylau)
Tél. PASsy 95-16 et PASsy 08-59

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 16էն կէս գիշեր
SALONS GEORGE V, 31 Ave. George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Մասնակցութեամբ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՍՏԱՀԱՐ ՀԱՄԲԱՐԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres Rytmens Bluées et les Mamboséros
MAURICE VARTIVANIAN

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով
ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ Էլիզէ 67–03։ Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին։

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին
THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ։ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐՋԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ։ ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ։

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Գ. Պագըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25
Մ. Անտոնեան, հեռ. 738–21–18
Փ. Թէրզեան 468–87–43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ	50 ֆ.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՐՏ

MARDI 10 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.760

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.760

ՕԳՈՒՏ ՉՈՒՆԻ՛: ԲԱՅՑ...

—o—

Գիտե՛նք թէ օգուտ չունի. սակայն մամուլի պարտականութիւնն է յիշեցնել՝ եթէ նոյնիսկ չարժելու տրամադիր պիտի չըլլան մարդիկ:

Խօսքը Երուսաղէմի մասին է. եւ երբ ժամանակն այդ կեդրոնի ներկան կը մտահոգէ մեզ ազգովին, հինը եւ անցեալը կը միջամտեն դիտելու տալու համար մեզի՝ թէ պատկերը տարբեր եղած չէ նաեւ այն օրերուն, երբ համեմատաբար ձեռնտու պայմաններ կային խոցերն ու սանձարձակ քայլերը դարմանելու:

Դարաւոր պալար մըն է Երուսաղէմի պատրիարքութեան միաբանական կեանքը. պատասխանատուներու կեցուածքն ու վերաբերումը՝ հանդէպ ազգ. հարստութիւններու: Նոյնպէս, փաստ է առհասարակ բարոյական եւ հոգեւոր ըմբռնումներու այլայլումը՝ ուխտակիցներու մօտ:

Եթէ մինչեւ այսօր նշդրակը չգործեց եւ հանրային կարծիք ու նուիրապետական բարձրագոյն աթոռներ դոհացան յորդոր եւ խրա՛տ միայն կարդալով, անիմաստ է փրկութիւն յուսալ ասկէ նաք: Ո՛չ ազգային մեր պայմաններն ու աշխարհագրական պատկերը, ո՛չ ալ քաղաքական եւ միջազգային պայմանները թոյլատու են հիմնական բարենորոգումի:

Ձեռագիրներու գողութեան վերջին աբարը տակաւին չփակուած, աՀաւասիկ՝ Եաֆայի պատմական վանքի վաճառման մտադրութիւնը նիւթ է թեր ու դէմ արտայայտութիւններու: Ո՛չ պատրիարքարանի պաշտօնական զեկոյցին կարելի է հաւատալ, ո՛չ ալ այն պնդումներուն՝ թէ վաճառումը կրնայ փաստական իրողութիւն դառնալ մէկ օրէն միւսը:

Մեզ խորապէս կը վիրաւորէ անքօղարկելի այն վարկաբեկումը՝ որուն առարկայ կը դառնան հայ անունը, Հայ. Եկեղեցին եւ հայ եկեղեցականութիւնը, մէկ կողմէ տեղական մամուլին ու պետական եւ դատական շրջանակներու մէջ, ու միւս կողմէ՝ Հայկ. Սփիւռքի:

Մէկը մի՛ւսը կ'ամբաստանէ իբրեւ անպարկեշտ, ապաբարոյ կամ զեղծարար: Վանքի շրջափակին մէջ սանձարձակ անառակութիւններու մասին շշուկ ու տարաձայնութիւն՝ ամէն տեղ: — «Լուցկի մը պէտք է տալ ու վառել, մոխրացնել», կ'ըսէ յարգելի կին մը, խօսելով հոլանի անպատկառութեանց եւ տիրող սուր հակամարտութեանց մասին:

Ինչպէս ընդգծեցինք, այսօրուան խնդիր չէ եղածը ու մեր նպատակը չէ միայն ներկան բնութագրել: Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը հարիւր տարիէ ի վեր չէ դադրած մղձաւանջ մը ըլլալէ՝ բովանդակ Հայութեան եւ նուիրապետական բոլոր աթոռներուն համար:

Ո՞վ պիտի փորձէ որոշ հակակշռի տակ պահել Միաբանութիւնը՝ եթէ ոչ վարչական, գոնէ հոգեւոր ճամբով:

Դժբախտաբար, իրաւական տուեալներ չկան հանրային հսկողութեան տակ պահելու Աթոռը, աթոռապատկան հարստութիւններն ու գանձերը: Պատմականօրէն խախուտ եղած են միաբանական կառոյցի հիմերը եւ աննպաստ՝ պատրիարքութեան վարչական կեանքի հոլովոյթը:

Սակայն, եթէ նոյնիսկ օրինական կարելիութիւնը գոյութիւն ունենար, ո՞վ կամ որո՞նք յանձնառու պիտի ըլլային պայքարելու, ի հարկին դիմելու կտրուկ միջոցներու՝ կարգի բերելու համար հին թէ նոր անուղղաները:

Յոռեգ է հանրային հակակշռի հեռանկար մը փայփայել: Պատրիարքութիւնը, միաբանական իր ներքին վէրքերով,

Հակամարտութիւններով եւ ընդվզեցուցիչ բարքերով, պիտի շարունակէ ներքին իր խակական կացութիւնը վրայ — ծածուկ դարձնել՝ պարբերական չոնդալից ցուցահանդէսներով կամ մասնակի ու պարագայական հրատարակութիւններով:

Հասած ենք օրերու, երբ Աստուծո՛յ մնացած է գործը: Եւ որովհետեւ այդ վախն իսկ չքացած է մեծին թէ փոքրին մօտ, անօգուտ է լուծում ու փրկութիւն յուսալ: — Ամենայն Հայոց Հայրապետը ի՞նչ ընէ, երբ «ասաց անզգամն ի սրտի իւրում թէ ոչ գոյ Աստուած»...

Երուսաղէմէն նամակագիր մը դիտել կու տար ի միջի այլոց.

— «Իբրեւ լուսաբանութիւն աւելցնենք, որ Եաֆայի եւ Ռամլէի մէջ գտնուող վանական կալուածները (որոնք տարեկան աւելի քան 30 հազար սթերլինի եկամուտ մը կ'ապահովէին) բոլորն ալ վաճառուած են»:

Այս տեղեկատուութիւնը կրնայ ստոյգ ըլլալ կամ վիճելի: Կրնայ հիմնովին սխալ ալ ըլլալ: Սակայն, փաստը ա՛յն է՝ որ Երուսաղիմայ պատրիարքութիւնը, ինքնիշխան եւ ինքնակեդրոն, նոյնիսկ բարոյական պարտաւորութիւնը չի զգար իր հաշիւները ենթարկելու գերագոյն հեղինակութեան մը կամ հանրային մարմիններու, որպէսզի կարենայ վստահութիւն ներշնչել:

Եթէ Ս. Յակոբեանց միաբանութիւնը կը փափաքի տարասփիւռ Հայութեան գուրգուրանքին առարկայ դառնալ, ամէն բանէ առաջ ձեւը պիտի գտնէ նո՛յն այդ Հայութեան բարոյական հեղինակութիւնը յարգելու:

Իրաւացի թէ անիրաւ, տեղին թէ անտեղի՝ յոռի անցեալ ունի Աթոռը, իր ներքին բարքերով եւ միաբանական աններդաշնակութեամբ: Նիւթական թէ բարոյական մարզերու վրայ:

Եւ այդ անցեալը այսօ՛ր ալ կը սաստկանայ նորանոր գայթակղութիւններով, որոնցմէ՝ ձեռագիրներու գողութիւնը:

Հանրային կամ անհատական նուիրատուութեանց աղբիւրներ որոնելէ առաջ, հարկ է այս հին ու նոր մշուշները փարատել...

Իսկ եթէ որոշած են ապաւինիլ վեղարի՛ն, խաչին կամ օրհնաբաշխ կոնդակներուն, — ըսելիք չունինք: Անպայման կը գտնեն փառքի եւ պատուի կարօտ ջոջեր...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ

Իսրայէլացիները իրենց սպառնալիքը ի գործ դրին յարձակելով լիբանանեան գիւղի մը վրայ՝ սահմանէն երեք քիլոմեթր ներս: Հետեւազօրաց ջոկատ մը, առջի օր, յանկարծակի կերպով յարձակեցաւ եւ ամբողջ չորս ժամ գրաւման տակ պահեց Այթա էլ Շաապ գիւղը, ուր բնակութիւն հաստատած են 2500 լիբանանցի գիւղացիներ:

Մինչ գունդերէն մին պայթուցիկներով օդը կը հանէր գիւղին տուներէն մէկ քանին, որ համաձայն Իսրայէլացիներուն, պատսպարան ծառայած էին պաղեստինցի արձակազէններու, անդին ուրիշ խումբ մը կը պաշարէր ոստիկանատուն մը: Լիբանանցի ոստիկանները սովորութիւն ըրած ըլլալով գիշերել գիւղին մէջ, ոստիկանատան պաշարումը որեւէ արդիւնք չէ տուած: Արդարեւ ո՛չ մէկ ոստիկան սպաննուած կամ գերի բռնուած է:

Գործողութեան ամբողջ տեւողութեան զինուորները բարձրախօսներով բացատրած են գիւղացիներուն յարձակման դրդապատճառը — գիւղը իբրեւ յարձակման կայան կ'օգտագործուէր պաղեստինցի արձակազէններու կողմէ: Այս գործողութեան ընթացքին սպաննուած է միայն մէկ Արաբ: Երկու Լիբանանցիներ ալ իրենց տուներէն դուրս ելած ըլլալով՝ ձերբակալուած են: Իսրայէլացի զինուորները բնակչութենէն խնդրած են, որ հանդարտ մնան իրենց բնակարաններուն մէջ:

Իսրայէլի մէջ վերոյիշեալ գործողութիւնը իբրեւ վերջին ազդարարութիւն կը նկատուի: Իսրայէլի փոխ-վարչապետ՝ Ալլոն յայտարարեց ձայնասփիւռէն, թէ Լիբանան եթէ ուզէ կրնայ յարգել տալ իր կամքը՝ սահմանագլուխի անդորրութեան հաստատման համար: Իսրայէլ չի կրնար գոհ դառնալ Լիբանանի «տկարութեան»:

Իսրայէլեան յարձակումէն ետք Պէյրութի մէջ հարց կուտան, թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ Թել Ավիվի ձեռք առնելիք յաջորդ քայլը: Աւելի ճիշդ՝ ի՞նչ տարողութիւն պիտի ստանայ: Պէյրութի թերթերը իրենց Կիրակի օրուան թիւերուն մէջ մեծ տեղ յատկացուցած էին ամերիկեան դեսպանին տուած հաւաստիացումին, թէ Իսրայէլ մտադիր չէ մեծ տարողութեամբ փոխադարձութեան դիմելու Լիբանանի դէմ: Թել Ավիվ խոստացած է Ուաշինկթընի՝ յարգել Լիբանանի ամբողջականութիւնը: Դեսպանը թելադրած է Շառլ Հելուի, Լիբանանի նախագահին, որ բարեկամեցողութեան ժեսթ մը ընէ՝ հարաւային Լիբանանի սահմանէն հեռացնելով փէտայիները: Կ'ենթադրուի, թէ այդ թելադրութեան ընթացք տալով է, որ Պաղեստինցիները հեռացած են սահմանային շրջաններէն, ինչպէս գրած էինք ասկէ առաջ:

Ցամենայն դէպս, լիբանանեան քաղաքական եւ պետական շրջանակները միշտ մտահոգ են, որովհետեւ չեն կրնար բացէ ի բաց ճակատ յարդարել Պաղեստինցիներուն դէմ, այլապէս կը կրկնուի անցեալ Հոկտեմբեր — Նոյեմբերի տագնապը եւ ոչ ալ կ'ուզեն առիթ տալ իսրայէլեան սպառնալիքի գործադրութեան: Պէյրութ միշտ ի մտի ունի Զօր. Հերձոկի այն խօսքը, թէ Իսրայէլ լայն հակահարուածներով պիտի պատասխանէ իւրաքանչիւր խափանարարական ձեռնարկին ... քիչ ժամանակէն ոչ մէկ կանգուն տուն կը մնայ սահմանագլուխին երկայնքին՝ մինչեւ երեք քիլոմեթր ներս»:

Իրաց այս կացութեան մէջ, Պէյրութի միակ յոյսը Ուաշինկթընի ներկայացուցիչին Հելուի տուած հաւաստիացումն է:

× Գահիրէի մէջ բացումը կատարուեցաւ Արաբական Լիկայի Խորհուրդին նստաշրջանին, որ պիտի տեւէ երեք օր: 14 երկիրներ իրենց ներկայացուցիչները ղրկած են: Օրակարգի հարցերն են՝ Պաղեստինի ազատագրումը, գաղթականներու ընծայուելիք օժանդակութիւնը, Սիոնականութեան «թափանցումը» Մալթա կղզին (Միջերկրականի մէջ), առեւտրական պոյքոթը Իսրայէլի դէմ եւ, վերջապէս, պարսկական ծոցի էմիրէներու վրայ Պարսկաստանի ի գործ դրած ճնշումն ու ազդեցութիւնը:

Արաբական Լիկայի ընդհանուր քարտուղարը դրուատիքը հիւսեց Նախագահ Փոմփիտուի, որ Ամերիկայի մէջ «քաջաբար դէմ դրած է սիոնականներու մարտահրաւէրին:

× Ու Թանի հրաւէրով Եարրինկ Նիւ Եորք մեկնեցաւ: Նոր միջնորդութեան մը կարելիութիւնները պիտի շօշափուին:

ՁԱԽՈՂԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ԴԷՄ

—o—

Կիպրոսի Նախագահը՝ Մակարիոս Արք. առջի օր բախտով ազատեցաւ իրեն դէմ լարուած դաւէ մը: Արդարեւ, նախագահին թռանը հազիւ օդ բարձրացած էր Նիկոսիոյ նախագահական պալատի պարտէզէն, երբ գնդացիրի տեղատարափ մը վիրաւորեց վարորդը, որ, այնուամենայնիւ, յաջողեցաւ հանդարտ վայրէջք մը կատարել: Հակառակ բազմաթիւ գնդակներուն, որոնք ծակծկած էին թռանը, Մակարիոս Արք. ողջ առողջ մնացած է:

Ապահովութեան ուժերը անմիջապէս ձերբակալեցին չորս կասկածելիներ, բոլորն ալ կիպրացի Յոյներ: Աւելի քան հաւանական կը նկատուի, որ մահափորձին կազմակերպիչները «Ազգային Ճակատ»ի մարդիկ են: Այս վերջինները կը պաշտպանեն էնոսիսի (Կիպրոսի կցում մայր երկրին՝ Յունաստանի հետ) գաղափարը, եւ դժգոհ են, որ Մակարիոս ընթացք չի տար այս տեսակէտին, եւ ընդհակառակն, կը ջատագովէ Կիպրոսի անկախութեան գաղափարը:

Ազգային Ճակատը, որ լուծուած է պաշտօնապէս կառավարութեան կողմէ, վերջին ամիսներուն մեծ ու փոքր ահաբեկումներ կատարեց կղզիին մէջ՝ կառավարական հաստատութիւններու եւ ոստիկանատուներու դէմ:

Կիպրոսի Արտաքին նախարարը՝ Կիփրիանու, Մակարիոս Արք.ի դէմ կատարուած մահափորձը որակեց «ոչ միայն ոճրային արարք մը, այլեւ բարձր աստիճանի դաւաճանութիւն մը»:

Ազգային Ճակատը կղզիին մէջ ունի իր համախոհները, որոնց շարքին բարձրաստիճան հոգեւորականներ ալ:

Աւելցնենք, որ Կիպրոսի նախագահը 57 տարեկան է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒՆԵՐՈՒ նորոգման համար Ֆրանսացիներուն մէկ կարեւոր մասը քուէատուփ դիմեց Կիրակի օր: Ինչպէս միշտ այս քուէարկութեանց համար, ձեռնպահներու համեմատութիւնը 40 առ հարիւրը կ'անցնէր: Այս առաջին շրջանին կը նկատուի որ կոլիստները աթոռ կը շահին ինչպէս նաեւ համայնավարները, որ կ'ամրապնդեն իրենց դիրքերը: Վերջնական պատկերը կը պարզուի գալ Կիրակի:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ սկսած են խօսակցութիւնները իրաքցի եւ խորհրդային ներկայացուցիչներու միջեւ: Խորհրդային պատուիրակութիւնը բաւական կարեւոր է: Պետն է՝ Կոլով Խորհ. Միութեան Արտաքին յարաբերութեանց կոմիտէի նախագահ:

ՓԵՇՏԱ (Հունգարիա) հրատարակուած հատոր մը, որ 1917ի ռուսական յեղափոխութեան մասին կատարուած վկայութիւններու ծաղկաքաղ մըն է, Լենինի եւ ուրիշներու կողքին կը յիշէ նաեւ Թրոցքիի անունը: Եւկոսլաւիայէն ետք, Հունգարիա առաջին համայնավար երկիրն է, ուր կը յիշուի այս ձեւով Թրոցքիի անունը եւ գործը: Չեխոսլովաքիոյ մէջ 1968ին պատրաստուած էր հրատարակուելու համար Թրոցքիի «Դրժուած յեղափոխութիւնը» աշխատութիւնը, որ խորհրդային բանակներու Չեխոսլովաքիա ներխուժումին հետեւանքով լոյս չտեսաւ: Խորհ. Միութեան մէջ Թրոցքիի անուան յիշատակութիւն կարելի չէ ընել, քանի որ 1927էն ի վեր ան կը գտնուի «արգիլուած» անուններու ցանկին մէջ:

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

“ԱՄՈՒՐ ԿԱ՛Ց”...

Վիեննական Մխիթարեաններու հայկական դրամներու հաւաքածոն բաւական հարուստ է: — Տասներկուքէ աւելի դարերու հնչո՛ւն վկայութիւնը... Մեծն Տիգրանի օրերէն մինչեւ Ռուբինեանց հարստութեան փլուզում՝ փառքի եւ եղերական վերիվայրումներու պատմաշրջանը, ու մանաւանդ խորհրդանշական արտայայտութիւնը արքունական տուներու նկարագրին, բարքերուն, ձգտումներուն:

Հայր Պետրոս պահ մը կանգ կ'առնէ անոնց առջեւ, անցողակի յիշատակելու համար՝ թէ հաւաքածոյին կարեւոր մէկ բաժինը ապահովուած է միաբանական ճիգերով ու զոհողութեամբ: Մինչեւ այսօր ալ, ի հարկին նիւթական յատկացումներ կ'ըլլան՝ պատմական արժէք ունեցող հայկական դրամանիշներ գնելու եւ հաւաքածոն ճոխացնելու համար:

Հո՛ս ալ իրենց ներկայութիւնը կը զգացնեն մեզի՝ հին թէ նոր նկարիչներ, — Այվազովսքիէն ու Մախոխեանէն մինչեւ Սարեան եւ Ասատուրեան: Տեղի անձկութիւնը բացորոշ է այստեղ եւս ու նկարչական պաստառներու խճողումը կը պատմէ այցելուին՝ Հայուն դրկանքը:

Նկարչական գործեր՝ միջոցի, տարածութեան կը կարօտին: Կողք կողքի, քիթ քիթի շարուած՝ անոնք զիրար «կը սպաննեն», եթէ ներելի է այս բացատրութիւնը: Վենետիկի թէ Վիեննայի մէջ, եւ ի տես արուեստի այդ գործերուն, տպաւորութիւնը ունեցայ մտած ըլլալու կըրպակներէն կամ խցիկներէն մէկը արեւելքի այն հնավաճառներուն՝ որոնք ասկէ անկէ հաւաքուածը կը նետեն նե՛րս. կը դիզեն իրարու վրայ կամ կը կախեն իրարու մօտ՝ պարզապէս իբրեւ մթերք կամ առժամեայ ներկայութիւն:

Կը յիշեմ մանկութեանս օրերուն տեսած ըլլալ սենեակներ՝ ուր տանտիրուհին պատերուն վրայ պարապ տեղ թողուցած չէր ըլլար: Սենեակներ՝ ուր անտես ձեռքեր կը փորձեն խեղդել քեզ... Կարասինները՝ կուռի մէջ. իրարու մէջ մտած դրեթէ: Որմերուն վրայ՝ եւղաներկ, ջրաներկ, լուսանկար — մեծ ու պզտիկ հաւկթաձեւ թէ քառանկիւն: Գլխապտոյտ կ'ունենաս առաջին ակնարկով իսկ:

Նմանութիւնը տեղին չէ թերեւս եւ դոյզ Մխիթարեաններու կացութիւնը այդքան ալ տխուր չէ այս տեսակէտով: Սակայն այն փաստը՝ որ յիշողութիւնը մեզ կը նետէ հին ու մտայլ պատկերներու յաճախանքին, ինքնին բաւական է՝ ըմբռնելու համար հոգեկան մեր տագնապը:

Մի՛ս մինակ, հերոսներու պէս՝ որոնք վարժ չեն իրենց նուիրումին եւ զոհաբերութեան մասին տանիքներէն պոռալու, Մխիթարեան հայրերը համակերպած են «ճակատագրին»: Նեղ ըրած՝ տեղ ըրած են: — Գոհացած են եղածով:

Իսկապէս ի՛նչ բանի «պահակ»ութիւն կ'ընեն այս ճգնակեացները. մշակութային վաստակի՞ թէ... մեր իմացական սըրբանկութեան: Հին ժառանգութիւններո՞ւ թէ որբացած հարստութեանց: Ազգին հոգեւոր ու մտաւոր արժէքներո՞ւն, թէ անոնց հանդէպ անժառանգի մեր անտարբերութեան եւ արհամարհանքին:

Միայն հոս ու հոն կծկտած նկարները չէ՛ն, որ ողբալին չէշտ մը կը խառնեն այցելուի ազգային հպարտութեան: Հապա՝ Մատենադարանի սա ծանրաբեռնումը...

Երբ կ'անցնիս նախասենեակէն ու կը մտնես գրքերու, ձեռագիրներու եւ բազմադոյն հաւաքածոներու լայնարձակ սըրահը՝ լեռնակուտակ մատեանները վրա՛դ կը խուժեն:

Ամերիկեան հաստատութեանց եւ համալսարաններուն իրենց անունով սրահ, ընթերցարան, մատենադարա՛ն նուիրող մեծատունները ե՞րբ աւելի լուռ ու խոնարհ նուիրումով պիտի հաճին սեւեռել հայկական խրճիթներուն՝ դարաւոր վաստակի մը ապահովութեան ամրոցները հաստատելու համար Վենետիկի թէ Վիեննայի մէջ:

Երբ առիթը կամ պատեհութիւնը գըտնեն՝ գիտեն ամբի՛ոն բարձրանալ, ու հեռատեսութեան, ծրագրուած աշխատանքի, արդիւնաւոր մշակութեան դասեր տալ շրջապատին: Երբ երաշխիք ունենան թէ իրենց «իշխանական» նուիրատուութիւնը ուղիղ գծով կամ անուղղակի վարկ պիտի ապահովէ իրենց՝ գործի կամ առեւտուրի ասպարէզին մէջ, փառք ու փայլ պիտի բարդէ արդէն իսկ յայտնի իրենց համբաւին վրայ, չե՛ն վարանիր միլիոններ յատկացնելու:

Սակայն ո՛վ որու, երբ խնդրոյ առարկան Հայութեան երկու հեռընկէց վանքերն են, միաբանական երկու օջախները՝ Վենետիկ ու Վիեննա, եւ հոգածութեան ու խնամքի կարօտ հարստութիւննե՛րն ալ հազիւ հինգ-վեց միլիոն համրանք ունեցող փոքրիկ ժողովուրդի մը կեանքին հետ միայն կ'աղերսուին...

×

Ուրիշներ ի՞նչ չափանիշ ունին, — չեմ գիտեր:

Ինծի համար, սակայն, ժողովուրդի մը կենսունակութեան գլխաւոր երաշխիքը իր մշակութային հետաքրքրութիւններն են. ճիգերն ու իրագործումները: Եւ ես, շրջելէ ետք Պոլիսն ու Պալքանները, Եւրոպան եւ Միջին Արեւելք, իբրեւ հուսկ հանգրուան անցնելէ ետք Վիեննայէն, յանգած եմ սա խոր համոզումին, որ Սփիւռքը անկման շրջան մը թեւակոխած է Երրորդ Աշխարհամարտէն աղդին:

Ո՛չ պատճառական փիլիսոփայութիւնը, ո՛չ անհատ արժէքներու յայտնութիւնը, ո՛չ ալ հայրենիքի անժխտելի վերելքը կրնան մեղմացնել բացորոշ [illegible] մը՝ որուն մատնուած է Հայկական Արտասահմանը:

Այս ընթացքով, մենք տարուէ տարի կ'ամլանանք իբրեւ Հայեր: Կը դառնանք աշխարհաքաղաքացիներ, ու ազգութեան մեր միակ յատկանիշը կ'ըլլայ Հայ. Եկեղեցին, իր կարգին դատապարտուած խորթացման եւ այլասերումի՝ շնորհի՛ւ «գինուորեալ մանկանց» նոր կարգախօսներուն ու նորադոյն հակամիտութեանց:

Ամէնէն առողջ արմատն իսկ աւշազուրկ կը մնայ եւ կը փտի, երբ հողը անձրեւ ու լոյս չի ծծեր:

Ամէնէն օժտուած, հոգեկան եւ իմացական ճախրերու ընդունակ հաւաքականութիւնն իսկ կրնայ փորսող դառնալ՝ երբ կը կորսնցնէ երկինքի աստղերուն սեւեռելու, մտքով ու հոգիով դէպի ազդային իր իրականութեան բարձունքները սլանալու ձգտումը:

Հաշուեցէ՛ք, ձեր մատներուն վրայ, ոտքի մնալու ի վիճակի մեր գաղութները: — Իրան, Լիբանան, Պոլիս, մասամբ՝ նաե՛ւ Հարաւ. Ամերիկա...

Հայութեան ստորոգելիներով ապրելու, սերունդէ սերունդ օղակուելու ընդունակ գօտիներ, որոնք, սակայն, նոր ու տարբեր հարցականներու մղձաւանջը կ'ապրին արդէ՛ն իսկ:

Հո՞ս հասած պիտի ըլլայինք: Մեզ մեր կամքէն անկախ ցնցումներու, ցրուածութեան, շփոթանքի եւ ընկերային անապահովութեան մատնող արտաքին ու յարաբերական ազդակները այսքան մտահոգիչ ծաւալ եւ տարողութիւն պիտի ունենայի՞ն՝ եթէ Հայ Դպրոցի կողքին նաեւ հայ մշակոյթի քանի մը կեդրոններ հաստատած, կազմակերպած, կենդանի ու ապահով վառարաններու վերածած ըլլայինք:

Չեմ երթար աւելի անդին:

Հայր Պետրոս՝ իրատեսութեան ձայնն է եղած ինծի համար՝ պատանութեան իմ օրերէն իսկ:

— Հոգ մի՛ ըներ, կ'ըսէ: Վաղը ի՞նչ կը բերէ իրեն հետ՝ չենք գիտեր: Աշխարհաքաղաքական ազդակը մեծ դեր ունեցած է Հայութեան տարասփիւռ կեանքին մէջ, իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին: Ո՛վ գիտէ: Կրնան ստեղծուիլ գաղութային նոր պայմաններ, կրնայ յանկարծօրէն դէպի նոր կենսունակութիւն զարգանալ Սփիւռքի կեանքը: Ինչո՞ւ այսքան սեւ կը տեսնես: Ամո՛ւր կաց...:

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Առանձնատիպ «Էջմիածին» ամսագրի 1970 թ. Բ. համարից)

Ա.

ԽՄԲ. — Ինչպէս հաղորդած էինք, Մայր Աթոռէն ստացանք Երուսաղէմի յանձնաժողովին տեղեկագիրը: Ծանօթ է որ 1967 Փետրուարին էր որ Լոնտոնի Սարպիի մէջ ծախու հանուած էին Երուսաղէմի վանքէն 23 ձեռագիրներ: 1968 Նոյեմբեր 26ին էր միայն (այսինքն դէպքէն աւելի քան 20 ամիս յետոյ) որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը քննիչ յանձնախումբ մը կ'որոշէր, որ Երուսաղէմ կը փութար 1969ի ձմեռը: Եւ վերջապէս 1970 Փետրուարին է, այսինքն երեք տարի յետոյ, որ կը հրապարակուէր այնքան սպասուած տեղեկագիրը: Ինչպէս մեր ընթերցողները պիտի տեսնեն ոչ մէկ յայտնութիւն կը բերէ այս տեղեկագիրը, որուն պիտի անդրադառնանք անոր ամբողջական հրատարակութեան վաղորդայնին:

×

Ն. Ս. ՕԾՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ,
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
Ս. Էջմիածին

Վեհափառ Տէր, Ձերդ Սրբութեան Նոյեմբեր 26, 1968 թուակիր պաշտօնագրով կեանքի կոչած Երուսաղէմի Յանձնաժողովը բաղկացած հետեւեալ հոգեւորականներէն եւ աշխարհականներէն՝

Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան
Տ. Սիոն Արք. Մանուկեան
Տիար Ալեք Մանուկեան
Տիար Տատուր Տատուրեան
Տիար Միքայէլ Մազմանեան
Տիար Ռիչըրտ Կրեկըրե
Տիար Սեդրակ Քարեան

այսու որդիական ակնածանօք կը մատուցանէ իր առաքելութեան տեղեկագիրը՝ հայցելով Ձերդ Սրբութեան հայրական ներողամտութիւնը անոր ակամայ յապաղումին համար:

Բացի Տ. Սիոն Արք. Մանուկեանէ եւ Տիար Միքայէլ Մազմանեանէ, որոնք ծանօթ պատճառներով չէին կրցած ուղեւորել Ս. Քաղաք, Յանձնաժողովին մնացեալ անդամները Հինգշաբթի, Փետրուար 20, 1969, երեկոյեան ժամը 5ին առաջնորդուեցան Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքարան, ուր պաշտօնապէս ողջունուեցան Ս. Յակոբեանց միաբանութեան պետ ամէն. Տ. Եղիշէ պատրիարք Տէրտէրեանի, լուսարարապետ Տ. Հայրիկ Արք. Արսլանեանի եւ դիւանապետ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Գիտէք որ իմ քոմիսիոնի գործս դրամագլխի պէտք ունի: Եւրոպացի գործարանատէրերը վարկ չեն ըներ, միւս կողմէ մենք հոս ստիպուած ենք վաճառականներուն ապառիկ տալ եւ մասնակի վճարումներով ստանալ մեր դրամը: Փոքրիկ դրամագլխով մը կը յաջողէի գործս դարձնել, բայց ահա այս անակնկալ հարսնիքը այդ դրամագլուխս ալ ճացուց, որովհետեւ ստիպուեցայ բացառիկ ծախքեր ընել...

— Ես այնպէս գիտեմ որ քեզի մէկ փարա ծախք ընել չտուինք, ընդմիջեց վաճառականը:

— Եթէ այդպէս գիտէք շատ կը սխալիք, պատասխանեց Լեւոն չոր կերպով:

— Ի՞նչ ծախք ըրիք տեսնենք:

— Հիմա մէկիկ-մէկիկ ձեզի հաշիւ տալու պարտաւոր չեմ, միայն իրողութիւնը կ'ուզեմ բացատրել, եւ իրողութիւնն ալ այն է որ այս ամուսնութեան երեւէն թէ մէկ կողմէ փոքրիկ դրամագլուխս կորսնցուցի եւ թէ միւս կողմէ պարտքի տակ ինկայ եւ այսօր անհանդուրժելի վիճակի մէջ կը գտնուիմ:

— Վերջապէս ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Ըսել կ'ուզեմ որ առենը հասաւ որպէսզի որոշենք մեր կացութիւնը:

— Մեր կացութիւնը ամուսնութենէն առաջ որոշեցինք արդէն, պատասխանեց վաճառականը, ձեզի ըսի որ օժիտ պիտի չտայի, թէ դուք ալ տան ծախք պիտի չընէիք եւ թէ, եթէ հարկ ըլլար, ձեզի պիտի օգնէի պէտք եղած վարկը բանալով, այն ալ սակայն այն պարագային, ուր համոզում գոյացնէի թէ՝ արդարեւ շահաբեր գործ մը կայ մէջտեղը: Սակայն մինչեւ հիմա չտեսայ որ այդպիսի գործ մը ունենաս:

— Եթէ այսօր բոլոր գործերս դադրած են, ըսի արդէն, ատոր պատճառը դուք էք:

— Ըսիր բայց ապացոյցը չտուիր:

— Ահաւասիկ ապացոյցը, գոչեց Լեւոն եւ գրպանէն թղթապանակը հանելով՝ մէջէն քանի մը թուղթ առաւ եւ վաճառականին ներկայացուց:

— Ի՞նչ են ասոնք, հարցուց Բարսեղ էֆէնտի:

— Ասոնք պարտամուրհակներու օրինակներ են, որոնց մէկ քանիին պայմանաժամն ալ հասած է եւ ես վճարելու կարողութիւն չունիմ, յայտարարեց երիտասարդը հաստատ ձայնով մը, այս է ահա բուն իրողութիւնը եւ ինչ որ ըսենք աւելորդ է եւ անօգուտ:

Վաճառականը առաւ թուղթերը, ակնարկ մը նետեց անոնց վրայ, թուականներն ու թուանշանները նայեցաւ եւ ըսաւ.

— Ամէնուն գումարը քանի՞ կը հասնի:

— Վեց հարիւր ոսկիի մօտ:

— Վե՜ց հարիւր ոսկի, գոչեց վաճառականը:

— Այո, պատասխանեց Լեւոն, վեց հարիւր ոսկի պարտք ունիմ հրապարակին վրայ եւ վճարելու կարողութիւն չունիմ:

— Բայց ինչո՞ւ այս բանը չյայտարարեցիր ամուսնութենէդ առաջ:

— Որովհետեւ չհարցուցիք:

— Բայց դուն ինքզինքդ կարողութեան տէր ցոյց կուտայիր:

— Մի՞թէ այդ չէ վարկ ունենալու միջոցը, պատասխանեց երիտասարդը անկեղծութեամբ:

Վաճառականը պահ մը մտածեց, յետոյ ըսաւ.

— Այդ պարտքերդ ալ կը վճարեմ մէկ անգամի համար, բայց պէտք է որ մուրհակներդ ինծի բերուին:

— Ատով չի լմննար խնդիրը:

— Դեռ ի՞նչ կ'ուզես ուրեմն:

— Խիստ շահաբեր գործ մը կայ, որուն համար առնուազն քանի մը հազար ոսկի դրամագլուխի պէտք է:

— Այդ գործէն վազ անցիր առայժմ:

— Ինչո՞ւ համար...

— Որովհետեւ տրամադիր չեմ քանի մը հազար ոսկի տալ քեզի:

— Ի՞նչպէս, ձեր աղջկանը համար դրամօժիտ պիտի չտայի՞ք:

— Նախապէս պայման դրած եմ:

— Այդ պայմանը նշանակութիւն չունի եւ, Բարսեղ էֆէնտի, կը խնդրեմ որ ձեր աղջկան երջանկութեանը համար խնդիր չյարուցանէք:

— Բայց քեզի տանելիքս ամենը ալ [illegible]...

— Նախ չմոռնամ ըսելու, որ [illegible], ընդմիջեց երիտասարդը:

— Ինչո՞ւ համար...

— Որովհետեւ անկարելի է ապրիլ քանչիս հետ... եւ [illegible] ամուսնութենէ [illegible]:

— Կարծեմ քեզի որեւէ նեղութիւն տուող չեղաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(63 – Շար.)

Տ. Շահէ Եպս. Աճէմեանի կողմէ:

Ամեն. Պատրիարք սրբազան հայրը ջերմ սիրով ողջունեց Ձերդ Սրբութեան անուանով ներկայացող Յանձնաժողովը՝ խոստանալով կարելի բոլոր միջոցներով դիւրացնել անոր աշխատանքները, Ձեր Նոյեմբեր 26, 1968 Թուակիր պաշտօնագրով բանաձեւած իր առաքելութեան նպատակներուն ուղղութեամբ: Արդարեւ՝ թէ՛ Ս. Քաղաքին մէջ իր կատարած աշխատանքներուն ընթացքին եւ թէ՛ այնուհետեւ ցայժմ Յանձնաժողովը վայելեց եւ կը վայելէ Պատրիարք սրբազան հօր եւ իր գործակիցներուն անվերապահ գործակցութիւնը:

Յանձնաժողովը, պատրիարքարանին մէջ, մասնակցութեամբ Պատրիարք սրբազան հօր, լուսարարապետ եւ դիւանապետ սրբազան հարց, գումարեց պաշտօնական երեք երկարատեւ նիստեր, որոնց ընթացքին քննարկեց իր առաքելութեան հետ աղերս ունեցող հարցերը, ուսումնասիրեց վաւերաթուղթեր եւ արձանագրութիւններ եւ յանդեցաւ համապատասխան որոշումներու, քննական այցելութիւն մը տուաւ Ս. Յակոբայ Գանձատան եւ Ս. Թորոսի, ուր կը պահուի հայ Երուսաղէմի ձեռագրական անգին հաւաքածոն, եւ միաբաններու Թաղին: Յանձնաժողովի անդամները բազմիցս խորհրդակցական հանդիպումներ ունեցան եւ անպաշտօն կերպով տեսակցեցան զանազաններու հետ:

Ա) Երուսաղէմի Գանձատունէն անյայտացած եւ ապա վերադարձած ձեռագիրներու պարագան

Իր քննութեանց ընթացքին, Յանձնաժողովը հաստատեց իբրեւ իրողութիւն, որ՝

1. Ս. Յակոբեանց վանքին Գանձատունը (1) ունի 2 մաս: Մին՝ ամէնէն գործածականը, Ս. Մինաս մատուռն է, որ կը գտնուի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ եւ անկէ բաժնուած է կղպանք կրող երկաթեայ ծանր դուռով մը. միւսը՝ մատրան կից գանձատունը (2), որ զաղտնի սենեակ մըն է, ուր կը պահուին արժէքաւոր կրօնական զգեստներ, սկիհներ, խաչեր, ձեռագիրներ: Գանձատուն կոչուած այս սենեակն ալ բաժնուած է Ս. Մինաս մատուռէն կղպանք կրող երկաթեայ դուռով մը:

2. 1960էն առաջ, միաբանութիւնը ունեցած է Գանձատան Յանձնախումբ մը, որուն անդամները կ'ընկերակցէին լուսարարապետին, վերջինոյն Գանձատուն կատարած մուտքին եւ անկէ ելքին: Յատուկ տոմարի մը մէջ արձանագրուած են Գանձատունէն դուրս ելած առարկաները, թուականով, վերադարձուածները եւս արձանագրուած են, բայց առանց թուականի:

1960էն ի վեր կազմալուծուած է Գանձատան Յանձնախումբը եւ միայն լուսարարապետը կը կրէ Գանձատան բանալիները:

3. Իրերայաջորդ լուսարարապետներ սովորութիւն չեն ըրած իրենց պաշտօնակոչումի պահէն նախորդէն պահանջելու Գանձատան գոյքերուն ցուցակը եւ զայն բաղդատելու եղածին հետ: Գոյութիւն չէ ունեցած ընաւ Գանձատան բոլոր գոյքերուն ամբողջական ցուցակ մը: Կայ 1907էն Մեսրոպ Վրդ. Նշանեանի (ապա պատրիարք) կողմէ պատրաստուած ցուցակ մը, որ գանձատան մէջ պահուած 131 ձեռագիրներու ցանկն է, զոր 1965ին լուսարարապետ Հայրիկ Արքեպ. նոյնութեամբ ընդօրինակած է, առանց զայն բաղդատելու եղածներուն հետ, ըստ իր հաւաստումին:

4. Պատրիարքարանը ամէնէն առաջ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Փետրուար 15, 1967 Թուակիր հեռագրէն եւ Պրոֆ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի Փետրուար 17, 1967 Թուակիր նամակէն տեղեկացած է Լոնտոնի հանրածանօթ Սաթըպի տան կողմէ Ս. Յակոբեանց վանքին ձեռագրական հաւաքածոյին պատկանող 23 հայկական ձեռագիրներուն Մարտ 14, 1967ին ծրագրուած աճուրդով վաճառքին մասին: Անմիջական ստուգում մը Նշանեան Վրդ.ի ցանկին հիման կը հաստատէ, թէ գանձատան 131 ձեռագիրներէն կը պակսին 28ը, որոնց 23ը Սաթըպիի մօտ: Կը հասնին Ձերդ Սրբութեան հեռագիր-հրահանգները՝ ամէն գնով փրկելու ձեռագիրները: Պատրիարք սրբազանը Փետրուար 21, 1967ին բացատրութիւն պահանջած է Սաթըպիէն ձեռագիրներու աղբիւրին եւ զանոնք յանձնողին մասին ու նոյն ատեն պաշտօն տուած դիւանապետ Շահէ Եպսկ.ին Լոնտոն մեկնելով արգիլելու վաճառքը եւ ապահովելու ձեռագիրներուն վերադարձը Ս. Աթոռ:

(Շար.)

ԾԱՆՕԹ.— Սոյն տեղակագրին մէջ.

1. Գանձատուն (գլխագիր Գ. տառով) պէտք է հասկնալ Ս. Մինաս մատուռն ու հոն գտնուող գաղտնի սենեակը, միասնաբար.

2. գանձատուն (մանրագիր գ տառով), միայն գաղտնի սենեակը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Հայաստանի երկրաբանական գիտութիւններու հիմնարկութեան կատարած աշխատանքներու մասին հետեւեալը հաղորդած է Արմենակ Քոչարեան, որ տնօրէնն է յիշեալ հաստատութեան:

— Շատ ճիշդ ըսուած է, թէ Հայաստան թանգարան մըն է բաց երկինքի տակ: Կրնանք աւելցնել նաեւ, որ Հայաստան երկրաբանական թանգարան մըն ալ է: Որովհետեւ Մենդելեեւի ցանկին մէջ չկայ տարր մը, որմէ այս կամ այն չափով գոյութիւն չունենայ մեր երկրին մէջ: Բացի բազմաթիւ եւ բազմանուն օգտակար հանածոներէն, երկրին մէջ կան հին հասակէն մինչեւ ամէնէն երիտասարդ հասակի երկրաբանական գոյացումներ:

Հայաստանի երկրաբանական կառուցուածքը, ընդերքին բազմազան հանածոները եւ անգնահատելի բարիք հանդիսացող ջուրի պաշարները կանոնաւոր կերպով ուսումնասիրելու նպատակով 1935ին տեղծուած է վերոյիշեալ հիմնարկութիւնը:

Սկզբնական շրջանին աշխատողներու թիւր հազիւ 10ի կը հասնէր: Իսկ այսօր 280 աշխատողներէն 70ը գիտութիւններու թեկնածուներ են, 4ը՝ դոկտորներ:

Հիմնարկութիւնը ունի տասը ճիւղ: 1969 Մայիսին տեղծուեցաւ քարիւղի եւ կազի երկրաբանութեան բաժինը, որուն նպատակն է ուսումնասիրել երկրին քարիւղի եւ կազի պաշարները եւ անոր հեռանկարները:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անդրէ Վէյլ ցուցասրահին մէջ (26 Ավընիւ Մաթինեօն) իր գործերը կը ներկայացնէ Մարտ 12էն 25, 20ամեայ Հայուհի մը՝ Ժիզէլ-Ալին Մելքոն (Թոռան գաւակը գրագիտուհի Զարուհի Գալէմքերեանի): Արուեստագիտուհին, որ Նիւ Եորք ծնած է, անցեալ Ապրիլին ալ իր գործերը կը ցուցադրէր Արթըմոն Կալըրիին մէջ:

Բացումը՝ Չորեքշաբթի ժամը 17ին:

ԽՕՍԱԿՑԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Լա Ռոշֆուքօ, Ֆրանսայի մեծ գրագէտը, որ ապրած է ԺԸ դարուն եւ իր կեանքը անցուցած է Ֆրանսայի արքունիքին եւ ազնուական ու զարգացած կիներու ընկերութեան մէջ, հետեւեալ խրատները կուտայ իբրեւ հիմ խօսակցելու արուեստին.

— Նախ՝ հարկ է մտիկ ընել խօսողները ժամանակ տալ անոնց որ յայտնեն իրենց կարծիքը, նոյնիսկ հանդուրժել, որ պարապ բաներ ըսեն: Զընդմիջել երբեք մէկուն խօսքը, ընդհակառակն, ցոյց տալ, որ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէք իր ըսածները:

Խօսիլ այն նիւթերուն վրայ, որոնք կը շահագրգռեն ձեր ունկնդիրները: Խուսափիլ անկարեւոր բաներու մասին վիճաբանելէ, շատ քիչ հարցում ընել եւ երբեք տեղի չտալ, որ կարծեն թէ կը յաւակնիք իրենցմէ աւելի իրաւունք ունենալ:

Պէտք է խօսիլ շատ լրջօրէն, ջանալով ընտրել ձեր խօսակիցին տրամադրութեանը եւ կարողութեանը համեմատ, առանց հարկադրելու, որ պատասխանէ ձեզի, երբ տեսնէք, թէ փափաք չունի խօսելու:

Զգուշանալ մանաւանդ ձեր մասին խօսելէ եւ դուք ձեզ իբրեւ օրինակ ներկայացնելէ: Չկայ այնքան անհաճոյ բան մը որքան երբ մէկը շարունակ կ'ուզէ իրմով զբաղեցնել ուրիշները:

Որեւէ խօսակցութիւն, որքան ալ միտացի ըլլայ, չի կրնար հաւասարապէս յարմարիլ ամէն կարգի մարդոց: Պէտք է ընտրել այնպիսի նիւթեր, որոնք պատշաճին անոնց ճաշակին, դիրքին, տարիքին ու սեռին:

Նկատողութեան առէք տեղը, պարագան, տրամադրութիւնը ձեր ունկնդիրներուն, որովհետեւ եթէ արուեստ է ըստ պատշաճի խօսիլ գիտնալը, ոչ նուազ մեծ է լռել գիտնալու արուեստը: Պերճախօս լռութիւն մը կայ, որ հաւանութիւն է, լռութիւն մըն ալ կայ, որ զգուշաւորութիւն եւ յարգանք կը նշանակէ: Վերջապէս կերպեր ու ձեւեր կան, որոնք խօսակցութիւնը հաճելի կամ անհաճոյ փափուկ կամ վիրաւորիչ կը դարձնեն:

Բայց այդ ձեւերը լաւ գործածելու գաղտնիքը քիչերու տրուած է: Նոյնիսկ անոնք, որ օրէնքներ չինած են այս մասին, կը սխալին յաճախ: Ուրեմն ամէնէն ապահով միջոցն է շատ մտիկ ընել, քիչ խօսիլ եւ չըսել բան մը որուն վրայ յետոյ կրնաք զղջալ:

Սէն Մառք Ժիռաթէն, ԺԹ դարու ականաւոր հեղինակներէն կ'ըսէ. «Ով որ մտիկ ընել չի գիտեր, խօսիլ ալ չի գիտեր»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍԱՆ ՓԱՒԼՕՅԻ (Պրազիլ) Ազգ. Ներկայացուցչական Մարմնի ընտրութիւններուն մէջ շահեցաւ Դաշնակցութեան ցանկը: Օրէնքով հրաժարած 16 անդամներու տեղ ընտրուեցան 16 նոր անդամներ, 1970-71 տարեշրջանին համար:

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ մէջ անարգ ոճիրի մը զոհ գնաց ընկ. Միսաք Հաւունճեան: Ոճիրին գործադրողները եւ ոճրագործը ցարդ կը մնան անծանօթ: Սպաննուած ընկերը 40 տարեկան էր:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Փետրուար 18ի 49րդ տարեդարձը յիշատակուած է հանդիսութեամբ մը, որուն կազմակերպութիւնը ստանձնած է Հ. Յ. Դ. «Տիգրան Ծամհուր» կոմիտէն: Օրուան բանախօսները եղած են Կ. Սասունի, Ա. Ամուրեան եւ Ս. Զէյթլեան: Հայկական Թաղերու մէջ եւս տօնուած է համաժողովրդական ապստամբութեան տարեդարձը:

ՇԻՔԱԿՕՅԻ մէջ արձանագործ Վարուժան Պօղոսեան ցուցադրած է իր գործերը, որոնք գնահատուած են արուեստի քննադատներու կողմէ: «Թայմ» շաբաթաթերթի քննադատը ի մէջ այլոց կը գրէ. «Պօղոսեանի գործերը ոգերգութեան սառն մթնոլորտ կը կրեն եւ ներշնչուած են եղերական առասպելներէ: Որեւէ նիւթի ընական զեղեցկութենէն աւելի, Պօղոսեանի կատարած ներդաշնակ համադրութիւնն է, որ իր գործերուն կուտայ ճակատագրի տխուր, ազնուական զգայնութիւն մը»:

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Ներեցէք որ ձեզ իրարու ներկայացնեմ, ըսաւ իշխանուհին. Քոնսթանթէն Տիմիթրիչ Լեվին, կոմս Ալեքսի Ալիելովիչ Վրոնսքի:

Այս վերջինը ոտքի ելաւ եւ Լեվինի ձեռքը սեղմեց համակրանքով անոր աչքերուն մէջ նայելով:

— Եթէ չեմ սխալիր, այս ձմեռ ձեզի հետ պիտի ընթրէի, բայց յանկարծ գիւղ մեկնեցաք, ըսաւ պարզ ու անկեղծ ժպիտով մը:

— Եւ միշտ ձեր ագարա՞կը կը մնաք, հարցուց Վրոնսքի: Ինծ կը թուի թէ ձմեռը զուարճալի ըլլալու չէ հոն:

— Մարդ երբ զբաղած է, չի նեղացուիր, նոյնիսկ առանձին եղած ատեն, պատասխանեց Լեվին չորութեամբ:

Թէեւ Վրոնսքի նշմարեց այն չեշտը, որով այս խօսքերը ըսուեցան, բայց չտեսնելու զարկաւ:

— Գիւղը կը սիրեմ, ըսաւ:

— Բայց կը յուսամ, կոմս, որ պիտի չհաւանէիք ամբողջ տարին հոն ապրելու, գոչեց կոմսուհի Նորտսթոն:

— Չեմ գիտեր, երբեք չփորձեցի երկար ատեն գիւղ մնալ: Բայց, տարօրինակ բան, երբեք այնքան փափաք չզգացի ռուս գիւղի մը մէջ գտնուելու, մուժիկներու հետ, որքան այն ձմեռը ուր մօրս հետ Նիսի մէջ անցուցի: Նիս քաղաքը ինքնին ձանձրացուցիչ է, ինչպէս գիտէք: Նափոլի եւ Սորանթ նոյնպէս որոշեալ եղանակի մը մէջ հաճելի են միայն: Եւ հոն է որ մարդ ամէնէն աւելի Ռուսիան ու մանաւանդ ռուսական գիւղերը կ'երազէ:

Խօսքը կ'ուղղէր կարգաւ Քիթիի եւ Լեվինի իր ակնարկը մէկէն միւսին վրայ ուղղելով եւ ըսելով մտքէն անցածները:

Լեվին օգուտ քաղեց այն վայրկեանէն, ուր իշխանը գինքը Թողուց, առանց նրշմարուելու դուրս ելլելու համար: Այս երեկոյթէն իր տարած յետին տպաւորութիւնը եղաւ Քիթիի դէմքին երջանիկ արտայայտութիւնը երբոր Վրոնսքիի հարցումներուն կը պատասխանէր:

Ժ.

Քիթիի վայրկեան մը չկասկածեցաւ թէ պէտք եղածին պէս վարուած էր: Այսուհանդերձ երկար ատեն չկրցաւ քնանալ: Լեվինի դէմքը անդադար զինքը կը մտալլկէր. զայն տեսնէր, յօնքերը պռստած եւ իր բարի աչքերովը իրեն ու Վրոնսքիի նայելով, երբ հօրը հետ կը խօսէր:

Ու այն ատտիճան գութ մը զգաց անոր մասին, որ աչքերը արցունքով լեցուեցան: Բայց իսկոյն խորհեցաւ անոր վրայ զոր նախընտրած էր: Տեսաւ այդ առնական ու կորովի դէմքը, իր լուսաշող բարութիւնը որ ամէն բանի վրայ կը տարածուէր, եւ վերջապէս իր մասին ունեցած սէրը:

Կրկին ուրախութիւնը տիրեց իր հոգիին եւ գլուխը բարձին դրաւ երջանկութեան ժպիտով մը:

«Կը մեղքնամ, կը մեղքնամ իրեն, բայց բան մը չեմ կրնար ընել: Յանցանքը իմս չէ, կ'ըսէր ինքնիրեն, հանդարտելու համար, բայց ներքին ձայն մը բոլորովին ուրիշ բան մը կը պոռար իրեն: Ինքն ալ չէր գիտեր թէ Լեվինը քաջալերելուն կամ զայն մերժելուն պարագա՞ն էր որ զինքը կը չարչարէր այսպէս: Բայց իր երջանկութիւնը կասկածներով թունաւորուած էր: Եւ ջանալով քնանալ, կը կրկնէր. «Աստուած իմ, ներէ ինծի, Աստուած իմ, ներէ ինծի»:

Այս միջոցին, իշխանին աշխատութեան խուցին մէջ կրկնուեցաւ տեսարան մը որ յաճախ տեղի կ'ունենար երկու ամուսիններուն միջեւ իրենց աղջիկներուն ամուսնութեան առթիւ:

— Կը հարցնէք թէ ի՞նչ կը խորհիմ, կը գոչէր իշխանը ձեռքերը ճօճելով ու սենեկազգեստին ծալքերը վրայ վրայի բերելով: Կը խորհիմ որ ձեր արժանապատուութիւնը կը մոռնաք, թէ պակաս կը գործէք մեծանձնութեան մէջ, թէ ձեր աղջիկը ծաղրելի ու դժբախտ կ'ընէք ձեր ապուշ ու անարժան մտադրութիւններով:

— Բայց, իշխան, շնորհ ըրէք, ի՞նչ ըրի, կը հայցէր Քիթիի մայրը գրեթէ լալով:

Աղջկանը հետ տեսակցութենէն երջանիկ ու գոհ իր էրկանը սենեակը մտած էր ըստ սովորութեան գիշեր բարի ըսելու համար եւ, թէպէտ դիտաւորութիւն չունէր անոր կրկնելու ինչ որ անցած էր Քիթիի եւ Լեվինի միջեւ, այսուհանդերձ անոր հասկցուց որ Վրոնսքիի հետ ամէն ինչ պիտի կարգադրուէր մայրը գալուն պէս: Այս խօսքերը գրգռած էին իշխանը եւ իր բարկաճայթ խօսքերը յառած բերած էին:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՕՅ

(Շար.)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ – ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 չրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ։

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 ֆր.։ Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ։

Այդ թուականէն ետք, տխքը աւելի սուղ կ'արժէ։

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով.— *Ճշդելով* անուն, մականուն եւ հասցէն։

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի էլլէն Բիւզանդի քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Վահէ եւ Նազիկ Ցակոբեանէ 30 ֆրանք, Տիկին Ուրբաթեանէ 20, Տէր եւ Տիկին Ջօհրապ Մուրատեանէ 50, Տիկին Նշանեանէ 50ֆրանք։

ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԽՕ – ԲԱՇԱՆԻ
մասնաճիւղին կողմէ, Մարտ 15, Կիրակի ժամը 17էն 23

Salle Annexe de la Mairie de Bagneux
34, Ave. Louis Pasteur
(Prendre l'autobus de la Porte d'Orléans, descendre au Rd. Point de Martyrs de Châteaubriand)

Հաճելի անակնկալներ — տաք մթնոլորտ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԷՍԱՅԵԱՆ Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 14 Մարտ կէսօրէ ետք ժամը 4ին Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, 15 Մարտ Կիրակի օր, ժամը 16ին *Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի* Ալեք Մանուկեան *սրահին մէջ,* 7, Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս։

Կը հրաւիրուին հին թէ նոր բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ համակիրները։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ։

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ)։

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար։

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան։

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Աղքատախնամ – Որբախնամը ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Շնխիկեան Արամ, Ղուկասեան 15ական ֆր., Պօղոսեան Մինաս, Ապրիկեան Միսաք, Թահմազեան Արսէն, Պետիկեան Ցովհաննէս, Պանտիկեան Վարդան, Վասպուրականի հայրենակցական Տէր Զաքարեան Արսէն, Սինանեան Ժորժ, Աթթարեան Մուրատ, Գասպարեան Մանուկ, Հայրապետեան Դանիէլ, Թերճանեան Կարապետ 50ական, Քիրէճեան, Քիւթէլեան Ա., Տիկին Հանոյեան, Տիկին Աբութեան, Տիկին Մինասեան, Տիկին Սիսակեան, Օր. Սիւզան Տէր-Աթանասեան, 5ական, Օհանեան Պօղոս 6։

(Շար.)

ՊԱՐԻ ԴԱՍ

Ընդառաջ երթալով կարգ մը ծնողքներու եւ ազգայիններու խնդրանքին, «ՍՕՍԻ» պարախումբի վարչութիւնը իր կողքին հաստատած է փոքրիկներու պարի դասընթացք մը, 7էն մինչեւ 14 տարեկաններու համար։

Փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5,30էն մինչեւ 7ը։

Պարուսոյց՝ ԵԻԱ. ԱՐՁՈՒԵԱՆ

վկայուած Փարիզի Արուեստներու
Ժողովրդական դպրոցէն
ինչպէս նաեւ վկայուած Երեւանի
Պարարուեստի վարժարանէն

Բոլոր փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի առաջնորդել իրենց զաւակները աղջիկ կամ տղայ

MAISON DES JEUNES
ET DE LA CULTURE

46, Ave. Louis Lumière - Paris (19e)
Métro Porte de Montreuil

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ԱՌԹԻՒ

—o—

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.— Լիւքսանպուրկ – Գերմանիա
Հռենոսի ափերը

3 ՕՐ, ՄԱՐՏ 28էն 30, լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ, Շաբաթ Մարտ 28, վերադարձ Երկուշաբթի Մարտ 30։

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ ժամը 7.15ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.30ին Կառ Տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւրվէօր։ Մեկնում 7.45ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ-Մենեհուլտ, Վերտէօն, Էսք եւ Լիւքսանպուրկ։ Այցելութիւն քաղաքին, (ճաշը ճամբու ընթացքին), ճամբորդութեան շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Թրիէ (Գերմանիա)։ Ընթրիք եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ. — Մեկնում դէպի Պինկէն, ուր գեղեցիկ զբօսանաւով մը Հռենոսի վրայ՝ հիանալի բնանկարը, հէքեաթային Լօրըլայը եւն. եւն.։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտը՝ ազատ։ Ցերեկուան ճաշը պանդոկը եւ վերադարձ՝ Փարիզ նոյն ճամբով։ Ժամանում Կառ Տիւ Նոռ ժամը 21ի առեններ։

Մասնակցութիւն՝ 195 ֆրանք, կանխավճար 50 ֆրանք։ Մնացեալը վճարելի Մարտ 23ին։

×

Բ.— ԱՒՍՏՐԻԱ ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ

780 մեթր բարձրութիւն։ Դահուկի համար դմայլելի վայրեր։

Առջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը տեսարանով՝ լճին վրայ։

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Մարտ 22 (Ծաղկազարդ), ժամը 22.30ին Առլպերկ – Էքսփրէսով, հաւաքուիլ՝ Կառ Տը լ'Էսթ, մեծ գիծերու մուտքին հոլին մէջ աջ կողմը, ժամը 21ին։ Ժամանում Զէլ Ամ Զէ, Երկուշաբթի ժամը 14ին։

Վերադարձ՝ Ապրիլ 4ին եւ ժամանում յաջորդ օրը ժամը 7.25ին՝ Փարիզ։

Մասնակցութիւն՝ 455 ֆր.

(15 օր Փարիզէն Փարիզ մէջն ըլլալով կառախումբով ճամբորդութիւնը)։

Սահմանափակ տեղեր։

Կանխավճար 100 ֆր.։ Մնացեալը Մարտ 12ին։

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Մարտ 10

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ
Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին
THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers
Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 *արար*

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՑԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՑԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ։ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԼԻՊ ԹԷՐՋԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ։ ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ։

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Գ. Պալըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25
Մ. Անտոնեան, հեռ. 738-21-18
Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի 55րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 3ի Կիրակի կէսօրէ ետք։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 26ին, Կիրակի։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ընթրիք առուլիս»ը *(Տինէ – Տէպա)*
12 Ապրիլին
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ՎԻԷՆ.— Ապրիլեան Եղեռնի յուշատօնը նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան՝ Ապրիլ 26ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին։

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը՝ Կիրակի, Մայիս 10ին։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Նոր Սերունդի 25ամեայ
Տօնակատարութիւն
Մարտ 21ին, երեկոյեան ժամը 20.30ին
Քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

×

Սէն – Էթիէնի եւ Վիէնի Հայ Ազգ. միութիւնները միասնաբար որոշեցին տօնել հայ զոյգ տիտաններուն՝ Կոմիտաս Վարդապետի եւ Յովհ. Թումանեանի հարիւրամեակները, մեծ շուքով մը, թէ Վիէնի եւ թէ Սէն Էթիէնի մէջ։ Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise – PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 փ. Վեցամսեայ 50 փ.

Արտասահման Տար. 115 փր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՄԱՐՏ

MERCREDI 11 MARS 1970

Le Numéro 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11·761

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.761

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ա.

Թուրքերը կը շարունակեն զբաղիլ Հայերով: Թերթերու մէջ յօդուածաշարքի ձեւով կամ գրքերու մէջ իբրեւ յուշ սուտն ու իրաւը իրար կը խառնեն: Բոլորին ալ միակ նպատակն է ամբաստանել Հայերը եւ արդարացնել իրենց գործած զազրելի ոճիրները:

Փետրուար 22էն ի վեր պոլսահայ թերթերը կը թարգմանեն Թուրք լրագրողի մը՝ Մէթին Թօքէրի Հիւրրիյէթի մէջ հրատարակած յօդուածաշարքը, որուն խորագիրն է «Արժանթինի վերջին հայ կոմիտէճիները»:

Յօդուածագիրը Պուէնոս Այրէս երթալով սկիզբը ինքզինքը ներկայացուցեր է իբրեւ Ֆրանսացի գրօսաշրջիկ, մտեր է հայկական շրջանակներու մէջ, տեղեկանալու համար Հայոց գաղտնիքներուն, տեսնուեր է Նարկիզ Պինաեանի հետ, որուն յայտներ է Թուրք լրագրող ըլլալը, այցելեր է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, Արմենիայի ակումբը եւ այլ վայրեր, խօսեր է զանազան Հայերու հետ հայկական ջարդերու եւ հայ-թուրք յարաբերութեանց մասին:

Ու իր այցելութիւններուն ու տեսակցութիւններուն երկարապատում նկարագրութիւնը կ՚ընէ, ըստ իր հայեցողութեան, խեղաթիւրելով պատմական պարզ ճշմարտութիւնները, զանոնք յարմարցնելով իր յետին մտքերուն:

Հիւրրիյէթի յօդուածաշարքին առաջին տողերն իսկ կը մատնեն հեղինակին չարակամութիւնը:

Պինաեան, որուն շուրջ կը դառնայ ամբողջ խնդիրը եւ որ գլխաւոր աղբիւրը կը կազմէ Արժանթինի Հայոց մասին իր քաղած տեղեկութեանց, Մէթին Թօքէրի կողմէ կը ներկայացուի իբրեւ կոմիտէճի, թէեւ տեսակէն: Կ՚ըսէ թէ անիկա մասնաւորաբար Պուէնոս Այրէսէն Խորհ. Հայաստան, Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Կիպրոս, Յունաստան եւ Ֆրանսա ղրկուեր է կոմիտէճիներուն կողմէ, որպէսզի պատրաստութիւններ տեսնէ, 1970ին մեծ հանդիսութիւններով տօնելու համար Սեւրի դաշնագրին յիսնամեակը:

Անձամբ կը ճանչնանք Պինաեանը, զոր երկու անգամ տեսած ենք Փարիզի մէջ: Վերջին անգամ անցեալ աշնան՝ երբ կը վերադառնար Հայաստան կատարած այցելութենէն:

Մեծ հայրը Վանեցի է, կանուխէն գաղթած Արժանթին, ուր ամուսնացեր է Չիլիցի կնոջ մը հետ: Հայրը իր կարգին ամուսնացեր է Անժանթինցիի մը հետ: Պինաեան Արժանթինի մէջ լրագրող է եւ այդ հանգամանքով երբեմն կը ճամբորդէ: Մայրենի լեզուն սպաներէն է: Կը խօսի նաեւ ֆրանսերէն: Հայերէն չի գիտեր, սակայն հպարտութեամբ կը յիշէ որ Հայ է եւ... Վանեցի: Ո՛չ մէկ հայ կուսակցութեան կը պատկանի: Եւ ո՛չ մէկ առաքելութիւն ստանձնած է Սեւրի յիսնամեակի հանդիսութիւններ կազմակերպելու համար իր այցելած վերոյիշեալ երկիրներուն մէջ:

Մէթին Թօքէր «քառորդ Հայ» կ՚անուանէ Պինաեանը, մայրն ու մեծ մայրը օտար ըլլալուն համար: Առ ի քաղաքավարութիւն Պինաեան հիւրասիրեր է զինք, սակայն միաժամանակ բառերը չէ ծամծմած Թուրքի երեսին պոռալու համար, որ «անմար վրէժխնդրութիւն գոյութիւն ունի Հայերուն եւ Թուրքերուն միջեւ: Ամէն Հայ թշնամական զգացումներով լեցուած է Թուրքի հանդէպ: Դուք մեզ ջարդեցիք»:

Թուրքը հեգնելու համար իր հիւրամեծարը, կը գրէ թէ «հիմա այս մէկ քառորդ Հայը Իսթանպուլի եւ աշխարհի զտարիւն Հայութեան իրաւունքներէն կը ճառէ...»:

Ըստ իրեն, «վերջին հայ կոմիտէճիները, անշուշտ խել մը ազգայնական իտէալիստներու աւրնթեր, այս գործը իրենց ապրուստի միջոց դարձուցած փրոֆեսիոնելներ են: Աշխարհի ամէն կողմի հայ համայնքներէն տուրք կը գանձեն, երբեմն ազգային զգացումներ շահագործելով, առաւելապէս ահաբեկչական միջոցներ ի գործ դնելով»:

Ո՛չ աւելի, ոչ պակաս:

Մէթին Թօքէր կը յիշեցնէ, որ ներկայիս սփիւռքի մէջ ի զօրու է 1863ի Ազգային Սահմանադրութիւնը, որ Օսմ. կայսրութեան շրջանին տրուած է Հայերուն, այն ալ իր կարգին հիմնուած այն սկզբունքին վրայ, զոր ճշդած է Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Բ. Պոլիսը գրաւած օրերուն:

Յետոյ անդրադառնալով Հայոց հողային պահանջներուն, կը շեշտէ.

«— Չէ՛, Պինաեան, ձեզի ըսեր էի, որ նոյնիսկ մէկ քառակուսի սանթիմեթր թրքական հող կարենալ առնելու համար հարկ է Թուրքերուն դէմ մարտնչիլ եւ պատերազմիլ, մինչեւ որ միակ Թուրք մը մնայ: Հասկցուցէ՛ք ասիկա Հայերուն»:

Պինաեան դժուարութեամբ հասկըցուցեր է ասիկա. վասնզի աշխարհի վերջին հայ կոմիտէճիներուն նպատակն է եղեր ռազմասէր հայ երիտասարդութիւն մը հասցնել:

Թուրք լրագրողը այսպիսի հարց ու զրոյցի ձեւով, կէս-կատակ, կէս-լուրջ երկարապատում մանրամասնութիւններով կը նկարագրէ Արժանթինի հայկական շրջանակներուն հետ իր շփումները:

Այդ բոլորէն կը տեսնուի, որ այսօրուան Թուրքերու մտայնութիւնը ո՛չ մէկ բանով կը տարբերի երէկուան իրենց ջարդարար հայրերու եւ եղբայրներու մտայնութենէն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ

Կիպրոսի նախագահին դէմ կատարուած առջի օրուան մահափորձը, որ բախտի բերումով ձախողեցաւ, առիթ ընծայեց Անգարայի եւ Մոսկուայի՝ արտայայտուելու ընդհանրապէս մահափորձին ու յատկապէս Կիպրոսի մասին:

Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան բանբերը յայտարարութեամբ մը շեշտեց, թէ Թուրք կառավարութիւնը մտահոգ է տեսնելով, որ նման արարք մը կը կատարուի ճիշդ այն ժամանակ, երբ անհրաժեշտ փորձերը կ՚ըլլան արդարամըտութեան վրայ խարսխուած համաձայնութեան եզր մը գտնելու, որպէսզի պահպանուի Կիպրոսի անկախութիւնը, կղզիին խաղաղութիւնը եւ կարգ ու կանոնը: Բանբերը «բաղձանք» յայտնած է, որ ձախողութեան դատապարտուին ահաբեկչութիւնը հրահրող բոլոր արարքները:

Մոսկուա եւս կը փորձէ միջամուխ ըլլալ Կիպրոսի խնդրին: Արդարեւ Թասի մէկ հաղորդագրութիւնը անցեալ օր կը դատապարտէր այն յոյն տարրերը, որոնք կը ջատագովեն կղզիին կցումը մայր երկրին, այսինքն՝ Յունաստանի: «Պրաւդա» մեծ խորագիրով մը կը հաղորդէ մահափորձին լուրը, իսկ Պոդգորնի հեռագիր մը ուղղած է Մակարիոս Արք.ի, որով իր ցասումը կը յայտնէ կատարուած արարքին առթիւ: «Խորհրդային ժողովուրդը խստիւ կը դատապարտէ այս ոճրային արարքը, որ կատարուած է յետադիմական ուժերու կողմէ»: Պոդգորնի կը մաղթէ, որ Մակարիոս Արք. յաջողի իր պայքարին մէջ եւ ամրապնդէ Կիպրոսի գերիշխանութիւնն ու անկախութիւնը:

Մինչ Անգարա եւ Մոսկուա դէմ կ՚արտայայտուին էնոսիսի գաղափարին, անդին Կիպրոսի մէջ անդորրութիւնը խանգարուած չէ մահափորձէն ետք: Ժողովրդային խաւերը ցոյցերով իրենց համակրութիւնը յայտնած են Մակարիոսի, իսկ զանազան քաղաքական խմբակցութիւններ, որոնց շարքին նաեւ տեղացի համայնավարները, դատապարտած են ոճիրը:

Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է տասը կասկածելիներ եւ միեւնոյն ժամանակ խուզարկութիւն մը կատարած է, առանց որոշ արդիւնք ձեռք ձգելու, Կիպրոսի նախկին Ներքին Նախարարի տան մէջ: Այս վերջինը՝ Փոլիքարփոս Ղէօրկաճիս, անուանի հերոս մըն է կղզիին մէջ, քանի որ անցեալին Էօքայի շարքերուն մէջ կռուած է Անգլիացիներու դէմ՝ կղզիին անկախութեան համար- Դիտել կը տրուի այս առթիւ, որ նախկին նախարարը մաս չի կազմեր «Ազգային Ճակատ»ին, որ ինչպէս գրած էինք երէկ, կը ջատագովէ էնոսիսի գաղափարը: Այսուհանդերձ, նախկին նախարարը, համաձայն շրջան ընող զրոյցներու, կապեր հաստատած էր ճակատի մարդոց հետ: Արդէն ձերբակալուած տասը կասկածելիները մաս կը կազմէին Ղէօրկաճիսի թիկնապահներուն:

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Ցոյցերը կը շարունակուին երկրին մէջ: Երբ ուսանողները հանդարտին, կարգը կուգայ առեւտրականներուն եւ արհեստաւորներուն: Նախարարապետ Շապան-Տելմաս մերժած էր Երկուշաբթի օր ընդունիլ առեւտրականներու պատուիրակութիւնը, առարկելով թէ կանոններէն դուրս ելած են եւ արդէն իսկ բռնի ուժով կ՚ուզեն պարտադրել իրենց կամքը: Ասոնց գլուխն է Ժերար Նիքու որ կոչ ըրաւ 20·000 ցուցարարներու որ «գործի անցնին»:

✕ Նանթէռ միշտ սպառնական վիճակ է: Խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Նախարար Կիշարի եւ լսարանին տեսուչներուն միջեւ ելք մը գտնելու համար:

✕ 1609 ընդհանուր խորհրդատուներէն ընտրուած են արդէն 960ը, առաջին քուէարկութեամբ: Ասոնց մէջ՝ 67 համայնավար, 11 Փէ. Էս. Իւ., 131 ընկերվարական, 171 զանազան ձախ, 131 Իւ. Տէ. Էռ, 74 անկախ-հանրապետական, 26 դեմոկրատ կեդրոն եւ յառաջդիմութիւն, 211 զանազան չափաւոր, 5 ծայրայեղ աջ, 82 դեմոկրատ կեդրոն, 67 չափաւոր (ընդդիմադիր):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՒՍՆԻ խաւարումը դիտած են, մասնագէտներու կարգին, միլիոնաւոր անձեր Մեքսիկոյէն մինչեւ Մ. Նահանգներու կարգ մը շրջանները: Համաձայն ամերիկացի աստղագէտի մը՝ Մեքսիկոյի աստղադիտարանին հետազօտութիւնը կատարուած է մեծ յաջողութեամբ:

ԼԱՕՍԻ մէջ կացութիւնը «լուրջ» է, յայտարարեց արքայական բանակին բարձրաստիճան սպաներէն մէկը: Համայնավար ուժերը կը սպառնան երկրին հարաւային շրջաններուն, որոնք միշտ գտնուած են կառավարական ուժերու հակակշռին տակ:

ԼՈՆՏՈՆԻ Շունները կղզին, որ կը գտնուի Թայմզի գետաբերանին, իր «անկախութիւնը» հռչակեց առջի օր, որովհետեւ Մեծ Լոնտոնի Քաղաքային Խորհուրդը անհրաժեշտ քայլեր ձեռք չէ առած բարելաւելու համար տեղւոյն բնակիչներուն կեանքը: Նոր «Հանրապետութիւն»ը ունեցաւ իր նախագահը եւ երկու վարչապետներ: Բնակիչներու թիւն է՝ տասը հազար:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ զուիցերացի փաստաբանի մը պարտականութիւն յանձնեց պաշտպանել իր շահերը արտասահմանի մէջ: Այս վերջինը ռուս գրագէտէն իրաւասութիւն ստացած է արգիլել որեւէ հրատարակութիւն անոր գործերէն՝ առանց արտօնութեան, կամ չարժանկարի վերածել գրագէտին աշխատութիւնները: Արտասահման տպուած գիրքերու չահարաժնէն գոյացած գումարը ի պահ պիտի դրուի զուիցերական դրամատան մը մէջ: Սոլժենիցին կտակով պիտի ճշդէ անոնց գործածութեան ձեւն ու բնոյթը:

ՄԻՋ - ԳԵՐՄԱՆ բանակցութիւնները անելի մատնուեցան, երբ Պրանտ յայտարարեց, թէ բանակցելու համար Արեւելեան Պերլին պիտի մեկնի անցնելով քաղաքին արեւմտեան մասէն: Փանքով անընդունելի գտաւ եւ քննադատեց Պրանտի այս մտադրութիւնը: Այսուհանդերձ, վերջին պահուն կ՚ըսուէր թէ Պրանտ առաջարկած է հանդիպումը կատարել ուրիշ քաղաքի մը մէջ:

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Ահրամ» թերթին համաձայն, ներկայիս Եգիպտոսի բնակչութեան թիւը կը հասնի 33 միլիոնի, այսինքն, 15 ամսուան ընթացքին աւելցած է մէկուկէս միլիոն: Նոյն թերթին համաձայն, Գահիրէն իր արուարձաններով ունի 4 միլիոն835 հազար բնակիչ: Բնակչութեան աճին տոկոսը 2,5 առ հարիւր է երկրին մէջ, իսկ մայրաքաղաքին մէջ այդ աճը կը հասնի 4,3 առ հարիւրի:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ որոշեց փակել Սալըզպըրիի (Ռոտեզիա) իր դեսպանատունը: Կ՚ենթադրուի, թէ այս քայլը առաւ Լոնտոնի խնդրանքին վրայ: Ռոտեզիա, որ 4 միլիոն 800·000 սեւամորթ եւ բնակչութեան 4 առ հարիւրը կազմող սպիտակամորթ քաղաքացիներ ունի, 1965 Նոյեմբերին իր անկախութիւնը հռչակեց՝ խզելով իր կապը Անգլիոյ հետ: Վերջերս հաստատեց նոր սահմանադրութիւն մը, որով փոքրամասնութիւն կազմող ճերմակները իշխանութեան ղեկը կ՚ապահովեն երկրին մէջ, երկրորդական դիրքի մէջ ձգելով սեւամորթ բնիկները:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ վերսկսան բանակցութիւնները Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի պատուիրակներուն միջեւ: Բանակցութիւններուն նպատակն է բարելաւել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները:

ԷՐ-ՖՐԱՆՍ, Ապրիլ 9էն սկսեալ, շաբաթական երկու թռիչքներ պիտի ապահովէ Փարիզէն Թոքիօ՝ Մոսկուայի եւ Սիպերիոյ ճամբով:

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ճիւղին մէջ խանգարումներ տեղի պիտի ունենան այսօր (Չորեքշաբթի) եւ վաղը՝ Հինգշաբթի: Արդարեւ, Թղթատարութեան պաշտօնեաներէն շատեր որոշեցին գործադուլ ընել:

ԹԱՍ խորհրդային գործակալութիւնը գեկոյցով մը կ՚ըսէ թէ խորհրդային բազմաթիւ ռաբբունապետեր կը գտնեն թէ Սիոնականութիւնը ոչ մէկ կապ ունի կրօնքին հետ եւ պարզապէս «պատրուակ մըն է յետադիմական ծայրայեղ շրջանակներուն համար»: Նիւ Եորքի համաշխարհային հրեայ Քոնկրէն կը դատապարտէ այս «քարոզչութիւնը» որ փաստ է թէ 3 միլիոն խորհրդային Հրեաներ կ՚ուզեն Իսրայէլ ներգաղթել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Աններելի իրողութիւն է, դժբախտաբար, որ բազմաթիւ ծրագիրներ, շինարարական եւ այլ մարզերու մէջ, յաջողութեամբ չեն պսակուիր. այլ մանաւանդ՝ ճշդուած ժամանակամիջոցին մէջ չեն լրացուիր կամ իրագործուիր՝ բանուորներու թիւի պակասին պատճառով: Այսպէս է, որ այսօր Հայաստանի մէջ աշխատող ձեռքերու եւ, յատկապէս, կարգ մը ճիւղերու մէջ մասնագէտ բանուորներու համապատասխան թիւի մը չգոյութիւնը ցաւալի անդրադարձ կ'ունենայ գործերու ընթացքին վրայ:

Հայրենիքի մէջ շատեր յաճախ կ'անդրադառնան այս խնդրին՝ ուղղակի կամ քողընտի ուղիներով:

Արփա – Սեւանի ջրատարը, որ համաձայն նախատեսուած ծրագրին եւ տարիներով պաշտօնական մարմիններու տուած հաւաստիացումներուն, պէտք է լրանար այս տարի, այսինքն՝ 1970ին, հազիւ հազ կարելի պիտի ըլլայ վերջացնել հինգերեց տարիէն, այլ խօսքով 1975ի վերջերը:

Այս դժբախտ յայտնութիւնը կը կատարեն Լեւ Մնացականով (Մնացականեան) եւ Գ. Բրոդսկի, «Գարուն» ամսագրի մեր ձեռքը հասած վերջին՝ Դեկտեմբերի թիւին մէջ:

Աւելցնենք, որ Մնացականեան Խորհ. Միութեան ջրաշինարարական «տրեստ»ի վարիչն է, իսկ երկրորդը՝ Գրիգորի Բրոդսկին, նոյն հիմնարկութեան ղեկավարը Անդրկովկասի մէջ:

Արփա – Սեւան ջրատարի նման բարդ կառոյցի մը մէջ կ'աշխատին շուրջ 2000 բանուորներ, որոնցմէ, ի դէպ, միայն 30 տոկոսը «տեղացի» է, այսինքն՝ Հայ: «Իսկ մնացածը միւս հանրապետութիւններից են, որոնք մեզ համար կայուն աշխատուժ չեն, որովհետեւ ցանկացած ժամանակ կարող են ետ գնալ: Եւ դժբախտաբար, շատերը վերադառնում են», կը խոստովանի Գ. Բրոդսկի՝ «Գարուն»ի թղթակիցին:

Անշուշտ, ծրագրին իրագործման մէջ նշմարուող «ցաւ»երը այլազան են: Նախ նախագիծը, որ պատրաստուած էր աւելի քան տարի առաջ՝ 1950ին, ունէր շատ թերութիւններ, եւ նկատի չէին առնուած բազմաթիւ դժուարութիւններ՝ շրջանին եւ գործին հետ կապ ունեցող շատ բարդութիւններ: «Ամէն օր մենք ստիպուած ենք լինում նոր, տհաճ անակնկալի առջեւ կանգնել»: Իսկ այդ անակնկալները բազմազան են: Աշխատանքի պայմանները անտանելի:

Գ. Բրոդսկի չընդունիր, որ գործին դանդաղ ընթացքին պատճառներէն մէկն ալ անհրաժեշտ մեքենաներու եւ սարքերու պակասն է: Դեռ վերջերս Գր. Ջանիկեան «Ինչպէս են ծնւում առասպելները» ակնարկին մէջ («Գարուն»ի 1969ի Փետրուարի թիւը) կը հաստատէր, վարիչներէն մէկուն բերնով, թէ «այստեղ (խմա՛ Վարդենիսի լեռնանցքին մէջ) ոչ միայն շլանգ, այլեւ քլունգ, բահ չի ճարւում: Խանութ էլ չկայ, որ մարդ առնի, տայ բանուորներին»:

Ցամենայն դէպս, Արփա – Սեւան ջրատարի շինութեան համար այնքան կենսական նկատուող մեծ մեքենան՝ վահանակը, ինչպէս կը կոչէ Լ. Մնացականեան, որուն առաքումը կ'ակնկալուէր արտասահմանէն, ներկայիս կը շինուի Լվովի մէջ: Ջրաշինարարութեան ընդհանուր վարիչը յոյս կը յայտնէ, որ «քիչ ժամանակում» այդ մեքենաներէն կը ղրկուին Հայաստան:

Լ. Մնացականեանի «յոյսը» կը յուսանք իրականութիւն կը դառնայ կարճ ժամանակէն:

Այսուհանդերձ օրակարգի հարց կը մնայ միշտ բանուորներու եւ, մասնաւորապէս, մասնագէտ ձեռքերու անբաւարար թիւը, որովհետեւ, ինչպէս կը հաւկըցուի «Գարուն»ի թղթակցին ունեցած զրոյցէն՝ երկու հազար աշխատող ձեռքերով հնարաւոր չէ յառաջ տանիլ գործը ակնկալուած թափով: Մասնաւորաբար, երբ նկատի առնուի, որ այս թիւէն 70 տոկոսը, այսինքն 1400 բանուոր օտար են, որոնք շատ յաճախ կէս ձգելով իրենց գործը՝ կը մեկնին Հայաստանէն:

Իրաց այս կացութեան մէջ հաճելի չէ հաստատել, որ հեռաւոր Ռուսիոյ տափաստաններուն մէջ «տարեկան մի քանի հազար հայ երիտասարդ է աշխատում» (*), երբ Վարդենիսի փապուղիներուն մէջ համարեա ոչ մէկ հայ երիտասարդի կարելի է հանդիպիլ (Լ. Մնացականեան):

«Սով. Հայաստան»ի Լենինականի թղթակից Ս. Գէորգեանի հաստատումով (Փետր. 27) Հայաստանի երկրորդ մեծ քաղաքին կարգ մը գործարաններուն եւ, անոնց շարքին հիւսուածեղէնի ծանօթ հիմնարկութեան մէջ, նկատելի դժուարութիւն կը յարուցանէ վարժ բանուորներու եւ բանուորուհիներու թիւի նուազումը, հակառակ այն իրողութեան, որ յատուկ ուսումնարաններու մէջ որակեալ բանուորներ կը պատրաստուին:

Բայց խօսինք թիւերով, որոնք ներկայացուած են թղթակցութեան բնոյթ կրող «Հոսունութիւնը մեծ է. ինչո՞ւ» յօդուածին մէջ:

— Լուկաշինի անունը կրող հիւսուածեղէնի գործարանէն 1968ին հեռացած են 800 բանուոր, գործէ հեռացուած են 893 աշխատող, իսկ անոնց փոխարէն աշխատանքի ընդունուած են 800 հոգի: Բանուորական օրերու կորուստին հետեւանքով մեքենաներու աշխատանքի կորուստը 7–8 տոկոս կը կազմէ:

— Քաղաքին ամէնէն մեծ գործարանը՝ «տեքստիլ կոմբինատ»ը հետեւեալ պատկերը արձանագրած է 1968ին: Գործի ընդունուած են 1268 հոգի, իսկ հեռացուած են՝ 1540 անձ: Դրութիւնը մխիթարական չէ եղած նաեւ անցեալ տարի: Արդարեւ գործարանէն հեռացած են 1518 բանուորներ, որոնցմէ 80 տոկոսը իր դիմումին համաձայն:

Տեղափոխութիւնները, կամ ինչպէս սովորութիւն է դարձած Հայաստանի մէջ ըսել՝ «հոսունութիւնը» առանձին վայրերու մէջ 40էն մինչեւ 80 տոկոսի կը հասնի:

Պարզ է, որ նման կացութիւն մը, — ուր տարին հազարէ աւելի աշխատաւորներ կը թողուն իրենց գործը եւ անոնց ձեւով մը փոխարինելու կուգան հարիւրաւորներ, — կ'անդրադառնայ արտադրութեան քանակին եւ որակին վրայ:

«Հոսունութեան» իբրեւ գլխաւոր պատճառ կը մատնանշուի այն ցաւալի իրողութիւնը, որ բանուորներու եւ, յատկապէս, մասնագէտներու կարեւոր տոկոսը օտար է, որոնք, բնականաբար, կարճ ժամանակ աշխատելէ ետք կը վերադառնան «իրենց հարազատների մօտ»: Այսպէս, հիւսուածեղէնի ուսումնարանները, որոնք մասնագէտ ձեռքեր պատրաստելու սահմանուած են Լենինականի հիւսուածեղէնի ձեռնարկութիւններուն համար, իբրեւ աշակերտ ունին «Մեծ մասամբ Միութեան (Խորհ. Միութիւն) տարբեր վայրերից հաւաքագրուած աղջիկներ: Նրանք գալիս են, սովորում, մասնագիտութիւն ձեռք բերում եւ տեքստիլ արդիւնաբերութեան մէջ կարճ ժամանակ աշխատելուց յետոյ, գնում այլ քաղաքներ, իրենց հարազատների մօտ: Հաւանաբար, նրանց 30–35 տոկոսն է մընում Լենինականում»:

Զարմանալի չէ հետեւաբար, որ թերթին թղթակիցը աւելի քան հիմնական կը նկատէ վերոյիշեալ ուսումնարաններուն մէջ «քաղաքի բնակիչներին ընդգրկելու» հարցին բարւոք լուծումը:

Բայց քանի որ այս տողերուն մէջ շօշափուեցաւ այսպէս կոչուած «հոսունութեան» հարցը, հետեւելով Ս. Գէորգեանի մատնանշենք նոյնպէս ատոր այլ պատճառները:

Հիւսուածեղէնի եւ թեթեւ արդիւնաբերութեան գործարաններէն հեռացողներու 50 տոկոսը այդ քայլը կ'առնէ, որովհետեւ չուզեր աշխատիլ գիշերային ժամերուն՝ հերթափոխութեան սիստեմին կիրարկման պատճառով: Ասոնցմէ շատ շատեր կը նախընտրեն աշխատիլ այնպիսի ձեռնարկութիւններու կամ ճիւղերու մէջ, ինչպէս օրինակ, շինարարութեան, ուր բնակարան ստանալու կարելիութիւնները աւելի մեծ են: Արդարեւ, համաձայն ներկայացուած թիւերուն, Լենինականի վերոյիշեալ ձեռնարկութիւններու բնակարանային ծրագիրները, յատկապէս վերջին տարիներուն, զգալի կերպով կըրճատուած են: Ու այդ է պատճառներէն մէկը, որ օտար երկիրներէ եկած աշխատաւորներ եւ աշխատաւորուհիներ շուտով կը հեռանան երկրէն:

Ցամենայն դէպս, մեր երկրին գլխաւոր հոգերէն մէկը ներկայիս բանուորական ուժի պակասութիւնն է, մասնաւորապէս յոգնեցուցիչ եւ դժուար աշխատանքի ճիւղերուն մէջ:

Երիտասարդութիւնը կը նախընտրէ հետեւիլ բարձր ուսումի, իսկ շատեր, նիւթական յաւելեալ ակնկալութիւններու առաջադրութեամբ կը մեկնին այլուր, կամ կ'ընտրեն շահաբեր ասպարէզներ:

Սակայն երկիրն ալ իր կարգին պէտք ունի «տեղացի որակեալ կադրեր»ու, ինչպէս դիտել կուտայ Լ. Մնացականեան շատ իրաւամբ «Գարուն»ի թղթակիցին:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Դեռ մինչեւ այսօր ճշգրիտ վիճակագրութեամբ մը ճշդուած չէ, թէ տարին քանի՞ հազար երիտասարդ ժամանակաւոր կամ մնայուն աշխատանքի կը մեկնի այլուր: Ու տասնամեակներու ընթացքին որքա՛ն է եղած Հայաստանէն խորհ. Միութեան այլ վայրերը մնայուն կայք հաստատողներու ճշգրիտ թիւը: Այս ու այլ բնոյթի վիճակագրութիւններ անպակաս են օտար երկիրներու մէջ՝ տեղական հարցերու կապակցութեամբ: Բաղձալի պիտի ըլլար, որ Հայաստանի պատկան մարմինները փորձէին հետեւիլ ընդունուած այս կանոնին:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԾՐԱՑՈՒՄ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Խորհրդային իշխանութիւնները արգիլեցին, երեք ներկայացումներէ ետք, բանաստեղծ Անտրէյ Վոզնեսենսկիի յօրինած վերջին թատերախաղը՝ «Դիտեցէք ձեր երեսները»: Բանաստեղծին թատերախաղը, որ յառաջապահ (աւանկարտ) ներկայացում մը կը նկատուէր խորհրդային ազատամիտ մտաւորականութեան եւ թատերասէրներու կողմէ, պաշտօնական մարմիններու կողմէ նկատուեցաւ «գաղափարականօրէն թերի», ուրեմն անթոյլատրելի՝ ներկայացման մը համար:

Վերջին պահու արգելքը դժգոհ ձգեց ոչ միայն հեղինակը, այլեւ Տագանկա թատրոնի տնօրէնը՝ Եուրի Լիւպիմովն ու դերասանական կազմը, բաղկացած ազատամիտ տարրերէ: Վերոյիշեալ թատրոնը Մոսկուայի մէջ կը նկատուի ազատախոհ բեմ մը, եւ ամէնէն հետաքրքրականը Խորհ. Միութեան մէջ:

Թատերասրահին տնօրէնը, որ անցեալին եւս դժուարութիւններ ունեցած էր գրաքննիչներու հետ, բողոքեց պատկան իշխանութիւններուն: Նախապէս, գրաքննիչներուն պնդումին վրայ յանձնառու եղած էր որոշ փոփոխութիւններ կատարելու թատերախաղին մէջ: Համաձայն գրաքննութեան օրէնքին, Մշակոյթի նախարարութեան յանձնախումբ մը երեք անգամ դիտած էր ներկայացման փորձերը եւ կատարուած փոփոխութիւններէն ետք արտօնած էր անոր բեմադրութիւնը: Արտօնութիւնը տրուած էր Փետրուար 6ին:

Այսուհանդերձ, երեք ներկայացումներէ ետք, Փետրուար 11ին, յատուկ քննիչ յանձնախումբ մը առ ոչինչ համարեցաւ տրուած արտօնութիւնը՝ արգիլելով բեմադրութիւնը: Ապահովաբար, գրաքննիչները նկատի առած են խաղին այն մասը, ուր դիտել կը տրուի, թէ բազմաթիւ գրագէտներ եւ մտաւորականներ կը հալածուին իշխանութիւններու կողմէ եւ թէ՝ քաղաքական գիծը միշտ փոփոխութեան կ'ենթարկուի: Հեղինակը՝ բանաստեղծ Վոզնեսենսկի յաճախ կրկնած է, թէ այդ խօսքերը կը վերաբերին Արեւմուտքի երկիրներու կացութեան և ոչ թէ Խ. Միութեան, սակայն հանդիսատեսները յստակ ըմբռնած են թէ կը պատկերացնեն խորհրդային առօրեայ երեւոյթ մը: Իշխանութիւնները հաւանաբար չեն սիրած նաեւ թատերախաղին յառաջապահ գիծը՝ խառնուրդ մը փանթոմիմի, երաժշտութեան, պարի եւ բանաստեղծութեան:

Տագանկա թատրոնը «Նովօ Միր» գրա...

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Թերեւս բացէ ի բաց նեղութիւն տըւող չեղաւ, բայց ծածկաբար, քօղարկուած ձեւով, ամէն օր ամէն ժամ, հարուածներ ընդունեցայ ու ալ չեմ կրնար համբերել... բացարձակապէս կը յայտարարեմ, որ մինչեւ չարաթ մը պատուոյն պիտի ըլլամ:

— Եւ ի՞նչպէս պիտի ապրիս:

— Կնոջս դրամօժիտը իբրեւ դրամագլուխ գործածելով:

— Եւ եթէ չտա՞մ:

— Ինչո՞ւ պիտի չտաս, քանի որ իր իրաւունքն է... եթէ ես չըլլայի եւ ստիպուէիր աղջիկդ Թորոս պէյին պէս մէկուն մը տալու, կը կարծե՞ս որ օժիտ պիտի չտայիր, թերեւս ստիպուէիր իմ ուղածիս մէկ քանի պատիկը տալու:

Լեւոնը ամէն ակնածութիւն, ամէն ըղղուշութիւն մէկ կողմ դրաւ այլեւս եւ իր պահանջումները կրկնեց ամբարտաւանութեամբ, գրեթէ սպառնալիքով:

— Գիտցած եղէք, Բարսեղ էֆէնտի, մեծ գայթակղութիւն մը կը հանեմ, ըսաւ ի վերջոյ:

Վաճառականը ստիպուեցաւ տեղի տալ:

— Պարտքերնիդ կը վճարեմ, խոստացաւ վաճառականը, իսկ դրամագլուխի համար ալ կարգադրութիւն մը կ'ընենք:

Երիտասարդը, առաջին անգամուան համար, գոհ եղաւ այսչափով, եւ աւելի մեղմ շեշտով մը սկսաւ խօսիլ: Նոյնիսկ ներում խնդրեց իր վիրաւորիչ ակնարկութիւններուն համար, որոնք ակամայ փախցուցած էր բերնէն:

— Ես կ'ուզեմ որ, բացատրեց, Զարուհին երջանիկ ընեմ եւ ատոր համար է որ այս նիւթական խնդիրը յարուցի. ձեր ընելիք զոհողութիւնը միմիայն ձեր աղջկան համար պիտի ըլլայ, ատոր վստահ եղէք:

— Լաւ, լաւ, ընդմիջեց վաճառականը, ալ վերջացնենք:

Եւ սկսաւ գրասեղանին վրայ դրուած թուղթի ծրարները քննել:

Երիտասարդը հասկցաւ որ ալ մեկնելու ատենը հասած էր եւ դուրս ելաւ:

Բարսեղ էֆէնտի յուզուած ջղագրգիռ վիճակ մը ունէր: Ի զուր ջանաց միտքը ամփոփել եւ իր գործերովը պարապիլ, անկարելի եղաւ. նախ Վահանի եւ յետոյ Լեւոնի այցելութիւնները զինքը բոլորովին տակնուվրայ ըրած էին: Թուղթերը մէկ կողմ դրաւ եւ դուրս ելաւ գրասենեակէն, քիչ մը օդ առնելու, իր պաղարիւնութիւնը գտնելու համար:

Իրիկունը գնաց տուն, տխուր, ընկճուած դէմքով մը եւ երբ Սուրբիկ հանըմ, կռահելով անոր մտատանջ կերպարանքը, պատճառը հարցուց, վաճառականը պատմեց ամէն բան. Վահանին յանկարծական երեւումը եւ փեսային անպատկառ պահանջումները:

— Աստուա՛ծ իմ, աս ի՛նչ փորձանքներու մէջ ինկանք, հառաչեց Զարուհիի մայրը:

Թ.

Թորոս պէյ գինաթափ չէր եղած:

Իրաւ որ Զարուհիի անակնկալ ամուսնութիւնը Լեւոն Կասպարեանի հետ պահ մը զինքը շփոթեր շուարեցուցեր էր, բայց յետոյ ինքզինք գտեր էր:

Անշուշտ այլեւս չէր կրնար խորհիլ այդ ամուսնութիւնը լուծել եւ աղջիկը դարձեալ ինք առնել: Իր ազդեցութիւնը մինչեւ հոդ չէր հասներ:

Բայց չէր ալ կրնար թոյլատրել որ իր քթին այսպէս խնդային:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(64 – Շար.)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Առանձնատիպ «Էջմիածին» ամսագրի 1970 թ. Բ. համարից)

Բ.

5) Շահէ սրբազան, պատրիարքարանի Լոնտոնի իրաւաբաններուն, պատրաստել տուած է դատական բողոքագիր մը ընդդէմ Սաթըրլիի: Սակայն անգլիացի փաստաբանները՝ գիտել տալով դատական հետապնդումի գործնական եւ իրաւական բազմաթիւ դժուարութիւնները, ի ներկայութեան Անգլիոյ հայրապ. պատուիրակ Տ. Պսակ Արքեպ.ի եւ լոնտոնաբնակ խումբ մը ազգայիններու, խորհուրդ տուած են բանակցիլ Շահէ սրբազանի՝ յանուն պատրիարք հօր, համաձայնութեան գալ Սաթըրլիին հետ:

Հաւանութեամբը ինքնութիւնը անյայտ վաճառողին կամ միջնորդին, Սաթըրլի կ'ընդունի բանակցիլ, եւ կը յօժարի փոխան քառասուն հազար տոլարի Շահէ Եպսկ.ի յանձնել 23 ձեռագիրները:

6) Սաթըրլիի մօտ վաճառքի դրուած եւ այնուհետեւ վերադարձուած 23 ձեռագիրներէն 22ը գանձատան մէջ եղած են 1952ին: Պրոֆ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան, այդ տարին երբ այցելած է Երուսաղէմ, անձնապէս տեսած ու քննած է զանոնք:

7) Յանձնաժողովը գանձատան մէջ գտաւ Նշանեան Վրդ.ի ցանկագրած 131 ձեռագիրներէն 126ը: Կը պակսէին 5 ձեռագիրներ, որոնք են.

Գանձատան թուահամար	Ձեռագրաց Մատենադարանի թուահամար	Ծանօթութիւն
ա) 4	2559	Աստուածաշունչ արծաթապատ, մագաղաթ, գրիչ՝ ամթեցի Տէր Միքայէլ եւ Մինաս վարդապետ, յԵրուսաղէմ; ՌՀԱ-ՌՁԱ, 1622–32:
բ) 20	2575	Աւետարան ոսկեպատ, մագաղաթ եւ ակունքներով ստացող՝ Կոստ Յովհաննէս պատրիարք ի Կ. Պոլիս:
գ) 36	2591	Աւետարան արծաթապատ, մագաղաթ, գրիչ՝ Աստուածատուր Դպիր:
դ) 71	2626	Աւետարան, արծաթապատ, մագաղաթ, քարերով, ստացող՝ Մահտեսի Ամիրաղէկ Բաղիշեցի, ՌՀԱ, 1626:
ե) 71	2663	Աւետարան, արծաթապատ, չորս քարով, յիշատակարան՝ թերի: Գրեալ ի Թուին ՊԿԳ, 1414:

8) Յանձնաժողովի քննութեան պահուն, 126 ձեռագիրները շարուած էին ուղղահայեաց, թուագրեալ, զոյգ մը փայտեայ պահեստարաններու մէջ: Եթէ Մարտ, 1967էն առաջ անոնք այս կերպով դասաւորուած ըլլային, անկարելի էր ու լուսարարապետին ուշադրութենէն վրիպէր վերցուած 28 ձեռագիրներուն թողած պարապութիւնը: Յայտնուեցաւ, թէ մինչեւ Մարտ, 1967, գանձատան ձեռագիրները շարուած եղած են խառն ի խուռն, դէս ու դէն:

Եզրակացութիւններ

1. Յանձնաժողովը չկրցաւ հաստատել, թէ ե՛րբ, որո՛ւ կամ որո՛նց կողմէ եւ ի՛նչ պայմաններու ներքեւ խնդրոյ առարկայ 28 ձեռագիրները վերցուած են Ս. Յակոբայ գանձատունէն:

2. Ո՛չ մէկ փաստ գտաւ, որ հաստատէր ուղղակիօրէն, անուղղակիօրէն թէ հետեւութեամբ, ամէն. Եղիշէ պատրիարք Տէրտէրեանի եւ կամ գեր. Շահէ Եպս.ի մասնակցութեամբ 28 ձեռագիրներուն անհետացման:

3. Ո՛չ մէկ փաստ գտաւ, որ հաստատէր ուղղակիօրէն, անուղղակիօրէն թէ հետեւութեամբ, Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք ամեն. Շնորհք Արքեպ. Գալուստեանի մասնակցութիւնը 28 ձեռագիրներուն անհետացման: Տ. Շնորհք Արքեպ.ի անունը առնչուած է այս տխուր դէպքին Յորդանանի դատախազին կողմէ, Մարտ 13, 1967ին իր կատարած նախնական հետաքննութեան առթիւ (*):

Դատախազին ամբողջ տեղեկագիրը հիմնուած է Փետրուար 12, 1959 թուակիր գրութեան մը վրայ, ստորագրուած պատրիարքութեան յատենի ընդհանուր գործավար Գեր. Սուրէն Արքեպ. Քեմհաճեանէ: Այս գիրը՝ ուղղուած «առ որ անկ է», կ'արտօնէ Անդրանիկ Սանոբեկեանին (մահացած 1967էն առաջ) Լոնտոն փոխադրելու Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան պատկանող 28 ձեռագիրներ, առանց բացատրութեան եւ առանց զանոնք նկարագրելու: Դատախազը՝ Շնորհք պատրիարքի անունը ներմուծած է տեղեկագրին մէջ պարզապէս որովհետեւ Փետրուար 12, 1959ին ա՛ն էր Ս. Աթոռոյն լուսարարապետը:

4) Դատախազը չէ հարցաքննած Տ. Սուրէն Արքեպ. Քեմհաճեանը, — որ 87-ամեայ ծերունի մըն է, գրեթէ կորսնցուցած աչքերուն լոյսը, — այդ գրոյն բովանդակութեան գիտակ ըլլալուն մասին եւ, թէեւ Սուրէն Արքեպ. ընդունած է ստորագրութեան իրը ըլլալը, ըստ դատախազին տեղեկագրին, բայց դատախազը չէ ստուգած, որ սրբազանը արդարեւ այդպիսի բովանդակութեամբ թուղթ մը ստորագրած է: Սուրէն Արքեպ. չընդունիր բովանդակութեան գիտակ ըլլալով նման թուղթ մը ստորագրած ըլլալը:

Դատախազը արարքը կ'որակէ գողութիւն բայց 1959 Փետր. 12 թուակիր գրութիւնը գողութեան ապացոյց չէ:

Թէեւ նախնական հետաքննութիւնը փակուած է նախքան 1965ը գործուած յանցանքներու ընդհանուր ներում շնորհող օրէնքը հիմ ունենալով, սակայն յորդանանեան այդ օրէնքը պէտք չէ գործադրուէր այս պարագային, քանի որ ոչ մէկ ապացոյց կայ, թէ 28 ձեռագիրները վերցուած են 1965էն առաջ, ինչպէս նաեւ ոչ մէկ ապացոյց կայ, թէ անոնք վերցուած են 1965էն ետք (*):

Վերոյիշեալ պատճառներով Յորդանանի դատախազին եզրակացութիւնները անհիմն են եւ անվաւեր, ուստի անընդունելի:

5) Երբ գիտցուի գանձատունէն ցարդ պակսող 5 ձեռագիրներուն ուր գտնուիլը եւ եթէ հնար ըլլայ այն ատեն դատական հետապնդում մը, պէտք է զայն կատարել անպայման: Գուցէ այդ հետապնդումը լոյս սփռէ նաեւ այժմ վերադարձուած 23 ձեռագիրները վաճառող կամ վաճառքի մասնակցող յանցագործին կամ յանցագործներուն վրայ:

Առաջարկներ

Յանձնաժողովը՝ անպաշտպան, անապահով եւ անկազմակերպ գտնելով Գանձատունը, եւ նման չարաղէտ պատահարներու առաջքը առնելու նպատակով, անմիջական գործադրութեան համար առաջարկեց ամեն. Տ. Եղիշէ պատրիարքին.

1. Վերակազմել միաբանութեան Գանձատան Յանձնախումբը:

2. Գնել եւ Ս. Մինաս մատրան մէջ տեղաւորել 3 կղպանքով երկաթեայ հաստատուն արկղ մը եւ այնտեղ պահել գանձատան բանալին: Գանձատան Յանձնախումբի երեք անդամներէն իւրաքանչիւրին տալ 3 կղպանքով արկղին բանալիներէն մին:

3. Ս. Մինաս մատրան մէջ պահել կանոնաւոր տոմար մը, ուր պէտք է արձանագրուի գանձատունէն վերցուած ամէն իր այնպիսի կերպով մը, որ տոմարին վրայ ակնարկ մը բաւէր ցոյց տալու դուրս ելածը, վերադարձուածն ու չվերադարձուածը՝ թուականներով:

Ամեն. Պատրիարք Հայրը ընդունեցաւ վերոյիշեալ առաջարկները եւ յանձն առաւ անյապաղ գործադրել զանոնք:

(Շար.)

(*) «ՅԱՌԱՋ».— Աւելի մանրամասն անդրադառնալէ առաջ այս Շերլոք-Հոլմսեան պատմութեան, շահեկան են թիւ 2 և 3 եզրակացութիւնները որոնցմէ կը պարզուի թէ ո՛չ Եղիշէ պատրիարքը, ո՛չ Շահէ եպիսկոպոսը, ոչ Պոլսոյ պատրիարքը (այս վերջինին մասին կասկած չկար արդէն) ոչ ալ վերջապէս ոեւէ մէկը ուղղակի կամ անուղղակի մասնակցութիւն ունեցած է այս գործին մէջ: Հոգին Սուրբո՞վ էր ուրեմն որ այս ձեռագիրները Երուսաղէմէն Լոնտոն գացին: Մնաց որ քիչ անդին աւելին ալ կ'ըսուի ոչ 1965էն առաջ, ոչ ալ 1965էն ետք վերցուեր են: Ուրեմն: Արդեօք բնա՞ւ Լոնտոն չգացին:

կան պարբերաթերթին հետ կը նկատուի պատամիտ մասնորականութեան «բեմ» մը Խորհ. Միութեան մէջ:

Իշխանութիւնները «Նովօ Միր»էն ետք իրենց թաթը կ'իջեցնեն այս անգամ թատրոնին վրայ:

Թ. Ա. Թ.

ՄԵԾ ՈՒ ՓՈՔՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միջնադարուն, Հայաստանի դպրոցներուն եւ համալսարաններուն մէջ, սովորութիւն դարձած էր այլ եւ այլ դասանիւթեր հմուտ ուսուցիչներ հրաւիրել յատկապէս մասնագիտական բնոյթ ունեցող նիւթեր դասաւանդելու համար: Այս մասին բաւական վկայութիւններ կան:

Այսպէս, 1281ին Կիլիկիա հրաւիրուեցաւ Յովհաննէս Երզնկացի, որ համանուն քաղաքը բնակող տիեզերագէտ բանաստեղծ մըն էր: Ան երեք տարի շարունակ դասախօսութիւններ տուաւ Սիսի եւ Հռոմկլայի կրթարաններուն մէջ:

Նոյն ձեւով, Քաջբերունիքի Մեծոփայ վանքի նշանաւոր դպրոցն է հրաւիրուած Տաթեւի ուսուցչապետը՝ Գրիգոր Տաթեւացի: Այդ առիթով, իր 1409ի յիշատակարանին մէջ հետեւեալն է գրած ոմն Սարգիս դպիր.

«Մեր աղաչանքներու պատճառով եկաւ մեծ վարդապետ ու երկրորդ լուսաւորիչ (Գրիգոր Տաթեւացի) երկիրս Քաջբերունի, Մեծոփայ վանքի (դպրոցի)... եւ դաս առաց... Անոր շուրջը հաւաքուած էին (դաս լսելու) 160 աբեղայ, 8 վարդապետ-ուսուցիչ եւ այլ միայնակեացներ:

Տարի մը ետք, Թոմա Մեծոփեցի, որ ուսուցչապետ էր, իր յիշատակարանին մէջ կը գրէ, թէ Տաթեւացի «մէկ լրիւ տարի ուսուցչական դասերով ահագին լուսաւորեց (ունկնդիրներուն)»: Ապա կը յիշատակէ այս վերջինոյն դասախօսած նիւթերը, որոնց շարքին՝ «Արիստակէսի եւ մեծ Գէորգ (Սկեւռացի) գրչութեան (խրատներ) գիրքը բացատրեց»:

Մեծոփայ վանքի դպրոցը հրաւիրուած է նաեւ Յակոբ Ղրիմեցի, որ տիեզերագէտ-տոմարագէտ էր: Այս մասին ահա թէ ի՛նչ կը գրէ ինք.

«Ես՝ Յակոբ Ղրիմեցի վարդապետս, Հայոց 865 (1416) թուականին տոմարի մասին դաս ասացի հռչակաւոր Մեծոփայ ուխտի (դպրոցին մէջ) Թոմա (Մեծոփեցի) ուսուցչապետին եւ անոր աշակերտներուն խնդրանքով:

Արդ, քանի որ հոս եղած բազմաթիւ տոմարագէտներու (գիրքերու) օրինակութիւններ ըստ շարադրական կարգի չէին համապատասխաներ իրարու, այլ ետ ու առաջ էին շարադրուած, ատոր համար ալ հարկ եղաւ մեզի՝ ըստ կարգի նոր մեկնողիս, շարադրել Հայոց մեծ տոմարը, որպէսզի դիւրըմբռնելի ըլլայ գիտութիւն սորվողներուն: Այլեւ... Հոռոմէացիներու եւ Երրայեցիներու (տոմարի) օրինակները գրեցինք հոս, քանի որ այս երեք ազգերուն անհրաժեշտ է տոմարագիտութեան գործին մէջ»:

Շատեր ալ, երբ համալսարանաւարտ կ'ըլլային, կամաւոր կերպով կը շրջագայէին տեղէ տեղ՝ դասախօսելու համար: Օրինակ, Գլաձորի համալսարանը աւարտելէ ետք, Ծաղկող-նկարիչ աւագ, ինչպէս ինք կը յիշատակէ, Կիլիկիա կ'երթայ, ուր կը դասախօսէ պալատին մէջ եւ ժողովրդական խաւերու մօտ: Այս առթիւ նուէր կը ստանայ անուանի Աստուածաշունչ մը, որ կը կոչուի «Օշինի Աստուածաշունչ»: Անիկա գրուած է 1314ին:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Կը հարցնէք թէ ի՞նչ ըրած էք: Ահաւասիկ ըրածնիդ. նախ՝ նշանած մը կ'որսաք եւ բոլոր Մոսկուա իրաւամբ ատոր վրայ պիտի խօսի: Քանի որ երեկոյթ մը կուտաք, ամէն մարդ հրաւիրեցէք ոչ թէ միայն ձեր ընտրածները: Հրաւիրեցէք Մոսկուայի բոլոր զէվզէկները, երաժիշտ մը բերէք ու թող ամէնքը պարեն: Այս բանը զիս կը զզուեցնէ, իրաւ որ կը զզուեցնէ եւ յաջողեցաք փոքրիկ աղջկան խելքը դարձնելու: Լեւին հազար անգամ աւելի կ'արժէ, մինչ Ալէն Փեթերպուրկի հաւկիթ պճնամոլ մըն է. ամէնքն ալ միեւնոյն օրինակին վրայ կտրուած են, զանոնք տուզինայով կը շինեն... եւ ամէնքն ալ մեծ բան մը չեն արժեր: Բայց նոյնիսկ աղջիկս մէկու մըն ալ պէտք չունի...:

— Բայց ես ի՞նչ ըրի, ի՞նչ ըրի:

— Ահա ինչ որ ըրիք, գոչեց իշխանը բարկութեամբ:

— Գիտեմ, եթէ ձեզի նայինք, երբեք աղջիկնիս պիտի չկարգենք...: Այդ պարագային լաւագոյն է գիւղ վերադառնալ:

— Անշուշտ աւելի լաւագոյն է:

— Բայց միթէ ե՞ս երիտասարդին վրայ ինկայ... բնաւ երբեք... բայց երիտասարդը հրապուրիչ տղայ մըն է եւ աղջիկս զայն կը սիրէ... ինչպէս կ'երեւայ:

— Ա՛հ, ձեզի այդպէս կ'երեւայ արդէն: Եւ եթէ կը սիրէ զայն ու մանչն ալ երբեք հետը ամուսնանալու միտք չունի՞:

— Ի՞նչ բան այդ ենթադրութիւնը ընել կուտայ ձեզի:

— Մենք, էրիկ մարդիկս, ձեր աչքերը չունինք: Ես մարդ մը կը տեսնեմ որ լուրջ դիտաւորութիւններ ունի, ատիկա Լեւինն է... եւ թեթեւամիտ մը կը տեսնեմ որ միայն զբօսնուլ կ'ուզէ, ինչպէս այդ փուճ Վրոնսքին:

— Դուն այդ բաները միտքէդ կը հնարես:

— Եւ դուն պիտի տեսնես որ չեմ սխալած, ինչպէս Տոլլիի մասին չսխալեցայ:

— Լաւ, լաւ, ալ չխօսինք այս մասին, ըսաւ իշխանուհին իր աղջկան դժբախտութեան վրայ խորհելով:

— Աւելի լաւագոյն բան չենք կրնար ընել, ուրեմն ցտեսութիւն:

Փոխադարձաբար խաչակնքեցին, համբուրուեցան եւ բաժնուեցան, զգալով որ ամէն մէկը իր համոզումը կը պահէր:

Իշխանուհին հաստատապէս համոզուած էր որ այդ իրիկունը Քիթթիի ճակատագիրը պիտի վճռուէր. Վրոնսքիի դիտաւորութիւնը կասկածի տակ չէր դներ, բայց ամուսնոյն խօսքերը զինքը խռովեցին: Երբ իր սենեակը մտաւ, Քիթթիի պէս կրկնեց, ապագայի մասին անստուգութեան երկիւղին մէջ, «Աստուա՛ծ իմ, գթա՛ մեզի, Աստուա՞ծ իմ գթա՛ մեզի»:

ԺԱ.

Վրոնսքի երբեք չէր գիտցած թէ ի՛նչ է ընտանեկան կեանքը: Իր մայրը երիտասարդութեանը շատ պաշտուած աշխարհիկ կին մըն էր, որ իր ամուսնական կեանքին մէջ եւ մանաւանդ էրկանը մահուընէն ետք, շատ վիպային արկածներ ունեցած էր որոնք ծանօթ էին ամէնուն: Գրեթէ իր հայրը չէր յիշեր եւ ինք դպրոցը մեծցած էր:

Շատ երիտասարդ ելաւ վարժարանէն երբ արդէն փայլուն սպայ մըն էր եւ անմիջապէս Ս. Փեթերպուրկի զինուորական ազնուականութեան շրջանակին մէջ ընդունուեցաւ: Ու թէեւ ատեն ատեն ընտանիքներու մէջ կը մտնէր, բայց իր սիրային բոլոր խնդիրները դուրսի հետ էր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Բալոյեան (ծնեալ Շալճեան) եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Բալոյեան ընտանիքը (Վիէն) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 15, առաւօտ ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ՝

ՄՈՎՍԷՍ ԲԱԼՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ (մահացած 1970 Յունուար 29ին, 69 տարեկանին) ինչպէս նաեւ Բալոյեան եւ Շալճեան ընտանիքներու ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ազգատախնամ – Որբախնամը ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Թումայեան Անդրանիկ, Աղայեան Յարութիւն, Գրիգորոֆ Ա., Կայիսար Ռ., Քիլիկեան – Կարօեան, Օհաննեան Յ., Գանդելլի, Տէր-Բարսեղեան Հրաչեայ, Տէրտէրեան Գառնիկ, Գազազեան Լ., Տոքթ. Քէօսէեան, Փալանճեան Յ., Յակոբեան Մ., Օր. Գալուստեան, Մենծիկեան Արտաշէս, Ամիրայեան Ն., Տիկին Գայսէրլեան Հանըմ 10ական ֆրանք:

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիէն.— Տարեկան նպաստ 250 Գանձանակ 51.60 ֆր.:

ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԽՕ – ԲԱՇԱՆԻ

մասնաճիւղին կողմէ, Մարտ 15, Կիրակի ժամը 17էն 23

Salle Annexe de la Mairie de Bagneux
34, Ave. Louis Pasteur

(Prendre l'autobus de la Porte d'Orléans, descendre au Rd. Point de Martyrs de Châteaubriand)

Հաճելի անակնկալներ — տաք մթնոլորտ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԷՍԱՅԵԱՆ Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 14 Մարտ կէսօրէ ետք ժամը 4ին Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ռուսումնասիրաց Փարիզի Կեդ. Վարչութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի բնակարանը, 25, Ռիւ Արիսթիտ Պրիան, Իսի: Մէթրօ տ'Իսիէն առնել օթօպիւս 123 եւ իջնել Կառ տ'Իսի:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ անդամներէն ճշդապահ ըլլալ եւ սիրով կը հրաւիրուին անդամակցութիւն փափաքողները:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 8,30ին, Քաֆէ Ալփասի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Փարիզէն Տիկին Շնորհիկ Տէրտէրեան (ծնեալ Թորամանեան, Շապին Գարահիսարի շրջանէն) կը փնտռէ իր եղբայրը Առաքել եւ քոյրերը Թերեզա եւ Ազատուհի Թորամանեան: Իրենց հօր անունը Գրիգոր, իսկ մօրը՝ Արուսեակ:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Շնորհիկ Տէրտէրեանի

34, Rue Raphaël — 92 - VANVES
Tél. : MIC. 66-52

ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, 15 Մարտ Կիրակի օր, ժամը 16ին Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս:

Կը հրաւիրուին հին թէ նոր բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ համակիրները:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին

THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ – ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ: ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐՋԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ: ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ:

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Գ. Պագըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25
Մ. Անտոնեան, հեռ. 738-21-18
Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

Թատերական ներկայացում կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Գուաքոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 3ին:

×

Վասպուրականի Հերոսամարտի 55րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 3ի Կիրակի կէսօրէ ետք: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 26ին, Կիրակի:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ընթրիք աուլիս»ը (Տինէ – Տէպա) 12 Ապրիլին

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՎԻԷՆ.— Ապրիլեան Եղեռնի յուշատօնը նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան՝ Ապրիլ 26ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը՝ Կիրակի, Մայիս 10ին:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Նոր Սերունդի 25ամեայ
Տօնակատարութիւն
Մարտ 21ին, երեկոյեան ժամը 20.30ին
Քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

×

Սէն – Էթիէնի եւ Վիէնի Հայ Ազգ. միութիւնները միասնաբար որոշեցին տօնել հայ ցոյց. տիտաններուն՝ Կոմիտաս Վարդապետի եւ Յովհ. Թումանեանի հարիւրամեակները, մեծ շուքով մը, թէ Վիէնի եւ թէ Սէն Էթիէնի մէջ: Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.

(Վերօգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական Կիլիկիա	8 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Վենետիկ	400 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 — Tél. : 326-88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿՈՉ

Եօթը տարիներ առաջ, կ'ատարուեցաւ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ օծումըն ու անոր յարակից Ազգ. Տան ու սըրահներու պաշտօնական բացումը:

Շնորհիւ մեր ժողովուրդի առատաձեռնութեան եւ նախանձախնդրութեան, տարիները որոնք անցան, եղան գործի, նուիրումի եւ զոհողութեան տարիներ: Եկեղեցին զարդարուեցաւ, միօրեայ դպրոցական կեանքը ծաղկեցաւ, երիտասարդութիւնը աւելի գործօն մասնակցութիւն ունեցաւ մեր ազգային արժէքներու պահպանման նուիրական ու սուրբ գործին մէջ:

Մեր գործունէութեանց բազմապիսի ծրագրերու իրականացման համար, մեր տրամադրութեան տակ գտնուող սրահները բաւարար չեն: Երկար ժամանակէ ի վեր կը մտածուէր մեր ունեցած չէնքին վրայ յարկ մը եւս բարձրացնել եւ ուրախութեամբ կը յայտարարենք թէ այդ ծրագիրը գործի վերածուած է արդէն:

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ վարչութիւնը սոյն ծրագրի իրականացման համար կարիքն ունի զգալի գումարի մը: Հանգանակութիւնները բացուած են արդէն եւ շուտով հանգանակիչ մարմիններ պիտի այցելեն Լիոն հայ գաղութի զաւակներուն, ստանալու համար անոնց սրտաբուխ նուէրները:

Եթէ կան անհատ ազգայիններ, որոնք կը փափաքին իրենց նուէրները ղրկել, թող բարեհաճին հետեւեալ հասցէին վայղրկել:

EGLISE ARMENIENNE
295, Rue Boileau — 69 - Lyon (3e)
C. C. P. 4673,10

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂ.
ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. — Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՐՏ
JEUDI 12 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.762 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.762

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

—o—

Բ.

Մէթին Թօքէր սարէն ձորէն պատմութիւններ թխած է Հիւրրիյէթի մէջ, խնդթիւրելով Արժանթինի Հայերուն հետ ունեցած իր խօսակցութիւնները: Լսածներուն կէսէն աւելին սխալ արձանագրած է գիտակցաբար կամ տգիտութեամբ:

Զարախինդ հեղնանքով իբրեւ թէ կը մեղքնայ Հայերուն, երբ կը գրէ թէ Հայերը չար բախտ մը ունին: Ազգ մըն են, ունին իրենց մայրենի լեզուն, կրօնքը, ազգային նկարագիրն ու պատմութիւնը, որ շատ հեռուները կ'երթայ, մինչեւ վեցերորդ դար (Ք. Ա.), բայց հայրենիք չունին, ցրուած են ի սփիւռս աշխարհի:

Ութինը հինգուկէս միլիոն կը հաշուեն եղեր Հայերու ընդհ. թիւը, բայց ինք կը հաշուէ չորսուկէս միլիոն, — երկուքուկէս միլիոնը Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ, միւսները՝ Ամերիկա, Միջին Արեւելք, Ֆրանսա, Յունաստան եւ Թուրքիա:

Սփիւռքի Հայոց ազգային դիմագիծը անվթար պահելու համար կոմիտէճիները անդադար Թուրքերու հանդէպ թշնամութիւն կը հրահրեն եղեր: Որ երկրին ալ կապուած ըլլան, խորհրդային թէ ամերիկեան, հայ քաղաքական մարդիկ ամէն բանէ առաջ Թուրքին թշնամի են եղեր: Պուէնոս Այրէսի մէջ, կ'ըսէ, երեք տարբեր հակումով երեք թերթեր լոյս կը տեսնեն: Իւրաքանչիւրին մէջ ամէն օր նուազագոյն երեք յօդուած կը հրատարակուի «բարբարոս Թուրքեր»ու եւ հայկ. ջարդերու մասին:

Էջմիածինի եւ Անթիլիասի մասին սուտ ու սխալ բաներ գրելէ ետք կը դժուարանայ ճշդել թէ երկու Աթոռներէն ո՞րն է աւելի Թրքատեաց: Ու կ'եզրակացնէ թէ այդ մասին երկուքն ալ իրար կը գերազանցեն:

Միտք բանին ա՛յն է, որ Հայերը քաղաքական եւ կրօնական գետնի վրայ տարբեր ուղղութեան կը հետեւին եւ կը պայքարին իրարու դէմ: Սակայն, երբ խնդիրը կը դառնայ Թուրքիոյ շուրջ, բոլորն ալ միատեսակ կը խորհին ու կը գործեն: Թրքատեաց են:

Գլխաւոր ցաւն է Սեւրի դաշնագիրը, որուն յիսնամեակի տօնակատարութիւնը քունը փախցուցած է Թուրք յօդուածագիրին: Ամբողջ գիշեր մը տեսակցեր է Պուէնոս Այրէսի յեղափոխական Հայերուն հետ, ասուլիսի ձեւով, մերթ քաղցր ու բարեկամական, մերթ թշնամական: Մինչեւ կեանքին վերջը պիտի չմոռնայ եղեր այդ տեսակցութիւնը:

Հասկցեր է որ հայ «կոմիտէճի»ներն ալ կ'ուզեն հայրենիք մը ունենալ Հրեաներուն պէս: Բայց ի՞նչպէս պիտի կրնան ձեռք բերել զայն: Հայկ. հայրենիքին մէկ մասը Խ. Միութեան, միւսը Թուրքիոյ մէջ կը գտնուի: Ու հարց կուտայ. «Կոմիտէճին Թուրքիայէն ուզած հողերը ի՞նչպէս պիտի առնէ եւ ի՞նչպէս պիտի լեցնէ: Այդ հողերուն վրայ ո՛չ մէկ հայ կայ: Ցետոյ Խորհ. Հայաստանը ի՞նչպէս պիտի ձերբազատէ համայնավարութենէն, ի՞նչպէս անկախ պիտի դարձնէ զայն: Խորհ. Հայաստանը Թրքահայաստանի՞ն պիտի միացնէ եւ միակ Հայաստա՞ն մը պիտի կազմէ, թէ ոչ երկու անջատ դաշնակցային Հայաստաններ պիտի կազմուին: Կարելի չէ պատասխանել այս հարցումներուն»:

Ու կ'եզրակացնէ, որ «չափազանց խառնակ է Հայկ. Հարցը, զոր կը շահագործեն Ամերիկա եւ Ռուսիա»:

Հայերէն թերթերը կը գրեն եղեր, որ Հայաստան «Միջին Արեւելքի Զուիցերիան» պիտի ըլլայ, խմբակցութիւններէն դուրս պիտի մնայ: Սակայն ի՞նչպէս պիտի կազմուի այդ Զուիցերիան, կը հարցնէ Մէթին Թօքէր:

Պինաեան մեղադրեր է Թուրքերը, որ 1915ին մէկուկէս միլիոն Հայ ջարդած կամ տեղահան են ըրած, ցեղասպանութեան, այսինքն ցեղ մը հաւաքականօրէն բնաջնջելու յանցանքն են գործած, որով պարտաւոր էին հատուցանել անոր գինը: Կոմիտէճիները Պերլինի մէջ զարկած էին Թալէաթ փաշան, որ ջարդի հրամանն էր արձակած: Լուծուած էր Հայոց անձնական վրէժը: Սակայն Թուրքերը իբրեւ ազգ հաշիւ չէին տուած: Ուստի հարցը կը դադրէր լոկ Հայերը շահագրգռելէ, ու կը դառնար բովանդակ մարդկութիւնը հետաքրքրող խնդիր մը: «Ցեղասպանութեան յանցանք գործող ազգ մը կարելի չէ անպատիժ թողուլ» ըսեր է իր հայ խօսակիցը, որ աւելցուցեր է. «Եթէ Թուրքերը խելք ունենային գոհացում կուտային չափաւոր Հայերու պահանջին եւ խնդիրը կը վերջանար»:

Ի՞նչ է եղեր Հայոց ուզածը: Պինաեան Թուեր է այն տեղերը, զորս կը պահանջեն «չափաւոր Հայերը»: Այսինքն՝ Վանը, Պիթլիսը, Արարատը, Մուշը ամբողջութեամբ, Կարսը՝ մասամբ: Բռնագրաւեալ հայկ. ինչքերու փոխարէն ալ՝ յիսուն միլիոն տոլարի հատուցում մը: «Այնուհետեւ եղբօր պէս պիտի ապրէինք»:

Պոլսէն Պ. Այրէս գաղթած չորս հազար Հայեր ամարանոց Օլիվոզթի մէջ արդիական սիրուն եկեղեցի մը կառուցեր են, Ս. Գէորգ անունով, «որպէսզի ազատին կոմիտէճիներու չարիքէն»: Հովիւն է Եգիպտոսէն եկած կրօնաւոր մը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՄ

—o—

Մինչեւ Երեքշաբթի օր Կիւյան, որ Հասարակածի վրայ գտնուող Ֆրանսական փոքրիկ գաղթավայր մըն է, Հարաւային Ամերիկայի հիւսիսը, առաւելաբար կը նկատուէր տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած բանտարկեալներու աքսորավայրը: Այժմ, երբ Ֆրանսա յաջողեցաւ Կիւյանի Քուրու կայանէն արձակել իր հրթիռը՝ «Տիաման-Բ», շրջանը կը նկատուի գիտական կարեւոր կեդրոն մը՝ միջերկրային գիտափորձերու համար:

Արդարեւ, այն օրէն ի վեր երբ Ֆրանսա ծրագրեց իր հրթիռներն ու արուեստական արբանեակները ունենալ, Քուրուի շրջանին մէջ հաստատեց խսկական քաղաք մը՝ վեց հազար բնակչութեամբ: Նոր քաղաքը, որ աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել գիտական կարեւոր կեդրոն մըն է, օժտուած արդիական սարքերով եւ կեդրոնատեղիներով: Արդարեւ, Նազայի մասնագէտները վերջերս իրենց հիացումը յայտնած են տեսնելով այս հրթիռային կայանը: Աւելցնենք, որ ինչպէս դիտել կուտան Ֆրանսացի լրագրողները, Քուրուէն տարին կարելի է արձակել յիսունի մօտ հրթիռ իրենց արուեստական արբանեակներով: Սակայն, առ այժմ Ֆրանսայի ուժերէն վեր է նման ձեռնարկ մը:

Ցամենայն դէպս «Տիաման-Բ»ի արձակումը կատարեալ յաջողութեամբ պսակուած է, քանի որ նախատեսուած ճշգրտութեամբ կատարուած է: Ֆրանսական հրթիռը երկրի ծիրին վրայ զետեղեց արուեստական արբանեակ մը՝ «Տիալ» մկրտուած, որ գերմանական պատրաստութիւն է:

Արուեստական արբանեակը, որ 115 քիլօ կը կշռէ, քանի մը շաբաթ շարունակ գիտական տեղեկութիւններ պիտի հայթայթէ մասնագէտներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆ որոշեց առեւտրական բանակցութիւններ վարել Չինաստանի հետ՝ վերանորոգելու համար երկու երկիրներու միջեւ հաստատուած եւ իր լրումին հասնող առեւտրական համաձայնագիրը: Թոքիօ, միեւնոյն ատեն, տրամադիր է դիւրացնելու Ճափոններու Չինաստան եւ Չինացիներու Ճափոն այցելութեան անցագրային պայմանները, որոնք ցայսօր որոշ սեղմումներու ենթակայ կը մնային:

ԹԱՅԼԱՆՏԻ վարչապետը յայտարարեց, թէ իր կառավարութիւնը Ուաշինկթընէն խնդրած է, որ Ամերիկա յաւելեալ օժանդակութիւն մը կատարէ՝ զինուորական եւ ռազմական գետնի վրայ, նկատի առնելով Լաոսի մէջ համայնավար ուժերու յառաջխաղացումը: Թայլանտ, համաձայն վարչապետին, հարկ եղած պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առած է՝ դէմ դնելու համար համայնավար. ներխուժումին՝ Լաոսէն:

«ՆՈՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ» մամուլի գործակալութեան համաձայն, նախագահ Փոմփիտու դէմ դրած է Նիքսընի պահանջին՝ ամերիկեան ուժեր հաստատելու Ֆրանսայի մէջ:

ՄԻՋ – ԳԵՐՄԱՆ խօսակցութիւնները Պրանտի եւ Սթոֆի միջեւ հաւանաբար տեղի ունենան Հելսինքիի մէջ, Ֆինլանտա: Այսուհանդերձ, ինչպէս դիտել կուտան Պոնի շրջանակները, վերջին պահու ծայր տուած դժուարութիւններուն պատճառով հաւանական չի նկատուիր, որ խօսակցութիւնները սկսին Զատկէն առաջ:

ԵՐԿՈՒ Գերմանացիներ, Արեւելեան Գերմանիայէն, անձնասպան եղան երբ ձախողեցան Արեւելեան Պերլինէն Լայփցիկ մեկնող օդանաւի մը հարկադրել, որ չեզոք կատարէ իր ճամբէն: Ցայտնի չէ, թէ ո՞ւր կը փորձէին փախչիլ Գերմանացիները: Անցեալ Հոկտեմբերին, Արեւելեան Գերմանիայէն երկու երիտասարդ նոյն ձեւով յաջողեցան Արեւմտեան Պերլին ապաստանիլ:

ՄՈՍԿՈՒԱԲՆԱԿ 39 Հրեաներ սեւմորթեան թերթերու թղթակիցներուն յանձնեցին բողոքագիր մը՝ հակահրէական քարոզչութեան դէմ, որ կը կատարուի ցուցական ձեւով Խորհ. Միութեան մէջ: Հրեայ բողոքարկուները կը պնդեն, թէ տրամադիր են Իսրայէլ գաղթել «որեւէ ժամանակ»: Վերջերս, խորհրդային իշխանութիւնները հակա-իսրայէլեան պայքարի մը ձեռնարկեցին՝ օգտագործելով խորհրդային հրեայ ականաւոր դէմքեր:

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Աթասի անգամ մը եւս կը դատապարտէ «խաղաղ լուծումները» կարգադրելու համար պաղեստինեան հարցը: «Սուրիա, կ'ըսէ Աթասի, կը յայտարարէ թէ իր բոլոր կարելիութիւնները կը դնէ պաղեստինեան յեղափոխութեան տրամադրութեան տակ: Կ'ազդարարէ այդ յեղափոխութեան բոլոր ընդդիմադիրներուն, որոնք կրնան փորձել խոչընդոտներ ստեղծել իր ճամբուն վրայ որ Սուրիա պիտի հակազդէ այդ խաղերուն եռանդով եւ վճռականութեամբ»:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Սիթրոյէն նոր կառք մը ցուցադրեց էս-էմ.ը որ Մասերաթի շարժիչ մը ունի: Կառքը 200 քիլոմեթր արագութիւն կրնայ ընել եւ պիտի արժէ 42 հազար ֆրանք (4 միլիոն 200.000):

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ ցոյցեր եւ բախումներ տեղի ունեցան՝ ոստիկանութեան եւ Պաղեստինցիներու միջեւ: Պաղեստինցի գաղթականներ, որոնք հեռացած էին երկրին հարաւային շրջաններէն, իսրայէլեան յարձակումներուն հետեւանքով, փորձած են զինուորական կայանի մը մօտ գտնուող տուներու մէջ հաստատուիլ: Զինուորներ արգելք հանդիսացած են: Բախումի ընթացքին մէկ հոգի սպաննուած եւ հինգ հոգի ալ վիրաւորուած են: Երեք հարիւր Ամերիկացիներ, որոնք Պէյրութ կը բնակին, խաղաղ ցոյց մը կատարեցին ամերիկեան դեսպանատան առջեւ՝ բողոքելու համար Նիքսընի իսրայէլասէր քաղաքականութեան դէմ:

ՌԱՊԱԹԻ մէջ կարելի չեղաւ գումարել Մաղրէպի (Հիւս. Ափրիկեան երկիրներու) տնտեսական խորհրդաժողովը, որովհետեւ վերջին պահուն Լիբիա մերժեց մասնակցիլ: Քաղաքական շրջանակները այս մերժումին մէջ կը տեսնեն Եգիպտոսի մատը: Արդարեւ, ինչպէս դիտել կուտան Ռապաթի մէջ արաբ դիւանագէտներ, Եգիպտոս կը փափաքի իր ծիրին մէջ պահել Լիբիան՝ այս վերջնոյն եւ Սուտանի հետ կազմելու համար քաղաքական ու տնտեսական միութիւն մը: Գահիրէ հաշտ աչքով չի դիտեր Մաղրէպի զօրացումն եւ ընդլայնումը մինչեւ Լիբիա:

ՆԻԺԵՐԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը Մոսկուայի մէջ ընդունուեցաւ Ալեքսի Կոսիգինի կողմէ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ ետք Իտալիա եւ Հոլանտա եւս որոշեցին փակել իրենց դեսպանատուները Սալզպըրիի մէջ, Ռոտեզիա: Ֆրանսա դեռ որոշում մը չէ տուած հակառակ այն իրողութեան, որ Լոնտոն այս ուղղութեամբ դիմում կատարած է Փարիզի մօտ: Ցամենայն դէպս իրենց դեսպանատուները պիտի պահեն Զուիցերիա (աւանդաբար չէզոք երկիր մը), Հարաւային Ափրիկէ եւ Փորթուկալ:

ՇՈՒԷՏԻ եւ Ֆինլանտայի միջեւ խօսակցութիւններ տեղի ունեցան հիւսիսային երկիրներու միջեւ տնտեսական համագործակցութիւն մը հաստատելու համար: Խօսակցութիւնները կատարուեցան Ֆինլանտայի նախագահին եւ Շուէտի վարչապետին միջեւ:

ԿՐՈՄԻՔՕ – Պահր (Արեւմտ. Գերմանիոյ պատուիրակը) խօսակցութիւնները չորս ժամ տեւեցին Մոսկուայի մէջ: Խօսակցութեանց նիւթն է՝ երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարելաւումը:

ՁՈՐՍ ՀԱՁԱՐ բեռնատար կառքերու վարորդները որ աւելի քան 24 ժամ է «գրաւած» էին թիւ 6 «ազգային» վերջապէս ճամբան բացին երբ նահանգապետը տեղի տուաւ եւ արտօնեց որ Անա գիւղէն անցնին: Աղմուկին պատճառով է որ բնակիչները բողոքած էին եւ նահանգապետը արգիլած էր բայց ռուբիէները չէին ուզեր գործածել կառուղին որ վճարովի է: Աշխատանք կը տարուի որ իրենց համար յատուկ սակ մը որոշուի:

ՄԱԿ-ի վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ ամուսնալուծման ամէնէն բարձր տոկոսը Խորհ. Միութեան մէջ արձանագրուած է: Արդարեւ, համաձայն վիճակագրական թիւերուն, հազար բնակիչի վրայ 2,73 տոկոսը կ'ամուսնալուծուի Խորհ. Միութեան մէջ: Ամերիկայի տոկոսը 2,16 է, իսկ Հունգարիա, որ երրորդ տեղը կը գրաւէ, արձանագրած է 2,06 տոկոս:

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ԴԱՐՁԻ ԿԷՏԻՍ ՎՐԱՅ...

Վիեննական Մխիթարեանց մատենադարանի հայկական ձեռագիրներու թիւը կը հասնի 2000ի, իսկ դրամանիշերու հաւաքածոն՝ որուն ակնարկած էի արդէն, կը բաղկանայ 10.000 կտորէ (Մեծն Տիգրանի օրերէն. Հռոմէական, արտաչէսեան, պարթեւեան դարաշրջաններէ մինչեւ Կիլիկեան Հարստութեանց թուականներ): Արտասահմանեան որեւէ թանգարան, մատենադարան կամ գանձատուն՝ չունի այդ թուով հաւաքածոյ:

Հարց տուի Հայր Պետրոսի, թէ ի՛նչ վիճակ կը պարզէ Ազգ. Մատենադարանի հրատարակութեանց շարքը:

— «210րդը հրատարակեցինք (Պտուկեանի «Դրամագիտութիւն»ը), սակայն նախկին քափը կորսնցուցած ենք՝ հասկնալի պատճառներով», եղաւ իր պատասխանը:

Ի՞նչը «կորսնցուցած» չենք, որ մասնագիտական բնոյթ ունեցող գործերու հրատարակութեան թափը չկորսնցնե՛նք, մտածեցի ես՝ խրովի...

Ընթերցող հասարակութի՞ւն մնաց, որ տպագրական մեքենան ուժ գտնար դառնալու:

Երբ գնորդներու թիւ չունինք (սպառելու համար ինչ որ կը հրատարակուի), կամ մեկենասներ չունինք՝ որպէսզի կարելի ըլլայ «ընթերցող»ի մղձաւանջէն փրկել հրատարակիչները, ի՛նչպէս կ՚ակնկալէք որ տպագրութեան ակնկալու հին ձեռագիրներ կամ աշխատասիրութիւններ օր-արեւ տեսնեն...

Խօսքը խօ՛սք կը բանայ, ու կը տեղեկանամ թէ Հայր Ներսէս Ակինեանի «Մատենագրութեան պատմութեան» ձեռագիրներ եւս կը քնանան տեղ մը, սպասելով բախտաւոր օրերու:

— «Երբեք ստուար հատորներ կրնան ըլլալ, կ՚ըսէ Հայր Պետրոս. կը կարօտին դասաւորումի եւ վերամշակումի»...

Հասկնալի՛ է անշուշտ, որ անցնող տարիներուն հետ, իր ամբողջականութենէն բան մը կը կորսնցնէ ամէն պատմութիւն՝ եթէ կ՚ուշէ ընդգրկել մինչեւ հրատարակութեան թուականի գործերն ու շարժումները, անձերն ու անցքերը:

Դասաւորում եւ վերամշակում՝ տառապանք չեն. ի վերջոյ մարդիկ կան տակաւին, միաբաններ՝ որոնք յօժար են միտք ու աչքերու լոյս սպառելու: Տաժանքը՝ նիւթական հնարաւորութիւններու չգոյութիւնն է. միջոցներու անբաւականութեան պարտադրած անգործութիւնը:

«Հանդէս Ամսօրեայ»ի նման գիտական պատկառելի հրատարակութիւն մը, որ պատիւ կը բերէր հայ բանասիրութեան՝ եւրոպական ու օտար շրջանակներու մէջ, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան մասնակի աջակցութեամբ կը հրատարակուի, եր-բեմնի իր ծաւալէն հազի՛ւ կիսով... Ու քանի՞ հոգի կը կարդայ. քանի՞ հոգի կրնայ կարդալ ու արժեւորել անոր գոյութիւնը:

Եթէ այսօր տնտեսական կարելիութիւններ ընծայուին եւ Վիեննականներու հարուստ պարանը իր կարելիութեանց ամբողջական տարողութեամբ գործի լծուի, հրատարակչական փրկարար շարժում մը կրնայ ստեղծուիլ Սփիւռքի մէջ: Այս «եթէ»ն, սակայն, ցնորամտական է նոյնիսկ իր թէականութեան մէջ՝ որովհետեւ նման պահանջ կամ նախաձեռնութիւն սպասելի չէ ցրօնքէ մը, որ դրեթէ կորսնցուցած է խորայման, մասնագիտացումի, ազգային մշակոյթի գիտական ճանաչման ծարաւը:

Մենք նախընտրած ենք, քանէ աւելի տարիներէ ի վեր, հիանա՛լ Հայրենիքին եւ ամլացնել Հայկ. Արտասահմանը: Մէկ կամ միւս պատրուակով՝ դասալիք դառնալ հիւրընկալ երկիրներու մէջ ու առաքինութի՛ւն հռչակել թուղթակային հետեւակութիւնը հայրենիքին: «Ժամանակի ու պայմաններու աննպաստ դասաւորումը» պատրուա՛կ դոտի նկատած ենք՝ մեր ձեռնթափութեան, վեհերանքին, ինքնագոհական փիլիսոփայութեան ճանապարհով ստեղծուած «մեռելութեան ծով»էն փրկուելու համար...

Ու կը զարմանանք (տարօրինա՛կ) որ երբեմնի ամէնէն լաւատես եւ խանդավառ մարդն իսկ յուսահատութեան թեւերուն յանձնուած է այսօր, ի տես ողբալի իրականութեան, արդահատելի աղքատութեան, որբացող ժողովուրդի մը մտաւոր ու հոգեկան փլուզումին:

Տասը կամ քանի տարի ետք — վախ ունիմ որ կրնայ պատահիլ աւելի՛ կանուխ — Հայ Սփիւռքի մէջ՝ այսօրուան մեր անդամալուծութիւնը եւ հեղգութիւնը պիտի լան մատի վրայ համբուող վերջապահները Հայ Մշակոյթի...

×

Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութիւնը տասնեւհինգ ուխտակիցներու հոյլով մը ներկայացաւ ինծի, այցի իմ օրս:

Աբբահայր Արհ. Մեսրոպ Հապոզեան, երիցագոյն միաբան Հ. Արսէն Ճնտոյեան (85 տարու), կրտսերագոյնը՝ Հ. Պօղոս Գոճանեան (32 տարու), Հայրեր՝ Ռափայէլ Գոսեան, Բարսեղ Ֆերհաթեան, Պետրոս Տէր-Պօղոսեան (պատ. խմբագիր «Հանդէս Ամսօրեայ»ի եւ վերահսկիչ տպարանի), Գաբրիէլ Այանեան (տնօրէն Պոլսոյ Մխիթարեան լիսէի), Վարդան Աչքարեան (տնօրէն Պէյրութի Համբէք անուն պուարձանի Մխիթարեան երկրորդական վարժարանի), Գրիգոր Հեպոյեան, Գրիգորիս Մանեան, Ղեւոնդ Մոլսէսեան, Օգոստինոս Սեքուլեան, Պօղիկարպոս Սամուէլեան եւ ժառանգաւորաց տնօրէն Միքայէլ Ազեան:

Միաբանական Ընդհ. Ժողովէն բացակայողներու կարգին էր Վիեննական հայրերէն Հայր Ղուկաս Առաքելեան (Պոստըն)՝ որ ամառնային շրջանին առհասարակ կլանուած կ՚ըլլայ Փալմուլի (Մեսս.) Ս. Լուսաւորիչ հայկական վարժարանի առօրեայ աշխատանքներով:

Այս բուռ մը մարդոց, «սակաւ ընտրեալ»ներու այս փաղանգին կը պարտինք ոչ միայն մշակութային — մասնագիտական տարողութեամբ պատմական վաստակ մը (որու մասին հանգամանօրէն խօսելու տեղը չէ), այլեւ ու մանաւանդ հայեցի կրթութեան ու դաստիարակութեան համապաղութային շարժում մը՝ 1900ական թուականներէն ի վեր:

Պոլիս, Պէյրութ, Արժանթին, Ամերիկա, Վիէննա, եւ բնականոն տասնամեակներու ընթացքին՝ Պուլկարիոյ եւ Սուրիոյ նման գաղութներու մէջ, Մխիթարեան հայրերը պատուաստ փարուցանի մը մշակները եղան, ու կը մնան իրենց այդ դիրքերուն վրայ նո՛յն հաւատքով եւ ապրումով: Գոնէ ես չո՛րս սերունդներ կը հաշուեմ 1920ական թուականներէ ասդին՝ որոնք, օտար լեզուներու եւ գիտական պաշարի իրենց հարստութենէն անկախ, Մայրենիքի եւ ազգային մեր մշակոյթի տենդը առին Վիեննական լուսոյ օջախներէն, — ինչպէս առին այն միւսնե՛րը՝ Վենետիկեան հայագրոշմ յարկերէն:

×

Ու հիմա, — ժամն է բաժանումի:

Հայր Պետրոսի հետ կը մտնենք վանատան մատուռը, գործ՝ ճարտարապետ Քամիլլօ Սիտտի: Գրեթէ հարիւրամեայ աղօթատուն մը (1872)՝ որ, երեկոյեան այդ ժամուն, Միաբանական Ցարկէն թելադրուող իմ ապրումներուս, յիշատակներուս, քաղցր ու դառն խորհրդածութիւններուս վրայ՝ իր մասնաւոր խորհուրդը կը գումարէ...

Վաղը առաւօտ պիտի մեկնիմ տուն: Քանանեմէկ օրերու իմ թափառումներէն՝ մտքիս եւ հոգիիս մէջ պայծառ ու մթին անդրադարձներ կը ծանրանան: Սակայն, մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան ոստաններէն ինծի փոխանցուած ամէնէն վսեմ ապրումներն իսկ այնքան ընտանի ու հարազատ չեն թուիր կարծես, որքան տաճարի խորունկ լռութենէն արձագանգող այն ձայները՝ որոնք ութսունէ աւելի տարիներու երկունք մը կը պատմեն ինծի: Երկո՛ւնքը Հայութեան. երկո՛ւնքը մեր մնացորդացին: Գոյութեան ու մարտնչումի կամքը անո՛նց, որոնք սա սրբազան խորանին առջեւ պատարագի խորհուրդը ապրեցնելու իրենց հոգեւոր կոչումին՝ կրցան ներդաշնակել ու միացնել Մտքի՛ն բաժինը: Գիտակցեցան՝ թէ հարկ է պեղե՛լ. ճգնի՛լ՝ քրտնաջան սեւեռումով. փնտռել անցամաք աղբիւրը Հայ Հոգիին եւ ակը՝ իմացական մեր ծարաւներուն: Բարձրանալ եւ բարձրացնել: Ազնուանալ եւ ազնուացնել: Աշակերտիլ եւ ուսուցանել:

Քանի՞ բոպէ կը մնամ գլխահակ, Հայր Պետրոսի բացատրութեանց ունկնդիր՝ սակայն ամբողջ էութեամբս իրիկնային այս խորհուրդին անձնատուր...

Չեմ գիտեր:

Գիտեմ միայն, որ հիմա ալ՝ երբ կը փակեմ վերապրումներու այս արագ, մակերեսային շարքը, Մխիթարեանց դոյգ օջախներէն ու Եւրոպան յատկանշող ընկերային եւ մշակութային մթնոլորտէն մնայուն ամէնէն տիրական զգացումը իմ մէջ՝ կարօ՛տն է:

(ՎԵՐՋ) ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՑԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Առանձնատիպ «Էջմիածին» ամսագրի 1970 թ. Բ. համարից)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բ.— Վանքապատկան ձեռագրերու եւ արժէքաւոր շարժական իրերու ցուցակագրութեան պարագան

Ցանձնաժողովը հաստատեց իբրեւ իրողութիւն, որ՝

1. Պատրիարքարանի ձեռագրական հարստութեան գանձուածը ի պահ կը մնայ Ս. Թորոս մատրան մէջ, որուն մաս կը կազմէ Մատենադարանը: Ընդունուած սովորութեան մը համաձայն, ի սկզբանէ ինչ որ գտնուած է գանձատան մէջ, մնացած է հոն, ինչ որ գտնուած է Ս. Թորոսի մէջ, մնացած է հոն: Այսինքն՝ որեւէ յարաբերական արժէք հիմ չէ կազմած այս կերպ տեղադրութեան: Ի տարբերութիւն Գանձատան, Ս. Թորոսի ձեռագիրները կը պահուին խնամքով եւ կանոնաւորապէս՝ հոգածութեամբն ու հսկողութեամբը Գեր. Տ. Նորայր Եպս. Պօղարեանի, որ տեղւոյն շուրջ 4000 ձեռագիրներէն 1000ը ցուցակագրած է:

2. Ս. Թորոս մատուռը եւս անապահով է եւ անպաշտպան: Վերջերս՝ ի հետեւանք մատրան դուռը քանդելով ներս մտնելու մի քանի աւազակային փորձերու՝ երկաթեայ ցանց մը զետեղուած է մուտքի դրան առջեւ:

Առաջարկներ

Ցանձնաժողովը առաջարկեց եւ ամեն.

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Լեւոնին պէս պարապ պտըտող մէկը ինձմէ նախընտրել, կը մտածէր կատաղութեամբ, պարզապէս զիս նախատել ու անպատուել է, ես պիտի հասկցնեմ այդ Բարսեղ էֆէնտիին իմ ով ըլլալս:

Ու հազարումէկ վրէժխնդրական ծրագիրներ կը յղանար մտքին մէջ:

Անշուշտ ինք սիրային ամուսնութիւն մը կնքելու գաղափար չունէր Զարուհիին ձեռքը խնդրելով: Իր նպատակն էր միայն անոր օժիտը ձեռք անցընել, Բարսեղ էֆէնտիի հարստութեան մէկ մասին տիրանալ:

Լսած էր որ Լեւոն դրամօժիտ չէր ստացած եւ գոհ մնացած էր անկէ:

Բայց դժբախտաբար իր վրէժխնդրական ու չահամոլական ծրագիրները յաջողցնելու միջոց չէր կրցած գտնել տակաւին: Այսուհանդերձ չէր յուսահատած եւ ակնդէտ կը սպասէր առիթին:

Այս տրամադրութեանց մէջ էր երբ օր մը գործի մը համար գնաց տեսնուելու ոստիկանութեան նախարարին հետ:

Իրեն տեսակցութեան միջոցին նախարարը ըսաւ.

— Թորոս պէյ, ձեզ կարեւոր լուր մը ունիմ տալիք:

— Ի՞նչ լուր:

— Կը յիշէ՞ք Էրզրումցի երիտասարդ Վահան Նազիկեանը, որ ձերբակալեցինք եւ յետոյ իր քաղաքը ղրկեցինք:

— Այո, շատ լաւ կը յիշեմ, գոչեց Թորոս պէյ, է՛, ի՞նչ է եղեր...

— Հակառակ իր վրայ գործ դրուած հսկողութեան, Էրզրում հասնելէն քիչ ետքը փախեր է սահմանագլխէն անցնելով Կովկաս գացեր է...

— Ի՞նչ կ՚ըսէք:

— Այո, իր փախուստին վրայ տեղեկագիր մը առի Էրզրումէն:

— Ուրեմն իրաւցնէ՞ յանցաւոր է եղեր այդ մարդը:

— Այնպէս կ՚երեւայ, ես՝ չիտակը կը կարծէի որ թերեւս սխալ տեղեկութեան մը զոհ գացած է, որովհետեւ իր մասին որեւէ ապացոյց չկրցանք ձեռք բերել, բայց այս փախուստը ծանր կասկածներու տեղի կուտայ:

— Եւ հիմա ո՞ւր կը գտնուի եղեր...

— Այդ մասին դեռ որոշ բան մը չեմ գիտեր, բայց կասկածներ ունիմ թէ հոս՝ Պոլիս կը գտնուի:

— Պոլի՞ս կը գտնուի, գոչեց Թորոս պէյ յուզուած ձայնով մը:

— Այնպէս կասկած մը կայ...

— Բայց ի՞նչ բանի վրայ հիմնուած է այդ կասկածը:

— Այդ երիտասարդը մինչեւ Կարին տանող ոստիկաններէն մէկը, որ այսօր վերադարձաւ եւ անոր Ռուսիա փախչիլը իմացած էր, երկու օր առաջ ինծի ներկայացաւ եւ ըսաւ որ Բերայի մէջ հանդիպած է գլխարկաւոր ածիլուած երիտասարդի մը, որ ճիշդ փախստականին կը նմանի եղեր:

— Անհաւատալի՛ բան, գոչեց Թորոս պէյ, ի՞նչպէս կը համարձակի օձիքը ազատելէն ետքը դարձեալ Պոլիս գալ:

— Ինծի ալ հաւանական չթուեցաւ, բայց ոստիկանը շատ հաստատ կերպով կը խօսէր, նոյնիսկ ըսաւ որ Վահան զինքը ճանչցած է եւ փութացած էր անյայտ ըլլալու, որով ինքն ալ չէր կրցած զայն հետապնդել:

— Զարմանալի բան եւ միանգամայն շատ ծանրակշիռ: Եթէ իրաւցնէ Վահանն է այդ երիտասարդը եւ ծածկաբար Պոլիս մտած է, ըսել է նպատակ մը ունի եւ անշուշտ յեղափոխական նպատակ մըն է:

— Թերեւս եկած է իր նշանածին հետ ամուսնանալու համար, դիտել տուաւ նախարարը, որ շատ համոզուած չէր Վահանի յեղափոխական մը ըլլալուն: Այդ երիտասարդը կարծեմ այստեղ նշանուած էր Բարսեղ էֆէնտիի աղջկան հետ:

— Ոչ, այդ նպատակով եկած չի կրնար ըլլալ, քանի որ աղջիկը արդէն ամուսնացաւ:

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, գոչեց նախարարը, այդ խրողութիւնը չէի գիտեր:

— Եւ ճիշդ ասոր համար իր ներկայութիւնը այստեղ շատ կասկածելի է... միայն թէ հարկ է ապահով ըլլալ թէ իրաւցնէ՞ Վահանն է ոստիկանին տեսած երիտասարդը:

— Իրեն պատուիրեցի որ փնտռտուքները շարունակէ եւ հետքը գտնելուն պէս իմաց տայ ինծի, բայց երկու օրէ ի վեր լուր մը չբերաւ:

— Ո՞վ է այդ ոստիկանը:

— Ահմէտ Չաւուշ կ՚ըսեն, աչքը բաց մարդ մըն է եւ այս տեսակ գործերու մէջ շատ ճարպիկ է եւ ասկէ զատ լրտես մըն ալ իրեն օգնական ունի:

Նոյն միջոցին նախարարին սենեկապանը ներս մտաւ եւ ըսաւ.

— Ահմէտ Չաւուշը եկած է, փաշա էֆէնտի, եւ ձեր վսեմութիւնը տեսնել կ՚ուզէ:

— Թող ներս գայ, ըսաւ նախարարը ուրախութեամբ, յետոյ Թորոս պէյին դառնալով աւելցուց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(65 – Շար.)

Պատրիարք Հայրը ընդունեցաւ․

1. Մինչեւ կառուցումը նախընտրաբար ընդյատակեայ վայրի մը, ուր պէտք է մէկտեղուին եւ խնամքով պահուին Ս. Թորոսի եւ Գանձատան բոլոր ձեռագիր–ներն ու թանկագին իրեղէնները, անմիջապէս գնել պողպատեայ լայն արկղ մը եւ տեղաւորել Ս. Թորոսի մէջ եւ հոն պահել Ս. Թորոսի ամէնէն արժէքաւոր ձեռագիրները:

2. Առնել եւս ամրացնել Ս. Թորոս մատրան արտաքին դուռը եւ երկաթեայ ձողեր ագուցել բոլոր պատուհաններուն:

3. Ամէն աջակցութիւն ընծայել Տ. Նորայր Եպս. Պօղարեանի՝ ամբողջացնելու բոլոր ձեռագիրներուն, ներառեալ Գանձատան, ցուցակագրումը:

4. Մանրալուսանկարել բոլոր ձեռագիրները:

5. Կազմել յանձնախումբ մը՝ բաղկացած լուսարարապետէն եւ երեք հայագէտներէ, մասնագէտ հայագիտական դանազան ճիւղերու, նշանակուած Ամենայն Հայոց Հայրապետէն եւ Ս. Երուսաղէմի ամեն. Պատրիարքէն, որ պաշտօն ունենայ ցուցակագրելու պատրիարքարանին կրօնական, պատմական եւ մշակութային գանձերը: Ցուցակէն օրինակ մը պահել պատրիարքարան եւ օրինակ մը ղրկել Ամենայն Հայոց Հայրապետին:

6. Սոյն յանձնախումբին երկու տարին անգամ մը կատարել տալ ցուցակային ստուգումը ձեռագիրներուն եւ պատմական գեղարուեստական գանձերուն, արդիւնքին մասին տեղեկագրելով Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին:

×

Փակելէ առաջ այս հատուածը, Յանձնաժողովը Ձերդ Սրբութեան բարձր ուշադրութեան կը յանձնէ այն պարագան, թէ տակաւին ի զօրու գտնուող աւանդութիւնը, ըստ որում Երուսաղէմի պատրիարքին անգամ կ'արգիլուի մուտք գործել գանձատուն: Յանձնաժողովը կը խորհի, թէ Պատրիարք սրբազան Հայրը՝ ըլլալով վերին իշխանաւորն ու պաշտօնեան Ս. Երուսաղէմի պատրիարքութեան, պատասխանատուութիւն ունի հսկելու բոլոր ձեռագիրներուն եւ բոլոր գանձերուն անխաթար պահպանման, ուստի խոնարհաբար կը թելադրէ, որ ջնջուի աւանդական արգելքը, որպէսզի Պատրիարք Հայրը լիիւ գործադրէ իր պարտականութիւնը, Գանձատան յանձնախումբին հետ ընդունուած կարգով:

Վերջաբան

Յանձնաժողովը, տուեալ պայմաններուն մէջ, իր կարելի լաւագոյնը ըրաւ ի կատար ածելու Ձերդ Սրբութեան կողմէ իրեն բարձրօրէն վստահուած պարտականութիւնը, առաջնորդուելով շինարար եւ դրական ոգիով եւ մնալով առարկայական ու անաչառ:

Ձեռագիրներու գժբախտ պատահարին յանցագործին կամ յանցագործներուն եւ դեռ անյայտ մնացող հինգ ձեռագիրներուն յայտնաբերման հարցը պէտք է հետապնդել մինչեւ լուծում երբ անհրաժեշտ կարելիութիւններ ստեղծուին:

Յանձնաժողովը հոգեկան խոր մխիթարութեամբ հաստատեց Հայ Երուսաղէմի մէջ ամեն. Պատրիարք սրբազան հօր եւ իր գործակիցներուն յառաջ տարած կրօնա–մշակութային ներուժ աշխատանքը՝ հաւատարիմ նախնեաց աւանդներուն: Զգալապէս աւելցած է թիւը ժառանգաւոր սաներուն, որոնց կը ջամբուի կրօնական եւ ազգային լաւ դաստիարակութիւն:

Պատրիարքարանի կրթական–դաստիարակչական կարեւոր գործօնն է Ս. Թարգմանչաց վարժարանը, ուր շուրջ 300 հայ աշակերտներ կը ստանան մայրենի սնունդ եւ հայեցի կրթութիւն, տեսչութեամբ ներքեւ Հոգ. Կիւրեղ Ծ. Վրդ. Գաբիկեանի:

Սփիւռքահայութեան գոյապայքարի ազդակներ պարգեւելու տեսակէտէն մեծ են Ս. Աթոռոյն հնարաւորութիւնները, որոնք պէտք է առաւելագոյն չափով օգտագործուին: Այս բանին համար անհրաժեշտ է հայ ժողովուրդին անվերապահ աջակցութիւնը:

Յանձնաժողովը ուրախութեամբ կ'արձանագրէ Պատրիարք հօր եւ Ս. Յակոբեանց միաբանութեան առ Նախամեծար Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետ ունեցած անսասան հաւատարմութիւնն ու տածած որդիական սէրը, որոնց ապացոյցը եղան Յանձնաժողովին ընձեռուած առանձնաշնորհումն ու դիւրութիւնները:

Յանձնաժողովը, իր աշխատանքներուն ընթացքին եւ իր կարգին, գործնապէս հաստատեց, թէ Հայց. Եկեղեցւոյ միութիւնը, զօրութիւնն ու յառաջդիմութիւնը առանց այլ եւ այլի պայմանաւոր են Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնով եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան հեղինակութեան դրական, անսակարկ եւ ամբողջական յարգումով:

Եւ հիմա՝

Ձերդ Սրբութեան խոնարհաբար մատուցանելով միաձայն որոշումներով գրառնուած եւ միաձայնութեամբ վաւերացուած սոյն տեղեկագիրը եւ ներկայացնելով մեր կողմէն հաւաքական հրաժարականը, մնամք որդիական ակնածանօք եւ համբուրելով Ձեր Օծեալ Ս. Աջոյն՝

Ստորագրութիւնք

Անդամք Երուսաղէմի Յանձնաժողովին

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Նախագահ)
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ,
ՏԱՏՈՒՐ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՐԻՉԸՐՏ ԿՐԵԿԸՐԻ
ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ

Յուլիս 23, 1969

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՆԱՎԷՃ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայկական պարերու նուիրուած Շաբաթ առիթ ընծայեց շատերու, որ մատնանշեն ազգային պարարուեստին մէջ նշմարուող թերիները: Յատկապէս դիտել տուին, թէ Հայաստանի գրեթէ բոլոր պարախումբերն ալ անխտիր, իրենց յայտագիրները կը կազմեն պարեղանակներու եւ երգերու վրայ, որոնք շատ քիչ ձեւով կ'արտայայտեն ազգային պարերու դիմագիծն ու ոգին: Աւելին՝ կ'անտեսուին մեր տոհմիկ պարերը՝ Սասունէն Վասպուրական, Կարսէն Զանգեզուր:

Արուեստաբան Վ. Արխատկեան, «Սով. Հայաստան»ի մէջ կ'առաջարկէ կարուկ միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի բանավէճերը դուրս գալով ակադեմական խօսակցութիւններու ծիրէն՝ դառնան գործնական քայլեր:

Ահա թէ ինչ կը գրէ արուեստաբանը այս մասին․— Բազմաթիւ բանավէճեր, խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան, յօդուածներ տպագրուեցան այն մասին, որ հայ Ազգ. պարերու տեսական հարցերուն պէտք է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել: Կը կարծենք, որ ժամանակն է, առանց յապաղելու (բայց նաեւ առանց աճապարանքի) Երեւանի մէջ գումարել հայ ժողովրդական պարին տեսական խնդիրներուն նուիրուած գիտաժողով մը, որուն անմիջական կազմակերպիչները պէտք է հանդիսանան գիտութիւններու ակադեմիայի ազգագրութեան եւ հնագիտութեան հիմնարկութիւնը, արուեստի հիմնարկութիւնը, ժողովրդական ստեղծագործութեան տունը, Հայաստանի երգահաններու Միութիւնը եւ պարարուեստի ուսումնարանը:

Ժողովի օրակարգին առանցքը պէտք է կազմեն հետեւեալ երեք հիմնական հարցերը․— Ա) Այսօրուան մեր պարային շտեմարանին մէջ գոյութիւն ունեցող հարիւրաւոր կենար, զոյգ և խմբական պարերէն որոնք են (եւ ինչո՞ւ են...) իրապէս հայկականը, որոնք հայկական չեն (եւ ինչո՞ւ):

Բ) Կրնա՞նք Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի հրատարակած՝ Առաքել Պատրիկի «Հայ տարազ» աշխատութիւնը նկատել ճշգրիտ եւ անվիճելի, եւ եթէ այո, պարարուեստին մէջ գործածելու համար առնուազն որո՞նք պէտք է օգտագործուին՝ թեթեւցնելէ եւ պարզելէ ետք:

Գ) Կարելի՞ է, արդեօք, Երեւանի պարարուեստի ուսումնարանին մէջ գործածութեան դրուած հայկական պարերու դասաւանդութիւնը նկատել ճիշդ:

Կը կարծենք, որ այս հարցերը շուտափոյթ լուծում չեն գտներ, եթէ դանդաղի Հայկ. ազգագրական պարերու պետական խումբին ստեղծումը: Խումբը պէտք է մեր ժողովրդական, մասնաւորապէս պարային գոհարները հաւաքէ եւ պահպանէ՝ ժապաւէնի վրայ դրոշմելով մեր պարերը: Ուրիշ խօսքով՝ պէտք է ստեղծուի հայ ժողովրդական պարերու ինքնատիպ հանրագիտարան մը՝ շարժանկարներու միջոցով:

Մեր հայկական պարերը օտարամուտ տարրերէն մաքրելը իւրաքանչիւր ազգագրագէտի, արուեստագէտի սուրբ պարտքն է: Հաւաքողներն ու ուսումնասիրողները պէտք է Կոմիտասեան մօտեցում մը ունենան:

Կը յուսանք, որ հայ պարարուեստի հարցերուն նուիրուած տասնամեակներու պատմութիւն ունեցող բանավէճերը, վերջ ի վերջոյ, կը յանգին գործնական որոշումներու եւ, որ ամէնէն կարեւորն է, հայ ազգային պարարուեստը իր արժանի տեղը կը գրաւէ մեր աշխարհահռչակ ճարտարապետութեան, մանրանկարչութեան եւ կերպարուեստին, քնարերգութեան եւ երաժշտութեան կողքին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՍԻՆԻ մէջ, Մ. Նահանգներ, մեռած է շրջանի նուիրեալ ընկերներէն Եղիա Կէլէնեան, որ երկար տարիներ եղած է «Հայրենիք»ի թղթակիցը իր շրջանին մէջ, եւ ծանօթ էր՝ տեղւոյն հայ գաղութին համար կատարած իր աշխատանքներով:

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Սահակ-Մեսրոպ դըպրոցի խնամակալութիւնը, Մարտ 7ին, ընդունելութիւն մը սարքեց ի պատիւ հայրենի բանաստեղծուհի Մարօ Մարգարեանի, որ Մ. Նահանգներ կը գտնուի առենէ մը ի վեր: Բանաստեղծուհին խօսած է ամերիկահայ դպրոցներու հայ աշակերտութեան հայեցի դաստիարակութեան եւ կրթութեան հարցին մասին:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ Փետրուար 18ի 49րդ տարեդարձը տօնուած է Փետրուար 28ին, «Արապեան» սրահին մէջ, հոծ հանդիսականներու ներկայութեամբ: Տօնակատարութեան բացումը կատարած է ընկ. Բժ. Հայկազ Գրիգորեան: Օրուան բանախօսը եղած է ընկ. Գէորգ Տօնապետեան:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Փետրուար 24ին, մեռած է անրասիր եւ հաւատաւոր կուսակցական ընկեր մը՝ Սամուէլ Նահապետեան: Ողբացեալին թաղումը կատարուած է ազգային շուքով՝ Փետրուար 27ին: Դամբանականներ խօսած են Արտակ Արք. Մանուկեան եւ ընկ. Արսէն Մամեան, յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Իրանի մարմիններուն եւ ընկերներուն: Ողբացեալին մարմինը դետեղուած է Դաշնակցութեան պանթէոնին մէջ:

ՆՈՐ–ՋՈՒՂԱՅԻ ազգային իշխանութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է Կոմիտասի ծննդեան 100ամեակի հանդիսութիւնը՝ հովանաւորութեամբ Իրանա–Հնդկաստանի թեմի առաջնորդ Ղեւոնդ Արք.ի: Գեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած էր Վարդապետին գործերէն: Այս առթիւ խօսք առած են Հրանդ Աճէմեան եւ ուրիշներ:

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակութային «Արարատ» կազմակերպութեան սրահին մէջ, Փետրուար 25ին, ընկ. Բժ. Բարգէն Փափազեան հրապարակային դասախօսութիւն մը տուած է «Հայ Դատի կապակցութեամբ ցայժմ տարուած աշխատանքները եւ ապագայ կարելի գործունէութիւնը» նիւթին մասին:

ՊՈԼՍՈՅ Հիլթըն պանդոկի դահլիճին մէջ, Մարտ 5ին, տեղի ունեցած է Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի տարեկան պարահանդէսը բացառիկ շուքով: Ներկայ գտնուած են պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Մոսկուայի մէջ, առաջին անգամ ճաշակեց աշխարհիկ անմեղ մանկատի ազջկան մը մօտենալու հմայքը, որմէ սիրուեցաւ:

Երբեք միտքէն չանցուց թէ Քիթթիի հետ իր յարաբերութիւններուն մէջ կրնար որեւէ հետեւանք մը ըլլալ: Անոր հետ ազրելու նախասիրութիւն մը ունէր եւ անոր ծնողքին տունը կը յաճախէր: Հետը սովորական խօսքեր կ'ընէր, բայց ակամայ այդ խօսքերուն կարեւորութիւն մը կուտար որ աւելի աղջկան կ'ուղղուէր:

Թէեւ անոր ծածուկ բան մը չէր ըսած, այսուհանդերձ կը տեսնէր որ աղջիկը իր ազդեցութեան կ'ենթարկուէր, ինչ որ շատ հաճելի էր իրեն եւ անդիմադրելի կերպով դէպի անոր մղուիլը կը զգար:

Երբեք չէր կասկածեր որ Քիթթիի մասին իր բռնած ընթացքը պարզապէս աղջիկ մը հրապուրել էր, առանց հետը ամուսնանալու դիտաւորութեան. եպերելի արարք մը որ շատ սովորական է իր դասակարգի երիտասարդներուն մէջ: Իրեն կը թուէր որ առաջին անգամ ինք գտած էր այդ հմայիչ հաճոյքը եւ զայն կ'ըմբոշխնէր:

Եթէ իմացած ըլլար այն վիճաբանութիւնը որ այդ իրիկուն տեղի ունեցած էր Քիթթիի ծնողքին միջեւ, եթէ անոնց տեսակէտէն դատէր խնդիրը եւ ինքնիրեն ըսէր որ Քիթթին դժբախտ պիտի ըլլար եթէ հետը չամուսնանար, շատ պիտի զարմանար ու պիտի չուզէր հաւատալ:

Չէր կրնար ենթադրել որ իրենց երկուքին, մանաւանդ անոր, այնքա՜ն հաճոյք պատճառող բան մը կրնար գէշ ըլլալ եւ թէ մանաւանդ այդ բանը զինքը կը պարտաւորէր հետը ամուսնանալու:

Երբեք չէր խորհած ամուսնութեան, որուն կարելիութիւնը չէր նշմարեր: Ոչ միայն ընտանեկան կեանքը չէր սիրեր, այլեւ ամուսնութեան եւ մանաւանդ ամուսնի դերին մէջ կը տեսնէր, իր ապրած ամուրիական աշխարհիկ գաղափարներուն համեմատ. իր երջանկութեան հակառակ ու թշնամի եւ նոյնիսկ ծաղրելի բան մը:

Այսուհանդերձ, այդ իրիկունը, Չէրպացքիի ապարանքէն ելլելով, զգաց որ իր եւ Քիթթիի միջեւ հաստատուած հոգեկան ու խորհրդաւոր կապերը, աւելի պնդուած էին այն աստիճան, որ հարկ էր որոշում մը տալ, բայց ի՞նչ ուղղութեամբ, այդ կէտը չէր կրնար որոշել:

«Բայց վերջապէս հմայքը անոր մէջն է որ ո՛չ իմ եւ ո՛չ ալ իր կողմէ բառ մը չէր արտասանուած, եւ թէ գիրար կը հասկնանք ակնարկներու եւ ձայներու թաքուն խօսակցութեամբը. սակայն այսօր աւելի քան երբեք յստակօրէն հասկցուց թէ զիս կը սիրէ: Եւ որքան հմայիչ, անմեղուկ ու վստահութեամբ լի կերպով: Ինքզինքս լաւացած կը զգամ, աւելի մաքուր... կը զգամ որ սիրտ մը ունիմ եւ թէ աղէկ բան մը կայ մէջս: Ո՛հ, իր սիրահարուած (?) աչքերը... լաւ, յետո՞յ, առիկա ինծի հաճոյք կը պատճառէ եւ իրեն ալ»:

Եւ ինքնիրեն հարցուց թէ ո՞ւր կրնայ երթալ երեկոյթը լրացնելու:

— Ակո՞ւմբը: Պէզի՞կ մը խաղալ եւ Իկնաթոֆի հետ շամփանիա խմե՞լ. չէ, չեմ երթար... Ծաղիկներու դղեա՞կը ուր Օպլոնսքին պիտի գտնեմ կարգ մը բամբասանքնե՞ր...: Չէ, ալ առանձմէ կշտացած եմ...: Ահա ինչո՛ւ համար կը նախընտրեմ Չէրպացքիներուն երթալ, աւելի լաւագոյնը կը զգամ ինքզինքս: Տուն պիտի վերադառնամ:

Ուղղակի սենեակը մտաւ, հանուեցաւ եւ հազիւ թէ գլուխը բարձին դրաւ, արդարի քունով քնացաւ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

Տէր եւ Տիկին Բէչիչեան, Տէր եւ Տիկին Թութայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան, Արմենակ Բէչիչեան եւ զաւակները Արամ Միքայէլեան (Պոսթըն), Տէր եւ Տիկին Ճէլալեան եւ զաւակները (Պոսթըն) ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ հարսին՝

ՏԻԿԻՆ ԷՖՏԻԿ ԲԷՉԻՉԵԱՆ
(ծնեալ Միքայէլեան)

Իզմիրի մէջ վարած է ուսուցչական պաշտօն՝ Զաքրեան վարժարան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի Մարտ 15ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նորոգ հանգուցեալ

ՄԻՀՐԱՆ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

եւ փաղամեռիկ

ԺԻՐԱՅՐ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ֆիլոր Սարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարտ 15ին, Կիրակի առաւօտ Սէն-Լուի Ս. Գէորգ մատրան մէջ, իր ամուսնոյն՝

ԳԷՈՐԳ ՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նազիկեան եւ Զավուշեան ընտանիք - ները ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները (Թուրքիա եւ Ամերիկա) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ՀԱՅԿ ՆԱԶԻԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան Ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Վ. Ոսկանեանէ 30 ֆրանք, Մարիամ Փափազեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ:

ԳՈՐԾԻ ԸՆԿԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գործատուն 800 քառ. մեթր: Փարիզի մէջ, տեփօ 150 քառ. մեթր: Ընկեր կը փնտռուի:

Ափոռ 300.000 ֆրանք

Գրել՝ «Յառաջ»ի:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 8,30ին, Քաֆէ Ալգասի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն, Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը կը տօնէ խնջոյքով մը, Կրընոպլի յոյն Օրթոտոքսներու սրահը

Rue Général Mangin — Grenoble
EGLISE GRECQUE ORTHODOXE

այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին:

Ձոխ պիւֆէ

Պիտի ըլլան հայկական եւ եւրոպական պարեր, գեղարուեստական բաժին՝ Նոր Սերունդին կողմէ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր եւ համակիր հայրենակիցները, անցընելու երեկոյ մը հայկական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

կիրակի, Մարտ 22, ժամը 16էն կէս գիշեր
SALONS GEORGE V, 31 Ave. George V — Paris (8e)

կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Մասնակցութեամբ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ ՀԱՄԲԱՐԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres Rytmens Bluées et les Mamboséros
MAURICE VARTIVANIAN

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով
ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ Էլիզէ 67–03: Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, 15 Մարտ Կիրակի օր, ժամը 16ին Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ փափէր, առաջին թաղամաս:

Կը հրաւիրուին հին թէ նոր բոլոր անդամ – անդամուհիները եւ համակիրները:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԾԱԽՈՒ Է

Կօշկակարի խանութ մը, պատերով, 9 քառակուսի մեթր, աղուոր փողոցի վըրայ: Կարելի է ուրիշ առեւտուր ալ ընել: Գին՝ 25.000 ֆրանք: Դիմել

GARABEDIAN
16, Allée Marguerite
92 - Malakoff

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեքշաբթի, Մարտ 17, ժամը 20,45ին
CINEMA « LE DAUPHIN »
65, Rue Lafayette — Métro Cadet

Հայկական ֆիլմերու ցուցադրութիւն

Ա. ՄԱՍ 1) Երգ. թեւերի վրայ
2) Հայաստանն այսօր

Բ. ՄԱՍ

ԿԱՐԻՆԷ

Մուտք 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
16, rue de Cléry, Paris (2e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին
THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՑԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ: ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ: ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ:

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Գ. Պաղըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25
Մ. Անտոնեան, հեռ. 738–21–18
Փ. Թէրզեան 468–87–43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում Փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը:

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը: Երեկոյ մեկնում Երեւան:

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով:

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ

մասնաճիւղին կողմէ, Մարտ 15, Կիրակի ժամը 17էն 23

Salle Annexe de la Mairie de Bagneux
34, Ave. Louis Pasteur
(Prendre l'autobus de la Porte d'Orléans, descendre au Rd. Point de Martyrs de Châteaubriand)

Հաճելի անակնկալներ — տաք մթնոլորտ

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Փարիզէն Տիկին Շնորհիկ Տէրտէրեան (ծնեալ Թօրամանեան, Շապին Գարահիսարի շրջանէն) կը փնտռէ իր եղբայրը Առաքել եւ քոյրերը Թերեզա եւ Ազատուհի Թօրամանեան: Իրենց հօր անունը Գրիգոր, իսկ մօրը՝ Արուսեակ:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Շնորհիկ Տէրտէրեանի

34, Rue Raphaël — 92 - VANVES
Tél. : MIC. 66-52

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 19ին, երեկոյեան ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արդելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԷՍԱՅԵԱՆ Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 14 Մարտ կէսօրէ ետք ժամը 4ին Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ռուսումնասիրաց Փարիզի Կեդ. Վարչութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի բնակարանը, 25, Ռիւ Արիսթիտ Պրիան, Իսի: Մէրի տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 123 եւ իջնել կառ տ'Իսի:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ անդամներէն ճշդապահ ըլլալ եւ սիրով կը հրաւիրուին անդամակցութիւն փափաքողները:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՄԱՐՏ

VENDREDI 13 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.763

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.763

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Գ.

Կը թուի թէ Մէթին Թօքէր մասնաւոր առաքելութեամբ մը ղրկուած է Արժանթին։ Այդ տպաւորութիւնը կը ստացուի, կարդալով իր յօդուածաշարքին մէջ տրուած մանրամասնութիւնները այդ երկրի Հայոց կեանքին մասին։

Մարդը նախ իբրեւ Փրանսացի զբօսաշրջիկ ներկայանալով մտեր է Պ. Այրէսի մայր եկեղեցին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ լուսանկարեր է անոր ներքին պատերուն վրայի զանազան պատկերները։ Ի՞նչ կ'ուզէր սուրբի պատկերներէն։ Ցետոյ տեսեր է, որ եկեղեցիի պարտէզին ձախ կողմը կայ մարմարէ յիշատակարան մը, որուն վրայ փորագրուած է հայերէն եւ սպաներէն՝ «Հայ նահատակներուն՝ 1915-1961 (?)»։ Այս կերպով կ'ակնարկուի եղեր 1915 Ապրիլ 24ի դէպքերուն, որ պատահեր են Անատոլուի մէջ։ Այդ օրը «կոմիտէճի»ները զանազան յուշահանդէսներ կը սարքեն եղեր, Թուրքերուն դէմ թշնամութեան նոր ցոյց մը ընելու համար։ Ցուցարձանին մէկ անկիւնը քանդակուեր է Միք. Նալբանդեանի մէկ քերթուածը՝

«Ամենայն տեղ մահը մի է»,
Մարդ մի անգամ պիտ' մեռնի», եւայլն։

Այս գրականութիւնը իբրեւ միջոց կը ծառայէ եղեր իրարմէ անջատուած Հայերը իրարու միացնելու համար։

Շարունակելով իր հետախուզական պտոյտները, Թուրք լրագրողը գացեր է Արմենիայի ակումբը եւ նարտ խաղացեր է Հայերու հետ։ Այնտեղ լսեր է Անդրանիկի երգը, զոր «կոմիտէճի»ները պիտի երգեն եղեր, երբ գրաւեն Անգարան... Շնական հեգնանք։

«Կոմիտէճի» մը պատմեր է իրեն, որ Վազգէն կաթողիկոս վերջերս քարոզ մը խօսելով Էջմիածնի մէջ, յայտներ է եղեր թէ Արարատ լեռը շուտով հայկական պիտի ըլլայ։ Ու անկիրթ լրագրողը անարգական պատասխան մը տուեր է իր խօսակցին։

Հայերը ամէն տեղ կը խանգարեն եղեր Թրքասիրական հաւաքոյթները եւ օտարներու առջեւ շարունակ կը յիշեցնեն Թուրքերու ցեղասպանութիւնը։

Այսպէս, անցեալ տարի Մարտի վերջերը Արժանթինցի մը բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, դիւանագիտական մարմնին եւ լրագրողներու ներկայութեան Թրքական արուեստի մասին դասախօսութիւն մը կուտայ եղեր Պ. Այրէսի Արեւելեան Գեղարուեստից Թանգարանին մէջ։ Դրան առջեւ խումբ մը Հայեր գրքոյկներ ցրուեր են «Բարբարոս Թուրքեր, 1915ի ջարդերը» խորագիրներով։

Խումբ մը Թուրք զբօսաշրջիկներ Ուրուկուէյ կ'այցելեն։ Մոնթէվիտէոյի անոնց պանդոկին առջեւ Հայերը ցուցատախտակներ ի ձեռին կը պոռան եղեր՝ «Մեզի՛ վերադարձուցէք մեր հայրենիքը»։ Չիլիի մայրաքաղաք Սանթիակոյի մէկ հրապարակին «Թուրքիոյ Հանրապետութեան» անունը կը տրուի։ Թուրք դեսպանը կը մասնակցէր հանդիսութեան։ Ցանկարծ ինքնաշարժով մարդ մը կուգայ եւ դեսպանին անլուր հայհոյութիւններ ընելով խոյս կուտայ։ Քիչ ետք վերստին կուգայ հաւաքոյթը կը խանգարէ։ Հանդէսին օրը Մէրքուրիօ թերթին մէջ Չիլիի Հայ համայնքի նախագահ Անդրանիկ Պալոյեանի եւ ընդհ. քարտուղար Գարախանեանի ստորագրութեամբ լոյս տեսած յօդուած մը կը հրաւիրէ տեղւոյն Հայերը չմասնակցիլ «բարբարոսութեան թոռներուն սարքած որեւէ հանդիսութեանց»։

Հայկական քարոզչութեան նպատակն է եղեր միշտ միջադէպ յարուցանել։ Կոմիտէճիները վրիժառական զգացումներով կը մեծցնեն եղեր նոր սերունդը, որ «հասկցեր է թէ պէտք է մարտնչի, մինչեւ որ քիթը արեան հոտ առնէ։ Եթէ յառա՞ջ ըսուի, երթալու պատրաստ է եղեր»։

Մէթին Թօքէր տեսնուեր է նաեւ կոմիտէճիներու հետ կապ չունեցող Հայերու հետ, որոնք յեղափոխականները մեղադրեր են իբրեւ պատասխանատու 1915ի դէպքերուն...։

Պինաեան Արմենիայի ակումբին մէջ հաւաքեր է «Ջարդի զոհերուն թոռները», որոնցմէ մին ըսեր է թէ «ամբողջ ընտանիքս երեք հոգի միայն վերապրեցուցիք, միւսները բոլորն ալ սպաննեցիք, այրեցիք։ Կը կարծէք որ ասիկա ձեր քա՞կը պիտի ձգեմ»։

Ուրիշ մըն ալ իր երեսին տուեր է թէ «ամբողջ գիւղին Հայերը եկեղեցի խօթելով տաճարը կրակի տուեր էք։ Հիմա միթէ՞ դոյզն խղճի խայթ չունիք»։

Խօսողները Մարաշցի, Այնթապցի, Մըշեցի, Կիւրինցի Հայերու թոռներն են եղեր։ Թուրքը շուարեր է ամէն կողմէ իրեն ուղղուած հարցումներէն եւ ինքնապաշտպանութեան համար ըսեր է թէ ինք 1924ին ծնած է, 1915ին չկար։ Եւ իբրեւ նախայարձակ ամբաստաներ է Հայերը, որ իրենց մեծամասնութիւն եղած վայրերուն մէջ Թուրք գիւղացիները ջարդեր են, անոնց ընտանիքի անդամներէն երեք հոգի անգամ ողջ չեն ձգեր...

Շանսատակ Թալէաթի համար ըսեր է թէ Պոլսոյ մէջ անոր արձանը կանգնելու համար պէտք չեն տեսած արտօնութիւն առնել Հայերէն։ Թալէաթ Թուրքերուն համար «ազատութեան հերոս» մըն է եղեր եւ այդ հանգամանքով կանգներ են անոր արձանը։

Ջարդարարներու այս ձագը արդարացնելէ ետք հայկական ջարդերը, դեռ առանց ամչնալու կը խղճա՛յ ալ մեր վրայ, կեղծ կարեկցութեամբ, երբ կը գրէ.

«Երբ մարդկային հայեցակէտով նայուի, անհնար է չցաւիլ իրենց ծնած հողերէն փրթած անհայրենիք այս համայնքին վրայ։ Հայը իր ծնած հողերուն կապուած ժողովուրդ մըն է։ Պուէնոս Այրէսի մէջ հիմներ են ընկերային ակումբներ, որոնց անուններն են «Մարաշ», «Այնթապ», «Մուշ», «Ատանա» եւայլն»։

Այսպէս ուրեմն։ Մեծ Եղեռնէն 55 տարի վերջն ալ Թուրքերը չեն փոխած իրենց գլուխը։ Նոր սերունդը իր մտայնութեամբ կը հաստատէ թէ արժանաւոր ժառանգորդն է հրէշ Թալէաթներու, Պէհաէտտին Շաքիրներու, Տօքթ. Նազըմներու եւ պսակաւոր ջարդարարներու ամբողջ վոհմակին։

Փաստ՝ Մէթին Թօքէրը եւ անոր մտայնութեամբ գրիչ շարժող բոլոր լրագրողներն ու հեղինակները։

Թո՛ղ գիտնան, որ Սփիւռքի Հայութիւնը միահամուռ պիտի տօնէ Սեւրի դաշնագրին յիսնամեակը, անգամ մը եւս աշխարհի առջեւ բարձրաձայն ու հանդիսաւորապէս յայտարարելու համար, որ չէ հրաժարած միջազգայնօրէն ճանչցուած իր իրաւունքներէն, իր պատմական Հայրենի հողերէն։ Եւ թէ ամէն տարի պիտի շարունակէ ազդուին ոգեկոչել յիշատակը իր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, զոհ Թրքական ցեղասպանութեան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ԴԱՐՁԱՆ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԴԱԴՐԵՑԱՆ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Իրաք վերջնապէս կարգադրեց քրտական հարցը՝ ընդունելով եւ ճանչնալով Քիւրտերու ազգային իրաւունքները։

Արդարեւ առջի օր՝ Ղարտան Հիւսէյն, փոխ-նախագահը Իրաքի յեղափոխական Խորհուրդի, յայտարարեց թէ զինադուլ հաստատուած է «Թշնամի եղբայրներու», այսինքն՝ Քիւրտերու եւ Իրաքցի Արաբներու միջեւ։ Ղ. Հիւսէյն անմիջապէս շեշտեց, թէ զինադուլը առժամեայ բնոյթ չի կրեր, այլ խօսքով ժամանակաւոր կարգադրութիւն մը չէ, այլ՝ «սահմանադրական, քաղաքական լուծում մը, որ ամբողջական եւ վերջնական նկարագիր ունի»։ Այս լուծումը կ'երաշխաւորէ Արաբներու եւ Քիւրտերու եղբայրակցութիւնը դարեր շարունակ։

Կը թուի ուրեմն, թէ շաբաթներէ ի վեր տեղի բանակցութիւնները՝ քիւրտ եւ Իրաքցի պատուիրակներու միջեւ, իրենց բարերար արդիւնքն են տուած, վերջ տալով այսպէս տարիներու արիւնահեղ կռիւներուն եւ մարտերուն։

Արդարեւ 1961էն ցայսօր, այսինքն քիւրտ ըմբոստներու «քիւրտ պետութեան» մը հռչակումէն մինչեւ վերջերս, կռիւները անպակաս եղած էին Իրաքի հիւսիսային շրջաններուն մէջ, ուր Քիւրտերը մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Բախումները շատ անգամ բառին իրական առումով արիւնալի եղած էին՝ տեղի տալով յաճախ քրտական գիւղերու աւերումին, խաղաղ ազգաբնակչութեան կոտորածներուն եւ, նոյնիսկ, այլ վայրագութիւններու, որոնց արձագանգը հանդիսացած է միջազգային մամուլը բազմաթիւ առիթներով։

Քաղաքական դէտերու համոզումով, Պաղտատի Պաասական իշխանութիւնը զինուորական նկատումներու պատճառով է, որ փորձած է վերջնապէս լուծել քրտական հարցը։ Եւ տրամադիր եղած է լայն զիջումներ կատարելու, քանի որ, ինչպէս յայտարարած է Զօր. Էլ Պաքր, Իրաքի նախագահը, «կ'երաշխաւորուի Քիւրտերու ազգային իրաւունքը»։ Այսինքն՝ Քիւրտերը կրնան այսուհետեւ «զարգացնել իրենց հայրենական ազգային դիմագիծը ժողովուրդին, ազգին եւ սահմանադրութեան ծոցին մէջ»։ Պաղտատ կը շեշտէ նաեւ, թէ քրտական հանրապետութեան փոխ-նախագահ մը պիտի նշանակուի։

Պաղտատ ցարդ պարտաւորուած էր կարեւոր թիւով ուժեր պահել քրտական շրջաններու մէջ՝ դէմ դնելու եւ ջախջախելու համար քրտական ապստամբութիւնը։ Միւս կողմէ, վերջին ամիսներուն Պաղտատի յարաբերութիւնները ձգտուեցան Թեհրանի հետ, որու հետեւանքով հարկ եղաւ Իրաքեան կարեւոր ուժեր զետեղել Իրանեան սահմանին վրայ։ Աւելցնենք, որ 12.000 Իրաքցի զինուորներ կը գտնուին երկար ատենէ ի վեր Յորդանանի, իսկ 6000 ալ Սուրիոյ մէջ։ Եւ, ինչպէս գիտել կուտան լաւատեղեակ շրջանակները, Պաասական բոլոր իշխանութիւններն ալ, ապահովութեան նպատակներով, կ'ուզեն կարեւոր թիւով զօրաբաժիններ պահել մայրաքաղաքին մէջ՝ իրենց իշխանութեան պաշտպանութեան համար։

Ահա թէ ինչու աւելի քան հաւանական կը նկատուի այն տեսակէտը, թէ Իրաք իրաց այս կացութեան մէջ անհրաժեշտութիւն նկատած է վերջ տալ, միանգամ ընդմիշտ, քրտական հարցին եւ անոր ստեղծած քաղաքական ու զինուորական բարդութիւններուն։

Աւելցնենք, որ այս համաձայնութենէն առաջ, երկու առիթներով, համաձայնութիւններ գոյացած էին Պաղտատի եւ Քիւրտերու միջեւ։ Նախորդ երկու պարագաներուն ալ ի դերեւ ելած էին խաղաղութեան հաստատման յոյսերը։

Կը թուի թէ այս անգամ աւելի կայուն հիմքեր կան յուսալու, որ քրտական հարցը, Իրաքի սահմաններուն մէջ, այս ձեւով կը կարգաւորուի վերջնական ձեւով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Պաշտպանութեան նախարարը՝ մառեչալ Կրեչկօ «Կոմունիստ» պարբերաթերթին մէջ գովեստի... գրուատիքը հիւսած է Ստալինի զինուորական արժանիքներուն։ Կարմիր բանակի յաղթանակին հիմնական եւ կարեւորագոյն պայմաններէն մէկն էր պետական ղեկավարութեան եւ զինական պայքարին ազդու կազմակերպումը։ Քաղաքական եւ զինուորական ղեկավարութեան միութիւնը ապահովուեցաւ պաշտպանութեան պետական կոմիտէի կողմէ, որուն նախագահն եւ միեւնոյն ատեն բանակներու ընդհանուր հրամանատարն էր Ստալին», կը գրէ յատկապէս Կրեչկօ։ Մառեչալը այս վերջնոյն անուան յիշատակութիւնը կը կատարէ նաեւ բոլոր անոնց կարգին, որոնք «ուղղակի կերպով նպաստեցին Կարմիր բանակի ստեղծման եւ զօրացման, ինչպէս նաեւ սպիտակ պահակախումբերու դէմ մղուած պայքարին»։ Միւս կողմէ Կրեչկօ ոչ մէկ յիշատակութիւն կ'ընէ Ստալինի վերագրուած պատասխանատուութիւններուն մասին, որոնց հետեւանքով Կարմիր բանակը ձախողութիւններու դատապարտուեցաւ 1941ին, Գերմանացիներու յարձակման առաջին ամիսներուն։ Հիթլէրի յաջողութիւնը, համաձայն մառեչալին, կարելի դարձած է «գերման տնտեսութեան ռազմականացումով, գերման բանակներու թեքնիք գերազանցութեամբ», ինչպէս նաեւ այն պատճառով, որ Խորհ. Միութիւնը «չկըրցաւ նախատեսել Հիթլէրի յարձակման ժամանակը»։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը որոշեց «ամսականացնել» բոլոր թոշակները մինչեւ 1975։ Այս խոստումը ըրած էր «Թեկնածու» Փոմփիտու նախագահական ընտրապայքարի ատեն։ Այս ձեւով բանուորին եւ պաշտօնեային աշխատանքը աւելի ապահով հիմերու վրայ դրուած կ'ըլլայ։ Ռընօ առաջինն է որ կը սկսի գործադրել սկզբունքը։ Ռոճիկները հանդրուան առ հանդրուան ամսականի ձեւը պիտի ստանան մինչեւ 1973 եւ այս տարի իսկ շաբաթական մէկ ժամ նուազ պիտի աշխատին բանուորները։

ՖՐ. ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութիւնը բուռն յարձակում մը կ'ընէ Կառոտիի դէմ, որ վերջնագիրի բնոյթ ալ ունի։ Անկարելի չէ որ արտաքսումի ժամը մօտեցած ըլլայ։ Կառօտի ալ իր կարգին կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է իր եւ համայնավար կուսակցութեան յարաբերութեանց մասին։

ԱԼԴՕ ՄՈՐՕ, որ Իտալիոյ նախագահին կողմէ պաշտօն ստանձնած էր կազմելու նոր դահլիճը, շաբթուան մը ապարդիւն փորձերէ ետք, հրաժարեցաւ իր մտադրութենէն։

ԶԱՔԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

Քսանեւհինգ տարուան (1185–1210) յամառ պայքարէ մը ետք հայկական եւ վրացական միացեալ ուժերը յաջողեցան ոչնչացնել Շիրակ – Անիի եւ Դուինի Շէտտատեան, Կարսի եւ Կարինի Սելճուքեան ամիրայութիւնները, զգալի կերպով տկարացնել Գանձակի, Շահ – Արմէններու, Դանիշմանի եւ Արզումի ամիրայութիւններուն ուժը եւ քաղաքական ազդեցութիւնը: Այս պայքարին շնորհիւ ազատագրուեցան Հայաստանի հիւսիսային, կեդրոնական եւ արեւելեան գաւառները՝ Սիւնիք, Շիրակ, Արարատեան դաշտ, Արցախ, Ուտիք, Գուգարք: Վրաստանի գերիշխանութեան եւ հովանաւորութեան տակ, Զաքարեան իշխաններու գլխաւորութեամբ ստեղծուեցաւ հայկական ինքնավար իշխանութիւն: Այս ձեւով որոշ չափով կ'իրականանար վրացի պահակալներու ձգտումը՝ Կուր եւ Եփրատ գետերու շրջագիծին մէջ մտնող եւ Սեւանայ լիճը շրջապատող հիւսիս – արեւելեան Հայաստանի լեռնաշխարհը պատել զինուորական իշխանութիւններու եռատակ եւ քառատակ շղթայով, որ ամուր պատուար հանդիսանայ Վրաստանի համար:

Կացութիւնը տարբեր էր Հայաստանի հարաւային եւ արեւմտեան նահանգներուն մէջ: Հոս նոյնպէս Վրացիներու եւ Հայերու զէնքի փառքը մեծ յոյսեր յառաջ բերաւ: ԺԲ. դարու վերջերը, Սասունի Մամիկոնեան տան շառաւիղներէն մէկը՝ Շահնշահ իշխան, նպատակ ունենալով վերահաստատել իր տոհմին նախկին դիրքը, ապստամբած է Շահ-Արմէն Բէկդամուրի դէմ եւ յաղթած անոր՝ գերի բռնելով զայն: Սակայն սելճուք բռնակալը դրժելով իր ուխտը՝ ճնշեց ապստամբութիւնը:

Հայկ. լեռնաշխարհի հարաւային շրջաններուն, Տաւրոսեան շրջագիծին մէջ որոշ չափի ինքնավարութիւն մը յաջողած էին պահպանել հայ նախարարներու ժառանգորդներէն ոմանք՝ Մոկք եւ Ռշտունիքի մէջ Արծրունիները, Տուրուբերանի եւ Աղձնիքի սահմաններուն մէջ՝ Տարօնի եւ Սասունի Մամիկոնեաններու շառաւիղները, Վանայ լիճի արեւելքը՝ Խեղենկեաններու նախարարական տան մնացորդները եւ քանի մը ուրիշ իշխանութիւններ:

ԺԳ. դարու սկիզբներուն երեւան եկան Եգիպտոսի Էյուպեանները եւ Իկոնիա – Ռումի սուլթանութիւնները, որոնք տիրական դիրք մը գրաւեցին Մ. Արեւելքի մէջ: Ասոնք ամէն ջանք թափեցին պահպանելու իրենց տիրապետութիւնը Հայաստանի հարաւային եւ արեւմտեան նահանգներուն մէջ եւ կանխեցին Վրաստանի յառաջխաղացումը դէպի հարաւ – արեւմուտք: Պատմական Հայաստանի հարաւ – արեւմտեան շատ շրջաններ կը շարունակէին հեծել Էյուպեաններու՝ Խլաթ-Մանազկերտի իշխանութեան, իսկ արեւմտեան կարգ մը նահանգներ՝ Իկոնիա-Ռումի սելճուքեան սուլթանութեան գերիշխանութեան տակ:

Զաքարեաններու իշխանութիւնը օժտուած էր ներքին լիակատար ինքնավարութեամբ: Պատմական աղբիւրներու մէջ անոր վերագրուած են «թագաւորութիւն», «պետական իշխանութիւն», «աշխարհակալ տէրութիւն» եւ այլ անուանումներ: Շատեր անոնցմէ, ինչպէս Զաքարէ, Իւանէ, Զաքարէի զաւակը՝ Շահնշահ, Իւանէի զաւակը՝ Աւագ, կը յիշատակուին «թագաւոր», «արքայ», «արքայազն», «շահնշահ», եւ քանի մը տեղ՝ «կեսար» տիտղոսներով:

Զաքարեանները ազատագրուած Հայաստանի մէջ ստեղծեցին երեք առանձին իշխանութիւններ: Ամիր- Սպասալար Զաքարէի տիրապետութիւնը կը տարածուէր Լոռիի մէկ մասին, Բագրատունիներու նախկին Շիրակ – Անիի թագաւորութեան շրջաններուն եւ անոնց սահմանակից Արագածոտնի եւ քանի մը այլ գաւառներու վրայ մինչեւ Ներքին Բասեն կամ Մժնկերտ: Իշխանութեան կեդրոնն էր Անին: Իւանէ Աթաբէկի տիրապետութիւնը կ'ընդգրկէր Լոռիի մէկ մասը, Արարատեան նահանգի արեւելեան քանի մը գաւառները եւ Սեւանի շուրջը գտնուող երկիրները՝ Գեղարքունիք, Վայոց Ձոր եւ հիւս. – արեւելեան Սիւնիք: Կեդրոնն էր Դուին:

Երրորդ իշխանութիւնը, համեմատաբար փոքր, կը պատկանէր Զաքարէի եւ Իւանէի հօրեղբօրորդիին՝ Զաքարիայի եւ կը տարածուէր Տաշուշի, Փառիսոսի եւ Գարդմանի շրջանները: Կեդրոնն էր Գագ:

Զաքարեաններու իշխանութեան տակ վերակենդանացան եւ երկրին քաղաքական կեանքին մէջ սկսան կարեւոր դեր խաղալ ոչ միայն նախկին իշխանական տուներու մնացորդները՝ Պահլաւունիներ, Արծրունիներ եւ ուրիշներ, այլ եւ նորաստեղծ իշխանական տուները՝ Վաչուտեան, Օրբելեան, Պռօշեան եւայլն:

Զաքարեաններու երեք իշխանութիւնները, որոնք վարչական իմաստով ամբողջութիւն մը կը կազմէին, կապուած էին Վրաստանի՝ իբրեւ այդ պետութեան եօթը թագաւորութիւններէն մէկը՝ Սամխէթի Թագաւորութիւնը:

Զաքարեան իշխանութեան սահմաններուն մէջ, հայ պետականութեան վերականգնումին զուգընթաց, կ'աշխուժանայ եւ կը զարգանայ նաեւ երկրին տնտեսութիւնը: Հայ շինարար ժողովուրդը կ'օգտագործէ ստեղծուած համեմատաբար խաղաղ եւ ապահով ժամանակը, եւ ձեռնամուխ կ'ըլլայ բուժելու իր վէրքերը, վերահաստատելու իր տունն ու տեղը, տնտեսութիւնը: Կարճ ժամանակի մէջ կը զարգանան գիւղատնտեսութեան գրեթէ բոլոր ճիւղերը: Աշխատանք թափուեցաւ միաժամանակ բնականոն հունի մէջ դնելու քաղաքներու կեանքը. այսպէս է, որ արագ թափով զարգացաւ Արեւելքի քաղաքներու թագուհին՝ Անին, Կարսն ու քանի մը ուրիշ քաղաքներ:

Ճարտարապետութեան կողքին զարգացան նաեւ արհեստները, ներքին եւ արտաքին առեւտուրը: Երկրին քաղաքները կապուեցան Սեւ եւ Միջերկրական ծովերու առեւտրական մեծ կեդրոններուն հետ:

Սակայն Վրացիներուն եւ, յատկապէս, Հայերուն վիճակուած չէր երկար վայելելու հարիւրամեայ յամառ պայքարի շնորհիւ ձեռք ձգուած յաղթանակին պտուղները: Տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային վերելքը շուտով կանգ առաւ, երբ Կեդրոնական Ասիոյ տափաստաններէն Հայաստան խուժեցին Մոնղոլ հորդաները:

Լ. ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ԽՐԻՄԻ ԵՒ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՎԻՄԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խրիմի հայկական ամէնէն մեծ գաղութը գտնուած է Կաֆայի մէջ (այժմ՝ Թէոդոսիա), որ մատենագրական աղբիւրներու համաձայն ունեցած է 45 հայկական եկեղեցի: 1475ի պատերազմի ընթացքին հիմնայատակ կը կործանին եւ ապա թաթարական մզկիթներու կը վերածուին անոնցմէ 21ը: Հայր Վ. Քուշներեան իր 1895ին Ս. Ղազարի մէջ լոյս ընծայած «Պատմութիւն գաղթականութեան Խրիմու» արժէքաւոր ուսումնասիրութեան մէջ կը գրէ, թէ Կաֆայի մէջ ընդհուպ «մինչեւ անցեալ դարուն վերջերը դեռ կանգուն մնացած էին քառասունչորս եկեղեցիք»: Ասիկա կը հաստատուի տեղագրական բնոյթ ունեցող ընդարձակ պոէմով մը, որ գրուած է Կաֆայի մէջ եւ աչքի կը զարնէ 24 յուշարձաններու մանրամասն նկարագրութեամբ:

Քեֆէ, կ'ասեն, մեծ քաղաք է,
Թագաւորաց հաստատած է.
Քառասունչորս եկեղեցի է,
Քարերն ամէն սրբատաշ է.
Քեֆէ քաղաք ծովահայեաց,
Եկեղեցիքն զարդարած:

Այնուհետեւ, քերթուածին հեղինակը մէկ առ մէկ կը թուէ եկեղեցիները:

Ներկայիս Թէոդոսիայի մէջ մնացած են հինգ եկեղեցիներ, որոնցմէ երկուքը՝ Ս. Սարգիսն ու Ս. Հրեշտակապետացը վերանորոգուած են: Յուշարձաններուն վրայէն հաւաքուած 172 հայերէն արձանագրութիւններ հետաքրքրական տուեալներ կը հայթայթեն:

Այսպէս, անոնցմէ մէկը կը պատմէ, թէ ինչպէս ճարտարապետներ Սարգիս եւ Մինաս «հրամանաւ թագաւորին» քանի մը մեծահարուստ Հայերու նպաստով կը շինեն տաճարը: Ուրիշ մը կ'ըսէ, թէ Գաբրիէլ եւ Միքայէլ Հրեշտակապետաց տաճարը 1408ին կառուցուած է «հալալ արդեամբ Աստուածատուրին, կենակցին Աղութ խաթնին եւ ծնողացն Սատարին, Մարեմ խաթնին»:

Հաւաքուած արձանագրութիւններէն քանի մը հատը կը վերաբերին նկարիչ Նիկողայոս Ծաղկարարի (ԺԷ.), որուն նկարազարդած ձեռագիրներէն շատեր կը գտնուին Երեւան:

Առանձնայատուկ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն այն վիմագիր արձանագրութիւնները, որոնք ուղղակի կապ ունին ծովանկարիչ Յ. Այվազովսկիի տոհմագրութեան եւ հայրենանուէր գործունէութեան: Ինչպէս կը վկայեն արձանագրութիւնները, ան իր միջոցներով Թէոդոսիոյ մէջ շինած է «աղբիւր բարեհամ... յիշատակ իւր ազգի»: Մեծ ուշադրութիւն դարձուցած է Խրիմի հայկ. յուշարձաններուն:

Թերակղզիին հոգեւոր կեդրոնը Հայերու համար եղած է Ս. Խաչ վանքը, որ հիմնադրուած է 1338ին: Եղած է նաեւ մշակոյթի կեդրոն մը: Դժբախտաբար, արձանագրութիւններուն մեծ մասը չքացած է, սակայն մնացածներն ալ կը հաստատեն, թէ միաբանութիւնը զբաղած է գիտական հարցերով, արձանագրած է ձեռագիրներ, դաստիարակած բազմաթիւ աշակերտներ:

Խրիմի հայաշատ վայրերէն է եղած նաեւ Ղարասուն (այժմ Բելոգորսկ), որուն բոլոր հայկ. յուշարձանները վերջին պատերազմին քանդուած են ամբարկոծութեան հետեւանքով, քաղաքը ունեցած է «ճեմարան պայծառ վարժելոց տեղի» եւ ծխական դպրոց մը:

Թոպտ գիւղի թաղածածկ եկեղեցին ունի 11 տողերէ բաղկացած արձանագրութիւն մը, որ կ'ըսէ.

փառաւոր տաճարս Աստուածային
Որ է պատկերք Հայոց ազգին,
Վերստին կառուցաւ հիմանց
Տրօք ողորմութեամբ Ղրըմա երկրին.
Յանուն սրբոյ Ուրբաթու կուսին,
Առաջնորդութեամբ Յակոբա քաջ
հրաբունապետին
Եւ վերակացութեամբ Մահտեսի
Յովհաննէսին
Եւ Մահտեսի Այտինին Քաֆայեցւոյ
Ձեռամբ քարգործ Գրիգորին եւ
Տօնականին
Վայելումն տէր Վարդան քահանային
Սարգիս տիրացուին:
Թուին ՌՃԾԱ (1702)ին:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Ապահովաբար լուր մը բերած է:

Ահմէտ Զավուշ երեսուն տարեկանի մօտ, մտացի եւ աշխոյժ մարդ մըն էր: Ակնածանքով բարեւեց նախարարը եւ բարեւ բռնած կեցաւ, սպասելով որ հարցում մը ուղղուի իրեն:

— Ի՞նչ լուր, ըսաւ նախարարը, էրզրումցի երիտասարդին մասին լուր մը ունի՞ս:

— Այո, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց ոստիկանը:

— Հետքը գտա՞ք:

— Գտանք, փաշա էֆէնտի:

— Ո՞ւր կը բնակի:

— Բերա, Թեփէ Պաշիի պարտէզին դէմ մեծ օթէլ մը:

— Բայց ապահո՞վ ես որ քու փնտռած մարդդ է:

— Այդ մասին բնաւ տարակոյս չունիմ, պատասխանեց ոստիկանը հաստատ շեշտով մը:

— Ինչո՞ւ զինքը չձերբակալեցիք...

— Իրեն հանդիպեցանք ճիշդ օթէլը մտած միջոցին եւ ինքն ալ զիս տեսնելուն պէս գրեթէ վազելով ներս մտաւ:

— Թող դուք ալ ետեւէն երթայիք:

— Բայց, փաշա էֆէնտի, չէինք կրնար օթէլին մէջ զինքը ձերբակալել, որովհետեւ տէրը իտալական հպատակ է եղեր:

— Եւ հիմա քանի որ քեզ տեսեր է, պիտի փախչի ուրիշ տեղ երթայ ու կրկին հետքը պիտի կորսնցնենք:

— Այդ մասին վախ չկայ, երկու հոգի կը սպասեն օթէլին շուրջ: Հիմա եկայ, փաշա էֆէնտի, ձեզմէ հրահանգ առնելու համար:

— Պէտք է խիստ հսկողութեան տակ առնել օթէլը եւ դուրս ելլելուն պէս ձերբակալել զինքը, պատասխանեց նախարարը եւ գրասեղանին վրայ դրուած զանգակը հնչեցնելով մէկ քանի պաշտօնեաներ կանչեց եւ անոնց հարկ եղած խիստ պատուէրները տուաւ եւ յետոյ հրամայեց ոստիկանին, որ երթայ օթէլին քով:

Թորոս պէյ երբ առանձին մնաց նախարարին հետ, ըսաւ.

— Եւ եթէ մարդը օրերով օթէլէն դուրս չելլէ, ի՞նչ պիտի ընենք:

— Ընդհակառակն, պիտի ուզէ անմիջապէս հեռանալ այդ տեղէն, քանի որ հասկցած է իր հետքը գտած ենք:

— Ես այդպէս չեմ կարծեր:

— Այն ատեն, եթէ պէտք ըլլայ, իտալական հիւպատոսարանին ձեռքով կը խուզարկենք օթէլը:

— Ճիշդ ատկէց պէտք է սկսիլ:

— Բայց պաշտօնական գործողութիւնները բաւական երկար կը տեւեն եւ կը յուսամ որ անկէ առաջ փողոցին մէջ պիտի կրնանք զինքը ձեռք ձգել, առանց մեծ աղմուկ հանելու:

Թորոս պէյ չափազանց կը հետաքրքրուէր այս խնդրութեամբ: Անորաշապէս կը զգար, որ Վահանի ձերբակալումը իր թաքուն նպատակներուն շատ պիտի օգնէր: Քիչ մըն ալ նախարարին հետ տեսակցելէ ետք մեկնեցաւ կրկին ու կրկին խորհուրդ տալով որ Վահանը ձեռքէ չփախցնեն:

— Մի մոռնաք որ վտանգաւոր յեղափոխական մըն է, որ ամբաստանուած է իբրեւ ուղղակի սուլթանին անձին դէմ դաւող, ըսաւ Թորոս պէյը:

Յետոյ որոշեց ինքն ալ իր կողմէ քննութեան ձեռնարկելու: Ոստիկանէն իմացած էր օթէլին անունը, ուստի կառք մը նստելով ուղղակի հոն գնաց եւ նախ հարցուց Վահան Նազիկեան անունով Հայ մը կա՞ր օթէլին մէջ:

— Ոչ, պատասխանեց պաշտօնեան, այդ անունով մէկը չունինք այստեղ. ասկէ զատ, արդէն այս միջոցիս բնաւ հայ յաճախորդ չունինք:

Թորոս պէյ գիտէր որ այս պատասխանը պիտի ընդունէր, որովհետեւ ապահովաբար իր անունն ու ազգութիւնը ծածկած պիտի ըլլար: Բայց խօսակցութիւն սկսելու համար այդ միջոցը ընտրած էր: Յետոյ ուզեց տեսնել պանդոկապետը, որուն հետ շուտով բարեկամացաւ եւ վարպետութեամբ մը հասկցուց թէ Եըլտըզ պալատին հետ յարաբերութիւն ունեցող ազդեցիկ անձնաւորութիւն մըն է: Եւ խորհուրդ տուաւ պանդոկապետին ծայրայեղ զգուշութեամբ վարուելու իր պանդոկը բնակութիւն հաստատողներուն հետ:

— Մանաւանդ, ըսաւ, Հայերէն պէտք է զգուշանալ, յետոյ գլխուդ կրնայ մեծ փորձանք մը գալ:

— Գիտեմ, պատասխանեց պանդոկապետը, բայց բարեբախտաբար երկար ատենէ ի վեր հայ յաճախորդ չէ ներկայացած օթէլս... արդէն հոս ընդհանրապէս եւրոպացի զբօսաշրջիկներ կուգան:

— Սակայն կրնայ ըլլալ որ առանց գիտակցութեան այսպիսի վտանգաւոր Հայ մը կը հիւրընկալես:

— Ի՞նչպէս առանց գիտակցութեան, բոլոր ներկայացողներուն անունը, մականունը, գործը, ուսկից գալը եւայլն, կ'արձանագրենք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(66 – Շար.)

Ղրիմի մէջ հայահոծ կեդրոններ եղած են Սուրխաթ, Սիմֆերոպոլ, Արմեանսկ, Եվպատորիա, Բախչիսարայ եւայլն:

Նոր Նախիջեւանի Ս. Նիկողայոս տաճարի բակին տապանաքարերէն մէկուն վրայ, որ, դժբախտաբար, այժմ կորսուած է, փորագրուած էր Զօր. Յովհ. Արղահամեանի ոչ միայն համառօտ կենսագրականը, այլեւ Ղրիմի Հայերու գաղթը, Նոր Նախիջեւանի հիմնադրութեան եւ նորաղաղթ հայրենակիցներուն տըրուած արտօնութիւններու մասին:

Շատ արձանագրութիւններու մէջ յիշատակուած են պատմական դէպքեր, դէմքեր, տաճարներու, դպրոցներու, ուսումնարաններու, աղքատանոցներու, Հայոց ապարաններու հիմնադրութեան վերաբերեալ:

Ռոստովի շրջանի Հայոց պատմական յուշարձաններուն մէջ առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ Ս. Խաչ վանքը, որ հիմնադրուած է 1783ին Ռուսիոյ Հայոց Թեմական առաջնորդ Յովսէփ Արղութեանի կողմէ: Վանքն ունեցած է իր դպրոցը, ապարանը եւ բազմաթիւ այլ շէնքեր: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ յուշարձանը զգալի կերպով տուժած է, աւերուած է Հայոց գերեզմանատունը: Ս. Խաչ վանքի բակին մէջ կը հանգչին Մ. Նալբանդեանի, Յ. Ալամդարեանի, Ռ. Պատկանեանի եւ շատ ուրիշ անուանի հայորդիներու շիրիմները:

Ռ. Պատկանեանի մահարձանի պատուանդանին վրայ փորագրուած է չորս քառեակ, որոնցմէ երկուքը՝ Նոր Նախիջեւանի բարբառով: Իրենց կուռթեամբ խիստ արդիական այդ տողերը կը հնչեն այսպէս.

Մեղքցիր քեզի ու քու զաւակիդ
Փախցանէ հաւատ, լուզուն խեղճ ազգիտ.
Ու անկէ էտեւ չի ցաւիլ հոգիս,
Թէ որ տուն իմձի չի սիրիս, ատիս:

Եփօր շատ տարի կ'անցնին ու կ'երթան
Եւ ոսկոռներուս հիղն ալ չի մնալու
Հայվա՛ս, խեղճ Հայեր, ձեր որդիք
կուզան
Գալերուն մեղքը փուղիս վրայ լալու:

Ապա՝

Մի կարծէք, որ ես սին փառքի համար
Իմ հառաչանքով լցրի աշխարհ.
Այս հէգ ամբոխի ծափին ու գովքին
Կարօտ չէր բընաւ իմ հպարտ հոգին:

Այո, իմ քնարի տխուր ձայներր
Ցրնցեցին Հայի հոգու լարերը,
Արիւն էլ ազնիւ սրտէ քամեցին,
Կրտրինի աչքէ քունը փախուցին:

Ընդառաջելով Ռոստովի Հայերուն փափաքին, պատկան մարմինները ձեռնարկած են վերանորոգել Ս. Խաչ վանքը: Այս գործին մեծապէս նպաստեց յուշարձաններու պահպանութեան Հայկական կոմիտէն: 1968ին ճարտարապետ Մարկ Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ սկսած են այդ աշխատանքները: Ժամանակ մը ետք վանքը կը ստանայ իր փառահեղ տեսքը:

Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԶԵԿՈՅՑ

—o—

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

—o—

1970–71 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

—o—

1. Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1970–71 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի նախկին կըրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր հայ ուսանողներու:

2. Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողներուն, որոնք համալսարանական լրիւ մակարդակ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ կը փափաքին կանոնաւորաբար հետեւիլ մասնագիտութեան մը: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ-ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3. Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք իրենց բնակավայրին եւ կամ այլ երկրի մը կրթական հաստատութիւններէն մէկուն մէջ բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի հովանաւորեր ուսանողներ՝ որոնք իրենց ուսման կ'ուզեն հետեւիլ հեռաւոր երկիրներու համալսարաններուն մէջ: Շատ բացառիկ պարագաներու տակ է միայն, որ կրթաթոշակներ կրնան տըրամադրուիլ այս վերջիններուն՝ եթէ նախընտրուած մասնագիտութեան կարելի չէ հետեւիլ տեղական համալսարանի մէջ:

4. Թեկնածուներ պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացնել անհրաժեշտ պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սօփօմօր» դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային:

5. Կրթաթոշակներու Յանձնախումբը ներկայացնող թեկնածուներէն կ'ընտրէ իր դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն:

6. Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կըրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն, եւ նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն՝ որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներէն օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն:

7. Թեկնածուները իրենց ձեռագիր դիմումնեաղիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէներէն մէկուն — պարագային համաձայն — ամենէն ուշ մինչեւ 31 Մայիս, 1970, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն, ինչպէս նաեւ Աւստրիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ 15 Դեկտեմբեր 1970): Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղըրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հարցաթերթիկները:

8. Շփոթութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցաթերթիկներուն մէջ գրել միօրինակ ձեւով, այնպէս՝ ինչպէս կ'երեւին անոնք ենթակային ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9. Հիմնարկութիւնը սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնակած երկրին կամ արտասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Նախընտրութիւն պիտի տրուի արժանաւորագոյն թեկնածուներէն անոնց՝ որոնք նախապէս բնաւ չեն օգտուած Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն: Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով դարձեալ՝ նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամերը:

10. Ներկայացուած բոլոր թղթածրարները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր Հիմնարկութեան Կրթաթոշակներու Յանձնախումբը իր վերջնական որոշումները կուտայ Օգոստոս–Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային՝ Փետրուարի վերջը): Յանձնախումբին որոշումները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն:

11. Անհրաժեշտ հարցարանները ստանալու համար դիմումները պէտք է ներկայացնել հետեւեալ հասցէներուն.

Ա) Լիբանան բնակող թեկնածուներ՝
Educational Committee of the
Calouste Gulbenkian
Foundation in Lebanon,
Stephen Building, Riad Solh Street,
BEIRUT — LEBANON

Բ) Ֆրանսա բնակող թեկնածուներ՝
Service Arménien des Bourses d'Etudes
Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna,
PARIS (16e —) FRANCE

Գ) Անգլիա բնակող թեկնածուներ՝
Calouste Gulbenkian foundation
U.K. et British Commonwealth Branch,
98 Portland Place,
LONDON WIN 4ET — ENGLAND

Դ) Վերոյիշեալներէն տարբեր երկիրներ բնակող թեկնածուներ, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, պէտք է դիմեն ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, հետեւեալ հասցէով.
Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs,
Avenida de Berna,
LISBON - 1 — PORTUGAL

12. Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1970–71 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, Մարտ 1էն մինչեւ Մայիս 31, 1970 (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն՝ ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար՝ Սեպտեմբեր 15էն մինչեւ 15 Դեկտեմբեր 1970), ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանաժամերը չյարգող ուսանողներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 1 Մարտ 1970

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

Ազատն Կոմիտաս

Գրեց՝

Շահան Շահնուր

●

Գոհացում տալու համար մեզի եղած բազմաթիւ դիմումներուն, հեղինակին հաւանութեամբ, Յառաջ որոշեց առանձին պրակով լոյս ընծայել Ազատն Կոմիտասը (հրատարակուած «Յառաջ»ի Յունուար 25ի թիւին մէջ, որ սպառած է):

Գրքոյկը հրապարակ կ'ելլէ Մարտի վերջ եւ ձրի կը տրամադրուի բոլոր փափաքողներուն:

Խմբագրութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

ԺԲ.

Հետեւեալ օրը, առտուան ժամը տասնմէկին, Վրոնսքի Ս. Բեթերսպուրկի երկաթուղիին կայարանը գնաց իր մօրը սպասելու եւ մեծ սանդուխին աստիճաններուն վրայ հանդիպած առաջին անձը եղաւ Օպլոնսքին որ եկած էր որ քո՞յրը՝ Աննա Քարենինան դիմաւորէ:

— Ա՜հ, ձեր Վսեմութիւնը, գոչեց իրեն Օպլոնսքի, ո՞վ փնտռել կուգայ:

— Մօրս կը սպասեմ, պատասխանեց Վրոնսքի ժպտելով, ինչպէս ամէն մարդ կը ժպտէր Օպլոնսքին տեսնելով. Ս. Բեթերսպուրկէն կուգայ:

Իրարու ձեռք սեղմեցին եւ միասին սանդուխէն վեր ելան:

— Ո՞ւր գացիր երէկ Զերպացքիներէն ելլելով, մինչեւ առտուան երկուքը քեզի սպասեցի...

Տուն դարձայ...: Այնքան հաճելի երեկոյթ մը անցուցի որ ուրիշ տեղ երթալ չուզեցի:

— Կրակոտ ձիերը իրենց նշաններէն կը ճանչնամ եւ երիտասարդ սիրահարներն ալ իրենց աչքերէն, ըսաւ Օպլոնսքի, ինչպէս նախորդ օրն ալ Լեւինի ըսած էր:

Վրոնսքի ժպտեցաւ դէմքով մը, որ ուրացում չէր յայտներ, բայց փութաց խօսքը փոխելու:

— Իսկ դուն որո՞ւ կը սպասես հոս:

— Ես, գեղեցիկ կնոջ մը, ըսաւ Օպլոնսքի:

— Ա՜հ, ա՜հ:

— Ամօ՜թ միտքէն դէշ բան մը անցընողին... Աննա քրոջս կը սպասեմ:

— Ա՜հ, ա՜հ, Տիկին Քարէնինա՞ն, ըսաւ Վրոնսքի:

— Անշուշտ կը ճանչնաս:

— Կարծեմ տեսած եմ... Ո՛չ, չիտակը լաւ չեմ յիշեր, շարունակեց Վրոնսքի մտացիր կերպով:

Քարէնինա անունը ծանր ու ձանձրացուցիչ բան մը միտքը կը ձգէր:

— Բայց ապահովաբար կը ճանչնաս Ալեքսի Ալեքսանտրովիչը, իմ հռչակաւոր փեսայրս, ամբողջ աշխարհ զինքը կը ճանչնայ:

— Այո, համբաւովը կը ճանչնամ եւ տեսած ալ եմ... գիտեմ որ շատ խելացի մարդ մըն է, գիտուն մը, գերերկրային բան մը: Բայց, գիտես ա՛, իմ ճաշակիս յարմար չէ:

— Այո, ականաւոր մարդ մըն է, քիչ մը պահպանողական, բայց սքանչելի մարդ մը:

— Ուրեմն աւելի աղէկ իրեն համար, ըսաւ Վրոնսքի ժպտելով...

— Աղէկ միտքս ինկաւ, արդեօք Կիրակի խնջոյք մը պիտի տա՞նք մեծ դեսպանուհիին, աւելցուց Օպլոնսքիի թեւը մտնելով:

— Անշուշտ, ես յանձն կ'առնեմ դումարները հաւաքել... երէկ Լեւին բարեկամս տեսա՞ք:

— Այո, բնականաբար, բայց կանուխ մեկնեցաւ:

— Լաւ տղայ է, այնպէս չէ՞...:

— Արդեօք կառախումբը շուտով կը հասնի՞, հարցուց Վրոնսքի պաշտօնեայի մը:

— Այո, արդէն կուգայ:

Արդարեւ, քարափին վրայ պատրաստութեանց շարժումը կը սկսէր. բեռնակիրները վազեցին, ոստիկանները իրենց տեղերը կեցան եւ իրենց ծանօթները ընդունելու եկող անձերու թիւը զգալապէս շատցաւ: Հեռուէն կը լսուէր վայրաշարժին սուլումը եւ կառախումբին թաւալումը:

— Իմ Լեւինս լաւ չէք հասկցած, ըսաւ Օպլոնսքի: Շատ ջղային է եւ երբեմն անհաճոյ կ'ըլլայ: Բայց շատ պարկեշտ, շատ արդար մարդ մըն է ու ոսկիէ սիրտ մը ունի:

Յետոյ, առջի օր իր բարեկամին նկատմամբ ունեցած անկեղծ զգացումը մոռնալով եւ Վրոնսքիի համար ալ նոյն հակումը ունենալով, շարունակեց նշանակալից ժպիտով. մը

— Երէկ ներքին պատճառ մը ունէր շատ երջանիկ կամ շատ դժբախտ ըլլալու:

Վրոնսքի պահ մը կեցաւ եւ ըսաւ.

— Արդեօք երէկ քենիիդ ձե՞ռքը խընդրեց:

— Գուցէ...: Ինծի այդ տպաւորութիւնը ըրաւ եւ քանի որ երեկոյթին սկիզբը մեկնած է եւ սրտմտած դէմք մը ունէր, ուրեմն աս տանկ եղած է...: Երկար ատենէ ի վեր կը սիրէր զայն եւ շատ կը խղճամ վրան:

— Ա՜հ, ա՜հ... սակայն կը կարծեմ որ քու քենիդ լաւագոյն բան մը կրնայ ընել, ըսաւ Վրոնսքի. բաց աստի, զայն չեմ ճանչնար... Այո, դժնդակ կացութիւն մըն է...: Ասոր համար մեծամասնութիւնը կը նախընտրէ սիրալիր կիներու հետ յարաբերութիւն հաստատել... անոնց հետ եթէ անյաջողութիւն մը ունենաս, պարզապէս կ'ապացուցանէ թէ բաւական դրամ չունի, մինչդեռ աշխարհի մէջ, քու արժանապատուութիւնդ վրայ կ'երթայ...: Ահաւասիկ կառախումբը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20·45ին

THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵԻ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՑԿՈՒՀԻ ԽԸՏՐՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ։ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԼԻՓ ԹԷՐՋԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ։ ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ։

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Գ. Պագըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25

Մ. Անտոնեան, հեռ. 738-21-18

Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան վիճակահանութեան չահած տոմսի թիւն է 709։ Վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Լիոնի մէջ, Մարտ 7ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տարեկան պարահանդէսի ընթացքին։

Թիւ 709 կը շահի պատկերասփիւռի գործիք մը։ Ստանալու համար դիմել՝ Գր. Տէր-Պօղոսեանի, 14, Ռիւ Նանսէն, Տէսին։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը կը տօնէ խնճոյքով մը, Կրընոպլի յոյն Օրթոտոքսներու սրահը

Rue Général Mangin — Grenoble

EGLISE GRECQUE ORTHODOXE

այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին։

Ճոխ պիւֆէ

Պիտի ըլլան հայկական եւ եւրոպական պարեր, գեղարուեստական բաժին՝ Նոր Սերունդին կողմէ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր եւ համակիր հայրենակիցները, անցընելու երեկոյ մը հայկական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեքշաբթի, Մարտ 17, ժամը 20,45ին

CINEMA « LE DAUPHIN »

65, Rue Lafayette — Métro Cadet

հայկական ֆիլմերու ցուցադրութիւն

Ա. ՄԱՍ 1) *Երգ Թեւերի վրայ*

2) *Հայաստանն այսօր*

Բ. ՄԱՍ

ԿԱՐԻՆԷ

(Զուհաճեանի ծանօթ օփերէթը՝ «Լէպլէպիճի Հօր Հօր աղա)

Մուտք 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)

Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)

Mr. H. Chirinian
16, rue de Cléry, Paris (2e)

Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)

Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ - ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 *Սանթիմեթր*, 33 *չրջան*

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ։

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 ֆր.։ Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ։

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ։

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով.— *Ճշդելով* անուն, մականուն եւ հասցէն։

LIZ SARIAN

204, Ave. de la Division Leclerc — 95-MONTMORENCY

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԷՍԱՅԵԱՆ Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 14 Մարտ կէսօրէ ետք ժամը 4ին Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ռ-սումնասիրաց Փարիզի Կեդ. Վարչութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի բնակարանը, 25, Ռիւ Արիսթիտ Պրիան, Իսի։ *Մէտրօ տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 123 եւ իջնել Կառ տ'Իսի։*

Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Վարչութիւնը կը խնդրէ անդամներէն ճշդապահ ըլլալ եւ սիրով կը հրաւիրուին անդամակցութիւն փափաքողները։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը 18 ամսու երախայ մը պահելու համար հայ ընտանիքի մը մօտ։

Դիմել՝

Mr. Katchikian, TAI. 62-58

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 19ին, երեկոյեան ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ։

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։ Արդեւք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ նուէրներ.— Այրի Տիկին Փափազեան 20 ֆր. հանգ. Սիմոնեանի հոգեհանգիստին առթիւ։ Հանգ. Աղամ Կոնեանի հոգ. առթիւ Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան եկեղեցիին 20, Տիկին Լուսիկ Պօյաճեան 10, այրի Տիկին Կոնեան եւ զաւակներ 10, եկեղեցիին, 10 դպրաց դասին, 10 կապ. Խաչին, 20 առաջնորդարանին։ Մկրտիչ Ծառուկեանի թաղման փ. ծ.ի Պ. Զարդարեան եկեղեցիին 50, Կապ. Խաչին 50, Ս. Մանուկեան եկեղեցիին 30, Ահարոնեան, Ա. Աւետիսեան, Ա. Տէվէտեան 20ական եկեղեցիին, Տիկ. Ա. Սիւզասեան, Կ. Ճիահանեան, Շամլեան, Եազմաճեան, Սիմոնեան, 10ական եկեղեցիին Կ. Եազմաճեան 10 առաջնորդարանին, Պոլ. Օտտոյի Կ. Խաչ առաջնորդ. 20, եկեղեցիին 10, դպրաց դասին 10, Ծառուկեան ընտանիք եկեղեցիին 50, Պ. Ս. Խօզիկեան 10, այրի Տիկին Ծառուկեան Կ. Խաչին 50 ֆրանք։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ռւսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. եւ Մարսիլիոյ մասնաճիւղի վարչութիւնները եւ Միութեան անդամները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Հրանդ եւ Մելքոն Թադէոսեանի եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր Մարիամ Թադէոսեանի *կսկծալի մահուան առթիւ։*

Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի (սանուհիներու ի նպաստ) 20 ֆր. Քէֆէլեան Հայկազունէն։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 8,30ին, Քափէ Ալզասի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Գր. Կիւլեան իրենց քենակալի եւ քեռայրին Հաճի Գրիգոր Փիլիպպոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 50 ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է 11 Մարտ Պանեէօյի գերեզմանատունը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզէն Տիկին Շնորհիկ Տէրտէրեան (ծնեալ Թօրամանեան, Շապին Գարահիսարի շրջանէն) կը փնտռէ իր եղբայրը Առաքել եւ քոյրերը Թերեզա եւ Ազատուհի Թօրամանեան։ Իրենց հօր անունը Գրիգոր, իսկ մօրը՝ Արուսեակ։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Շնորհիկ Տէրտէրեանի

34, Rue Raphaël — 92-VANVES
Tél. : MIC. 66-52

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

կիրակի, Մարտ 22, ժամը 16էն կէս գիշեր

SALONS GEORGE V, 31 Ave. George V — Paris (8e)

կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Մասնակցութեամբ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ *եւ* ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՍՏԱՀԱՐ ՀԱՄԲԱՐԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres Rytmens Bluées et les Mamboséros

MAURICE VARTIVANIAN

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ էլիզէ 67-03։ *Վերապահուած սեղանները ժամը* 20էն *ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին։*

ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ

մասնաճիւղին կողմէ, Մարտ 15, Կիրակի ժամը 17էն 23

Salle Annexe de la Mairie de Bagneux
34, Ave. Louis Pasteur
(Prendre l'autobus 188 de la Porte d'Orléans, descendre au Rd. Point de Martyrs de Châteaubriand)

Հաճելի անակնկալներ — տաք մթնոլորտ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, 15 Մարտ Կիրակի օր, ժամը 16ին *Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի* Ալեք Մանուկեան *սրահին մէջ, 7,* Ռիւ Փափէր, առաջին թաղամաս։

Կը հրաւիրուին հին թէ նոր բոլոր անդամ - անդամուհիները եւ համակիրները։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 14 ՄԱՐՏ — SAMEDI 14 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.764 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.764

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՆԵՐՔԻՆ ԵՐԵՍԸ

—o—

Ա.

Թուրք ծանօթ հրապարակագիր Ահմէտ Էմին Եալման, նախկին խմբագրապետ վաքըթ թերթին, որ իբրեւ ազատամիտ պաշտօն մը բանտարկուած էր Մէնտէրէսի մենատիրութեան օրով, վերջերս լոյս ընծայեր է իր Յուշերու առաջին հատորը, որուն մէջ կը խօսի 1888էն 1918 երեսուն տարիներու կարեւոր դէպքերուն վրայ:

Գրքին 326–334 էջերը յատկացուցեր է «Հայկական Հարցի ներքին երեսը»ին: Պոլսոյ ժամանակը գրեթէ ամբողջութեամբ թարգմաներ է այդ մասը: Հեղինակը նախ առաջ ալ ամերիկեան Եէյլ համալսարանի Քառնէկի հիմնարկին հրաւէրով գրեր է «Համաշխարհային պատերազմին մէջ Թուրքիա» խորագրով գիրք մը, որուն մէջ ջանացեր է անդրկախոս հասարակութեան «առարկայական կերպով» ծանօթացնել հայկական խնդիրը:

Ահմէտ Էմին նախ կը յիշէ զանազան աղբիւրէ վիճակագրութիւններ առաջին աշխարհամարտի սկիզբը Թուրքիոյ Հայոց թիւին մասին, որ կը տարուբերի երկու միլիոնի եւ երկու միլիոն երեք հարիւր հազարի միջեւ: Հայ երեք յարանուանութեանց իրաւական դրութեան մասին խօսելէ ետք, կ'ըսէ թէ Հայերը կը կազմէին Օսմանեան կայսրութեան այն տարրը, որ ամէնէն կանուխ շփման մէջ մտած է Արեւմուտքի հետ:

Նախ՝ 1717ին Վենետիկի Ս. Ղազար կղզիին մէջ հիմնուած հայկական վանքը ակադեմիայի դեր կը կատարէր. գիտական ամէն նիւթի մասին հայերէն գրքեր հրատարակելով կը ջանար արթնցնել ու լուսաւորել Թուրքիոյ Հայերը:

Երկրորդ՝ ամերիկացի միսիոնարներ արդիականացման հոսանք մը կը բերէին Թուրքիա եւ առիթ կ'ընծայէին Հայերուն՝ ուսում ստանալու:

Նախ քան այդ, արդէն իսկ երբ Սուլթան Մահմուտ Բ.ի օրով՝ 1820ին՝ սկսաւ արեւմտանալու եւ բարեկարգութեան հոսանքը, Հայերն էին, որ Թուրքիոյ եւ արտաքին աշխարհի միջեւ շփման գլխաւոր ազդակը հանդիսացան: Եւ բազմաթիւ կարեւոր դիրքեր գրաւեցին մամուլի, դրականութեան, Թուրք երաժշտութեան, կրթական, թատերական, ճարտարապետական, բժշկական, տնտեսական եւ ընկերային մարզերուն մէջ: Հայերուն հանդէպ շփացած զաւկի վերաբերում ցոյց տրուեր է այդ շրջանին:

Ահմէտ Էմին յետոյ կը խօսի Պատրիարքարանի ազդեցութեան, Ազգ. Սահմանադրութեան եւ Պոլսոյ Ազգ. Երեսփ. Ժողովի մասին: Կը շեշտէ, որ Թանզիմաթի շրջանին Թուրքերն ու Հայերը ձեռք ձեռքի քալեր են, նոյնիսկ Հայերը միշտ յիշուած են իբրեւ «սիրելի եղբայրներ եւ հաւատարիմ հայրենակիցներ»: Այդ մթնոլորտին մէջ Հայերը լայն հնարաւորութիւններ ունեցեր են զարգանալու իբրեւ համայնք եւ իբրեւ անհատ: Պետական բարձր պաշտօններու հասեր են: Պալքանեան պատերազմին ատեն Արտաքին նախարարն էր Նորատունկեան էֆէնտի:

Ազգայնականութեան եւ յեղափոխութեան հոսանքները գլխաւորաբար Ռուսաստանէն, մասամբ ալ Անգլիայէն դրդուեր են, Հայոց մէջ ծնունդ տալով անկախութեան զօրաւոր ցանկութեանց:

Իսլամացած հրեայ ծնողքի զաւակ եւ ամերիկեան բարձրագոյն ուսում ստացած հեղինակը, որ կը յաւակնի պատմութիւն գրել «առարկայական» կերպով, ինչպէս վայել է մատենագիրի մը, դժբախտաբար կը մոլորի «ենթակայական» ոլորտներու մէջ: Կ'ուրացնէ ջարդարար Իթթիհատի կողմէ ինքնարդարացման համար 1916 Հոկտ. 1ին Պոլսոյ թերթերուն մէջ հրատարակուած հաղորդագրութիւն մը, լի գրպարտութեամբ եւ սուտ ամբաստանութիւններով Հայոց դէմ: Իբրեւ թէ ռուսեւթուրք պատերազմին սկիզբը Հայերը Պայազիտի սահմանը անցնելով զօրեղական յարձակումի անցած են Թուրքերու դէմ, թրքական գիւղերը այրեր են, Վանի եւ Պիթլիսի միջեւ կամուրջը օդը հաներ են, հեռագրական գիծերը խզեր եւ թրքական ջոկատները դաւանի մէջ ձգեր են...:

Այս չէ բոլորը: 1915 Փետրուարին Զէյթունը գրաւելով բոլոր իսլամ բնակիչները բնաջնջեր են (?): Ապրիլ 20ին 2500 հայ հրոսակներ (չէթէ) Վան քաղաքը գրաւեր են եւ առժամեայ կառավարութիւն մը կազմեր: Ապրիլ 12ին հազարաւոր փախստական հայ զինուորներ Տիարպէքիրի շրջակայքը խռովութիւններ յարուցեր են: Սվազի շրջանին մէջ մօտ 30 հազար (?) հայ զինուորական փախստականներ կազմակերպուեր են՝ ետեւէն հարուածելու համար թրքական ուժերը: Յունիս 12ին Շապին Գարահիսարի Հայերը ապստամբելով սպաններ են տեղւոյն իսլամները:

Ջարդարարներու յերիւրանքները իւրացնելը չէր բաւեր, Ահմէտ Էմին իր կողմէ ալ պրպտումներ կատարելով հաստատեր է, որ 1914ի Դեկտեմբերին հայ կամաւորները, ռուսական համազգեստ հագած, յարձակեր են Բասենի դաշտին վրայ, ուր կը գտնուէր թրքական արեւելեան բանակներու կեդրոնը:

Ռուսիոյ դէմ կռուելու հարկին տակ գտնուող թրքական ուժերուն ճիշդ ետեւը հինգ–վեց հարիւր հազար (600.000) զինեալ Հայերէ բաղկացեալ թշնամի ուժ մը կը գտնուի եղեր...:

Ի՞նչպէս կարելի է կլլել ա՛յսքան պոռչալոր սուտ մը, — 5–600.000 հայկական զինեալ ուժեր:

Ա՛յդ է եղեր պատճառը, որ Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութիւնը ստիպուեր է պաշտօնապէս հրատարակել 1915 Յունիս 11ի ծանօթ հրամանագիրը, որով բանակի հրամանատարներուն իրաւասութիւն կը տրուէր ոչ–իսլամները հեռացնել այն շրջանէն, որ բանակին ետեւ պարենաւորումի գիծին վրայ կը գտնուէր: Բայց այս օրէնքը գործադրուեր է միայն «օրթոտոքս» Հայերուն դէմ: Բացառութիւն նկատուեր են կաթոլիկ Հայերը (?) ու Սեւ ծովեան բնակիչ Յոյները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՁՐՈՅՑԸ

—o—

Նախագահ Փոմփիտու կէս ժամէն քիչ մը աւելի տեւող զրոյց մը ունեցաւ Ֆրանս–Սուարի քաղաքական բաժնի պետին՝ Սերժ Մաֆէրի հետ, ձայնյատկեւ րասփիւռէն Հինգշաբթի երեկոյ: Այս առթիւ նախագահը առաւելաբար խօսեցաւ Միացեալ Նահանգները կատարած իր ճամբորդութեան մասին ու նաեւ Ֆրանսայի ներքին մտահոգութեանց եւ ի մասնաւորի՝ համալսարաննին:

Փոմփիտու յայտնեց թէ Ամերիկա իր ճամբորդութիւնը երեք նպատակ ունէր. — «Կ'ուզէի որ նախ այս ճամբորդութիւնը Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու խոր եւ դարաւոր բարեկամութեան վկայութիւնն ըլլայ: Ապա, կ'ուզէի ծանօթանալ Նիքսընի հետ, զոր ոչ հաճոյքն ոչ ալ պատիւն ունէի ճանչնալու: Կեանքի մէջ ամէն մարդ գիտէ անձնական յարաբերութեանց կարեւորութիւնը դրացիներու միջեւ: Եւ երրորդ նպատակս էր՝ Նիքսընի հետ ուսումնասիրել քաղաքական բոլոր հարցերը որ կան Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու համար: Կ'ուզէք գիտնալ թէ հասա՞յ այս երեք նպատակներուն: Վերջինէն սկսինք: Իրապէս քննեցինք աշխարհի բոլոր մեծ հարցերը, շատ ճշգրիտ եւ իրատես ձեւով»:

Ուրեմն նախագահը գոհ է, եթէ նոյնիսկ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի քաղաքականութիւնը նոյն բանը չէ, խորքին մէջ հեռաւոր նպատակները իրարու մօտ են:

Նկատելի է որ նախագահ Փոմփիտու չի ծանրանար այդ խօսակցութեանց նիւթին մասին եւ մասնաւորաբար կը խուսափի Միջին Արեւելքի հարցերուն անդրադառնալու եւ երբ Մաֆէր իրեն հարց կու տայ «Միջին Արեւելքի մասին ալ խօսեցա՞ք», կը պատասխանէ. «Օրինակ, Միջին Արեւելքի եւ այլ հարցերու: Զիրար աւելի լաւ հասկցանք»:

Գալով ցոյցերուն, Փոմփիտու ցուցարարներուն դէմ բան մը չունի, իր գլխաւոր դժգոհութիւնը Շիքակոյի ոստիկանութենէն կու գայ զոր մեղսակից կը նկատէ ցոյցերուն: Եւ այն պահէն որ նախատինքներ կ'ըլլան իրեն եւ կնոջը, այդ նախատինքները կ'ըլլան ոչ թէ Ժորժ Փոմփիտու անուն մարդու մը, այլ՝ Ֆրանսայի: Այդ էր զոր հասկցած էր նաեւ Նիքսըն եւ Ամերիկայի պատիւը պահպանելու համար էր որ եկաւ Նիւ Եորք:

Նախագահը աչնան պիտի երթայ Խորհ. Միութիւն: Այս երկրին հետ յարաբերութիւնները տարբեր են անշուշտ, բայց գրեթէ անմիջական դրացնութիւն մը կայ եւ ցարդ գործակցութիւնը երկու երկիրներու միջեւ պտղաբեր եղած է:

Ներքին մտահոգութիւնները շատ են անշուշտ: Գիներու յաւելումները պէտք չէ նոյն թափով շարունակուին բայց գլխաւոր մտահոգութիւնն է համալսարանը: Փոմփիտու վճռական շեշտով մը կ'ըսէ. —

«Անընդունելի է, անհանդուրժելի է որ շարունակեն, ինչպէս կ'ըլլայ սա պահուս կարգ մը համալսարաններու մէջ, արգելք հանդիսանալ որ ամէն մարդ աշխատի, դասատուները ծաղրի առարկայ դառնան եւ կազմածները թալանի տրուին: Անհանդուրժելի է եւ վստահ եղէք պիտի չհանդուրժուի»:

Անդրադառնալէ ետք ժամական վճարումներու ամսականացման, նախագահ Փոմփիտու եզրակացութեան մէջ յիշեց այն ամէնէն հաճելի եւ ամէնէն ծանր պարտականութիւնները զորս ունի Հանրապետութեան նախագահ մը: Ծանր է մանաւանդ ներում շնորհելու խնդիրը երբ բստ խղճի պէտք է որոշէ մարդու մը, աւելի ճիշդ ոճրագործի մը կեանքը:

Այս խօսքերուն առթիւ հակազդեցութիւնները ե՛ն ինչ որ կը նախատեսուէր ընդհանրապէս: Սենտիքաները յուսախաբ են, քաղաքական այն դէմքերն ալ որոնք մեծամասնութեան մաս չեն կազմեր մտահոգ են արտաքին քաղաքականութեան մութ կէտերուն շուրջ:

× Հինգշաբթի օր նախագահ Փոմփիտու այցելեց գիւղատնտեսութեան ցուցահանդէսը եւ յայտարարեց.— «Կեցցէ՛ հողը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ կազմուած է համայնավար տարրերէ բաղկացած ֆէտայական կազմակերպութիւն մը: Անոնց թիւը առ այժմ հազիւ 15 է, բայց հաւանական է, որ ստուարանայ, երբ այլ կազմակերպութիւններու մօտ գտնուող համայնավար արձակազէններ միանան անոնց:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Փոխադրութեան նախարարը՝ Զօր. Վայցման յայտարարեց, թէ «արար գրաւեալ հողերը վերջնական ձեւով կը պատկանին Իսրայէլի»: Յայտարարութիւնը անձնական տեսակէտ էր:

ՄԻՋ – ԳԵՐՄԱՆ խօսակցութիւնները՝ Պրանտի եւ Սթոֆի միջեւ տեղի պիտի ունենան Էրֆուրթի մէջ, Մարտ 19ին: 1808ին Նափոլէոն նոյն քաղաքին մէջ հանդիպած է ցար Ալեքսանդրի:

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը՝ Սարակաթ, Ֆանֆանիի յանձնեց նոր դահլիճ մը կազմելու պաշտօնը:

ՔԱՄՊՈՃԻ մայրաքաղաքին Հիւս. Վիեթնամի եւ Վիէթքոնկի դեսպանատուները թալանուեցան քսան հազարէ աւելի քամպոճցի ուսանողներու կողմէ: Վերջերս, Հիւս. Վիէթնամեան ուժեր յարձակեցան քամպոճեան ուժերու վրայ: Ուսանողներու ցոյցը այս յարձակման քայլին համար էր: Նորոտոմ Սիհանուկ իշխանը, Քամպոճի նախագահը, ցոյցերուն առթիւ Փարիզէն Քամպոճ մեկնեցաւ անմիջապէս: Փարիզի մէջ տեսակցած էր նախագահ Փոմփիտուի հետ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած որոշ լուրերու համաձայն, լուրջ անհամաձայնութիւն մը կայ խորհրդային երեք մեծերու միջեւ: Արդարեւ, համաձայն Արեւելեան Եւրոպայէն եւ Պելկրատէն տարածայնուած լուրերուն՝ «ընդդիմադիր խմբակ» մը, բաղկացած Միքայէլ Սուսլովէ, Ալեքսանդր Շելեփինէ, Սիրիլ Մազուրովէ եւ Տիմիթրի Պոլիանսքիէ, ընդդիմադիր դիրքի մը մէջ կը գտնուին ատենէ մը ի վեր: Տարակարծութեան աղբիւրները զանազան են — չեխ տագնապին լուծման եղանակը, չինական հարցը, Արաբներու տրուած օժանդակութիւնը եւ Միջին Արեւելքի խնդիրը: Միւս կողմէ, Բրեժնեւի Մարտ 13ի զեկուցումը՝ երկրին տնտեսութեան մասին, կը հաստատէ այն իրողութիւնը, որ երկրին տնտեսական բարենորոգումը դանդաղ կ'ընթանայ, ինչպէս նաեւ թեթեւ ճարտարարուեստին զարգացումը. գիւղատնտեսութիւնը միշտ տագնապալի է, կենցաղային առօրեայ ապրանքներ տեւաբար կը պակսին շուկային վրայ, ծանր ճարտարարուեստը դանդաղ կը յառաջդիմէ եւայլն:

ԱՐԱԲ շրջանակները քանի մը օրէ ի վեր կը պնդեն, թէ Իսրայէլ մտադրած է Ղազայի շրջանի երեք հարիւր հազար արաբ գաղթականները տեղափոխել Յորդանան: Թել Ավիվ բացարձակապէս կը հերքէ: Սուրիոյ Արտաքին նախարարը պաշտօն յանձնեց սուրիացի դեսպաններուն բողոքել օտար կառավարութիւններուն մօտ՝ իսրայէլեան այս ծրագրին դէմ:

ՓԻՔԱՍՕ Պարչելոնայի թանգարանին նուիրեց 800 պաստառներ բաւական զարմացնելով մարդիկը: Ծանօթ չէ թէ իր ո՞ր շրջանի գործերն են զորս նուիրած է բայց ամէն պարագայի մէջ հսկայ նուէր մըն է:

ՕՍՍԵՐՎԱԹՈՐԷ ՌՈՄԱՆՈՅԻ համաձայն աշխարհի վրայ 613 միլիոն կաթոլիկէ կայ:

ՄԱՆՀԱԹԱՆԻ մէջ (Նիւ Եորք) եղեռնափորձերու նոր շարք մը սկսած է այսպէս կոչուած ձախապաշտ տարրերու կողմէ:

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ առեւանգուած է Ճափոնի հիւպատոսը, որ պիտի փոխանակուի հինգ քաղաքական բանտարկեալներու հետ:

ԲԺԻՇԿ ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Անուանի դէմք մըն է պատմաբան, բանասէր, բժիշկ Վահրամ Թորգոմեան, որ ապրած եւ ստեղծագործած է Պոլսոյ, ապա Փարիզի մէջ եւ մեծ ծառայութիւն մատուցած է հայ բժշկութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան:

Թորգոմեան դեռ պատանի տարիքէն տարուած է հայ մատենագրութեամբ, այդ պատճառով ալ, բժշկական վարժարանին զուգընթաց հետեւած է Ս. Խաչ վարժարանի գրաբարի եւ գրականութեան դասերուն: Գրականութեան սէրը անոր մէջ սերմանած է Խ. Միսաքեան: «Կը խոստովանիմ թէ հայ գրականութեան ճաշակը իրմէն ըմբոշխնած ենք լիովին ես եւ եղբայրս» կը գրէ Թորգոմեան Միսաքեանի մասին:

Արեւմտահայ մշակոյթին ու գրականութիւնը տարածող կարեւոր դէմքերէն եղած է. արդարեւ երբեմն բանավէճի մէջ կը մտնէր գրական եւ լեզուական այս կամ այն հարցին շուրջ, կը մասնակցէր ամէնօրեայ ընթերցումներու, զրոյցներու, երեկոյթներու, մեծ սիրով կը հետաքրքրուէր ազգ. մատենագրութեամբ:

Յօրինած է ոտանաւորներ: «Ես ալ երգել ուզեցի» վերնագրով 70է աւելի բանաստեղծութիւններ կան իր թուղթերուն մէջ՝ Շիլլէրի «Զար մարդիկ երգ չունին» ծանօթ բնաբանով: Գրած է կատակերգութիւն մը քահանայի մը մասին, որ ենթարկուած է օրուան խաւարամիտ կղերականութեան քննադատութեան: Սակայն անոր ամէնէն մեծ ծառայութիւնը հայ մատենագրութեան համար եղած է Եղիա Զելեպի Քէօմիւրճեանի «Ստամպոլոյ պատմութիւն» գիրքին հրատարակութիւնը երեք հատորով (1913–1938), որուն կցուած են խիստ արժէքաւոր, փաստերով հարուստ ընդարձակ ծանօթագրութիւններ:

Թորգոմեան սիրած է Դուրեանի քնարերգութիւնը (ազգակցական կապ ունէր վաղամեռիկ բանաստեղծին հետ): 1872 Յունուար 22ին մասնակցած է անոր յուղարկաւորութեան: «Չեմ մոռցած Պետրոսի դէմքը, գլխի մազերը վեր-վեր սանտրած, որոնց մէջ մարգարիտներ ցանած մօր արցունքներն էին, մօրը՝ այդ սրբուհի կնոջ, որ զաւակին սնարն անցած կուլար ու կուլար լուիկ ու մնջիկ, աչքիս առջեւն է Պետրոսին խունկերեան», կը գրէ Թորգոմեան:

Լայն եղած է անոր հետաքրքրութեան շրջանակը: Չէ բաւարարուած միայն գրական – հանրային հարցերով, ունեցած է բժիշկ դառնալու ներքին ձգտում ալ, որուն համար մեծ ջանք գործադրած է: 1878ին դիմած է Պոլսոյ Փրանսական դեսպանատուն՝ Փարիզ ուսանելու մեկնելու համար: Նախ կը մերժուի, յետագային, յամառ եւ երկարատեւ խնդրանքներէ ետք, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ դեսպաններու միջնորդութեամբ, անոր դիմումը կ՚ընդունուի: 1881ին կը մտնէ Փարիզի բժշկական համալսարանը: Անոր առջեւ կը բացուէր նոր եւ լայն ասպարէզ մը: Փարիզի մտաւոր կեանքը, բժիշկներ՝ Սերվիչէն, Ստեփան փաշա Ասլանեան, Հինքերպեյէնտեան եւ ուրիշներ, անոր վրայ կը թողուն անջնջելի տպաւորութիւն:

Ուսանողական տարիներուն մտերմական կապերու մէջ կը մտնէ գաղութին յառաջադէմ մտաւորականութեան հետ, կը յաճախէ գրական հաւաքոյթներ, զեկուցումներ, ազգային մատենադարան: Բազմաթիւ հաւաքոյթներէն առաւել հետաքրքրականը Հայաստանի սովեալներու օգտին կազմակերպուած երեկոյթն էր, որուն ներկայ էր նաեւ Վիկտոր Հիւկօ:

Դեռ ուսանող՝ Թորգոմեան բժշկապատմական յօդուածներ կը հրատարակէ «Արշալոյս Արարատեան», «Մասիս» եւ «Արեւելք» պարբերաթերթերուն մէջ, նպատակ ունենալով բժշկութեան սաղմերը ցանել բուն ժողովուրդին մէջ:

1884ին յաջողութեամբ կ՚աւարտէ Փարիզի բժշկական համալսարանը եւ մինչեւ 1886 կ՚աշխատի Մարսէյլ, ապա կը փոխադրուի Պոլիս: Իբրեւ Պէրպէրեան ուսումնարանի խորհուրդի ատենապետ, ան ուսումնասիրութեան նիւթ դարձուցած է հայ եւ թուրք վարժարաններու առողջապահութեան հարցերը, պատրաստած է վիճակագրութիւն, անձամբ հըսկած է աշակերտներու առողջութեան, տըպագրած է «Դպրոցական առողջապահութիւն» գրքոյկը:

Բժ. Վ. Թորգոմեան Պոլսոյ մէջ առաջին անգամ, եւրոպացի տասը բժիշկներու մասնակցութեամբ, կատարած է ժանտախտով մեռածի մը դիահերձումը, որուն համար պարգեւատրուած է ոսկիէ շքանշաններով: 1888ին լոյս կը տեսնէ անոր «Դիահերձում» գրքոյկը: Այդ աշխատութիւնը կ՚արժանանայ պղինձէ շքանշանի՝ Փարիզի բժշկական ակադեմիայի կողմէ:

Բժշկութեան պատմութիւնը ուսումնասիրելու նպատակով կը վերադառնայ Փարիզ 1889ին եւ կը հետազօտէ ազգ. մատենադարանին հին ձեռագիրները: Մեծ ոգեւորութեամբ առաջին անգամ կ՚արտագրէ Ապուսէխի բժշկարանը եւ այնքան կը տարուի հայ բժշկութեան պատմութեամբ, որ այդ օրէն նպատակ կը դնէ իրեն համար նուիրուիլ անոր:

Վաթսուն տարիներէ աւելի Թորգոմեան կ՚ուսումնասիրէ հայ բժշկութեան պատմութիւնը՝ հին դարերէն մինչեւ ԺԹ. դար: Հաւաքած նիւթերը դասաւորած է ըստ դարաշրջաններու, նախապատրաստած յառաջաբանը, բայց, դըժբախտաբար, ամբողջութեամբ չէ տպագրուած: Միայն որոշ գլուխներ լոյս տեսած են «Հանդէս Ամսօրեայ» եւ «Հայաստանի Կոչնակ» պարբերականներուն մէջ:

Թորգոմեան կորուստէ փրկեց հայ բժշկութեան վերաբերեալ մասունքներ եւ զանոնք ներկայացուց հայ եւ օտար հանրութեան:

Ականաւոր պատմաբանին գիտական աշխատանքներուն մէջ իւրայատուկ տեղ կը գրաւեն Մխիթար Հերացիի մասին գրած ուսումնասիրութիւնը եւ «Ջերմանց մխիթարութիւնը» գիրքին ֆրանսերէն թարգմանելու գործը: 1899ին հիւթեղ եւ հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը կը գրէ Հերացիի մասին: Նոյն նիւթին մասին կը զեկուցէ Փարիզի բժշկական ակադեմիային մէջ եւ կ՚արժանանայ պատուոյ նշանի: Այս զեկուցումը լոյս կը տեսնէ ակադեմիայի տեղեկագրին մէջ եւ կ՚արժանանայ Եւրոպացիներու ուշադրութեան:

1915ին հայ մտաւորականութեան հետ եղեռնի սարսափները կը կրէ: Կոմիտասի հետ կ՚աքսորուի Չանղըր, սակայն Բիւզանդ Քէչեանի հետ կը յաջողի փախչիլ աքսորէ:

1923ին Պոլսէն մեկնելով վերջնապէս կը հաստատուի Փարիզ, ուր կը շարունակէ իր պրպտումները բժշկա-պատմական հարցերու վերաբերեալ: Անոր երկրորդ ծաւալուն ուսումնասիրութիւնը «Բժշկագիրք»ն է, ուր գրի առնուած են համալսարանաւարտ հայ բժիշկներու կենսագրութիւնները: Բարձրագոյն ուսում ստացած առաջին հայ բժիշկը կը համարի Գէորգ Պայլեւիլ (Գէորգ Գէորգեան) բժշկապետը, որ մեծ հռչակ կը վայելէր Իտալիոյ եւ Եւրոպայի մէջ: Գիտական աշխարհը զայն անմահացուցած է «Հոռոմի Հիպոկրատէս» պատուանունով:

Թորգոմեանի աշխատութեան մէջ ամփոփուած են 44 բժիշկներու կենսագրութիւններ՝ Գէորգ Պայլեւիլէն մինչեւ Հայկ Մաթեւոսեան: Աւելի մանրամասն գիծերով ներկայացուած են բժիշկներ Ստեփան փաշա Ասլանեանի, Սերվիչէնի, Ն. Ռուբինեանի, Գ. Ախվերդեանի կեանքն ու գործունէութիւնը:

Իբրեւ հմուտ հայկաբան, Թորգոմեան զբաղած է նաեւ բառարանակազմութեամբ, յատկապէս մտահոգուած է բըժշկական բառակերտումներով, ստեղծած է շարք մը բառեր, որոնք մտած են մեր լեզուին մէջ:

Ասով չի սահմանափակուիր անոր յօդուածներուն եւ ուսումնասիրութիւններուն շարքը: Թորգոմեան ձգած է յօդուածներու հարուստ հաւաքածոյ մը, որոնց զգալի մասը դեռ անտիպ է: Հետաքրքրական զեկուցումներ կատարած է միջազգային եւ հայ բժշկական համաժողովներու մէջ՝ Իտալիա, Ժընեւ, Փէշտա, Լոնտոն, Փարիզ եւ այլուր:

Անուանի բժիշկը մեռաւ 1942ին, Փարիզ:

Պ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Մարտ 8ին կէսօրէ վերջ երբ Հայ Արիներու Միութեան 39րդ տարեկան հանդէսը սկսաւ, սկաուտական տողանցքով մը, ուր հետեւելով իրենց դրօշակներուն, սկաուտական խումբերը Արենոյշներու խումբերը, Գայլիկները եւ Թեւիկները, խանդավառ ծափահարութեանց արժանանալով բեմ բարձրացան, Շիմիի ընդարձակ սրահը ամբողջովին լեցուն էր, եւ ոչ մէկ պարապ աթոռ մնացած էր: Հանդէսին ներկայ էր Գիւտ Ծ. Վարդապետ, Սերովբէ Արք. Մանուկեան Փարիզէն բացակայ ըլլալով:

Ներկայ էին հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, ֆրանսական սկաուտական, Արենոյշներու եւ Գայլիկներու խումբեր, ֆրանսական սկաուտական եւ Արենոյշներու կազմակերպութեանց պետերը, Դպրոցասէր վարժարանի աշակերտուհիներ իրենց տնօրէնուհիով:

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով:

Տողանցքէն ետք, Արենոյշներու յայտագրով սկսաւ հանդէսը, որոնք ներկայացուցին սկաուտական արշաւը, երգերով եւ պարերով: Յաջորդեցին Գայլիկները երգախառն ներկայացումով եւ մեզ տարին «աշխարհի շրջանը» ընելու իրենց հետ, ուր տեսանք զանազան երկիրներէ Գայլիկներ իրենց հագուստով եւ երգերով:

Թեւիկները ներկայացուցին «Երեկոյ մը անտառին մէջ» գեղեցիկ պատէ մը որուն հագուստները իրենք շինած էին: Արենոյշները դարձեալ բեմ եկան եւ առաջին անգամ ըլլալով ներկայացուցին «պալօններու պարը» գեղեցիկ տարազներով: Սկաուտները յաջորդեցին՝ ներկայացնելով Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը՝ նոյնպէս յաջ յաջող:

Արենոյշներու Շրջանային պետ Սիւզան Բանիկեան կարդաց մեր հիմնադիրին այրիէն եւ բոլոր աշխարհի Արենոյշներու ընդհ. պետ, Լէյտի Պէյտըն Փաուլի ուղերձը, Հայ Արիներու Միութեան, որուն մէջ կ՚ըսէր. «Շատ ուրախ եմ որ կը շարունակէք ծառայել սկաուտական իտէալին եւ համաշխարհային եղբայրութեան: Գիտեմ որ ձեր սկաուտական մակարդակը շատ բարձր է: Շարունակեցէք այսպէս: Ուր որ ալ ըլլաք նոր բարեկամներ գտէք, գիտցէք որ սկաուտական շարժումը մեծ ազդեցութիւն ունի այսօրուան պատանեկութեան վրայ»:

«Յաջողութիւն կը մաղթեմ ձեր գործունէութեան եւ ամբողջ սրտով կը ցանկամ որ ձեր Մարտ 8ի հանդէսը յաջող եւ երջանիկ հաւաքոյթ մը ըլլայ: Ես Հարաւային Ափրիկէ պիտի ըլլամ ձեր հանդէսին օրը, բայց իմ մաղթանքներս պիտի թռչին եւ հասնին ձեզ, ձեր Մարտ 8ի հանդէսին»:

Լէյտի Պէյտըն Փաուլի գնահատական ուղերձէն ետք բեմ բարձրացաւ Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետ Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան, որ հանդիսականներուն համակրական ցոյցէն ետք, յուզումով յայտնեց 200ի հասնող Հայ Արիներու Միութեան, վարչութեան, պետերուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն, Թեւիկներուն եւ Սկաուտներուն մեծ երախտագիտութիւնը այս բացառիկ հոծ բազմութեան որ իր քաջալերանքը կը բերէ մեր Միութեան 42 տարուան գործունէութեան: «Ձեր բոլորին համակրանքը եւ վստահութիւնը, ձեր խանդավառ աջակցութիւնը մեզ համար ամենամեծ ազդակն է շարունակելու մեր նուիրումը հայ տղուն եւ աղջկան բարոյական, ընկերային, եւ գործնական կրթութեան աշխատանքին»: Ընդհանուր պետը յատուկ բեմ հրաւիրեց Հայ Արիներու Միութեան նուիրեալ եւ սիրելի նախագահը Պ. Սարգիս Պալապանեան, որ հանդէսին ներկայ ըլլալու համար նոյն առաւօտ եկած էր Մանչեսթրէն:

Յարգելի նախագահը նախ հայերէն շընորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն այս մեծ բազմութեան համար, եւ ըսաւ.

«Մեր նպատակը ամէնուր յայտնի է եւ այս երկու դրօշակները բեմին վրայ (Հայկական եւ Ֆրանս. Եռագոյնները) լաւ կերպով կը ներկայացնեն: Մենք հաւատարիմ Ֆրանսայի քաղաքացիներ ենք, բայց միեւնոյն ժամանակ կ՚ուզենք պա-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Այո, բայց կրնայ ձեզ խաբել, Եւրոպացի ձեւանալ եւ կեղծ անուններ տալ:

— Ես քսան տարուան պանդոկապետ եմ, քիչ շատ հոտառութիւն ունիմ, դիւրին չէ զիս խաբելը, նկատել տուաւ օթէլին տէրը հպարտութեամբ:

— Կը ցաւիմ ըսելու որ չափազանց կը սխալիք:

— Ի՞նչպէս կը սխալիմ:

— Այս միջոցիս ձեր պանդոկին մէջ հայ յեղափոխական մը ունիք, որ շատ վտանգաւոր յեղափոխական մըն է, առանց գիտնալու:

Այս խօսքերուն վրայ պանդոկապետը մտատանջ զարմացումով մը Թորոս պէյին նայեցաւ:

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, գոչեց, զիս դող կը հանէք:

— Պարզապէս իրողութիւնը կ՚ըսեմ: Այս վայրկեանիս ձեր օթէլը պաշարուած է լրտեսներու եւ գաղտնի ոստիկաններու կողմէ: Ոստիկանութեան նախարարին քովէն կուգամ եւ հոն իմացայ իրողութիւնը:

— Աստուա՛ծ իմ, ի՜նչ դժբախտութիւն, գոչեց միւսը յուզուած կերպարանքով մը, այսպիսի իրողութիւններ իմ հաստատութեանս վարկը կը կոտրեն ... մինչեւ այսօր ես ոստիկանութեան հետ գործ չեմ ունեցած եւ ասով կը պարծիմ, հիմա եթէ անախորժ բան մը պատահի, ի՞նչ պիտի ընեմ:

— Ճիշդ ես ալ այդ կը խորհիմ ... գրեթէ անախորժ բան մը պիտի ըլլայ եթէ հիւպատոսարանի միջոցով օթէլը կոխեն, խուզարկութիւններ կատարեն եւայլն:

Այս հեռապատկերը ալ աւելի մտատանջութեան մատնեց խեղճ պանդոկապետը: Ճամբորդներու եւ զբօսաշրջիկներու գալու եղանակն էր եւ այսպիսի պատահականութիւն մը կրնար զինքը մեծամեծ վնասներու ենթարկել:

— Կ՚աղաչեմ, ըսաւ, բացատրեցէք ինծի թէ ո՞վ է այդ հայ յեղափոխականը, զոր առանց գիտնալու հիւրընկալած եմ օթէլիս մէջ:

Թորոս պէյ պատմեց Ահմէտ Զավուշի ըսածները: Ածիլուած, գլխարկաւոր երիտասարդ մըն է, որ վերջերս եկած է Պոլիս:

Պանդոկապետը յանկարծ ժպտեցաւ: Արդեօք Տիպուա՞ն էր ... ինքն ալ կասկածած էր անկէ:

Թորոս պէյ պանդոկապետին մտածկոտ կերպարանքը տեսնելով ըսաւ.

— Շատ հոգ ընելու պէտք չկայ, թերեւս ամէն բան կրնանք անշշուկ կարգադրել, միայն թէ խոհեմութեամբ եւ ճարտարութեամբ շարժինք:

— Կը խնդրեմ, օգնեցէք ինծի այս պարագային եւ ձեզի յաւիտեան երախտապարտ պիտի մնամ, աղաչեց պանդոկապետը:

— Նախ ըսէք թէ ոստիկանին նկարագրածին պէս մէկը ունի՞ք այստեղ:

— Այո, կմկմաց միւսը, պարոն Տիպուա, քանի մը օրէ ի վեր հասած է ... Փարիզէն կամ Մարսէյլէն, գոնէ ինք այսպէս ըսաւ:

— Որեւէ կասկածելի բան նշմարեցի՞ք իր վրայ:

— Այո, առաջին վայրկեանէն իսկ: Եւ պանդոկապետը մի առ մի պատմեց իրենց ունեցած կասկածները երիտասարդ ուղեւորին մասին, կատարած հարցափորձը եւ քննութիւնները:

— Յայտնի կը տեսնուի որ այդ ձեր Տիպուան Մարսէյլէն չէ եկած, եզրակացուց Թորոս պէյ, եւ հաւանօրէն ոստիկանութեան փնտռած հայ յեղափոխականն է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(67 – Շար.)

հել մեր Հայութիւնը, մեր ոգին, մեր եկեղեցին, մեր լեզուն, մեր գեղցիկ աւանդութիւնները, մեր երիտասարդ սրտերուն մէջ»: Յետոյ շարունակեց Փրանսերէն, եւ շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ օտար հիւրերուն, տուաւ Միութեան անցեալ տարուան գործունէութեան տեղեկագիրը: Ամէն բանէ առաջ շեշտեց մեր թիւերուն շատնալը, նոր խումբերու կազմութիւնը, շարժումին ընդարձակումը շնորհիւ ընդհ. պետին նուիրման եւ ջանքերուն, մեր վարչութեան, խմբապետներուն եւ խմբապետուհիներուն զոհողութեան ոգիին: Յետոյ տուաւ անցեալ տարուան գործունէութիւնը: 1969 Ապրիլին, Ս. Գէորգի ծնողական հացկերոյթը, Համբարձման տօնին մեր մասնակցութիւնը հայկական եկեղեցիին տօնակատարութեան, խմբապետներուն եւ խմբապետուհիներուն յաջող մասնակցութիւնը Կիլվէլի (Անգլիա) եւ Ֆրանսայի խմբապետական դպրոցներուն, Յուլիս ամսուան բանակումները Գայլեկ եւ Սկաուտ Փրըթէօյլ (Նորմանտի), Արենոյշներու եւ խմբապետուհիներու բանակումը Մորսէրֆ (Սէն-է-Մառն), Ֆինլանտայի համաշխարհային ժողովը որուն 500 պատուիրակներու հետ չորս հայ պատուիրակներ մասնակցեցան:

Յետոյ խօսեցաւ ապագայ ծրագիրներու մասին. Զատկուան եւ ամառուան բանակումները: Մեր մասնակցութիւնը Սկոտլիոյ միջազգային խմբակներու բանակումին, Օգոստոս ամսուն ուր հրաւիրուած ենք ուղարկելու երկու խումբեր: Պիտի ղրկենք նաեւ չորս խմբապետներ Կիլվէլ (Անգլիա) խմբապետական դպրոցը, եւ Օգոստոս ամսուն պիտի մասնակցինք Վիէննայի (Աւստրիա) Եւրոպայի սկաուտական միութեանց միջազգային համաժողովին: Արենոյշները եւ Գայլիկները պիտի բանակին Վալանսի շրջանը:

«Կ՚ հարկէ այս բոլորը շատ լաւ է բայց հարց կուտաք թէ մեր բոլորիս նուիրումը, ընդհանուր պետին անսահման աշխատանքը, խմբապետներու եւ վարչութեան գործութիւնը ո՞ւր կը տանին մեզ: Գիտցէք որ ամէն բանէ առաջ, ունինք «Հայ Արի» ոգին, մտայնութիւն մը որ կարելիութիւնը կուտայ ամէն հայ պատանիի որ մեր շարքերուն մէջ է, արտայայտուելու, ծաղկեցնելու իր իմացականութիւնը, ապրելու ուրիշներուն վրայ, բանալ, բայց միւս կողմէ գիտնալ նուիրուիլ եւ տալ ուրիշներուն: Սկաուտութիւնը կը բերէ նաեւ իր լուծումը ներկայ ընկերային մեծ փոփոխութեանց արդիւնքին: Երբ պատանին դուրս կ՚ելլէ իր ընտանեկան օճախէն, ընկերային անձ մը դառնայ, կը մտնէ նոր շրջանակի մը մէջ բայց չի դառնար կալանաւոր մը, եւ մեր գիտակցութիւնը մարդուն կարեւորութեան եւ դերին, պատճառ է որ յարգենք բոլոր արժէքները եւ ազատութիւնը բոլորին, ապրելու, արտայայտուելու: Կա՞յ աւելի ազնիւ նպատակ մը քան պատրաստել պատանիները որպէսզի ըլլան գիտակից եւ օգտակար քաղաքացիներ, լի մեծ բարի կամեցողութեամբ:

«Այս գործին համար է որ կոչ կ՚ընենք ձեզ բոլորիդ խնդրելով ձեր նուիրումը եւ օժանդակութիւնը, որպէսզի շարունակենք յաջողութեամբ եւ յառաջդիմենք, եւ որպէսզի շատ մը տղաք եւ աղջիկներ մտնեն մեր շարքերուն մէջ»:

Նախագահին այս գեղեցիկ արտայայտութիւնը մեծապէս գնահատուեցաւ հանդիսականներէն:

Հանդէսին առաջին մասը վերջացաւ «Պարսկական Շուկայ»ով նուագախառն կենդանի պատկերներ, բոլորին կողմէ: Բեմին վրայ տեսանք նաեւ «իսկական» ուղտ մը:

Միջնարարը առիթ եղաւ որ հանդիսականները հանդիպին իրենց ծանօթներուն եւ բարեկամներուն, սրահները շատ պըզտիկ կուգային: Պիւֆէն, վիճակախաղը, ցուցադրութիւնը բոլորն ալ յաջող եղան, արձանագրուեցան նոր տղաք եւ աղջիկներ, եւ շատ մը պատուոյ անդամներ:

Միջնարարէն ետք, խմբապետները ներկայացուցին «Բարեկենդանի անկուտինները»՝ խնդացնելով ժողովուրդը:

Սկաուտները եւ Արենոյշները ներկայացուցին հայկական պարերու նոր շարք մը, գունաւոր հագուստներով եւ շատ զուարթ ու յաջող:

Փոքրիկներ Վարուժան Աւետիսեան, Պատրիկ Մարթինի, Փերուզ Քամիչօկլու Շաւարշ Թադէոսեան եւ Հանրի Պասմաճեան հայերէն արտասանեցին հանդէսի ընթացքին, շատ յաջող:

Հանդէսին վերջաւորութեան, Գիւտ Ծ. Վարդապետ Սրբազան Հօր մաղթանքները եւ գնահատութիւնը յայտնեց Հայ Արիներու Միութեան նախագահին, ընդհ. պետին եւ բոլոր վարիչներուն, նոր յաջողութիւններ մաղթեց եւ հանդէսը փակուեցաւ տէրունական աղօթքով զոր երգեցին հանդիսականները եւ բոլոր սկաուտները:

Ահա 39րդ տարեկան հանդէսը Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի, աննախընթաց բազմութիւն, Արիներու եւ Արենոյշներու բազմաթիւն մը, խանդավառ մթնոլորտ մը խնամուած յայտագրով:

Ուրախ ենք որ Հայ Արիներու Միութիւնը այս տարի բացառիկ յաջողութիւն մը գտաւ: Արժանի են բոլորն ալ, կը շնորհաւորենք իրենց այսքան օգտակար գործունէութիւնը, իրենց յարատեւութիւնը, եւ կը մաղթենք որ շարունակեն այսպէս հաւատարմօրէն, իրենց ուխտին, յօգուտ հայ նոր սերունդին:

Կեցցէ՛ք բոլորդ ալ, մեծեր եւ փոքրիկներ:

Հ. Ա.

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կրթական Կեդրոնական Յանձնախումբը 1970–1971 դըպրոցական տարեշրջանի համար՝ Համալսարանական ուսմանց յատուկ թոշակներու բաշխումին մասին կը ծանուցանէ հետեւեալը, շահագրգռուողներուն ի գիտութիւն:

1. Միութիւնը ներկայիս ունի 168 թոշակընկալ սաներ, որոնցմէ 36 այս տարի իրենց ընթացքը կ՚աւարտեն: Ուրեմն, իրենց ուսումը դեռ պիտի շարունակեն 132 հոգի, որոնք կրթաթոշակ պիտի ստանան յառաջիկայ շրջանին եւս, եթէ յաջողութեամբ անցընեն իրենց տարեվերջի քննութիւնները:

2. Նկատի առնելով հայ վարժարաններու համար լուրջ պատրաստութեան տէր ուսուցիչներու կարիքը, Կրթ. Յանձնախումբը նպատակայարմար կը գտնէ՝ վերջին քանի մը տարիներուն նման, այս շրջանին եւս, զանազան ճիւղերու հետեւող վերոյիշեալ 132 ուսանողներուն կատարուելիք վճարումներէն ետք, կրթաթոշակներու մնացեալ գումարը տրամադրել ուսուցիչներու կատարելագործումի ծրագրին եւ սահմանափակ թիւով նոր թեկնածուներու:

3. Կրթաթոշակի այս յատկացումներէն կրնան օգտուիլ արդէն իսկ պաշտօնի վըրայ գտնուող ուսուցիչները, որոնք մասնաւորաբար կը յանձնարարուին իրենց վարժարաններուն տնօրէնութեան կամ հոգաբարձութեան կողմէ:

4. Համալսարանական ընդհանուր ուսմանց համար թեկնածու ներկայացողները պէտք է անպայման Երկրորդական վարժարանի մը վկայականը ունենան ի ձեռին, ապա թէ ոչ իրենց դիմումը անպատասխանի պիտի մնայ:

5. Նոր թեկնածուներու մէջ նախապատուութիւն պիտի տրուի բոլոր անոնց՝ որոնք հայ մշակոյթին սատարելու կոչուած ուսման կը հետեւին:

6. Բոլոր թեկնածուները, ուսուցիչ թէ ուսանող, Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Եւրոպայի մէջ իրենց դիմումը պիտի կատարեն Միութեան հետեւեալ մարմիններուն.

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Lebanon
P. O. Box 715
BEIRUT, LEBANON

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Syria
P. O. Box 348
ALEP, SYRIA

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
Comité Central pour l'Europe
11, Square Alboni, PARIS (16e)

7. Միութեան այս Յանձնաժողովները հարկ եղած հարցարանները պիտի ղրկեն թեկնածուներուն, որոնց թղթածրարները տեղական Կրթ. Յանձնաժողովներու կողմէ ուսումնասիրուելէ վերջ պիտի փոխանցուին Կեդրոն՝ արժանաւոր թեկնածուներու մասին պատճառաբանեալ յանձնարարութեամբ:

8. Ուրիշ վայրերու թեկնածուները ուղղակի պիտի դիմեն Կեդր. Վարչութեան, հետեւեալ հասցէով.—

Armenian General Benevolent Union
109 East 40th Street
NEW-YORK, N.Y. 10016 — U.S.A.

9. Բոլոր թեկնածուները, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Եւրոպայէն եւ ուրիշ վայրերէ, իրենց դիմումները վերեւ յիշուած մարմիններուն մօտ պէտք է կատարեն մինչեւ 1 Ապրիլ 1970: Այդ թուականէն անմիջապէս վերջ անոնց պիտի ղրկուին հարցարաններ, որոնց տրուած պատասխաններուն եւ զանոնք հաստատող փաստաթուղթերուն հիման վրայ նկատի պիտի առնուին իրենց խնդրանքները:

10. Միութեան Եւրոպայի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ մարմինները թեկնածուներուն թղթածրարները Նիւ Եորք պիտի հասցնեն մինչեւ Մայիս 15 եւ Կեդր. Վարչ. Ժողովի Կրթ. Յանձնախումբը զանոնք քննելով կրթաթոշակներու բաշխումը պիտի կատարէ Յունիս ամսուան մէջ:

11. Ներկայիս իրենց ուսումը շարունակող Հ. Բ Ը. Միութեան սաները ընթացիկ դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան, իրենց քննութեանց արդիւնքը եւ կարգափոխութեան ու շրջանաւարտութեան պարագաները պէտք է անպայման մինչեւ Յուլիս 1 հաղորդեն ուղղակի Կեդր. Վարչութեան:

12. Ըստ. Կեդր. Կրթ. Յանձնախումբի որոշման, իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին առանց Կեդրոնի գիտութեան ճիւղ փոխող սաները կը դադրին կրթաթոշակ ստանալէ: Աւելցնենք նաեւ թէ կրթաթոշակ չի յատկացուիր այն ՆՈՐ թեկնածուներուն, որոնց վերջին տարուան նիշերու ընդհանուր միջինը 80 առ հարիւրէն պակաս է:

13. Թեկնածուները պարտին դիմումնագրին մէջ յիշուած ինքնակենսագրականը պատրաստել իրենց իսկ ձեռագրով եւ հայերէն: Մայրենի լեզուի մէջ իրենց ունեցած կարողութիւնը մասնաւոր նկատողութեան առարկայ պիտի ըլլայ:

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, Մարտ 1970

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Արդարեւ հեռուէն վայրաշարժը կը սուլէր: Քանի մը վայրկեան ետք, քարափը դղրդեց եւ մեքենան՝ ոգեսպառ՝ եկաւ կանգ առնելու. անհամբեր ուղեւորները սկսան վար իջնել:

Վրոնսքի վակոններուն եւ ուղեւորներուն կը նայէր եւ բոլորովին մոռցած էր թէ մայրը փնտռելու եկած էր:

Օպլոնսքիի տուած մանրամասնութիւնները Լեւինի ու Քիթթիի մասին զինքը կը դրդէին և իրեն հաճոյք կը պատճառէին: Կուրծքը ակամայ ցցուեցաւ եւ աչքերը փայլեցան: Ինքզինքը յաղթող կը զգար:

— Կոմսուհի Վրոնսքի այս վակոնին մէջն է, ըսաւ յանկարծ պաշտօնեան իրեն մօտենալով:

Այս խօսքերը զինքը արթնցուցին եւ իրականութեան կոչեցին:

Իր հոգիին խորքէն չէր յարգեր մայրը, եւ առանց կասկածելու, չէր սիրեր զայն. բայց իր ընդունած կրթութիւնը եւ իր ապրած աշխարհիկ ընթացիկ գաղափարները իրեն թոյլ չէին տար որ ենթադրէ թէ կրնար ուրիշ կերպով վարուիլ քան առերեւոյթ խորին յարգանքով մը: Այս զգացումներուն արտաքին արտայայտութիւնները այնքան աւելի չեշտուած էին որքան ներքին մղումը կը պակսէր իր քով:

ԺԳ.

Վրոնսքի հետեւեցաւ պաշտօնեային, կառքին մէջ ելաւ եւ իր մօրը գտնուած մասնաբաժինը մտած վայրկեանին, մէկ կողմ քաշուեցաւ որպէսզի դուրս ելլող կնոջ մը ճամբայ բանայ:

Իր աշխարհիկ մարդու նրբամտութեամբը, Վրոնսքի առաջին ակնարկով հասկցաւ թէ այդ կինը ընկերութեան ամենաբարձր աստիճանին կը պատկանէր: Իր ճամբան պիտի շարունակէր, երբ անդիմադրելի փափաք մը զգաց ետին դառնալու եւ զայն անգամ մըն ալ տեսնելու, ոչ թէ որովհետեւ այդ կինը շատ գեղեցիկ էր, ոչ թէ անոր վայելչութեան եւ պարզ շնորհիւ համար, այլեւ որովհետեւ իր գեղեցիկ դէմքին արտայայտութիւնը, երբ իր առջեւէն անցաւ, մասնաւորաբար գգուիչ եւ քաղցր բան մը ունէր:

Երբ ետին դարձաւ՝ կինն ալ գլուխը դարձուց, իր մոխրագոյն փայլուն աչքերը, որոնք թանձր յօնքերու տակ մըթայլ կը թուէին, բարեկամաբար իր վըրայ հանգչեցան, իբր թէ զինքը ճանչցած ըլլար եւ անմիջապէս դարձան ամբոխին վրայ, հոն մէկը փնտռելու համար:

Վրոնսքի յաջողեցաւ, այդ ակնարկին մէջ գուշակելու պահուած նայուածք մը, ոգեւորութիւն մը որ մանկամարդ կնոջ դէմքին վրայ կը կարդացուէր: Իր էութենէն կեանքի յորդահոս գեղում մը կը ցայտէր, որ հակառակ իրեն, կը շողար իր հրավառ ակնարկին ու ժպիտին մէջ:

Վրոնսքի մասնաբաժինը մտաւ: Իր մայրը որ պառաւ չոր կին մըն էր, սեւ աչքերով ու փոքրիկ խոպոպներով, աչքերը կը քթթէր տղուն նայելով ու նուրբ շրթունքներովը թեթեւապէս կը ժպտէր:

Նստարանէն ելաւ, իր սենեկապանուհիին տուաւ սիրուն պարկիկ մը, իր փոքրիկ չոր ձեռքը երիտասարդին երկարեց, յետոյ, գլուխը վեր առնելով, այտերէն համբուրեց:

— Հեռագիրս առի՞ր. աղէ՞կ ես... փա՛ռք Աստուծոյ:

— Հանգիստ ճամբորդեցի՞ք, ըսաւ երիտասարդը անոր քով նստելով եւ ակամայ ականջ դնելով կնոջ մը ձայնին, որ դրան ետեւէն կը լսուէր:

Գիտէր որ քիչ մը առաջ հանդիպած կնոջ ձայնն էր:

— Եւ սակայն ձեր կարծիքէն չեմ, կ՚ըսէր այդ ձայնը:

— Դուք Ս. Փեթերսպուրկի տեսակէտը ունիք, Տիկին:

— Ո՛հ, ոչ, պարզապէս կնոջական տեսակէտ մը:

— Ուրեմն, թոյլ տուէք որ ձեր փոքրիկ ձեռքը համբուրեմ:

— Ցտեսութիւն, Իվան Փեթրովիչ...: Կը խնդրեմ նայեցէք թէ եղբայրս քարափին վրա՞յ է, եւ ինծի ղրկեցէք, ըսաւ կինը դրան քովէն:

Եւ անմիջապէս մասնաբաժինը մտաւ:

— Լաւ ուրեմն, ձեր եղբայրը գտա՞ք, հարցուց Տիկին Վրոնսքի, խօսքը գեղանի ուղեւորուհիին ուղղելով:

Վրոնսքի այս անգամ յիշեց որ այդ կինը Աննա Քարենինան էր:

— Ձեր եղբայրը հոս կը սպասէ, ըսաւ ոտքի ելլելով: Ներում կը խնդրեմ ձեզ ճանչցած չըլլալուս, շարունակեց զայն բարեւելով...: Եւ արդէն այնքա՛ն քիչ իրար տեսանք որ հաւանօրէն չէք յիշեր զիս:

— Ո՛հ, ոչ, ըսաւ կինը. այսուհանդերձ ձեզ պիտի ճանչնայի, որովհետեւ ինծի կը թուի թէ ճամբան մինչեւ վերջը ձեր մայրն ու ես միայն ձեր վրայ խօսեցանք:

Ու թեթեւ մը ժպտեցաւ:

— Իսկ եղբայրս, դեռ չի գա՞ր, շարունակեց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 8,30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԳՈՐԾԻ ԸՆԿԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գործատուն 800 քառ. մեթր: Փարիզի մէջ, տեփօ 150 քառ. մեթր: Լենժըրիի եւ քոնֆեքսիոնի ֆապրիքասիոն:

Ընկեր մը կը փնտռուի:

Ափոռ 300·000 ֆրանք

Գրել՝ «Յառաջ»ի:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մարտ 21, երեկոյեան 8,30ին վալանսի քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ (Թէաթր – Մունիսիփալ)

Կը մասնակցի Լիոնի ԱՐԾԻՒ պարախումբը: Երգ՝ Օր. ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Հայկ. պարեր ու երգեր եւ զաւեշտ մը՝ « Շատախօս Սափրիչը »

ՄՈՒՏՔ 5 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ

մասնաճիւղին կողմէ, Մարտ 15, Կիրակի ժամը 17էն 23

Salle Annexe de la Mairie de Bagneux
34, Ave. Louis Pasteur
(Prendre l'autobus 188 de la Porte d'Orléans, descendre au Rd. Point de Martyrs de Châteaubriand)

Հաճելի անակնկալներ — տաք մթնոլորտ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 16էն կէս գիշեր

SALONS GEORGE V, 31 Ave. George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ

Մասնակցութեամբ

ՆԱԽԱՄԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՏԱՀԱՐ ՀԱՄԲԱՐԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres Rytmens Bluées et les Mamboséros

MAURICE VARTIVANIAN

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ էլիզէ 67–03: Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.— Լիւքսանպուրկ - Գերմանիա Հռենոսի ափերը

3 ՕՐ, ՄԱՐՏ 28էն 30, լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ, Շաբաթ Մարտ 28, վերադարձ Երկուշաբթի Մարտ 30:

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ ժամը 7·15ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7·30ին Կառ Տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւրվէօր: Մեկնում 7·45ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ-Մենեհուլտ, Վերտէօն, Էսք եւ Լիւքսանպուրկ: Այցելութիւն քաղաքին, (ճաշը ճամբու ընթացքին), ճամբորդութեան շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Թրիէ (Գերմանիա): Ընթրիք եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ. — Մեկնում դէպի Պինկէն, ուր գեղեցիկ զբօսանաւով մը Հռենոսի վրայ՝ հիանալի բնանկարը, հէքեաթային Լօռըլայը եւն. եւն.:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտը՝ ազատ: Ցերեկուան ճաշը պանդոկը եւ վերադարձ՝ Փարիզ նոյն ճամբով: Ժամանում Կառ Տիւ Նոռ ժամը 21ի առեւները:

Մասնակցութիւն՝ 195 ֆրանք, կանխավճար 50 ֆրանք: Մնացեալը վճարելի Մարտ 23ին:

×

Բ.— ԱՒՍՏՐԻԱ ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ

780 մեթր բարձրութիւն: Դահուկի համար զմայլելի վայրեր:

Առաջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը տեսարանով՝ լճին վրայ:

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Մարտ 23 (Ծաղկազարդ), ժամը 22·30ին Առլպերկ – Էքսփրէսով, հաւաքուիլ՝ Կառ Տը Լ'Էսթ, մեծ գիծերու մուտքին հոլին մէջ աջ կողմը, ժամը 21ին: Ժամանում Զէլ Ամ Զէ, Երկուշաբթի ժամը 14ին:

Վերադարձ՝ Ապրիլ 4ին եւ ժամանում յաջորդ օրը ժամը 7·25ին՝ Փարիզ:

Մասնակցութիւն՝ 455 ֆր.

(15 օր Փարիզէն փարիզ մէջն ըլլալով կառախումբով ճամբորդութիւնը):

Սահմանափակ տեղեր:

Կանխավճար 100 ֆր.: Մնացեալը Մարտ 12ին:

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Մարտ 10

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը կը տօնէ խնջոյքով մը, Կրընոպլի յոյն Օրթոտոքսներու սրահը

Rue Général Mangin — Grenoble

EGLISE GRECQUE ORTHODOXE

այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին:

Ճոխ պիւֆէ

Պիտի ըլլան հայկական եւ եւրոպական պարեր, գեղարուեստական բաժին՝ Նոր Սերունդին կողմէ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր եւ համակիր հայրենակիցները, անցընելու երեկոյ մը հայկական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը:

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը: Երեկոյ մեկնում Երեւան:

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գլխերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը·— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով:

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES

102, Rue de la République

les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

Garage BEDOT

BARONIAN

REPARATIONS - MISE AU POINT ELECTRICITE - CARROSSERIE

TOUTES MARQUES

DEPANNAGE RAPIDE

ACHAT — VENTE — REPRISE

6, IMPASSE DES PRÊTRES, PARIS (16e) (37, Avenue d'Eylau)

Tél. PASsy 95-16 et PASsy 08-59

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեքշաբթի, Մարտ 17, ժամը 20,45ին

CINEMA « LE DAUPHIN »

65, Rue Lafayette — Métro Cadet

Հայկական ֆիլմերու ցուցադրութիւն

Ա. ՄԱՍ 1) Երգ թեւերի վրայ

2) Հայաստանն այսօր

Բ. ՄԱՍ

ԿԱՐԻՆԷ

(Զուհաճեանի ծանօթ օփերէթը՝ «Լէպլէպիճի Հօր Հօր աղա»)

Մուտք 6 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)

Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)

Mr. H. Chirinian
16, rue de Cléry, Paris (2e)

Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)

Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 19ին, երեկոյեան ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արդելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Միութեան Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդ. Վարչութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15ին, այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի բնակարանը, 25, Ռիւ Արխաթիտ Պրիան, Իսի: Մէտրօ տ'Իսիէն առնել օթոպիւս 123 եւ իջնել Կառ տ'Իսի:

Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ անդամներէն ճշդապահ ըլլալ եւ սիրով կը հրաւիրուին անդամակցութիւն փափաքողները:

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20·45ին

THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro : Anvers

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵՒ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՏԸՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ: ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐՋԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ: ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ:

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Գ. Պագըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél. : 770-07-25

Մ. Անտոնեան, հեռ. 738–21–18

Փ. Թէրզեան 468–87–43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél. : 770-16-88

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 15 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.765
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.765

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՆԵՐՔԻՆ ԵՐԵՍԸ

Բ.

Ահմէտ Էմին կ'արդարացնէ Թուրք կառավարութեան ձեռք առած միջոցառումները, միայն թէ անոնք պէտք է չափաւոր ըլլային, կ'ըսէ, զինուորական անհրաժեշտութենէն դուրս պէտք չէ ելլէին: Հայ «չէթէ»ներու յարձակումները իրաւունք չեն տար եղեր պատասխանատու կառավարութեան մը, որ անմեղ հայրենակիցներու դէմ կրկնապատիկ փոխադարձութեան դիմէ:

Կը խոստովանի, որ «արեւելեան նահանգներու մէջ տարագրութեանց գործադրութիւնը ընդհանրապէս կարգ կանոնի տակ տեղի չէ ունեցած: Անհատապէս ոչ մէկ յանցանք ունեցող հազարաւոր մարդիկ ծանր յարձակումներու եւ չարչարանքներու նշաւակ եղած են: ... Զինուորական անհրաժեշտութեանց չափերը մէկդի ձգուած, այլազան զգացումներ, կիրքեր ու շահեր տիրապետած են»:

Կ'ըսէ նաեւ, որ իրենց տուներն ու ինչքերը լքելու հրաւիրուող Հայերուն երկու օր միայն պայմանաժամ տրուեր է: Շատեր լեռնային ցուրտ շրջանէն դէպի տաք անապատները ղրկուած են շատ քիչ ջուր եւ ուտելիք ունենալով իրենց հետ: Քաղաքներէն հեռացող կարաւաններու ինչքը, կեանքը եւ պատիւը պաշտպանելու համար ո՛չ մէկ միջոց ձեռք առնուեր է: Եղերական ծայրայեղութիւններ եղած են, երբ իբրեւ թէ հայ յեղափոխականներու գործ դրած ջարդէն հողինին այրող Թուրքերը վրիժառութեան դիմած են: Նոյնպէս խումբ խումբ աւարառուներ չեն ուզած փախցնել առիթը: .. «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի «չէթէ»ներն ալ ուղղակի բնաջնջումի նպատակ հետապնդած են:

Եալման կը յիշէ անունները Իզմիրի կուսակալ Րահմի եւ Քէօտահիայի միւթէսարրըֆ բանաստեղծ Ֆայիք Ալիի, որոնք մերժեր էին գործադրել կառավարութեան հրամանը Հայերու տեղահանութեան մասին:

Կաթիլ մը ջուր ովկիանոսին մէջ:

Ոճրագործ Իթթիհատի կեդրոնի անդամ եւ Գաղտնի Կազմակերպութեան պատասխանատու Տր. Պէհաէտտին Շաքիր Հայերու բնաջնջման մեղքը վրան առեր է, գիտնալով հանդերձ, որ ատիկա դէմ է ազգային եւ մարդկային օրէնքներուն...: Ուզեր է ինքզինքը զոհել երկրին ծառայելու համար: 1921ի գարնան Ջարդարարը հայ յեղափոխականի մը դնդակով շանսատակ եղաւ Պերլինի մէկ փողոցին մէջ:

Հայկական ջարդերը արձագանգ գտած ըլլալով արտաքին աշխարհի մէջ, Թուրք կառավարութիւնը պատերազմի շրջանին իսկ առիպուեր է դառնօրէն խոստովանիլ, որ «տարագրութեան գործին մէջ ամօթալի դէպքեր պատահած են»: 1917ին Քննիչ Մարմին մը կազմուեր է, իբրեւ ձեւակերպութիւն, պատասխանատուները գտնելու համար: Մէկ-երկու հոգի թեթեւ յանցանքներու համար պատիժ կրած են, «բայց ոչ ոք համարձակած է ձեռք երկարել մեծ յանցաւորներուն, որոնք ազդեցիկ մարդոց հովանաւորութեան տակ կը գտնուէին», կը գրէ Ահմէտ Էմին, թեթեւ խղճահարութեամբ:

Որքա՞ն է նահատակուած Հայերու թիւը: Ըստ իրեն, Արեւմուտքի մէջ տիրող ընդհ. կարծիքին համաձայն վեց հարիւր հազար Հայեր մահացած են տարագրութեան հետեւանքով: 1920ին կազմուած ֆրանսական վիճակագրութիւն մը կէս միլիոն կը հաշուէ եղեր Քիւրտերու յարձակմանց, հիւանդութեանց, անօթութեան եւ յոգնութեան հետեւանքով մեռած Հայերու թիւը: «Թրքական աղբիւրները այս թիւը ցոյց կուտան երկուքէն երեք հարիւր հազարի միջեւ» ըսելէ ետք, Ահմէտ Էմին կ'աւելցնէ թէ հարուստ շրջաններէ եկող կարաւաններն են միայն, որ աւարառուներու յարձակումին ենթարկուած են: Ուղղակի ջարդուածներու թիւը վեց-եօթը հազար (?) չանցնիր եղեր: Կորուստին մեծագոյն պատճառը ճամբու յոգնութիւն, անօթութիւն եւ հիւանդութիւններն են եղած:

Հայերու մասին իր յուշերու վերջին մասին մէջ հեղինակը յարձակողականի անցնելով, կը գանգատի, որ ռուսական բանակներու գրաւման օրերուն հայ չէթէներու կողմէ ջարդուած Թուրքերու մասին ոչ ոք կը խօսի: 1916ին, երբ Էրզրում գրաւուեցաւ ռուսական բանակին կողմէ, Ա. զօրաբանակի հրամանատար Զօր. Կալիվին արգիլած էր Հայերուն քաղաք մուտքը: Սակայն ռուսական յեղափոխութենէն ետք Հայերը Էրզրումը գրաւելով աւարի տուեր են քաղաքը եւ փորձած՝ բնաջնջել Թուրքերը:

Ճէմալ փաշա իր յուշերուն մէջ գրեր է.— «Պահ մը ընդունինք թէ Թուրքիոյ մէկուկէս միլիոն Հայերէն վեց հարիւր հազարը մահացան: Սակայն պէտք չէ մոռնալ, որ ռուսական յեղափոխութեան միջոցին ալ Հայերու կողմէ բնաջնջուած Թուրքերուն թիւը մէկուկէս միլիոնէն(?) աւելի է»:

Եալման ինք ալ «բաւական չափազանցուած» կը գտնէ Ճէմալ փաշայի վերագրումը: Կ'ըսէ թէ արեւելեան նահանգներու մէջ գտնուող Թուրքերու ընդհանուր թիւը մէկուկէս միլիոնէն աւելի չէր: Ասոնց ալ մէկ միլիոնը, հայ չէթէներէն վախնալով, Թրքական բանակին ետեւէն իյնալով փախած է, երբ Ռուսերը կը մօտենային: Իր հաշուով, այդ փախչող կարաւաններուն մէջէն հայ «չէթէ»ներու կողմէ սպաննուած Թուրքերուն թիւը ո՛չ թէ մէկուկէս միլիոն, այլ քառասուն հազար պէտք է ըլլայ:

Թուրք կառավարութիւնը 1916ին եւ 1918ին քարոզչական լայն հրատարակութիւններ ըրեր է՝ 1915ի դէպքերուն պատասխանատու ցոյց տալով Ռուսիայէն եկած հայ չէթէները:Այս կէտը շեշտեր է, որպէսզի Թուրքերը կատղելով հայկական նոր ջարդեր չկազմակերպեն, իբրեւ փոխվրէժ...:

Ահմէտ Էմին Հայկական Հարցի ներքին ծալքերուն մասին իր Յուշերը կը վերջացնէ յիշելով 1918 Յունիս – Յուլիսին Հայաստանի կառավարութեան կողմէ Պատուիրակութեան մը Պոլիս այցելութիւնը, որ առիթ ընծայեր է բարեկամական մթնոլորտ մը ստեղծելու Թուրքերուն եւ Հայերուն միջեւ: Իբրեւ թէ այն ատեն Հայկական Հանրապետութեան նախագահն ալ ֆրանսերէն նամակ մը գրեր է իրեն, «հին բարեկամը թշնամի չըլլար» թրքերէն ծանօթ ասացուածքը յիշելով: Պոլսոյ գրաւման տարիներուն այդ նամակը հրատարակեր է Վաքըթի մէջ, դժուարին կացութեան մատնելով հայկական կառավարութիւնը, որ ի՛նչ ըսելը չէ գիտցեր...:

Ահմէտ Էմին դաւանափոխներու հին սերունդին կը պատկանի եւ մօտէն ծանօթ է Իթթիհատի ոճիրներուն, իբրեւ ժամանակակից ու ականատես: Սակայն գինիէն գարձած քացախի կը նմանի: Չի համարձակիր ուղղակի դատապարտելու ոճրագործները, քաջ գիտնալով հանդերձ, որ Թուրքերու իսկական նպատակն էր ցեղասպանութիւնը, հայ ազգի բնաջնջումը, խպառ թաղելու համար Հայկական խնդիրը:

Ա՛յդ էր Հայկական Հարցի իսկական ներքին երեսը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿՐՆԱՅ ՖԱՆԹՈՄՆԵՐԸ ՉՏԱԼ

ԽՍՐԱՅԷԼ՝ ՄՏԱՀՈԳ

Իսրայելեան քաղաքական շրջանակները մտահոգ են եւ որոշ անհամբերութիւն ցոյց կուտան ամերիկեան օդանաւերուն համար: Ծանօթ է, որ նախագահ Նիքսըն մէկուկէս ամիս առաջ ճառի մը ընթացքին յայտարարած էր, թէ մէկ ամսէն որոշում պիտի տար Իսրայէլի յանձնուելիք «Ֆանթոմ» եւ «Սքայհոք» օդանաւերուն մասին: Արդ երկու շաբաթ անցած է ժամկէտէն եւ դեռ ոչ մէկ դրական պատասխան տրուած է Թել Ավիվի: Ընդհակառակն, շշուկներ կան այն մասին, թէ Նիքսըն հաւանաբար ձգձգէ օդանաւերու յանձնումի թուականը: Այս մտահոգութենէն թելադրուած, Թել Ավիւ որոշեց լսել կարծիքը Ուաշինկթընի իր դեսպանին, որ առջի օր Երուսաղէմ ժամանեց:

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Ուաշինկթըն կրնար թերեւս վերաքննել իր քաղաքականութիւնը Միջին Արեւելքի հարցին մէջ: Բնականաբար, Ամերիկա միշտ տրամադիր է ապահովելու Իսրայէլի զինուորական գերակշռութիւնը արաբ երկիրներու վրայ, բայց միւս կողմէ կրնայ փորձ մը կատարել «սիրաշահելու» համար Արաբները: Եւ այդ փորձը կամ քայլը հաւանաբար օդանաւերու յանձնումի թուականին ուշացումը ըլլայ, մնաց որ իրաց ներկայ կացութեան մէջ Իսրայէլ միշտ գերակշիռ դիրք մը ունի մանաւանդ օդային մարզին մէջ:

Նիւ Եորքի մէջ Զորսերը վերստին պիտի հաւաքուին՝ լուծման եղանակ մը գտնելու համար: Կը տիրէ այն կարծիքը, թէ Մոսկուա, թելադրուած արաբ կարգ մը երկիրներէ, աւելի հաշտ աչքով նկատի առնէ այս անգամ ամերիկեան ծրագիրը, անոր փոխարէն պահանջելով, որ Նիքսըն հրաժարի օդանաւեր յանձնելէ Թել Ավիվի:

Գահիրէի կիսապաշտօն թերթը՝ «Ալ Ահրամ» առջի օր լոյս ընծայեց Մոհամմէտ Հէյքէլի մէկ գրութիւնը, որով դիտել կը տրուի, թէ Մ Նահանգները աւելի լայն շահեր ունին արաբական աշխարհի մէջ: Հէյքէլ կը նկատուի Նասըրի վստահելի բանբերը, անշուշտ անպաշտօն: Աւելցնենք, որ համաձայն յօդուածագրին, արտասահմանի ամերիկեան դրամական յատկացումներուն 25 առ հարիւրը արաբական աշխարհի մէջ կատարուած են, ինչ որ պատկառելի գումար եւ շահ կը նշանակէ միաժամանակ: Այս է պատճառը, որ բազմաթիւ ամերիկացի գործատէրեր դիտել տուած են Նիքսընի իսրայելասէր քաղաքականութեան յարուցած անպատեհութիւնները:

Իսրայելեան օդանաւեր առջի օր ռմբակոծեցին Սուէզի ջրանցքի եգիպտական հակօդային թնդանօթներու վայրերը, ինչպէս նաեւ Մանսուրա քաղաքին շրջակաները: Գահիրէ կը հաղորդէ, որ օդային ռմբակոծութեան հետեւանքով Մանսուրայի մէջ սպաննուած են հինգ անձեր, իսկ վիրաւորուած են 35 հոգի:

Գահիրէի թերթերը հաղորդեցին նաեւ, թէ եգիպտացի արձակազէններ երեք օր շարունակ գտնուած են Սինայ, ուր ըսպաննած են քանի մը Իսրայելացիներ եւ քանդած 25 զրահապատ կառքեր:

Կ'ըսուի նաեւ թէ Ամերիկա Ֆանթոմները տալէ առ այժմ հրաժարած է, տրըուած ըլլալով որ Մոսկուա ընդունած կ'ըլլայ Իսրայէլի սահմաններու փոքր սրբագրութիւն մը: Եթէ այս լուրը ճիշդ է, Ուաշինկթըն կը նախընտրէ անշուշտ ինք ալ կրակին վրայ իւղ չլեցնել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՆԹԷՌԻ իրաւաբանական լսարանին մէջ տեղի ունեցաւ հանրաքուէ մը ներքին կանոնագրի գործադրութեան համար: Թէեւ քուէարկողներու թիւը մեծ չէր (հազիւ ուսանողներու թիւին կէսը) բայց եւ այնպէս քուէարկող կէսին 82 առ հարիւրը թեր քուէարկեց եւ տեսչութիւնը գոհ է: Երկուշաբթի լսարանը պիտի բացուի:

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ յաջող գործողութիւն մը գլուխ հանած է առջի օր, ձեռք դնելով վտանգաւոր ցանցի մը, մեծ մասով կազմուած նախկին Օ. Ա. Ս.ներէ: Խումբին ուղեղն էր Ժ. Ժ. Սիւզինի բազմաթիւ ձերբակալուածներու յայտարարութեանց:

ՓԱՐԻԶԻ կեդրոնը (Օփերա, Քոնքորտ) կառքերու կայքը վճարովի պիտի ըլլայ Յունիս մէկէն սկսեալ: Առաջին ժամը՝ մէկ ֆրանք, յաջորդ կէս ժամը՝ նոյնքան, առաւելագոյնը արդէն մէկուկէս ժամ է: 2200 տեղ կայ Օփերայի շուրջ:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Զօր. Պարզանիի ներկայացուցիչները ներկայ եղան «արաբեւքիւրտ» բարեկամութեան հանրաժողովի մը: Իրաքի ղեկավարը՝ Զօր. Էլ Պաքր, յայտարարած է այս առթիւ Պարզանիի մարդոց.— «Ձեր բանակը (քիւրտ) ի մօտոյ կարեւոր դեր պիտի խաղայ Պաղեստինի կռիւներուն մէջ եւ գրաւեալ միւս հողերուն վրայ»:

ԱՇԽԱՐՀԻ բնակչութիւնը տարին 60 միլիոն կ'աւելնայ: Ամէնէն շատ բնակչութիւն ունեցող երկիրներն են.— Չինաստան (730 միլիոն), Հնդկաստան (524) Խորհ. Միութիւն (238), Միացեալ Նահանգներ (201), Ինտոնեզիա (113): Աշխարհի մեծագոյն քաղաքը կը մնայ Թոքիօ (8 միլիոն 960 հազար բնակիչ 1967ին), Յետոյ՝ Նիւ Եորք (8·022·500), Շանկայ (6 միլիոն 900 հազար) եւ Մոսկուա (6 միլիոն 466 հազար):

ՔԱՄՊՈՃԻ նախագահը՝ իշխան Սիհանուք Մոսկուա մեկնեցաւ: Մտադրած է Խորհ. Միութեան միջամտութիւնը ապահովել, որպէսզի լուծուի իր երկրին մէջ ստեղծուած տագնապը: Արդարեւ Հիւսիսային Վիէթնամի ուժեր անցած են Քամպոճի սահմանը, որուն հետեւանքով տասնեակ հազարաւոր ցուցարարներ հրկիզեցին Հանոյի եւ Վիէթնամի դեսպանատուները: Միւս կողմէ, Քամպոճի կառավարութիւնը վերջնագիր մը ներկայացուց Հանոյի, որով կը պահանջէ Հիւսիսային Վիէթնամական ուժերու հեռացումը մինչեւ Մարտ 15:

ԻՏԱԼԻՈՅ տագնապը կը շարունակուի: Ծերակոյտի նախագահն է՝ Ֆանֆանի որուն յանձնուած է նոր դահլիճը կազմելը: Գլխաւոր կուսակցութիւնները ճշդած են իրենց դիրքերը: Ընկերային դեմոկրատները դէմ կը մնան որեւէ լուծումի կեդրոն-ձախ համախմբումէ մը դատ: Հանրապետականները ոչ մէկ բանի կ'ուզեն մասնակցիլ: Քրիստոնեայ – դեմոկրատները անշուշտ Ֆանֆանիի հետ են: Մարքսիստ ընկերվարականներն ալ ապահարզանի հարցը առած են իբրեւ պատրուակ, յայտարարելու համար թէ իրենք են միայն որ Պետութեան ինքնավարութիւնը կը պաշտպանեն Վատիկանի դէմ: Ճիշդ է որ ապահարզանի հարցը եւ Վատիկանի նոր միջամտութիւնները աւելի բարդացուցին արդէն բարդ տագնապը:

Հ. ՔԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ՉՐԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ա.

Մխիթարեան Միաբանութեան ամէնէն երկարակեաց միաբաններէն մէկը, Հ. Քերովբէ Վրդ. (Աղա) Չրաքեան, հարիւրամեայ պատմութիւն մը ծրարած իր արտին, բաժնուեցաւ մեզմէ յաւէտ, Փետրուար 19ի առաւօտ կանուխ, 93 տարեկան հասակին:

Նուիրական օղակ մըն էր հանգուցեալը, որ մեզ ողեւին կը շղթայէր հոգելոյս Նահապետին՝ Ալիշանի հետ. անոր օրերէն մեզի հասած նշխար մը սրբազան:

Հ. Քերովբէ Վրդ. Չրաքեան տեսած էր Ալիշանը. իր ձեռնադրութենէն ետք, շուրջ երեք տարի (1899–1901) վայելած էր մեծ Նահապետին հայրական հոգածութիւնն ու հոգեւոր առաջնորդութիւնը:

Ամէն անգամ, երբ ծերունազարդ Հ. Քերովբէ Վրդ. Չրաքեան վանքի սրահներէն յուշիկ յուշիկ քալելով կ'ուղղուէր դէպի եկեղեցի, մեզի կը թուէր թէ Ալիշանն է որ կ'անցնի մեր սենեակներուն առջեւէն, բոլորովին երկնային խոկումներու անձնատուր, անոր պէս սպիտակահեր, անոր նման աստուածարեալ:

Հ. Չրաքեան, իր ծերութեան օրերուն, արցունքով կը յիշէր Ալիշանի հետ իր յարաբերութիւնները, եւ բոլորիս Ալիշանի սրտէն կայծ մը կը փոխանցէր:

Կարծէք՝ Ալիշան կը շարունակէր ապրիլ մեր մէջ:

Ահա թէ ինչո՛ւ մեծ է մեր ցաւը, եւ այս բաժանումը չի նմանիր միւսներուն:

Արդարեւ, կեանքն ալ, զոր վարեց Հ. Քերովբէ Վրդ. Չրաքեան, կարծէք թէ համակ նմանութիւն էր Ալիշանի, որուն անուանակից ալ էր (Ալիշան՝ սուրբ աւազանէն կոչուած էր Քերովբէ): Կեանք մը՝ նուիրուած կիսով դաստիարակութեան, մնացածը՝ վանական կարեւոր պաշտօններու (խորհրդական, մատակարար, Աթոռակալ) եւ գրական բանասիրական աշխատանքներու:

Հանգուցեալը, սուրբ աւազանի անունով Յակոբ, ծնած էր 1877ի Նոյեմբեր 8ին, Պոլիս. աշակերտած է նախ Մխիթարեան վարժարանին, ուր իր ուշիմութեամբ եւ առաքինի վարքով, խկոյն գրաւած էր հոն պաշտօնավարող Հայրերուն ուշադրութիւնը: Տասներկու տարեկանին, 1889ի Հոկտ. 3ին մտած էր Ս. Ղազար, որ այդ շրջանին հրդեհուած էր Ալիշանի հոգիով: 1895ի Դեկտ. 1ին արդէն իսկ ուխտերով անդամակցած է Միաբանութեան: Աստուածաբանական ուսումները վանքին մէջ է բոլորած, բաղձահմուտ Հ. Ստեփան Սարեանի առաջնորդութեամբ, եւ 1899ի Յունուար 17ին ձեռնադրուած է արեղայ, վանքին Ընդհ. Աբբահօր Գրպծ. Կիւրեղեան Արքեպիսկոպոսի կողմէ: 1911ի Հոկտ. 8ին ստացած է վարդապետական դաւազան:

Եղած է դաստիարակ, նախ՝ վանքի աշակերտներուն, ամբողջ 26 տարի (1899–1916, 1921–27, 1930–32), ապա՝ Տեսուչ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի (1917–18 Փոմփէյ, 1932–36 Վենետիկ), հիմնադիր ու տեսուչ Աղեքսանդրիոյ վարժարանին (1936–1947):

Եղած է Միաբանութեան Ընդհ. Առաջնորդ (1916–18, 1929–35). այդ շրջաններուն վարած է նաեւ Ընդհ. Քարտուղարի պաշտօնը, փոխանորդարար. եղած է «Բազմավէպ»ի խմբագիր (1920–21), Միաբանութեան Ընդհ. Մատակարար (1923–29), եւ այդ շրջանին՝ յաճախ այցելած է Փարիզ ու մեծ դեր ունեցած է Սեւրի Մուրատեան վարժարանի հողի ու շէնքի գնման գործառնութիւններուն մէջ: Հուսկ՝ Ընդհ. Աթոռակալ եւ Առաջնորդ (1918–21, 1946–1970), Մխիթարեան Ակադեմիայի Վարիչ – Նախագահ (1948–1964):

Իր գրական բանասիրական յօդուածներու եւ ուսումնասիրութիւններու շարքը, հարիւրի չափ, «Բազմավէպ» էջերուն մէջ կ'երկարի 1898–1969. ունի նաեւ տասնեակ մը հատոր հրատարակութիւններ. իր վերջին գիրքը լոյս է տեսած 1964ին. շարունակելի յօդուած մըն ալ կը թողու «Բազմավէպ»ի մէջ (1969, թիւ 1–3):

Բազմավաստակ կեանք մը, ուրեմն, ամբողջապէս ձօնուած Միաբանութեան եւ Ազգին, գերազանց անձնանուիրումի եւ պարտաճանաչութեան դրոշմը կրելով միշտ:

Ամէնէն առաջ, տիպար դաստիարակ մըն էր Հ. Քերովբէ Վրդ. Չրաքեան: Ինք իր կեանքը յաջողած էր նախ ժամացոյցի նման լարել. եւ այդպէս կ'ուզէր որ քալէր վանքի նորընծայարանը կամ դպրոցը:

Նկարագրով գործունեայ ու դրական, որոշելուն մէջ՝ արագ ու վճռական, բացառիկօրէն կամքի տէր, կազմակերպչական ձիրքերով օժտուած, ներհուն դաստիարակ մըն էր լուսահոգին, որ գիտէր կարճ խօսքերով թափանցել սրտերու խորը, դնել այնտեղ աստուածպաշտութեան սերմեր, անոյշ ժպիտով առինքնել հոգիներ. բայց միաժամանակ խիստ էր, մանաւանդ օրակարգի ու կարգապահական հարցերու մէջ. միշտ հետամուտ կատարելին:

Մուրատ – Ռափայէլեանի տեսչութեան օրով, կազմակերպած էր փառահեղ ու մեծաշուք հանդէսներ, վարժարանի հարիւրամեակին առիթով (1936), մասնակցութեամբ պետական ու եկեղեցական, ազգային եւ օտար ամենամեծ անձնաւորութիւններու, գեղարուեստական ու գրական շքեղ արտայայտութիւններով, որուն իր մասնակցութիւնը բերած էր Գուրգէն Ալեմշահ՝ Կիլիկիա երգչախումբով:

Հանդէսներու աւարտին, հնազանդութեան ձայնը զինք կը ղրկէ Եգիպտոս, Մխիթարեան վարժարան մը բանալու՝ Աղեքսանդրիոյ մէջ: Աւետարանի հարազատ առաքեալին պէս՝ վանքէն կը մեկնի անարծաթ, եւ քիչ ժամանակի մէջ՝ կը յաջողի սիրաշահիլ եգիպտահայ գաղութին համակրանքն ու օժանդակութիւնը. նախ՝ քաղաքին մէջ, վարձքով, ապա դեղեցիկ արուարձաններէն մէկուն մէջ՝ ձեռք կը ձգէ սեփական շէնք, եւ ամբողջ տասնեմէկ տարի ողեւորութեամբ կը կառավարէ վարժարանը, որ հետզհետէ կը շէննայ, եւ նոյնքան ալ տակաւին կ'ապրի իր մեկնումէն ետք, մինչեւ գաղութին նօսրանալը:

Հ. Չրաքեան շուտով եգիպտահայ գաղութին ծանօթ եւ ամէնէն սիրելի դէմքերէն մէկը կը դառնայ: Արդէն բնատուր ձիրքն ունէր իր շուրջ խմբելու համակիրներ, բարեկամներ, որոնք դպրոցին պահապան հրեշտակները կը դառնան, ինչպէս ինք սովոր էր բսել, դպրոցին զարգացման նախանձախնդիր:

1946ի միաբանական Ընդհ. Ժողովը զինք կ'ընտրէ Ուխտիս Ընդհ. Աթոռակալ. տարի մը եւս կը մնայ Եգիպտոս, ու 1947ին վերջնականապէս կուգայ Ս. Ղազար: Ճիշդ եօթանասուն տարեկան էր: 1949ի Յունուար 17ին՝ մեծահանդէս կը տօնուի իր ձեռնադրութեան եւ կրթական ու գրական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը: Այդ ժամանակ, Միաբանութեան անդամներուն կէսէն աւելին, ներառեալ ինքն Աբբահայրը՝ Գրպծ. Սրապիոն Ուլուհոճեան եւ ծերունազարդ Հ. Ղեւոնդ Վրդ. Տայեան, ձեռնասուն աշակերտներն էին Յոբելեար Հօր: Նախկին աշակերտներու հոյլ մըն ալ, Իտալիայէն ու հեռաւոր երկիրներէ, այդ օրը փութացած էին գորովով ու երախտագիտութեամբ շրջապատել իրենց սիրելի դաստիարակը:

Այնուհետեւ ապրեցաւ ամբողջ քսանամեակ մը եւս, քաշուած՝ վանական իր աշխատանոցին մէջ, որ երբեմն սենեակն եղած էր հոգելոյս մեծ Ալիշանին: Հ. Քերովբէ Չրաքեան հոն ճգնեցաւ, աղօթեց եւ գրական արտադրութիւններու բեղուն շրջան մը բոլորեց: Իր հրատարակութիւններուն ուղիղ կէսը, այս թուականներուն է լոյս տեսած:

Երիտասարդութեան, կը կարծէին շատեր թէ շուտով կը մեռնի. տկարակազմ էր. նոյնիսկ ենթակայ թոքախտի: Բայց իր գիտակից եւ աչալուրջ հսկողութեամբ եւ զօրաւոր կամքով՝ տիրացած էր կեանքի գաղտնիքին. իր երկարակեցութիւնը՝ կրնանք ըսել թէ պտուղն է ու վարձատրութիւնը իր կանոնաւոր ու ժուժկալ կեանքին: Եւ մենք վկաներն ենք Հ. Քերովբէ Վրդ.ի այս օրինակելի վարքին:

Օրկարգի գերազանց ճշդապահութիւնը՝ իր գաղտնիքն էր. վաղայարոյց էր. երիկուններն ալ միշտ կանուխէն կ'առանձնանար սենեակը. կանոնաւորապէս կը հետեւէր վանական հասարակաց կեանքի բոլոր պարտականութիւններուն, մինչեւ ամենախոր ծերութիւն. երբեք չէր պակսեր ժամերգութիւններէն, որոնց կը բերէր իր դրական մասնակցութիւնը. տեւականօրէն կ'աշխատէր իր սենեակի առանձնութեան մէջ, կատարելով անվերջ թարգմանութիւններ կամ դիւանական անխոնջ ցանկագրումներ. տպարանային փորձերու սրբագրութիւնները բնաւ չէր մերժեր. բայց մանաւանդ կանոնաւորապէս կ'աշխատակցէր «Բազմավէպ»ին, յօդուածներով, ուսումնասիրութիւններով: Իր համբերատար զոհողութեան ու ժրաջան գրչին կը պարտինք նաեւ Հ. Վարդան Հացունիի երկու գրքերուն հրատարակութիւնը, Նորակերտ հայ Լուսինեանններ (1953) եւ Պատմութիւն Հայոց Աղօթամատոյցին (1965), որոնք նախապէս լոյս տեսան «Բազմավէպ»ի մէջ. ինք էր որ Հ. Հացունիի ձեռագիրներէն հանեց, նիւթերը դասաւորեց ու կրկին ընդօրինակեց ամբողջ, իր մարգարտանման գրով, դիւրացնելու համար տպագրական աշխատանքը:

Հանգուցեալը գեղեցիկ սովորութիւնն ալ ունէր եկած նամակներուն խկոյն պատասխանելու, օրը օրին. այսպէս, հրակայ դիւան մը կը թողու նամակագրական, նոյնպէս իր իսկ ձեռքով ու կոկիկ կերպով ցանկագրուած ու դասաւորուած:

Իր նախասիրած նիւթն էր Ս. Գիրքը. անոր ուսումնասիրութեան էր նուիրուած երիտասարդ տարիքէն ի վեր. իր բանասիրական ու մատենագրական հրատարակութիւններն ալ առաւելապէս Ս. Գրային հանդամանք կը կրեն: Պարտական ենք հոս նշել, որ միջազգային արժէքով մեծ ծառայութիւն է մատուցած հանգուցեալը, քանի որ իր հրատարակած եւ ուսումնասիրած գործերուն մեծ մասը, նախնեաց կողմէ կատարուած թարգմանութիւններ՝ յոյն կամ ասորի եկեղեցարանական գրութիւններու (Զ.էն Թ. դար), այսօր գոյութիւն չունին իրենց բնագիրներուն մէջ, կորսուած են ի սպառ, եւ այսպէս՝ հայ մատենագրութեան ճամբով է որ ի յայտ կուգան. ասոնց կարգէն էր իր վերջին անտիպ աշխատութիւնը (Դանիէլ Ասորիի՝ մեկնութիւն Սաղմոսաց), հսկայ գործ մը. պատրաստած էր յառաջաբանը եւ հրատարակած «Բազմավէպ»ի մէջ, 1966էն ասդին. իր փափաքն էր հրատարակել նաեւ ընդարձակ բնագիրը, որու ուսումնասիրութեան համար լուսանկարներ ալ հայթայթած էր արտասահմանեան գրադարաններէ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Եթէ այդ մարդը իրաւցնէ գիս այսպէս չարաչար խաբած է, գոչեց պանդոկապետը, խկոյն զինքը կը բռնեմ ու պանդոկէն դուրս կը նետեմ:

— Մի բորբոքիր եւ ջանա պաղարիւնութեամբ գործել, խորհուրդ տուաւ Թոռոս պէյ:

— Ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ:

— Նախ հասկցէք որ այդ ձեր Տիւպուան հոս իր սենեա՞կն է:

— Երկու ժամ առաջ տեսայ իր աճապարանքով ներս մտնելը եւ սենեակը երթալը եւ կարծեմ անկէ ետքը դուրս չելաւ:

— Այդ կէտը պէտք է ստուգել:

— Ատկէ դիւրին բան չկայ, դռնապանին կը հարցնեմ:

Պանդոկապետը դուրս ելաւ եւ վայրկեան մը ետքը վերադարձաւ:

— Հոս է եղեր, դուրս չէ ելած բնաւ, ըսաւ:

— Հիմա երթամ զինքը ճանչցող ոստիկանը գտնեմ եւ հոս բերեմ:

Թոռոս պէյ մեկնեցաւ եւ քառորդ ժամ ետքը վերադարձաւ Ահմէտ Չավուշին հետ:

— Ահա այն ոստիկանը, ըսաւ պանդոկապետին, որ ձեր Տիւպուա կոչուած հայ յեղափոխականը մինչեւ Իզմիր տարած է, եւ որ վերադարձին զայն հոս փողոցին մէջ տեսնելով ճանչցած է, հակառակ պեխերը ածիլած ու կերպարանքը փոխած ըլլալուն:

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց պանդոկապետը, որ չափազանց վրդոված էր բոլոր այս խրողութիւններէն եւ կը փափաքէր ժամ առաջ ազատիլ այս փորձանքէն:

— Դուն միշտ տրամադի՞ր ես այդ կեղծ Տիւպուան օթէլէդ բռնի դուրս հանելու:

— Հարկաւ, անմիջապէս:

— Ուրեմն գործը շատ կը դիւրանայ: Հիմա կ'երթանք Ահմէտ Չավուշին հետ իր դուռը կը զարնենք եւ երբ բանայ, ոստիկանը անոր իսկական անունը կու տայ եւ կը հրաւիրէ զինքը իրեն ընկերանալու:

Պանդոկապետը հաւանեցաւ այդ խորհուրդին եւ զգուշութեան համար ծառայ մըն ալ հետը առնելով, ուղղուեցաւ դէպի կեղծ Տիւպուայի սենեակը:

Պանդոկապետը զարկաւ կասկածելի ուղեւորին դուռը:

Ոչ ոք պատասխանեց:

Կրկին եւ կրկին ուժով զարկաւ, բայց ձայն հանող չեղաւ: Ուզեց դուռը բանալ: Կղպուած էր:

— Ուրեմն դուրս ելեր է, ըսաւ պանդոկապետը ծառային դառնալով:

— Անկարելի բան, պատասխանեց ծառան, մէկերնիս անպատճառ կը տեսնէինք, կամ գոնէ դռնապանը, իր տեղէն չէ շարժած... ասկէ զատ, եթէ դուրս ելլէ ինչո՞ւ դուռը կը կղպէ, միշտ բանալին վրան կը թողու, ինչպէս միւս յաճախորդները:

— Ուրեմն ի՞նչ մեկնութիւն պէտք է տալ...

— Պարզապէս կ'երեւայ որ ներսն է ու դուռը բանալ չուզեր:

— Ինծի ալ այնպէս կը թուի, ըսաւ ոստիկանը:

Կրկին զարկին դուռը եւ անունը տուին բարձրաձայն: Պատասխան չկայ:

— Պէտք է դուռը բռնի բանալ, վճռեց ոստիկանը:

— Եւ եթէ յանկարծ զինուած մեր վրայ յարձակի, ըսաւ պանդոկապետը, որ կը սկսէր վախնալ այս խորհրդաւոր դէպքերէն:

— Ատիկա հաւանական է, պատասխանեց ոստիկանը, այս հայ յեղափոխականներէն ամէն ծայրայեղութիւն կը սպասուի, մանաւանդ այս մարդէն, որ յուսահատ կացութեան մը մէջ կը գտնուի:

— Ես մէկ կողմ կը քաշուիմ, դուք ինչ որ կ'ուզէք ըրէք, վճռեց պանդոկապետը:

— Լաւ, ըսաւ ոստիկանը, ես կ'երթամ քանի մը ոստիկան կը բերեմ եւ անոնցմով գործերնիս կը տեսնենք:

Ու վազելով վար իջաւ եւ քիչ մը ետք վերադարձաւ ուրիշ երեք ընկերներով:

Ահմէտ Չավուշ նորէն հարկ համարեցաւ դուռը զարնել եւ միեւնոյն ատեն պոռաց.

— Դուռը բաց եւ անձնատուր եղիր, քեզի բան մը պիտի չընենք, հակառակ պարագային դուռը պիտի խորտակենք ու այն ատեն գործդ դէշ կ'ըլլայ:

Այդ սպառնալիքն ալ ապարդիւն մնաց:

Այն ատեն ոստիկանները ռեվոլվէրնին հանեցին ու ձեռքերնին պատրաստ բռնեցին եւ իրենցմէ մէկը ուսի զօրաւոր հարուած մը տուաւ դրան որ կոնակի վրայ բացուեցաւ:

Զորսը միասին ներս խուժեցին: Բայց ափսո՜ս, սենեակը պարապ էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(68 – Շար.)

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ՇՐՋԱՆ

«Ճէոկրաֆիքալ Մէկըզին» գիտական յուրջ հանդէսը շատ հետաքրքրական յօդուած մը հրատարակած է 1969 Դեկտեմբերի իր թիւին մէջ, Թուրքիոյ արգիլեալ շրջան (Եասագ պէօլկէ) Արարատի մասին: Հեղինակը, որ կ'ապրի Իսթանպուլի մէջ, լաւատեղեակ է Թուրքիոյ աշխարհագրութեան եւ անձնապէս տեսած եւ ուսումնասիրած է նկարագրած վայրերը — յետամնաց, ամայի, լքուած: Յօդուածին անմիջապէս կը յաջորդեն սահմանէն քիչ անդին ծաղկող Հայաստանի մասին գրուած խանդավառ էջեր: Հակադրութիւնը ցայտուն է եւ յատկանշական:

Ստորեւ կը ներկայացնենք Զարլս է. Ատելսընի աշխատութիւնը, ամփոփելով:

×

Թուրքիոյ Արեւելեան Նահանգները այցելողները այնքա՛ն հազուագիւտ են՝ որ մեր ճամբորդութիւնը պատրաստելու համար, ստիպուեցանք դիմել տասնեւիններորդ դարու ճամբորդներու նոթերուն եւ նկարագրութիւններուն:

Տիարպէքիրի երկաթուղին Քուրթալանի կայարանը կը վերջանայ: Անկէ ետք ստիպուեցանք բեռնատար ինքնաշարժով եւ մեծ դժուարութեամբ յառաջանալ վայրի լեռներու եւ կիրճերու մէջէն, մինչեւ որ հասանք Պիթլիս: Քաղաքը, ամբողջութեամբ քարակերտ՝ կ'երկարի մինչեւ փրփրացող Վանայ լիճը եւ այցելուին կը թուի ժայռակոյտի մը մէջ քանդակուած ըլլալ:

Սեւ ծովու Թուրքերը, որոնք տեղւոյն լաւագոյն նաւաղներն են, մեզ կաթնակապոյտ լիճին վրայով փոխադրեցին Վան, ուրկէ շարունակեցինք մեր ճամբան դէպի Մեծն Արարատի շրջանը: Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Խորհրդային Միութեան սահմանները իրարու կը հանդիպին մարած (կամ այդպէս կարծուած) հրաբուխին ստորոտը:

Վերջապէս հասանք Մուրատ գետի (Եփրատի օժանդակներէն մէկը) խոր հովիտը: Գետափին գունաւոր վայրի ծաղիկներ քիչ մը կը մեղմացնէին խոժոռ մթնոլորտը: Պազալտի տափակ եւ մետաղանման զանգուածներ կը փայլէին կէսօրէի արեւուն տակ, եւ սեւ քարայրներ յանկարծ իրենց կլափները կը բանային ճամբուն վրայ: Աշտարակ – ժայռեր կը ցցուէին իւրաքանչիւր քայլափոխին:

Դարեր շարունակ, անհամար բանակներ, թափառաշրջիկ ցեղեր, գաղթող բազմութիւններ անցած են այս տարօրինակ եւ պատկառազդու բարձրաւանդակէն, բայց չեն կրցած հոն հաստատուիլ, այնքա՛ն դաժան է բնութիւնը, այնքա՛ն անգութ է ձմեռը: Մարդ հոս ինքզինք միշտ զգացած է օտարամուտ եւ «այցելու» (*):

Այս է ուրեմն Արարատեան երկիրը, յիշատակուած Աստուածաշունչին մէջ. «Եւ Տապանը եօթներորդ ամսուն եօթներորդ օրը հանգչեցաւ Արարատ լերան վրայ»:

Երրայեցիները Արարատ կը կոչէին Ուրարտուի հին երկիրը, որ բաբելոնական լեզուով կը նշանակէ բարձրաւանդակ: Հսկայ լեռը խնկապէս կ'իշխէ ամբողջ շրջանին վրայ եւ տեղական ժողովուրդներուն կողմէ նկատուած է իբրեւ ստեղծագործութեան կեդրոնը: Հին աշխարհագէտներ դիտել կուտային, որ Արարատը կը գտնուի Սեւանայ, Ուրմիոյ եւ Վանայ լիճերուն կազմած եռանկիւնին ճի՛շդ կեդրոնը, Կասպից եւ Սեւ ծովերուն ճի՛շդ մէջտեղը, Միջերկրականէն, Կարմիր ծովէն եւ Պարսկական ծոցէն հաւասար հեռաւորութեան վրայ:

ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ

Լերան լանջին ապրողները շաբաթը անգամ մը կը հաւաքուին բաց շուկան եւ առուծախէն ետք կը վերադառնան դիտելով կամ մասնակցելով ըմբշամարտութեան մրցումներուն: Մշակներ, ձիաւորներ, հպարտ հողատէր աղաներ, ձեռքերնին համրիչ, գունաւոր եւ երկար հագուած դիւղացի կիներ, բոլորն ալ փողոցն են, բարձրաձայն կը խօսին, մինչեւ որ միւէզինը զանոնք մզկիթ հրաւիրէ:

Վիլայէթին քաղաքական իշխանութեան պետը վալին է, ԱԿՐԸի (Արարատի թրքական անունը) կառավարիչը — Պայ Թուրկութ Քիլիճէր: Անձնապէս մեզի ընկերացաւ Իսհաք փաշայի պալատը, Իրանեան սահմանին վրայ: Զինուորական փոքր կառախումբով մը Ակըրէն ելանք վալիին հետ, եւ ամբողջ ճամբու ընթացքին արժանացանք զինուորներու բարեւներուն:

— Մենք հոս միայն երկու եղանակ ունինք, բացատրեց կառավարիչը: Երկար եւ գեղեցիկ գարուն մը եւ յետոյ դաժան ձմեռը:

Յուլիս էր եւ իսկապէս գեղեցիկ գարնան մէջն էինք տակաւին: Դաշտերը — անմշակ — ծածկուած էին հազարաւոր ծաղիկներով:

Վերջապէս հասանք Տօկուպայազիտ: Քառակուսի փոքր շէնքեր, պղնձագործներ, ձիերու թամբ եւ էշերու համետ շինողներ, երկաթագործներ, ճէպապճիներ... Գիւղէ մը հազիւ աւելի մեծ աւան մը, որ սակայն վրադ աւելի կ'ազդէ, քան Լոնտոնը կամ Հռոմը: Որովհետեւ հո՛ն է Արարատ լեռը: Խլացնող ձայնի մը պէս ան կ'իշխէ բոլոր զգայարանքներուդ վրայ:

Երբ հասանք, լերան գլուխը ծածկուած էր մութ ամպերով: Վալին կատակեց.

— Մեր լեռը շատ ամչկոտ է, դէմքը կը ծածկէ...

Արարատի անցքը «մետաքսի ճամբուն» (իփէք եօլու) կարեւոր հանգրուաններէն մէկն էր, արեւելեան հարուստ եւ հեռաւոր երկիրներուն դուռը: Քրիստոսէ մօտ հազար տարի առաջ անոր վրայ հսկող բերդին աւերակները տակաւին կանգուն են: Շատ աւելի վերջը, 1784ին, երբ օսմանեան դրօշը ծածանեցաւ ամբողջ Միջին Արեւելքի վրայ, Սուլթանին զօրավարներէն Իսհաք փաշան փառաւոր պալատ մը շինել տուաւ այդտեղ վարդագոյն քարերով, եւ դարձաւ շրջանին տէրը: Ժամանակ մը Պարսիկները, յետոյ Ռուսերը մէկ-երկու անգամ գրաւեցին զայն: Հիմա անրնակ է, փոնչող հովը եւ ձմեռուան ձիւնը իրական տէրերն են անծանօթ հարէմլըքին:

ԱՐԱՐԱՏ ԵՒ... ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱ

Տօկուպայազիտ վերադառնալէ ետք, Քայմաքամը եւ ոստիկան – զօրաց հրամանատարը մեզ հրաւիրեցին քաղաքին սինեման: Օդը ցրտած էր եւ հրաւէրը անմիջապէս ընդունեցանք, խորհելով որ երթալիք տեղերնիս անշուշտ տաք կ'ըլլար: Բայց սինեման... բացօթեայ էր: Ստիպուած վերարկու մը փոխ առի հրամանատարէն եւ կծկուեցայ մեքենայի խցիկին քով, հովէն պաշտպանուելու համար: Տօկուպայազիտի ամբողջ ժողովուրդը եւ տակաւին լեռներէն իջած գիւղացիներ նստած էին մեր առջեւ եւ բարձրաձայն կը բողոքէին չարժապատկերի հերոսուհիին վիճակուած դժբախտութեանց դէմ:

Պանդոկ չկար, որով գիշերը անցուցինք քարաֆոլին մէջ: Երկար ժամանակ արթուն մնացի եւ դիտեցի Արարատ լեռը:

(Հեղինակը կը մէջբերէ Լինչի — 19րդ դարու աշխարհագէտ — կարծիքները եւ կը պատմէ Նոյ նահապետի այգիին տեղը կառուցուած Ակոռիի կործանումը):

Թրքական բանակային կարաւանի ընկերացող ճիփով մը հեռացանք Տօկուպայազիտէն: Հոն, մեր ետեւը մնացած էր փաշային վարդագոյն պալատը եւ խեղճ նոր աւանը: Կամաց կամաց կ'իջնէինք դէպի Իգտիրի բամպակի դաշտերը: Բայց միշտ ներկայ էր վեհապանծ Արարատը, երբ երկիրներու ուշադրութիւնը իր վրայ կեդրոնացուցած Նոյեան Տապանի լեռը:

Հայացուց՝ ՆՈՐԱՅՐ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ

(*) Հա՛յը միայն «օտարամուտ» չէ Արարատեան հողին վրայ, ո՛չ ալ փաղանցուկ «այցելու»...:

ՅԱՋՈՂ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կապոյտ Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը, առաւելաբար կազմուած երիտասարդ Հայուհիներէ, գեղեցիկ գաղափարն էր ունեցած ճաշ-պարահանդէս մը սարքելու Փետրուար 21ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի «Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ» սրահին մէջ: Մեր երիտասարդ ընկերուհիները, որոնք ժամանակէ մը ի վեր եկած են փոխարինելու հիները, իրենց մայրերը, յաջողած էին սրահը լեցնել ծայրէ ի ծայր, շնորհիւ իրենց եռանդոտ աշխատանքին: Բնականաբար ներկաները եկած էին նաեւ քաջալերելու մօտ երիտասարդ խաչուհիներու հանրանուէր տրամադրութիւնը:

Մասնաճիւղի երէց ընկերուհիներէն Տիկին Ա. Յովսէփեանի վիճակուեցաւ արտասանելու երեկոյթին բացման խօսքը: Ընկերուհին գոհունակութիւն յայտնեց պարզուած երեւոյթին համար եւ կոչ ուղղեց նորահասներուն՝ շարունակել միութեան ազգօգուտ եւ բարօգուտ գործը շրջանին մէջ:

Ուղղուած կոչին պատասխանեց վարչութեան քարտուղարուհին՝ Տիկին Շաքէ Կիրակոսեան շեշտելով, թէ իրենց պարտականութիւնն է շարունակել տասնամեակներու գեղեցիկ եւ օրինակելի գործը՝ ի շահ մեր ղաղութին:

Օրուան շնորհալի խօսնակը՝ ընկերուհի Շաքէ Պէնկեան յաջորդաբար բեմ հրաւիրեց երգիչներ եւ արտասանողներ:

Այսպէս, յաջորդաբար բեմ ելան Պ. Պետիկեան (երգ), Ե. Սերոբեան (արտասանութիւն), Տիկին Ժ. Սրապեան (երգ), Տիկին Ս. Պօղոսեան (երգ), Ա. Գարայեան եւ Զ. Զատիկեան (արտասանութիւն) եւ, վերջապէս Ս. Պօղոսեան, որ այս անգամ իր ձայնին հմայքին տակ պահեց ներկաները:

Տէտէեան եւ Սեդեան իրենց նուագով ընկերացան Պետիկեանի գեղեցիկ երգերուն, իսկ Օր. Ա. Պաղրճեան նուագով ներկայացուց հայկական առհմիկ պարեր:

Գեղարուեստական բաժնի ընթացքին խօսք առաւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ վարդապետը, որ գնահատանքով արտայայտուեցաւ Կապոյտ Խաչի կրթական, բարեսիրական գործունէութեան մասին:

Հրապարակ հանուած վիճակահանութեան առմսերը շուտով սպառեցան՝ կոկիկ գումար մը ապահովելով կազմակերպիչներուն:

Երեկոյթը շարունակուեցաւ պարով:

Գնահատելի երեկոյթ մըն էր Կապոյտ Խաչի Իսիի ձեռնարկը, որուն յաջողութեան համար ջանք չէին խնայած մեր երիտասարդ եւ երէց խաչուհիները:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Կանչէ զինքը. Ալիօշա, ըսաւ պառաւ կոմսուհին:

Վրոնսքի քարափին վրայ իջաւ եւ կանչեց.

— Օպլոնսքի, հոս եկուր...

Բայց Աննա Քարենինա չսպասեց, եւ եղբայրը նշմարելով վակոնէն դուրս ելաւ հաստատ ու թեթեւ քայլով մը:

Եղբայրը իրեն մօտենալուն պէս, մանկամարդ կինը ձախ բազուկը անոր վզին շուրջը անցուց, ուժգնօրէն դէպի իրեն քաշեց եւ բոլոր ուժովը համբուրեց: Այս շարժումին շնորհը Վրոնսքիի աչքին զարկաւ. պայն աչքէն չէր հեռացներ եւ կը ժպտէր առանց գիտնալու թէ ինչո՞ւ համար:

Յիշեց որ մայրը իրեն կը սպասէր եւ վակոն մտաւ:

— Շատ գեղեցիկ է, այնպէս չէ՞, հարցուց կոմսուհին: Ամուսինը զայն ինծի վստահեցաւ եւ իրմէ շատ գոհ մնացի: Մինչեւ հոս խօսակցեցանք...: Լաւ ուրեմն, իսկ դո՞ւն, կ'ըսեն որ սիրահարած ես. աւելի աղէկ, սիրելիս, աւելի աղէկ:

— Ձեմ գիտեր, մայրիկ, թէ ի՞նչ բանի կ'ակնարկէք, ըսաւ որդին պաղութեամբ:

— Մայրիկ, երթա՛նք, աւելցուց բոպէ մը ետք:

Աննա Քարենինա վակոն մտաւ կոմսուհիին մնաս բարով ըսելու:

— Լաւ ուրեմն, կոմսուհի, ձեր զաւակը գտաք, ես ալ եղբայրս գտայ, ըսաւ զուարթօրէն: Յետոյ բոլոր պատմութիւններուս մթերքը սպառեցի, ալ հատ մը չմնաց...:

— Ձեզի հետ կրնամ աշխարհի շրջանը ընել առանց նեղանալու, ըսաւ կոմսուհին Աննա Քարենինայի ձեռքէն բռնելով: Դուք այն հրապուրիչ կիներէն մէկն էք, որուն նայիլը այնքան հաճելի է որքան իրեն մտիկ ընելը: Գալով ձեր զաւկին, իր մասին անհոգ եղէք, անկարելի է իրարմէ երբեմն չբաժնուիլ:

— Տիկինը ութ տարեկան մանչ մը ունի, շարունակեց կոմսուհին խօսքը իր տղուն ուղղելով, առաջին անգամն է որ անկէ կը բաժնուի եւ ասոր համար մտատանջութեան մէջ է:

Աննա Քարենինա անշարժ կը մնար, չփի-չիտակ, ու իր աչքերը կը ժպտէին:

— Այո, ըսաւ, մինչեւ ետքը կոմսուհին իր զաւկին, ես ալ իմինիս վրայ խօսեցանք:

Եւ կրկին քաղցր ժպիտ մը որ այս անգամ Վրոնսքիի կ'ուղղուէր, իր դէմքը լուսաւորեց:

— Եւ դուք ալ, տիկին, շուտով ձանձրացաք այդ խօսքերէն, ըսաւ երիտասարդը:

Բայց յայտնապէս կ'երեւար որ մանկամարդ կինը չէր ուզեր խօսակցութիւնը այս ձեւով շարունակել եւ Վրոնսքիի մօտը դառնալով ըսաւ.

— Ցտեսութիւն, կոմսուհի, ձեր ընկերակցութենէն շնորհակալ եմ, օրը շատ շուտ անցաւ միասին:

— Մնաք բարով, սիրելի բարեկամուհի...: Թոյլ տուէք ինծ համբուրելու ձեր գեղեցիկ երեսը: Իմ պառաւ կնոջ անկեղծութեամբս կ'ըսեմ որ պարզապէս սիրահարած եմ ձեզի:

Թէեւ այս խօսքը կաղապարուած խօսք մըն էր, սակայն Տիկին Քարենինա անկեղծօրէն հաւատաց ու անկէ հաճոյք զգաց:

Կարմրեցաւ, թեթեւ մը ծռեցաւ, եւ իր այտը ներկայացուց կոմսուհիին շրթունքներուն, յետոյ ձեռքը երկարեց Վրոնսքիի միշտ նոյն ժպիտով որ շրթներէն աչքերուն կը թռչէր:

Վրոնսքի սեղմեց փոքրիկ ձեռքը եւ հմայուեցաւ այն կորովի ու անկեղծ սեղմումէն որով Աննա Քարենինա իրեն պատասխանեց:

Մանկամարդ կինը դուրս ելաւ այն արագ քնացքով որ զարմանալի թեթեւութեամբ կը կրէր իր բաւական գիրուկ անձը:

— Ճշմարտապէս հիանալի է, ըսաւ կոմսուհին:

Վրոնսքի ալ նոյն կարծիքէն էր: Աչքով հետեւեցաւ մինչեւ որ իր շնորհալի դէմքը անյայտ եղաւ: Դռնէն տեսաւ անոր Օպլոնսքիի մօտենալը, թեւը մտնելը ու խօսակցութեան մը սկսիլը որ ակներեւ կերպով իր վրայ չէր:

Վրոնսքի անկէ դժգոհութիւն մը զգաց:

— Աղէ՞կ էք, մայրիկ կրկնեց:

— Շատ աղէկ:

— Ահաւասիկ Լաւրանթին, ըսաւ երիտասարդը, հիմա կրնանք իջնել, եթէ կ'ուզէք:

Ծեր սեղանայարդարը որ կոմսուհիին կ'ընկերանար, եկաւ իմացնելու թէ ամէն ինչ պատրաստ էր:

— Կրնանք երթալ, մայրիկ, բազմութիւնը ցրուեցաւ:

Սենեկապանուհին փոքրիկ շունը եւ ճամբու պայուսակը առաւ: Սեղանայարդարը եւ բեռնակիր մը միւս ծրարները առին: Վրոնսքի թեւը մօրը ներկայացուց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մրնուշ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գարայեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնով մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՂԱՃԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ
(Ուրփացի)

մահուան առթիւ:

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի գոյացած գումարը (220 Ֆր.), Պր. Զատիկ Զատիկեանի միջոցով կը յանձնուի Հալէպի Հայ Ծերանոցին:

×

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Թադէոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Զպուքճեան եւ զաւակները (Պէյրութ) եւ համայն ընտանեկան պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով, հեռաձայնով, նամակով, եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Նոյն առիթով, շնորհակալութիւն նաեւ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի, քահանայից դասուն, Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան եւ Կրթական Մարմնոյ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեանի, Տէր եւ Տիկին Մ. Թադէոսեանի, ընկերուհի Մ. Տէր-Յակոբեանի, Տէր եւ Տիկին Վ. Տէր-Յակոբեանի, Փողհարեան, Տէր-Պետրոսեան ընտանիքներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

Մարիամ Թադէոսեանի

մահուան տխուր առթիւ:

Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկին Հօթօյեանէ 25 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զ. Տէր-Պետրոսեանէ 20, Տէր եւ Տիկին Ս. Փողհարեանէ 50, մասնաճիւղին եւ 50 Ֆր. Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան շինութեան:

Մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. բարեսէր ընտանիքէ մը:

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԸ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ
կը կատարէ Երկուշաբթի, Մարտ 16ին, ժամը 20.45ին
THEATRE DE L'ATELIER, Place Charles Dullin (Dancourt) — Métro: Anvers
կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝ 4 արար

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱՆԴԻՍՏԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Հեղինակ՝ Վ. ԳԱԹԱՅԵՒ, Հայացուց՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին.— ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԽԸՇԸՇԵԱՆ - ԼԱ ՇԱՍԱՆԵԸ, ԼԻԽՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ: ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ, ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ: ՄԱԿԻ ԽԱՐԵԱՆ:

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու գին՝ 25, 20, 15, 10 եւ 5 փրանք
Դիմել՝ Գ. Պագըրճեան 35, Rue de Trévise — Tél.: 770-07-25
Մ. Անտոնեան, հեռ. 738-21-18
Փ. Թէրզեան 468-87-43, Մասիս 21, Rue Saulnier — Tél.: 770-16-88

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մարտ 21, երեկոյեան 8,30ին Վալանսի Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ (Թէաթր - Մունիսիփալ)

Կը մասնակցի Լիոնի ԱՐԾԻՒ պարախումբը: Երգ՝ Օր. ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Հայկ. պարեր ու երգեր եւ զաւեշտ մը՝ «Շատախօս Սափրիչը»

ՄՈՒՏՔ 5 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ Երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ - ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ:

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 Ֆր.: Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ:

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ:

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով.— Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեքշաբթի, Մարտ 17, ժամը 20,45ին
CINEMA «LE DAUPHIN»
65, Rue Lafayette — Métro Cadet

Հայկական ֆիլմերու ցուցադրութիւն
Ա. ՄԱՍ 1) Երդ Թեւերի վրայ
2) Հայաստանն այսօր
Բ. ՄԱՍ
ԿԱՐԻՆԷ
(Չուհաճեանի ծանօթ օփերէթը՝ «Լէպլէպիճի Հօր Հօր աղա»)

Մուտք 6 փրանք

Տոմսերը կը ծախուին՝
Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
16, rue de Cléry, Paris (2e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.— Լիւքսանպուրկ - Գերմանիա
Հռենոսի ափերը

3 ՕՐ, ՄԱՐՏ 28էն 30, լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ, Շաբաթ Մարտ 28, վերադարձ Երկուշաբթի Մարտ 30:

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ ժամը 7.15ին մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.30ին Կառ Տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւրվէօր: Մեկնում 7.45ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ-Մենեհուլտ, Վերտէօն, Լոք եւ Լիւքսանպուրկ: Այցելութիւն քաղաքին, (ճաշը ճամբու ընթացքին), ճամբորդութեան շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Թրիէ (Գերմանիա): Ընթրիք եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ.— Մեկնում դէպի Պինկէն, ուր գեղեցիկ զբօսանաւով մը Հռենոսի վրայ՝ հիանալի բնանկարը, հէքեաթային Լօրըլայը եւն. եւն.:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտը՝ ազատ: Յետմիջօրէին ճաշը պանդոկը եւ վերադարձ Փարիզ նոյն ճամբով: Ժամանում Կառ Տիւ Նոռ ժամը 21ի ատենները:

Մասնակցութիւն՝ 195 փրանք, կանխավճար 50 փրանք: Մնացեալը վճարել Մարտ 23ին:

×

Բ.— ԱՒՍՏՐԻԱ ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ

780 մեթր բարձրութիւն: Դահուկի համար զմայլելի վայրեր:

Առաջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը տեսարանով լճին վրայ:

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Մարտ 23 (Ծաղկազարդ), ժամը 22.30ին Աուսթերլից - Էքսփրէսով, հաւաքուիլ՝ Կառ Տը լ'Էսթ, մեծ գիծերու մուտքին հոլին մէջ աջ կողմը, ժամը 21-ին: Ժամանում Զել Ամ Զէ, Երկուշաբթի ժամը 14ին:

Վերադարձ՝ Ապրիլ 4ին եւ ժամանում յաջորդ օրը ժամը 7.25ին՝ Փարիզ:

Մասնակցութիւն՝ 455 Ֆր.

(15 օր Փարիզէն Փարիզ մէջն ըլլալով կառախումբով ճամբորդութիւնը):

Սահմանափակ տեղեր:

Կանխավճար 100 Ֆր.: Մնացեալը Մարտ 12ին:

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Մարտ 10

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél.: 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

ԴԱՇՆԱԿԻ

ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ

Ձայնագրութեան (Solfège), ԴԱՇՆԱԿԻ, ներդաշնակութեան (Harmonie) եւ Contrepoint-ի դասեր՝

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

diplômé de l'Ecole Normale de Paris et César Franck

սկսնակներու եւ աւելի յառաջացածներու համար դիմել՝ երաժիշտին.—
Redoute des Petits Quarreaux
(Grand Ensemble)
App. 294, 94 - Alfortville

Շաբաթ օրերը ժամը 15էն սկսեալ եւ երեկոները, ի բաց առեալ Ուրբաթէն, ժամը 20էն ետք:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 19ին, երեկոյեան ժամը 20,30ին, 77 Rue Lafayette:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արդեւք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ զրաւոր դրկելով իրենց քուէները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Թատերական ներկայացում կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուաքոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 3ին:

×

Վասպուրականի Հերոսամարտի 55րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 3ի Կիրակի կէսօրէ ետք: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 26-ին, Կիրակի:

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՐՏ

MARDI 17 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.766

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.766

ԿՈՆԴԱԿ

ՎԱԶԳԷՆ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՅՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԲՈՅ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍԱՒԱՆԴ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈ՛ՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻ՛ՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Տ. Տ. ԽՈՐԵՆԱՅ ԱՌԱՋՆՈՅ, ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱՅՈՑ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Տ. ԵՂԻՇԷԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱՅՈՑ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ Տ. ՇՆՈՐՀՔԱՅ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ, ՀԱՄՕՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ, ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ԵՒ ՍԱՐԿԱՒԱԳԱՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԷԻՑ ԵՒ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

«Զայնու ժամանակաւ բազում էին երեւելի վարդապետք յէջմիածին, քաջաբանք, բանաստեղծք աստուածային գրոց, քաջք գիտունք եւ իմաստք, յորոց մի է եւ Առաքել վարդապետն վկայասան»:

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԼԵՀԱՑԻ

Ցեղենք անցեալը, արդար գնահատելու համար մեր ներկան, եւ յստակ տեսնելու համար ուղիղ ճանապարհը ապագային:

Հազարազանդ Անիի անկումէն եւ Կիլիկեան Հայոց Թագաւորութեան կործանումէն յետոյ, հայ ժողովուրդը ապրեցաւ իր պատմութեան ամենամռայլ դարերը: Տասնեւեօթներորդ դարու սեմին, ան արդէն իր հողեվարքը կ'ապրէր, մարմնապէս՝ արիւնաքամ, հոգեպէս՝ ինքնակորոյս, իմացապէս՝ խաւարի մէջ ընկղմած: Հոգեվարքի մէջ էր նաեւ Հայաստանեայց Եկեղեցին: Հայաստանը ամբողջ, աշխարհ մըն էր աւերակներու եւ փլած հողիներու, յուսահատութեան ծանր կապարի տակ կքած: Հայը կորսնցուցած էր զգացումը՝ իր ազգութեան, իր քաղաքակրթութեան: Մոռցուած էին գիր ու գրականութիւն: Հանգած էր ոգին Հայոց Պատմութեան: Իսկ վերջին հարուածը եկեր էր իջեցնելու, մեր անտէր ու թշուառ ժողովուրդի գլխուն, Շահաբբասեան բռնագաղթը, երբ տասնեակ հազարաւոր հայ ընտանիքներ քշուեցան դէպի հեռաւոր ափերը Պարսից երկրին: Կը թուէր թէ տասնեւեօթներորդ դարը տապանաքարը պիտի դնէ Հայոց Պատմութեան:

Ահա այդպիսի դաժան դարու մը սեմին, այդպիսի ողբերգական մէկ պահուն, մեր պատմութիւնը կ'արձանագրէ ոգեկան ուժերու անհաւատալի ու զարմանալի զարթօնքի մը փայլատակումը: Հայոց աշխարհի քաոսին մէջ, շարժիլ կը սկսի լոյսի մը ճառագայթը:

Վանքերու խուլ անկիւններէն, դարերու մոխիրը թօթափած, տեսիլք ունեցող հայ վանականներ, կը բարձրացնեն իրենց ճակատները դէպի երկինք, կը սթափին ցեղին մահուան քունէն, կը զգան հոգեվարքը եկեղեցիին ու ազգին, ու կը տեսնեն ճանապարհը փրկութեան: Այդ օրերուն տակաւին կարելի չէր մտածել իսկ ազգային ազատագրական շարժումի մը մասին, բայց փրկարար լոյսը կը սկսի ճամբայ բանալ՝ կրօնական զարթօնքի եւ ազգային զգլուեան ուղիով:

Այդ հոգեւոր ու ազգային զարթօնքի առաջին դրօշակակիրները կը հանդիսանան հոյլ մը ուխտեալ վանականներ, որոնք հիմը դրին Սիւնեաց մեծ անապատին, Տաթեւի վանքին մօտ, ԺԷ. դարու սկիզբներուն: Խարխլած հին վանքերը վերանորոգելու, դպրանոցներ բանալու եւ «Հայոց ազգը լուսաւորելու» շարժումը, տակաւ գետին կը գտնէ ու կը տարածուի: Ու շուտով, շարժումին կեդրոնը կը դառնայ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին: Նոր ճառագայթումով կը զարթի Հայոց քրիստոնէական ոգին, կը սկսի տարածուիլ հայ գիրն ու գրականութիւնը, կը հիմնուին բազմաթիւ դպրանոցներ, կը զարթնի Հայոց ազգային արժանապատուութեան զգացումը եւ պատմութեան ոգին: Մտրուկ դարձած, յօշոտուած ու յուսալքուած Հայը կը սկսի ճանչնալ ու զգալ ինքնութիւնը եւ ազատութիւնը իր հոգիին:

Հայ վերածնունդի այս շարժման կարեւոր դէմքերէն ու գերակատարներէն մին կը հանդիսանայ Առաքել Վրդ. Դաւրիժեցին, միաբանը Սուրբ Էջմիածնի, աշակերտը շինարար Փիլիպպոս կաթողիկոսին, որուն հրամանաւ գրի կ'առնէ իր յայտնի պատմագրութիւնը՝ «Պատմութիւն Առաքել Դաւրիժեցւոյ, սակս դիպուածոց Հայաստանեայց ի գաւառէն Արարատայ եւ մասին Գողթան գաւառի», զոր կ'աւարտէ 1662 թուականին, Յակոբ կաթողիկոսի օրով: Առաքել վարդապետ, այդ բախտորոշ տարիներուն, Ս. Էջմիածնի հաւատաւոր ու հայրենասէր հոգեւորականներու առաջին շարքին վրայ կը գտնուի՝ իբրեւ եկեղեցւոյ լուսամիտ ծառայ եւ քաջասիրտ քարոզիչ, իբրեւ ուսուցիչ եւ գրող, իբրեւ հաւատարիմ ու ժրաջան գործակից Հայոց հայրապետներուն: Զինուորեալ վարդապետը պատուով կը կատարէ իր պարտքը նաեւ իբրեւ Հայրապետական Նուիրակ դէպի Յունաստան, Իսպահան, Ամասիա, Սեբաստիա, Ուռհա, Հալէպ եւ Երուսաղէմ, ամենուրեք ցիրուցան Հայութեան տանելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնութիւնը եւ հայրենիքի հայ հոգեւոր զարթօնքի աւետիսը, ապահովելով միաժամանակ, պանդուխտ Հայութեան նիւթական օգնութիւնը Ս. Էջմիածնի պայծառութեան եւ Հայաստանի վանքերու շինութեան ի խնդիր:

Դաւրիժեցի վարդապետը իր ամբողջ կեանքով ու գործունէութեամբ, համակ ներշնչում է, համակ նուիրում, անդուլ աշխատանք, անսակարկ ծառայութիւն, եւ մարմնացումը իր ժամանակի Հայոց վերածնած քրիստոնէական հաւատքին եւ պայծառ հայրենասիրութեան: Ճշմարտապէս առաքելատիպ հայ հոգեւորականն է, Սուրբ Էջմիածնի պաշտամունքով ոգեշնչուած: Այսօր ալ երեք հարիւր տարիներու բարձունքէն, աստուածասէր ու հայրենանուէր վարդապետը կը պատգամէ մեզի ամէնուս՝ «ի վերայ Աջոյն եւ Սրբոյ Էջմիածնի ամենայն ազգն Հայոց կապեալ կան»:

Օրհնութի՛ւն եւ լո՛յս Դաւրիժեցի Առաքել վարդապետի սուրբ յիշատակին:

Այսու մեր Կոնդակով կ'առաջադրենք ու կը պատուիրենք, որպէսզի Հայաստանեայց բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան արարողութիւններ կատարուին Առաքել վարդապետի յիշատակին, անոր մահուան երեքհարիւրամեակին առթիւ, յառաջիկայ Մայիս ամսուան ընթացքին եւ կենդանի խօսքով ու հրատարակութիւններով ընդգծուին կեանքն ու վաստակը Մայր Աթոռիս վաստակաշատ միաբանին:

«Յիշեցէք զառաջնորդս ձեր որ խօսեցան ձեզ զբանն Աստուծոյ. հայեցեալ յելս գնացից նոցա նմանողք եղերուք հաւատոցն» (Եբր. ԺԳ. 7): Ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Ծայր. Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Տուաւ Կոնդակս ի 21-ն Յունուարի 1970 փրկչական ամի, եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԺԹ, ի Մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի ՀՄՐ. 673

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ ընդհ. խորհրդատուներու ընտրութեան Բ. շրջանը: Այս քուէարկութիւնը եկաւ պարզապէս հաստատելու առաջին քուէարկութեան պատկերը:

Այս ընտրութիւնները կը շահին կոլիստները եւ համայնավարները:

Կիրակի օրուան համար 649 աթոռ կը մնար եւ ինչպէս ըսինք քիչ մը եւս ամրապնդուեցաւ համայնավարներու եւ կոլիստներու դիրքը: Ընդհանուր ձեւով համայնավարները 19 աթոռ կը շահին եւ կը նահանջեն փարիզեան շրջանին մէջ (Վալ տը Մառն, Իվըլին, Օ տը Սէն) ինչ որ կը նշանակէ թէ այլեւս մեծամասնութիւն չեն ընդհանուր խորհուրդին մէջ: Իւ. Տէ. Ռ.ը 33 աթոռ կը շահի: Ոչ-համայնավար ձախը զգալի կորուստներ կ'արձանագրէ.— Ընկերվարական՝ 12 եւ զանազան ձախ՝ 31: Կեդրոնի այն թեկնածուները, որոնք ընդդիմադիր են 16 աթոռ կը կորսնցնեն: Պարտուած անձնաւորութեանց կարգին են՝ Սանկինէթի եւ Քլոտիուս Փըթի:

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Փարիզեան օրաթերթերու լրագրողները գործադուլի որոշում տուին 24 ժամուան համար, Երկուշաբթի Մարտ 16ին եւ լոյս չտեսան բոլոր օրաթերթերը (բացի Նիւ Եորք Հէրըլտէ եւ... Յառաջէ): Գործադուլը պարտադիր չէր: Այսինքն Գիրքի Բանուորներու սենտիքան կը հրահանգէր մամուլի տպարաններու աշխատաւորներուն որ իրենց գործին գլուխը գտնուին եւ թերթը լոյս ընծայեն եթէ իրենց ձեռագիր տուողներն են իրենց սովորական խմբագիրներն են:

Լրագրողները կը պահանջեն հինգ օր աշխատիլ (վեցի տեղ) եւ 17 առ հարիւր յաւելում ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ բաներ: Իւմանիթէի լրագրողները կը յայտարարէին թէ ոչ մէկ խնդիր ունին, ինչ կը վերաբերի իրենց, տնօրէնութեան հետ բայց կը միանան շարժումին ի նշան համախոհութեան:

ՀԱՅԿ. ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԷՆ կը հեռագրեն թէ Մարտ 14ին տեղւոյն Գեղարուեստից Թանգարանին մէջ մեծ հանդիսութեամբ եւ պաշտօնական հիւրերու ներկայութեան տեղի ունեցած է հայ միջնադարեան ճարտարապետութեան նուիրուած ցուցահանդէսը: Ձեռնարկը կազմակերպուած էր Հայ Կեդրոնի մշակութային յանձնախումբին կողմէ, գործակցութեամբ Իտալահայ Մշակութային Միութեան:

Բացման հանդիսութեանց պաշտօնապէս հրաւիրուած էր նաեւ Միլանոյի Ճարտարապետութեան համալսարանի հայկական բաժնի վարիչ՝ ճարտարապետ Ալփաձօ Նովէլլօ, որ յաջորդական երեք դասախօսութիւններ պիտի տայ Հայկ. ճարտարապետութեան մասին: Պուէնոս - Այրէսէն ցուցահանդէսը պիտի փոխադրուի Քորտոպա եւ անկէ՝ Պրազիլի Սան-Փաուլօ եւ Ուրուկէյի Մոնթէվիտէօ քաղաքները, ուր ստուար Հայութիւն կայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ նախկին Ներքին նախարարը սպաննուեցաւ: Փոլիքարփոս Ղէօրկաճեսի դիակը գտնուեցաւ ինքնաշարժի մը մէջ, Նիկոսիոյ մօտերը: Մակարիոս Արք.ի դէմ կատարուած մահափորձին առիթով ձերբակալուած էին իր թիկնապահները եւ ոստիկանութիւնը ապարդիւն խուզարկութիւն մը կատարած է նախկին նախարարին տանը մէջ: Առջի օր ոստիկանութիւնը արգիլեց անոր մեկնիլ Պէյրութ: Ղէօրկաճես «Էնոսիս»ի կողմնակից էր: 39 տարեկան էր:

ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՆԵՐԸ երկու առիթներով յարձակումներ գործեցին Սուրիոյ սահմաններէն ներս: Առաջին յարձակումին յառաջացան 55 մղոն եւ ռմբակոծեցին զինուորական բանակավայր մը: Դամասկոս հաղորդեց հինգ սուրիացի զինուորներու սպանութիւնը եւ 14 հոգիի վիրաւորուիլը:

ԿՈՍԻԳԻՆ Նիքսընի ուղղուած գրութեամբ մը պահանջեց այս վերջինէն, որ Ամերիկա չռմբակոծէ Լաոսի մէջ զրտնուող շրջաններ եւ դադրի զինուորապէս միջամտելէ Լաոսի ներքին խնդիրներուն: Նիքսըն կոչ ուղղած էր շահագրգռուող պետութիւններուն յարգել Ժընեւի 1962ի համաձայնագիրը, որով չէզոք երկրի մը երաշխաւորութիւնը կը տրուէր Լաոսի:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ մէջ հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կուտայ որ «քաղքենի» կուսակցութիւնները յառաջդիմութեան մէջ են:

ԶՕՐ. ՊԱՐԶԱՆԻ յայտարարեց թէ Պաղտատի վերջին զաւը կը ձգտէր արգիլել հանդիսանալու քրտական հարցին:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Պոլիտիկա շաբաթաթերթը գովքը կը հիւսէ Վիլի Պրանտի, շեշտելով թէ անոր կառավարութիւնը սկսած է քաղաքական նոր մթնոլորտ մը ստեղծել Եւրոպայի մէջ:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ հինգ ամիս է կաթիլ մը անձրեւ չէ եկած եւ այդ պատճառով (ծայրայեղ չորութիւն) ելեկտրականացած է ամէն բան: Յաճախ մարդիկ բարեւելու համար ձեռք չեն տար, առարկելով «ձեր ձեռքը չեմ սեղմեր, ելեկտրականութեամբ լեցուած եմ»:

ՊԵԼԺԻՈՅ Թագաւորն ու Թագուհին Քոնկօ պիտի երթան պաշտօնական այցելութեան, Ցունիսին, Զօր. Մոպութուի հրաւէրով:

Հ. ՔԵՐՈԲԷ ՎՐԴ. ԶՐԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ահա՛ Հ. Քերոբէ Վրդ. Զրաքեանի հրատարակութիւններուն ցանկը, որ անշուշտ շատ աւելի երկար պիտի ըլլար, եթէ վանական ու վարչական ծանր ու պատասխանատու պաշտօններ ստանձնած չըլլային իր Թանկագին ժամանակը, զոր օգտագործելու պաշտամունքն ունէր, Ալիշանէն ժառանգած:

Ա.— Մատենագրական – բանասիրական

1) Հայ մատենագիրներ ԺԹ. դարու. մասն Ա. ռուսահայ գրողներ: Պատկերազարդ, կենսագրութիւններ եւ մատենախօսութիւններ: 1904, էջ 192:

2) Անկանոն գիրք Առաքելականք. Գործք եւ վարք Առաքելոց: Ներածութեամբ եւ ձեռագիրներու բաղդատութեամբ: 1905, էջ 496:

3) Իսիքիոսի Մեկնութիւն Յոբայ: 1913, էջ 316:

4) Նանայի Ասորւոյ Վրդ.ի՝ Մեկնութիւն Յովհաննու Աւետարանին: 1920, էջ 445:

5) Գրիգորիսի Արշարունւոյ՝ Մեկնութիւն Ընթերցուածոց: 1964, էջ 223:

Բ.— Հոգեշահ մատեաններ

1) Առաջնորդ նորընծայ վանականին. կրօնաւորական կեանքն սկսող պատանիներու համար: Թրգմ. ֆրանսերէնէ.1909, էջ 408:

2) Անթ. Մէոյ. սրբակեաց փոքրիկի մը վարքը եւ օրագրութիւնը Հեղ. Յ. Միրիամ: Թրգմ. ֆրանսերէնէ. 1950, էջ 232:

3) Աստուածային բարեկամը. հոգեւոր մտածութիւններու շարք մը՝ Քրիստոսի շուրջ: Հեղ. Յ. Շրիվէր: Թրգմ. իտալերէնէ, 1950, էջ322:

4) Տիրամայրը. գեղեցիկ մտածութիւններ Աստուածամօր մասին: Հեղ. Յ. Շրիվէր: Թրգմ. իտալերէնէ. 1954, էջ 112:

5) Միջազգային պահակախումբ. սրբակեաց մանուկներու կենսագրութիւններ: Հեղ. Յ. Միրիամ: Թրգմ. ֆրանսերէնէ. 1956, էջ 144:

Ինչպէս կը նշմարուի, Հ. Քերոբէ Վրդ. Զրաքեանի գրական գործունէութեան կէսը նուիրուած է հոգեշահ մատեաններու թարգմանութեան, ընդհանրապէս եւրոպացի մեծանուն ու ծանօթ հեղինակներու գործերու: Իբրեւ քահանայ Աստուծոյ եւ Մխիթարեան Վարդապետ, նպատակ ունեցած է ծառայել նաեւ Ազգին հոգեւոր լուսաւորութեան դատին, սրբազան առաքելութեան մը գիտակցութեամբ, գիտութեան ու բանասիրութեան կողքին՝ կրօնք ալ ջամբելով մեր ժողովուրդին, հայացնելով Թանկագին մարգարիտներ: Կրօնք եւ գիտութիւն՝ զոյգ թեւերն են, ըստ Մխիթար Աբբահօր, բոլոր իր հետեւորդներուն: Այդ է եղած մեծ Աւգերեաններու եւ Ալիշաններու ուղին, զոր սիրայօժար ընդգրկած էր նաեւ Հ. Քերոբէ Վրդ. Զրաքեան, այն մեծ համոզումով՝ թէ կրօնքը մեր ժողովուրդի հոգին է, նոյնիսկ մեր ժողովուրդի քաղաքակրթութեան կարեւոր տարրը, զոր հարկ է միշտ արծարծուն պահել դպրոցներէն ներս եւ ընտանիքներուն մէջ:

Վերջին տարիներուս, Հ. Քերոբէ Վրդ. Զրաքեան կը տառապէր աչքի տկարութենէ. ակնոցի գործածութեան համաձայն 85 տարեկանին. վարագոյրը, սակայն, հետզհետէ կը ստուարանար. ի՜նչպէս պիտի բաժնուէր իր գրասեղանէն ու ժամագրքէն: Փափաքեցաւ աչքերու գործողութեան ենթարկուիլ, անցեալ Դեկտեմբերին. սակայն, ընդհանուր տկարութիւնը այլեւս անկողին դամեց զինքը ու... մոմի նման մարեցաւ, իր միաբանակից եղբայրներու ձեռքերուն եւ աղօթքին մէջ, յետ սուրբ խորհուրդներն ընդունելու ջերմեռանդօրէն, Լիտոյի հիւանդանոցին մէջ, ուր հերթով կը հսկէին երիտասարդ վարդապետները:

Հիւանդութեան շրջանին, ամէն օր կ'ընդունէր սուրբ Հաղորդութիւնը, եւ այցելութեան գացող վարդապետներուն կուտար իր հայրական վերջին խրատները. կը նայէր խաչելութեան, արտասուալից աչքերով, իր կրած նեղութիւնները ոչինչ կը նկատէր՝ Մեծ Խաչեալին չարչարանքներուն համեմատութեամբ, եւ բոլորս կը յորդորէր ըլլալու աստուածասէր, միաբանասէր, ազգասէր: Երեք առաքինութիւններ, կամ լաւ եւս՝ միեւնոյն առաքինութեան երեք ծաղիկները, որոնց չքնաղ պարուրդն էր եղած իր հոգին:

Դառն ու կսկծալի չեղան իր նեղութիւնները, վերջին օրերուն. Աստուած խնայեց այս բարի ու աստուածարեալ ծերունիին. առանց ցաւի մարեցաւ, յաւիտենական ու երկնային լոյսին մէջ բանալու իր աչքերն աստուածատես:

Ցաւակցական հեռագիրներ հասան Կարդ. Աղաճանեանէն, Էջմիածնի ու Անթիլիասի Վեհափառ Կաթողիկոսներէն, հարիւրաւոր նախկին աշակերտներէ ու բարեկամներէ: Թաղման արարողութեան ներկայ էր պատուիրակութիւն մը նաեւ Միլանէն. Պ. Ստեփան Սրապեան՝ Իտալիոյ Հայ Գաղութային Միութեան նախագահ, Բժ. Կարապետ Պոռանեան՝ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան կողմէ, Բժ. Տօնապետ Յովհաննէսեան եւ Պ. Զաւէն Մրնտիկեան Միլանոյի Հայ Տան կողմէ: Յաւակցութեան փութացած էին Փարմայի, Փատովայի ու Վենետիկի Հայ Ուսանողութեան ներկայացուցիչներ, Մուրատ – Ռափայէլեանի Տեսչութիւնն ու աշակերտութիւնը, Վենետիկի, Լիտոյի եւ շրջակայքի բազմաթիւ ազգայիններ, իտալացի բարեկամներ: Թոքաճեան ընտանիքը կը մասնակցէր գեղեցիկ ծաղկեպսակով մը, Պ. Զ. Մրնտիկեան յիսուն հազար լիրէթի նուիրատուութիւնը, փոխան ծաղկեպսակի, ի նպաստ Մխիթարեան ամսագիրներուն:

Ներկայ էր հանգուցեալին եղբօր Թոռնիկը, նախկին սան Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի, Պ. Յակոբ Հայեաթեան, որ ներկայիս իտալական օդուժի ճարտարագիտական բաժնին մէջ կը կատարէ իր զինուորական պարտականութիւնը, սպայի աստիճանով:

Տխուր էր պահը. մայր հողին կը յանձնէինք մեր սիրելի հայրիկը, գրեթէ բոլորիս մեծ հայրիկը:

Ալիշանն էր, որ՝ կարծես, կրկին կը բաժնուէր մեզմէ:

Երանի՜ անոնց, որ ի Քրիստոս ննջեցին:

Երանի՜ անոնց, որ Ալիշանն էին տեսեր, Հ. Քերոբէ Վրդ. Զրաքեանի կապոյտ ու անբիծ աչքերուն մէջ:

Իր ողջութեան, բարի սովորութիւնն ունէր ամէն խօսակցութիւն եզրափակելու հոգեշունչ խորհրդածութեամբ մը, առանց բռնազբօսութեան, իրեն յատուկ սրամտութեամբ, կարծես աստուածային շողով մը օծելու համար ամէն յարաբերութիւն, ինչպէս կը վայելէ իրաւ հոգեւորականի մը:

Իր քահանայական ձեռնադրութեան 60–ամեակին էր, կը յիշեմ, ասկէ տասը տարի առաջ, պատարագէն ետք՝ վարդապետներս բոլոր իր սենեակն էինք հաւաքուած, մեր որդիական մաղթանքներն հիւսելու: Ծերունազարդ մեր Աթոռակալը, փոխադարձ պատասխանելով, յիշեցուց այդ օրուան իր խորհրդածութիւնը, քաղուած կէսօրուան ժամերգութեան մէկ սաղմոսէն. «Պիտի փրկեմ ու պիտի փառաւորեմ իմ ծառաս. երկայն օրերով պիտի լիացնեմ զինքը, եւ իմ փրկաւէտ դէմքս ցոյց պիտի տամ իրեն»: Աստուածարեալ ծերունին աւելցուց. «Այո՛, փրկեց զիս Աստուած աշխարհի չար հովերէն, վանք բերելով. փառաւորեց զիս՝ քահանայութեամբ. երկայն օրերով լիացուց եւ օրհնեց իմ կեանքս. հիմա ալ ժամն է որ ինծի ցոյց տայ Քրիստոս իր փրկաւէտ դէմքը, երկնքի արքայութեան մէջ»:

Տասը տարի եւս ապրեցաւ, աղօթեց, գրեց, Թարգմանեց, հրատարակեց, սպասելով միշտ այդ երանաւէտ ժամուն:

Ես կը հաւատամ թէ քաղցր եղած պիտի ըլլայ այդ օրհնեալ հանդիպումը՝ Քրիստոսի եւ իր հաւատարիմ ծառային, լուսահոգի Հ. Քերոբէ Վրդ. Զրաքեանի:

Հանդի՛պտ յաւիտենական, երանութի՛ւն յաւիտենական Աստուծոյ բարի եւ արդար ծառային, աղգանուէր այս վանականին:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻւ

ԽՄԲ.— Փետրուար 22ին Նայիրի պարախումբը երեկոյթ մը կուտար Մեթէօնիւֆէրսիթէի թատերասրահին մէջ: Այս առթիւ «Յառաջ» հրատարակեց նախ թղթակցութիւն մը ապա՝ Մարտ 4ին բնդատական յօդուած մը բնկ. Խաժակի ստորագրութեամբ: Ծանօթ է որ ճննադատութիւնը ընդհանրապէս չէ ընդունուած հայկ. իրականութեան մէջ, նոյնիսկ՝ ի Փարիզ, ուր կարելի է ճննադատել Մորիս Պեժար մը կամ Ռոլան Փըթի մը բայց ոչ՝ անոնց հայ «պաշտօնակիցները»: Զարմանալի չէր ուրեմն որ փոթորիկը պայթի եւ անշուշտ պայթեցաւ: Յատակ է «Յառաջ»ի տեսակէտը.— Գիտենք թէ դժուար է եւ զոհողութիւններու կարօտ հայկ. պարախումբեր (կամ երգչախումբեր կամ թատերախումբեր) ապրեցնել գաղութներու մէջ, սփիռքներով: Բայց ի մտի ունենալով միայն այս պարագան, տեւական քաջալերանքները ոչ միայն վնասակար կը նկատենք այլեւ արգելք մը յառաջդիմութեան: Համոզուած ենք որ շինարար քննադատութիւնները աւելի դրական արդիւնք կրնան տալ քան աման գովեստները եւ որքան ալ «գլխու ցաւ» պատճառեն մեզի քննադատութեանց յաջորդող փոթորիկները, հաւատարիմ պիտի մնանք մեր սկզբունքին: Իբրեւ փաստ մեր առարկայական մօտեցումին եւ ի հանդարտութիւն գայթակղեալ մտաց, ստորեւ գլխաւոր մասերը կը հրատարակենք երկու յօդուածներու, զորս ստացանք այս առթիւ եւ հարցը փակուած կը նկատենք:

Բազմատեսակ է պարարուեստը — խրախճանքի պար, փոքր միկրոկոմի նման, կը պարունակէ իր մէջ իր շրջավայրի զանազան երեւոյթներ մեղեդին, շարժուձեւեր, հագուստեղէն, ոճը, նոյնիսկ կլիման — լեռ, լիճ, ձոր: Զեր առջեւ չորս, հինգ վայրկեաններու ընթացքին շրջանի հարազատ պատկերը: Իսկ կան նոյն անուններով եւ գրեթէ նոյն եղանակով պարեր որոնք տարբեր շրջաններում տարբեր ձեւով են պարուած,

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Թերեւս տեղ մը պահուըտած է, մըտածեց Ահմէտ Զավուշ, յետոյ հրամայեց ոստիկաններէն մէկուն, որ դրան քով պահպանութիւն ընէ եւ միւս ընկերներուն հետ սկսաւ սենեակին ամէն կողմը խուզարկել, անկողինին ու սեղաններուն տակ, զարակին մէջ, վարագոյրներու ետեւ, վերջապէս բոլոր այն տեղուանքը, ուր մարդ մը կրնար ծածկուիլ: Ոչ ոք կար:

Նոյն միջոցին պանդոկապետը դարձեալ վեր ելած էր Թորոս պէյի ընկերակցութեամբ, ենթադրելով որ ամէն բան լմընցած ու կասկածելի երիտասարդը ձերբակալուած է:

Ոստիկանները պատմեցին իրենց գործողութեանց բացասական արդիւնքը:

— Զարմանալի բան, ըսաւ Թորոս պէյ որ շատ յուսախաբ եղած էր:

Յանկարծ մտածում մը անցաւ մտքէն:

Արդեօք պանդոկապետը մեղսակի՞ց էր եւ օգնա՞ծ էր երիտասարդի փախուստին:

Բայց ասիկա հաւանական չերեւցաւ իրեն: Այդ մարդը անկեղծ կը թուէր եւ յետոյ պէտք չունէր խառնուելու այսպիսի վտանգաւոր գործի մը, որ կրնայ ծանր վնասներ պատճառել իր հարստութեան:

— Բայց դուրս ինչո՞ւ կ'ելեր էր, հարցուց պանդոկապետը:

— Մեզի ժամանակ կորսնցնել տալու համար, պատասխանեց ոստիկանը:

— Թերեւս տակաւին պանդոկին մէջն է, գիտել տուաւ Թորոս պէյ:

— Շատ հաւանական է, ըսաւ Ահմէտ որովհետեւ եթէ դուրս ելած ըլլար, անպատճառ պիտի ձերբակալուէր երկու լրտես ոստիկաններէ, որոնք դրան առջեւ կը սպասեն եւ որոնք շատ լաւ կը ճանչնան զինքը:

— Ուրեմն խուզարկեցէք ամէն կողմը, առաջարկեց պանդոկապետը:

Շատ դիւրին բան չէր այսպիսի խոշոր պանդոկ մը մանրամասնաբար խուզարկելը, այսուհանդերձ գործի ձեռնարկեցին, ուրիշ լրտեսներ եւ գաղտնի ոստիկաններ օգնութեան կանչելով:

Երկու ժամ ետք ա՛լ տեղ չէր մնացած, որ աչքէ անցուցած չըլլային եւ սակայն ոչ մէկ հետք գտած էին: Մի առ մի հարցուփորձեցին հաստատութեան ամբողջ պաշտօնէութիւնը:

Մէկ քանի ծառաներ տեսած էին երիտասարդին գալը, իր սենեակը մտնելը, բայց դուրս ելլելը ոչ ոք տեսած էր:

Դռնապանը հաստատեց թէ իր տեղէն չէր շարժած բնաւ եւ մի առ մի անուանեց բոլոր ներս մտնողներն ու դուրս ելլողները. այս վերջիններուն մէջ կար հատ մը, որուն ով ըլլալը չէր գիտեր:

— Սեւ ոլտենկոտ հագած, երկար մօրուքով, ակնոցաւոր մարդ մըն էր, ըսաւ, գլուխը ֆէս դրած:

Այդ անձը բաւական շահագրգռած էր դռնապանը, մանաւանդ որ, քիչ մը անբացատրելի պարագայ, անոր դուրս ելլելը տեսած էր, բայց ներս մտնելը չէր յիշեր:

Սպասուհի մը եւ ծառայ մը նոյնպէս տեսած էին այդ երկար մօրուքով մարդը պանդոկին մէջ, բայց շատ ուշադրութիւն չէին դարձուցած վրան եւ ենթադրած էին որ պարզ այցելու մըն էր:

— Ահա տարօրինակ կէտ մը, ըսաւ Թորոս պէյ:

Ահմէտ Զավուշ դուրսը կեցող լրտեսն ու գաղտնի ոստիկաններն ալ հարցուփորձեց խորհրդաւոր անծանօթին մասին: Ամէնքն ալ տեսած էին զինքը:

— Դէպի ո՞ւր ուղղուեցաւ, հարցուց:

— Անգլիական դեսպանատան կողմը, պատասխանեցին միաբերան:

Այդ մօրուսաւոր անծանօթը ամէնուն միտքը կը տանջէր: Ո՞վ էր արդեօք, մեղսակի՞ց մը... եթէ հայ յեղափոխականը մեղսակիցներ ալ ունէր՝ այն ատեն գործը կը ծանրանար: Թորոս պէյ մանաւանդ շատ մտատանջ կը թուէր եւ կ'ուզէր լուսաբանել այս կնճռոտ խնդիրը:

Եղելութիւնը իմանալով՝ Կալաթա Սարայի ուրիշ մէկ քանի ոստիկան պաշտօնեաներ եկած էին եւ օթէլին մէջ անսովոր իրարանցում մը կը տիրէր, ինչ որ չափազանց դժգոհ կը թողուր պանդոկապետը:

— Կարծեմ ալ այստեղ գործ չմնաց, ըսաւ ոստիկանութեան մարդոց, ձեր փնտռած անձը արդէն կերպով մը գացած ըլլալու է հոսկէ...:

— Սենեակին մէջ բան մը թողուած չէ՞, հարցուց պաշտօնեաներէն մէկը:

— Իր երկու պայուսակները հոն են, պատասխանեց ծառայ մը:

— Ուրեմն երթանք զանոնք խուզարկենք:

Այս խուզարկութիւնը բաւական արդիւնաւոր եղաւ: Նախ՝ պայուսակներուն մէջէն ելան հայերէն գրութիւններ, թէեւ անկարեւոր, եւ մէկ քանի օրաթերթեր, ինչ որ ցոյց կուտար թէ երիտասարդը կեղծած էր ինքզինք Փրանսացի ներկայացնելով, խարտեաշ պեխ ու արուեստ մօրուք մը, դէմքի ներկեր, ակնոց, կեղծամ եւայլն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(69 – Շար.)

հարազատութիւնը պահելով — օրայց Թամզարայ, քոչարի, եւայլն:

Ժամանակին — Հոկտեմբեր 5ին 1967 թուականին — բաւական խիստ յօդուածոյ մէջ սովետական պարախումբին ուղղուած, ես, ի միջի այլոց փափաք յայտնած էի, «Հայաստան» թերթի մէջ, «Սասունցիների պարի» մասին — ամբողջ Խորհ. Միութեան ժողովուրդների ֆոլկլորիկ պարերի առաջին մրցանակը (1983ին) ստացած, ուշադրութիւն դարձնելու, որ այդ պարը մեր բեմերուն վրայ չպակսի: Աւա՜ղ, հետզհետէ իմացայ, որ իր բեմադրիչը այս մեր գանձը վերականգնելու համար ի զուր փորձած է միջոցները գտնել: Շատ բարդ է այս արուեստը, կարող ես շատ փափաքներ յայտնել, պարերի անուններ շարել, բայց դժուար է, որովհետեւ եթէ քեզ չղթաներէն մին պակսի, դժուարանում է դրանք եւ ոչ թէ միայն արտասահմանում, այլեւ ինչպէս տեսնում էք նաեւ Հայաստանում:

Բայց վերադառնանք «Նայիրի» խումբին: Միթէ՞ նկատելի չէին մանչերի առնական եւ աղջիկների հեղաձկուն ոլորմիկ, ...յժ շարժուձեւերը, տեղ-տեղ զուարթ ...ւրին հասած արտայայտութիւն — ները:

Նոր եւ խոստումով լի եղած է 11 տարեկան մանչուկի, Քրիստիան Աչիգէօզեանի ելոյթը, որ մատերի վրայ առանց սխալի կատարած է իր պարը: Մեծ ...մը սիրուն էին նաեւ պարերը: Իսկ ...որոշ թերութիւններ անդամ եղած ...չմոռանանք որ խումբի կազմը ամբողջովին սիրողներից է բաղկացած: Այս երիտասարդները, ոչ թէ միայն պետական թոշակ չունեն, այլեւ ամէն մէկը աշխատում է իր հացը շահելու համար եւ ...ք երեխայի տէր են:

Այո, մէկ երկու փորձ պակսած ըլլալու էին նրանց, բայց նկատի առնելով ընդհանուր տպաւորութիւնը, ոգեւորուած եւ ...ած սրահը — փոքր թերութիւնները ...ս առնելով — բուռն եւ բազմաթիւ ծափահարութիւններով իրենց և տեղանքը ղեկավարին՝ Գ. Բուրնութեանին, որը ուրիշ առիթով դեռ մեզի ցոյց կը ...իրենց կարողութիւնը:

Ինչ որ վերաբերում է հարեւան ժողովուրդներու պարերին, քանի պարած պա... հայկ չորս-հինգը, ընդունելի է, ...առանց եթէ նրանց ծագումը չէ — ...ած է եւ Հայաստանում սիրուած են: ...ւր մնաց եթէ այդ ժողովուրդների ...րի եղանակը ստորագրուած է Ա. ...տրեանի անունով կամ Կոմիտասի: ...ի վրայ անցնող պարից տեսնում ...միայն փառը: Այդ է պատճառը որ ...բեմադրութիւն անհրաժեշտ է, մա... ող երբ քայլերը աղքատ են. օր. հինգ հատ: Գիտցող է բազմապատկել գանոնք առանց ոճը փոխելու:

...ուսեր դրանով չատ յայտնի է: Գըլխաւորապէս, այդ է պատճառը որ զանազան անունները մեզ յայտնում են տեսակ մը «ստորագրութիւն», եւ այս ոչ թէ իբրեւ փառասիրութիւն:

ՀԵՂԻՆԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

×

Անշուշտ պարախումբը ունէր որոշ պակասութիւններ.—

Ա) Մեր նիւթական պայմանները թոյլ չտուեցին որ կարողանայինք հարուստ թատերասրահ վարձել, որը օժտուած լինէր գոյնզգոյն պրոժեկտորներով, շարժական վարագոյրով եւ մաքուր լուսաւորուած բեմով: Թատրոնի թեքնիք պակասութիւնները պատճառ եղան որոշ պարերու տկարութեան:

Բ) Ընդմիջումները երկար տեւեցին, որովհետեւ վերջի պահին երգչուհին հիւանդացաւ եւ պատճառ դարձաւ երկար ընդմիջումների: Քննադատը գրում է իբրեւ թէ պարերի մեծ մասը նմանութիւն չունէին հայկ. պարերի հետ: Պիտի ասեմ որ պէտք է գաղափար ունենալ հայկ. պարերի արուեստի ծագման մասին: Եւ ստիպուած եմ մի համառօտ բացատրութիւն տալ հայկ. պարերի ծագման մասին:

Հին ժամանակներում մեր նախահայրերը իրենց քէֆերի եւ ուրախութեանց ժամերին, անակնկալօրէն իրենցմէ անկախ վեր էին ցատկում եւ խանդավառուած երգով ու նուագով սկսում էին պարել: Այս պարերի ֆիկուռաները միօրինակ շարժումներ էին, բայց ներկայումս պարերի մասնագէտները, հիմնուած այդ միօրինակ շարժումների վրայ, պարերը ենթարկում են մշակման եւ աւելի հարուստ կերպով ներկայացնում են հասարակութեան: Սրանով գալիս ենք այն եզրակացութեան որ հայ ազգի պարերի հիմքը եղել է եւ միշտ կը լինի, հայ ազգի երգը, նուագը եւ մեղեդին:

Նայիրի պարախումբը բաղկացած է ամատորներից, սիրողներից եւ իրենց ամօրեայ աշխատանքից յետոյ շաբաթը երկու օր նուիրում են հայ ազգի մշակոյթին եւ պարերի արուեստի, ինչ որ պատճառ է լինում հայ երկսեռ նոր սերունդը քով քովի բերելու: Մենք պիտի շնորհակալութիւն յայտնենք Նայիրի պարախումբի անդամ — անդամուհիներին, որոնք իրենց ազատ ժամերը նուիրում են հայ ազգի մշակոյթին:

Ա. ԲՈՒՐՆՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՓԵՏՐ. 18-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Համաժողովրդական ապստամբութեան 49րդ տարեդարձին առթիւ Ռուբէն ուսանողական խումբը, հովանաւորութեամբ ներքեւ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէի, գինեձօն մը կազմակերպած էր Մշակոյթի Տան մէջ, Մարտ 8ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

«Ս. Թէհլիրեան» սրահը լեցուած էր այս առթիւ ընկերներով եւ ազգայիններով, որոնք փութացած էին իրենց ներկայութեամբ ոգեկոչելու աղատատենչ ժողովուրդի մը եզակի սխրագործութիւնն ու զուպարը՝ ընդդէմ բոլշեւիկեան բռնակալութեան:

Ցերեկոյթին բացման խօսքը արտասանեց ընկ. Գրիշա Տէր-Ստեփանեան: Երիտասարդ ընկերը յատկապէս շեշտեց այն ակներեւ իրողութիւնը, որ Փետրուարեան օրերուն բովանդակ ժողովուրդն էր, որ ծառացած էր օտար վարդապետութեան մը խնկարկու եւ հայրենի անկախութիւնը ոտնահարող միջազգայնականներու խմբակի մը դէմ, որ իրեն ապաւէն դարձուցած էր ռուսական սուինը իր 11րդ բանակով: Ժողովուրդը Փետրուար 18ին իր կամքը պարտադրեց եւ իր վճիռը արձակեց հաստատելով կրկին անգամ ըլլալով, որ անկախութիւնը իր սրտին եւ մտքին խօսող իտէալն է՝ անվիճելի ու անվերաքննելի:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր ընկեր Յակոբ Սագճեան: Երիտասարդ բանախօսը պատրաստուած գրաւոր գեղեցիկ ճառով մը անդրադարձաւ Փետրուարեան իրադարձութիւններուն: Յատկապէս հաստատեց, որ հայ համայնավարները, որոնք, ի դէպ, քաղքենի ծնունդներ էին, փորձեցին կիրարկել համայնավար վարդապետութեան կարգ մը տեսակէտները Հայաստանի մէջ, առանց նկատի առնելու մեր երկրին եւ ժողովուրդին իւրայատուկ պայմաններն ու հոգեբանութիւնը: Առաջին օրէն իսկ անանցանելի խրամ մը ստեղծուեցաւ ժողովուրդին զաւակներուն եւ եկուորներուն միջեւ: Հետեւաբար, զարմանալի չէ, երբ համընդհանուր տրամադրութիւն մը ոտքի հանեց Հայաստանի քաղաքացիները՝ Դիլիջանէն մինչեւ Զանգեզուր:

Խնջոյքի ընթացքին արտասանուեցան բաժակաճառեր: Հայ ժողովուրդին գաւառը արժանիքներուն մասին արտայայտուեցաւ ընկեր Անդրանիկ Խաչատուրեան: Հայրենիքը յաւիտենական սրբութիւն հռչակեց իր բաժակաճառին մէջ ընկեր Սերոբ Մանուկեան: Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդին անսակարկ ու նուիրեալ «հովիւը» որակեց ընկեր Ժիրայր Միրիճեան: Ընկեր Պօղոս Շեատոյեան իբրեւ բնաբան ընտրեց իր խօսքին մէջ «Մենք անկեղծ գինուոր ենք»ը՝ հաստատելով թէ դաշնակցական ընկերը պարտաւոր է տեւաբար նուիրուիլ իր ժողովուրդին եւ երկրին ղատին իրագործման աշխատանքին: Հայ երիտասարդութիւնը իր զգացումներուն արտայայտիչը կը նկատէ Դաշնակցութիւնը, բսաւ ընկեր Արշաւիր Յովսէփեան, իսկ ընկեր Խաժակ Տէր-Գրիգորեան բնութագրեց հայ հերոսին նկարագիրը՝ շեշտելով, թէ ժողովուրդի մը կեանքին մէջ նահատակ-հերոսի պաշտամունքը ազգային առողջ գիտակցութեան չափանիշ է:

Վերջին խօսքը արտասանեց ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան, որ այս առթիւ իբրեւ ականատես օրուան դէպքերուն, վկայութեան կանչեց այն փաստը, թէ երկրին մէջ բոլորն ալ զէրքերը խուժած էին՝ կռուելու համար նոր օրերու նոր բռնակալութեան դէմ:

Խմբական երգերու կողքին եղան արտասանութիւններ եւ մեներգներ ընկերներ Գ. Տէր-Ստեփանեանի, Իշխան Խաչիկեանի, ընկերուհիներ Աստղիկ Քէօսէեանի, Ռոզի Ալեքսանեանի եւ ուրիշներու կողմէ:

Ուրախալի էր հաստատել, թէ ներկաներուն մեծամասնութիւնը, ինչպէս նաեւ բանախօսներուն գրեթէ բոլորն ալ նորահաս երիտասարդներ էին, ինչ որ կը հաստատէ այն ակներեւ իրողութիւնը, թէ հայ նոր սերունդը իր իտէալներուն մօտ կը գտնայ Հայութեան Դատն ու անոր անցեալի պատմութիւնը:

Գնահատանքի խօսք միայն կարելի է արտասանել կազմակերպիչներու հասցէին, որոնք ուսանողական խումբի անդամներ էին բոլորն ալ անխտիր:

×

Խնջոյքէն առաջ երեք երիտասարդներ, որոնցմէ մին՝ երիտասարդուհի, իրենց երդման արարողութիւնը կատարելով մուտք գործեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը:

Երիտասարդ նորակիրներուն կնքահայրութիւնը ստանձնեց ընկեր Պ. Զպուքճեան, որ այս առթիւ շեշտեց, թէ իրենց կատարած ուխտով այլեւս մաս կը կազմենք մեծ ու չքեղ ընտանիքի մը, որուն կոչումն է եղած 80 տարիներէ ի վեր ծառայել հայրենիքին եւ հայ ժողովուրդին՝ բոլոր ճակատներու վրայ:

Մէուկէս ամսուան մէջ երկրորդ անգամն ըլլալով նուիրական ուխտ մըն էր, որ կը կատարուէր Մշակոյթի Տան մէջ: Եւ երկրորդ անգամ ըլլալով խումբ մը երիտասարդներ իրենց յօժար կամքով կ'ուխտէին զինուորագրուիլ մեր պատմութեան մեծ եւ օրինակելի կազմակերպութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին:

Կ'ողջունենք երիտասարդներու մուտքը՝ Դաշնակցութեան մէջ, որ աստիճանաբար կ'երիտասարդանայ՝ հիներէն նորերուն փոխանցուած դրօշով մը:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԷՆԻՆԱ

Վակոնէն ելլելով, շատ մը մարդերու հանդիպեցան որոնք վազելով կ'երթային, դէմքերնին տակնուվրայ եղած:

Կայարանապետն ալ իր պաշտօնատան մէջ էր, շփոթած կերպարանքով:

— Ո՞ւր... ո՞ր կողմը... ջախջախուած, կը հարցնէին անցորդները իրարու:

Օպլոնսքի, քոյրը թեւը առած, ինքն ալ դէպի կառախումբը եկաւ, ահաբեկ դէմքով մը:

Երկու կիները վակոն մտան, մինչ երկու այրերը ամբոխին կը խառնուէին դէպքին մանրամասնութիւնները իմանալու համար:

Ուղեպահ մը, որ կ'երեւայ թէ գինով էր, չէր իմացած եւ ետ դացող կառախումբի մը ընացքը եւ տակը մնալով ջախջախուած էր:

Օպլոնսքի եւ Վրոնսքի տեսան այլայլած դիակը: Առաջինը յայտնապէս կը տառապէր այդ տեսարանէն եւ կարծես լալու վրայ էր. բայց իրենց վերադարձէն առաջ երկու կիները սեղանայարդարէն իմացած էին դէպքը:

— Ա՜հ, ահռելի բան է, Աննա, եթէ գիտնայիր ինչ որ տեսայ, բսաւ Օպլոնսքի:

Վրոնսքի լուռ կը մնար. իր գեղեցիկ դէմքը լուրջ, այլ հանդարտ էր:

— Ա՜հ, կոմսուհի, շարունակեց Օպլոնսքի, եթէ տեսնէիք... իր կինը հոն էր... կ'ըսուի թէ ընտանիքին միակ նեցուկն էր:

— Այդ կնոջ համար բան մը ընել կարելի չէ՞, հարցուց Աննա Քարենինա յուզուած շեշտով մը:

Վրոնսքի անոր նայեցաւ եւ անմիջապէս վակոնէն իջաւ:

— Հիմա կը վերադառնամ, մայրիկ, բսաւ դրան միւս կողմէն:

Քանի մը վայրկեանէն երբ վերադարձաւ, արդէն Օպլոնսքի կոմսուհիին հետ կը խօսէր նոր երգչուհիի մը վրայ:

— Այժմ կրնանք մեկնիլ, բսաւ Վրոնսքի:

Կայարանէն ելլելնուն, երբ Վրոնսքի կը քալէր եւ Օպլոնսքի իրենց կը հետեւէր, կայարանապետը կոմսին քով վազեց:

— Փոխ-կայարանապետին երկու հարիւր րուպլի յանձնեցիք, բսաւ, հաճեցէք որոշապէս իմացնել թէ այդ գումարը որո՞ւ համար է:

— Որբեւայրիին համար, բսաւ Վրոնսքի ուսերը թօթուելով... չեմ հասկնար ձեր հարցումը:

— Որբեւայրիին համար դրա՞մ տուիք, գոչեց Օպլոնսքի:

— Ի՜նչ բարեսիրտ տղայ է, այնպէս չէ՞, շարունակեց իր քրոջ թեւը սեղմելով իր արմուկին տակ: Շատ աղէկ ըրիք, շատ աղէկ... ցտեսութիւն կոմսուհի:

Իր քրոջ հետ սպասեց որ Տիկին Քարենինայի սպասուհին գայ:

Երբ կայարանէն ելան, Վրոնսքիներուն կառքը արդէն մեկնած էր: Ամբոխին մէջ կը շարունակէին խօսիլ արկածին վրայ:

— Ի՜նչ ահռելի մահ, բսաւ անցորդ մը ... երկու կտոր եղած էր:

— Ես՝ ընդհակառակն, կը կարծեմ թէ շատ քաղցր եւ վայրկենական մահ մըն է, դիտել տուաւ ուրիշ մը:

Աննա Քարենինա կառք մտաւ եւ Օպլոնսքի զարմանքով նշմարեց որ մանկամարդ կնոջ շրթունքները կը դողդղային եւ թէ դժուարաւ իր արցունքները կը զսպէր:

— Աննա, ի՞նչ ունիս, հարցուց վայրկեան մը ետք:

— Զարդուշակ բան մըն է այս եղածը, բսաւ:

— Ի՜նչ տղայամտութիւն, պատասխանեց Օպլոնսքի... ինծի համար էականը քեզ ունենալս է... բոլոր յոյսս քու վրադ է:

— Երկա՞ր ատեն է որ Վրոնսքին կը ճանչնաս, հարցուց մանկամարդ կինը:

— Այո, երկար ատեն է... յետոյ, գիտե՞ս, կը յուսանք որ Քիթթիի հետ պիտի ամուսնանայ:

— Ա՜հ, իրա՞ւ է, բսաւ յամր ձայնով մը... լաւ ուրեմն քու մասիդ խօսինք:

Գլուխը թօթվեց իբր թէ անհաճոյ մըտածում մը վանելու համար:

— Այո, քու մասիդ խօսինք: Նամակդ առի ու ահա եկայ...:

— Այո, բոլոր յոյսս քու վրադ է, կրկնեց Օպլոնսքի:

— Ուրեմն, ամէն բան պատմէ տեսնեմ:

Եւ Օպլոնսքի խօստովանեցաւ իր ընտանեկան վէճերը:

Երբ կառքը կեցաւ իշխանին ապարանքին առջեւ, քրոջը օգնեց վար իջնելու, ձեռքը սեղմեց եւ մեկնեցաւ պաշտօնատուն երթալու համար:

ԺԴ.

Երբ Աննա տուն մտաւ, Տոլլի փոքր սրահը նստած էր եւ խարտեաշ ու կլորիկ տղեկին՝ որ հօրը կը նմանէր, ֆրանսերէն կարդալու դաս կուտար:

Ինչպէս յաճախ կը պատահի, ամէն վայրկեան Տոլլի անհամբերութեամբ ժամացոյցին կը նայէր եւ սակայն ուղեւորուհիին հասնելու ժամուն ուշադրութիւն չըրաւ եւ չիմացաւ անոր զալը ծանուցանող զանգակին հնչումը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Խոսրով Կ. Ներսէսեան (Խ. Վչտունի) (Զմշկածագցի), իր զաւակներուն՝ Եղիշէ-Սարօ, Արմէն, Արա եւ անոնց ընտանեաց եւ թոռներուն, նաեւ չորս ծագերուն ցրուած բազմանդամ ազգականներուն հետ՝ կ'ողբայ մահը իր կեանքի ընկերոջ եւ անձնազոհ մայր՝

ԷԼՄԱՍ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Միրաքեան, Խնուսցի)

Առ ի գիտութիւն մեր սրտակիցներուն, յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի 18 Մարտ ժամը 14,15ին Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ կը փոխադրուի մասնաւոր օթոքառով Իվրի-Փարիզեէնի գերեզմանատունը, (Ավընիւ տը Շուազի):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Խոսրով Վչտունիի եւ ընտանիքին:

Օր. Արշալոյս Արթինեան, Պ. Յարութիւն Արթինեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՄԵԼԻՆԷ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 14ին, 79 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի (Մարտ 17) ժամը 16ին Փարիզի Ս Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լիլայի գերեզմանատունը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Երկանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Երկանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԵՐԿԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արիս Գարայեանի իրենց հօր եւ աներ-հօր Ա. Պօյաճեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Եղիսաբէթ Աւանջեանի մահուան առթիւ Նշան Միւճէրէթեան 20, Կարապետ Թօփալեան 20, Արիս Գարայեան 20, Կիւլպէնկ Աշնամեան 10, Գենան Ագատեան 20, Աւետիս Գիրէմիճեան 10, Թորոս Գասպարեան 10, Արամ Քէչիչեան 10, Գէորգ Ալեքսանեան 10, Թագւոր Շահինեան 10 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մարտ 21, երեկոյեան 8,30ին վալանսի Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ (Թէաթր – Միւնիսիփալ)

Կը մասնակցի Լիոնի ԱՐԾԻՒ պարախումբը: Երգ՝ Օր. ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Հայկ. պարեր ու երգեր եւ զաւեշտ մը՝ « Շատախօս Սափրիչը »

ՄՈՒՏՔ 5 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

GALERIE DE L'UNIVERSITE
32, Rue de l'Université
PARIS (7e)

ՓԵԿԻ ՀԻՆԱՅԷԿԵԱՆ

կը ցուցադրէ իր
իւղանկարները եւ գծագրութիւնները
մինչեւ Ապրիլ 4

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ի գիտութիւն շրջանի հայրենակիցներուն կը յայտարարէ թէ եկեղեցիի եւ դպրոցի սրահի ջեռուցման աշխատանքը լրացած ըլլալով, այսուհետեւ թէ՛ եկեղեցին եւ թէ դպրոցը տաք են:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, Լուի Ժէ. սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն-Ժեռոմի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (20 Մարտ) ժամը 3,30ին, ընկերուհի Շալճեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 19ին, երեկոյեան ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արգելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները:

FOIRE INTERNATIONALE DE LYON

ET SES MANIFESTATIONS SPÉCIALISÉES

14 - 23 MARS 1970

RENSEIGNEMENTS
FOIRE INTERNATIONALE DE LYON
Palais des Congrès 69 LYON 6e
Tél. 24-29-61
Télex: 33056 - Foirlyo-Lyon
à PARIS : 136, Bld Haussman 8e
Tél. 924-68-50

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 16էն կէս գիշեր
SALONS GEORGE V, 31 Ave. George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Մասնակցութեամբ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՏԱՀԱՐ ՀԱՄԲԱՐԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres Rytmens Bluées et les Mamboséros
MAURICE VARTIVANIAN

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով
Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ Էլիզէ 67–03: Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

ԿՈՉ

Եօթը տարիներ առաջ, կ ատարուեցաւ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ օծումըն ու անոր յարակից Ազգ. Տան ու սրահներու պաշտօնական բացումը:

Շնորհիւ մեր ժողովուրդի առատաձեռնութեան եւ նախանձախնդրութեան, տարիները որոնք անցան, եղան գործի, նուիրումի եւ գոհողութեան տարիներ: Եկեղեցին զարդարուեցաւ, միօրեայ դպրոցական կեանքը ծաղկեցաւ, երիտասարդութիւնը աւելի գործօն մասնակցութիւն ունեցաւ մեր ազգային արժէքներու պահպանման նուիրական ու սուրբ գործին մէջ:

Մեր գործունէութեանց բազմապիսի ծրագրերու իրականացման համար, մեր տրամադրութեան տակ գտնուող սրահները բաւարար չեն: Երկար ժամանակէ ի վեր կը մտածուէր մեր ունեցած շէնքին վրայ յարկ մը եւս բարձրացնել եւ ուրախութեամբ կը յայտարարենք թէ այդ ծրագիրը գործի վերածուած է արդէն:

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ վարչութիւնը սոյն ծրագրի իրականացման համար կարիքն ունի զգալի գումարի մը: Հանգանակութիւնները բացուած են արդէն եւ շուտով հանգանակիչ մարմիններ պիտի այցելեն Լիոն հայ գաղութի զաւակներուն, ստանալու համար անոնց սրտաբուխ նուէրները:

Եթէ կան անհատ ազգայիններ, որոնք կը փափաքին իրենց նուէրները ղրկել, թող բարեհաճին հետեւեալ հասցէին զայն ղրկել:

EGLISE ARMENIENNE
295, Rue Boileau — 69 - Lyon (3e)

C. C. P. 4673,10

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂ.
ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարակական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՐՏ
MERCREDI 18 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.767
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.767

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շուրջ ինը տարուան կռիւներէ ետք, Իրաքի Քիւրտերը վերջապէ՞ս հասան իրենց նպատակին: Պաղտատի Պաասական կառավարութեան նախագահ զօրավար Հասան էլ Պաքր Մարտ 11ին ձայնասփիւռին հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ համաձայնութիւն գոյացած է քիւրտ ապստամբներու ընդհանուր հրամանատար Պարզանիի եւ Իրաքի կառավարութեան միջեւ, խաղաղութեամբ վերջ տալու համար քրտական շարժումին:

Համաձայնագիրը, որ տասնեւհինգ կէտերէ կը բաղկանայ, հիմնուած է 1966 Յունիսի զինադուլի պայմաններուն վրայ: Այդ թուականին օրուան վարչապետ Ապտէլ Րահման Պազզազն էր, որ համաձայնութիւն կնքած էր Պարզանիի ներկայացուցիչներուն հետ:

Շնորհիւ այդ զինադուլին, կռիւները պահ մը դադար առին, սակայն յետադային վերսկսան, երբ Պազզազ պաշտօնազուրկ եղաւ ընկերվարական Պաաս կառավարութեան կողմէ:

Պազզազէն առաջ 1958ին Զօր. Ապտէլ Քասէմ, անոր սպանութենէն (9 Փետր. 1963) ետք յաջորդը Զօր. Ապտէլ Սալամ Արէֆ հանդիսաւորապէս խոստացեր էին մշակութային եւ վարչական ապակեդրոնացում շնորհել Հիւսիսային Իրաքի Քիւրտերուն: Տրուած բոլոր խոստումներն ալ ի դերեւ ելան: Բանակը հակառակ էր զիջումներու. կը յուսար զինու զօրութեամբ ջախջախել քրտական շարժումը:

Սակայն ինը տարուան փորձը ցոյց տուաւ, որ Պարզանիի շուրջ համախմբուած կամաւորները քաջաբար կուրծք կուտային Իրաքի կանոնաւոր բանակներու թնդանօթներուն, հրասայլերուն եւ օդանաւերուն, յաճախ կարեւոր յաղթանակներ արձանագրելով: Սակաւապէտ եւ չարքաշ Քիւրտերը իրենց անառիկ լեռներուն կռթնած՝ վճռած էին կռուիլ մինչեւ վերջնական յաղթանակ:

Քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութիւնն ու Պաասի արդի վարիչները գաղափարական հանգիտութիւններ ունէին: Իրաքի կառավարութիւնը իր դիրքը ամրապնդելէ ետք, կրցաւ տիրական ընթացք բռնել: Յաջողեցաւ ձերբազատիլ բանակի ճնշումէն:

Ըստ Պարզանիի, անցեալ Յունուարին Պաղտատի մէջ կառավարութեան դէմ երեւան հանուած դաւադրութիւնը կապ ունէր քրտական շարժումին հետ: Մահապատիժի ենթարկուած քառասունեւչորս զինուորականներն ու քաղաքացիները կը հակառակէին քրտական հարցին խաղաղ լուծման:

Արժանահաւատ աղբիւրէ կը հաստատուի նաեւ, որ Թուրք կառավարութիւնը նոյնպէս հակառակ էր Իրաքի Քիւրտերու ինքնավարութեան: Ա՛յդ է պատճառը, որ համաձայնագրի մասին երկու ամիս առաջ մամուլի մէջ խօսուելէ ետք, յանկարծ լռութիւն տիրեց ու կարծուեցաւ թէ այս անգամ ալ քրտական հարցին խաղաղ լուծումը ջուրը պիտի իյնայ:

Թուրքիոյ մտահոգութիւնները փարատելու համար Իրաքի կառավարութեան մէկ անդամը Անգարա գացեր է: Այդ արգելքն ալ վերցած ըլլալով, այժմ խաղաղութիւնը հաստատուած եւ քիւրտեւարաբ եղբայրութիւնը վերականգնուած է:

Կարգ մը մանրամասնութիւններ պիտի ճշդուին ժամանակի ընթացքին: Վիճելի կէտերէն մէկն է Քէրքիւքի քարիւղի հորեր պարունակող շրջանի իրաւական դրութիւնը: Զեն հարթուած նաեւ քրտական բանակի պահպանման կամ ցրուումի եւ զէնքերու յանձնումի խնդիրները:

Քիւրտերը մշակութային եւ վարչական որոշ ինքնավարութիւն պիտի վայելեն Հիւսիսային Իրաքի քրտաբնակ շրջաններուն մէջ, Պաղտատի կառավարութեան գերիշխանութեան տակ: Իրաքի Հանրապետութեան փոխ-նախագահը եւ դահլիճին 3-4 անդամները Քիւրտեր պիտի ըլլան:

Այժմ, որ կռիւները վերջնապէս դադրած են, Իրաքի բանակը հնարաւորութիւն պիտի ունենայ աւելի մեծ թիւով զինուորներ ղրկելու Սուրիա եւ Յորդանան: Միւս կողմէ Պարզանի յայտարարած է թէ Քիւրտերը իրենց արաբ եղբայրներուն հետ են, որոնք կը կռուին ազատագրելու համար իրենց հայրենիքն ու վերատանալու իրենց բռնաբարուած իրաւունքները:

Անհաւանական չէ, որ քրտական ջոկատ մը ղրկուի Պաղեստինի ճակատը, կռուելու համար Իսրայէլի դէմ:

Իրաքի Քիւրտերուն յաջողութիւնը նախընթաց մը կը կազմէ ու կրնայ վարակիչ դառնալ հարեւան երկիրներու, մանաւանդ Թուրքիոյ Քիւրտերուն համար:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՐԹԻՒՐ ԱՏԱՄՈՎԻ ՄԱՀԸ

Յառաջապահ եւ «յանձնառու» (անկաժէ) թատրոնի մեծ դէմքերէն մէկն է որ կ՚անհետանայ Արթիւր Ատամովի մահով:

Թատերագիր Ատամով 61 տարեկանին անձնասպան ըլլալով, վերջ կը դնէ կեանքի մը որու գլխաւոր խորհրդանիշը եղած է յուսահատութիւնը, եւ իր վախճանն ալ հաւատարիմ է իր խառնուածքին:

Ծագումով կովկասահայ, Ատամով կանուխէն հաստատուած է Փարիզ եւ 1946ին «Խոստովանութիւնը» հատորին մէջ կը պատմէր իր մղձաւանջներն ու տառապանքները: 1950ին, իր անունը Իոնեսքոյի եւ Պէքէթի կողքին որոշ պատկեր մը կուտար յառաջապահ թատրոնի, բայց մինչ անոնք աւելի «առեւտրականացուցին» իրենց թատրոնը, ինք մնաց գաղափարական, նոյնիսկ աւելի չեշտուեցան իր մէջ քաղաքական հակումները դէպի համայնավարութիւն: Գրական շրջանին կը ձերբակալուէր եւ կը ճաշակէր բանտարկեալի կեանքը Ալժերիոյ մէջ:

Իր գլխաւոր գործերէն յիշենք՝ Փինկ-փոնկ, Փաօլօ Փաօլի, 71ի Գարունը, Բոլորը բոլորին դէմ, Օֆ Լիմիթ-ց, Փրոֆեսէօր Թառան եւ մանաւանդ՝ Մնացորդացներու Քաղաքականութիւնը:

«Յառաջապահ թատրոնի մէջ կը տեսնէի արդէն փախուստի դիւրին ճամբայ մը, ցրուում մը իրական հարցերէն: «Անիմաստ թատրոն» բացատրութիւնը դիս կը ջղագրգռէր, կեանքը անիմաստ չէ, միայն դժուար, շատ դժուար է», կը գրէ 1968ին իր յուշերուն մէջ:

«Խոստովանութեան» մէջ է, զոր վերջերս կալիմառ վերհրատարակեց, որ կ՚ըսէ.— «Բաժնուած եմ: Այն բանէն որ բաժնուած եմ չեմ կրնար անուն տալ անոր բայց բաժնուած եմ: Անցեալին անոր անունը՝ Աստուած էր: Հիմա, այլեւս անուն չունի»:

Ֆրանսական ժամանակակից թատրոնի ամէնէն յատկանշական դէմքերէն մէկն է որ կ՚անհետանայ Արթիւր Ատամովի եղերական մահով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Մինչ Հարաւային Վիէթնամի մէջ կացութիւնը յարաբերական հանդարտութիւն մը կ՚արձանագրէ ատենէ մը ի վեր, (թէեւ կռիւներ եւ բախումներ միշտ տեղի կ՚ունենան), անդին Լաոսի եւ Քամպոճի մէջ ջղաձիգ մթնոլորտ մը կը տիրէ, մասնաւորապէս Հիւս. Վիէթնամցիներու վերջին շրջանի յառաջխաղացումէն ասդին: Տարիներէ ի վեր համայնավար ուժերը սովորութիւն դարձուցած էին օգտագործել Քամպոճի սահմանային շրջանները՝ յարձակելու կամ պաշտպանուելու համար Վիէթնամի կռիւներու ընթացքին: Իշխան Սիհանուք, Քամպոճի նախագահը, ապահովելու համար երկրին չէզոքութիւնն ու անդորրութիւնը մինչեւ այսօր խուսափած էր ընդդիմութիւն ցոյց տալէ Հանոյի ոտնձգութիւններուն դէմ:

Վերջերս սակայն, ինչպէս հաղորդած էինք, աւելի քան քսան հազար ցուցարարներ հրկիզեցին Հանոյի եւ Վիէթքոնկի դեսպանատուները՝ բողոքելու մօտ Հիւս. Վիէթնամեան ուժերու Քամպոճ ներկայութեան դէմ:

Այսպէս է, որ լարուած եւ ոմանց կողմէ վտանգաւոր նկատուող կացութիւն մը ստեղծուեցաւ Քամպոճի մէջ, ուր զինուորական եւ աջակողմեան շրջանակները կը թուի թէ գոհ չեն իրաց այս վիճակէն: Այլ խօսքով կ՚ուզեն արգիլել Վիէթնամեան ուժերու մուտքը երկրին մէջ:

Հանոյ առաջարկեց բանակցիլ այս հարցին շուրջ: Ու մինչ Սիհանուք Մոսկուայի մէջ կը փորձէր Խորհ. Միութեան միջնորդութիւնը ապահովել, անդին Քամպոճի մայրաքաղաքին մէջ սկսան բանակցութիւններ երկու կողմերու միջեւ:

Քաղաքական դէտերու կարծիքով, դժուար պիտի ըլլայ հարցին լուծումը: Հիւս. Վիէթնամցիներն ու Վիէթքոնկի առաջնորդները պիտի ուզեն միշտ օգտագործել երկրին սահմանային շրջանները իբրեւ կայան իրենց յարձակումներուն Վիէթնամի ամերիկեան եւ կառավարական ուժերուն դէմ: Քամպոճ ապահովաբար փորձէ անփիջող մնալ իր պահանջներուն մէջ, քանի որ կառավարական եւ զինուորական շրջանակներու մէջ խլրտիլ սկսած են աջակողմեան տարրերը:

Ցարդ յայտնի չէ Մոսկուայի դիրքը, որ փափուկ է այս խնդրին մէջ: Արդարեւ, Մոսկուա «բարեկամ» պետութիւն մը կը նկատէ Քամպոճը եւ, միւս կողմէ, Հանոյ եւս դաշնակիցն է Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ զինուորական յախուռն գործողութիւններու ձեռնարկեց վերջին օրերուն: Եգիպտոսի վրայ օդային 12 ռմբակոծութիւններ կատարեց, որոնց ընթացքին ռումբերու թիրախ դարձուց տասեւլաբար եգիպտական հակաօդային կեդրոնացումները: Միւս կողմէ, արձակազէններու խումբ մը Սուէզի ջրանցքն անցնելով յարձակեցաւ եգիպտական ամրացուած դիրքի մը վրայ, ուր բաւական կատաղի կռիւներ տեղի ունեցան: Իսրայէլցիք յաջողեցան քանդել դիրքը, ուրկէ, ինչպէս գիտել կուտան զինուորականները, Եգիպտացիք շարունակաբար կրակի տակ կ՚առնէին իսրայէլեան դիրքերը: Իսրայէլեան ուժերը, հակադարձելու մօտ Կոլանի շրջանին մէջ Սուրիացիներու կատարած վերջին օրերու գործողութիւններուն, թռաններով վայրէջք կատարեցին Սուրիոյ սահմանագիծէն ներս, մինչեւ 85 քիլմ. խորութեան վրայ: Արձակազէնները քանդեցին Հոմսի եւ Դամասկոսի միջեւ հաստատուած ելեկտրականութեան թելերը, յարձակեցան զինուորական կառախումբի մը վրայ, Քթիֆի շրջանին մէջ, օդը հանեցին երկու կամուրջներ եւ, վերջապէս, ռմբակոծեցին բանակավայր մը: Համաձայն գործողութեանց ղեկավարներուն, բոլոր յարձակումներն ու խափանարարական աշխատանքները յաջողութեամբ իրագործուեցան, առանց մարդկային զոհերու: Իսրայէլեան հրետանին երկու ժամ շարունակ ռմբակոծեց պաղեստինեան դիրքեր Լիբանանի սահմանագլուխին վրայ: Այս առթիւ, Իսրայէլի ոստիկանութեան նախարարը յայտարարեց, թէ «կը դդուշացնենք Լիբանանը» կատարուած յարձակումներուն համար: Թել Ավիվ միշտ մտահոգ է Ուաշինկթընի լռութեան համար՝ օդանաւերու յանձնումին խնդրին մէջ:

ՍԱՆ-ՓԱՒԼՈՅԷՆ կը հաղորդեն որ Ճափոնի հիւպատոսը ազատ արձակուած է: Ծանօթ է որ քաղաքական հինգ բանտարկեալներ ազատ արձակուեցան հիւպատոսին ազատագրման փոխարէն:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ մամուլի մէջ համաձայնութիւն գոյացաւ եւ լրագրողներու գործադուլը վերջ գտաւ:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ մէջ գործադուլի նոր շարժում կայ եւ ցրուումները նորէն անկանոն պիտի ըլլան քանի մը օր:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊԱՊԻՆ Կ՚ԱՅՑԵԼԷ

Ընդառաջելով Պապին հրաւէրին («Յառաջ»՝ Հոկտ. 15, 1969) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, չքախումբով, Վատիկան պիտի երթայ Մայիս 8ին:

Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսին պիտի ընկերանան Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի Պատրիարքները ինչպէս նաեւ Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ կաթողիկոսական Պատուիրակները:

Վազգէն Կաթողիկոս Միլան պիտի ժամանէ հաւանաբար Մայիս 6ին եւ չքախումբով Հռոմ անցնի Մայիս 8ին: Մայիս 12էն ետք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Էջմիածնէն իրեն ընկերացող չքախումբով պիտի վերադառնայ Միլան, ապա այցելէ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան եւ հուսկ՝ Ֆրանսա: Կաթողիկոսը Էջմիածին կը վերադառնայ Յունիս 10ին:

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ.- ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք որ Վիէնի հիւանդանոցին մէջ, ուր փոխադրուած էր վերջերս, իր մահկանացուն կնքած է Պ. Կարապետ Տէրմոյեան:

Բնիկ Մշեցի, 72 տարեկան, մեր ողբացեալ բարեկամը միշտ իր կանոնաւոր աշխատակցութիւնը բերած է «Յառաջ»ին յօդուածներով կամ խնամուած թղթակցութեամբ: Նախկին վարդապետ, Վիէննական Ուխտէն, պատրաստուած մատուցական էր եւ կրթական մշակ: Իր մահով Վիէնի հայ գաղութը մեծ կորուստ մը կ՚արձանագրէ այնպիսի ատեն մը երբ օրէ օր կը պակսի նուիրեալներու թիւը:

ԽՈՐՀԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի «Պատմական յուշարձաններու պահպանութեան հայկական ընկերութեան» հերթական, երկրորդ համագումարը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 5ին, Երեւանի մէջ, եւ որուն իրենց օգտակար եւ գործնական մասնակցութիւնը բերին ճարտարապետներ, հնագէտներ, պատմաբաններ եւ այլ մարզերու մասնագէտներ, առիթ կ'ընծայէ մեզի կարգ մը խորհրդածութիւններ եւ հաստատումներ կատարելու այս սիւնակներուն մէջ:

Առաջին առթիւ ակներեւ փաստ է, որ երկրին մէջ օրուան կարեւորագոյն եւ առաջնագոյն հարցերէն մէկը կը նկատուի, հայկական պատմական յուշարձաններու պահպանութեան եւ վերանորոգութեան խիստ կարեւոր աշխատանքը:

Կը գիտակցուի արդարեւ, թէ կարելի բոլոր միջոցներով անհրաժեշտ է փրկել հայրենի պատմական վայրերն ու հնութիւնները, որոնք վերջնական եւ, հետեւաբար, անդառնալի քանդումի եւ անհետացումի սպառնալիքին տակ կը գտնուին՝ մարդոց եւ բնութեան դարերու ընթացքին կատարած աւերումներուն հետեւանքով: Մասնաւորապէս տխրական է այն ձգտումը, որ կը միտի մեր փոքրիկ հողամասը վերածել չահեկան բացօթեայ թանգարանի մը: Եւ այս՝ ո'չ միայն իբրեւ ցուցադրութիւն հնավայրերու, այլ եւ իբրեւ ակներեւ փաստ մեր ժողովուրդին ընդոծին ձիրքերուն, ստեղծագործ հանճարին եւ շինարար ոգիին:

Առաւելապէս կատարուած յամառ, օրինակելի քարոզչութեան պէտք է վերագրել այն իրողութիւնը, որ 1964ին կեանքի կոչուեցաւ, համապատասխան մարմիններու աջակցութեամբ (ինչպէս՝ Պետչինի յուշարձաններու պահպանութեան մարմինը) «Պատմական յուշարձաններու պահպանութեան Հայկ. ընկերութիւն»ը, որուն անդամներու թիւը, ասպիճանական յաւելումով, հասաւ այսօրուան տպաւորիչ թիւին՝ շուրջ երկու հարիւր հազարի (*), ինչպէս կը հաստատէ Վ. Ցարութիւնեան, (**), յիշեալ ընկերութեան նախագահին տեղակալը:

Այսուհանդերձ կը թուի թէ՝ հնութիւններուն վրայ գուրգուրալու գիտակցութիւնը անհրաժեշտ չափով համընդհանուր տրամադրութիւն եւ մտածում չեն դարձած ժողովրդային զանգուածներուն մօտ, քանի որ յաճախակի յօդուածներ, որոնք աւելի շատ բողոքագրի քան թէ պարզ հաստատագրի մը բնոյթը կը կրեն, կ'անդրադառնան դատապարտելի արարքներու — անհոգութիւն, քանդում, անտեսում եւայլն:

Ահա չատերէն օրինակ մը. «Սով. Հայաստան»ի մէջ Շ. Համբարեան եւ Վ. Իսրայէլեան նկարագրելէ ետք Լճաշէնի հնագիտական վայրին վիճակուած անփառունակ պատկերը, կ'եզրակացնեն գրելով՝ «Լճաշէնի մէջ կ'աւերեն, կեչառի, Ամբերդի եւ Սեւանի վանքերը կը գտնուին հակառողջապահական վիճակի մէջ: Դուինի պարիսպները կը հաւասարին գետնին···»:

Բարեբախտութիւն է, սակայն, որ նըման այպանելի կեցուածքներուն առընթեր, որոնք չատ անգամ արդիւնք են պատկան մարմիններու ցուցաբերած անտարբերութեան եւ անհոգութեան, գոյութիւն ունին օրինակելի ձեռնարկներ, որոնք յաճախ հետեւութիւնն են երիտասարդութեան գիտակից վերաբերումին եւ հայրենանուէր ճիգին՝ փրկելու կորուստէ համայնակուլ դարերէն մեզի բաժին ինկած ազգային նիւթական անգնահատելի հարստութիւնները:

Ահա սրտապնդիչ պատկեր մը, արձանագրուած «Գարուն»ի էջերուն մէջ. «.. Հնութիւնների պահպանութեան ընկերութեան համալսարանի մասնաճիւղը կը գործէ երկու տարիէ ի վեր: Բարեկարգուած են Մակարավանքը, Մաթոսավանքը, Ջուխտակ վանքը, Ցոլոց քարը, լոյս աշխարհ հանուած են 21 խաչքարեր» եւայլն: Եւ այսպէս ուրիշներ:

Պարզ է, որ երկար եւ յամառ աշխատանքի կը կարօտի ժողովրդային զանգուածներու դաստիարակութիւնը: Այս մարզին մէջ եւս հայրենի մտաւորականութիւնը իր կարեւոր դերն ունի կատարելիք մինչեւ որ պատմական արժէքներու պահպանման ձգտումը դառնայ համաժողովրդական ապրում եւ, մանաւանդ, գիտակից ըմբռնում:

Շուրջ տասը տարիներէ ի վեր աւելի ծաւալուն դարձած է պատմական յուշարձաններու վերաշինութեան աշխատանքը: Վերջին վեց–եօթը տարիներու ընթացքին, օրինակ, վերաշինուեցան Սանահինի, Հաղպատի, Տեղերի, Մարմաշէնի, Սեւանի, Կեչառիսի համակառոյցները, ինչպէս նաեւ Արուճի, Թալինի, Բղինի Նորավանքին տաճարները, բարեկարգուեցան Զուարթնոցի, Աշտարակի եւ Պտղնիի յուշարձանավայրերը եւայլն: 1965ին վերաշինուեցան Գօշավանքը, որ հայկական ճարտարապետութեան նշանաւոր համակառոյցներէն է, Աշտարակի Ծիրանաւոր եւ Ս. Կարմրաւոր պազիլիքը, Աղարակի միանաւ եկեղեցին եւ դեռ ուրիշներ:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ պատկան մարմիններն ու անոնց հետ գործակցող կազմակերպութիւնները հայրենանուէր աշխատանքի են լծուած տասնամեակներէ ի վեր:

Հարցը, սակայն, –տարբեր երեսներ ալ ունի՝ աւելի' հիմնական ու առաջնահերթ:

Հնագէտներու թուարկումով ներկայ Հայաստանի համեմատաբար փոքր սահմաններուն մէջ գոյութիւն ունին մեծ ու փոքր չորս հազար յուշարձաններ, որոնցմէ առնուազն կէսը կարիք ունի վերանորոգման, իսկ շուրջ 300 հատը՝ անմիջական նորոգութեան՝ գտնուելով քանդումի վերահաս վտանգի տակ:

Արդ, աշխատանքի ներկայ թափով, երբ տարին «երկու–երեք, լաւագոյն պարագային հինգ յուշարձան» կը նորոգուի, ինչպէս կը գրէ «Գարուն»ի մէջ (թիւ 12) էդ. Սիմոնեան, անմիջական կորուստի ենթակայ նիւթական գանձերու վերահաստատման գործը կրնայ մինչեւ յիսուն տարի տեւել, ինչ որ գոհացուցիչ եւ նպատակայարմար չի կրնար նկատուիլ բնականաբար: Հոս, դեռ նկատի չունինք այն միւս 2000ի հասնող նիւթական արժէքները, որոնք իրենց կարգին, անհրաժեշտաբար պէտք ունին մասնագէտ ձեռքերու խնամքին: Եւ ոչ ալ այն փաստը, որ տարիներու եւ տասնամեակներու ընթացքին ուրիշ յուշարձաններ եւս, աստիճանական աւերումներու ճամբով, պիտի գտնուին վերջնական փլուզումի եզրին:

Աշխատանքի դանդաղ ընթացքի մասին յաւելեալ կարծիք կարելի է ունենալ բաղդատութեան դնելով տարիներու ընթացքին կատարուած կարգ մը պաշտօնական եւ կիսապաշտօն տեղեկատուութիւնները:

Այսպէս, տեղեկատուութեան բնոյթ ունեցող գրութեան մը մէջ Ս. Մնացականեան, 1966ին, խօսելով նախորդ տարուան ձեռնարկներու մասին կը հաւաստէր, թէ «Նախապատրաստական աշխատանքներ կատարուեցան Գնդեվանքի ճարտարապետական համակառոյցին վերաշինութեան ուղղութեամբ»:

Այս հաւաստիացումէն չորս տարի ետք, Վ. Ցարութիւնեան Մարտ 5ի իր զեկոյցին մէջ գիտել կուտայ, թէ «Հայաստանի Պետշինի գիտավերանորոգման յատուկ արտադրական արուեստանոցը կը վերաշինէ··· Գնդեվանքի յուշարձանախումբը» («Սով. Հայաստան», Մարտ 6):

Ապահովաբար նմանօրինակ իրողութիւններ նկատի առնելով է, որ հայրենի մամուլին մէջ շատ յաճախ ահազանգներ կը հնչեցուին եւ մտահոգութիւններ կ'արձանագրուին մեր պատմական յուշարձաններու վիճակուած դժբախտ պատկերին համար: Եւ զարմանալի չէ, որ «Գարուն»ի շուրջ բոլորուած երիտասարդները նոյնիսկ հարկ տեսած են յատուկ քննութիւն մը կատարելու՝ հրաւիրելով ամսաթերթին ընթերցողները արտայայտելու իրենց տեսակէտները՝ դժգոհութիւն եւ թերին սրբագրելու միջոցներ, բաց նամակներու չարքով մը:

Պէտք չէ երբեք անտեսել կատարուած աշխատանքին կարեւորութիւնն ու տարողութիւնը, որ արժանի է գնահատութեան: Սակայն կարելի չէ անտեսել նաեւ ակներեւ իրողութիւնը, որ աշխատանքի ներկայ թափը, պատմական յուշարձաններու նորոգութեան մարզին մէջ, դանդաղ է եւ, հետեւաբար անհրաժեշտ է, նիւթական եւ մասնագիտական աւելի լայն միջոցառումներու ճամբով արագացնել վերաշինութեան գործը:

Այս կը թելադրէ հայրենիքի շահը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Բոլորովին այլ թիւ մը կը ներկայացնէ մեզի էդ. Սիմոնեան «Գարուն»ի Դեկտեմբերի թիւին մէջ, գրելով, թէ Պատմական յուշարձանների պահպանութեան ընկերութեան «անհատ անդամների թիւը 77.112 է»: Վիճակագրական հարցերու մէջ պէտք է յստակ ըլլան թիւերը:

(**) Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 20.000 տոլար յատկացուցած է վերոյիշեալ –ընկերութեան՝ նորոգելու համար Ամբերդի եկեղեցին (ԺԱ. դար): Զեկուցաբերը ո'չ մէկ յիշատակութիւն ըրած է այս մասին, ինչպէս որ «Սով. Հայաստան» ամսագիրը (թիւ 11) խօսելով եւ երկար նկարագրելով Երեւանի մէջ կառուցուող «Կոմիտասի Տուն – համերգասրահ»ի մասին, հարկ չէր տեսած յիշատակելու, թէ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը յիշեալ տան շինութեան եւ կահաւորման համար յատկացուցած է 250.000 տոլար (տես «Յառաջ», Յունուար 29): Մոռացութի՞ւն թէ անտեսում:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԳԱՆՁԵՐ

Հայաստանի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութիւնը ծրագրած է պատրաստել պատմա – ազգագրական ատլաս մը, որուն առաջին չորս պրակները կազմուելու վրայ են արդէն: Անոնք կը վերաբերին երկրագործութեան, անասնապահութեան մշակոյթներուն, բնակավայրի եւ բնակարանի, ինչպէս նաեւ տարազի եւ զարդարանքի: Այս ատլասէն զատ, լոյս պիտի տեսնէ նաեւ Մոսկուայի մէջ Կովկասի նուիրուած ատլաս մը, որով հնարաւոր պիտի դառնայ, տարիներու գիտական, մանրակրկիտ հետազօտութիւններու հիման վրայ ցոյց տալու, թէ վերոյիշեալ բնագաւառներուն մէջ հայ ժողովուրդին մշակոյթը ինչ պատկեր եւ արժէք ներկայացուցած է շրջանէ շրջան: Պատմական Հայաստանի այս կամ այն շրջանին մէջ, օրինակ, աթոռի ի'նչ տեսակ է գործածուած, բնակարանի, տարազի, անասնապահութեան ի'նչ տեսակ ձեւեր գոյութիւն ունեցած են: Կլիմայական պայմաննե՞րն են այդպէս թելադրած, թէ ժողովուրդին ապրելակերպը: Ցուրտ վայրերու մէջ մարդիկ ծածկած են նաեւ տան բակը, թերեւս վառելանիւթ չունենալնուն պատճառով իրենց սենեակները եւ գոմերը իրարու կցած են և տաքցուցած են ընդհանուր ձեւով:

Քարտէսին վրայ այս բոլորը ներկայացուած պիտի ըլլան...

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(Վէպ)

— Հիմա ամէն բան պարզուեցաւ, ըսաւ ոստիկանութեան պաշտօնեան, դուրս ելլող սեւ մօրուք մարդը մեր փնտռած երիտասարդն է··· Կ'երեւայ որ սենեակը մտեր, ծպտուեր ու դուրս ելեր է, ասոր տարակոյս չկայ: Մեր կատարած հարցաքննութիւններէն տեսնուեցաւ, որ այդպիսի մարդու մը օթէլէն ներս մտնելը չէ տեսնուած, այլ միայն դուրս ելլելը նշմարուեր է եւ այդ տարօրինակ պարագան այս կերպով շատ բնականօրէն կը մեկնուի:

Արդարեւ ուրիշ ենթադրութիւն մը կարելի չէր ընել: Քառորդ մը ետքը ոստիկան ու լրտես մեկնած էին օթէլէն եւ փախստականը գտնելու ձեռնարկած:

Թորոս պէյ, յուսարեկ՝ ինքն ալ առաւ քալեց, խոր մտածման մէջ ընկղմած:

— Ի՞նչ աղէկ որս մըն էր որ փախցուցինք, կը խորհէր, իր չնորհիւ պիտի կրնայի Բարսեղ էֆէնտիի հետ գործ մը տեսնել···

Ցանկարծ գաղափար մը ծագեցաւ մըտքին մէջ: Այդ Վահանը, օթէլէն մեկնելով, ո՞ւր կրնայ ապաստանած ըլլալ, թերեւս վաճառականին տունը···

Այս մտածումը սեւեռուն գաղափար մը եղաւ Թորոս պէյի համար:

— Այո, կը կրկնէր, ապահովաբար Բարսեղ էֆէնտիին տունը գացած ապաստանած ըլլալու է··· ինք դրսեցի մէկն է, այստեղ ծանօթ կամ բարեկամ չունի եւ ուրիշ օթէլ մը երթալու ալ պիտի չհամարձակի, որովհետեւ գրեթէ ամէն կողմ խուզարկութիւն պիտի կատարուի:

Քանի կը խորհէր այս մասին, այնքան կը համոզուէր իր ենթադրութեանը մէջ:

Պահ մը խորհեցաւ իր կասկածները ոստիկանութեան հաղորդել եւ անոր միջոցաւ խուզարկութիւն մը ընել տալ վաճառականին տունը: Բայց ետ կեցաւ այս խորհուրդէն: Եթէ իր կասկածները հիմնաւոր չըլլայի՞ն, եթէ Բարսեղ էֆէնտիի տունէն չգտնուէ՞ր երիտասարդը··· այն ատեն իր վարկը պիտի պզտիկնար:

— Լաւագոյն է որ անձամբ քննութիւն մը կատարեմ, վճռեց:

Եւ իր ծրագիրը պատրաստելէ ետք ուղղուեցաւ Բարսեղ էֆէնտիի տունը, ուր առաջին անգամ է որ կ'երթար:

Ատենը ուշ էր արդէն եւ մութը կոխած: Վաճառականը նոր եկած էր տուն եւ կը պատրաստուէր ճաշելու:

Սպասուհին Թորոս պէյը հիւրասրահ առաջնորդելէ ետք, եկաւ իր տիրոջ իմաց տալու այս անակնկալ այցելութիւնը:

Բարսեղ էֆէնտի Թորոս պէյի անունը լսելուն պէս դող ելաւ: Ի՞նչ կ'ուզէր այդ մարդը իրմէ: Նոր փորձա՞նք մը կը պատրաստէր գլխուն···

Եւ սակայն գնաց զինքը ընդունելու: Թորոս պէյ շատ սիրալիր կերպով բարեւեց վաճառականը, իբրեւ թէ մտերիմ բարեկամներ ըլլային:

— Այսպէս անյարմար ժամու մը իմ այցելութիւնս թերեւս ձեզ կը զարմացնէ, ըսաւ:

— Արդարեւ, կմկմաց վաճառականը, ճաշելու կը պատրաստուէինք:

— Վնաս չունի, չատ երկար պիտի չտեւէ մեր խօսակցութիւնը եւ երբ ինչ բանի համար գալս իմանաք, վստահ եմ որ գոհ պիտի մնաք եւ պիտի տեսնէք ու համոզուիք, որ անկեղծ բարեկամ մըն եմ ես:

— Խօսեցէք, ձեզի մտիկ կ'ընեմ:

— Իրաւ որ մեր մէջ խնդիր մը անցած է, չարունակեց Թորոս պէյ, բայց կարեւորութիւն չունի, այդ տեսակ դէպքեր ամէն ընտանիքներու մէջ կը պատահին, նոյնիսկ պատահած են նշանտուքներ կատարուին, յետոյ խզուին եւ դարձեալ երկու կողմէն իրարու բարեկամ մնան:

— Այնպէս է, պատասխանեց վաճառականը որ չէր կրնար գուշակել թէ ո՞ւր պիտի յանգէին այս խօսքերը:

— Ես չատ գոհ եմ իմանալով որ ձեր աղջիկը երջանիկ ամուսնութիւն մը կնքած է, աւելցուց Թորոս պէյ քիչ մը հեգնական չեշտով մը:

— Շնորհակալ եմ:

— Բայց խնդիրը ատոր վրայ չէ: Ինչպէս ըսի՝ ես միշտ բարեկամ մնացած եմ ձեզի եւ հիմա որ առիթը ներկայացաւ, փորձով ցոյց պիտի տամ ատիկա:

Վաճառականը չէր գիտեր ինչ պատասխանել այս խօսքերուն, ուստի լռութիւն պահեց:

— Բարսեղ էֆէնտի, մեծ վտանգ մը կը սպառնայ ձեզի, ըսաւ Թորոս պէյ ձայնը ցածցնելով ու լուրջ կերպարանք մը առնելով:

— Ի՞նչ վտանգ···

— Ոստիկանութիւնը ամէն բան իմացած է:

— Բայց ի՞նչ բան, չեմ հասկնար, ես ոստիկանութեան հետ կապ ունեցող խնդիր մը չունիմ:

Թորոս պէյ ծռեցաւ դէպի Բարսեղ էֆէնտիի ականջը եւ խուլ ձայնով մը փսփսաց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(70 – Շար.)

յացուած են պայմանական նշաններով, քարտիսագրական յատուկ օրէնքով: Նիւթը խօսուն դարձնելու համար քարտէզներուն կողքին պիտի դետեղուին լուսանկարներ (շատ անգամ՝ գունաւոր), գծագրութիւններ, չափագրութիւններ, ինչպէս նաեւ բացատրագիրներ:

Իւրաքանչիւր պրակ միջին հաշուով պիտի բաղկանայ հարիւր քարտէզէ եւ նոյնքան մըն ալ նկարներէ:

Ներկայիս կը շարունակուի նիւթերու հաւաքումը՝ ժողովուրդէն, արխիւներէն, մատենագրութենէն, մամուլի էջերէն, լուսանկարներէ եւ այլ աղբիւրներէ: Նիւթերը պէտք է մանրամասն արձանագրուին (նիւթին բնոյթը, ո՞ր շրջանին կը վերաբերի, թուականը): Այս աշխատանքին արդիւնքը, անշուշտ, մեծ է, կը ստեղծուի հայ ժողովրդական մշակոյթի ինքնատիպ հանրագիտարան մը: Առաջադրուած ծրագրի գործադրութեան լծուած են հետեւեալները.— Վ. Բդոյեան, Ե. Մկրտումեան, Լ. Պետրոսեան, Թ. Վարդումեան, Կ. Սեդրոսեան, Ն. Աւագեան:

Ուրիշ խմբակ մը զբաղած է ժողովուրդին ընկերային կեանքին, ընտանիքին, ընտանեկան յարաբերութիւններուն, հաւատալիքներուն ուսումնասիրութեամբ: Հաղորդակցութեան եւ փոխադրութեան միջոցներու հետազօտութեամբ, իբրեւ նիւթական մշակոյթի գրեթէ չուսումնասիրուած բնագաւառ եւ իբրեւ առանձին նիւթ, կը զբաղի Լ. Պետրոսեան: Ճամբաները, կամուրջները, իջեւանները եւ հաղորդակցութեան միւս միջոցները կը պարզեն, թէ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս են սարքուած:

Փոխադրամիջոցներու պարզաբանութեամբ գաղափար կը տրուի ունենալ ժամանակաշրջանին արհեստներուն, տնտեսական կենցաղին, ինչպէս նաեւ անոնց զարգացման մակարդակին մասին: Անշուշտ, հետաքրքրական է գիտնալ, օրինակի համար, թէ Գառնիի տաճարին քարերը ո՞ւրկէ, ի՞նչ ճամբաներով եւ ի՞նչ միջոցներով տեղափոխուած են:

Ժողովրդական մշակոյթի կարեւոր ճիւղերէն է չափագիտութիւնը, որուն հետազօտութեամբ վերջերս զբաղած է Ռ. Վարդանեան: Չափերն ու կշիռները կ'արտացոլեն ժողովուրդին ընկերային–տնտեսական կեանքին գրեթէ բոլոր կողմերն ու երեւոյթները՝ հին օրերէն մինչեւ մեր օրերը: Նախապէս երկարութիւնը չափելու համար միջոց ծառայած են մարդուն մարմնին անդամները՝ քայլը, ոտնաչափը, մատնաչափը, թզաչափը, բթաչափը, թիզը (բութ մատին եւ ճկոյթին բացուածքը), քիլը (բութ մատին եւ ցուցամատին բացուածքը), գիրկ (երկու ձեռքերուն բացուածքը ցուցամատէ ցուցամատ), մարդաբոյ եւայլն: Յետագային ասոնց հիման վրայ ստեղծուած են երկարութեան յատուկ չափեր:

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

—o—

ՆԻՍ.— Մարտ 11ին ցուրտ հողին յանձնեցինք, յանկարծամահ, մեր սիրելի Գոհարիկը: Տիկին Սուրէն Ալիքսանեան, ծնեալ Պօղոսեան:

Սեբաստիոյ նահապետական ծանօթ ընտանիքի, Պօղոսեաններու զաւակ 1915ի ջարդին կը կորսնցնէ իր ամբողջ գերդաստանը, հայր, մայր, քոյր, եղբայրներ, հարսեր: Բազմանդամ ընտանիք մը ոճրագործ Թուրքին զոհ: Ինք հազիւ 14 տարեկան աղջնակ մը հրաշքով ողջ կը մնայ: Դաշոյնի հարուած մը կուտան ոճրագործները կռնակէն, վիրաւոր ինկած, Թուրք մը, հազուագիւտ բան, ինչպէս կ'ըլլայ կը գթայ աղջկան, իր տունը կը տանի իբր ծառայ՝ Սուրիա:

Սպիացած վէրքին հետքը դեռ մնացած էր կռնակին վրայ:

Անտէր, անօգնական աղջնակ մը, Թուրքի, Արաբի տան ծառայ, կ'ապրի տանջալից տարիներ մինչեւ զինադադար:

Լիբանան Ֆրանսացի կրօնաւորուհիներու պաշտպանութեան տակ քանի մը որբուհիներ կուգան Ֆրանսա: Ամուր եւ անխոնջ նկարագրի տէր, իր անկախութիւնը ապահովելու համար կը սորվի գորգ նորոգելու արհեստը: Եւ տէրն էր իր արհեստին:

Ապագային կ'ամուսնանայ ընկ. Սուրէն Ալիքսանեանի հետ եւ կ'ունենան իրենց գորգավաճառի խանութը՝ Նիս:

Եթէ գրի առինք սա քանի մը տողերը իր մասին յետ մահու մեր նպատակն է երախտագիտութեան պարտքի մը հատուցումը մեր կողմէ, տարեկից մնացորդացին մեր տառապեալ սերունդին:

Գոհարիկը բարութեան, ազգասիրութեան, անձնուիրութեան եւ մանաւանդ անշահախնդրութեան մարմնացումն էր: Մարմնացում բառը չափազանցութիւն մը չէ իր պարագային: Ամէն մէկ ազգային ձեռնարկի, որպէսզի ձեռնարկը արդիւնաւոր ըլլայ, հոգւով սրտով կը բերէր իր մասնակցութիւնը: Ամէն տարի Խանասորայ դաշտահանդէսներուն աճուրդի դրուած խմորեղէնները իր ձեռքով շինուած կ'ըլլային:

Մաքուր ու անշահախնդիր նկարագիր՝ իր գրպանէն շատ է ծախսած, երբ կ'երթար տունէ տուն, Նիսի շրջաններն անգամ, ճամբու ծախքը իր գրպանէն էր: Իր սիրտը բաց էր ազգին զաւակներուն համար: Ջանք խնայել չկար: Յոգնութիւն չէր ճանչնար երբ հարցը ազգին պահպանման կը վերաբերէր:

Իր տունը բաց էր ամէնուն առջեւ: Մարսիլիացի տղաքն ու աղջիկները խումբով ամէն անգամ որ Նիս են եկած մեր հանդէսներուն գեղարուեստական բաժինը ստանձնելու, հոգ չէ թէ 20–25 հոգի ըլլային անոնք, իր ծախքով շատ անգամ նոյնիսկ, կերակրած է զանոնք:

Երբ հիւր տղաքն ու աղջիկները կուշտ ու կուռ կերակրած ըլլար, այդ օրը իրեն համար երջանիկ օր մըն էր, ուրախ զուարթ էր:

Վկայ Մարսէյլի Նոր Սերունդի տղաքն ու աղջիկները: Երբ լսեն իր մահուան գոյժը, պիտի տխրին ու յիշեն անոր իրենց հանդէպ ունեցած զուրգուրալից օրերը:

Ահա այս էր մեր Գոհարիկը որ այսօր ցուրտ հողին յանձնեցինք:

Հայրենի հողէն պոկուած սերունդը ահա կը մեկնի յաւիտենականութեան ծոցը իր հետ թաղելով Հայու վեհ նկարագրի ամէն մէկ յատկութիւնը:

Դեռ երկար պիտի յիշենք զինքը: Իր անբիծ յիշատակին առջեւ կը խոնարհինք:

Հ. Մ.

Հայ միջնադարեան մատենագրութեան մէջ չափերու եւ կշիռքներու համակարգներու մասին եղած նիւթերը գիտական արժէք կը ներկայացնեն Միջին Արեւելքի ազգերու չափերուն, կշիռքներուն ուսումնասիրութեան համար հայկ. ձեռագիրներուն մէջ տեղեկութիւններ կան նաեւ ուրիշ ազգերու չափ ու կշիռներու մասին:

Ծանօթ են կանգուն համարուող տարբեր երկարութիւններ ունեցող չափի տեսակներ (մարդուն դաստակը՝ 25–27 սմ., բնական կանգուն կոչուող չափը՝ ցուցամատէն մինչեւ արմուկը՝ 44–46 սմ.): Մարդու մարմնին հիման վրայ եղած չափերը նախնադարեան շրջանին կը վերաբերին եւ հասած են մինչեւ մեր օրերը:

Իսկ ինչպէս կը «վերծանուին» չափերն ու կշիռները: Բերենք օրինակներ: Մատենագիրները կ'ըսեն, որ Դուինէն մինչեւ Կարին 200 մղոն է: Պարզապէս կը չափուի մեթրով այդ տարածութիւնը եւ այդ ձեւով պարզ կը դառնայ, թէ մէկ մղոնը որքան է: Ստեփանոս Օրբելեան կը յայտնէ, որ Տաթեւի ճաճող սիւնը 30 կանգուն է: Սիւնը գոյութիւն ունի, ուրեմն նոյն ձեւով կը ճշդուի չափը:

Տարբեր եղանակով կ'ուսումնասիրուին նաեւ հողի տարածութեան չափերը: Խալվարը, իբրեւ չափի միաւոր, զանազան մեծութիւններ ունեցած է վայրէ վայր: Կոտը նոյնպէս իբրեւ աման (ցորեն չափելու համար) ստացած է ուրիշ իմաստ, այն է՝ կոտ կոչած են այն տարածութիւնը, որուն վրայ ցանուած է մէկ կոտ (աման) ցորեն: Այս գործով կը զբաղի Ռ. Վարդանեան:

Յ. ՅՈՎՆԱԹԱՆ

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔԱՅԼԵՐԳԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կեդր. Վարչութեանս կողմէ մամուլով մրցումի հրաւէր ուղղուած էր մեր գրողներուն, Հայ Օգնութեան Միութեան համար քայլերգ մը պատրաստելու:

Սփիւռքի ամէն կողմէ մրցումին իրենց մասնակցութիւնը բերին 22 հոգի: Նշանակուած յանձնախումբը, Տիկ. Ս. Մխիթարեան, Պր. Մ. Թէօլէօլեան, Պր. Գ. Տօնապետեան, քննելէ ետք ղրկուած կտորները, կեդրոնացան ստորեւ տպագրուած բանաստեղծութեան վրայ, գործ՝ բոլորիս ծանօթ Լիբանահայ բանաստեղծ Մուշեղ Իշխանի:

Այժմ կը յայտարարենք երաժշտական յօրինումի մրցումը: Ժամանակ կը տրուի մինչեւ Մայիսի վերջ:

Ինչպէս որոշուած էր բանաստեղծութեան համար, նոյնպէս երաժշտական յօրինումի համար առաջնութիւն շահող արուեստագէտը պիտի ստանայ 300 տոլարի նուէր մը:

Այս մրցանքը հաստատուած է Բժիշկ Արշակ Գիլեանի նուիրատուութեամբ:

ՀԱՅ ՕԳՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
212 Stuart St. Boston, Mass. 02116

ՔԱՅԼԵՐԳ Հ. Օ. Մ.-Ի

Մենք ուխտեալներ Հայ Օգնութեան
սուրբ գործին,
Լոյսի բանակ եւ գթութեան խաչուհի
Գոյամարտին մէջ սրբազան մեր դատին
Մենք կը բերենք Հայ կնոջ սիրտը ոսկի:

Օտար երկրի հովերուն դէմ մոլեգին
Հայ դպրութեան ջահը պահենք մշտավառ
Եւ թո՛ղ շունչ տայ Հայ օճախի կրակին
Մեր շրթներուն վրայ ծաղկող ամէն բառ:

Մենք ուխտեալներ ՀՕՄի պայծառ դրօշին
Միշտ կը մնանք արի պահակն անցեալի,
Մինչեւ ծագի արդարութեան վառ արփին,
Մինչև հասնինք մեր սարերուն հայրենի:

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մարտ 11էն ի վեր Փարիզի Ինիվերսիթէի ցուցասրահին մէջ կը ցուցադրուին Փեկի Հինայէկեանի իւղաներկներ – գծագրութիւնները:

Եգիպտահայ երիտասարդ արուեստագիտուհին աշակերտած է Զօրեանի եւ Աւետիսեանի ինչպէս նաեւ նկարչական Լէոնարտօ տա Վինչի վարժարանը:

Առաջին անգամն է որ կը ներկայանայ Փարիզի արուեստասէր հասարակութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Ետին դարձաւ շրջազգեստի մը ու թեթեւ ոտնաքայլերու ձայնէն այն վայրկեանին ուր Աննա դռնէն ներս կը մտնէր եւ իր դէմքը ոչ թէ ուրախութիւն այլ զարմանք արտայայտեց ակամայ:

Ոտքի ելաւ եւ իր տալը համբուրեց:

— Ի՞նչպէս, արդէն եկա՞ր, ըսաւ:

— Որքա՜ն զոհ եմ քեզ տեսնելուս, Տոլլի:

— Ես ալ գոհ եմ:

Տկար կերպով կը ժպտէր եւ կը ջանար Աննայի դէմքին վրայ կարդալու թէ իր տալը ամէն բան գիտէ՞ր արդէն:

— Անշուշտ արդէն ամէն բան գիտէ, խորհեցաւ, անոր աչքերուն մէջ կարեկցութեան արտայայտութիւն մը նշմարելով:

— Եկուր քեզ քու սենեակդ տանիմ, ըսաւ:

Կը ջանար բացատրութեանց ժամը կարելածին չափ հեռացնել:

— Կրիշա՜ն է, Աստուա՜ծ իմ, որքան մեծցեր է:

Աննա տղան համբուրեց, առանց աչքերը մօրը վրայէն հեռացնելու:

— Ջէ՛, ըսաւ, ներէ որ հոս մնամ:

Շալը եւ գլխարկը հանեց եւ որովհետեւ իր բնականօրէն սեւ խոպոպներէն մէկը գլխարկին կպած էր, գլուխը ցնցեց ազատելու համար:

— Առողջութեամբ եւ երջանկութեամբ կը շողաս, ըսաւ Տոլլի նախանձի փոքրիկ շեշտով մը:

— Ե՞ս...: Այո, ըսաւ Աննա... Աստուա՜ծ իմ, Թանիան է, որ իմ պզտիկ Սերժիս հետ մէկ տարիք է, աւելցուց նշմարելով աղջիկ մը որ վազելով կուգար:

Իր թեւերուն մէջ առաւ զայն եւ համբուրեց:

— Ի՜նչ հրաշալի տղայ, ի՜նչ աղուոր աղջիկ... ցուցուր ինծի բոլոր տղաքդ:

Ամէնուն անունը կուտար, իրեն տարիքը եւ նոյնիսկ ծնած ամիսնին կը յիշէր, իրենց բնութիւնը կը ճանչնար, իրենց հիւանդութիւնները կը պատմէր. Տոլլի չէր կրնար անզգայ մնալ շահագրգռումի այս նշաններուն հանդէպ:

— Ուրեմն տղոցը քով երթանք, ըսաւ ... սակայն մեղք պիտի ըլլայ, Վասիան պիտի արթնցնենք:

Երկու կիները երկար բարակ տղոց այցելութիւն մը տալէ ետք, առանձին սրահ դարձան սուրճ խմելու:

Աննա զաւաթը վերցուց, յետոյ անմիջապէս զայն սեղանին վրայ դրաւ:

— Տոլլի, մրմնջեց, եղբայրս ամէն բան պատմեց ինծի...:

Տոլլի անոր նայեցաւ պաղութեամբ: Պարագային յարմար համակրական խօսքերու կը սպասէր, բայց Աննա զանոնք չարտասանեց:

— Սիրական Տոլլիս, ըսաւ, չեմ ուզեր անոր ի նպաստ խօսիլ եւ քեզ մխիթարել: Բայց իմ բարի սիրելիս, կը մեղքնամ քեզ, բոլոր հոգիովս կը մեղքնամ:

Ու իր փայլուն աչքերուն մէջ, թանձր յօնքերուն ներքեւ, յանկարծ արցունքներ շողացին: Իր հարսին մօտեցաւ եւ անոր մատները իր կորովի ձեռքերուն մէջ առաւ:

Տոլլի մատները ետ չքաշեց, բայց իր դէմքը խիստ մնաց:

— Ինծի համար մխիթարութիւն չկայ, ըսաւ...: Ամէն բան կորսուած է:

Բայց այս բառերը արտասանելուն պէս դէմքին արտայայտութիւնը քաղցրացաւ: Աննա Տոլլիի չոր ու նիհարցած ձեռքը իր շրթունքներուն տարաւ եւ համբուրեց:

— Բայց, Տոլլի, ըսաւ, ի՞նչ ընելու է, ի՞նչ ընելու է: Ո՞րն է լաւագոյն կերպով վարուելու կերպը այս սոսկալի կացութեան մէջ:

— Ամէն ինչ լմնցած է, ահա եղածը, ըսաւ Տոլլի... բայց ամէնէն դէշը այն է որ, աղէկ հասկցիր սակայն, չեմ կրնար զինքը թողուլ. տղաքը մեզ կը կապեն...: Այսուհանդերձ ա՛լ չեմ կրնար իրեն հետ ապրիլ, ինծի համար տանջանք մըն է զինքը տեսնելը:

— Տոլլի, ինծի ամէն բան պատմեց, բայց կ'ուզեմ քեզ ալ լսել, պատմէ ամէն բան:

Տոլլի անոր նայեցաւ հարցական կերպով:

Աննայի դէմքը անկեղծ պապատանք մը եւ համակրութիւն մը կ'արտայայտէր:

— Լաւ, ըսաւ Տոլլի, բայց սկիզբէն պիտի սկսիմ: Գիտես թէ ինչ պարագաներու մէջ ամուսնացայ: Շնորհիւ մօրս տուած կրթութեան՝ ոչ միայն անմեղ, այլեւ ապուշ մըն էի: Բան մը չէի գիտեր: Կ'ըսեն թէ ամուսինները իրենց կիներուն կը պատմեն ամուրիութեան կեանքերնին, բայց Սթիվա... Ստեփան Արքատիէվիչ, ըսաւ ինքզինքին դալով, ինծի բան մը չըսաւ...: Ինձ պիտի չհաւատաս, բայց մինչեւ այս վերջին օրերը, կը կարծէի որ ես միակ կինն եմ որ ճանչցած է...: Ութ տարի այս պատրանքին մէջ ապրեցայ, հասկցի՛ր: Ոչ միայն անհաւատարմութեան կասկածը չունէի, այլ այդ բանը անկարելի կը կարծէի եւ յանկարծ, կեանքի այդ ըմբռնումով, կ'իմանամ սոսկալի իրողութիւնը... կը հասկնաս զիս ... իր երջանկութեան վրայ այնքա՛ն վստահ ըլլալ եւ յանկարծ... Նամակ մը ստանալ... Նամակը որ իր հոմանուհիին գրած էր, իմ վարժուհիիս, չէ՛, չէ՛, չափազանց ահռելի է սակայն:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՎԻԷՆ .— Հայ Ազգային Միութիւնը ցաւով կը ծանուցանէ երկար տարիներու կրթական մշակ եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի դպրոցի ուսուցիչ եւ Միութեան անդամ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐՄՈՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 15ին, Վիէնի հիւանդանոցին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սէն Մարթէն եկեղեցին:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին հին հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Եդուարդ Մուրատեանէ 100 Ֆր. իր ողբացեալ մօր Տիկին Ֆօթինէ Մուրատեանի յիշատակին:

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սահակ Խօքսիւզեանէ 20 Ֆր. Կապոյտ Խաչի դպրոցներուն համար, Պ. Խօքսիւզեանի ապաքինման առթիւ:

×

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Պօղոս Փափազեանէ 50 Ֆր. Մարիամ Փափազեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Գոհարիկ Ալիքսանեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն.—

Հ. Յ. Դ. Գէորգ Ջաւուշ խումբը 100 Ֆր. Նոր Սերունդի Հայաստան թերթին: Ընկեր Գեղամ Խօսրովեան, Հ. Յ. Դ. Մշակոյթի Տան 50, Օր. Հ. Մ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար 20, Օր. Հ. Մ. Հ. Յ. Դ. Թանգարանին 10:

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Գասպարեան 20 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

27 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր,

Կը խօսի Պր. ՕՆՆԻԿ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Հայերէն Աստուածաշունչի առաջին տպագրիչ Ոսկան Արեւելցու եւ իր յաջորդները երեք հարիւր տարի առաջ, Մարսէյլի մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Դասախօսութիւնը պիտի ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի Ծաղկազարդ. ակիզբ ժամեր- գութեան եւ անդաստան ժամը 7,40, եպիսկոպոսական պատարագ 10: Երեկոյ Դռնբացէքի արարողութիւն 17:

26 Մարտ, Աւագ Հինգշաբթի, յիշատակ ընթրեաց, ժամ. եւ նախատօնակ 8,40, պատարագ եւ հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 10: Երեկոյ Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով 16,40: Գիշեր՝ Խաւարումի արարողութիւն 19,40:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Ծաղկազարդի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, Անդաստան եւ ուռօրհնէք ժամը 10,30ին:

Աւագ Հինգշաբթի ժամերգութիւն ժամը ժամը 16ին: Պատարագ ժ. 16,30ին: Աւագ Ուրբաթ. ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժ. 18ին:

Աւագ Շաբաթ. ժամերգութիւն ժ. 17: Հանդիսաւոր պատարագ ժ. 18ին:

Զատիկ. Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին:

Երկուշաբթի. Մեռելոց. ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին համօրէն ննջեցելոց հոգիներուն համար:

×

ՊԱՏԱՐԱԳ NOTRE-DAME

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթր Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 16էն կէս գիշեր
SALONS GEORGE V, 31 Ave. George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Մասնակցութեամբ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՏԱՀԱՐ ՀԱՄԲԱՐԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres Rytmens Bluées et les Mamboséros
MAURICE VARTIVANIAN

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական նուագախումբերով
Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ Էլիզէ 67-03: Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

ԽԸՏՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Հաղորդում Արա Պարթեւեանէ, մասնակցութեամբ Ժան-Փիէռ Անքիլի, Կիրակի 22 Մարտ, առաւօտեան ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն.— «Մեծ Պահոց խորհուրդը եւ Արեւմտեան երգեցողութիւն»:

Ժամը 9,30ին, հեռատեսիլէ եկեղեցական արարողութիւնը, Արեւմտեան բաժինով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, Լուի Ժէ. սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն-Ժեռոմի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (20 Մարտ) ժամը 3,30ին, ընկերուհի Շալճեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 19ին, երեկոյեան ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արգելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊՈՄ - ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 հրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, կարաւան, խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ:

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 Ֆր.: Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ:

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ:

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով.— ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

GALERIE DE L'UNIVERSITE
32, Rue de l'Université
PARIS (7e)

ՓԵԿԻ ՇԻՆԱՅԷԿԵԱՆ

Կը ցուցադրէ իր
իւղանկարները եւ գծագրութիւնները
մինչեւ Ապրիլ 4

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մարտ 21, երեկոյեան 8,30ին Վալանսի Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ (Թէաթր - Միւնիսիփալ)

Կը մասնակցի Լիոնի ԱՐԾԻՒ պարախումբը: Երգ՝ Օր. ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Հայկ. պարեր ու երգեր եւ զաւեշտ մը՝ « Շատախօս Սափրիչը »

ՄՈՒՏՔ 5 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0, 50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
19
ՄԱՐՏ
JEUDI
19 MARS
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.768

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — No 11.768

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ՝ ՄՏԱՀՈԳ

—o—

Վերջին օրերու իսրայէլեան յարձա–կումները որ «փոխադարձութեան» բը–նոյթ ունին, կրկին մտահոգութեան մըթ–նոլորտ մը ստեղծած են Լիբանանի մէջ:

Պէյրութի մէջ նոյնիսկ այն վախը կայ որ պարզ փոխ–վրէժի գործողութիւններ կրնան չըլլալ, ինչ որ կ'ընէ Իսրայէլ, այլ նոր հանգրուան մըն է իր զինուո–րական գործունէութեան ծրագրին մէջ:

Երկուշաբթիէն ի վեր իսրայէլեան օդ–ուժը եւ հրետանին կը ռմբակոծեն Ար–քուպի անտառային շրջանը: Այդ շրջանը գրեթէ լքուած է Լիբանանցիներուն կող–մէ, եւ ֆէտայիները վերածած են գոր–ծողութեան դաշտի մը: Իրենց վնաս չէ հասած սակայն, տրուած ըլլալով որ լաւ պատսպարուած են եւ տեսանելի չեն: Այս պատճառով խոկ զոհ չկայ բայց, ամիս–ներէ ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով, իսրայէլեան բանակը հրձիգ ռումբեր գոր–ծածած է շատ լայն տարածութեան մը վրայ, կրակի տալով անտառներէն զատ ձիթենիի դաշտեր:

Երեքշաբթի օր, յարձակումները եղած են գիւղերու վրայ եւ երկու Լիբանան–ցիներ սպաննուած են, որոնցմէ մէկը՝ երկու տարու երախայ մըն է: Հինգ հոգի ալ վիրաւորուած են եւ հինգ տուներ՝ վնասուած: Այս շրջանը բաւական հեռու էր ֆէտայիներու գօտիներէն:

Ցիկատոյի Թղթակցին համաձայն, այս «փոխադարձութիւնները» այն տպաւո–րութիւնը կը թողուն որ Իսրայէլցիք կը փորձեն յառաջանալ դէպի ծովային շըր–ջանը եւ տարածուիլ ամբողջ սահմանին երկայնքը: Սահմանային բնակչութեան գաղթը արդէն սկսած է եւ նոր տեսակի հարիւրաւոր գաղթականներ ճամբայ ե–լած են դէպի Թիր, Սայտա եւ Պէյրութի թաղերը: Այդ խոկ պատճառով աւելի մտահոգիչ արձագանգ տուած է Իսրա–յէլի Ոստիկանութեան Նախարարին յայ–տարարութիւնը, որու մէջ նախարարը կը սպառնար Լիբանանի սահմանային շրջանը ենթարկել այն նոյն ճակատագրին զոր կը վայելէ Իսրայէլ – Յորդանան գի–նադուլի գօտին: Լիբանանցիք համոզ–ուած են որ նման գործողութեան մը ձեռնարկած են Իսրայէլցիք:

X Ահաբեկիչներ եղեռնափորձ մը կա–տարած են Երեքշաբթի առաւօտ աջա–կողմեան «Ալ–Ճահիտ» պարբերականին շէնքին դէմ, որու պահապանը սպան–նուած է:

ԿՐՈՄԻՔՕ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան Արտաքին Նախարա–րը հինգ օրուան պաշտօնական այցելու–թիւն մը կը կատարէ Չեխոսլովաքիա, որու յայտարարուած նպատակն է՝ պատ–րաստել գործակցութեան եւ փոխադարձ օժանդակութեան նոր դաշնագիր մը: Ա–նոր ստորագրութիւնը կը նախատեսուի Մայիսին, Չեխոսլովաքիոյ ազատագրման 25ամեակին առթիւ:

Դիտերու կարծիքով զարմանալի է որ այն օրերուն երբ խորհրդային քաղաքա–կանութիւնը փափուկ շրջան մը կ'ապրի, այդքան կարեւոր անձնաւորութիւն մը արտասահման ղրկուի թէեւ նկատի կ'առ–նուի նաեւ որ Կրոմիքոյի Փրակա երթա–լը արամաբանական է եւ կ'արձանագրուի այցելութիւններու այն շարքին մէջ, զոր Կրոմիքօ կը կատարէ ատենէ մը ի վեր արեւելեան Եւրոպա:

Կրոմիքօ հաւանաբար զոհ մնայ Հու–սաքի գործունէութենէն: Չեխոսլովաքիա օրէ օր կը վերագտնէ իր «բնականոն» վիճակը: Այդ ուղղութեամբ նոր ղեկա–վարները շատ «դրական» արդիւնքներ ձեռք ձգած են: Վերջերս կիրարկուած միջոցներու շնորհիւ, ջնջուած են ար–ուեստից եւ գրականութեան միութիւն–ները եւ Մշակոյթի նախարարն է որ կը մատակարարէ անոնց եւ հրատարակչա–կաններու դրամագլուխները: Գումարնե–րը կը բաշխուին միայն անոնց որոնք «գիծին» մէջ են: Ասկէ զատ հազարի կը հասնի թիւը այն դասատուներուն որոնք «ազատ» արձակուած են իրենց պաշտօ–նէն: Փիլիսոփայութեան համալսարանին մէջ 36 պաշտօնի վրայ 19ը ջնջուած են եւ 21 դասախօսներ պաշտօնազրկուած:

Ընդհանուր ձեւով «մաքրագործումը» կը շարունակուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ տագնապը կը շարունակուի: Նախագահ Սառակաթ յաւելեալ ժամա–նակամիջոց մը տուաւ Ֆանֆանիի, որ–պէսզի փորձէ դահլիճ մը կազմել: Ամին–թոռէ Ֆանֆանի տեւական խորհրդակ–ցութիւններ կ'ունենայ կուսակցական պարագլուխներու եւ խորհրդակցական խմբակներու պատասխանատուներուն հետ: Ֆանֆանի նեղը դրած է բոլորը ի–րենց ներկայացնելով ծրագիր – փաստա–թուղթ մը հինգ կէտերէ կազմուած: Ե–թէ այս ծրագիրը ընդունուի կուսակցու–թիւններուն կողմէ, այն ատեն Ֆանֆանի կրնայ ըսել.— «Պիտի կարենամ կազմել համախմբման կառավարութիւնը, որու կը սպասենք»: Բայց մթնոլորտը շատ լաւատեսութեան չառաջնորդեր, ընկեր–վարականները արդէն իսկ ըսած են.— «Նոր բան չկայ»: Կը թուի թէ դիրքերը չեն փոխուած ոչ ապահարզանի շուրջ, ոչ ալ համայնավարներու հետ յարաբե–րութեանց:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ 15 հազար հոգի ներ–կայ եղած են Ներքին Նախկին նախարար՝ Ղէորղաճիսի յուղարկաւորութեան: Ծա–նօթ է որ Ղէորղաճիս խորհրդաւոր պայ–մաններու տակ սպաննուեցաւ առջի օր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջ գտած են խոր–հըրդային – հունգար խօսակցութիւն–ները:

ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ Պելքա–սէմ, որ Ելմտական եւ Ծրագրի նախա–րար էր, պաշտօնազրկուած է «առողջա–կան» պատճառներով:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը Ռոճըրս յայտարարեց թէ ե–թէ հարկ ըլլայ, Ամերիկա զօրք կը ղրկէ Լաոս: Յստակ չէ թէ նախարարին այս յայտարարութիւնը սպառնալի՞ք է, ազ–դարարութի՞ւն թէ «ռազմափորձ»:

ՆԱՆԹԷՌԻ լսարանին (գրականութիւն) տեսուչին հրաժարումէն ետք, իր աթո–ռին կանչուեցաւ Ռընէ Ռեմոն:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ակադեմիայի անդամ, պատմաբան՝ Ժերոմ Քարքոփինօ մեռած է առջի օր 89 տարեկանին:

ՍՈՆԿ ՄԱՅԻ (Վիէթնամ) ջարդին հա–մար ամբաստանուած են մէկ զօրավար եւ 14 սպայ: Ամերիկեան զինուորական իշխանութեանց քննութենէն կը պարզուի թէ «թերացումի» մէջ եղած են նաեւ բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներ:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ պետական հարուած մը ձախողած է:

ԿԱՌՔԵՐՈՒ արագութեան սահմանա–փակումին համաձայն է Ֆրանսացինե–րու մեծամասնութիւնը, ըստ Իֆոփի կատարած հանրային կարծիքի քննու–թեան:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՔՐՏԱԿԱՆ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԵԱՆ

—o—

1961

Յունիս 8.— Ծայր կուտայ քրտական ապստամբութիւնը: Զօր. Քասըմի ուղ–ղուած յուշագրով մը քիւրտ ապստամբ–ներու առաջնորդը՝ Զօր. Մուսթաֆա Պարզանի կը պահանջէ քաղաքական բան–տարկեալներու ազատ արձակումը, ճընշ–ման դադարեցումը եւ ինքնավարութեան խոստման իրագործումը:

Սեպտեմբեր 26.— Զօր. Քասըմ առա–ջին անգամ ըլլալով կը խօսի ապստամ–բութեան մասին, վստահեցնելով, թէ իրաքեան ուժերը «լրիւ» յաղթանակ մը տարին Հիւսիսի մէջ՝ Քիւրտերու դէմ:

1962

Օգոստոս.— Քիւրտերը նոր յաջողու–թիւններ կ'արձանագրեն: Տէր կը դառ–նան փաստօրէն Իրաքի ու Իրանը բաժնող լեռնային շրջանին:

1963

Յունուար 11.— Զօր. Քասըմ տասը օրուան պայմանաժամ կուտայ ըմբոստ–ներուն իրենց զէնքերը յանձնելու համար:

Փետրուար 8.— Զինուորական պետա–կան հարուած Իրաքի մէջ: Զօր. Քասըմ կը գնդակահարուի: Փետրուար 9ին Քիւր–տերը ընդառաջ երթալով զինուորական իշխանութեան (Նախ. Զօր Ապտէլ Սալամ Արէֆ) կոչին՝ պաշտօնապէս կը հաղոր–դեն, թէ զօրավիգ կը կենան յեղափոխու–թեան:

Մարտ 11.— Իրաքի նոր իշխանութիւ–նը կը ճանչնայ քիւրտ ժողովուրդին ազ–գային իրաւունքները՝ ապակեդրոնաց–ման հիման վրայ:

Յունիս 10.— Զորս ամսուան զինադու–լէ ետք, Պաղտատ կ'որոշէ վերսկսիլ Քիւրտերու դէմ կռիւը: Պաղտատի ձայ–նասփիւռը կը հրաւիրէ Պարզանին՝ 24 ժամուան մէջ ենթարկուելու իշխանու–թեան:

Սեպտեմբեր 16.— Պաղտատի ձայնա–սփիւռը կը հաղորդէ, թէ Քիւրտերու վերջին միջնաբերդը քայքայուած է:

Նոյեմբեր 18.— Պաասական ղեկավա–րութիւնը մաքրագործելով, Զօր. Արէֆ ձեռք կը ձգէ իշխանութիւնը: 29ին կոչ կ'ուղղէ ըմբոստներուն՝ անձնատուր ըլ–լալ:

1964

Փետրուար 10.— Զինադուլի համա–ձայնութիւն կը գոյանայ:

Մայիս 4.— Մառեշալ Արէֆ երկիրը կ'օժտէ առժամեայ Սահմանադրութեամբ մը: Սահմանադրութիւնը լռութեամբ կ'անցնի Քիւրտերու ինքնավարութեան իրաւունքներուն վրայ:

1965

Փետրուար 28.— 1964 Փետրուարին կնքուած զինադուլը կը խզուի: Կռիւները կը վերսկսին Հիւսիսի մէջ, սակայն ի–րաքեան մամուլն ու ձայնասփիւռը կա–տարեալ լռութիւն կը պահեն գործողու–թիւններուն մասին:

Յուլիս 10.— Կը ձախողին Քիւրտերու եւ Ներքին Նախարար Սուպհի Ապտէլ Հա–միտի միջեւ կատարուած բանակցութիւն–ները:

1966

Յունուար.— Սկիզբ՝ Քիւրտերու նոր ձմեռնային յարձակումին:

Մայիս 19.— Աշխարհի բոլոր ժողո–վուրդներուն ուղղուած կոչի մը մէջ՝ Զօր. Պարզանի կը վստահեցնէ, թէ Քիւրտերը «երբեք չեն փափաքած ան–ջատուիլ Իրաքի պետութենէն»: Այս բա–ցատրութիւնը կ'օգտագործուի Պաղտատի ղեկավարներուն կողմէ պարզապէս ար–դարացնելու համար կատարուած ճըն–շումները Քիւրտերու դէմ: 22ին իրաքեան բանակը վերջնագիր մը կ'ուղղէ «քիւրտ յեղափոխութեան վերջին մնացորդացին»:

Յունիս 29— Իրաքի ղեկավարը՝ Ա՛հ–մէտ Ռահման Պազազ կը հրապարակէ 12 կէտերէ կազմուած ծրագիր մը՝ ի խըն–դիր քրտական հարցի լուծման:

Յուլիս 4.— Զինադուլի հռչակում Քիւրտիստանի մէջ:

Օգոստոս 22.— Նաժի Թալէպ, որ կը յաջորդէ Ապտէլ Ռահման Պազազի, Ի–րաքի իշխանութեան գլուխը, կը խոստա–նայ լրիւ յարգել Քիւրտերու հետ կըն–քուած համաձայնագիրը:

Նոյեմբեր 1.— Զօր. Պարզանիի հետ տեղի ունեցած հանդիպումի մը վաղոր–դայնին, Իրաքի նախագահը՝ Զօր. Արէֆ վստահեցուց, թէ քրտական հարցը «վերջ գտած խնդիր» մըն է:

1968

Օգոստոս 3.— Արէֆի պաշտօնազրկու–մէն 17 օր ետք, Պաասական նոր իշխա–նութիւնը խոստացաւ յարգել 1966 Յու–նիս 29ի համաձայնագիրը՝ կնքուած Ապ–տէլ Ռահման Պազազի եւ Քիւրտերու մի–ջեւ:

1969

Յունուար 3.— Վերսկսում զինուորա–կան գործողութիւններու:

Փետրուար 5.— Զօր. Հասան էլ Պաքր, Իրաքի նախագահը, կը հաւաստէ որ խօ–սակցութիւնները կը շարունակուին՝ «որ–պէսզի խաղաղութիւնը հաստատուի երկ–րին հիւսիսը»:

Մարտ 1.— Քիւրտ արձակաղէններ փոքր թնդանօթներով կը ռմբակոծեն Քէրքիւքի քարիւղահանքերը:

1970

Յունուար 26.— Իրաք ընդհանուր նե–րումի հրովարտակ կ'արձակէ քիւրտ քա–ղաքացիներու եւ զինուորականներու հա–մար: Այս քայլը առաջին արդիւնքն է, շօշափելի, տեղի ունեցող բանակցութիւն–ներուն:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեց–ւոյ Փարիզի եւ շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը գումարուեցաւ 1970 Փետրուար 6ին եկեղեցւոյ Խորհրդարանին մէջ, եւ լսելէ յետոյ Վարչութեան ընդհանուր Տեղեկագիրը, միաձայնութեամբ գնահա–տեց կատարուած աշխատանքը, եւ որո–շեց ներկայացուցչական ժողովի աշխար–հական անդամներու ընտրութիւնը կա–տարել 26 Ապրիլ 1970 Կիրակի օր:

ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիլիկիոյ գրաւման յիսնամեակին առթիւ, շատ խօսուեցաւ ու գրուեցաւ այս օրերս:

Ըլլալով մէկը Հայկական Լեգէոնի կամաւորներէն, բախտն ունեցայ առաջին անգամ ոտք կոխել Կիլիկիոյ հողին վրայ, երբ ցամաքահանում կատարուեցաւ Մերսինի նաւահանգիստը: Եւ դարձեալ մէկն եմ որ պարպումի համար ճշդուած թուականէն մէկ օր առաջ թողուցի Կիլիկեան հողը:

Այս խել պատճառաւ իբր ականատես, ապրեցայ Կիլիկիոյ սկիզբի ամբողջ խանդավառութիւններն ու երջանկութիւնները եւ յետոյ վերջին ողբերգական ճգնաժամերը:

Զափազանց սուղ արժած է Կիլիկիոյ գրաւումը ըլլայ Ֆրանսական բանակին, ըլլայ Հայ ժողովուրդին:

Ծանօթ է բոլորիս, հայ ժողովուրդին ապրած տաժանելի եւ անհանդուրժելի կեանքը Թուրք բռնակալ ռէժիմին տակ տարիներու ընթացքին:

Ո՞վ չի յիշեր 1896ի ջարդերը որ 30·000 Հայերու կեանքը արժեց:

Կարելի՞ է մոռնալ 1909 թուականը, Ժէօն Թուրքերու կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած Կիլիկիոյ ջարդերը, որոնք մօտաւորապէս 30·000 զոհեր խլեցին Հայութենէն:

Կարելի՞ է առանց սարսուռ զգալու մտաբերել 1915 թուականը, աշխարհի մէջ նմանը չտեսնուած ցեղասպանութիւնը, ոճրագործ Թալէաթի կողմէ կազմակերպուած, որուն զոհ գացին մէկուկէս միլիոն անմեղ Հայեր:

Չխօսինք մնացեալներու մասին:

Անցեալի այս դժբախտ կացութենէն յետոյ, մեր դարաւոր երազը իրականացած կարծեցինք պահ մը, որ ազատագրուած Թրքական վայրագ լուծէն այլեւս մեր բարեկամը եղող Ֆրանսայի նման քրիստոնեայ պետութեան մը պաշտպանութիւնը պիտի վայելէինք ու ազատ շնչէինք Կիլիկիոյ մեր պատմական հողերուն վրայ:

Կիլիկիոյ գրաւման թուականն էր այդ Ֆրանսական բանակի կողմէ, գլխաւոր մասնակցութեամբ Հայկական Լեգէոնի կամաւոր զինուորներուն, որոնք եկած էին աշխարհի չորս ծագերէն ու կազմած 4000 հոգինոց բանակ մը:

Կը յիշեմ այն պահը, երբ կէսօրէ ետք, մեզ փոխադրող նաւը խարսխեց նետեց Մերսինի առջեւ, Թուրք բանակը տակաւին չէր պարպած քաղաքը: Պէտք եղաւ որ մեր հրամանատարը չոգեմակոյկով ցամաք երթայ յայտնելու իրենց, որ նաւուն մէջ գտնուող զինուորները, կամաւոր Հայեր են, թէ այդ իրիկուն ցամաքահանում չէր կատարուեր, առաջքն առնելու համար արիւնահեղութեան, պայմանաւ որ մինչեւ յաջորդ առաւօտ ոչ մէկ Թուրք զինուոր մնար քաղաքին մէջ, հակառակ պարագային պատասխանատուութիւնը չէր ստանձներ:

Նաւուն մէջէն ականատես եղանք անոնց խուճապահար փախուստին հետեւոտն, կառքերով, ձիերով անկարգ ու խուճապահար պայմաններու մէջ:

Յաջորդ առաւօտ ցամաք ելանք: Բնականաբար ոչ մէկ դիմադրութիւն, առ ի զգուշութիւն դասակներով, զէնքերը պատրաստ, տողանցեցինք բոլոր Թրքական թաղամասերը, որոնց բնակիչները, գոց պատուհաններու ետեւ սարսափի մատնուած էին:

Մեր բոլորին կուրծքերը հպարտութեամբ լեցուած էին ու հրճուանքնիս չափ ու սահման չունէր: Երազի մէջ էինք կարծես, Կիլիկիան գրաւած էինք, մեր նպատակին հասած:

Քանի մը օր յետոյ մեր վաշտը մեկնեցաւ Տարսոն:

Երբ շոգեկառքը կանգ առաւ կայարանը, ամբողջ Տարսոնի Հայութիւնը հոն գտանք, կին, երախայ, խառնիճաղանջ մեզ ծափերով ընդունեցան: Ողջագուրումներ եւ ուրախութեան արցունքներ: Կիները կը խլէին մեր հրացանները եւ պայուսակները եւ կ'ուզէին իրենք փոխադրել զանոնք մինչեւ մեզի յատկացուած զօրանոցները: Ամբողջ ժողովուրդը խառնուած էր մեզի, զինուորական կարգ կանոնը խանգարուած՝ շատ դժուարաւ կրցանք ձերբազատիլ իրենցմէ եւ կարգի չարուիլ:

Նոյնն էր երեւոյթը Ատանայի եւ այլ քաղաքներու մէջ: Խանդավառութիւնը գագաթնակէտին էր հասած, տողանցքներ Հայկական երգերով, ընդունելութիւններ, հանդէսներ:

Երկրին կառավարիչ նշանակուած Ֆրանսացի գնդապետը Ատանա կը հասնէր իր սնտուկներուն վրայ արձանագրուած՝ «Կառավարիչ Փոքր Հայաստան»ի:

Տիրող աննախընթաց խանդավառութեան արձագանգը ոգեւորեց արտասահմանի Հայութիւնը եւ ջարդերէ մազապուրծ ազատած հայ բեկորներ թափուեցան Կիլիկիա, գայն շէնցնելու եւ ծաղկեցնելու գեղեցիկ հեռանկարներով:

Հայկական Լեգէոնէն բաւական յետոյ ժամանեցին նաեւ Ֆրանսական ուժեր:

Աւա՜ղ սակայն, երկար չտեւեց այս խանդավառութիւնը, եւ հազիւ երկու տարի ետք մեր բոլոր յոյսերն ու երազները օդը ցնդեցան եւ Կիլիկիոյ այս գրաւումը, մեր ազգին զոհերուն թիւը աւելցնելու պիտի ծառայէր միայն: Զոհ գացած էինք մեծերու քաղաքականութեան, ու մինուճար Հայութիւնը կրկին գաղթականի ցուպը ձեռք պիտի առնէր ու խուճապահար կաշին փրկելու ճարը պիտի փնտռէր:

Ո՞վ չի յիշեր Ուրֆայի զինուորներու ջարդը, Մարաշի, Հաճընի եւ այլ շրջաններու հայ ժողովուրդի փախուստը ցուրտ ձմեռին, որ Հայութեան արժեց բազմաթիւ զոհեր:

Չեմ կրնար մոռնալ այն զարհուրելի տեսարանը որ պատկերացաւ աչքիս առջեւ Պօզանթիի մէջ, ուր ղրկուած էի իբրեւ ժէնիի ենթասպայ օդանաւի հանկար մը կառուցանելու համար:

Երկու տասնեակ հայ գործաւորներով եւ երեք վակոն շինանիւթերով կէսօրէ ետք հասանք Պօզանթիի կայարանը եւ գացինք հաստատուիլ օդանաւի դաշտագետինը, հազիւ 200 մեթր հեռու կայարանէն:

Կէս գիշեր էր, լսեցինք վայրաշարժի սուլոցներու վայնասունը ու տարօրինակ գոռում գոչումներ: Մէկ մեթր ձիւներու մէջէն լապտերներով վազեցինք կայարան: Գրիչս ի զօրու չէ նկարագրելու բոլոր տեսածներս, աղիքներնին դուրս թափած հայ կիներ, երախաներ, զինուորներ, կառքերուն տակ ճզմուածներ, աջ ու ձախ նետուած տեսակ տեսակ դէնքեր, սառած դիակներ...:

Մարաշի պարպումի հետեւանքով, քաշուող խուճապահար Ֆրանսական բանակն ու հայ գաղթականութիւնն էր, որ 2–3 օր ձիւներու մէջէն հետիոտն հազիւ հասած էր Պօզանթի:

Այդ ժողովուրդին մաս կը կազմէր նաեւ ներկայիս փարիզաբնակ երգչուհի Թարգման Պր. Տէմիրճարալեանը նահանջի ականատես վկան, որու ոտքերը կիսասառ էին, ու հազիւ նետուեցաւ մեր վրանի խարոյկին առջեւ:

Այս առթիւ միջանկեալ անկարելի է չնշել Մարաշի ճակատի հրամանատարի անհասկնալի կեցուածքը: Երբ Թուրքերը կը ներկայանային իրեն ճերմակ դրօշներով անձնատուր ըլլալու, կը պատասխանէր թէ աւելորդ էր, քանի որ հրահանգ ստացած էր նահանջելու:

Թուրքերը քաջալերուած սկսան հալածել նահանջող ուժերը եւ անոնց հետ փախչող հայ ժողովուրդը, որու երեւէն ողբերգութիւնը ծայրաստիճանին հասաւ:

Նոյնը չեղաւ սակայն Այնթապի պատ-կերը: Շնորհիւ իմաստուն եւ ռազմավարութեամբ օժտուած Գնդ. Ֆլի Սէնթ Մառիի, Այնթապի պարպումը տեղի ունեցաւ բաղդատմամբ լաւ պայմաններու մէջ: Փոխանակ խուճապահար ըլլալու, դիմադրութեամբ քաշեց իր զինուորները, առիթ տալով Հայութեան գաղթին, որ քաջաբար մասնակցած էր կռիւներուն:

Մեր վակոններու ապրանքները պարպուած ու խարոյկի վերածուած էին, ինչպէս նաեւ գիւղի բոլոր խանութներու դուռներն ու փեղկերը: Այս պայմաններու մէջ բնական էր որ չկարենային մեր շինութեան գործին ձեռնարկել եւ ոչ ալ կարենալ վերադառնալ Ատանա: Ստիպուած տասը օրեր մնացինք հոն, որովհետեւ երկաթուղիները գիշեր ցերեկ վիրաւորներ ու սառածներ կը փոխադրէին դէպի Ատանա:

Մեր նպատակէն դուրս է անշուշտ յիշատակել բոլոր այն պետական եւ զինուորական բարձրաստիճան անձերուն անունները, որոնք պատճառ դարձան այս աղէտին, պատմութեան կը վերաբերի այդ· աղէտ՝ որ պատճառ դարձաւ բազմաթիւ Ֆրանսացի զինուորականներու եւ հայ ժողովուրդի կոտորման:

Երբ վերջապէս յաջողեցանք վերադառնալ Ատանա, ինծի պարտականութիւն յանձնուեցաւ ամենակարճ ժամանակի մէջ շրջապատել զինուորական գերեզմանատունը, որ մինչ այդ բաց դաշտի մը մէջ կը գտնուէր, «Փարք Պապիկեանի» դիմացի կողմը «Շաքիր փաշայի» ճամբուն վրայ:

Հայ գործաւորներուս մեծ մասը արդէն քաղաքը ձգած էր, քիչեր միայն մնացած էին: Յայտնեցի հրամանատարիս որ կրնամ եմ այդ գործը գլուխ հանել, պայմանաւ որ վստահութիւն տրուի գործաւորներուս որ իրենց փոխադրութիւնը պիտի ապահովուի զինուորական միջոցներով:

Զօրավար Տիւֆիւյէի մասնաւոր հրահանգով գրաւոր արտօնութիւն տրուեցաւ այդ մասին ու գործաւորներու մեկնումը ապահոված ըլլալով գործի ձեռնարկեցինք:

Գերեզմանի շրջապատը լրացնելէ ետք յիշատակի կոթող մըն ալ զետեղեցինք գերեզմանատան կեդրոնը:

Պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ հանդիսաւորութեամբ: Կիլիկիոյ պարպումի համաձայնագիրը Մուսթաֆա Քէմալի հետ կարգադրող Ֆրանքլէն Պույոն, ճառ մը խօսեցաւ, ջատագովեց պարպումի ծրագիրը եւ յաղթանակ մը նկատեց զայն... եւ աւելցուց թէ ինչի՞ կը ծառայէին այս գերեզմանները զորս Ֆրանսա կը ցանէր աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ:

Իր ճառը սառ լռութեամբ ընդունուեցաւ:

Զօր. Տիւֆիւյէն մեկնած էր քաղաքէն, իր փոխանորդը Զօր. Մարթի բարձրացաւ ամպիոն, եւ խօսեցաւ հայրենասիրական կուռ ճառ մը, ջրելով Ֆրանքլէն Պույոնի բոլոր տեսակէտները ու գոչեց· «Այս գերեզմանները մէկ մէկ կոթողներ են Ֆրանսայի փառքը կերտող եւ անոր մարդասիրական ու ասպետական ոգին ապացոյցը ներկայացնող բոլոր ժողովուրդներուն»: Խելայեղ ծափերով ընդունուեցաւ իր ճառը:

Ծանօթ է բոլոր Կիլիկեցիներուն, որ պարպումի վերջնական թուական մը որոշուած էր, որմէ յետոյ մնացող զինուորականութիւնը գերի պիտի նկատուէր ըստ համաձայնութեան:

Այս առթիւ կ'ուզեմ ներկայացնել Թրքական սադայելական արարքներէն դրուագ մը: Թրքական զինուորական իշխանութիւնը առաջարկած էր գնել Ատանայի կայարանին մօտը զինուորական քէմբի

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Վահան Նազիկեանի հոս ըլլալը իմացած են...

Թորոս պէյ hոս արտասանած առեն ձեռքովը շարժում մը ըրաւ դէպի տախտակամածը: Երկդիմի իմաստ ունէին այս խօսքերը: Հոս ըսելով կարելի էր հասկնալ թէ՛ Պոլիս եւ թէ Բարսեղ էֆէնտիի տունը:

Վաճառականը թեթեւ մը սարսռաց երբ Վահանին անունը լսեց: Այս սարսուռը աննշմար չանցաւ Թորոս պէյի աչքերէն:

— Վահան Նազիկեանը Էրզրում աքսորուած չէ՞, հարցուց:

— Հոնկէ փախած եւ կրկին Պոլիս եկած է եղեր: Դուք լուր չունի՞ք:

— Երբեք... ալ իրեն հետ որեւէ յարաբերութիւն չունիմ:

— Ես ալ նոյն բանը ըսի ոստիկանութեան նախարարին, բայց դժբախտաբար անիկա տարբեր կարծիք ունի, պատասխանեց Թորոս պէյ:

— Ի՞նչ կարծիք...

— Կ'երեւայ որ տեղեկութիւններ առած է որ Վահան Պոլիս գալէն ետքը, ձեզի հետ...

— Սխա՜լ է, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի յուզուած ձայնով մը:

Բայց այս խօսքը այնքան վարանոտ, այնքան անհաստատ կերպով մը արտասանեց, որ կարելի չէր բացարձակ հերքում մը համարել: Թորոս պէյ, ինչպէս կը տեսնէր, սուտ կը խօսէր, իր կասկածներն էին որոնք նախարարին կը վերագրէր, բայց վաճառականը չկրցաւ այդ խաղը գուշակել եւ մտածեց թէ ոստիկանութիւնը թերեւս իրաւցնէ իմացած էր Վահանին իր գրասենեակը գալը, ուստի չկրցաւ վճռաբար ուրանալ:

— Բարսեղ էֆէնտի, ըսաւ Թորոս պէյ փաղաքշոտ ձայնով մը, կը տեսնեմ որ միշտ կասկածոտ վերաբերում մը կ'ունենաք ինծի հանդէպ, բայց ձեզ կրկին կը վստահեցնեմ, որ պարզապէս ծառայութիւն մը մատուցանելու համար եկած եմ այստեղ, ուստի, կը խնդրեմ, աւելի անկեղծօրէն խօսինք իրարու հետ:

— Ես Վահան Նազիկեանի հետ երբեք յարաբերութիւն չեմ ունեցած իր աքսորուելէն ետքը, պնդեց վաճառականը, եւ նոյնիսկ Էրզրումէն եթէ փախած է:

— Ինչ որ կ'ըսեմ, բացարձակ իրողութիւն մըն է, Վահան Պոլիս եկած է եւ Թէփէ Պաշի պանդոկ մը իջած:

— Ուրեմն ինչո՞ւ զինքը չեն ձերբակալեր, քանի որ իր տեղն ալ իմացեր են:

— Քանի մը ժամ առաջ գացին զինքը ձերբակալելու եւ դիպուածով ես ալ նոյն պանդոկը գտնուեցայ:

— Յետո՞յ, հարցուց վաճառականը չափազանց հետաքրքրուած ու միանգամայն մտատանջութեան մատնուած:

— Օթէլին դռնապանը եւ ծառաները ըսին որ Վահան քիչ մը առաջ իր սենեակը եկած էր, գացին դուռը զարկին, պատասխան չեղաւ, դուռը բանալ ուզեցին եւ տեսան որ կղպուած էր, վերջապէս չերկնցնեմ, դուռը կոտրեցին: Սենեակը պարապ էր, Վահան ծպտուելէ ետք փախեր էր պանդոկէն...

— Զարմանալի բան, բնաւ հաւատալս չի գար...:

— Եւ սակայն բացարձակ ճշմարտութիւն է այս:

— Չկրցա՞ն զինքը գտնել:

— Ոչ տակաւին, բայց ամէն կողմ խուզարկութիւններ կը կատարուին... եւ ճիշդ ատոր համար է որ փութացի ձեզի գալու:

— Բայց ես ի՞նչ դեր կրնամ ունենալ այս գործերուն մէջ...

Թորոս պէյ կրկին խորհրդաւոր ձեւով մը մօտեցաւ վաճառականին ականջին ու փսփսաց.

— Կասկած կայ որ պանդոկէն փախչելէն ետք հոս ձեր տունը ապաստանած է:

— Երբեք, բացարձակապէս սխալ, գոչեց Բարսեղ էֆէնտի, այս անգամ բոլորովին ինքնավստահ դէմքով մը:

— Կը վախնամ որ պիտի գան հոս խուզարկութիւն կատարեն:

— Թող գան, բան մը պիտի չգտնեն ու իմ անմեղութեանս պիտի համոզուին:

— Նոյնիսկ եթէ Վահանը հոս չգտնեն՝ դարձեալ ձեր մասին կասկածը կը մնայ:

— Ի՞նչպէս...

— Կրնայ ըլլալ որ հոս եկած ըլլայ եւ յետոյ աւելի ուրիշ ապահով տեղ մը փոխադրուած:

— Այդ տարբեր բան, գոչեց վաճառականը, եթէ կ'ուզեն անպատճառ իմ վրաս կասկածիլ, ի՞նչ կրնամ ընել...

— Պէտք է այդ կասկածը փարատելու միջոց մը գտնենք:

— Ի՞նչ միջոցով կարելի է ատիկա:

— Շատ դիւրին:

— Բացատրեցէք խնդրեմ:

— Նախ, Բարսեղ էֆէնտի, ընդունեցէք որ Վահանը տեսած էք եւ իրեն հետ յարաբերութիւն ունիք:

— Ի՞նչպէս կարելի է որ այդ բանը ընդունիմ, քանի որ ճշմարիտ չէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(71 – Շար.)

մը մէջ գտնուող 20 հատ խուրջինչիները 30 մեթր երկարութիւն ունեցող չարժական պարագները: Երկու կողմէ կազմուած յանձնախումբերու սակարկութիւնները չարաթներ տեւեցին եւ յանկարծ պարապումի թուականէն մէկ շաբաթ առաջ կը յայտնէին որ չէին կրող այդ պայմաններով գնել գանոնք, կարծելով որ հնաւոր պիտի չըլլար անոնց քանդումն ու փոխադրութիւնը, եւ իրենց պիտի մնային պարագները:

Երեկոյեան երբ գրասենեակ մտայ ժենիի մեր հրամանատարը կատղած երեւոյթ մը ունէր. պատճառը հարցնելով տեղեկացայ որ Թուրքերէն խաբուած ըլլալն էր պատճառը: Առանց այլ եւ այլի գացի իր մօտ եւ յայտնեցի իրեն, թէ կարող եմ մինչեւ պարպումը 4–5 օրուան մէջ, քակել ու փոխադրել այդ պարագները, պայմանաւ որ Ճիհաճ մեկնած ժենիի վաշտէն 50 զինուորներ նոյն գիչերն իսկ եռ բերուին ու դրուին իմ տրամադրութեանս տակ. անոնց պիտի օժանդակէին անշուշտ մի քանի հայ գործաւորներ: Առաջարկիս ընդունուեցաւ:

Ատանայի կայարապետը Հայ մըն էր. գացի մօտը, պարզեցի եղելութիւնը եւ խնդրեցի որ երկաթուղիի առժամեայ գիծ մը երկարէ նախնական միջոցներով մինչեւ պարագներու վայրը, ինչ որ կատարուեցաւ յաջորդ օրն իսկ:

Հայ գործաւորներն ու զինուորները ողի ի բոլն աշխատանքի լծուեցան. քակուած մասերը ուղղակի կը լեցուէին վակոններու մէջ ու կ'երթային կայարան:

Չորս օրէն վերջացան աշխատանքները եւ անգամ մը եւս Թուրք նենգամիտ ծրագիրը ի թերեւ ելաւ:

Սրտի ճմլումով ներկայ եղայ Թրքական բանակի Ատանա մուտքին, հարիւրաւոր դրօշներով զարդարուած վակոններով:

Արդէն գրեթէ Հայութիւն չէր մնացած: Մեկնող Հայերու պատկանող կովեր, ոչխարներ, հաւեր, անտէր կը թափառէին փողոցները: Դուռները բաց կահաւորուած տուներ բոլոր թաղերու մէջ: Թուրք թալանողներ ազատ մուտք կը գործէին, ու իրենց բնածին արհեստը ի գործ դնելով կը տանէին ձեռքերնին անցածը, ամէն ինչ ձգուած էր երեսի վրայ:

Ահա ողբերգութեան մը պատկերը, որ սեւով արձանագրուեցաւ պատմութեան մէջ, ի վնաս Հայութեան:

Դասեր առի՞նք այս աղէտէն, որպէսզի միայն մեր ուժերուն վստահած, միասնական ու համերաշխ ոգիով այսուհետեւ պաշտպանենք մեր արդար դատը... Աստուած գիտէ...:

Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ժան-Փիէռ Պօտուեան, 25 տարեկան,, Սեպտ. 23ին աւարտած է Փարիզի Գեղարուեստից Վարժարանը եւ ստացած է ճարտարապետի պաշտօնական վկայականը:

ՇԱՀԵԿԱՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Ակադ. Լ. Յովհաննիսեանի «Բժշկութեան պատմութիւնը Հայաստանում» (հին ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը) հինգ մասերէ բաղկացած արժէքաւոր աշխատութենէն ետք, այժմ հրապարակ ելաւ Փրոֆ. Ա. Կծոյեանի «Բժշկագիտութիւնը Հայաստանում ԺԱ.–ԺԳ. դարերում» մենագրութիւնը, որ ձեւով մը կը լրացնէ նախկին գիրքին պակասները չօշափուած նիւթերու կապակցութեամբ:

Այս ծաւալուն աշխատութիւնը արդիւնք է Մատենադարանի հին բժշկարան-մատեաններու մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան: Ներածականի բաժնին մէջ հեղինակը հանգամանօրէն կը լուսաբանէ պատմական այն նախադրեալները, որոնք պայմանաւորեցին երկրին ԺԱ.–ԺԳ. դարերու ընկերային – քաղաքական կեանքը, մշակոյթին եւ գիտութիւններուն նոր ուղղութիւնը եւ անոնց զգալի վերելքը: Ճարտարապետութեան, մանրանկարչութեան, գրականութեան, փիլիսոփայութեան եւ բնագիտութեան հետ զուգահեռ կը զարգանայ նաեւ բժշկագիտութիւնը:

Տեսական եւ գործնական բժշկագիտութեան յառաջդիմութիւնը մեծ չափով նպաստած է ականաւոր բնագէտ, աստղագէտ – փիլիսոփայ եւ բանաստեղծ Յովհաննէս Իմաստասէրի (1050–1129) առաջադրած սկզբունքը, ըստ որուն, գիտնականին կարծիքը պէտք չէ վերացական ըլլայ, այլ՝ հաստատուի փորձով եւ չօշափելի տուեալներով:

Հեղինակը բազմաթիւ փաստերով ցոյց կուտայ, որ հայ բժիշկները բնագիրներուն, թարգմանութիւններուն միջոցով քաջատեղեակ են եղած յունա – հռոմէական, բիւզանդական եւ Արեւելքի մէջ զարգացող բժշկական նուաճումներուն ու լաւագոյն փորձերուն, որոնք նոյնպէս դրական նշանակութիւն ունեցած են հայ ինքնատիպ բժշկագիտութեան յառաջդիմութեան մէջ:

Բժշկարան – մատեաններէն կատարուած մէջբերումները կը հաստատեն, որ միջնադարեան Հայաստանի բժիշկները մեծ կարեւորութիւն տուած են մարդակազմութեան եւ բնախօսութեան:

Հայ հեղինակները ժամանակին ըմբռնած են գլխուղեղին, ողնուղեղին եւ ծայրամասերու ջիղերու սիստեմին միջեւ գոյութիւն ունեցող մարդակազմական կապն ու բնախօսական համագործակցութիւնը: Աւելին, անոնց ծանօթ եղած է, որ գլխուղեղը կը կատարէ ղեկավարի, կարգաւորիչի դեր:

Այսպէս, օրինակ, բժշկապետ Գրիգորիս (ԺԳ. դար) գրած է. «Գլուխն թագաւոր է ամէն մարմնոյն»: Իսկ ուրիշ անգամ մը, փափաքելով ընդգծել գլխուղեղին բացառիկ դերը, զայն կ'որակէ «զգայարանաց զգայարան»: Միջնադարու հայ բժիշկները հասկցած են հիմնովին, որ մարդը իր հինգ զգայարաններուն միջոցաւ արտաքին աշխարհէն կ'ընդունի բազմաթիւ եւ բազմապիսի գրգիռներ եւ կը հաղորդէ գլխուղեղին, որ զանոնք կը վերամշակէ: Կենդանահատումներու միջոցով եզրակացութեան եկած են, որ գլխուղեղը ունի բազմաթիւ «գործողութիւններ»ու կամ «պաշտօններ»ու յատուկ «կայաններ»՝ կեդրոններ: Առանց հինգ զգայարաններու բնականոն աշխատանքին, անոնց կարծիքով, ուղեղը անկարող է մարմնին հանդէպ իր ղեկավար դերը իրականացնել:

Գիրքին մէջ մանրամասն ներկայացուած են հիւանդութեան քննութեան եղանակներն ու ձեւերը, ախտորոշումը, բուժման, կանխարգելման, հիւանդի խնամքին եւ այլ հարցերու վերաբերեալ մեր բժիշկներուն ըմբռնումի գիտական մակարդակը: Վերլուծումները կատարուած են փաստերու հիման վրայ: Այսպէս, օրինակ, բժշկապետ Մխիթար Հերացի (ԺԲ. դար), Գրիգորիս եւ միջնադարու միւս հայ բժիշկները հիւանդութիւններուն պատճառը բացատրած են ոչ թէ միթիք ըմբռնումներով, այլ արտաքին միջավայրի բազմաթիւ գործօններով: Անոնք կը թուարկեն երկրին աշխարհագրական դիրքը, կլիման, կենցաղն ու աշխատանքի պայմանները, մարդուն խառնուածքին առանձնայատկութիւնները: Հայ եւ օտար մասնագէտներու կարծիքով Մխիթար Հերացի «Բորբոսային ջերմով» կռահած է վարակի գոյութեան գաղափարը:

Հիւանդը քննելու ժամանակ հայ բժիշկները օգտագործած են գործնական եղանակներ: Պատշաճ տեղ յատկացուցած են հարց ու փորձին: Այնուհետեւ դիմած են աչքով զննելու, շօշափելու (գլխաւորապէս փորի խորոչին օրկանները) միջոցներուն: Բժիշկները ծանօթ են եղած բազմաթիւ հիւանդութիւններու, որոնց նկարագրութիւնները այն աստիճան ամբողջական են, որ ոչ մէկ տարակոյս կը ձգեն հիւանդութեան մասին: Մխիթար Հերացի, Գրիգորիս եւ ԺԱ. – ԺԴ. դարերու հայ միւս բժիշկները հակառակ Հալէնի մեկուսիկ ախտաբանութեան մեքաֆիզիք տեսակէտին, ըստ որուն այս կամ այն օրգանին ախտահարումը չի վերաբերիր մարմնին միւս օրկան – սիստեմներուն, գտած են, որ մարդուն օրկանը իր բնախօսական պաշտօններով եւ ախտաբանական հոլովոյթներով միասնական, ամբողջական է:

Հիւանդը խնամելու ժամանակ նկատի ունեցած են անոր անհատական նկարագիրը, տարիքը, հիւանդութեան բնոյթը, զարգացման փուլը, օրկանիզմին դիմադրական ուժերը, ջիղերուն վիճակը, հոգեկան վիճակը եւայլն:

Բացի բուսական, հանքային եւ կենդանական դեղերէ, նշանակած են լոգանքներ, մարզումներ, մարզանք, սննդառութեան չափ: Ընդհանրապէս դէմ եղած են արիւն քաշելու սովորութեան:

Հատորը յատուկ գլուխ մը ունի վիրաբուժութեան մասին, քանի որ ԺԱ.–ԺԴ. դարերուն հայ բժիշկները այդ բնագաւառին մէջ եւս նուաճումներ արձանագրած են: Օրինակ, ծանր վիրահատումները կատարած են մարմինը ամբողջովին անզգայացնելէ ետք: Թարմ եւ լայն մակերես ունեցող վէրքերը կարած են մետաքսաթելով: Խոր հիւսուածքներու թարախակալումները բուժած են լայն բացուածքներ ընելով եւ վէրքին խորը «պատրոյգ» (ֆիտիլ) իջեցնելով: Եւ ասիկա այն ժամանակ, երբ, ինչպէս յայտնի է, այս գործողութիւնները մեծ դժուարութեամբ Եւրոպա թափանցեցին միայն ԺԷ. դարուն:

Յատուկ գլխով կը խօսուի սուր վարակիչ հիւանդութիւններու մասին:

Դժբախտաբար այս մեծարժէք աշխատութիւնը հրատարակուած է ընդամէնը 1000 օրինակով:

ՓՐՈՖ. Լ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Փարիզի անդամական ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Իսիի մէջ, Մարտ 14ին:

Ներկաներու օրինական թիւը ապահովուած ըլլալով՝ վարչութեան քարտուղարը ներկայացուց նախ նախորդ նիստին ատենագրութիւնը, ապա՝ Միութեան գործունէութեան ամփոփ պատկերը:

Յատկապէս գնահատելի նկատուեցաւ երկու չքաւոր պարմանուհիներուն՝ ընիկ Կեվերեկցի Եւա եւ Սիլվա Բէջօյեան քոյրերու ընծայուած նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը, որոնց շնորհիւ Թուրքիոյ գաւառի այս խլեակները հնարաւորութիւն կը ստանան տէր դառնալու իրենց մայրենի լեզուին եւ դիմագծին:

Շապին – Գարահիսարի հերոսամարտին 55ամեակը տօնելու համար Մայիս 10ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանը, կազմուեցաւ կազմակերպիչ յանձնախումբ մը հետեւեալներէ.— Նշան Դարբինեան, Զարեհ Մինասեան, Եղիազար Մինասեան, Խաչիկ Քէօշկէրեան եւ Նշան Փօլատեան:

Այս առթիւ վարչութիւնը անհրաժեշտ կը տեսնէ յիշեցնելու, թէ սանուհիներու ի նպաստ նուիրատուութիւններ կարելի է ընել գումարները յանձնելով վարչութեան անդամներուն կամ գանձապահին, որուն հասցէն է.

Kachikemanian Loudvik
125, Ave. Henri-Barbusse
92 - Clamart

Հ. ՔԷՖԷԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Եռանդով Թաշկինակը հանեց եւ երեսը ծածկեց:

— Վայրկեանական խենթութիւն մը կը հասկնամ, ըսաւ պահ մը լռութենէ ետք, բայց չես խաբե՞լ այդքան խորամանկութեամբ, կանխամտածութեամբ... եւ որո՞ւ հետ...: Շարունակել իմ ամուսինս ըլլալ անոր տունը երթալով հանդերձ... սոսկալի, սոսկալի է... չէ՛, չես կրնար զիս հասկնալ:

— Այո, կը հասկնամ, կը հասկնամ, կը կրկնէր Աննա անոր ձեռքը սեղմելով:

— Եւ յետոյ կը կարծե՞ս թէ իմ կացութեանս ամբողջ դժնդակութիւնը ըմբռնեն, շարունակեց Տոլլի: Անիկա՝ ընդհակառակն՝ զուարթ եւ երջանիկ է...:

— Ո՛հ, այդ ըսածդ չիտակ չէ, ընդմիջեց Աննա աշխոյժով, իր վիճակը արգահատանք կը շարժէ, զղջումովը ընկճուած է:

— Միթէ կարո՞ղ է զղջում զգալ, հարցուց Տոլլի Աննայի աչքերուն մէջ նայելով:

— Այո, կարող է զղջալ, զինքը լաւ կը ճանչնամ, բարի է, բայց մեծամիտ եւ այժմ դժնդակ կերպով նուաստացած...: Առանց կարեկցութեան՝ երեսը չկրցայ նայիլ: Երկուքս ալ զի՛նքը կը ճանչնանք... ինչ որ մանաւանդ սիրտս յուզեց (Աննա գուշակեց թէ ինչ բան կրնար յուզել Տոլլին) այն է թէ տղոցը առջեւ ամօթ կը զգայ եւ քեզ սիրելով... այո՛, այո, աշխարհի վրայ ամէն բանէ աւելի քեզ սիրելով, — աւելցուց Տոլլիի խօսքը կտրելով որ կ'ուզէր ըսածը ժխտել — հիմա կը չարչարուի քեզ տառապեցուցած, ըսպաննած ըլլալուն համար... «Չէ՛, չէ՛, ինծի պիտի չներէ», կը կրկնէ անդադար:

Տոլլի իր տալոջ խօսքերը մտիկ կ'ընէր ու մէկ կողմ կը նայէր իր խորհրդածութիւններուն մէջ ընկղմած:

— Այո, կը հասկնամ որ իր կացութիւնը սոսկալի է, յանցաւորը երբ զգայ թէ դժբախտութեան պատճառ եղած է երբեմն գոհէն աւելի կը տառապի: Բայց ի՞նչպէս ներել, ի՞նչպէս կրկին իր կինը ըլլալ, համանուհիէն ետք...: Իրեն հետ կրկին հին կեանքը վերսկսիլ չարչարանք մը պիտի ըլլայ, որովհետեւ իրեն համար...

Արցունքները զինքը ընդմիջեցին:

Ամէն անգամ որ մեղմանալ կը սկսէր, կը վերադառնար այն բաներուն, որոնք ամէնէն աւելի զինքը կը տառապեցնէին:

— Միւսը՝ երիտասարդ ու գեղեցիկ է, շարունակեց Տոլլի, մինչդեռ իմ երիտասարդութիւնս, իմ գեղեցկութիւնս ո՞վ առաւ ինծմէ. ինք ու իր զաւակները: Ես ատենս անցուցի, ամէն բան տուի ու հիմա պէտք չկայ ըսելու, ինծմէ կը նախընտրէ աւելի թարմ ու գռեհիկ արարած մը: Անշուշտ, իմ վրաս խօսեցան, կամ, ինչ որ աւելի գէշ է, զիս մոռցան ... կը հասկնա՞ս ըսածս:

Նորէն իր աչքերը ատելութեամբ բոցավառուեցան:

— Ասկէ ետքը ինչ որ ալ ըսէ... մի՞թէ կը հաւատա՞մ: Չէ, երբեք: Ամէն բան լմնցած է, ինչ որ աշխատութեան եւ յոգնութեան ուրախութիւնն ու վարձքն էր...: Կը հաւատա՞ս, քիչ մը առաջ Կրիշային դասը կուտայի, առաջ ատիկա հաճոյք մըն էր, հիմա տանջանք մը: Ինչո՞ւ պիտի ընեմ, ի՞նչ օգուտ ունին զաւակները: Ահռելին այն է որ հոգիս մէկէն ի մէկ տակնուվրայ եղաւ ու սիրոյ եւ գուրգուրանքի տեղ, իրեն նկատմամբ բարկութիւն միայն կը զգամ, այո, միայն բարկութիւն... զինքը պիտի սպաննէի եւ...

— Սիրելի Տոլլի, կը հասկնամ, բայց մի յուզուիր: Այնքան դժնդակ կերպով թշնամանուած ես, այնքան զրգռուած, որ շատ բաներ չես տեսներ կամ գէշ կը տեսնես:

Տոլլի լռեց եւ երկու վայրկեան լռութիւն տիրեց:

— Ի՞նչ ընելու է, Աննա. մտածէ եւ օգնէ ինծի. ամէն բանի վրայ մտածեցի ու ելք մը չկրցայ գտնել:

Աննա չկրցաւ բան մը գտնել, բայց սիրտը, իր հարսին ամէն մէկ խօսքէն, ամէն մէկ վիշտէն կը թրթռար:

— Քեզի բան մը պիտի ըսեմ, ես իր քոյրն եմ եւ կը ճանչնամ իր նկարագիրը եւ ամէն բան մոռնալու կարողութիւնը (ձեռքը ճակատին տարաւ) կրնայ բացարձակապէս ինքզինք մոռնալ բայց նաեւ իր զղջումը բացարձակ պիտի ըլլայ: Այժմ չի կրնար հասկնալ թէ ի՛նչպէս կրցած է ընել ինչ որ ըրած է...

— Չէ, կը հասկնայ, կը հասկնար, ընդմիջեց Տոլլի...: Իսկ ե՞ս, զիս կը մոռնա՞ս...: Միթէ իմ մոռնալու կարողութիւնս պիտի կրնա՞յ կեանքը տանելի դարձնել:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգային Միութիւնը ցաւով կը ծանուցանէ երկար տարիներու կրթական մշակ եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի դպրոցի ուսուցիչ եւ Միութեան անդամ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐՄՈՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 15ին, Վիէնի հիւանդանոցին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սէն Մարթէն եկեղեցին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արամ Փէշտիմալճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱՄ ՓԷՇՏԻՄԱԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թօփուզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գըստեան պաշտօն կը կատարուի

ՅՈՎՍԷՓ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքն առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Էլպիզեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ղազարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ-տօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՄԿՈՁԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Այս Կիրակի Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշ-տօն, հանգուցեալներ՝

Համբարձում Յովհաննէսեանի մահ-ուան քառասունքին եւ Անդրանիկ Յով-հաննէսեանի յիշատակին:

Ողբացեալներու յիշատակը յարգողնե-րէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Այրի Տիկին Արշալոյս Ժամկոչեան, եղ-բայրներ եւ Գէորգեան ընտանիք կը ծա-նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարսէյլ, Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի 22 Մարտ իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, փեսային եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՁԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Իր յիշատակը յարգող բարեկամներ կը հրաւիրուին:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին պարա-հանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Մարտ 21ին, յետաձգուած է

ՄԱՅԻՍ 9-ԻՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղքատ. Ընկերակցու-թեան ընդհ. ժողովը՝ տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի Մարտ 19ին, երեկոյեան ժա-մը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլ-լալ: Արգելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Չորեք-շաբթի իրիկուն ժամը 7ին, Լուի Ժէ. սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն-Ժեռմի մասնա-ճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (20 Մարտ) ժամը 3,30ին, ընկերուհի Շալ-ճեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ընտրութիւն նոր վար-չութեան:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, Յիշատակ յարութեանն Ղա-զարու, կիրակնամուտի ժամերգութիւն՝ ժամը 16,30:

Կիրակի, Ծաղկազարդ, սկ. ժամերգու-թեանց ժամը 8, բազմաձայն պատարագ՝ 10, Դռնբացէք՝ 16:

Աւագ Երեքշաբթի, Յիշատակ տասն կուսանաց. երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16:

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկ. ժամերգութեանց ժամը 8, Ընթրեաց պա-տարագ 10, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19,30:

×

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ծաղկազարդ. ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10, Դռնբացէք 17:

Աւագ Երեքշաբթի, Յիշատակ տասն կուսանաց ժամը 17:

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ ընթրեաց ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10, մանուկներու հաղորդութիւն 11,30, Ոտնլուայ 16,30, Խաւարում 20: Խաւար-ման ներկայ կ'ըլլայ Առաջնորդ Սրբա-զանը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի Ծաղկազարդ. սկիզբ ժամեր-գութեան եւ անդաստան ժամը 7,40, ե-պիսկոպոսական պատարագ 10: Երեկոյ Դռնբացէքի արարողութիւն 17:

26 Մարտ, Աւագ Հինգշաբթի, յիշատակ ընթրեաց, ժամ. եւ նախատօնակ 8,40, պատարագ եւ հաղորդութիւն աշակերտ-ներու եւ փոքրերու 10: Երեկոյ Ոտնլուա-յի արարողութիւն երկսեռ խումբով 16,40: Գիշեր՝ Խաւարումի արարողու-թիւն 19,40:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Ծաղկազարդի տօնին առ-թիւ պատարագ կը մատուցուի:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ: Հայրապե-տական ձայնաւոր պատարագ, Անդաս-տան եւ ուխտ. ժամը 10,30ին:

Աւագ Հինգշաբթի ժամերգութիւն ժա-մը ժամը 16ին: Պատարագ ժ. 16,30ին: Աւագ Ուրբաթ. ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժ. 18ին:

Աւագ Շաբաթ. ժամերգութիւն ժ. 17: Հանդիսաւոր պատարագ ժ. 18ին:

Զատիկ. Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին:

Երկուշաբթի. Մեռելոց. ձայնաւոր պա-տարագ ժ. 10,30ին համօրէն ննջեցելոց հոգիներուն համար:

×

ՊԱՏԱՐԱԳ
NOTRE-DAME

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայ-րապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

Կիրակի, ժամերգութիւն ժամը 8ին: Ծաղկազարդ. պատարագ 10ին: Դռնբացէք երեկոյեան ժամը 4,30ին:

Աւագ Հինգշաբթի. պատարագ առա-ւօտեան ժամը 10ին, Յիշատակ ընթրեաց, ոտնլուայ երեկոյեան 4ին: Կարգ չարչա-րանաց ժամը 7ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Կիրակի, Ծաղկազարդ, ժամերգու-թիւն՝ 9ին, պատարագ 10,30, Դռնբացէք 17,30:

Աւագ Հինգշաբթի. Ընթրեաց պատա-րագ ժամը 10,30ին, Ոտնլուայ 17ին, Խա-ւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թաղում՝ 17,30ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի. ժամերգութիւն ժամը 17,30, պատարագ 18,30ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժա-մը 9ին, պատարագ 10ին:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի-տէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին հին հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

27 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր,

Կը խօսի Դր. ՕՆՆԻԿ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Հայերէն Աստուածա-շունչի առաջին տպագրիչ Ոսկան Արքե-պիսկոպոս եւ իր յաջորդները երեք հա-րիւր տարի առաջ, Մարսէյլի մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Դասախօսութիւնը պիտի ըլլայ հայե-րէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

GALERIE DE L'UNIVERSITE
32, Rue de l'Université
PARIS (7e)

ՓԵԿԻ ՇԻՆԱՅԷԿԵԱՆ

Կը ցուցադրէ իր
իւղանկարները եւ գծագրութիւնները
մինչեւ Ապրիլ 4

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Հաղորդում Արա Պարթեւեանէ, մաս-նակցութեամբ Ժան-Փիէռ Անքէրէի, Կի-րակի 22 Մարտ, առաւօտեան ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն.— «Մեծ Պա-հոց խորհուրդը եւ Արեւմտեան երգեցո-ղութիւն»:

Ժամը 9,30ին, հեռատեսիլէ եկեղեցա-կան արարողութիւնը, Արեւմտեան բա-ժինով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մարտ 21, երեկոյեան 8,30ին Վալանսի Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ (Թէաթր - Միւնիսիփալ)

Կը մասնակցի Լիոնի ԱՐԾԻՒ պարախումբը: Երգ՝ Օր. ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Հայկ. պարեր ու երգեր եւ զաւեշտ մը՝ « Շատախօս Սափրիչը »

ՄՈՒՏՔ 5 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 16էն կէս գիշեր
SALONS GEORGE V, 31 Ave. George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Մասնակցութեամբ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՍՏԱՀԱՐ ՀԱՄԲԱՐԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres Rytmens Bluées et les Mamboséros
MAURICE VARTIVANIAN

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով
Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ էլիզէ 67-03: Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում Փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը:

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը: Երեկոյ մեկնում Երեւան:

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով:

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0, 50

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՄԱՐՏ
VENDREDI 20 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.769 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 46e ANNÉE — N° 11.769

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

…ԵՒ ԾՆԱՒ ՄՈՒԿՆ ՉՆՉԻՆ

(Ձեռագիրներու գայթակղութեան շուրջ)

Ա.

Յառաջի 10, 11 եւ 12 Մարտի յաջորդական երեք թիւերով հրատարակեցինք «Երուսաղէմի Յանձնաժողովին առաքելութեան Տեղեկագիր»ը, լոյս տեսած Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթ Էջմիածին ամսագրի 1970ի Բ. թիւին մէջ եւ որ կը թուի թէ խնդրին «տխրողականութիւնը» չերեւելու համար օդային թղթատարով «առանձնատիպ» ղրկուած էր խմբագրութեանս:

Վազգէն Կաթողիկոսին ուղղուած «Տեղեկագիր»ին թուականն է 23 Յուլիս 1969…: Այս ի՜նչ փութկոտութիւն… Յուլիսէն մինչեւ Փետրուար:

Յուղիչ էր մամուլի հանդէպ ցոյց տրըւած այս հոգածութիւնը, մանաւանդ հանրային կարծիքը օր առաջ լուսաբանելու «տխրողականութիւնը»:

Ձեռագիրներու գողութեան գայթակղութիւնը աւելի քան երեք տարուան պատմութիւն ունի: Սփիւռքի Հայութիւնը երեք տարիէ ի վեր անհամբեր ոչ միայն լուսաբանութեան կը սպասէր, այլեւ կ'ակնկալէր, որ երեւան հանուին հայկական մշակոյթի թանկագին գանձերը Երուսաղէմէն Լոնտոն փոխադրող եւ միջազգային շուկային վրայ աճուրդով վաճառքի հանող անձը կամ անձերը:

Երեք տարուան սպասումէ վերջ այսօր հարցը կը մնայ հոն, ուր կը գտնուէր 1967 Փետրուարին: «Երուսաղէմի Յանձնաժողով»ը սրբացնելէ ետք բոլոր կասկածելիները, ո՛չ մէկ լուսաբանութիւն կուտայ գլխագիր Գանձարանէն թռցուած ձեռագիրներուն ինչ ձեւով Լոնտոնի Սոթըպի հիմնարկութեան աճուրդի սրահը փոխադրուելուն մասին:

Տեղեկագրին մէջ կան շատ աւելորդաբանութիւններ, որոնք չեն հետաքրքրեր հանրութիւնը: Ձեռագիրները ո՞ր գանձատան մէջ կը պահուէին: Ս. Թորոսի՞ թէ Ս. Մինասի: Երկաթեայ դուռ ունէի՞ն: Ցուցակագրուա՞ծ էին թէ ոչ: Ո՞րու մօտ կը գտնուէին բանալիները: Ի՞նչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնուէին, որպէսզի յառաջիկային ձեռագիրները չգողցուին: Յանձնաժողովը փոխանակ խնդրոյ առարկայ ձեռագիրներուն որո՞ւ կամ որո՞նց կողմէ գողցուելն ու վաճառման համար Լոնտոն տարուելուն գաղտնիքները լուծելու, հոգեշահ խորհուրդներով եւ առաջարկներով կը զարդարէ իր առաքելութեան Տեղեկագիրը:

Այս չէ՛, որ կը սպասուէր իրմէ:

Երբ 1967 Փետրուարին հրապարակուեցաւ ձեռագիրներու գայթակղութիւնը, իրար անցան մեր բարձրաստիճան եկեղեցականները Երուսաղէմէն Փարիզ, ու մինչեւ Էջմիածին:

Յիշողութիւնները թարմացնելու համար համառօտակի կուտանք խնդրին ծագումն ու զարգացումը:

Անգլիական թերթերու համաձայն, 23 ձեռագիրները Սոթըպի հաստատութեան յանձնուած են 1966 Նոյեմբերին: Մեր հայագէտ բարեկամը՝ Պրոֆ. Զարլս Տաուէթ, Բիւզանդագիտութեան դասախօս Օքսֆորտի Փէմպրոք քոլէճին, 1966 Նոյեմբերէն մինչեւ 1967 Փետրուար պատրաստած է ձեռագիրներու անգլիերէն ցուցակը, մանրամասն բացատրութիւններով եւ քան մանրանկարներով, — երեքը գունաւոր: Վաճառումը տեղի պիտի ունենար 1967 Մարտ 14ին, առտուան ժամը ճիշդ 11ին:

Ցուցակին մէկ օրինակը ղրկուած ըլլալով Պրոֆ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի, գիտնական օրիորդը հաստատած էր, որ աճուրդի դրուած ձեռագիրները կը պատկանէին Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքի Գանձատան հաւաքածոյին, զոր 1952ին անձամբ տեսած էր ու քննած:

Ահազանգը հնչեցուցած էր Օր. Տէր-Ներսէսեան 12 Փետր. 1967 թուակիր նամակով մը՝ ուղղուած Երուսաղէմի պատրիարք Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի, որ զայն ստացեր էր Փետր. 17ին:

Յանձնաժողովը իր Տեղեկագրին մէջ կը հաստատէ թէ «Սաթըպիի մօտ վաճառքի դրուած եւ այնուհետեւ վերադարձուած 23 ձեռագիրներէն 22ը գանձատան մէջ եղած են 1952ին, երբ օրիորդը Երուսաղէմ էր այցելած:

Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնն իր կողմէն 15 Փետր. 1967ին Լիզպոնէն կը հեռագրէ Երուսաղէմի պատրիարքին, հաստատելով երուսաղէմապատկան 23 ձեռագրերու աճուրդով վաճառումը Լոնտոնի մէջ: Պատրիարքը Փետրուար 21ին Սաթըպի ընկերութեան նամակ մը գրելով կը պահանջէ յայտնել անունը այն անձին, որ իրենց յանձներ էր ձեռագիրները:

Վազգէն Կաթողիկոս Փետր. 22ին կը հեռագրէ Եղիշէ պատրիարքին.—

«… Անհրաժեշտ է ձեր կողմէ անմիջապէս եւ պաշտօնապէս բողոք անգլիական պատկան իշխանութիւններուն՝ տէր կանգնելով ու պահանջելով ձեռագիրներուն վերադարձը Երուսաղէմ՝ ձեզի» (Էջմիածին ամսագիր, 1967 Մարտ):

Շահէ եպիսկոպոս Փետր. 28ին 87ամեայ ծերունի Սուրէն Արքեպս. Քէմհաճեանի ստորագրել կուտայ 1959 Փետր. 12 թուակիր գրութիւն մը, որով Անդրանիկ Սանտրիկեան անուն մէկուն պաշտօն կը տրուէր ձեռագրերը Լոնտոն փոխադրելու (տե՛ս Ձեռագիրներու գողութեան գայթակղութիւնը, Իսթանպուլ, 1969, էջ 122–128):

Շահէ Եպս. Լոնտոն կը մեկնի Մարտ 1ին «կեցնելու համար աճուրդը եւ վերադարձնելու ձեռագիրները»: Իսրայէլէն երկու փաստաբաններ կուգան օգնել իրեն (անդ, էջ 18):

Սաթըպի Տան հետ սակարկութիւնը վերջացնելէ ետք, Շահէ Եպս. 23 ձեռագիրները կ'առնէ եւ Երուսաղէմ կը տանի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՔԱՄՊՈՃԻ ՄԷՋ

ՍԻՀԱՆՈՒՔ ՓԵՔԻՆ ՀԱՍԱՒ

Քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը վերջին շաբաթներուն առաւելաբար կեդրոնացած էր Լաոսի եւ Քամպոճի վրայ: Արդարեւ միջադէպերն ու կռիւները, որոնց արձագանգը տուինք օր ըստ օրին, կը հաստատէին ակներեւ կերպով, թէ կացութիւնը բարդացած է Ծայրագոյն Արեւելքի այս երկու երկիրներուն մէջ, որոնց հետեւանքով կրնան ծանր եւ անակընկալ իրադարձութիւններ տեղի ունենալ:

Այդպէս ալ եղաւ արդարեւ: Մինչ իշխան Սիհանուք Մոսկուա կը գտնուէր Խորհ. Միութեան միջնորդութիւնը ապահովելու մտօք, անդին, Քամպոճի մայրաքաղաքին մէջ, արքայական խորհուրդն ու Խորհրդարանը կ'որոշէին պաշտօնանկ ընել իշխանը: Իշխան Սիհանուք, որուն համար անակնկալ մը չէր այս պետական հարուածը, լուրը առաւ Կոսիգինէն: Ծանօթ է որ առջի օր, Փարիզի հեռատեսիլէն չէր ծածկեր իր մտահոգութիւնները եւ կը նախատեսէր նման բան մը:

Խորհրդարանի նախագահը՝ Զենկ Հենկ առժամեայ կերպով եւ ի բացակայութեան նոր նախագահին, կը նշանակուի նախագահ մինչեւ որ նոր ընտրութիւններ տեղի ունենան: Զենկ Հենկ արդէն այդ պաշտօնը կը ստանձնէր ամէն անգամ որ իշխանը կը բացակայէր երկրէն: Այսուհանդերձ, համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու, իշխանութեան ուժը իրականութեան մէջ կը գտնուի Զօր. Լոն Նոլի ձեռքը, որ ընդհանուր հրամանատարն է զինուորական ուժերուն: Զօրավարը նաեւ վարչապետն է երկրին: Օրուան գլխաւոր անձնաւորութիւնն է նաեւ Սիրիք Մաթաք, որ զօրավարին նման կը նկատուի աջակողմեան մը:

Համաձայն Փնոմ – Փէնի (Քամպոճի մայրաքաղաքը) ձայնասփիւռին, իշխանը պատասխանատու է երկրին մէջ ստեղծուած մտատանջութեան՝ Հիւս. Վիէթնամական ուժերու ներկայութեան առթիւ: Այս կապակցութեամբ Մաքս Քլօ «Ֆիկառօ»ի մէջ դիտել կուտայ, թէ իշխանը տարիներ շարունակ փորձած է շատ ճկուն քաղաքականութիւն մը վարել եւ այս ձեւով յաջողիլ, որ Քամպոճ պատերազմի թատերաբեմ չդառնայ: Իշխանը, համաձայն Ֆրանսացի լրագրողին մինչեւ 1968 համոզուած էր Վիէթքոնկի յաղթանակին եւ, հետեւաբար, աշխատած էր հաշտ երթալ անոնց հետ: Սակայն այս վերջիններուն արձանագրած ձախողութենէն ետք՝ Թեթի ընդհանուր յարձակումին ժամանակ, Սիհանուք աւելի մօտեցած էր Մ. Նահանգներուն, որուն հետ նոյնիսկ անցեալին խզած էր դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները: Այդ թուականէն ասդին երկրին ներքին կացութիւնը վատթարացած էր: Համայնավարները ձգտած են քանդել Սիհանուքի իշխանութիւնը:

Ամենայն դէպս, նոր նախագահը՝ Զենկ Հենկ յայտարարեց, թէ պիտի հետեւին նախկին քաղաքականութեան, այսինքն՝ անկախութեան պահպանում, չէզոք դիրք եւ երկրին ամբողջականութեան պահպանում: Միեւնոյն ատեն պիտի յարգէ միջազգային այն դաշնագիրները, որոնց ներքեւ կայ Քամպոճի ստորագրութիւնը:

Աւելցնենք, որ Սիհանուքի մայրը, որ կը նկատուի թագաւորութեան խորհրդանիշը, յայտարարութեամբ մը համաձայն կը գտնուի ժողովուրդին բաղձանքին հետ «պահպանել չէզոքութիւնը»:

Զանազան լուրերու համաձայն, Հիւս. Վիէթնամի ուժերը սկսած են հեռանալ երկրէն, թէեւ ուրիշ աղբիւրներու համաձայն՝ բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան քամպոճեան ուժերու եւ Հիւս. Վիէթնամեան զինուորներու միջեւ: Հարաւային Վիէթնամցիները հրետանիով կ'օժանդակեն Քամպոճցիներուն:

Իշխան Սիհանուք, որ Մոսկուայէն Փեքին մեկնեցաւ, իր մեկնումէն առաջ Մոսկուայի մէջ յայտարարութիւն մը կատարեց, ըստ որուն Խորհ. Միութիւնը չափազանց մտահոգ է ստեղծուած կացութեան համար: Մոսկուա միեւնոյն ատեն առաջարկած է իշխանին լայն օժանդակութիւն՝ վերահաստատելու համար Քամպոճի մէջ կարգ ու կանոնը եւ երկրին չէզոք դիրքը, սակայն իշխանը, ինչպէս դիտել կուտայ իր յայտարարութեան մէջ, շնորհակալ ըլլալով հանդերձ ընթացք չէ տուած առաջարկուած օժանդակութեան:

Կը կարծուի որ Սիհանուք պիտի փորձէ որ Մոսկուա եւ Փեքին չճանչնան Քամպոճի նոր ղեկավարութիւնը, որպէսզի աքսորական դահլիճ մը կազմէ:

Յիշենք որ Սիհանուք ոչ միայն իշխանն էր Քամպոճի, այլեւ ֆութպոլի խմբապետ, բանաստեղծ, երաժիշտ, դերասան, թանկօներու հեղինակ, խմբագրապետ բոլոր թերթերուն, եւն., եւն.:

ՏԽՐՈՒՆԻ. – ԶԱՒԷՆ ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք, որ Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան մէջ մահացած է Պ. Զաւէն (Զաքարիա) Վարպետեան: Ողբացեալը ծնած էր Աֆիոն Գարահիսար 1882ին: Ծննդավայրի ազգային վարժարանը աւարտելէ ետք ինքնաշխատութեամբ ամբարած էր մտաւորական որոշ պաշար եւ նուիրուած ուսուցչական ասպարէզի: 1910ական թուականներուն պաշտօնավարած է Օրտուի Ազգ. վարժարանին մէջ, ուր ուսուցչուհի էր նոյն օրերուն Օր. Նուարդ Խաչատուրեան, Վանեցի, Դպրոցասէրի սանուհիներէն: Պ. Վարպետեան պահ մը պաշտօն վարած է նաեւ Անատոլուի Երկաթուղիի Ընկերութեան մէջ: Ու առաջին աշխարհամարտէն առաջ Ֆրանսա գալով հաստատուած է Փարիզ եւ հետեւած Արուեստից ու Արհեստից վարժարանի ճարտարագիտական դասընթացքներուն:

1914ին կամաւոր արձանագրուած է ֆրանսական բանակին, որ կը կռուէր գերմանական ճակատին վրայ: 1917ին ազատ արձակուած է եւ նուիրուած ազգային – հանրային գործունէութեան Փարիզի մէջ: Կանուխէն մտած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, ընկեր Վարպետեան երկար տարիներ գործօն դեր կատարած է Փարիզի կոմիտէին մէջ: 1929ին Բիւրոյի կողմէ նշանակուած է Դատական Մարմնի անդամ: 1919ին ամուսնացաւ Օրտուի վարժարանի իր պաշտօնակցուհի Օր. Նուարդի հետ:

Վարպետեան մասնաւորապէս գործօն եւ օգտակար դեր կատարած է Ֆրանսական Ճակատի Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան մէջ, որուն նախագահն էր տարիներով: Ետքէն դարձաւ պատուակալ նախագահ:

Յառաջացած տարիքին պատճառով, քանի մը տարի առաջ Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը փոխադրուեցաւ իր կնոջ հետ, որ այնտեղ մեռաւ անցեալ տարի:

Զաւէն Վարպետեան վերջին ծայր ծառայասէր էր ու պարկեշտ: Անձնուիրաբար ծառայած է ազգին եւ օգտակար եղած բազմաթիւ հայրենակիցներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն մէկ կարեւոր մասին վրայ (12 հազար քիլոմեթր) կառքերու արագութիւնը սահմանափակուած է 110 քիլոմեթրի — ժամական: Ասոնց մէջ չեն կառուղիները: Կ'ուսումնասիրուի նաեւ կառք վարելու արտօնութեան բարեփոխումը:

ՊՈՍԹԸՆԻ օդակայանն է այս անգամ որ թատերաբեմը եղաւ օդանաւի չեղումի մը փորձին: Այս անգամ կատարուածը եղերական բնոյթ ալ ունի վասնզի օգնական օդաչուն սպաննուած է մինչ օդաչուն վիրաւորուած, գերմարդկային ճիգով կը յաջողէր էջք կատարել իր 73 ճամբորդներով, ու կը մարէր: Հիւանդանոց փոխադրուելով ստիպողական գործողութեան կ'ենթարկուէր: Ցարդ յայտնի չէ թէ ի՞նչ կ'ուզէր այս նոր փիրաթը: Օդաչուներու ժողով կայ Լոնտոնի մէջ, որոշումներ տալու համար այս առընչութեամբ:

ՏԻԿՆԱՅՔ ՓԱՓԿԱՍՈՒՆՔ ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

(Հայ բժշկական պատմութեան համար)

ԽՄԲ.— Վերջերս հրատարակած էինք Տոքթ. Թորգոմեանի նուիրուած գրութիւն մը որ լոյս տեսած է Երեւանի «Սովետական Ամսագրին» մէջ: Իր յիշատակին այսօր հին էջ մը կը հրատարակենք: Տոքթ. Թորգոմեան իր կանոնաւոր աշխատակցութիւնը բերած է «Յառաջ»ի, պատերազմէն առաջ, երբ Փարիզ էր:

Աւարայրի հոչակաւոր դիւցազնու – թիւններուն մասնակից հանդիսացող Հայուհի – հերոսուհիները, Վարդանանց Պատերազմին չքնաղ մէկ դրուագը յօրինող ու անոր անթառամ բուրբինը հիւսող Հայոց աշխարհին փափկասուն տիկինները՝ բժշկական հայեացքով կը փորձուիմ դիտել պահ մը, տեղ տալու համար անոնց՝ եթէ կարելի է, հայ բժշկական պատմութեան մէջ:

Ղազար Փարպեցի, մանաւանդ Եղիշէ, այդ երկու անմահ պատմագիրները կ'աւանդեն, թէ այդ հերոսուհի – Հայուհիները՝ թուով խիստ շատ, Վարդանանց քաջարի բանակին ընկերացող Նախարարներուն կիներն էին, աղջիկները՝ կամ մօտաւոր ազգականները (Եղիշէ): Անոնց մէջ կային տարեցներ եւ մանկամարդուհիներ, մինչեւ իսկ նոր–հարսեր եւ ծծմայրեր, որոնք թողուցին իրենց տնական հանգիստը, նորափթիթ առագաստը, կուրծք տուին խստամբեր կեանքի մը ամենածանր տառապանքներուն, մոռցան իրենց դիրքը, կանացի փափկութիւնը արհամարհեցին եւ բոկոտն ու անյարդար մազերով, ամէն օր ծոմ–ծարաւ կը վազէին Աղօթքի Տունը, աղաչել պաղատելու առ Ամենազօրն, որպէսզի իրենց սիրականներուն արիւնը ի զուր չհոսի եւ փրկուի հայ Եկեղեցիին եւ Ազգին սուրբ անկախութիւնը, այլադեն դազաններու յօշոտիչ ճիրաններէն...:

Այսչա՞փ էր արդեօք այս փափկասուն տիկիններուն բաժինը. աղօթք՝ աղաչա՞նք, զրկա՞նք էր միայն անոնց բաժինը. չեմ կարծեր:

×

Ես այնպէս կ'ընդունիմ, թէ՝ Եղիշէի եւ Փարպեցիի պանծացուցած Հայուհիներէն՝ երամ երամ իրենց սիրելիներուն եսեւէն սուրացին, գացին մինչեւ արիւնի դաշտը, արծիւի պէս խոյացան հոն, ո՛չ թէ կռուին կռւով մասնակցելու, կամ պէնքով թշնամիին դիմադրելու, ո՛չ. այլ վիրաւոր ամուսինի մը կամ հիւանդ ծնողքի մը քով փութալու, ինկած սիրելիի մը, զաւկի մը կամ եղբօր մը սնարը դտնուելու, որդիական, մայրական եւ այլ պարտականութիւններ կատարելու, խնամածու ըլլալու՝ հայրենիքի ու կրօնքի ազատութեանը համար արիւն թափող զինուորին, ջուր հասցնելու ծարաւին, հաց՝ քաղցածին, դարման տառապեալին...:

Այսպէս ահա կ'ըմբռնեմ իմաստը գովասանական այն տողերուն, զորս Եղիշէի եւ Փարպեցիի ոսկի գրիչները կը հիւսեն Հայոց աշխարհի փափկասուն տիկիններու հասցէին, տողեր՝ որոնք յետախաղաց երկար դարերու հետ հիննալով հանդերձ, աւելի կենսունակ, աւելի հմայիչ եղած են հետզհետէ եւ պիտի ըլլան յաւէտ:

Իրաւ է թէ՝ ոչ Եղիշէի, ոչ Փարպեցիի գրածներուն մէջ բան մը չեմ գտներ իմ այս վարկածը ինծ զգացնող, եւ այս անզուգական պատմագիրներուն՝ մանաւանդ Եղիշէի վրայ հրատարակուած ընդարձակ ուսումնասիրութիւններուն մէջ՝ Փորթուգալ Միքայէլ եւ Բարդէն Վարդապետ եւ ուրիշներ կատարելապէս լուռ կը գտնեմ այս մասին, բայց հակառակ այդ լռութեան ես կը կրկնեմ, թէ Հայոց աշխարհի փափկասուն տիկինները պինդ փարած իրենց կրօնքին, անոր անշէջ հուրովը ջերմապէս վառած, իրենց նմանին օգնելու վսեմ զգացումէն եւ Աւետարանին՝ «մեծ քան զայս սէր ո՛չ գոյ, եթէ ոք զանձն դիցէ ի վերայ բարեկամին» խօսքէն մղուած, Սամարացիներ եղան յանկարծ... փութացին Աւարայր, հոն Վարդանանց քաջ զինուորներուն քով իբրեւ գթութեան քոյրեր *ծառայելու, անոնց հետ ալ արիւնաբար նահատակուելու, եթէ պէտք ըլլար:*

Եւ ահա թէ ի՞նչ տեսակ փաստի վրայ կը հիմնեմ իմ այս բժշկական ենթադրութիւնս:

Եղիշէի պատմութիւնը թղթատելով, տեղ տեղ կը կարդանք պարբերութիւններ, որոնք կը յայտնեն, թէ Վարդան Մամիկոնեանի զօրագունդը կամ բանակը ունէր իր մէջ բժիշկներ, *կամ բժշկութեան հմուտ անձեր. զոր օրինակ՝ խօսելով քրիստոնեայ (իմա՛ հայ) զօրքերու կեանքին ու ընթացքին վրայ, կը գրէ՝*

«Եւ Տէր յաջողէր նոցա նշանօք եւ արուեստիւք. քանզի բազում հիւանդք, ընդունէին զբժշկութիւն՝ *ի հեթանոսական զօրուէն» (Եղիշէ):*

Իսկ չարչարուած հայ նախարարներու ու քահանաներու մասին ալ կ'ըսէ.

«Մանաւանդ՝ զի նշանք եւս բժշկութեան, յԱստուծոյ յաջողեալ լինէր ի ձեռս նոցա, որպէսզի՝ բազումք ի դիւահարաց որբեցան ի նմին քաղաքի ուր կապեալքն կային: *Իբրեւ ոչ գոյր առ նոսա քահանայ, դէմքն առ նոսա* հիւանդք եւ ախտաժէտք քաղաքին, եւ ընդունէին ի նոցանէ զիւրաքանչիւր ցաւոց զառողջութիւն»: *(Եղիշէ)*

Սոյն տողերը միթէ աղօտ իմն կերպով չե՞ն զգացներ թէ Վարդանի քով բժշկական արուեստէ հասկցողներ պակաս չէին, եւ թէ ամէն տեսակ ցաւերու դարմանը կ'ընէին մանաւանդ Ջղագարներու, եւ միթէ հին դարերու մէջ բժշկութիւն ընողները ընդհանրապէս բանակի մէջ ծառայող զինուորներ, ինչպէս նաեւ քահանաներ, վարդապետներ չէի՞ն, եւ չէ՞ որ անոնց ձեռքով կատարուած ախտաբուժութիւնները կամ հիւանդաբուժութիւնները ռամիկ դասակարգէն հրաշք միշտ կը համարուէին:

Բայց աւելի կարեւոր, աւելի հաստատ ապացոյց մը եւս կը գտնենք դարձեալ Եղիշէի մէջ:

Վարդանանց գունդէն հեթանոս թշնամիներու ճանկը ինկած ու բանտի մութ խորշը նետուած հայ նախարարներուն եւ քահանաներուն կրած անլուր, անօրինակ խոշտանգումներուն նկարագրութեանը միջոցին, Եղիշէ ներբողելով այդ կենդանի – մարտիրոսներուն՝ անձնուրաց Յովսէփներու, Սահակներու, Ղեւոնդներու առոյլեան համբերութիւնը, կը յիշէ Դենշապուհ այլադէնին Ս. Սահակի հետ ունեցած մէկ խօսակցութիւնը, որուն մէջ բժշկականօրէն *ուշագրաւ է այն կէտը, զոր այդ անողորմ դահիճը Սահակը կրակապաշտութեան կամ կռապաշտութեան հրաւիրելով կ'ըսէ՝*

«Ես գիտեմ, զի ի հրապոյրս առնդ այդորիկ (Ղեւոնդը ակնարկելով) խաբեալ էք դուք. քանզի ինքն ախտացեալ է մարմնով, եւ ձեռնարկութեամբ բժշկաց չիք գտեալ առողջութիւն, *եւ հիւանդոտ կենօք ձանձրացեալ է եւ փափագէ ի մահ քան ի կեանս»: (Եղիշէ):*

Գիտեմ կ'ըսէ, դուք այդ մարդուն (Ղեւոնդի) հրապոյրներէն յափշտակուած էք, բայց նա մարմնային ախտով վարակուած մէկն է, եւ բժիշկներու ձեռքէն առողջութիւնը գտած չըլլալուն, *ձանձրացած է իր հիւանդկախ կեանքէն, ու նախամեծար կը համարի մեռնիլ քան թէ ապրիլ:*

Որուն՝ Ղեւոնդ երէց ինքը անձամբ կը պատասխանէ հետեւեալ հրաշակերտ խօսքերով.

«Այլ վասն իմ զի ասացիր, չգտեալ զառողջութիւն ի բժշկաց, սիրէ զմահ քան զկեանս... Աղէ՛ ցածո՛ զքեզ սակաւիկ մի ի զայրագին սրտմտութենէդ... Ո՞ ոք ի մահկանացուացս ունի կեանս անտրտունջս, ո՞չ ահա ամենայն լի են ախտիւք, է որ ի ներքոյ, եւ է որ արտաքոյ, ցուրտ եւ տօթ, քաղց եւ ծարաւ եւ ամենայն աղքատութիւն կարօտութեան...

«Բայց դու որ զբժիշկս *խոտեալ անարգեցիր, թէ չիք իմ ի նոցանէ գտեալ զառողջութիւն, չեն ինչ զարմանք, վասնզի մարդիկ են նոքա.* է ցաւ՝ որում գտանեն հնարս առողջութեան, եւ է՝ որ ապստամբք ի հնարից նոցա. *վասն ամենեքեան եմք մահկանացուք, այն որ բժշկեն եւ բժշկին: Այլ երանի՛ թէ եւ դուք ըստ բժշկական արուեստին բերէիք զնմանութիւն, զի ոչ փոքր է ճշմարտութիւն նոցա բժշկութեանն: Քանզի յորժամ տեսանեն նոքա զոք հիւանդացեալ, ոչ յապաղին երթալ առ նոսա, այլ փութացեալ հնարին մատուցանել զառողջութիւն: Մանաւանդ՝ եթէ յարքունիս մի ոք սիրելեաց թագաւորին ախտանայցէ, եւ* հասեալ ի մեծ հրապարակն՝ *տեսանիցէ զբազմութիւն պատուաւորացն, եւ զառողջութիւն գեղեցիկ երիտասարդացն եւ եւս ի ներքս մատուցեալ ի սրահսն արքունի, եւ անդ տեսանիցէ զամենայն սպասաւորացն զչքնաղ եւ զքանչելի տեսիլն, ոչինչ զարմանայ ընդ հրաշակերտ տեսիլն: Նաեւ եթէ դահոյք ականակապք իցեն եւ համակ ոսկեղէնք՝ յորոց վերայ հիւանդն անկեալ դնիցի, չէ՛ ինչ նմա փոյթ զայնմ ամենայնի: Այլ ի բաց հրամայէ առնուլ զոսկեհուռ վերարկուսն, եւ ձեռն ի ներքս տարեալ՝* զննէ զամենայն մարմինն, եթէ ջե՞րմ իցէ բնութիւնն, եւ եթէ սիրտն ի տեղւոջն հանդա՞րտ կայցէ եւ կամ թէ լեարդն կակո՞ւղ իցէ, եւ կամ թէ շարէք երակացն յարմա՞ր իցեն, եւ ըստ նմին զդարման բժշկութեանն առնիցէ՝ շնորհիլով նմա զառողջութիւն»:

Չեմ թարգմաներ այս գրուածը, որպէսզի Եղիշէի ոճին անոյշ գեղեցկութիւնը չխաթարեմ. բայց ի՜նչ մեծ գովութիւն կը խօսի այն՝ բժշկական արուեստին համար, ի՜նչ փառաբանութիւն կ'ընէ անոր բարձր կոչումին, կոչում՝ որ նպատակ ունի ամէն ինչ արհամարհել, միայն եւ միայն մարդկային ցաւերու օգտակար ըլլալու համար:

Եղիշէի այս աննման հատուածին ամէն մէկ պարբերութիւնը ինծ հիացում կը պատճառէ յայտնելով, թէ Ե. դարու մէջ բժշկութիւն եւ բժիշկներ գոյութիւն ունէին եւ ի պատուի էին Հայաստան աշխարհի մէջ. այո եւ ոչ միայն Ե. դարու մէջ այլեւ՝ աւելի առաջ, ինչպէս Եզնիկի, Ագաթանգեղոսի, Դաւիթ Անյաղթի եւ Յովհաննէս Մանդակունիի գործերէն կարելի է հետեւցնել:

1926 ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՄԵԾ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՓՐՈՖ. ԱՆԹՈՆ ՀԻԼՔՄԱՆ

Փրոֆ. Հիլքմանի մահուամբ, Գերմանիան կը կորսնցնէ իր լաւագոյն զաւակներէն մին: Մարդկութիւնը Լոյս մը ու Սիրտ մը, իսկ Հայերը, Լեհերն ու Իրլանտացիները՝ իրենց ամենակատաղի պաշտպանը:

Փրոֆեսէօրին ամբողջ կեանքը նուիրուած էր ճնշուած ազգերու պաշտպանութեան («Պեկենկինկ», փետր. 1963): Մահուընէն քիչ առաջ, ինծ կը գրէր տակաւին.— «Պէտք է օգնէք վառ պահելու հայ ժողովուրդի ազգային գիտակցութիւնը»:

Արքայասպանութեան մասին իր գրած յօդուածը (Նոյնիս, Մենցէր Շտուտըներ Ցայթունկ, *թիւ* 4, 1954) *ինծ նուիրեց ըսելով.— «Ասիկա կրնայ ձեզ հետաքրքրել», մեծ հակազդեցութիւն յառաջ բերաւ Հռոմի մէջ, բայց Դոմինիկեան հայրերու հաւանութեան արժանացաւ, ինչ որ*

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ընդունեցէք նաեւ որ իր այժմեան թաքստոցը գիտէք, շարունակեց Թորոս պէյ:

Վաճառականը՝ զարմացած ու զայրացած, իր խօսակցին նայեցաւ:

— Ի՛նչպէս, գոչեց, կը համարձակիք այսպիսի ծանր ամբաստանութիւն մը ընել իմ վրաս, առանց ապացոյցի:

— Ես չեմ ամբաստանութիւն ընողը, այլ ոստիկանութիւնը: Ես միայն եկած եմ ձեզի ծառայութիւն մը մատուցանելու, ձեզ դժնդակ կացութենէ մը փրկելու համար:

— Շնորհակալ եմ, բայց ինքզինքս վըտանգաւոր կացութեան մը մէջ չեմ տեսներ բնաւ:

— Ուրեմն չէ՞ք ուզեր որ իմ աջակցութիւնս նուիրեմ ձեզի եւ ցոյց տամ այն միջոցները որով կարելի է ձեր օձիքը փրկել:

Բարսեղ էֆէնտի շփոթած դրութեան մը մէջ էր ու չէր կրնար հասկնալ թէ այս մարդը ի՞նչ դիտաւորութիւն ունէր: Մեքենաբար ըսաւ.

— Խօսեցէք տեսնեմ, ի՞նչ է ձեր առաջարկելիք միջոցը այս սուտ զրպարտութենէն ազատելու համար:

— Եթէ Վահանը հոս է՝ իսկոյն ուրիշ տեղ մը փոխադրել, եթէ արդէն ուրիշ տեղ մըն է՝ հոնկէ ալ հանել եւ այնպիսի տեղ մը տանիլ ուր կարելի չըլլայ խուզարկութիւն կատարել, օրինակի համար օտար չոգենաւ մը... այս մասին՝ ես պատրաստ եմ ամէն աջակցութիւն նուիրելու: Չեմ ուզեր որ այդ խեղճ երիտասարդը պարապ տեղը չարչարանքներու ենթարկուի, մանաւանդ որ իր անմեղութեանն ալ համոզուած եմ:

— Բայց կը կրկնեմ որ երեսը տեսած չեմ, գոչեց վաճառականը անհամբեր կերպարանքով մը:

— Այն ատեն մեր բոլոր այս խօսքերը աւելորդ են:

— Ինծի ալ այնպէս կ'երեւայ:

— Բայց պարտք կը զգամ վերջին անգամ մըն ալ ըսելու, որ շատ ծանր պատասխանատուութիւններ կը սպառնան ձեզի եւ թէ ձեր բռնած ընթացքը լաւագոյնը չէ:

— Ի՞նչ ընթացքի կ'ակնարկէք:

— Ամէն բան ուրանալու այս ընթացքին:

— Ճշմարտութիւնը յայտարարելը ուրացո՞ւմ կը նշանակէ:

— Եթէ ճշմարիտ է՝ այդ տարբեր բան:

— Եթէ կ'ուզէք դուք մէյ մը ամբողջ տունը աչքէ անցուցէք:

— Ես ատանկ պաշտօն մը չունիմ, պատասխանեց Թորոս պէյ վիրաւորուած ձեւով մը, ես պարզապէս փափաքեցայ ձեզի օգտակար ըլլալ, ծառայութիւն մը մատուցանել:

— Շատ շնորհակալ եմ:

— Մնաք բարով:

— Երթաք բարով:

Թորոս պէյ սենեակէն դուրս ելաւ եւ վաճառականը ընկերացաւ մինչեւ սանդուխին գլուխը:

Երբ փողոց ելաւ ինքնիրեն խորհրդածեց.

«Վահանը այստեղ չէ, այս մասին համոզում գոյացուցի, եթէ հոս ըլլար այս ատեհան պաղարիւնութիւն պիտի չպահէր եւ այդքան ուժգին պիտի չբողոքէր իրեն դէմ եղած կասկածանքներու մասին, բայց միւս կողմէ կ'երեւայ որ զայն տեսած է կամ յարաբերութիւններ ունեցած է, որովհետեւ այդ բանը չկրցաւ զօրաւոր կերպով հերքել: Ամէն պարագայի՝ Բարսեղ էֆէնտիի վրայ հսկողութիւն մը կատարելով՝ կարելի է հետք մը գտնուի, ասիկա պէտք է իմաց տալ նախարարին»:

Իսկ վաճառականը մեծ մտատանջութեան մատնուեցաւ Թորոս պէյի երթալէն ետքը:

Վահանի մասին իմացածները զինքը չափազանց վրդովեցին: Ինք այնպէս կը կարծէր որ երիտասարդը, իր յանձնառութեան հաւատարիմ, իսկոյն պիտի մեկնէր Պոլսէն եւ ահա՝ հիմա կ'իմանար որ ոչ թէ չէր մեկնած՝ այլ նաեւ իր ներկայութիւնը երեւան հանած էր:

— Ոստիկանութիւնը եթէ իրաւցնէ տեղեկութիւն ունի դրասենեակ գալուն մասին, կը մտածէր, այն ատեն դարձեալ իմ գլուխս պիտի ցաւի:

Կնրակուրին վրայ չուզեց իր մտատանջութիւնը յայտնել սեղանակիցներուն: Բայց յետոյ ամէն բան պատմեց իր կնոջը, որ փութաց իր իմացածները աղջկան հաղորդելու եւ հետեւեալ օրը արդէն Լեւոն իմացած էր ամէն բան:

— Այս ամէնուն հետեւանքը շատ գէշ պիտի ըլլայ, ըսաւ կնոջը:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց Զարուհի:

— Քանի որ Հայրդ կասկածելի դարձած է, մեզի հանգիստ պիտի չթողուն:

— Բայց ինք անմեղ է բոլորովին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(72 – Շար.)

կ'ապացուցանէ թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան այս տողուն վեսթալիացին թրծուած էր Արդարութեան եւ Իրաւունքի գաղափարականով.— « Երբ պետութիւն մը, կը գրէր, անարդարութիւնը որպէս իրաւունք կը դաւանի, մեր մեծագոյն պարտականութիւնն է անհնազանդ գտնուիլ անոր հանդէպ»:

Թուրք ուսուցչապետին հետ ունեցած իր բանավէճերը, զոր տառացիօրէն ջախջախեց նամակով մը, հանդէսին մէջ հիւրընկալելէն առաջ հրապարակային բացատրութեան մը համար, կը վկայէ թէ նոյն խորունկ զգացումն էր որ կ'ոգեւորէր զինքը (Պեկենկիւնկ, Հոկտ. 1960):

Միակտուր նկարագիր, տիեզերական միտք, գերազանցօրէն կաթոլիկ, Փրոֆ. Հիլքման հայասէր էր հոգւով ու մարմնով եւ նուազագոյն առիթէն օգտուելով կը քաշէր պաշտպանելու կամ ծանօթացնելու համար Հայկական Դատը.— « Եթէ Թուրքերը կ'ուզեն որ հաւատանք իրենց արեւմտականացման, նախ քաւութեան հանդիսաւոր աքթ մը թող ընեն հանդէպ հայ ժողովուրդին, որմէ երկու միլիոն հոգի խողխողեցին վատօրէն»:

Հոծ ունկնդիրներու առջեւ, համալսարանի ամփիթատրոնին մէջտեղը կանգնած, առանց նոթ մը ունենալու իր առջեւ, ամբողջ երկու ժամ կը ձաղկէր բարբարոսները, դաւաճանները ու վատերը ամենակծու բառերով: Ամէն կողմէ եկած սպառնական նամակները կ'ընդունէր սառնասրտութեամբ:

Իր մտասեւեռումը, — ինչպէս Փրոֆ. Բոհրպախ դարձեալ յիշեցուց ինծի Փետրուար 5ին — «Հայ Ժողովուրդի Բարեկամներու Ընկերութեան» մը կազմութիւնն էր, այն ձեւով որ «Լեհացիներու Ընկերութիւն»ն էր, որուն նախագահն էր ինք: Հայերու ներքին տարակարծութիւնները, անբաժան Սփիւռքին եւ բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն, երկիւղ չէին ազդեր իրեն: Ցաւս իրեն, քանի մը արժէքաւոր Հայեր գտնելն էր, Կոմիտէ մը կազմելու համար: Գալով երկպառակութեանց, կարելի էր յաղթահարել զանոնք, եթէ կշիռ ունեցող հայ անձնաւորութիւն մը հովանաւորէր այդ կոմիտէն: Այս ծրագիրը, որուն հաշւոյն Փրոֆ. Բոհրպախ, — այն ժամանակ դասախօս համալսարանի, — կարեւոր գումար մը տրամադրեց, արդիւնք չտուաւ:

Ինքզինքը կորսուած կը համարէր.— «Անգամ մը եւս, կը գրէր ինծ մահուընէն քիչ առաջ, փորձութիւնը ունեցայ մարդկային կազմին դիւրաբեկութեան»: Իր անցուցած հինգ տարիները 26 բանտերու եւ նացիական հինգ ճամբարներու մէջ, ուրտեղ քանակոծումները փոխն ի փոխ կը յաջորդէին սառն լոգանքներուն, հիւծած էին իր մարմինը, առանց երբեք տկարացնելու իր հոգին: Գիշերային մըղձաւանջներու անդոհանքին կը հակադրէր իր կամքի ուժը:

Գուխընվալտի ճամբարէն հազիւ ազատագրուած Ամերիկացիներէն, եւրոպական Դաշնակցութեան գաղափարը հրապարակ կը նետէր առաջին անգամ: Իր հրատարակած գիրքը՝ «Ֆրանքրէյշ կեսթերն ունտ Հէոյթ (երէկուան եւ այսօրուան Ֆրանսան), զգայացունց տպաւորութիւն գործեց: Զօր. տը Կոլ, որուն հետ կը թղթակցէր, յիշատակեց զայն 1951ին արտասանած իր մէկ ճառին մէջ:

Տոքթոր փիլիսոփայութեան եւ քաղաքական գիտութեանց, Մայանսի Եոհան Կիւթընպէրկ համալսարանին մէջ հիմնեց «Համեմատական Կաճառը Քաղաքակրթութեանց: Ձափ ու սահման չճանչցաւ իր գործունէութիւնը: Անբաղդատելի լեզուագէտ, — գիտէր Եւրոպայի բոլոր լեզուները եւ անհամար գաւառաբարբառները, որոնց անհաշուելի յօդուածներ նուիրած էր, — հոգին էր բոլոր համաժողովներուն, բոլոր հաւաքոյթներուն եւ հանդիպումներուն: Իր դասախօսութիւնները, յօդուածները, հեղինակութիւնները, բովանդակ աշխարհի հիացումը գրաւած էին: Մասնայատկութեան մոլեռանդ պաշտպանը, աշակերտներուն խօսք կ'ուղղէր իրենց մայրենի բարբառով: Անոնք կը մօտենային իրեն անկեղծ պաշտամունքով: Բնաւ ենթարկուած չէր թշնամանքի: Իր հիանալի գործունէութեան ընթացքին երկրորդուած էր սքանչելի ընկերուհիէ մը, որուն գուրգուրանքը մեծ օժանդակութիւն մը եղաւ իրեն համար: Փարիզի մէջ, անգամ մը ինծի ցոյց տուաւ նամակ մը ըսելով.— «Կարդացէք»: Կեանքիս մէջ, ոչ մէկ տեղ չեմ կարդացած, որ կին մը արտայայտուի այսքան փափկութեամբ, այսքան քնքոյշ զգացումներով: Քորնէլեան սէր մըն էր, այս երկու էակները միացնող սէրը:

Յունուար 25ի Կիրակին, ըստ սովորութեան ուզեց երթալ Սէնթ Էթիէնի եկեղեցին, ուր արարողութիւնը լատիներէն կը կատարուի տակաւին: Խորապէս բարեպաշտ էր եւ մանուկի պէս կ'աղօթէր: «Բանտարկեալ գերիի մը աղօթքը», որ լատիներէն գրի առաւ նացիական ճամբարներուն մէջ, իսկական գլուխ-գործոց մըն է միսթիք գրականութեան: Սակայն ուժաթափ կ'իյնար հեւասպառ: Խորհուրդ տուին իրեն քլինիք մը մտնել: Խնդրեց իր կնոջմէն որ իրիկունը հոն երթայ զինքը տեսնելու եւ չհաղորդուողներուն իմացնէ որ «Հնդկաստանի դասակարգերուն մասին եղած թէզին ներկայացումը կանոնաւորաբար տեղի պիտի ունենար քլինիքին մէջ, ոչ թէ իր տունը»: Երբ կինը կը վերադառնայ, արգիլուած էր մտնել իր սենեակը, հոգեվարքի մէջ էր արդէն:

Ճշմարիտ «Ափոթէոզ» մը եղաւ իր յուղարկաւորութիւնը, արժանի իր վայելած համբաւին: Ամբողջ քաղաքը, ամբողջ համալսարանը, աշխարհի բոլոր կողմերէն փութացած բարեկամներ զինքը առաջնորդեցին մինչեւ վերջին բնակարանը ու հրաժեշտ տուին իրեն մեծ շուքով:

Երբ Փետր. 4ին կը հասնէի հոն, խոնարհելու համար իր դամբանին առջեւ, յուզումս յանկարծօրէն հիացման փոխուեցաւ: Խորան մըն էր իր գերեզմանը: Բնակավայրը ծաղիկներու եւ պսակներու Մոզոլէ մը: Մէկէն պատկեր մը եկաւ յիշողութեանս դիմաց: Վերջին Դեկտ. 26ին՝ Մոսկուայի Պալշոյի Թատրոնին մէջ, Խաչատրեանի « Սփարթաքիւս »ի բեմադրութեան ներկայ էի, որ խելայեղ ընդունելութիւն գտաւ: Աւելի քան կէս ժամ, կրկնահրաւէրներ, մեծաշուք ովասիոններ, ուղղուած Արամ Խաչատուրեանի, որ ներկայ էր այնտեղ: Վերջին տեսարանի աստուածացումը խելացնորութեան հասաւ: Մէկ ամսուան ժամանակամիջոցին՝ այս անգամ Մայանս-Կոնսէնհէյմի գերեզմանատան մէջ, նոյն պատկերը կ'ընծայուէր իմ աչքին:

Ինչպէս Սփարթաքիւսը, Փրոֆ. Հիլքման խորհրդանշան մը դարձած էր:

Կէսօրէն վերջ ջէնի կառախումբը առի: Վիպական գետի երկայնքին՝ երգուած բոլոր բանաստեղծներու կողմէ, շոգեկառքը յամրօրէն սահեցաւ լճին վրայ ճեմող կարապի մը պէս, բայց այս նկարչագեղ բնակավայրերուն եւ միջին դարու դղեակներուն տեսարանը, հէքեաթային զրոյցներով շրջապատուած, ո՛չ մէկ արձագանգ գտաւ հոգիիս մէջ: Երեք ժամուան այս ճամբորդութիւնը անվերջանալի թուեցաւ ինծի: Տասնեօթը տարի առաջ, նոյն ճամբորդութիւնը կատարած էի հակառակ ուղղութեամբ: Բոլոր թերթերը արտատպած էին այն ատեն հիասքանչ յօդուածս, որ յաչս Հայերուն երեւան կը հանէր արտակարգ մարդը, որուն պարզութիւնը եւ բարութիւնը հաւասար էին իր Մեծութեան:

ՍՏԵՓԱՆ ԱՃԱՐԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ

Բացուած կը յայտարարենք Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի 1970ի տարին:

Համաձայն Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի պայմաններուն, մրցանակի ներկայացուելիք գործերը պէտք է հասած ըլլան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարան, Անթիլիաս, մինչեւ 30 Սեպտեմբեր 1970:

Այս առիթով, դատակազմը կը յիշեցնէ Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի հետեւեալ գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

Յօդուած 10.— Մրցանակի համար կրնան ներկայացուիլ բոլոր այն հեղինակութիւնները, հայերէն կամ օտար լեզուներով, որոնք կը վերաբերին Հայկական մշակոյթին՝ գրական, իմաստասիրական, պատմական, եկեղեցագիտական, բանասիրական, լեզուաբանական, հնաբանական եւ այլ յարակից կալուածներուն մէջ:

Յօդուած 13.— Երկասիրութիւնները պէտք է ներկայացուին Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսին՝ մաքուր, դիւրընթեռնլի ձեռագրով, նախընտրաբար՝ գրամեքենագրուած, եւ երեք օրինակով, մինչեւ Սեպտեմբեր ամսուան վերջը:

Յօդուած 14.— Մրցանակի արժանացած գործերը պիտի հրատարակուին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տպարանին մէջ, Անթիլիաս:

Յօդուած 15.— Մրցանակի տիրացած հեղինակը, անկախաբար իր գործի տպագրութենէն, պիտի ստանայ հազարէն երկու հազար (1000–2000) Լիբ. ոսկիի պարգեւ մը մրցանակին յատկացուած գումարին տոկոսէն: Այս պարգեւի քանակը պիտի ճշդուի Ժիւրիին կողմէ: Հեղինակը պիտի ստանայ նաեւ 500 օրինակ իր տպուած գործէն:

×

Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի դատակազմը պարտք կը համարի նկատողութեան յանձնել մօտեցումի հիմնական սկզբունքները.—

Ա) Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակը մրցում մը չէ ներկայացուած գործերուն լաւագոյնը ընտրելու եւ պարգեւատրելու համար:

Բ) Մրցանակը կը տրուի այն գործին, որ այս կամ այն կալուածին մէջ (գրական, տնտեսագործական, ուսումնասիրական) կը բերէ կարեւոր նպաստ մը հայ մշակոյթին:

Գ) Կրնայ պատահիլ, որ տարուան մը ընթացքին մրցանակ չտրուի, երբ դատական կազմը ներկայացուած գործերուն մէջ չգտնէ Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի համապատասխան հեղինակութիւն մը:

Դ) Կրնայ պատահիլ, որ կարգ մը գործեր որոշ արժէքով գնահատուին հրատարակութեան համար, առանց մրցանակի:

Ե) Կրնայ պատահիլ, որ մրցանակ տրուի կամ հրատարակութիւնը կատարուի մէկէ աւելի գործերու:

Զ) Ներկայացուած գործերը կը նկատուին վերջնական իրենց ներկայացուած վիճակին մէջ, եւ մրցանակի կամ հրատարակութեան արժանանալու պարագային, կը տպագրուին Գրական Մրցանակի Դատական Կազմի որդեգրած հրատարակչական ձեւերուն համաձայն:

Է) Մրցանակին կրնան ներկայացուիլ ոչ միայն անտիպ ձեռագիր գործեր, այլ նաեւ գրութիւններ որոնք լոյս տեսած են պարբերական մամուլին մէջ, եւ ի մի հաւաքուելով կրնան կազմել մրցանակի ներկայացուելիք հատոր մը:

ԴԻՒԱՆ
Գ. Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի
Դատական Կազմի
Ատենապետ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Ատենադպիր ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

6 Մարտ 1970 Անթիլիաս, Լիբանան

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Սպասէ...: Կը խոստովանիմ որ երբ անցած դարձածը պատմեց, տակաւին չհասկցայ իր կացութեան բոլոր դժնդակութիւնը: Միայն զինքը տեսայ ու նաեւ ընտանիքին մէջ բերած խռովքը. իր վրայ խղճացի, բայց հիմա, քեզի հետ խօսելէ ետք իբրեւ կին, ուրիշ բան կը տեսնեմ. քու տառապանքդ կը տեսնեմ եւ չեմ կրնար բացատրել այն համակրանքը զոր քեզի համար կը զգամ, սիրելի Տոլլիս, բոլորովին քու կացութեանդ մէջ կը մըտնեմ... բայց բան մը կ'ուզէի գիտնալ... կ'ուզէի գիտնալ թէ սիրտիդ մէջ դեռ որքա՞ն սէր կը մնայ անոր համար... Դուն միայն կրնաս գիտնալ թէ ներելու չափ բաւական սէր մնացա՞ծ է... եթէ բաւական կայ, ներէ...:

— Չէ... ըսաւ Տոլլի:

Աննա զինքը ընդմիջեց նորէն ձեռքը համբուրելով:

— Աշխարհը քեզմէ լաւ կը ճանչնամ, ըսաւ, գիտեմ թէ Սթիվայի պէս մարդիկ ինչպէս կը նկատեն այդ բաները: Կ'ըսես թէ անոր հետ քու վրա՞դ խօսած է... չէ՛, չէ՛, այդ բանը չէ ըրած, այդ էրիկմարդիկը անհաւատարմութիւններ կ'ընեն, բայց ընտանեկան յարկը եւ հարազատ կինը իրենց համար իբրեւ նուիրական բաներ կը մնան: Այդ միւս կիներուն հետ յարգանք չունին եւ այդ յարաբերութիւնները որեւէ կերպով չի նեղեր իրենց ընտանեկան յարաբերութիւնները: Գիտեն անանցանելի գիծ մը քաշել ընտանիքին ու միւսին միջեւ...: Ես այդ զանազանութիւնները չեմ հասկնար, բայց այս այսպէս է:

— Բայց զայն վայելա՞ծ է...

— Թող տուր որ խօսիմ, սիրելի Տոլլի: Տեսայ Սթիվան երբ քեզի սիրահարած էր: Կը յիշեմ այն օրերը ուր կուգար գիս կը գտնէր ու քու վրայոքդ խօսելով կուլար, ու բանաստեղծական ինչ բարձրութիւններու մէջ կը դնէր քեզ եւ գիտեմ որ քանի իրեն հետ կ'ապրէր քու սէրդ այնքան կը բարձրանայր անոր յարգանքին մէջ: Զինքը կը ծաղրէինք որովհետեւ ամէն առթիւ կը կրկնէր «Տոլլի նշանաւոր կին մըն է»: Իրեն համար աստուածութիւն մըն էիր ու այդպէս մնացած ես եւ այս վաղանցուկ խենթութիւնը հոգիին մէջ արմատ չէ ձգած:

— Բայց եթէ այդ բանը կրկնուի՞:

— Անիկա, ըստ իմ կարծիքի, չի կրնար կրկնուիլ:

— Այո... բայց դուն պիտի ներէի՞ր:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց Աննա, չեմ կրնար վճիռ տալ:

Բայց, մէկէն, մտածումովը կացութիւնը աչքին առջեւ բերելով ու զայն հոգիին խորը կշռելով, գոչեց.

— Այո, կրնամ, կրնամ այո՛ պատասխանել. պիտի ներէի...: Նոյնը պիտի չմնայի, բայց պիտի ներէի, այնպէս պիտի ներէի որ իբր թէ բան մը չէ պատահած:

— Անշուշտ, ընդմիջեց Տոլլի աշխոյժով, կարծես թէ կրկնելով բան մը որուն վրայ մէկէ աւելի անգամներ խորհած էր, ուրիշ կերպով անիկա ներում չի կրնար ըլլալ: Եթէ մարդ ներէ, պէտք է ամբողջովին ներէ, առանց յետին միտքերու: Օ՛ն, կ'ուզեմ քեզ սենեակդ առաջնորդել, ըսաւ ոտքի ելլելով:

Դուրս ելած ատեն Աննան իր բազուկներուն մէջ առաւ:

— Որչա՜փ գոհ եմ որ եկար, սիրելիս, ինքզինքս լաւագոյն կը զգամ, շատ աւելի աղէկ:

ԺԵ.

Ամբողջ օրը Աննա Քարենինա ոչ ոք ընդունեցաւ եւ Տոլլիի ու անոր զաւակներուն հետ անցուց:

Միայն իր եղբօրը երկտող մը գրեց ըսելու համար որ իրիկուան կերակուրի տուն գայ:

«Եկուր, Աստուած գթած է» գրած էր:

Օպլոնսքի տուն եկաւ ընթրիքի համար, խօսակցութիւնը ընդհանուր եղաւ եւ կինը հետը խօսեցաւ ու զինքը դուզեց: Իրենց յարաբերութիւնները ձգտուած էին բայց բաժանումի խնդիր չկար: Օպլոնսքի կը նախատեսէր բացատրութիւն տալու եւ հաշտութիւն գոյացնելու կարելիութիւնը:

Ընթրիքէն ետքը Քիթթի եկաւ իր քոյրը տեսնելու: Աննա Քարենինան քիչ կը ճանչնար եւ մտատանջութեամբ ինքնիրեն կը հարցնէր թէ Ս. Փեթերսպուրկցի այդ բարձր տիկինը, զոր ամէն մարդ կը գովէր, ի՞նչպէս պիտի ընդունէր զինքը: Անմիջապէս տեսաւ որ լաւ տպաւորութիւն ըրաւ անոր վրայ: Աննա կը հիանար անոր գեղեցկութեան եւ երիտասարդութեան վրայ, իսկ Քիթթի արդէն ոչ միայն անոր ազդեցութիւնը կը կրէր, այլեւ անոր սիրահարը կը դառնար, ինչպէս որ իր տարիքը եղող աղջիկները կ'ըլլան մանկամարդ կիներուն:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արամ Փէշտիմալճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱՄ ՓԷՇՏԻՄԱԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Պ. Ժանօ Մանիկեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի իր հօրաքրոջ մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գ. Տիւյմէճեանէ 30 ֆր. այրի Տիկին Մարտիրոսեանէ 30 ֆր. (Պոռնէն), այրի Տիկին Շահնար Պակասեանի մահուան առթիւ։

×

Լիոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տիւյմէճեանէ 30 ֆր. իրենց քրոջը աղջըկան՝ Տիկին Ոչխարեանի (Պելֆոռ) մահուան առթիւ, նոյնպէս այրի Տիկին Լուսաբեր Մանուկեանէ 50 ֆր. հօրաքրոջ աղջկան՝ Տիկին Ոչխարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մ. Մանիկեանի, Ժանօ Մանիկեանի, իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ այրի Տիկին Շահնար Պակասեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.—

Տէր եւ Տիկին Տիրան Հոթոյեան, հանգուցեալ Լեւոն Ալէմեանի մահուան քառասունքին առթիւ 50ական եկեղեցիին եւ դպրոցին։ Բարեպաշտուհի մը 100ական եկեղեցիին, դպրոցին եւ Ազք.ին։ Կոտ տը Լիւկէն այրի Տիկ. Վ. Յովսէփեան, հանգուցեալ Խորէն Սողոմոնեանի յիշատակին 100 եկեղեցիին։ Պր. Ա. Պահատուրեան, փոքրիկն Ունճեանի մկրտութեան առթիւ 100 եկեղեցիին։ Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը 200 դպրոցին։ Պ. Հ. Թաղէոսեան 120 դպրոցին։ 100ական Տէր եւ Տիկին Նէրկիզեան, փոքրիկն Յ. Պօյաճեան, Տոքթ. Սարաֆեան, Սէնթ Է-թիէնի Ազգ. Միութիւն, Ֆր. Մշակ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղ, Պ. Օպողեան, Տիկին Միլահիճեան եւ Ոմն դպրոցին։

Լիոնի Նոր Սերունդ 60 դպրոցին,

50ական Ճաշարան Գառնիկ, ՍէնՄօրիսի Հայ երիտասարդներ եւ Ոմն դպրոցին։ 30ական Յ. Պօյաճեան, Տիկ. Էքմէքճեան, Պ. Ա. Տէմիրճեան, Պ. Փէհլիվանեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գասպարեան, Պասմաճեան եղբայրներ, եւ Ոմն դպրոցին։ 20ական Պ. Եղիշէեան, Պ. Կոստանեան եւ Ոմն դպրոցին։։ 10ական Պ. Շահպարոնեան, Տարագճեան քոյրեր, Պ. Թօփալեան, Պ. Շամլեան, Պ. Ուզունեան եւ Ոմն դպրոցին։ 10ական Տիկին Դերձակեան, Տիկին Գրիգորոֆ, Պ. Կուրտիկեան, Տիկին Յակոբեան, Տիկին Փափազեան, Տիկին Տիւյմէճեան, Տիկին Ֆլան եւ Ոմն եկեղեցիին։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Մարտ 21ին, յետաձգուած է

ՄԱՅԻՍ 9-ԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն-Ժեռոմի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (20 Մարտ) ժամը 3,30ին, ընկերուհի Շալճեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին հին հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Տիկին ԳՈՀԱՐԻԿ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ (ծնեալ ՊՕՂՈՍԵԱՆ) եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

ՆԻՍ.— Պր. Յարութիւն Մանուկեան, Մշակոյթի Տան 100 ֆր., Սարգիս Էքմէքճեան Մշակոյթի Տան 50, Մարտիրոս Էքմէքճեան Մշակոյթի Տան 50, Տիկին Պարոնվարդեան Մշակոյթի Տան 20, Յակոբ Խաչատուրեան Նոր Սերունդի «Հայաստան» թերթին 20, Տիկին Վեհանոյշ Սահաթճեան, Տիկին Աղատ Ժիրու, Տիկին Թագուհի Յովսէփեան 15ական «Հայաստան» թերթին, Պ. Խորէն Պարթեւեան 20 «Հայաստան»ին։ Պր. Կարպիս Անդրիկեան «Յառաջ»ի բարգաւաճման 15 ֆր. Պր. Հրանդ Ամասեան «Յառաջ»ի բարգաւաճման 10։ Յարութիւն Աքեան, Յակոբ Հաճեան, Տիկին Նազենի Մարգարեան Հ. Յ. Դ. Թանգարանին 10ական, Մուրատ Սօլաքեան Թանգարանին 5 ֆր.։ Գումար 365 ֆրանք։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, Յիշատակ յարութեանն Ղազարու, կիրակնամուտի ժամերգութիւն՝ ժամը 16,30։

Կիրակի, Ծաղկազարդ, սկ. ժամերգութեանց ժամը 8, բազմաձայն պատարագ՝ 10, Դռնբացէք՝ 16։

Աւագ Երեքշաբթի, Յիշատակ տասն կուսանաց. երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16։

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկ. ժամերգութեանց ժամը 8, Ընթրեաց պատարագ 10, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19,30։

×

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ծաղկազարդ. ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10, Դռնբացէք 17։

Աւագ Երեքշաբթի, Յիշատակ տասն կուսանաց ժամը 17։

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ ընթրեաց ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10, մանուկներու հաղորդութիւն 11,30, Ոտնլուայ 16,30, Խաւարում 20։ Խաւարման ներկայ կ'ըլլայ Առաջնորդ Սրբազանը։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մարտ 21, երեկոյեան 8,30ին Վալանսի Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ (Թէաթր – Մունիսիփալ)

Կը մասնակցի Լիոնի ԱՐԾԻՒ պարախումբը։ Երգ՝ Օր. ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Հայկ. պարեր ու երգեր եւ զաւեշտ մը՝ « Շատախօս Սափրիչը »

ՄՈՒՏՔ 5 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ – ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ։

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 ֆր.։ Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ։

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ։

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով.—

Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն։

LIZ SARIAN

204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրանաբնակ Վարսենիկ Համբարձումեան (ծնեալ Նասիպեան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վահան Նասիպեան, զաւակ Զումրուտի եւ Հախիսիմէի, ծնած 1910ին Ղարաբաղի Բալաչա գիւղը եւ իր տղրոջ որդին՝ Սաշա Համբարձումեան, որդի Մարտիրոսի եւ Բագրումի, ծնած 1924ին Ատրպէյջանի Բաքու քաղաքը։ Իրենցմէ լուր չունի Բ. աշխարհամարտէն ի վեր։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել

HAMBARSOOMIAN

Ave. Villa, Kuye

Panahi, No 14 — 2ème étage

TEHRAN

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

27 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փաւիէր,

Կը խօսի Պր. ՕՆՆԻԿ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Հայերէն Աստուածաշունչի առաջին տպագրիչ Ոսկան Երեւանցի...

պիսկոպոս եւ իր յաջորդները երեք հարիւր տարի առաջ, Մարսէյլի մէջ։

Գեղարուեստական բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Դասախօսութիւնը պիտի ըլլայ Հայերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով։

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Հաղորդում Արա Պարթեւեանէ, մասնակցութեամբ Ժան-Փիէռ Անքրիի, Կիրակի 22 Մարտ, առաւօտեան ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն.— «Մեծ Պահոց խորհուրդը եւ Արեւմտեան երգեցողութիւն»։

Ժամը 9,30ին, հեռատեսիլէ եկեղեցական արարողութիւնը, Արեւմտեան բաժինով։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի Ծաղկազարդ. սկիզբ ժամերգութեան եւ անդաստան ժամը 7,40, եպիսկոպոսական պատարագ 10։ Երեկոյ Դռնբացէքի արարողութիւն 17։

26 Մարտ, Աւագ Հինգշաբթի, յիշատակ ընթրեաց, ժամ. եւ նախատօնակ 8,40, պատարագ եւ հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 10։ Երեկոյ Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով 16,40։ Գիշեր՝ Խաւարումի արարողութիւն 19,40։

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Ծաղկազարդի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի։

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ։ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, Անդաստան եւ ուօրհնէք ժամը 10,30ին։

Աւագ Հինգշաբթի ժամերգութիւն ժամը ժամը 16ին։ Պատարագ ժ. 16,30ին։

Աւագ Ուրբաթ. ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժ. 18ին։

Աւագ Շաբաթ. ժամերգութիւն ժ. 17։ Հանդիսաւոր պատարագ ժ. 18ին։

Զատիկ. Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին։

Երկուշաբթի. Մեռելոց. ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին հանգուցեալներուն նընջեցելոց հոգիներուն համար։

×

ՊԱՏԱՐԱԳ NOTRE-DAME

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

Կիրակի, ժամերգութիւն ժամը 8ին։ Ծաղկազարդ. պատարագ 10ին։ Դռնբացէք երեկոյեան ժամը 4,30ին։

Աւագ Հինգշաբթի. պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին, Յիշատակ ընթրեաց, ոտնլուայ երեկոյեան 4ին։ Կարգ չարչարանաց ժամը 7ին։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Կիրակի, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն՝ 9ին, պատարագ 10,30, Դռնբացէք 17,30։

Աւագ Հինգշաբթի. Ընթրեաց պատարագ ժամը 10,30ին, Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում 20,30ին։

Աւագ Ուրբաթ, Թաղում՝ 17,30ին։

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի ժամերգութիւն ժամը 17,30, պատարագ 18,30ին։

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 16էն կէս գիշեր

SALONS GEORGE V, 31 Ave. George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Մասնակցութեամբ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ ՀԱՄԲԱՐԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres Rytmens Bluées et les Mamboséros

MAURICE VARTIVANIAN

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ Էլիզէ 67–03։ Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին։

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 21 ՄԱՐՏ

SAMEDI 21 MARS 1970

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.770

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.770

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ԵՒ ԾՆԱՒ ՄՈՒԿՆ ՋՆՁԻՆ

(Ձեռագիրներու գայթակղութեան շուրջ)

Բ.

Վեհ. Վազգէն Ա. խօսիլ արգիլած էր ժամուլին գրագելու ձեռագիրներու գայթակղութեան խնդրով: Ջենք գիտեր ի՛նչ խորհրդաւոր նկատումներով: Կ՚ուզէր ինք առանձնել զողութեան հեղինակները գտնելու եւ անչուշտ զանոնք պատժելու պարտականութիւնը:

Հանրային կարծիքը անհամբեր կը սպասէր էջմիածնի դահակալին կարգադրութեանց, որ կ՚ուշանային: Ինչո՞ւ: Խորհուրդ մեծ...:

Եւ օրին մէկն ալ, 1968 Նոյեմբեր 26ին, գայթակղութեան հրապարակուելէն քը — սանեմէկուկէս ամիս վերջ, կ՚իմանա — յինք, որ եօթը հոգինոց յանձնախումբ մը նշանակեր էր, երկու արքեպիսկոպոսներէ եւ հինգ աշխարհականներէ: Այս նշանակումէն երեք ամիս ետք, 1969 Փետր. 20ին Երուսաղէմ կը հասնի եօթնի փոխարէն հինգ հոգինոց յանձնաժողով մը, որ պաշտօնօրէն կը հիւրասիրուի պատրիարքին կողմէ, ինչպէս վայել է Ամե — նայն Հայոց Հայրապետը ներկայացնող պատկառելի պատուիրակութեան մը:

Այս վերջինը պատրիարքին, լուսարարապետ եւ դիւանապետ սրբազան հարց հետ դումարեր է պաշտօնական երեք երկարատեւ նիստեր, որոնց ընթացքին քններկեր է իր առաքելութեան հետ առընչու ունեցող հարցերը, ուսումնասիրեր է վաւերաթուղթեր եւ արձանագրու — թիւններ, ու յանգած համապատասխան որոշումներու:

Եզրակացութիւն: Յանձնաժողովը չէ կրցեր հաստատել թէ ե՛րբ, որո՛ւ կամ որո՛նց կողմէ եւ ի՛նչ պայմաններու ներքեւ խնդրոյ առարկայ 28 ձեռագիրները վերցուած են Ս. Յակոբայ գանձատունէն:

Ո՛չ մէկ փաստ դտեր է, որ հաստատէր Եղիշէ պատրիարքի կամ Շահէ Եպս.ի մասնակցութիւնը ձեռագիրներու անհե — տացման մէջ: Նոյնը՝ Պոլսոյ պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեանի մասին:

Այս վերջինը ամբաստանող է եղած Յորդանանի դատախազը, հիմնուած 12 Փետր. 1959 թուակիր գրութեան մը վրայ, ստորագրուած պատրիարքութեան յատենի ընդհ. գործավար Սուրէն Արք. Քէմհաճեանի կողմէ եւ ուղղուած «առ որ անկ է», որով արտօնութիւն կը տրուի Ա. Սանարիկեանի (1967էն առաջ մեռած) Լոնտոն փոխադրելու Երուսաղէմի Հա — յոց վանքին պատկանող 28 ձեռագիրներ: Եւ որովհետեւ 1959ին լուսարարապետը Շնորհք եպիսկոպոսն էր, ուրեմն դատախազը զայն ամբաստաներ է իբրեւ գողութեան մեղսակից, բայց պատիժ չէ տնօրիներ, որովհետեւ յորդանանեան օրէնքը ներում շնորհեր է 1965էն առաջ գոր — ծուած յանցանքներու համար...:

Յանձնաժողովը իր Տեղեկագրին մէջ գիտել կուտայ, որ «յորդանանեան այդ օրէնքը պէտք չէ գործադրուէր այս պարագային, քանի որ ո՛չ մէկ ապացոյց կայ, թէ ձեռագիրները վերցուած են 1965էն առաջ, ինչպէս նաեւ ո՛չ մէկ ապացոյց կայ, թէ անոնք վերցուած են 1965էն ետք»: (Ստորագծումները մեր կողմէ):

Ուրեմն սուրբ աւետարանները պարունակող եւ սուրբ աւետարանիչներու գու — նաւոր մանրանկարներով կամ պատկեր — ներով զարդարուած այդ 28 սուրբ մատեանները աստուածային անիմանալի հը — րաշքո՞վ մըն է, որ երկաթապատ դուռներէն դուրս են պրծած եւ թեւեր առ — նելով գացեր են ուղղակի Լոնտոն՝ թառելու համար Սաթըպի ընկերութեան աճուրդներու սրահը...:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՊՐԱՆՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՑՈՅՑԵՐՈՒ Կ՚ԱՐԺԱՆԱՆԱՅ

Պրանտի Էրֆուրթ այցելութիւնը լայն արձագանգ գտաւ Արեւելեան Գերմանիոյ ժողովրդային զանգուածներուն մէջ: Արդարեւ, լրագրողներն ու քաղաքական դէմքերը բազմաթիւ առիթներով ականատես եղան հազարաւոր Գերմանացիներու, յատկապէս երիտասարդներու խանդա — վառ ծափերուն, «Պրանտ, Պրանտ» կանչերուն՝ կայարանէն մինչեւ պանդոկ, ուր տեղի ունեցաւ միջ-գերման հանդիպու — մը՝ երկու Գերմանիաներու վարչապետներուն միջեւ:

Էրֆուրթի կայարանին մէջ Պրանտ դիմաւորուեցաւ եւ ողջունուեցաւ Արեւել — եան Գերմանիոյ իր պաշտօնակցին՝ Սթոֆի կողմէ:

Երկու վարչապետներն ալ այս հան — դիպումին ընթացքին անհրաժեշտ գտան, որ սկսուած խօսակցութիւնները շարու — նակուին, այլ խօսքով երկրորդ հանդի — պում մը եւս տեղի ունենայ այս անգամ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Սթոֆ իր խօսքին մէջ շեշտեց կարեւորութիւնն ու բարդութիւնը հարցերուն, ինչ որ ան — հրաժեշտութիւն կը դարձնէ նոր հանդիպում մը նոյն աստիճանին վրայ: «Պատրաստ եմ ուրիշ խօսակցութիւններ ունենալու ձեզի հետ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ»:

Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապե — տը, իր կարգին, հրապարակ դրաւ մնայուն խօսակցութիւններ հաստատելու գաղափարը: Այս առթիւ առաջարկեց պաշտօն յանձնել լիազօրուած ներկայացու — ցիչներու՝ քննելու այս հանդիպման ըն — թացքին ներկայացուած հարցերը, պատրաստելու ժամանակացոյց մը, որպէսզի նկատի առնուին յաջորդ խօսակցութիւն — ներու ընթացքին:

Այսպէս է, որ երկու կողմերը համա — ձայն գտնուեցան երկրորդ հանդիպում մը ունենալու Քասէլի մէջ, Դաշնակցային Գերմանիա, Մայիս 21ին:

Խօսակցութիւններու ընթացքին Պրանտ անհրաժեշտ գտած է կարգ մը հարցերու կարգադրութիւնը — բարելաւել հաղորդակցութեանց միջոցները երկու երկիրներու միջեւ, դիւրացնել հանդիպումը իրարմէ բաժնուած գերմանացի ընտանիք — ներու անդամներու միջեւ, դիւրացնել ճամբորդութիւնը եւայլն: «Աւելցնենք նաեւ մշակութային փոխանակութիւններն ու մարմնամարզական հանդիպումները: Բնականաբար համեստ միջոցներ են ա — սոնք, բայց կարեւորը սկիզբն է բանով մը»:

Պրանտ միեւնոյնատեն յոյս յայտնած է, որ այս հանդիպումը կը նպաստէ խաղաղութեան պահպանման Եւրոպայի եւ աշխարհի մէջ: Պրանտի կարծիքով, կեդրոնական Եւրոպայի մէջ բնականոն կա — ցութեան մը հաստատման փորձերը անբաժանելի կերպով կապուած են Պերլինի կացութեան հետ: Ո՛չ Արեւմուտքի երեք մեծերը, ո՛չ Դաշնակցային Գերմանիա եւ ոչ ալ Պերլինցիները կ՚ուզեն որեւէ փոփոխութիւն մտցնել Պերլինի սքաքիւին մէջ, որ հաստատուած է չորս յաղթա — կան մեծերու կողմէ 1945ին:

Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետը՝ Սթոֆ վերստին կրկնած եւ ներկայացուցած է իր կառավարութեան ծանօթ պահանջները: Այսպէս, Պոն պէտք է ճանչ — նայ Արեւելեան Գերմանիոյ իրաւական գոյութիւնը իբրեւ երկրորդ գերման պետութիւն, պէտք է վերջնապէս ընդունի այժմու սահմաններու անփոփոխելիու — թիւնը: Միւս կողմէ, Սթոֆ պահանջեց նաեւ, որ Պոն հարիւր միլիառ մարք իբրեւ հատուցում վճարէ այն վնասներուն համար, որ Արեւելեան Գերմանիա կրած է 1949էն մինչեւ 1961, երբ միլիոնաւոր Գերմանացիներ Արեւելքէն դէպի Արեւ — մուտք փախան:

Խօսակցութիւններու ընթացքին երեւան ելաւ, որ երկու կողմերուն տեսակէտներն ու դիրքերը բոլորովին ներհակ են: Այսուհանդերձ, երկու վարչապետներն ալ զգուշացան անխոհեմ քայլ առնելէ, որպէսզի ոչ մէկ խզում յառաջ գայ բանակցութիւններուն մէջ եւ վտանգէ յառաջիկային տեղի ունենալիք խօսակցութիւն — ները:

Պրանտ փափաքած է այցելել Պուխեն — վալտի նախկին ճամբարը, ուր վերջին մեծ պատերազմին հարիւր հազարաւոր — ներ արգելափակուեցան եւ մեռան դա — ժան պայմաններու մէջ: Նախկին նացիական ճամբարի մուտքին Պրանտ ընդուն — ուած է զինուորական պատիւներով, հակառակ անոր, որ նախապէս ճշդուած էր, թէ նման քայլեր պիտի չառնուին՝ չըրադացնելու համար փրոթոքոլի պայման — ները, քանի որ Պոն չի ճանչնար Փանքովի կառավարութիւնը: Կը կարծուի թէ եղածը պարզ թիւրիմացութիւն մըն էր: Ցամենայն դէպս հաւանական կը նկատ — ուի, որ Պոնի ընդդիմադիր կուսակցու — թիւնը՝ քրիստոնեայ – դեմոկրատները խնդրոյ առարկայ դարձնեն այս հարցը:

Ճամբարին մօտերը եւս Պրանտ արժանացաւ ժողովրդային խանդավառ ցոյցե — րու: «Ֆիկարօ»ի թղթակիցը կը հաւաստէ, թէ երիտասարդներ Պրանտի ներ — կայութեան պահանջած են «ազատ եւ գաղտնի» ընտրութիւններ: «Կը փափա — քինք, ըսած են երիտասարդներ, որ ամէնէն առաջ թոյլ տրուի մեզի ազատ ճամբորդել, արտայայտել ազատօրէն մեր տեսակէտները եւ կարդալ մեր ուզած — ները»:

Պանդոկին առջեւ երկու հազարի հաս — նող ամբոխ մը «Վիլի, Վիլի» կանչած է, բայց երբ անդրադարձած է, որ երկու վարչապետներուն փոքրանունները նոյնն են, այս անգամ «Պրանտ» գոչած է: Ոստիկանութիւնը ճիգ թափած է, որպէսզի ամբոխը չմօտենայ Պրանտի, սակայն ապարդիւն:

Ցեռադային, հինգ հարիւր հոգիէ կազմուած «հակացոյց» մըն ալ տեղի ունե — ցած է՝ «ճանչցէք Արեւելեան Գերմա — նիան» նշանախօսքով: Աւելի քան հաւանական կը նկատուի, որ վերջին ցոյցը կազմակերպուած ըլլայ իշխանութիւննե — րուն կողմէ, տեսակ մը հակադարձ ժո — ղովրդային ինքնաբուխ արտայայտու — թիւններուն:

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ կազմա — կերպուած հանրային կարծիքի քննու — թիւն մը ցոյց կուտայ, թէ երեք Գերմանացի չորսի վրայ համամիտ է եղած հանդիպումին: Այսպէս Արեւմտեան Գերմանիոյ բնակչութեան 75 առ հարիւրը համակարծիք է Պրանտի, 12 առ հարիւրը կը գտնէ, որ հանդիպումը պէտք չէ տեղի ունենայ, իսկ 13 առ հարիւրն ալ կարծիք չունի: Ժողովուրդին կէսը յոռետես է եւ ոչ մէկ արդիւնք կը սպասէ Էրֆուրթի հանդիպումէն:

Հանրային կարծիքի այս քննութիւնը տեղի ունեցած է Էրֆուրթի խօսակցու — թիւններու նախօրէին:

ՔԱՄՊՈՃ

Քամպոճի մէջ, ուր ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, պետական հարուած մը տեղի ունեցաւ առջի օր, կացութիւնը միշտ շփոթ եւ անորոշ կը մնայ: Արդարեւ հաղորդակցութիւնները երկրին եւ արտա — քին աշխարհի միջեւ միշտ խզուած են եւ հակահամայնավար ցոյցերը կը շա — րունակուին այս անգամ գաւառներու մէջ:

Քաղաքական դէմքերու ուշադրութիւնը գրաւեց այն իրողութիւնը, որ խիստ քննադատութիւններ, — որոնք դատափետումի բնոյթն ունին շատ անգամ, — տեղի կ՚ունենան իշխան Սիհանուքի եւ ար — քայական անդամներու դէմ: Իշխանը յատկապէս կը քննադատուի, որ թոյլ տուած է Հիւս. Վիէթնամցիներուն իբրեւ ապաստարան եւ յարձակողական կայան օգտագործել երկիրը: Քննադատութիւն — ներ կ՚ըլլան նաեւ կաշառակերութեան դէպքերու հասցէին՝ կատարուած թա — գաւորական ընտանիքի անդամներու կողմէ:

Զօր. Լոն Նոլ, որ պետական հարուածին գլխաւոր դերակատարն է, խոստացաւ հետեւիլ նախկին քաղաքականու — թեան, այսինքն՝ չէզոք դիրքի պահպանման, եւ յարգել սահմանադրական կարգ ու սարքը, թէեւ ընդունեցաւ, թէ կարգ մը ազատութիւններ «առժամեայ» կեր — պով առկախուած են:

Զանազան լուրերու համաձայն, բա — նակին մէկ մասը հաւատարիմ մնացած է պաշտօնազրկուած իշխանին: Այս վերջինը Փեքինի մէջ ընդունուեցաւ նախագահի մը պատիւներով Զու Էն Լայի կողմէ, ինչ որ մտածել կուտայ, թէ Փեքին չընդունիր նոր իշխանութիւնը:

Ուաշինկթըն ճանչցաւ նոր կառավա — րութիւնը, թէեւ որոշ մտահոգութիւն մը ակներեւ է ամերիկեան շրջանակներու մէջ: Արդարեւ կը վախնան, որ կացու — թիւնը բարդանայ Ծայրագոյն Արեւելքի այս մասին մէջ: Միւս մայրաքաղաքները վերապահ դիրք բռնած են առայժմ: Փարիզ կը գտնէ, թէ միայն քաղաքական չէզոքութիւնը կրնայ ապահովել Քամպոճի թագաւորութեան անկախութիւնն ու խաղաղութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՆԹԷՐԻ գրականութեան լսարանի նըշանակուած նոր տեսուչը՝ Ռընէ Ռեմոն, մերժեց իր պաշտօնը: Նոր թեկնածու չէ նախատեսուած: Հաւանական կը նկատ — ուի, որ Լուսաւորութեան նախարարը քաղաքային վարիչ մը նշանակէ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Պենկալի մէջ, Հնդկաս — տան, 24 ժամուան ընդհանուր գործա — դուլ մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին արիւնահեղ միջադէպեր պատահեցան ցուցարարներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ: Վիրաւորներու թիւը 300է աւելի է, իսկ սպաննուածներու թիւը՝ 32 է:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ֆէտայիներ օդը հանեցին ելեկտրասիւն մը եւ քանդեցին ջուրի խողովակներ Լիբանանի սահմանին կից Խարայելեան քիպուցի մօտ: Համաձայն Թել Աւիվի, լիբանանեան բանակը կրակ բացած է օժանդակելու համար Պաղես — տինցիներու փախուստին:

ՊԵՐԹՐԱՆՏ ՌԱՍԸԼ ԵՒ ՏԱՌԱՊՈՂ ՄԱՐԴԸ

« Երեք պարզ, բայց միաժամանակ անտեղիտալի հրամայականներ առաջնորդած են կեանքս· սիրոյ սպասումը, գիտութեան փնտռտուքը եւ անհատնում սէր դէպի տառապող մարդը··· »: Այս բառերով Պերթրանտ Ռասըլ կը նկարագրէ իր երկար կեանքին մղիչ ուժերը: Բայց «սիրոյ սպասում»ին մէջն է միայն, որ կատարելապէս կը գոհանայ եւ դեռ ութսուն տարեկանին կ՚ամուսնանայ իր չորրորդ կնոջը՝ Էտիթ Ֆինչի հետ:

Փիլիսոփայի մը յատուկ համեստութեամբ, Ռասըլ իր «գիտութեան փնտռտուք»ին համար կ՚ըսէ, թէ քիչով կրցած է կատարել այդ ձգտումը: Սակայն մեծ է իր նպաստը փիլիսոփայութեան եւ մաթեմաթիկի մէջ, եւ գլխաւորաբար իբրեւ փիլիսոփայ կը ստանայ 1950ի Նոպէլեան գրական մրցանակը: Այն օրէն, երբ իր մեծերը փաղաքշական ձեւով Պերթի կը կոչէին զինքը, մինչեւ իր մահը անդադար մտածած է փիլիսոփայական հարցերու մասին, եղած է տեւական զարգացումի մէջ, յաճախ վերաքննելով եւ սրբագրելով իր տեսութիւնները: Առանց չափազանցութեան, կարգ մը մտածողներու համար, Ռասըլ իր «Մաթեմաթիկի սկզբունքներ»ով մտային գիտութիւններու մէջ այն է՝ ինչ որ է Նեւտոնը բնագիտութեան մէջ:

« Ցաւի ճիչերու արձագանգներ կը թրթռան հոգիիս մէջ: Սովահար մանուկներ, ճնշուած, չարչարուած զոհեր, անօգնական ժողովուրդ··· Ամբողջ աշխարհ մը առանձնութեան, աղքատութեան, ցաւի, ծաղրանքի: Կ՚ուզեմ մեղմել այս չարիքը, չեմ կրնար ու կը տառապիմ »: Չէ եղած միջազգային տագնապ մը, որ սպառնացած է մարդկութեան, որեւէ ժողովուրդի, որեւէ տեղ, որեւէ ժամանակ, ու Ռասըլ բողոքած չըլլայ: Եւ գլխաւորաբար իր բարձրացուցած աղմուկին համար՝ ամբաստանուած եւ ծաղրուած է: « Անգլիոյ ամենախելացի ապուշը » կը կոչէին զինք հեգնողները: Առաջին համաշխարհային պատերազմին, վեց ամիս բանտարկուած է Պրիքսթոնի բանտին մէջ իր ունեցած արտայայտութիւններուն համար: 1961ին, ութսունեւինը տարեկանին, դարձեալ կը բանտարկուի հիւլէական զէնքերու տարածման դէմ ցոյց մը կազմակերպած ըլլալուն համար: 1965ի Քուպայի տագնապին, նամակներ կը գրէ Խրուշչովի եւ Քենըտիի, թելադրելով խուսափիլ հիւլէական պատերազմէն՝ վեհաժողով գումարելով: Այլ նամակները եւ ուրիշներ՝ գրկուած Ու Թանի, Նեհրուի եւ Շու Էն Լայի, հրատարակուած են իր «Անզէնք յաղթանակը» գրքին մէջ: 1965ին, Անգլիոյ մէջ կը պատռէ աշխատաւորական կուսակցութեան իր քարթը՝ բողոքելու համար Վիէթնամի պատերազմին դէմ: 1967ին, իր հաւաքած փաստերով համոզուած, թէ Ամերիկացիք ցեղասպանութիւն կ՚ընեն Վիէթնամի մէջ, Ժան Փոլ Սարթրի եւ Իզհակ Տէօչէրի հետ կը կազմակերպէ «Պատերազմի ոճրագործներուն ատեանը» Սթոքհոլմի մէջ: Իր մահէն ճիշդ քանի մը օր առաջ, կը գրէ իր վերջին զանգատը, Միջին Արեւելքի հարցին շուրջ, քննադատելով Արաբներու եւ արաբ գաղթականներու դէմ Իսրայէլի վարած քաղաքականութիւնը:

Իբրեւ անկախ մտածող, ենթակայ չէր քաղաքական ոչ մէկ հոսանքի, եղած էր նաեւ անվերջ քննադատը Խորհրդային Միութեան՝ մինչեւ Սթալինի մահը, որմէ ետք կը կակուղցնէ իր դիրքը սովետներու հանդէպ: Նոյնչափ անկախ էր գաղափարական գետնի վրայ· «կ՚ատեմ համայնավարութիւնը, որովհետեւ ժողովրդավար չէ, դրամատիրութիւնը՝ որովհետեւ շահագործումի վրայ հիմնուած է »:

Ռասըլի համար փիլիսոփայութիւնը ո՛չ գիտութիւն էր, ո՛չ աստուածաբանութիւն: Իրեն համար՝ «ճշգրիտ գիտելիքի սահմաններն անցնող բոլոր վարդապետութիւնները կը պատկանին աստուածաբանութեան: Բայց աստուածաբանութեան եւ գիտութեան միջեւ կայ չէզոք հող մը, զոր իւրացնելու փորձ կ՚ընեն երկու կողմերն ալ: Այդ չէզոք հողը փիլիսոփայութիւն կը կոչուի »: Իր փիլիսոփայութեան մէջ ունի որոշ նիւթապաշտ մօտեցում, ըստ որուն, աշխարհը գոյութիւն կրնայ ունենալ մարդու գիտակցութենէն անկախ: Իսկ հարցերը քննելու իր մեթոտին մէջ, կը հետեւէր աթոմխտական սիստեմին, համաձայն որուն՝ գաղափարներն ու առարկաները կը վերլուծուին մինչեւ իրենց յետին մասնիկը, ուրկէ անդին չարունակելը անկարելի է: Ռասըլի փիլիսոփայութիւնը կը փառաբանէ մարդը, անոր միտքը, որ աշխարհը փոխելու կարելիութիւններուն փարոսը կը դառնայ: Օրինակը վերցնելով Հիթլերէն եւ Ստալինէն, ան կ՚ըսէր, թէ մարդուն վայրագութիւնը, բաղդատմամբ կենդանիին, կը դնէ կ՚անցնի ամէն չափանիշ, եւ այս՝ արդիւնք էր մարդոց կողմէ ուժի սխալ գործածութեան: Այսուհանդերձ, ան լաւատես էր մարդուն ապագային նկատմամբ· կը հաւատար, որ մարդը կրնայ յաղթել իր տագնապներուն եւ հարցերուն: Կը տեսնէր աշխարհ մը առանց աղքատութեան, սովի, հիւանդութիւններու սահմանափակում ծայրագոյն աստիճանին, աշխատանքի դիւրութիւններ եւ համերաշխ գոյակցութիւն ազգերու միջեւ: Ըստ իրեն, ասիկա պիտի չիրագործուի մօտիկ ապագային, թերեւս պէտք ըլլայ միլիոնաւոր տարիներ: Ինչո՞վ կ՚արդարացնէ Ռասըլ իր լաւատեսութիւնը: Պէտք է ժողովուրդներու առաջնորդութեան ղեկը յանձնուի հաւասարակշռուած անձերու: Պէտք է գիտնալ, թէ մարդը օժտուած է զանազան կարելիութիւններով, զորս պէտք է միացնել ու գնահատել: Ապագայ աշխարհի մը կերտումին համար, Ռասըլ առաքելութիւն կուտայ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն:

Հաւատքով անաստուած մըն էր, իր կենսագրութեան մէջ կը նկարագրէ մասյին պայքարը, որ ունեցեր էր ինքն իր հետ կրօնքի հանդէպ: Իր կտակին մէջ ոչ-կրօնական արարողութիւն կը պահանջէր, չէր ուզեր ներկայութիւնը կրօնաւորներու, որովհետեւ իր կեանքին մէջ միշտ ալ հակառակած էր անոնց:

Այս ազնիւ, ամչկոտ, եսակեդրոն, բայց ընկերային փիլիսոփան ծնած է 1872 Մայիս 18ին: Մայրը պայքարած էր կիներու քուէարկութեան իրաւունքին համար եւ բարեկամն էր իտալացի յեղափոխական Մաչչինիի, իսկ հայրը ազատ մտածող մըն էր: Հազիւ երկու տարեկանին, կը կորսնցնէ մայրը եւ երեք տարեկանին՝ հայրը: Մանկութիւնը կ՚անցընէ առանձնութեան մէջ, որովհետեւ իր բոլոր բարեկամները հասուն մարդիկ էին: Երկրաչափութիւնը կ՚ըլլայ իր փրկութիւնը· հազիւ տասնեւմէկ տարեկանին, իրմէ եօթը տարեկան մեծ եղբօրը օգնութեամբ կը սկսի նախնական երկրաչափական խնդիրներ լուծել: Այդ կ՚ըլլայ իր կեանքին ամէնէն երջանիկ պահը եւ մինչեւ 38 տարեկան, մաթեմաթիկը կ՚ըլլայ իր երջանկութեան գլխաւոր աղբիւրը: Ճամբորդած է Ռուսիա, Չինաստան, Ճափոն: Միացեալ Նահանգներու մէջ դասախօսած է զանազան համալսարաններու մէջ: 1940ին միայն Նիւ Եորքի տեղւոյն դատարանը կ՚արգիլէ իրեն դասախօսել Սիթի Քոլէճի մէջ, որովհետեւ սեռային հարցերու շուրջ ազատ մտածող մըն էր:

Բացի փիլիսոփայութեան եւ մաթեմաթիկի մէջ իր բերած նպաստներէն, Պերթրանտ Ռասըլ խաղաղութեան առաքեալ մըն էր մեր խառնաշփոթ դարաշրջանին մէջ եւ եղաւ անտեղիտալի պայքարող մը: « Չեմ կրնար լուռ վկայ մը ըլլալ սպանութեան եւ չարչարանքին եւ ան որ կը խարանէ այդ, արժանի է կծու ատելութեան· կը ցաւիմ, այս հարցին մէջ բարեխառն չեմ կրնար ըլլալ»:

ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԱԼՔՈԼԱՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԾ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Միլիոնաւոր մարդիկ կը տառապին ալքոլամոլութեան չարիքներէն: Շատեր իրենց կեանքը վրայ կուտան, ուրիշներու ընտանիքները կը քայքայուին: Ընկերութիւնը տարեկան միլիոնաւոր վնասներու կ՚ենթարկուի:

Ալքոլամոլութիւնը աշխարհի չորրորդ ամենավտանգաւոր « համաճարակն » է: Այսօր, աշխարհի զանազան մասերուն մէջ 25–30 միլիոն մարդիկ ալքոլամոլ են եւ ուրիշ հինգ միլիոն մըն ալ՝ այս հիւանդութենէն վարակուելու վտանգին ենթակայ է:

1958ին, ալքոլամոլները Ֆրանսական կառավարութեան արժեցին մէկ միլիոն տոլար: Ֆրանսայի մէջ, մօտ երկու միլիոն մարդեր ալքոլամոլ են:

— Գերմանիոյ ալքոլամոլներու « բանակը » կը բաղկանայ վեց հարիւր հազար « զինուորներէ », որոնցմէ երկու հարիւր հազարը իգական սեռին կը պատկանի:

— Հարաւային Ափրիկէի մէջ, երեսուն հոգիէն մէկը ալքոլամոլ է:

— Անգլիոյ մէջ, խմիչքի գոհերուն թիւն է, հինգ հարիւր հազար:

— Խորհրդային Միութեան մէջ, անձ գլուխ տարեկան հարիւր տոլարի վոտկա կը սպառի···

Ինչո՞ւ մեր այս «լուսաւորեալ» դարուն, ալքոլամոլութիւնը ընկերային լուրջ հարց մը պիտի ըլլայ:

Միացեալ Նահանգներու մէջ, մօտ քսան միլիոն մարդեր «չատ սերտ մտերմութիւն» հաստատած են ալքոլին հետ: Տարեկան երեք հարիւր յիսուն հազար մարդեր ալ ալքոլամոլներու ակումբին կ՚անդամագրուին: Ալքոլամոլներու թիւին այս արագ աճը՝ սկսած է դառնալ ընկերային լուրջ հարց մը: Ասիկա կը նկատուի նաեւ ոճիրներու աճման գլխաւոր պատճառներէն մէկը:

1967ին Ամերիկացիք 325 միլիոն կալոն ալքոլախառն ըմպելի կուլ տուած են: Փաստուած է որ ալքոլամոլ պաշտօնեաները աւելի դանդաղ կ՚աշխատին, քան առողջ մարդիկը: Ճարտարարուեստը տարեկան երկու–երեք միլիոն վնաս կ՚արձանագրէ ալքոլամոլութեան պատճառաւ:

Զանազան ոճիրներու պատճառներու փնտռտուքէն ի յայտ կուգայ որ 25-50 առ հարիւրը ուղղակի կապ ունի չափազանցեալ ալքոլամոլութեան հետ:

ԵՆԹԱԿԱՅԻՆ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

Նիւթական հսկայական գումարներու կորուստէն զատ, խմիչքը պատճառ կ՚ըլլայ նաեւ կեանքերու փճացումին եւ կո-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի անմեղութիւնը: Վահանին հոս գտնուիլը շատ կասկածներու տեղի կրնայ տալ, մանաւանդ որ Թորոս պէյն ալ անշուշտ հանգարտ պիտի չմնայ եւ պիտի փորձէ խնդիր յարուցանել:

— Արդէն ամէն դժբախտութեան պատճառը այդ մարդն է, գիտել տուաւ Զարուհի:

— Եւ հայրդ փոխանակ զայն չահելու՝ ալ աւելի կը գրգռէ: Ես եթէ տեղը ըլլայի, բոլորովին տարբեր ընթացք մը կը բռնէի:

— Ի՞նչ կ՚ընէիր տեսնեմ:

— Պարզապէս կը ջանայի այդ մարդը գոհացնել··· Թորոս պէյ անձնական խնդիր մը չունի հօրդ հետ, իր գիտաւորութիւնն է միայն դրամ քաշել իրմէ: Պէտք է կերպով մը զինքը գոհացնել: Եթէ պէտք ըլլայ՝ ես պատրաստ եմ միջամտելու եւ գործը անուշ տեղը կապելու, առանց մեծ գումարի մը:

Նոյն օրը, իրիկուան դէմ, յանկարծ ոստիկաններ ու լրտեսներ Բարսեղ էֆէնտիին տունը պաշարեցին եւ խուզարկութիւն մը կատարեցին ամէն կողմ, որ որեւէ արդիւնք չտուաւ: Այսուհանդերձ ոստիկանական պաշտօնեան հրաւիրեց վաճառականը որ իրեն ընկերանայ:

— Նախարարը ձեզ տեսնել կ՚ուզէ, ըսաւ:

— Բայց ահա տեսաք որ բան մը չկայ իմ տանս մէջ, պատասխանեց Բարսեղ էֆէնտի:

— Այդ տարբեր խնդիր:

— Հիմա ժամանակը ուշ է, վաղը առտու կուգամ, պնդեց վաճառականը:

— Պէտք է որ այժմ միասին երթանք, նախարարը ձեզի կը սպասէ, պատասխանեց միւսը:

Կարելի չէր ընդդիմանալ: Բարսեղ էֆէնտի ոստիկանական պաշտօնեային ընկերակցութեամբ կառք մը նստաւ եւ ուղղուեցաւ պալթիէ, երբ արդէն մութը բոլորովին կոխած էր:

Նախարարը շատ խիստ ընդունելութիւն մը ըրաւ իրեն:

— Բարսեղ էֆէնտի, ըսաւ, ձեզմէ շատ դժգոհ եմ:

— Ի՞նչ բանի համար, հարցուց վաճառականը:

— Նորէն յեղափոխականներու հետ յարաբերութիւն ունիք եղեր:

— Ի՞նչպէս նորէն, գոչեց Բարսեղ էֆէնտի, ոչ սակէ առաջ, ոչ ալ հիմա, երբեք այդ տեսակ մարդոց հետ յարաբերութիւն չեմ ունեցած:

— Վահան Նազիկեանը չտեսա՞ք այս օրերս:

— Ո՛չ:

— Պոլիս գտնուելէն տեղեկութիւն ունի՞ք:

— Ոչ: Արդեօք այդ տեսակ կասկածանքներո՞վ տունս խուզարկեցիք:

— Այո, ճիշդ այդ պատճառով. մեզի իմաց տուին որ Վահան օթէլէն փախչելէ ետքը ձեր տունը ապաստանած է:

— Հիմա անշուշտ համոզուեցաք թէ բոլորովին սխալ է, քանի որ տանս ամէն ծակ ու ծուկը խուզարկեցին ու բան մը չգտան:

— Ասիկա չապացուցաներ թէ ձեր տունը չէ եկած, պատասխանեց Նախարարը:

— Ի՞նչպէս, գոչեց Բարսեղ էֆէնտի:

— Կրնայ ըլլալ որ եկած ու յետոյ մեկնած է:

— Այս մասին ապացոյց մը ունի՞ք:

— Թերեւս, ըսաւ Նախարարը, տարտամ ձեւով մը:

— Կը խնդրեմ որ այդ ապացոյցը ըսէք ինծի:

— Դեռ ժամանակը չէ:

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք:

Նախարարը չպատասխանեց եւ սկսաւ սեղանին վրայ դրուած մէկ քանի թուղթեր աչքէ անցընել:

Բարսեղ էֆէնտի չափազանց յուզուած էր իր մասին ցոյց տրուած այս կասկածներէն, բայց կ՚ուզէր իր պաղարիւնութիւնը պահել: Մէկ բան զինքը ամէնէն աւելի կը տանջէր: Նախարարը գիտէ՞ր Վահանի հետ իր տեսակցութիւնը: Մինչեւ հիմա անոր ըսած խօսքերէն հետեւցուցած էր թէ միայն կասկածներ կային իր վրայ, բայց ոչ որոշ ապացոյցներ, ուստի միտքը դրաւ քիչ մը աւելի կորով ու խստութիւն ցոյց տալ: Այս կերպով եթէ Նախարարը իր ձեռքին մէջ ապացոյց մը ունենար, պիտի ստիպուէր երեւան հանել:

— Փաշա էֆէնտի, ըսաւ հաստատ ձայնով մը, կը խնդրեմ եւ ի հարկին կը պահանջեմ, որ այս կասկածանքներուն վերջ մը դրուի, որոնք ուրիշ բանի արդիւնք չեն՝, այլ պարզապէս մութին մէջ գործող անձնական թշնամիներուս ստոր զրպարտութեանց: Ես Վահանի հետ յարաբերութիւններս խզած դադրեցուցած եմ այն օրէն ի վեր ուր Պոլիսէն աքսորուած ու Էրզրում ղրկուած է: Հիմա կ՚ըսէք որ հոս եկեր է դարձեալ, թէ օթէլ մը զացեր է, օթէլէն փախեր եւայլն, եւայլն, ասոնք իմ գիտնալիք բանս չէն, ձերբակալեցէք զինքը եւ ինչ որ կ՚ուզէք ըրէք, բայց Աստծոյ սիրոյն զիս հանգիստ ձգեցէք:

— Բարսեղ էֆէնտի, այդչափ իրար մի անցնիք, ընդմիջեց ոստիկանութեան նախարարը, մենք կարծեմ մինչեւ հիմա ձեզի հանդէպ թշնամական ընթացք չըրինք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(73 – Շար.)

րուստին: Դժբախտութիւն, ձախողանք, ցաւ, տառապանք, յուսահատութիւն եւ վերջապէս մահը բնական հետեւանքներն են խմիչքներու առատ գործածութեան:

Ըստ ալքոլամոլութեան մասնագէտ բըժիշկներու, ալքոլամոլ մը խմիչքին չի-չին առջեւ չորս տարբեր հանգրուանէ կ'անցնի:

— Առաջին հանգրուանը պարզ գինովութիւնն է, որ արդիւնքն է խմիչքի առատ գործածութեան: Ենթակային դէմքն ու աչքերը կը կարմրին, սիրտը կը սկսի արագ տրոփել, ճնշառութիւնը կը դանդաղի եւ իր հաւասարակշռութիւնը կը սկսի կորսնցնել:

— Երկրորդ հանգրուանին՝ ենթական կը սկսի դողդղալ: Այս կը պատահի եթէ պարապ ստամոքսով երկար ժամանակ խմիչք ներածէ:

— Երրորդ հանգրուանին՝ երբ գինիի քանակութիւնը ալ աւելի շատնայ, «դատապարտեալը» կը սկսի ձայներ լսել եւ յաճախ այն տպաւորութեան տակ կ'ըլլայ որ զինք սպաննել կը փորձեն իր շուրջինները:

— Չորրորդ հանգրուանին, երբ մարմինը յագեցած է ալքոլէն, այս խղճալի մարդուկը կը սկսի սարսափի եւ անհանգըստութեան նշաններ ցոյց տալ: Ոչ մէկ տեղ կրնայ հանգչիլ կամ քնանալ: Բարձր տաքութիւն եւ ջղաձգումներ կ'ունենայ:

Անգամ մը որ անհատ մը սկսի ալքոլի գործածութեան, անոր անկումը անխուսափելի կրնայ ըլլալ:

Երբ ան սկսի տեւականօրէն խմիչք գործածել, կուղայ տեղ մը, ուր իր պաշտօնը կը կորսնցնէ եւ նիւթական շատ անձուկ վիճակի մը մէջ կ'իյնայ: Այս կրնայ այնքան տխուր ըլլալ, որ ենթական անկարող ըլլայ դրամ մը խմիչք գնել, եւ ստիպուած՝ մինչեւ անգամ քարիւղ կամ պենզին կը խմէ:

Ինչո՞ւ միլիոնատէր մարդիկ, ծեր թէ երիտասարդ, հարուստ թէ աղքատ, ուսեալ թէ անուս, ալքոլի մոլիներն ու գերիները կը դառնան:

Ոմանք կը կարծեն որ մարմինին համար անհրաժեշտութիւն մըն է ալքոլը: Սակայն գիտաշխատանոցներու մէջ եղած փորձերէն ի յայտ եկած է որ մարմինը ալքոլի առատ «պահեստներու» պէտք չունի:

Ալքոլամոլ մը կը նմանի բախտախաղի մոլի մը: Վարժութեան հարց է: Ինչպէս վարժութեամբ ալքոլի գործածութեան կը սկսին, նոյնպէս եւ վարժութեամբ կարելի է դադրեցնել զայն:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Բարոյական եւ հոգեկան կործանումն է որ մարդը կ'առաջնորդէ դէպի ալքոլամոլութիւն: Նկարագրի խաթարումն է որ մարդը կը նետէ խմիչքի ճիրաններուն մէջ:

Շատ մը ալքոլամոլներ կրաւորական, պարտւողական եւ չգործակցելու զօրաւոր հակումներ ունին: Ասոնք յաճախ բըժիշկին կը դիմեն դեղով մը բուժուելու համար, առանց անդրադառնալու որ իրենք պէտք է ըլլան իրենց անձնական բժիշկը:

Ալքոլամոլ մը օգնութեան պէտք չունի: Ինք պէտք է վճռապէս որոշէ չխմել եւ հաստատ մնայ իր որոշումին վրայ: Սակայն ալքոլամոլ մը քիչ անգամ որոշում կուտայ: Ան յաճախ անտարբեր է ուրիշներուն կարծիքին հանդէպ, անտարբեր է ուրիշներուն իրեն համար վատնած դրամին: Ան անձնասէր էակ մըն է:

Ալքոլամոլ մը, խմիչքին ազդեցութեան տակ զոհ է ինքնիրմէ: Անտեղեակ կեանքի դառն իրողութիւններուն, ան կ'ուզէ իր հարցերը լուծել խմիչքին մէջ:

ԽՈՒՍԱՓՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Միլիոնատէրներ ալքոլին կը դիմեն կեանքի իրականութիւններէն խուսափելու համար: Անոնք կեանքը իրատես աչքով դիմագրաւելու քաջ նկարագիր չունին: Կեանքը անոնց համար անյոյս բան մըն է, դժուարութիւններով, տաղտուկներով, կռիւներով եւ դառնութեամբ լեցուն:

Անոնց համար, ալքոլը ծորակ մըն է, որուն շնորհիւ կրնան իրենք զիրենք անջատել շրջակայքի իրականութիւններէն:

Ընկերային, ընտանեկան եւ բարոյական պարտականութիւնները յաճախ շատ ծանր կը ճնշեն շատերու ուսերուն վրայ: Կարենալ այդ բեռը կրելու համար, անոնք կը դիմեն ալքոլին: Այս խմիչքը անոնց համար եղած է չատուած մը, որ կրնայ «ազատել» զիրենք՝ նեղութիւններէ եւ պահ մը հոգեկան անդորրութիւն պարգեւել իրենց:

Ալքոլը կուռք մը եղած է անոնց համար, եւ անոնք ալ՝ ալքոլին գերիները:

Ալքոլամոլ մը ինք իր ոտքերով եւ իր կամքով ինքզինք կ'առաջնորդէ դէպի սըտոյգ կործանում:

Եթէ ենթական կ'ուզէ ինքզինք ազատել այս խմիչքին ճիրաններէն, պէտք է ամէն գնով վճռէ չգործածել այս թունալից ըմպելին:

Երկար դադարէ մը ետք, «ումպ մը» խմիչք կատարեալ պարտութեան եւ նահանջի նշանն է:

Կամքը, զօրաւոր կամքը բաւարար է ալքոլը պարտութեան մատնելու:

Քաղեց Վ. Գ.

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ

Ջուղայի հնուց ի վեր ունեցած գլխաւոր պողոտան, որ ձգւում է արեւելքից արեւմուտք, 350 տարուց ի վեր, կոչուել է Ջուղայի մեծ վաճառական խօջա Նազարի անունով, որ մինչեւ այսօր էլ, լայն պողոտայ դառնալուց յետոյ էլ, պահել է իր անունը:

Վերջին տարիներում Ջուղայում բացուած երկու նոր պողոտաները, որոնցից մէկը ձգւում է հիւսիսից հարաւ եւ երկաթեայ (Մահամադ Ռէզա Շահ) կամուրջից երկարում մինչեւ Սոֆի լեռը, կոչւում է «Հաքիմ Նէզամի», իսկ միւսը՝ նախկին «Զարսուն», Խղանի»ի անունով (*):

Միւս հայանուն փողոցներից յիշենք, Մելք խանի անունը կրող փողոցը, որ թէեւ փոքր ու աննշան, բայց դարձել լաւ է:

Վերջին ամիսներում, 1969 Նոյեմբերին ի հետեւանք մի հանրագրութեան եղած առաջարկի եւ ներկայացուցչական խորհրդի հաստատող գրութեան, ինչպէս եւ տղերս գրողի հետեւողական աշխատանքի ու հետապնդման, հնարաւոր եղաւ երկու փողոց կոչել Ամենայն Հայոց բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանի եւ սիրուած ու հայրենաշունչ գրող Յովհաննէս Շիրազի անուններով:

Թէեւ դիմումը տարբեր փողոցներ էր նկատի ունեցել, բայց ուրախ ենք որ հնարաւոր եղաւ բաղձանքն իրականացնել եւ քաղաքապետարանի կողմից երկու փողոց, Խաղանիի քառուղուց մինչեւ վանք երկարող պողոտան, նախկին «Խաղանի»ի մի մասը, կոչել «Յովհաննէս Թումանեան», իսկ Զարսու Թաղի նախկին բաղնիսի փողոցը անուանել «Յովհաննէս Շիրազ»:

Յոյս ունենք, որ ի մօտոյ պատշաճ նշումով կը փակցուեն մետաղեայ անուանիշները:

Ջուղան ունի մեծ թուով մանր ու խոշոր հայանուն փողոցներ, որոնց անունները բերում ենք ստորեւ:

1. վանքի պողոտայ, 2. Յակոբջան փողոց, 3. Ոսկան փողոց, 4. Մելքոմ խան փողոց, 5. Զանգով ժամի փողոց, 6. Ստեփանոս եկեղեցու փողոց, 7. Խօջա Աւետիք փողոց, 8. Փոքր մէյդան փողոց, 9. Ս. Աստուածածին եկեղեցու փողոց, 10. Ալլահվերդի փողոց, 11. Ջուղայի փողոց, 12. Րաֆֆի փողոց (Բանք Մելլու դիմաց), 13. Դաւիթ փողոց, 14. Պօղոսխանեան հիւանդանոցի փողոց, 15. Սերկեւիլի այգու փողոց:

Կան մի չորք այլ փողոցներ եւս, որոնք թէեւ հայանուն չեն, բայց ինչպէս վերջին՝ 15րդը, պատկանում են Հայութեան եւ կապուած են հայ ժողովրդի անունին: Դրանցից են՝ «Խիաբանէ Թարբիզիհա» (Դաւրէժ պողոտայ), «Խիաբանէ Սանգթրաշ» (Քարակոփների պողոտայ), «Զարսու» պողոտայ, «Ղարա դէլ» փողոց եւայլն:

Ինչքան լաւ կը լինի եթէ Հայի յիշատակը կարողանանք անմեռ ու անմոռաց պահել նաեւ գաղթաշխարհում, այդ բոլորի հետ միասին նաեւ հայանուն փողոցների անունները:

Լ. Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Նոր Ջուղա

(*) Իբրեւ թէ այս բանաստեղծների մայրերն եղել են հայ եւ քրիստոնեայ, որի պատճառով էլ Ջուղայի երկու պողոտան կոչել են նրանց անունով:

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Ամուսնացած կին մը իր բարեկամուհիին կը խոստովանէր հետեւեալը.

— Ամուսինս եթէ կը գանգատի, թէ շան կեանք կը վարէ, սուտ չէ, կը պաշտէ չաքարը եւ կ'ատէ կատուները, տուն կը մտնէ աղտոտ ոտքերով եւ ամենափոքր բանին համար կը պոռթկայ եւ կը հոտոտէ ապուրը խմելէ առաջ...:

×

Մեծահարուստ Ամերիկացի մը, չարժանկարի դեղանի աստղի մը հետեւեալ հրապուրիչ առաջարկը կ'ընէ.

— Վաթսուն տարեկան եմ: Եթէ բարեկամուհիս ըլլալ ուզէք, ամսական երեսուն հազար տոլար պիտի տամ ձեզի:

— Երանի՜ թէ ճիշդ հակառակն ըլլար, կը պատասխանէ սրամիտ դերասանուհին:

— Այսի՞նքն, կը հարցնէ միլիոնատէրը:

— Երանի թէ երեսուն տարեկան ըլլայիք եւ ինծի ամսական վաթսուն հազար տայիք, կը յարէ աստղը, այն ատեն խենթի պէս պիտի սիրէի ձեզ:

×

Գինեպան մը, խոշոր տառերով գինետան պատերուն վրայ գրել կուտայ հետեւեալը. «Բաւական ուշացած էք եւ ձեր կինը զայրացած պիտի ըլլայ հիմա: Քանի մը գաւաթ աւելի խմեցէք, որպէսզի կարենաք արիաբար դիմագրաւել փոթորիկը:

×

Պաշտօնեայ մը կը ներկայանայ տնօրէնին եւ ամսականի յաւելում խնդրելու համար կ'ըսէ.

— Պարոն տնօրէն, կը կարծեմ թէ ինծի տրուած ամսականը կարողութեանս համապատասխան չէ:

— Գիտեմ, սիրելիս, գիտեմ, կը պատասխանէ տնօրէնը, բայց աւելի պակաս չեմ կրնար տալ, որովհետեւ այն ատեն անօթի պիտի մեռնիս:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մինչ կը սիրենք անոնք, որ մեր վրայ կը հիանան, սակայն երբեք չենք սիրեր անոնք, որոնց վրայ մենք կը հիանանք:

ԼԱ ՌՈՇՖՈՒԿՕ

Գիրքերը՝ ձայն կուտան լաւ մեռելներուն:

ԼՈՆԿՖԵԼԼՕ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Աննա իր շարժումներուն աշխուժութեամբը եւ բնականութեամբը, իր դէմքին թարմութեամբն ու կենդանութեամբը, աւելի քան տարեկան աղջկան մը պիտի նմանէր քան աշխարհիկ կնոջ մը, որ ութ տարեկան տղու մը մայրն է՝ եթէ իր աչքերուն լուրջ եւ երբեմն տխուր արտայայտութիւնը չըլլար:

Քիթթի այդ մելամաղձիկ տպաւորութեն հմայուեցաւ: Մանկամտի աղջիկը կը զգար որ Աննա անկեղծ էր ու բան մը չէր ծածկեր:

Ընթրիքէն ետքը Տոլլի իր սենեակը մտաւ:

Աննա աշխոյժով մօտեցաւ եղբօրը որ սիկառ մը կը վառէր:

— Սթիվա, ըսաւ դէմքին վրայ խաչակնքելով եւ աչքի քթթումով մը դուռը ցոյց տալով: Գնա եւ Թող Աստուած օգնական ըլլայ:

Եղբայրը հասկցաւ, սիկառը նետեց եւ սենեակէն դուրս ելաւ:

Աննա դէպի բազմոցը եկաւ, ուր նստաւ բոլոր տղաքներով շրջապատուած: Մեծերը եւ յետոյ փոքրերը, տեսնելով որ իրենց մայրը կը սիրէր այս հօրաքոյրը և կամ անոր վրայ մասնաւոր հրապոյր մը գտնելով, իր փէշերուն փական:

— Եւ այդ պարահանդէսը ե՞րբ տեղի պիտի ունենայ, հարցուց Աննա Քիթթիի, երբ տղոց մէջէն եղ նստաւ:

— Յառաջիկայ շաբաթ... գեղեցիկ պարահանդէս մը պիտի ըլլայ, այն պարահանդէսներէն ուր միշտ աղէկ զուարճանք կ'ըլլայ:

— Ուրեմն կա՞ն պարահանդէսներ, որոնք զուարճալի են, հարցուց Աննա նուրբ հեգնութեամբ մը:

— Տարօրինակ բան է, բայց աս ասանկ է, ըսաւ Քիթթի, պարահանդէսներ կան, ուր մարդ աղէկ կը զուարճանայ եւ ուրիշներ որոնք ձանձրալի են: Ատիկա չէ՞ք նշմարած:

— Ոչ, սիրելիս, ինծի համար զուարճալի պարահանդէս չկայ: Ինծի համար պարահանդէսներ կան ուր քիչ մը աւելի կամ պակաս կը նեղանամ:

— Ի՞նչպէս կրնաք նեղուիլ պարահանդէսի մը մէջ դուք:

— Եւ ինչո՞ւ պիտի չնեղուիմ:

Քիթթի զուշակեց թէ Աննա գիտէր ինչ որ պիտի ըսէր:

— Որովհետեւ դուք ամէնէն գեղեցիկն էք միշտ:

Աննա Քարենինա դիւրաւ կը կարմրէր, կարմրեցաւ եւ ըսաւ.

— Նախ ամէնէն գեղեցիկը չեմ, երկրորդ նոյնիսկ եթէ ըլլամ, ատիկա ինչի՞ կը ծառայէ:

— Այս պարահանդէսին պիտի գա՞ք, հարցուց Քիթթի:

— Կարծեմ պիտի չկրնամ չգալիք ընել:

— Գոհ պիտի ըլլամ եթէ գաք: Մեծ հաճոյք է ինծի համար ձեզ հոն տեսնել:

— Ամէն պարագային՝ եթէ գամ, սա գոհունակութիւնը պիտի ունենամ որ այդ բանը ձեզի հաճոյք պիտի պատճառէ:

Տղաքը քովէն հեռացուց եւ ճաշասրահը ղրկեց:

— Գիտեմ թէ ինչու համար զիս այդ պարահանդէսին մէջ տեսնել կ'ուզէք, ըսաւ Քիթթիի. այս պարահանդէսէն շատ բան կը սպասէք եւ կ'ուզէք որ ամէն մարդ ձեր ուրախութեան մասնակից ըլլայ:

— Ճշմարիտ է, բայց ի՞նչպէս գիտցաք:

— Ո՛հ, որովհետեւ ձեր տարիքին զգացումները կը ճանչնամ... ո՞վ չէ անցած այդ ճամբէն:

Քիթթի ժպտելով մտիկ կ'ընէր:

— Բայց ի՞նչպէս անցած է այդ ճամբէն, կ'ուզէի իր ամբողջ պատմութիւնը գիտնալ, մտածեց Քիթթի յիշելով Աննայի ամուսնոյն արտաքին հակակրելի կերպարանքը:

— Քիչ մը տեղեկութիւն ունիմ... Սթիվան ինծի ըսաւ... կը շնորհաւորեմ ձեզ... շատ հաճելի թուեցաւ ինծի... կայարանին մէջ հանդիպեցայ Պ. Վրոնսքիին:

— Ա՛հ, հո՞ն էր, հարցուց Քիթթի կարմրելով. եւ ի՞նչ ըսաւ Սթիվա:

— Ամբողջ գաղտնիքը յայտնեց: Ատիկա մեծ հաճոյք պատճառեց ինծի: Պ. Վրոնսքիի մօրը հետ ճամբորդեցի. մինչեւ ետքը անոր վրայ խօսեցաւ, իր սիրականն է: Մայրերու աչառութիւնը գիտեմ, բայց...

— Ի՞նչ ըսաւ ձեզ իր մասին:

— Ա՛հ, շատ բաներ... ապահովաբար իր սիրականն է, բայց կ'երեւայ թէ իրաւամբ ազնիւ սիրտ մը ունի: Այսպէս, պատմեց թէ Պ. Վրոնսքի դիտաւորութիւն ունեցած է ամբողջ հարստութիւնը իր եղբօրը ձգելու, թէ պզտիկ եղած ատենը արտաքոյ կարգի արարքներ գործած է... խեղդուելու վրայ եղող կին մը ազատեր է... մէկ խօսքով հերոս մըն է:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Տիկին Նարկիզ Կիրակոսեանի մահուան առթիւ Սէն Ժեռմի Թաղ․ Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի․—

Մկրտիչ եւ Սուրէն Կիրակոսեան 100 ֆր․, Միսաք Ժամկոչեան եւ Ստեփան Կիրակոսեան 50ական, Թոքաթլեան ընտանիք (Փարիզ) եւ Արշակ Գումրուեան 30ական, Տոքթ․ Բաքրճեան ընտանիք, Պառ Թաղա (Անթուան), Պերճ Կարապետեան, Սահակ Յարութիւնեան, Ալպէր Մէլէմէթճեան, Ստեփան Սամուրեան, Արիս Գափլանեան, Ծրնտրքեան ընտանիք, Տուրղութեան Ժաք, Արմենակ Գումրուեան, Գրիգոր Դաւիթեան, Ռոպէր Ժամկոչեան 20ական, Պուչեան ընտանիք 15, Հայկ Զուքուրեան, Թովմաս Մարկոսեան, Կիրակոս Հաճի Վարդանեան, Ռուբէն Ասարլըքեան, Կարպիս Գարաօղլանեան, Համբարձում Մինասեան, Մարգար Մարգարեան, այրի Տիկին Տէր–Մերկէրեան, Կարպիս Կոտուճեան, Յակոբ Ահագինեան եւ Սրբուհի Քաքքայեան 10ական, Թաղին եկեղեցւոյ: Մկրտիչ եւ Սուրէն Կիրակոսեան եւ Մանկիեան ընտանիք 50ական, Տոքթ․ Բաքրճեան, Մինասեան ընտանիք (Սէն Ժեռմ), Արշակ Գութօսեան, Միսաքեան ընտանիք, Տօրումեան եղբարք, Օննիկ Տօրումեան 20ական, Պուչեան 15, Ոսկեան Շէրպէթճեան, Յակոբ Խսկիճեան, Աւետիս Սանտալեան, Սամուէլ Տէր–Միքայէլեան, Կարպիս Աճէմեան, այրի Տիկին Մերկէրեան, Արբահամ Մանկասարեան, Ժորժ Գասպարեան 10ական Թաղին դպրոցին: Ստեփան Կիրակոսեան եւ Արշամ Պապայեան 50ական, Մուրատ Սանկալեան եւ մի Ոմն 10ական Թաղին աղքատներուն: Մինասեան ընտանիք եւ Ստեփան Մինասեան 30ական, Սահակ Յարութիւնեան եւ Համբարձում Մինասեան 20ական Սերաստիոյ Մուրատ Ուսումն․ Միութեան: Մանկիեան ընտանիք 50 ֆր․ անբի–ֆանսէրի Միութեան:

Թաղականութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն եւ խորին շնորհակալութիւններ բոլոր նուիրատուներուն:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս․ ՅՈՎՀ․ ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Երեքշաբթի, Ցիշատակ տասն կուսանաց․ երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16:

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկ․ ժամերգութեանց ժամը 8, Ընթրեաց պատարագ 10, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19,30:

×

ՊՈՄՈՆ Ս․ ԳՐԻԳՈՐ–ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Երեքշաբթի, Ցիշատակ տասն կուսանաց ժամը 17:

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10, մանուկներու հաղորդութիւն 11,30, Ոտնլուայ 16,30, Խաւարում 20: Խաւարման ներկայ կ'ըլլայ Առաջնորդ Սրբազանը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի Ծաղկազարդ․ սկիզբ ժամերգութեան եւ անդաստան ժամը 7,40, եպիսկոպոսական պատարագ 10: Երեկոյ Դռնբացէքի արարողութիւն 17:

26 Մարտ, Աւագ Հինգշաբթի, յիշատակ ընթրեաց, ժամ․ եւ նախատօնակ 8,40, պատարագ եւ հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 10: Երեկոյ Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով 16,40: Գիշեր՝ Խաւարումի արարողութիւն 19,40:

×

ՊԱՏԱՐԱԳ NOTRE-DAME

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայաստանեայց ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ․ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս․ ԳՐ․ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը, բացի Աւագ Հինգշաբթիէ:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Աւագ Հինգշաբթի ժամերգութիւն ժամը ժամը 16ին: Պատարագ ժ․ 16,30ին: Աւագ Ուրբաթ․ ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս․ Խաչին ժ․ 18ին:

Աւագ Շաբաթ․ ժամերգութիւն ժ․ 17: Հանդիսաւոր պատարագ ժ․ 18ին:

Զատիկ․ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժ․ 10,30ին:

Երկուշաբթի․ Մեռելոց․ ձայնաւոր պատարագ ժ․ 10,30ին համօրէն ննջեցելոց հոգիներուն համար:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս․ ԽԱՉ

Աւագ Հինգշաբթի․ Ընթրեաց պատարագ ժամը 10,30ին, Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թաղում՝ 17,30ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի․ ժամերգութիւն ժամը 17,30, պատարագ 18,30ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին:

×

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

Աւագ Հինգշաբթի․ պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին, Ցիշատակ ընթրեաց, ոտնլուայ երեկոյեան 4ին: Կարգ չարչարանաց ժամը 7ին:

×

ՊՈՒԼ․ ՕՏՏՈՅԻ Ս․ ՅԱԿՈԲ

Կիրակի․ Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10, Դռնբացէք 16,30: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եւ Դռնբացէքին ներկայ կ'ըլլայ Առաջնորդ Թրթռեան Արտաւազդ Եպիսկ․:

Աւագ Երեքշաբթի Ցիշատակ իմաստուն կուսանաց ժամը 18,30ին:

Աւագ Հինգշաբթի․ Ցիշատակ վերջին ընթրիքին եւ հաղորդութիւն փոքրիկներու: Ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20:

Աւագ Ուրբաթ․ Ցիշատակ Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ․ Ճրագալոյց ժամը 17ին:

Զատիկ․ ժամերգութիւն ժամը 8,30ին: Պատարագ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Տ․ Նշան Քհնյ․ Գօյումճեան:

Երկուշաբթի (30 Մարտ)․ Ցիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 9,45ին, հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց 11,10ին:

Ծանօթ․— Գերեզմանօրհնէքի համար, Երկուշաբթի, պատարագէն անմիջապէս ետք՝ Սէն Լուի, իսկ կ․ ետք՝ Օքանէի գերեզմանատունը:

ԼՍԱՐԱՆ

Հ․ Բ․ Ը․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

27 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր,

Կը խօսի Պր․ ՕՆՆԻԿ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Հայերէն Աստուածաշունչի առաջին տպագրիչ Ոսկան Արեւպիսկոպոս եւ իր յաջորդները երեք հարիւր տարի առաջ, Մարսէյլի մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Դասախօսութիւնը պիտի ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն–Ժեռմի մասնաճիւղին ընդհ․ ժողովը այս Ուրբաթ (20 Մարտ) ժամը 3,30ին, ընկերուհի Շալճեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Ցետագային՝ մանրամասնութիւններ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մարտ 21, երեկոյեան 8,30ին Վալանսի Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ (Թէաթր – Մունիսիփալ)

Կը մասնակցի Լիոնի ԱՐԾԻՒ պարախումբը: Երգ՝ Օր․ ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ Հայկ․ պարեր ու երգեր եւ զաւեշտ մը՝ « Շատախօս Սափրիչը »

ՄՈՒՏՔ 5 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, Մարտ 22, ժամը 16էն կէս գիշեր

SALONS GEORGE V, 31 Ave. George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Մասնակցութեամբ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՈՒՏԱՀԱՐ ՀԱՄԲԱՐԻ

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres Rytmens Bluées et les Mamboséros

MAURICE VARTIVANIAN

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ Էլիզէ 67–03: Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին ուրիշներու կը տրուին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Թատերական ներկայացում կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուաքոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 3ին:

×

Վասպուրականի Հերոսամարտի 55րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 3ի Կիրակի կէսօրէ ետք: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ընթրիք առուլիս»ը (Տինէ – Տէպա) 12 Ապրիլին

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին պարահանդէսը՝ Մարտ 21ին:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 26ին, Կիրակի:

×

ՎԻԷՆ․— Ապրիլեան Եղեռնի յուշատօնը նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ․ Միութեան՝ Ապրիլ 26ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը՝ Կիրակի, Մայիս 10ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում Փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը:

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը: Երեկոյ մեկնում Երեւան:

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը․— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱԶՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով:

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES

102, Rue de la République

les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 22 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.771

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.771

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ԵՒ ԾՆԱՒ ՄՈՒԿՆ ՁՆՁԻՆ

(Ձեռագիրներու գայթակղութեան շուրջ)

Գ.

Ամբողջ խնդիրը կը դառնայ Քէմհաճեան Արք.ի 12 Փետր. 1959ի նամակին շուրջ: Ցիչեալ Թուականին նման նամակ գոյութիւն չէ ունեցած: Տերունի եպիսկոպոսը յայտներ է Երուսաղէմի ընդհ. դատախազ Զուհէյր Մրատի թէ ինք այդ Թուականին նման գրութիւն մը չէ ստորագրած: Աւելցուցեր է սակայն, որ Շահէ Եպսկ. 1967 Փետր. 28ին «կեղծ նամակ» մը ստորագրել տուեր է իրեն, օգտուելով աչքին չտեսնելէն (Ձեռագրերու գողութեան գայթակղութիւնը, էջ 122):

Ցանձնաժողովի պարտականութիւնն էր հարցաքննել Սուրէն Արք.ը եւ ստուգել այս պարագան, որ չատ ծանրակշիռ հանգամանք կը ներկայացնէ:

Պոլսոյ պատրիարքը ո՛չ մէկ մեղք ունէր արդէն: Սակայն Ցանձնաժողովը բան մը ըրած ըլլալու համար կը սրբացնէ զայն, ըսելով որ «... Ցորդանանի դատախազին եզրակացութիւնները անհիմն են եւ անվաւեր, ուստի անընդունելի»: Ըսել կ'ուզէ թէ Շնորհք Արք. յանցաւոր չէր, որպէսզի ներման արժանանար:

Ցանձնաժողովը չի բացատրեր նաեւ թէ Սոթըպի Ընկ.ը ի՛նչպէս այդքան դիւրութեամբ կը համաձայնի եւ ձեռագիրները կը յանձնէ երրորդ անձնաւորութեան մը — Շահէ Եպսկի: Տեղեկագրին մէջ յիշատակ չէ այս կէտը, երբ կ'ըսուի. «Հաւանութեամբը իմքնութիւնը անյայտ վաճառողին կամ միջնորդին, Սաթըպի կ'ընդունի բանակցիլ եւ կը յօժարի փոխան 40.000 տոլարի Շահէ Եպս.ի յանձնել 23 ձեռագիրները»:

Ո՛վ է ինքնութիւնը անյայտ վաճառողը կամ միջնորդը: Երուսաղէմի պատրիարքարանին շրջանակին մէջ անշուշտ ծանօթ մէկն էր այդ անյայտը: Ցանձնաժողովը ինչո՞ւ չզբաղեցաւ այդ «անյայտ»ին ինքնութիւնը ճշդելու հարցով: Ա՛յդ էր իր գլխաւոր պարտականութիւնը:

Քառասուն հազար տոլա՞ր էր վճարուածը թէ յիսուն հազար սթերլին: Ձեռագրերու գողութեան գայթակղութիւնը գրքին 20րդ էջին մէջ գրուած է թէ «Սոթըպի համաձայնած է, որ 50 հազար անգլիական ոսկիին 30 հազարը անմիջապէս ստանայ, իսկ 20 հազարը՝ երկու ամիս յետոյ: Սոթըպի ընդունած է նաեւ Պ. Ա. Մանուկեանին տալ Սուրէն Արք. Քէմհաճեանի ստորագրութիւնը կրող 12 Փետր. 1959 Թուակիր Թուղթը: (Ի դէպ այդ «յերիւրուած» պաշտօնագիրը ցարդ չէ յանձնուած Պ. Մանուկեանի, կասկածի տակ ձգելով «Երուսաղէմի վարիչները»):

«Դիմագրաւելու համար այդ անմիջական վճարումը, Պ. Ա. Մանուկեան իր խոստացած 25 հազար տոլարը 45 հազարի բարձրացնելով չէք մը տուած է Շահէ Եպս.ի՝ Երուսաղէմի պատրիարքութեան անուան. վերջինս ալ դրամատան մէջ ունէր 40.000 տոլարի չափ գումար մը, ընդամէնը կ'ըլլար 85.000 տոլար, գրեթէ հաւասար առաջին առթիւ վճարելի 30 հազար անգլ. ոսկիի» (անդ, էջ 20):

Ցանձնաժողովի Տեղեկագիրը կը յիշէ միայն 40.000 տոլարի վճարումը Սոթըպիին: Կանխավճա՞ր մըն էր այդ գումարը 85.000 տոլարի հաշուոյն: Մութ կը մնայ այս կէտը: Լուսաբանութեան համար դիմենք Երուսաղէմի պատրիարքութեան 8 Ապրիլ 1967ի Պաշտօնական Հաղորդագրութեան, ուր կ'ըսուի. «Նոյն գիշեր Սոթըպիներուն յանձնուեցան երկու գումարներ, — 14 հազար սթերլին եւ 45.000ի չէք մը, զոր Տիար Ալեք Մանուկեան տրամադրեց Պատրիարքարանիս»:

Պ. Մանուկեան իր տրամադրած գումարը ետ քաշեր է, երբ Սուրէն Արք.ի վերագրուած Թուղթը իրեն չէ յանձնուած: (անդ, էջ 21):

Անհրաժեշտ է նաեւ ուրիշ լուսաբանութիւն մը՝ 28 ձեռագիրներու ո՞ր կողմէ, ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս Ս. Յակոբեանց գանձատունէն դուրս հանուելուն եւ աճուրդով վաճառուելու համար Լոնտոն փոխադրուելուն մասին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋ-ԳԵՐՄԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Միջ-գերման խօսակցութիւններուն շուրջ լայն շահագրգռութիւն ստեղծուած է յատկապէս զոյգ Գերմանիաներու մէջ: Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետին համար Էրֆուրթի հանդիպումը «անհրաժեշտութիւն» մըն էր: Մնաց որ օգտակար եղաւ: Պրանտ այս առթիւ շեշտեց, թէ խօսակցութիւնը պարզ նախաքայլ մըն էր, «սկիզբ» մը միայն: Սակայն այժմ երկու կողմերն ալ պիտի խորհրդածեն, թէ ի՛նչ ձեւով եւ ի՛նչ միջոցներով արդիւնք մը կարելի է ձեռք ձգել յառաջիկայ հանդիպումին, որ տեղի պիտի ունենայ երկու ամիս ետք՝ Մայիս 21ին:

Պրանտ միաժամանակ յայտարարեց, թէ ի՛նք պնդած է, որ Պոն չուզեր փոփոխութեան ենթարկել Պերլինի գոյավիճակը, սակայն, աւելցուցած է ան, ուրախալի երեւոյթ մը կ'ըլլայ, եթէ բարելաւուի քաղաքին եւ անոր շրջակայքին կացութիւնը: Արեւելեան Գերմանիա պէտք է ճանչնայ այն իրողութիւնը, որ Արեւմտ. Պերլին բազմաթիւ կապերով զօդուած է Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ:

«Էրֆուրթի հանդիպումը բարեկամեցողութեան օրինակ մըն է»: Ոչ ոք գիտէ, թէ առջի օրուան հանդիպումէն ետք բարելաւում մը հնարաւոր պիտի ըլլա՞յ արձանագրել երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն միջեւ, սակայն ամէն ոք պէտք է գիտնայ, թէ Պոն գոյութիւն ունեցող իրաւիճակը բարելաւելու համար անկեղծ ճիգ ի գործ պիտի դնէ: Այս եղած է Պրանտի տեսակէտը:

Ուլպրիխթ, իր կարգին, «օգտակար» գտաւ Էրֆուրթի խօսակցութիւնները: Այսուհանդերձ, յուսախաբ է, որ Պրանտ դեռ պատրաստ չէ ընդունելու Արեւելեան Գերմանիոյ իրաւական գոյութիւնը:

Ցամենայն դէպս, երկու կողմերն ալ օգտակար անհրաժեշտութիւն մը նկատեցին միջ-գերման այս առաջին հանդիպումը, որ անկասկած կը մնայ պատմական:

Աւելցնենք, որ Չորս Մեծերը (Մ. Նահանգներ, Խորհ. Միութիւն, Ֆրանսա եւ Անգլիա) որոշեցին Պերլինի ամերիկեան գօտին մէջ չորսերու խորհրդաժողով մը գումարել Մարտ 26ին: Օրակարգի նիւթը պիտի ըլլայ՝ Պերլին:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Լիբանանի եւ, յատկապէս, երկրին հարաւային շրջաններուն մէջ ջղաձիգ մթնոլորտ մը կը տիրէ վերջին օրերու պատահարներուն առթիւ, որոնք տեղի ունեցան Լիբանանցի քաղաքացիներու եւ Պաղեստինցի արձակազէններու միջեւ: Կռիւներու ընթացքին սպաննուեցան Պաղեստինցի երեք ղեկավարներ:

Ներքին նախարարը՝ Քամալ Ճումպլաթ պաշտօնապէս մեղադրեց «լիբանանեան կարգ մը իշխանութիւնները», որ անտեսելով իր խորհուրդը՝ զէնք բաժնած են հարաւային Լիբանանցիներու: Զէնքերը, համաձայն նախարարին, յանձնուած են այնպիսիներու, որոնք ծանօթ են ֆէտայիներու հանդէպ իրենց թշնամական դիրքով. «Եթէ իմ խորհուրդիս հետեւած ըլլային՝ տեղի չէին ունենար այս դէպքերը, որոնք, դժբախտաբար, ի դերեւ պիտի հանեն բոլոր դրական արդիւնքները, որոնք ձեռք ձգուած էին ցարդ»:

Պաղեստինեան եւ լիբանանեան շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս պատահարներուն, նկատի առնելով, որ սպաննուածները ղեկավար դէմքեր են պաղեստինեան ազատագրական շարժումին մէջ: Կառավարական շրջանակները ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն կարգադրելու եւ լուծելու համար հարցը կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, որպէսզի չծանրանայ Լիբանանի արդէն իսկ փափուկ կացութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՇԽԱՆ Սիհանուք Փեքինի մէջ պաշտօնական յայտարարութիւն մը կատարեց, որով «ապօրէն» հռչակեց իրեն դէմ ձեռք առնուած պաշտօնազրկման քայլը: Առաջարկեց, որ միջազգային հակակշիռ մը տակ հանրաքուէ կազմակերպուի Քամպոճի մէջ՝ գիտնալու համար ժողովուրդին կամքը: Պետական հարուածի ղեկավարները, իրենց կարգին, յայտարարեցին, թէ զինուորական միջոցներով պիտի զսպեն որեւէ փորձ որ կը միտի իշխանը վերստին կոչել նախագահութեան աթոռին:

ԹՈՒՐՔ ձախակողմեան ուսանողներ Պոլսոյ մէջ քարկոծեցին ամերիկացի նաւազներ փոխադրող կառքեր: Միեւնոյն ատեն Թոյլ չտուին, որ ամերիկացի գրօսաշրջիկներ Թրքական բաղնիք այցելեն: «Կ'ուզենք անկախ Թուրքիա մը, անկցի աշխարհակալութիւնը, անկցի Ամերիկան», պոռչտացին հինգ հարիւրէ աւելի ուսանողներ:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ուժեր լիբանանեան գիւղի մը մէջ 2 տուներ օդը հանեցին այն պատրուակով, թէ անոնք ապաստարան ծառայած են պաղեստինցի ֆէտայիներու: Մարտ 7ին եօթը տուներ քանդած էին ուրիշ գիւղի մը մէջ, միշտ սահմանին մօտիկ: Վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր տասներորդ անգամն է, որ Իսրայելացիք յարձակումներ կը գործեն լիբանանեան սահմանէն ներս:

ՊՐԱՒԴԱ յօդուածով մը կը զգուշացնէ Չինաստանը, որ չփորձէ ռազմական քայլերով ճնշում բանեցնել Փեքինի բանակցութիւններուն վրայ, որպէսզի զիջումներ ձեռք ձգէ Մոսկուայէն, սահմանային հարցին շուրջ: Բանակցութիւնները՝ Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի միջեւ, չատ դանդաղ կ'ընթանան: Կը տեւեն հինգ ամիսէ ի վեր, առանց որեւէ արդիւնքի: Կ'ենթադրուի, թէ խորհրդային գլխաւոր բանագնացը՝ Կուզնեցով պիտի վերադառնայ Մոսկուա: Անոր փոխարէն հաւանաբար Մոսկուա երկրորդական անձնաւորութիւն մը ճամբէ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ Ռոճըրս, Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը, Երկուշաբթի օր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ Իսրայէլի յանձնուելիք օդանաւերուն շուրջ: Թել Ավիվ յոռետես է արդիւնքի մասին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն՝ Խորհ. Միութիւնը հակօդային Սամ-3 հրթիռներ կը յանձնէ Եգիպտոսի: Արդէն 1500 ռուս զինուորականներ Եգիպտոս գացած են հաստատելու եւ թերեւս ալ վարելու համար նոր հրթիռները, որոնք բաղդատմամբ նախկիններուն՝ Սամ-2ին, աւելի կատարելագործուած են: Արդարեւ ասոնք կրնան ցածէն թռչող օդանաւեր զգետնել: Իսրայելացիք ցայսօր ցածէն թռիչ կը կատարեն ռմբակոծելու համար իրենց նշանակէտերը: Զօր. Տայեան այս առթիւ յայտարարեց, թէ պիտի քանդեն նոր հրթիռներու կայանները եւս:

ՄԱՐԻԱՆՕ ՌՈՒՄՈՐ կրկին անգամ ըլլալով ընդունեցաւ Իտալիոյ Նախագահ Սառակաթի առաջարկը՝ կազմելու իտալական նոր դահլիճը: Ռումորէն, Ալտօ Մորոյէն եւ Ֆանֆանիէն ետք նոր փորձ մըն է, որ պիտի կատարուի այս ձեւով՝ լուծելու համար Իտալիոյ տագնապը: Վերոյիշեալներուն բոլոր փորձերը ի դերեւ ելան վերջին ամիսներուն:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ հիւանդանոցներու այցելութեանց ժամերը պիտի երկարաձգուին ի մօտոյ: Ցարդ հիւանդներու այցելութեան ժամերն էին 13էն 15 եւ 18,30էն 19,30: Նոր կարգադրութեամբ կարելի պիտի ըլլայ այցելել ժամը 13,30էն մինչեւ 20:

ՄՈՍԿՈՒԱ շնորհաւորեց Իրաքի նախագահը՝ Զօր. Ահմէտ Հասան էլ Պաքր, որ յաջողած է «խաղաղ լուծում մը գտնել քրտական հարցի կարգադրութեան մէջ եւ վերջ տալ եղբայրասպան կռիւներուն»: Այս լուծումով բարձրացաւ Իրաքի Հանրապետութեան եւ անոր կառավարութեան միջազգային վարկը, կը շեշտէ Մոսկուա:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ ի մօտոյ լոյս պիտի տեսնէ ստալինեան մաքրագործումներու զոհ գացած անուանի բանաստեղծ՝ Օսիփ Մանտըլշթամի այրիին յուշերը իր ամուսնոյն մասին: Այրին 70 տարեկան է եւ կ'ապրի Մոսկուա: Յուշերը, որոնք կը ներկայացնեն եւ կը պատկերացնեն բանաստեղծին աքսորական կեանքը խորհրդային ճամբարներու մէջ, գաղտնի ճամբով Արեւմուտք հասած են:

ԼԱՈՍԻ մէջ կացութիւնը լարուած է: Համայնավար ուժերը կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացքը՝ գրաւելով կառավարական դիրքեր, որոնցմէ մէկ քանին կ'օգտագործուէին ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւններու եւ անոնց ձեռքով մարզուած Մէօ ցեղախումբի արձակազէններու կողմէ: Թայլանթեան ուժեր, Թայլանտէն փոխադրուած են Լաոս՝ օժանդակելու համար կառավարական զօրքին:

ՓՐԱՆԿԱՅԻ մէջ ստորագրուեցաւ չեխ-խորհրդային «բարեկամութեան» դաշնագիրը: Մանրամասնութիւններ դեռ չեն տրուած: Համաձայն տեղական թերթերուն, Չեխոսլովաքիա վերսկսած է իր զործօն օժանդակութիւնը բերել արաբ երկիրներու: Պաղեստինցի արձակազէններ կը մարզուին Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Չեխերը զէնք կը հայթայթեն նաեւ Արաբներուն: Կրեմլինը, որ Փրակա կը գտնուէր, մեկնեցաւ Մոսկուա:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ պիտի վերսկսին գերման-խորհրդային խօսակցութիւնները՝ ոչ-յարձակման ուխտի մը ստորագրութեան համար: Խօսակցութիւնները պիտի կատարուին Կրոմիքոյի եւ Պահրի միջեւ:

ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ Փարիզցիներ շոգեկառքով դուրս մեկնեցան Զատկուան շարթուան արձակուրդին առթիւ: Ճամբաներուն վրայ Շաբաթ օր ինքնաշարժներու կարեւոր խճողումներ յառաջ եկան, մասնաւորապէս Փարիզի «դուռ»ներուն մօտ:

Վ Կ Ա Յ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԱԶՈՒՄ ՀՄՏՈՒԹԵԱՆ

Շաւարշ Նարդունի առաջադրեր էր հատորներու շարք մը նուիրել հայ լեզուի պաշտպանութեան «Ցանուն Մեսրոբ Մաշտոցի» ընդհանուր խորագրով: Ափսո՜ս, լոկ զոյգով մը պիտի բաւականանայինք:

Մեծատունի սիրտ ունէր: Հոգին էր փարթամ: Անընդհատ բաշխեց առատօրէն: Շարունակ հնձեց: Ամէն օր քաղեց եւ ամբարեց: Սակայն չեղաւ երբեք քանքարաթաքոյց, ու հանապազօր սերմանեց:

Միշտ տալու յօժար՝ շատ լայն բացաւ թեւերը: Ու մշակեց մեծածաւալ ծրագիր, գլխու պտոյտ պատճառող: Երկոտասնեակ առաքեալի գործունէութեամբ փորձուեցաւ: Եւ չչափեց իր ուժերը, այլ մանաւանդ ժամանակը: Երբեմն, սակայն, աղաղակեց. «Կացցէ արեգակն... ի մէջ երկնից»:

Եօթանասուն տարի ապրեցաւ: Վաստակեցաւ յիսուն տարի: Մինչդեռ պէտք էր ապրէր, առնուազն, հարիւր տարի աւելի: Որպէսզի սպառէր իր պաշարը եւ ի կատար ածէր մեծ խոստումը:

Շրջանները, փափուկները առարկեցին թէ շատ ժամավաճառ եղաւ հրապարակագրութեամբ, «Հայ-Բոյժ»ի տարապարհակով եւ անպէտ ու անվերջ ուղեւորութիւններովը:

Գրեթէ ամբողջութեամբ օրաթերթին կը պարտինք իր յիսնամեայ վաստակը: Հայ գրագէտները, շատ չնչին բացառութեամբ, խմբագիր են միանգամայն եւ կամ ուսուցիչ: Վաճառականութեան ու այլ ասպարէզի մը անցնողը ցամքած, չորցած է, եւ իր գրագիտութիւնը, կենդանութեանն իսկ, յիշատակի մը վերածուած:

Իսկ ինք, Նարդունի, ինչ կ'ըսէր. — «Օրաթերթերը կը համարիմ մեծ ստամոքս մը, ուր կ'եփի (հինները եփարան կը կոչէին ստամոքսը), օգտագործելի եւ իւրացման յարմար ձեւի կը վերածուի ամէն նիւթ զոր կը բերեն հետաքրքրութեան շօշափուկները: Եւ այսպէս կը կազմուին վաղուան գիրքերը, — գէթ այսպէս կը կազմուին Եւրոպայի մէջ»:

«Հայ-Բոյժ»ը, ի հարկէ, իր օգտապաշտ ձգտումը ունէր նախ եւ առաջ, — հանդիսանալ անհրաժեշտ գիտելիքներու ընծայարան մը ժողովուրդին, ըլլալով հանդերձ ապրուստի միջոց մը Նարդունի կաչուող էակին որ, ինչպէս ոեւէ մէկը մեզմէ, իր մարդկային պէտքերուն գոհացում պիտի տար: Եւ սակայն, զանց չառնենք սա անհերքելի իրողութիւնը. — «Հայ-Բոյժ»ը գործն էր բացառիկ խառնուածքի մը, ուժեղ անհատականութեան մը եւ գերազանցապէս ինքնատիպ գրագէտի մը: Ուստի, անվրէպ, այդ գիտական մատենիկը կը կնքուէր գրական արուեստին դրոշմովը:

Նոր էր վերադարձեր Արեւելքէն: Թէյի մը շուրջ կը զրուցէինք: Հարցուցի իրեն. «Նարդունի՛, չյոգնեցա՞ր...»: Պահ մը լուռ մնաց: Ապա, հեռակայ Իրանի ալեզարդ քահանային պարզ, այլ իմաստուն, գիտողութեան դիմեց.

— «Նարդունի՛, հերիք է, տունդ գնա՛, գրքերուդ քով: Նստէ, գրէ: Այս ճամբորդութիւնները հալ ու մաշ կ'ընեն մարդս: Մեղք ես...»:

Այո: Նարդունի պատգամեց թէ հայ գրագէտը պէտք է որ այցի երթայ, պարբերաբար, իր ժողովուրդին: Արեւելքը Արեւմուտքին եւ փոխադարձաբար: Հայրենիքը Սփիւռքին եւ փոխադարձաբար: Ինք գնաց մինչեւ հեռաւոր Արեւելք: Գնաց մինչեւ Ծայրագոյն Արեւմուտք: Ափսո՜ս, Հայրենիքէն զրկուեցաւ:

Հրաւիրուեցաւ ամենուրեք, բացի «այն երկրէն որ կը կոչուի Հայաստան»: Եւ սակայն, Երեւան ու Էջմիածին ինչո՞ւ զինքը անտեսէին: Արժանաւոր մըն էր ինք եւս եւ յոյժ արժանի Հայրենիքին: Հայութեամբ եւ Հայութեան համար լոկ ապրեցաւ: Անոր հանճարը փառաբանեց: Անոր մեծութեամբ հպարտացաւ եւ արբեցաւ: Իր հանրածանօթ լաւութեան մէջ, Նարդունի բնաւ չխօսեցաւ այդ աններելի զրկանքին մասին: Ատիկա եղաւ իր մեծ, իր խոր, իր վերջին վիշտը:

×

«Ցանուն Մեսրոբ Մաշտոցի» Ա. հատորը լոյս տեսաւ երեք տարի առաջ, տպարան «Յառաջ»էն: Ներածութիւնը, յիսուն էջ, փառաբանութիւնն է Մեսրոբ Մաշտոցի պատմական առաքելութեան: Նարդունիի ճախրասլաց եւ երգեցիկ լեզուն կը բռնկի, կը բարձրանայ կատարներն ի վեր, կը գլէ, կ'անցնի սահմաններ: Դարերուն մէջէն կը քալէ, կը վազէ, կը տրամաբանէ, եզական եղրակացութիւններու կը յանգի եւ կը պարտադրէ խիստ յանդուգն վճիռներ: Կը բանաձեւէ ինքնայատուկ հանգանակներ, որոնց վըրայ երկար պահեր կը մտածենք:

Գրքին մնացեալ հարիւր քառասուն էջերը կը նորոգեն ամէն բառին հին վէճը, որքան ստուգաբանական, նոյնքան ուղղագրական տեսակէտով: Կը տողանցեն բոլոր նախկին եւ արդի վիճողները, իրենց պատճառաբանութիւններով: Ու այս անբախտ բառին առընչութեամբ կը մի-ջամտեն աւանդավէպեր, հելլենական դիւցազներգութիւն, գրականութիւններ, կրօնքներ, ծէսեր, սովորութիւններ, աւանդութիւններ, մինչեւ անգամ եկեղեցական քշոցներ:

Նարդունի գիտակցաբա՛ր չի խուսափիր կրկնութիւններէ, զորս անհրաժեշտ պահանջ մը կը համարի վիճաբանական ձեւին համար: Որպէսզի, այդպէս, մնայ աւելի կենդանի, եւ ընդհակառակն, չդառնայ «վարժապետական»:

«Ցանուն Մեսրոբ Մաշտոցի» Բ. հատորը հասաւ անցեալ տարուան վերջերը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ տպարանէն: Շքեղ հատորը կը բացուի Լէոյի «Այց Օշականի» վերնագրեալ հատուածով: Որքան պատշաճ՝ Նարդունիի այդ ընտրութիւնը, որ մեզ կը համակէ սրբազան սարսուռով մը: Նուիրական տաճարներու յատուկ ինք-նամփոփումի կը կոչէ եւ ծնրադիր յափըշտակութեամբ կը վերացնէ մեզ: Կը կարդանք կարօտով, երախտիքով եւ քաղցր արտասուքով: Պատմագիրն Լէօ մեր Միշըլէն է, ոգեշունչ, վիպային, դիւցազներգութեամբ եւ բանաստեղծութեամբ օծուն, ջերմ հաղորդականութեամբ ու հպարտութեան ներարկումով:

Կը հետեւի Գարեգին Եպիսկոպոս Սարգիսեանի «Փոխան Յառաջաբանի»ն, որ շահեկան ակնարկ մըն է Նարդունիի «հայագիտական եւ մասնաւորաբար լեզուագիտական արժէքին, կարգ մը հիմնական գծերուն, երեւոյթներուն, երեսներուն, ոգիին, մեթոտին եւ իրացած վաստակին» մասին: Պէտք է կարդալ կարկառուն եկեղեցականին ուշագրաւ համադրութիւնը:

Գիրքը կուտայ արձագանգը լեզուական վէճերուն, ստուգաբանական պրպտումները, պատմական բովանդակութիւնը եւ քերականութիւնը Յոբելեան բառին:

Համալսարանական Նարդունին, զոր կարելի է չհամարիլ ակադեմական եւ դասական, եթէ մեկնինք իր վիճելու, գրելու, նիւթը ներկայացնելու մեթոտէն, մեծ եւ խղճամիտ գնահատողն է մատենագրական գործածութեան: Կը սպառէ ամէն աղբիւր, անցեալ եւ ներկայ: Ու ի հարկէ, ինչպէս սովորաբար, իր այս կարգի երկասիրութիւններն եւս, տիրապետութեանը տակ կ'իյնան Նարդենի խմորին եւ խառնուածքին:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

—o—

Նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի ծննդեան 90ամեակին առթիւ բազմաթիւ գրութիւններ երեւցան մամուլի եւ հանդէսներու էջերուն մէջ, Հայաստան: Առնցմէ կը ներկայացնենք Կ. Կուրդինեանի յօդուածին այն մասը, որով կը բնորոշուի նկարչին արուեստագիտական ըմբռնումները ու անոր նկարչութեան առանձնայատկութիւնները:

×

Սարեանի արուեստը բարիին յաղթանակն է չարին դէմ, լոյսին յաղթանակը՝ խաւարին դէմ: Հոն մարմնաւորուած է հայ դիւցազներգութեան ոգին, հէքեաթներու էութիւնը: Այդ ոգին իր մէջ կը կրէր մանկութենէն: Ծնած եւ կրթութիւն ստացած ըլլալով հանդերձ Ռուսիոյ մէջ եւ հաղորդակից դառնալով հանդերձ եւրոպական արուեստին, իբրեւ մարդ եւ անհատականութիւն ան հայկական միջավայրի պտուղ էր: Արդարեւ այդ միջավայրը անոր ընտանիքն էր՝ յանձինս մօրը եւ մինչեւ վերջին շունչը գոյութեան համար պայքարած աշխատաւէր եւ ազնիւ հօրը, որոնք աշխատեցան հեռաւոր հայրենիքը ապրեցնել Սարեանի հոգիին մէջ: Երիտասարդ Սարեանի առաջին գործը 1901ին Հայաստան այցելելը եղաւ: Իր գեղագիտական մեծ բնազդին եւ դիտելու կարողութեան շնորհիւ նկարիչը առաջին իսկ հայեացքէն զգաց, որ յանձինս հայ մշակոյթին, ան գործ ունի մեծ եւ եզակի երեւոյթի մը հետ: Իր բնութեամբ, ճարտարապետական յուշարձաններով, մանրանկարչութեամբ Հայաստանը մանկութենէն ի վեր իր երազածն ու փնտռածն էր: Նկարիչը ոչ միայն զգաց եւ ըմբռնեց անոր էութիւնը, օրինաչափութիւնները, այլեւ յօրինումին նախադրեալները: Ան շնչեց, ինչպէս ինք կ'ըսէ, «անոր պատմական օդը»:

Այդպէս նաեւ Արեւելքի երկիրներուն մէջ՝ Եգիպտոս, Իրան եւ Պոլիս, ուր տարաւ զինքը իր զարմանալի յայտնատեսութիւնը: Այդ երկիրներուն մէջ, որոնց կողքին ձեւաւորուած էր հայ մշակոյթը, ան ոչ միայն իր արեւելեան նկարաշարքով վերջ տուաւ նորաձեւութիւն դարձած արեւելականութեան, այլեւ հասաւ համադրութեան մը, որուն Եւրոպա կը ձգտէր աւելի քան դարէ մը ի վեր: Հայկական մշակոյթի հիման վրայ, իր անհատական խառնուածքին ներքեւ՝ «համադրելով» Արեւելքն ու Արեւմուտքը, օրուան գեղագիտական ըմբռնումներուն եւ պահանջներուն համեմատ կիրարկելով հայ տարածական արուեստներուն կարգ մը հիմնական սկզբունքները, Սարեան վերահաստատեց ազգային ձեւի եւ մտածումի հոլովոյթը մեր կերպարուեստին

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ԿՈՄԻՏԱՍ»Ի Սամուէլ – Մուրատ եւ Գպրոցասէր վարժարաններու խառն երգչախումբ, ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի, 33 Թուռ սալը, արձանագրուած Սալ Փլեյէլի Նոյեմբեր 23ի համերգին:

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ալ աւելի ի՞նչ թշնամական ընթացք պիտի ունենայիք, քանի որ առանց որեւէ ապացոյցի, անհիմն կասկածի մը վրայ տունս կոխեցիք ու ամէն կողմը խուզարկեցիք, եւ բնաւ բան մը չգտնելէ ետքն ալ կրկին գոհ չեղաք ու զիս մինչեւ այստեղ բերիք:

— Բայց մենք ձեզի հոս հրաւիրեցինք ոչ իբրեւ յանցաւոր մը՝ այլ իբրեւ բարեկամ մը, իբրեւ հաւատարիմ Օսմանցի մը, յուսալով որ թերեւս կրնաք օգտակար տեղեկութիւններ տալ մեզի:

— Բայց ես այդ տեսակ գործերով չեմ զբաղիր որպէսզի կարենամ տեղեկութիւն տալ եւ յետոյ եթէ զիս հաւատարիմ հըպատակի մը տեղը կը դնէք, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ տունս խուզարկելու կ'ելլէք, ո՞ւր տեսնուած է այսպէս բան:

— Կրնայ ըլլալ որ Վահանը առանց ձեր գիտութեան եւ հաւանութեան եւ նոյնիսկ հակառակ ձեր կամքին, ձեր տունը ապաստանած ըլլայ, Բարսեղ էֆէնտի, այնպէս որ մեր խուզարկութիւնները ձեզի դէմ ուղղուած չեն՝ այլ անոր դէմ, հիմա հասկցա՞ք իրողութիւնը:

Վաճառականը տեսնելով որ Նախարարը հետզհետէ կը մեղմանար, որքան ինք խստութեամբ կը խօսէր, նոյն ոճով առաջ տարաւ իր խօսքը:

— Ալ այս կացութիւնը անհանդուրժելի է, գոչեց, եւ եթէ այսպէս շարունակուի՝ որոշած եմ ուրիշ միջոցներու դիմելու:

— Ի՞նչ միջոց, հարցուց Նախարարը հետաքրքրուած:

— Շիտակ վեհափառ սուլթանին դիմում պիտի ընեմ եւ անոր արդարասիրութեանը պիտի ապաւինիմ: Պիտի խընդրեմ նորին վեհափառութենէն, որ ինք քննութիւն մը բանալ տայ իմ մասիս եւ եթէ յանցաւոր եմ, արժանի պատիժս ընդունիմ, իսկ եթէ անմեղ եմ՝ ալ այս տեսակ հետապնդումներու չենթարկուիմ:

— Այդպիսի դիմում մը ընելու հարկ չէ մնացած, պատասխանեց Նախարարը քմծիծաղով մը:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ ճիշդ վեհափառ սուլթանին հրամանովն է որ ձեզ հոս կանչեցինք եւ անոր հրամանին վրայ է որ քննութեան ձեռնարկած ենք: Կը տեսնէք թէ ձեր փափաքը արդէն իրագործուած է:

Վաճառականը այս անակնկալ յայտարարութենէն շփոթեցաւ: Զգաց որ իր կացութիւնը ծանր էր եւ քիչ մը առաջուան յանդգնութիւնը կորսնցուց:

Բայց դարձեալ ճիգ մը ըրաւ ինքն իր վրայ եւ ամենայն պաղարիւնութեամբ ըսաւ.

— Շատ ուրախ եմ ուրեմն եւ կը յուսամ որ ձեր կատարած քննութիւններուն արդիւնքը անմիջապէս պիտի փութաք հաղորդել նորին վեհափառութեան:

— Բնականաբար... քննութիւնը աւարտելուն պէս:

— Ի՞նչպէս, դեռ չէ՞ աւարտած:

— Բայց ի՞նչ կ'ըսէք, Բարսեղ էֆէնտի, տակաւին նոր սկսանք:

— Ուրեմն միշտ ձեր տրամադրութեանը ներքեւ եմ ամենայն վստահութեամբ, որովհետեւ ճակատս բաց է, մեղադրուելիք բան մը չեմ ըրած երբեք:

— Իշալլահ այդպէս ըլլալը կը հաստատենք:

Պահ մը լռութիւն տիրեց: Վաճառականը կարծելով որ տեսակցութիւնը աւարտած է եւ կրնայ մեկնիլ, ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Փաշա էֆէնտի, հրաման տուէք որ երթամ, որովհետեւ առեւտրական գործեր ունիմ: Երբոր կրկին պէտք ունենաք կրնաք զիս կանչել տալ եւ իսկոյն կուգամ:

— Բարսեղ էֆէնտի, այսօր մեզի հիւր պիտի մնաք, ըսաւ Նախարարը գլուխը վեր հանելով ու ճեշտակի վաճառականին նայելով:

— Հի՞ւր պիտի մնամ, գոչեց վաճառականը հասկնալով այդ բառերուն շարունակ նշանակութիւնը:

— Այո, որովհետեւ հաւանօրէն պէտք պիտի ունենանք ձեզի:

— Բայց ըսի որ երբոր ուզէք պատրաստ եմ իսկոյն գալու:

— Հոս մեր քովը մնալնիդ աւելի յարմար տեսնուած է:

— Փաշա էֆէնտի, ես վաճառական մարդ եմ, հազար գործ ունիմ, կ'աղաչեմ նկատի առնէք ասիկա:

— Փառք Աստուծոյ, զաւակ ունիս, փեսայ ունիս, անոնք քու տեղը կը բռնեն առժամեայ կերպով:

Նախարարը գրասեղանին վրայ դրուած զանգակը հնչեցուց եւ բարապան մը ներս մտաւ:

— Սիւլէյման պէյը հոս կանչէ, հրամայեց փաշան:

Խեղճ Բարսեղ էֆէնտի չէր կրնար հաշտուիլ ոստիկանատունը մնալու գաղափարին հետ եւ փորձեց նոր դիմում մը ընել Նախարարին.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(74 – Շար.)

մէջ: Եւ քանի որ ան յառաջադէմ եղանակի եւ սկզբունքներու նկարիչ էր, որուն արուեստին մէջ գոյութիւն ունէին համաշխարհային գեղանկարչութեան լաւագոյն նուաճումները, հայ կերպարուեստը ունեցաւ ոչ միայն ազգային գոյն՝ իր բանաստեղծական եւ գեղագիտական ըմբռնումներով, այլեւ ձեռք ձգեց բարձր մակարդակ եւ ժամանակակից հնչեղութիւն եւ դադրեցաւ պարզ հետեւորդ մը ըլլալէ:

Սարեան մեր նկարչական արուեստին տուաւ իրականութիւնը հասկնալու եւ զայն վերարտադրելու նոր ըմբռնումներ: Բնութեան մօտենալով իբրեւ յաւերժական եւ չարժուն գոյութիւն, հրաժարեցաւ իրական գիտակէտէն, որպէսզի կարողանայ իր ամբողջ բազմազանութեան եւ վեհութեան մէջ ընդգրկել: Նոյնիսկ հոն ուր Սարեան կը պատկերացնէ յատակ տեսարան մը, կ'աշխատի ստեղծել անվերջանալի ամբողջին մէկ մասը՝ դիտողին հնարաւորութիւն տալով զգալու անսահմանին գոյութիւնը: Իւրաքանչիւր երեւոյթ անոր համար անկրկնելի է, եզակի, ըլլայ ան մարդ, բնութիւն թէ ծաղիկ: Խնամքով կը շեշտէ անոնց առանձնայատկութիւնները: Հայկական բնանկարներուն մէջ ոչ միայն կը շեշտէ մեր բնութեան խիստ յատուկ գիծերը, այլեւ բնանկարը կը դիտէ բնութեան եւ մարդուն դարաւոր յարաբերութեան ընդմէջէն, որով դիտողին առջեւ հասակ կ'առնեն ոչ թէ բարեխառն գօտիին լեռնոտ երկրին տարբեր անկիւնները, այլեւ երկիր մը, որ կ'արտայայտէ նաեւ իր վրայ ապրած ժողովուրդին հոգեբանութիւնը: Մարդ ու բնութիւն միշտ միասին են անոր նկարներուն մէջ, ուր բնութիւնը ոչ միայն միջավայր է, այլեւ սկիզբ, իսկ մարդը անոր արտայայտութիւններէն մէկը, անոր գործունէութեան պսակը, որուն միջոցաւ բնութիւնը կը ճանչնայ, կ'ըմբռնէ ինքզինքը: Իրականութիւնը ըմբռնելու եւ գիտակցելու մարդկային կարողութիւնը, ըստ Սարեանի, բնութեան մեծագոյն պարգեւն է եւ մարդուն մեծագոյն երջանկութիւնը:

Նկարիչը ինքնատիպ է նաեւ դիմանկարներու պատկերացման ժամանակ: Մարդուն դէմքը, ձեռքերն ու մարմնի այլ մասերը կը ներկայացնէ իրենց տեղական գոյներով, զանոնք ենթարկելով միեւնոյն առեն նկարին գունագեղութեան. այսուհանդերձ շատ զգոյշ է արտաքին նմանութեան եւ բնաւորութեան հարցին մէջ, առանց որոնց կը խախտի մարդուն ամբողջական դիմագիծը, կը կորսուի այն անկրկնելին, որ յատուկ է իւրաքանչիւր անհատի: Հոգեբանական սուր բնութագրումներու ճամբով մարդոց դուրս կը հանէ ժամանակի եւ ընկերային միջավայրի նեղ շրջանակէն: Մէկ խօսքով, խուսափելով տիպեր կերտելէ, կը խմբաւորէ ըստ տեսակներու, որոնցմով կազմուած է մարդկութիւնը: Նկարիչը չընդունիր ղաղարի ըմբռնումը ոչ բնութեան մէջ, ոչ ալ կտաւին վրայ: Այդ պատճառով կը խուսափի համաչափ չարահիւսումներէ եւ կրկնուող գուներանգներէ: Նկարիչը հաւասարապէս կ'արժէքաւորէ կտաւին իւրաքանչիւր հատուածը՝ հակադիրներու միջոցով, հասնելով անվերջանալի կշռոյթներու, որուն պատճառով անշարժ կը թուի միայն շրջանակը:

Այսպէսով, արտայայտելով բնութեան բազմազանութիւնը, խուսափելով ժամանակի եւ տարածութեան յատակացումէն, ան կը մօտենայ յաւերժականին, մարդուն, յատկապէս հայ ժողովուրդին համար նուիրական՝ գոյատեւելու, անմահութեան գաղափարին: Ըստ Սարեանի, արուեստը կոչուած է օգնելու, ուրախացնելու մարդը, վեհացնելու զայն: Այդ պատճառով չանշարժացներ իրականութիւնը, այլ կը վերստեղծէ՝ տեղափոխելով մարդկային հրճուալից զգացումներուն բնապատը, դնելով զանոնք համապատասխան գեղանկարչական ձեւերու մէջ: Նկարիչը չի մրցիր բնութեան հետ՝ աշխատելով յառաջ բերել զգայական պատրանք, այլ կ'երթայ անոր հետ դէպի բնութիւն: Թէ՛ պտուղներու, թէ՛ ծաղիկներու մէջ հետանալով մանաւորէն, պարզեցնելով ու ընդհանրացնելով, նկարիչը կը պահպանէ անոնց բնական՝ թէ՛ գոյնի, թէ՛ կազմութեան որոշ առանձնայատկութիւնները, հասնելով գրեթէ վերացականութեան, միաժամանակ, անոր ծաղիկները բնութեան հրաշքը ըմբռնելու կը ձգտին. պտուղները՝ մարդբնութեան համագործակցութեան բերքը կ'արտայայտեն: Որպէսզի պատկերացնենք, թէ որքան կարեւոր ու մեծարժէք են Սարեանի այս մօտեցումները, պէտք է զանոնք դիտել մեր դարաշրջանի գեղարուեստական ուղղութիւններուն եւ հոսանքներուն փոնին վրայ, որպէսզի մեր առջեւ ամբողջ հասակով կանգնի մարդասէր փիլիսոփան, որ խիտ կապէս մարդուն նուիրեց մեծ ու գեղեցիկ եզակի աշխարհ մը, գիտուած մանկունակ անկեղծութեամբ, օժտուած իմաստուն մտածողի խոհերով եւ զգացումներով:

Սարեանի դերը շատ մեծ է մեր կերպարուեստին մէջ: Իր արուեստանոցին պէս կ'ընդունի միայն յաւերժականը, կը հաստատէ կեանքին գեղեցկութիւնն ու անվերջութիւնը, կը կամրջէ ժամանակները:

Ամբողջ իր կեանքը կապելով Հայաստանի հետ, ան դարձաւ ոչ միայն անոր մեծ նկարիչը, այլեւ գործիչն ու քաղաքացին: Հայաստանը դարձաւ անոր ստեղծագործութեան թեման ու բովանդակութիւնը՝ պայմանաւորելով շատ անգամ անոր արտայայտչական միջոցները: Սարեան, ինչպէս ոչ ոք, ստեղծեց Հայաստան-երկրին անշփոթելի դիմանկարը, բնութիւնը, հողն ու բարիքները:

Կ. ԿՈՒՐՂԻՆԵԱՆ

«ԱԶԱՏ ՕՐ»Ի

25-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ո՛ւր ալ ըլլան, աշխարհի ո՛ր կողմն ալ գտնուին, «Ազատ Օր»ը պիտի մնայ սիրելի թերթը ամէն անոնց՝ որոնք ժամանակին Յունաստան ապրած եւ գաղափարական ու հոգեկան սերտ կապերով կապուած են «Ազատ Օր»ին:

Հոս պէտք է ըսել, թէ այսօրուան «Ազատ Օր»ը շարունակութիւնն է «Նոր Օր» օրաթերթին:

«Ազատ Օր» հրատարակուիլ սկսաւ 1945 Փետրուար 25ին. «Նոր Օր»ի գաղափարական հանգամանքով եւ ազգային նոյն ուղեգծով:

«Ազատ Օր»ի հրատարակութիւնը՝ ըմբիշողական պահանջ մըն էր յունահայ գաղութին համար: Որովհետեւ, որպէս արդիւնք 1944ի Դեկտեմբերեան շարժման հայանուն համայնավարներու մասնակցութեան, հելլէն պետական շրջանակներուն ու հելլէն ժողովուրդին մօտ աննպաստ տրամադրութիւն ստեղծուած էր Յունահայութեան հանդէպ: Ու պէտք էր լուսաբանել պետական շրջանակներն ու հանրային կարծիքը:

Այս պատճառով եւ ազգային այլ մտահոգութիւններէ առաջնորդուելով՝ որոշուեցաւ ամէն զոհողութեան գնով ձեռնարկել «Ազատ Օր»ի հրատարակութեան:

Եւ Փետրուար 25ին լոյս տեսաւ «Ազատ Օր»ի առաջին թիւը՝ մեծ ծաւալով եւ միայն երկու էջով:

Յաջորդաբար, «Ազատ Օր»ի մէջ երեւցան յունարէն խմբագրականներ եւ յօդուածներ, լուսաբանելու համար պետական սպասարկութիւնները եւ հելլէն հանրային կարծիքը, թէ կարգ մը ապերախտ եւ անպատասխանատու հայ համայնավարներու գործած չարիքները կարելի չէ վերագրել մեր գաղութին, որ իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ միշտ եղած է օրինապահ եւ հաւատարիմ տարրը այս երկրին, յաւիտեան երախտապարտ է անոր ու դայրոյթով կը դատապարտէ գործուած չարիքները:

Գաղութին կեանքը իր բնականոն հունին մէջ դնելու համար, «Ազատ Օր» ուշագրաւ խմբագրականներով եւ խմբագրական նոթերով անհրաժեշտ թելադրանքներն ըրաւ եւ ուղղութիւն տուաւ:

Արդարեւ, «Ազատ Օր»ի հրատարակութիւնը ողջունուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ եւ հետզհետէ, գաղութի ամբողջ ողջախոհ տարրը բոլորուեցաւ անոր շուրջ:

«Ազատ Օր» իր ետին կը թողու 25 երկար տարիներու բեղմնաւոր շրջան մը:

Դժուար է, եթէ ոչ անկարելի, քանակով չափազանց նօսրացած յունահայ գաղութին մէջ օրաթերթ մը հրատարակելը 25 տարի շարունակ:

Եւ սակայն կը հրատարակուի:

Ո՞ւր է պահուած գաղտնիքը՝ «Ազատ Օր»ի անխափան հրատարակութեան:

Կը պատասխանեմ.

— Անոր նուիրեալ անձնակազմի, ընթերցողներու եւ ազնիւ բարեկամներու անսահման զոհաբերութեան մէջ:

Ու կասկած չունիմ որ, անոնք զոհաբերութեան այդ նոյն ոգին ցոյց պիտի տան նաեւ ասկէ ետք, ողջունելու համար մեր սիրելի «Ազատ Օր»ի երկրորդ քառասնահինգամեակը:

Հեռաւոր Քանատայի Մոնթրէալ քաղաքէն սրտագին ողջոյններս կ'ուղարկեմ «Ազատ Օր»ի գրաշարական, վարչական եւ խմբագրական կազմերու անձնազոհ անդամներուն ու կը գոչեմ. «Ապրի՛ք տղաք: Վարձքերնիդ կատար»:

Գ. ԱԹԵՆԱՑԻ

ՔԻՉ ՄԸ ԺՊԻՏ

— Մայրիկ, պուպրիկ մը կ'ուզեմ Ծընունդին համար:

— Բայց, աղջիկս, հատ մը ունիս եւ դեռ լաւ վիճակի մէջ է:

— Է՛, ես ալ լաւ վիճակի մէջ էի անցեալ տարի, բայց ատիկա պատճառ չեղաւ որ պզտիկ քոյրիկ մը ապսպրես:

×

Մարդահամարի պաշտօնեայ մը բազմաթիւ զաւակներու տէր մայր մը կը հարցաքննէ.

— Քանի՞ տարեկան են ձեր երախաները:

— 18, 17, 16, 15, 14, 13, 12, 11, 10, 9, 8, 7 եւ 6:

— Եւ այդքա՞ն միայն:

— Այո: Վերջը հեռատեսիլ գնած էինք:

×

Երիտասարդ օրիորդ մը կը պատմէ իր երեք բարեկամներուն.

«Գիտէք, անցեալէս ամէն ինչ խոստովանեցայ նշանածիս»:

— Ի՜նչ պարկեշտութիւն, կ'ըսէ առաջինը:

— Ի՜նչ քաջութիւն, կ'ըսէ երկրորդը:

— Ի՜նչ յիշողութիւն, կ'ըսէ երրորդը:

×

Յոռետեսը ան է որ կը խորհի թէ բոլոր կիները թեթեւ են:

Լաւատեսը ան է որ կը յուսայ նոյն բանը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Ժպտեցաւ յիշելով երկու հարիւր բուպլին, զոր տուած էր ջախջախուած մարդուն կնոջը: Այդ խորհուրդը չպատահեցաւ: Առանց գիտնալու թէ ինչո՛ւ, այդ արարքին յիշատակը դժնդակ էր իրեն համար. կը զգար որ ատոր մէջ բան մը կար որ իրեն հետ կապ ունէր եւ թէ այդ բանը ըլլալու չէր:

— Տիկին Վրոնսքի շատ պնդեց որ երթամ զինքը տեսնեմ, ըսաւ Աննա Քարենինա. շատ հաճոյք պիտի զգամ այդ պառաւ կնոջ հետ յարաբերութիւն հաստատելով, վաղը իրեն այցելութիւն մը պիտի տամ: Սթիվա երկար մնաց Տոլլիի հետ, բարեբախտաբար աւելցուց, խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար:

Ոտքի ելաւ եւ Քիթթի թուեցաւ որ բանէ մը դժգոհ էր:

— Ձէ՛, ես է՛ն առաջ, չէ՛, ես, գոչեցին տղաքը, որոնք Աննա հօրաքրոջ քով եկան:

Աննա դէպի անոնց վազեց, զանոնք համբուրեց եւ անոնց հետ գետին գլորեցաւ, խնդալով ու գոչելով:

ԺԶ.

Երբ թէյը բերին, Տոլլի ճաշասրահը եկաւ:

— Կը փափաքիմ քեզի առաջին յարկը սենեակ մը տալ, ըսաւ Աննային. այս կերպով ինծի աւելի մօտ կ'ըլլաս ու սենեակն ալ տաք կ'ըլլայ:

— Ա՜հ, կը խնդրեմ, ինձմով մի զբաղիր, ըսաւ Աննա, զննելով Տոլլիի դէմքը որպէսզի հասկնայ թէ հաշտութիւնը եղա՞ծ է:

— Սենեակդ աւելի լուսաւոր կ'ըլլայ, շարունակեց Տոլլի:

— Ես ուր որ ալ ըլլայ կը քնանամ:

— Խնդիրը ի՞նչ բանի վրայ է, հարցուց Օպլոնսքի ներս մտնելով եւ խօսքը կնոջը ուղղելով:

Իր շեշտերէն Աննա եւ Քիթթի հասկըցան որ հաշտութիւնը կատարուած էր:

— Միտք ունիմ Աննան առաջին յարկը տեղաւորելու, բայց պէտք է վարագոյրները փոխել եւ հարկ է որ ես ձեռքովս ընեմ, որովհետեւ ոչ ոք կրնայ ընել:

— Հաշտուած են, մտածեց Աննա, երբ այդ հանդարտ ու պաղ շեշտը լսեց:

— Օ՜ն, Տոլլի, ըսաւ Օպլոնսքի, միշտ դժուարութիւններ կը ստեղծես. վարագոյրները ես կը դնեմ:

— Այո, հաշտուած ըլլալու են, մտածեց Աննա:

— Գիտեմ թէ ինչպէս կ'ընես այդ տեսակ բաները, ըսաւ Տոլլի, Մաթվէյի հրաման պիտի ընես ու ձգես երթաս եւ անիկա ալ ամէն ինչ իրար պիտի խառնէ:

Տոլլի իր հեգնական սովորական ժպիտովը խնդաց:

— Կատարելապէս հաշտուած են, մտածեց Աննա:

Անոր պատճառ ըլլալուն երջանիկ՝ Տոլլի մօտեցաւ ու զայն համբուրեց:

— Չեմ գիտեր ինչո՞ւ Մաթվէյի ու ինծի այնքան քիչ կարեւորութիւն կու տաս, ըսաւ Օպլոնսքի իր կնոջ խնդալով:

Ամբողջ իրիկունը Տոլլի, իր սովորութեան համեմատ, մեղմօրէն հեգնեց ամուսինը, բայց այս վերջինը չափաւոր զուարթութիւն մը ցոյց կուտար, ենթադրել չտալու համար թէ ներուած ըլլալուն համար իր յանցանքին զգացումը կորսնցուցած էր:

Իրիկուան ժամը վեցուկէսին, ընտանեկան թէյի սեղանին շուրջ խօսակցութիւնը, ինքնին հասարակ դէպքով մը, ընդհատուեցաւ, թէեւ ամէնուն ուշադրութիւնը գրաւելով: Մինչ Ս. Փեթերսպուրկցի բարեկամներու վրայ կը խօսէին, Աննա մէկէն ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Ալպոմիս մէջ իրենց պատկերները ունիմ... միեւնոյն ատեն ձեզի ցոյց տամ իմ պզտիկ Սերժս, աւելցուց մայրական հպարտութեան ժպիտով մը:

Ժամը տասնի միջոցները, այն վայրկեանին, ուր իր զաւակը սովորութիւն ունէր գալ զինքը համբուրելու, կը տխրէր անկէ հեռու գտնուիլը յիշելով եւ պէտք կը զգար պատկերը դիտելու եւ վրան խօսելու:

Այս պատրուակէն օգուտ քաղեց երթալ իր ալպոմը առնելու համար:

Երբ սրահէն դուրս ելաւ, նախասենեակին մէջ զանգակը հնչեց:

— Ո՞վ կրնայ ըլլալ, հարցուց Տոլլի:

— Շատ կանուխ է զիս փնտռելու համար եւ շատ ուշ՝ այցելութեան մը համար, ըսաւ Քիթթի:

— Անշուշտ թղթաբեր մըն է որ պաշտօնական թուղթեր բերած է, ըսաւ Օպլոնսքի:

Բայց արդէն սենեկապանը վեր կ'ելլէր այցելուն իմացնելու եւ Աննա սանդուխին գլխէն ճանչցաւ Վրոնսքին:

Հաճոյքի եւ երկիւղի տարօրինակ զգացում մը իր սիրտը արոփել տուաւ:

Վրոնսքի ոտքի կը կենար կանթեղին տակ, վերարկուին գրպանին մէջ բան մը փնտռելով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Երեքշաբթի, Ցիշատակ տասն կուսանաց. երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16:

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկ. ժամերգութեանց ժամը 8, Ընթրեաց պատարագ 10, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19,30:

×

ՊՈՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Երեքշաբթի, Ցիշատակ տասն կուսանաց ժամը 17:

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10, մանուկներու հաղորդութիւն 11,30, Ոտնլուայ 16,30, Խաւարում 20: Խաւարման ներկայ կ'ըլլայ Առաջնորդ Սրբազանը:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ Խաչելութեան, Թաղման արարողութիւն՝ 16,30:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց յարութեան, ընթերցուածներ ժամը 16,30, պատարագ 18:

Կիրակի Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹԸՌԵԱՆ:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10, ընդհ. հոգեհանգիստ 11,45: Գերեզմանօրհնէք ժամը 14էն սկսեալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

26 Մարտ, Աւագ Հինգշաբթի, յիշատակ ընթրեաց, ժամ. եւ նախատօնակ 8,40, պատարագ եւ հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 10: Երեկոյ Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով 16,40: Գիշեր՝ Խաւարումի արարողութիւն 19,40:

×

ՊԱՏԱՐԱԳ NOTRE-DAME

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայ-րապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը, բացի Աւագ Հինգշաբթիէ:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Աւագ Հինգշաբթի ժամերգութիւն ժամը ժամը 16ին: Պատարագ ժ. 16,30ին:

Աւագ Ուրբաթ. ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժ. 18ին:

Աւագ Շաբաթ. ժամերգութիւն ժ. 17: Հանդիսաւոր պատարագ ժ. 18ին:

Զատիկ. Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին:

Երկուշաբթի. Մեռելոց. ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին համօրէն ննջեցելոց հոգիներուն համար:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Աւագ Հինգշաբթի. Ընթրեաց պատարագ ժամը 10,30ին, Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թաղում՝ 17,30ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի. ժամերգութիւն ժամը 17,30, պատարագ 18,30ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին:

×

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

Աւագ Հինգշաբթի. պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին, Ցիշատակ ընթրեաց, ոտնլուայ երեկոյեան 4ին: Կարգ չարչարանաց ժամը 7ին:

Աւագ Ուրբաթ, Կարգ Թաղման երեկոյեան ժամը 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 4,30, ընթերցուածք 5ին, պատարագ 5,30ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8, պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 9ին, պատարագ 10ին:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ

Աւագ Երեքշաբթի Ցիշատակ իմաստուն կուսանաց ժամը 18,30ին:

Աւագ Հինգշաբթի. Ցիշատակ վերջին ընթրիքին եւ հաղորդութիւն փոքրիկներու: Ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20:

Աւագ Ուրբաթ. Ցիշատակ Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ. Ճրագալոյց ժամը 17ին:

Զատիկ. Ժամերգութիւն ժամը 8,30ին: Պատարագ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Տ. Նշան քհնյ. Գույումճեան:

Երկուշաբթի (30 Մարտ). Ցիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 9,45ին, հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց 11,10ին:

Ծանօթ.— Գերեզմանօրհնէքի համար, Երկուշաբթի, պատարագէն անմիջապէս ետք՝ Սէն Լուի, իսկ կ. ետք՝ Օքանէի գերեզմանատունը:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
Ցետագային՝ մանրամասնութիւններ

GALERIE DE L'UNIVERSITE
32, Rue de l'Université
PARIS (7e)

ՓԵԿԻ ՀԻՆԱՅԷԿԵԱՆ

Կը ցուցադրէ իր
իւղանկարները եւ գծագրութիւնները
մինչեւ Ապրիլ 4

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ - ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ:

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 փր.: Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ:

Այդ Թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ:

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանդայով.— Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ԼՍԱՐԱՆ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

27 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փաւիէր,

Կը խօսի Պր. ՕՆՆԻԿ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Հայերէն Աստուածաշունչի առաջին տպագրիչ Ոսկան Արեւելցի եւ իր յաջորդները երեք հարիւր տարի առաջ, Մարսէյլի մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Դասախօսութիւնը պիտի ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

Monsieur KULTCHEYAN
23, Rue Pixérecourt
PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ / ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.— Լիւքսանպուրկ - Գերմանիա
Հռենոսի ափերը

3 ՕՐ, ՄԱՐՏ 28էն 30, լիւքս օթօքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ, Շաբաթ Մարտ 28, վերադարձ Երկուշաբթի Մարտ 30:

Անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ ժամը 7.15ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 7.30ին Կառ Տիւ Նոռ Քաֆէ Քիւրվէօր: Մեկնում 7.45ին դէպի Լիւքսանպուրկ, Մօ, Մոնմիրայլ, Շալոն, Սէնթ-Մենեհուլտ, Վերտէօն, Մեց եւ Լիւքսանպուրկ: Այցելութիւն քաղաքին, (ճաշը ճամբու ընթացքին), ճամբորդութեան շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Թրիէ (Գերմանիա): Ընթրիք եւ տեղաւորում սովորական պանդոկը:

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ.— Մեկնում դէպի Պինկէն, ուր գեղեցիկ զբօսանաւով մը Հռենոսի վրայ՝ հիանալի բնանկարը, Հէքեաթային Լօրըլայը եւն. եւն.:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտը՝ ազատ: Ցերեկուան ճաշը պանդոկը եւ վերադարձ Փարիզ նոյն ճամբով: Ժամանում Կառ Տիւ Նոռ ժամը 21ի ատենները:

Մասնակցութիւն՝ 195 ֆրանք, կանխավճար 50 ֆրանք: Մնացեալը վճարել Մարտ 23ին:

×

Բ.— ԱԻՍՏՐԻԱ ԶԵԼ ԱՄ ԶԷ

780 մեթր բարձրութիւն: Դահուկի համար զմայլելի վայրեր:

Առաջնակարգ պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը տեսարանով լճին վրայ:

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Մարտ 23 (Ծաղկազարդ), ժամը 22.30ին Առլպերկ - Էքսփրէսով, հաւաքուիլ՝ Կառ Տը Լ'Էսթ, մեծ գիծերու մուտքին հոլին մէջ աջ կողմը, ժամը 21ին: Ժամանում Զէլ Ամ Զէ, Երկուշաբթի ժամը 14ին:

Վերադարձ՝ Ապրիլ 4ին եւ ժամանում յաջորդ օրը ժամը 7.25ին՝ Փարիզ:

Մասնակցութիւն՝ 455 փր.

(15 օր Փարիզէն Փարիզ մէջն ըլլալով կառախումբով ճամբորդութիւնը):

Սահմանափակ տեղեր:

Կանխավճար 100 փր.: Մնացեալը Մարտ 12ին:

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝
Մարտ 10

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՄԱՅԻՍ — ՅՈՒՆԻՍ — ՅՈՒԼԻՍ
ՕԳՈՍՏՈՍ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆ - ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ - ԱՄԵՐԻԿԱ
նաեւ

Մանրամասնութեանց
եւ արձանագրութեանց
համար դիմել.—

Mlle Anaïd GOUGASSIAN
3, Rue Adolphe Cherioux
92 - Issy-les-Moulineaux

Téléphone :
heures de Bureau : 523-29-27
après 20 heures : 644-20-49

ԼԻՈՆԻ համար
Varoujan SARKISSIAN
88, Rue Léon Blum
69 - Villeurbanne
Tél. : 68-22-69

Լաւ պայմաններ,
մատչելի գիներով

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0, 50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՄԱՐՏ
MARDI
24 MARS
1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11·772
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.772

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ԵՒ ԾՆԱՒ ՄՈՒԿՆ ՉՆՉԻՆ

(Ձեռագիրներու գայթակղութեան շուրջ)

Դ.

Այդ լուսաբանութիւնը կը գտնենք Ձեռագրերու գողութեան գայթակղութիւնը դրքին 352րդ էջին վրայ՝ Ամմանէն անգլերէն լեզուով գրուած 29·6·1967 թուակիր նամակի մը մէջ, ուր կ'ըսուի.

«Եթէ մինչեւ հիմա չէք գտած ստոյգ իրականութիւնները պակսող 28 ձեռագրերու մասին, մեր հասկցածին համաձայն անոնք Երուսաղէմի վանքէն վերցուած են հետեւեալ պայմաններու տակ:

«Եղիշէ եւ Շահէ դրամ փոխ առած են Խորայէլ բնակող Հրեայէ մը, եւ այս 28 ձեռագրերը տուած են իրեն իբրեւ ապահովութիւն: Երբ Եղիշէն չկրցաւ փոխ առնուած դրամը վերադարձնել Հրեային, այս վերջինը անոնցմէ 23 հատը Սոթըպիին տուաւ աճուրդի համար. իսկ մնացեալ 5 հատը պահուեցան Խորայէլի մէջ:

«Շահէն երբ Լոնտոն դրկուեցաւ, երկրորդ անգամ վերադարձաւ (Իսրայէլեան) Երուսաղէմ եւ Հրեան միասին տարաւ, որպէսզի Հրեան արտօնէ Սոթըպիին ձեռագրերը Երուսաղէմի վանքին վերադարձնելու: Հրեային ձգուեցան նախապէս Իսրայէլ մնացած հինգ ձեռագրերը, իր դրամին փոխարէն:

«Գալով Հրեային, կը յիշէք որ Շահէն յայտարարեց, որ իրեայ փաստաբան մը տարած էր իր հետ Լոնտոն, իր երկրորդ ճամբորդութեան ընթացքին. այս մարդը փաստաբան չէր, այլ այն Հրեան էր, որմէ դրամ փոխ առնուած էր:

«Այս բոլորը ստոյգ իրականութիւններ են, եւ հիմա կրնաք քննութիւններ կատարել տեղւոյն վրայ եւ վերատիրանալ ձեր միւս ձեռագրերուն»:

Նամակագիրը կ'աւելցնէ թէ երբ մարդիկ ղրկուին Երուսաղէմ քննելու համար թէ դեռ ի՛նչեր կը պակսին գանձատունէն, լաւ կ'ընեն որ թանկարժէք քարերու մասնագէտ մըն ալ տանին իրենց հետ, ստուգելու համար թէ եկեղեցական առարկաներու վրայ եղած թանկարժէք քարերը փոխուա՞ծ են կեղծերով...:

Ծանրակշիռ ամբաստանութիւն:

Նամակը կը վերջանայ հետեւեալ յատկանշական տողերով.

«Անշուշտ վերահասու պիտի ըլլաք նաեւ, որ Իսրայէլի մէջ եղած վանքին պատկանող կալուածներ եւ հողեր ծախուած են Հրեաներուն. արդէն դրկած եմ ձեզի թերթի այն կտրօնները, ուր հրատարակուած էր անոնց ծախսուած ըլլալը»:

Այս տողերը գրուած են 1967ին: Այժմ յայտնի Տեառն 1970 զանազան աղբիւրներէ կը հաստատուին Եաֆայի հայկական հիմնարկը եւ ձիթաստանեայ վանքին, ինչպէս նաեւ Սաղիմապատկան զանազան կալուածներու Հրեաներուն վաճառումը կամ 99 տարուան համար վարձու տրուիլը:

Կաթողիկոսական յանձնաժողովը լաւ կ'ընէր անշուշտ, եթէ քննէր այս անանուն նամակին մէջ յիշուած ակնարկութիւնները, որոնք ճշմարտանման կը թուին: փաստ՝ Երուսաղէմի վանքին պատկանող կալուածներու վաճառման մասին հրէական թերթերու հրատարակած գրութեանց յիշատակումը:

Փոխանակ աճուրդի հանուած 23 ձեռագիրներուն որո՞ւ կամ որո՞նց միջոցաւ եւ ի՞նչ ձեւով վանքի գանձատունէն հանուելով Լոնտոն փոխադրուելու գաղտնիքը լուծելու, Յանձնաժողովը կը ծանրանայ անհետացած հինգ ձեռագիրներու վրայ, որոնց մանրամասն նկարագրութիւնն ալ կուտայ (Յառաջ, 11 Մարտ 1970):

Ու իբրեւ եզրակացութիւն կը յայտնէ հետեւեալ չնաշխարհիկ միտքը.

« Երբ գիտցուի գանձատունէն ցարդ պակսող հինգ ձեռագիրներուն ուր գտնուիլը եւ եթէ հնար ըլլայ այն ատեն դատական հետապնդում մը, պէտք է զայն կատարել անպայման: Գուցէ այդ հետապնդումը լոյս սփռէ նաեւ այժմ վերադարձուած 23 ձեռագիրները վաճառող կամ վաճառքի մատուցանող յանցագործին կամ յանցագործներուն վրայ »:

Ուրեմն Հայրապետական պատկառելի Յանձնաժողովը իր ա՛յնքան մեծածախս առաքելութեամբ չէ յաջողած լոյս սփռել ո՛չ անհետացած հինգ ձեռագիրներու, ո՛չ ալ վերադարձուած 23ներու գողութեան պարագաներուն վրայ: Հապա ինչո՞ւ գացեր էր Երուսաղէմ: «Հաճի՞» ըլլալու համար, իբրեւ ուխտաւոր:

Հարցը կը մնայ անլոյծ:

Եթէ Էջմիածնի դահակալը իր բարձր հեղինակութեամբ չկրցաւ լուծել զայն եւ բանալ գաղտնիքին ծալքերը, ազգային ո՞ր իշխանութիւնն է, որ երեւան պիտի հանէ գործուած յանցանքին հեղինակը կամ հեղինակները: Որովհետեւ ի վերջոյ գողութեան յանցանք մը կայ մէջտեղը:

Մեր դարաւոր մշակոյթի խեղկան տէրը՝ հայ ազգը լուսաբանութեան կը սպասէ երեք տարիէ ի վեր:

Հայրապետական պատկառելի Յանձնաժողովին Տեղեկագիրը վերլուծելէ ետք, իբրեւ եզրակացութիւն չենք կրնար գտնել ուրիշ բացատրութիւն մը, քան ժողովրդական նշանաւոր ասացուածքը.—

Յղացաւ լեռն ահագին,
Ու ծնաւ... մուկն չնչին:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՖԱՆԹՈՄՆԵՐԸ ՉԻ ՏԱՐ

ԻՍՐԱՅԷԼ՝ ՄՏԱՀՈԳ

Նախագահ Նիքսըն խումբ մը լրագրողներու հետ յանպատրաստից խօսակցութիւն մը ունեցաւ անցեալ օր, որու ընթացքին յայտարարեց, թէ որոշած է Իսրայէլի չծախել այս վերջինոյն խնդրած օդանաւերը: Ծանօթ է, որ Տիկին Կոլտա Մէյր, Իսրայէլի վարչապետը, անցեալ Սեպտեմբերին երբ Ուաշինկթըն այցելեց, ռազմական զէնքերու կարեւոր ապսպրանք մը ներկայացուց ամերիկեան իշխանութիւններուն: Այդ ապսպրանքին մէջ կը գտնուէին 25 Ֆանթոմ–4 եւ 100 Սքայհոք հալածիչ եւ ռմբակոծիչ օդանաւեր:

Նախագահին այս որոշումը կը հիմնուի այն իրողութեան վրայ, որ համաձայն ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւններուն, իսրայէլեան զինուորական ուժը ամէն մարզերու մէջ գերակշիռ դիրքի մը վրայ կը գտնուի՝ բաղդատմամբ արաբ երկիրներու զինուորական ուժին: Յատկապէս օդային ճակատի վրայ Իսրայէլի գերակշռութիւնը ի զօրու կը մնայ բաւական երկար ժամանակ:

Նախագահը, այնուամենայնիւ, դիտել տուաւ թէ իր այս որոշումը «ժամանակաւոր» բնոյթ կը կրէր, քանի որ կրնար ի հարկին «հիմնական ձեւով» բարեփոխութեան ենթարկել զայն: Այլ խօսքով, եթէ Ուաշինկթըն նշմարէ ու հաստատէ, թէ հաւասարակշռութիւնը խախտելու վրայ է՝ օդանաւերու յանձնումը իրականութիւն կը դառնայ:

Քաղաքական դէտերու կարծիքով ասիկա կը նկատուի անուղղակի հրաւէր մը Մոսկուայի՝ դադրեցնելու նոր զէնքերու, յատկապէս օդանաւերու առաքումը Եգիպտոսի:

Նիքսըն այս տեսակցութեան ընթացքին թուած է Ամերիկայի քաղաքական առաջադրութիւնները Մ. Արեւելեան հարցին մէջ: Այսպէս՝ առաջին աթիւ հաստատել զինադուլ, ապա՝ նուազեցնել զէնքերու առաքումը Միջին Արեւելքի երկիրներուն, այսինքն Իսրայէլի եւ Արաբներու, բոլոր երկիրներու կողմէ: Հարցը լուծել քաղաքական ճամբով եւ, վերջապէս, պահպանել զինուորական հաւասարակշռութիւնը այս ճակատին վրայ:

Իսրայէլեան շրջանակները դեռ որեւէ մեկնաբանութիւն չկատարեցին: «Ֆիկաո»ի Երուսաղէմի թղթակիցին համաձայն, Թել Ավիվ նոյնիսկ հարց կուտայ ինքզինքին, թէ արդեօ՞ք չափազանցած չէ ճնշումներուն մէջ, ստիպելով Նիքսընի, որ անպայման արտայայտուի եւ այս ձեւով երեւան եկած է երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող կարգ մը տարակարծութիւնները այս հարցին մէջ:

Մինչ քաղաքական շրջանակները քննութեան կ'առնեն Նիքսընի յայտարարութիւնները եւ անոնց անդրադարձը քաղաքական ու զինուորական զոյգ ճակատներու վրայ, անդրին պաղեստինցի առաջնորդը՝ Եասէր Արաֆաթ, կարեւոր պատուիրակութեան մը գլուխն անցած, Փեքին մեկնեցաւ, ուր դիմաւորուեցաւ Չինաստանի փոխ – նախագահին եւ սպայակոյտի պետին կողմէ: Ժողովուրդը օդակայանին մէջ «Անկցի ամերիկեան աշխարհակալութիւնը, անկցի Սիոնականութիւնը» բացագանչեց, համաձայն «Նոր Չինաստան» գործակալութեան հաղորդումին:

Արաֆաթի ի պատիւ տրուած ընդունելութեան ընթացքին, փոխ – նախագահը Լի Հսիէն Նիէն յայտարարեց, թէ չինացի ժողովուրդը միշտ ամէնէն հաւատարիմ բարեկամը պիտի մնայ Պաղեստինցիներուն եւ Արաբներուն: Արաֆաթ, իր կարգին, դիտել տուաւ, թէ Փեքին առաջինը եղած է, որ օգնած է Պաղեստինցիներուն, որուն շնորհիւ ծայր տուաւ պաղեստինեան յեղափոխութիւնը:

Քաղաքական դէտերը յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնեն Արաֆաթի Փեքին այցելութեան:

× *Փենթակոն (Ամերիկեան Սպասարկութեան Նախարարութիւն) ընդունեցաւ, որ արաբ զինուորականներ, թիւով 400 հոգի, կը մարզուին ամերիկեան կայաններու մէջ: Ասոնք «չափաւորական» նկատուած երկիրներէ մեկնած են Մ. Նահանգներ: Տահեկան են թիւերը՝ Յորդանան՝ 67 զինուորական, Սէուտական Արաբիա՝ 59, Լիբանան՝ 28 եւ Լիբիա՝ 16: Թունուզ եւ Մարոք եւս զինուորներ ղրկած են Ամերիկա՝ մարզուելու համար:*

× *Աթէնքի մէջ բացուեցաւ երկու արաբ արձակաղէններու դատը: Դատավարութեան առաջին նիստին ներկայ եղան Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Իրաքի Աթէնքի դեսպանները:*

× *Սուէզի մօտերը շատ բուռն կռիւներ տեղի ունեցան Պաղեստինցիներու եւ իսրայէլեան ուժերու միջեւ: Արաբները «ճակատամարտ» կոչեցին կռիւները՝ ցոյց տալու համար անոնց մեծ տարողութիւնը:*

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Դիւանը այսու լիազօրուած է ծանուցանելու ի գիտութիւն Հայ Եկեղեցու Նուիրապետական Աթոռներին եւ Ազգային – Եկեղեցական Իշխանութիւններին, որ Ամենայն Հայոց Հայրապետի վճիռով կարգալոյծ է եղել Արարատեան Թեմից Տ. Յովհաննէս քահանայ Կարապետեանը, որը դրժել է իր ծառայութեան ուխտը եւ լքել իրեն վստահուած հօտը, առանց յարգելի պատճառի եւ առանց հոգեւոր վերին իշխանութիւնների արտօնութեան, եւ հակառակ վերջին երեք տարիների ընթացքում բազմիցս նրան եղած յորդորներին եւ նախազգուշացումներին Արարատեան Թեմական Եպիսկոպոսի եւ Մայր Աթոռի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի կողմից:

Վերոյիշեալ կարգալոյծ քահանան դասւում է աշխարհականների շարքը իր նախկին Յովհաննէս Կարապետեան անունով:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(Կնիք)

14 Մարտ 1970 թ., Ս. Էջմիածին

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՄՊՈՃԻ նոր կառավարութիւնը դիմում կատարեց Միջազգային Հսկիչ Յանձնախումբին, որ պահանջէ Հանոյէն իր ուժերու հեռացումը Քամպոճէն: Վերջին լուրերու համաձայն, բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Քամպոճեան եւ Հիւսիս. Վիէթնամեան ներկայացուցիչներու միջեւ: Իշխան Սիհանուք վերջին քանի մը շաբթուան ընթացքին քանի մը յայտարարութիւններ կատարեց Փեքինի մէջ: Նախ, ինչպէս հաղորդած էինք, պահանջեց, որ միջազգային հսկիչի տակ ընդհանուր հանրաքուէ մը կազմակերպուի Քամպոճի մէջ, ապա յայտարարեց, թէ ձեռք կը քաշէ իշխանութենէն, այսինքն՝ կը հրաժարի իշխանութիւնը պահելու գաղափարէն, վերջապէս կոչ ուղղեց իր ժողովուրդին՝ դէմ դնելու նոր վարչակարգին: Իշխանը համաձայն իր մէկ յայտարարութեան, Փեքին եւ Մոսկուա պիտի բնակի:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ կը շարունակուին մաքրագործումները՝ « բնականոն » կացութեան մը վերահաստատման պատրուակով: Վերջին մաքրագործումները տեղի ունեցան ղեկավար շրջանակներու մէջ: Այսպէս՝ Տուպչէք, որ Անգարա կը գտնուի, առկախուեցաւ կուսակցութեան շարքերէն, Սմիչկովսկի, Սիգար, Մլինար, Սփասեք եւ ուրիշներ, հեռացուեցան կուսակցութեան շարքերէն: Բոլորն ալ ղեկավարներն էին «Փրակայի գարնան» շարժումին: Մաքրագործումները տեղի ունեցան երբ Կրոմիքօ Փրակա կը գտնուէր:

ԼՈՆՏՈՆԵԱՆ երկու օրաթերթերու համաձայն («Թայմզ» եւ «Տէյլի Էքսփրէս») Սուսլով եւ Շելեփին, երկուքն ալ անդամ Պոլիտպիւրոյի, առողջական պատճառներով դադրեցուցած են իրենց աշխատանքները: Շշուկներ կան այն մասին, թէ այս երկուքը դիրք բռնած են վերջերս Բրեժնեւի եւ Կոսիգինի դէմ:

ԹՈՒՐՔԻԱ կը վախնայ, որ Կիպրոսի մէջ պետական հարուած մը տեղի ունենայ ի մօտոյ եւ կզզին կցուի Յունաստանի: Որեւէ փորձ, որ կը միտի այս ծրագիրը գործադրութեան դնել, պիտի բախի Թուրքիոյ խիստ եւ վճռական ընդդիմութեան: Այս յայտարարութիւնները կատարեց անցի օր Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը: Աթէնքի մէջ յոյն կառավարութիւնը «անհիմն» որակեց այս տեղեկութիւնը: Կիպրոսի մէջ նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան՝ Մակարիոս Արք.ի դէմ կատարուած մահափորձին կապակցութեամբ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԷԿ ՇՐՋԱՆԸ

ԼԱՆԿԸՏՈՔ

Հարաւ – արեւմտեան Ֆրանսայի պատմական գաւառաշրջաններէն մին, հարաւէն կը մօտենայ սպանական սահմանին, հռովմէական իշխանութեան շրջանէն, լեցուն յիշատակարաններով, բարեբեր երկիր մըն է Լանկըտոքը: Ունի իր հին բարբառը, զոր կը պահէ հաւատարմօրէն: Լանկ Տ'ոք ժողովուրդը տաքարիւն բայց խոհեմ, ազնիւ է, սիրահար բանաստեղծութեան եւ երաժշտութեան: Այսօր 7 գաւառաշրջաններու վերածուած է այս երկիրը եւ իր կեդրոնը կը նկատուի Թուլուզ քաղաքը:

ԹՈՒԼՈՒԶ

Կարոն գետի վրայ հիմնուած աւելի հին, քան Հռովմը, քանիցս ոտնակոխ եղած այդ ժամանակուան կռիւներու ընթացքին, ունի շատ հին եւ պատմական քաղաքակրթութիւն մը, բանաստեղծներով եւ երաժիշտներով: Միջին դարէն կը մնան Ռոման ոճով եկեղեցիներ, 13րդ դարէն մնացած Ս. Ստեփաննոս եկեղեցին: Տասնեակներով եւ բացառիկ գեղեցկութեամբ պզտիկ պալատներ կան, շինուած 17րդ դարուն, որոնք նշանաւոր են իրենց ներքին բակերով:

Թուլուզի մէջ է նաեւ նշանաւոր եւ պատմական Կապիտոլը: Թուլուզ կրօնական կեանքի կեդրոն մը եղած է միշտ, միեւնոյն ժամանակ ունենալով մտաւորական արուեստագիտական եւ բանաստեղծական կեանք մը: Հռովմէական շրջանէն մնացած այս կենսունակ երկիրը, ամբողջովին կը քանդուի եւ կը հրկիզուի վանտալներէն 5րդ դարու սկիզբը: Անոր կը յաջորդեն Վիզիկոթները: 508ին Կլովիս մուտք կը գործէ Թուլուզ, կը հիմնէ ժառանգական դքսութիւն մը: Տակոպէռ Թագաւորը 637ին կը դարձնէ զայն Աքիթէնի թագաւորութեան մայրաքաղաքը: 721ին Էօսի դուքսին գլխաւորութեամբ կը կռուի Սարազէններուն դէմ եւ տասը տարի վերջ ալ Շարլ Մարթէլի բանակին հետ Թուլուզցիները կը մասնակցին Փուաթիէի պատերազմին եւ յաղթանակին:

757ին Շարլըմայն կը վերակազմէ Թուլուզի դքսութիւնը եւ Փէթէն լը Պրէֆ կը դառնայ երկրին տէրը, բայց Շարլըմանի մահէն յետոյ, յաջորդելով անոր, Թուլուզի կոմսն է որ կը դառնայ դքսութեան գլխաւոր իշխանը:

Հին Ֆրանսայի այս բարեբեր շրջանը 1271ին կը միացուի Ֆրանսայի թագաւորութեան, պահելով իր ինքնուրոյն վիճակը: Բայց խսկական պետութիւն մըն է, իր երեսփոխանական ժողովով, համալսարանով, դատարաններով: Թուլուզ եւ Մոնփելիէ ժամանակ առ ժամանակ կը բաժնեն իրենց իշխանութիւնը եւ ազդեցութիւնը շրջանին վրայ: Ֆրանսական յեղափոխական կառավարութիւնը Լանկըտոքը կը բաժնէ 7 երկրաշրջաններու (Տէփարթըմա̃ն) որ կը մնան մինչեւ այսօր:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ, ՋԱՐԴ ՈՒ ԱՒԵՐ

Լանկըտոքի երկրամասը, 4րդ դարու ընթացքին, քրիստոնէական քարոզչութեան շնորհիւ կ'ընդունի քրիստոնէութիւնը, կը սկսի նոր շրջան մը իր եկեղեցիներով, ճարտարապետութեամբ, գլուխ գործոց շինութիւններ, կը վկայեն մինչեւ այսօր: Թուլուզ կը դառնայ եպիսկոպոսանիստ քաղաք մը:

Միջին դարէն (11րդ դար) սլաւական կրօնական հատուած մը մէջտեղ կ'ելլէ Մակեդոնիայէն սկսեալ կը տարածուի Իտալիա, Գերմանիա եւ Հարաւային Ֆրանսա, որոնք կը կոչեն ինքզինքնին Գաթար (մաքուր) մաքրակրօններ. մէկ Աստուած չեն ճանչնար այլ Բարին եւ Չարը, երկուքն ալ յաւիտենական էութիւններ: Յիսուս ոչ թէ Աստուծոյ մարդկային կերպարանք առած զաւակն է, այլ բարի հրեշտակ մը որ երկիր իջաւ հոգիները փրկելու եւ պայքարելու չարին դէմ: Երկու բնութիւն՝ չարն ու բարին, երկու ստեղծիչներ՝ միշտ պայքարող իրարու դէմ:

Այս աղանդը կ'ունենայ իր եպիսկոպոսները եւ կը տարածուի զանազան շրջաններ Ալպիժուա, Մոնթոպան, կրօնքի անունով կը ջարդեն, կը կործանեն քաղաքները կը հրկիզեն, գետերը եւ հորերը կը լեցուին սպաննուած ժողովուրդով, եւ ամբողջ Լանկըտոքի շրջանը կը դառնայ քաղաքացիական կռիւի դաշտ:

Վերջ ի վերջոյ Հռովմի Պապը Իննօսա̃ն 3րդ եւ Ֆրանսայի թագաւորը Լուի 7րդ, կը յաղթեն, կը փճացնեն բոլոր «մաքրակրօններ»ը եւ 1229ի Փարիզի դաշնագրով Թուլուզի դքսութիւնը կը դառնայ ինքնավար շրջան, կապուած թագաւորին եւ Ֆրանսայի: Քանի մը դար վերջ բողոքականներու պայքարը կը սկսի, կը սկսին դարձեալ կռիւներ, ջարդ ու հրկիզում Մոնթոպան քաղաքը, Ալպի, Գաստր, կը դառնան բողոքական քաղաքներ, եւ մինչեւ այսօր ալ կան շատ մեծ թիւով բողոքական համայնքներ:

Եւ խաղաղութիւնը կը տիրէ մինչեւ ֆրանսական յեղափոխութիւնը:

Նափոլէոնի անկումէն վերջ ալ տեղի կ'ունենան ջարդեր, որոնք դեռ չեն մոռցուած:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՈՒԼՈՒԶԸ ԵՒ ԼԱՆԿԸՏՈՔԸ

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, շատ մեծ փոփոխութիւններ եղած են այս շրջանին մէջ: Թուլուզ եւ իր շրջանը դարձած են գիտական, ճարտարագիտական եւ գիտական հետազօտութեանց կեդրոն մը:

Քաղաքը միշտ կը տարածուի պահելով իր հին ոճը, կարմիր աղիւսէ շինութիւններ, կը տիրէ նաեւ սպանական ոճը: Համալսարանը կը տարածուի օր ըստ օրէ, կը հիմնուին քիմիագիտական հաստատութիւններ: Մեծ հետաքրքրութեամբ այցելեցինք այս բոլոր կեդրոնները որոնք կը ղեկավարուին երիտասարդ գիտուններէ: Մաթեմաթիքի կեդրոն մը կը դառնայ Թուլուզ իր նորագոյն նուաճումներով:

Ժողովուրդը կը սիրէ իր հին լեզուն Լանկ Տոքը, ամէն տարի կը վարձատրուի այս լեզուով գրուած բանաստեղծութիւն մը: Երաժշտութիւնը մեծ տեղ կը գրաւէ նաեւ ժողովուրդին կեանքին մէջ. նուագահանդէսներ, օփերա անպակաս են, եւ ամէն դասակարգէ անձեր շարթուան մէջ կը հաւաքուին իրարու տուն դասական նուագի համար:

Ամբողջ երկրաշրջանը, իր խաղողի այգիներով, լաւ գինի կ'արտադրէ. նշանաւոր են նաեւ իր երկրագործական զանազան արտադրութիւնները, սաղը, խոզերը, պահածոներու արտադրութիւնը: Այս բոլորը մեծ տեղ կը գրաւեն Ֆրանսայի տնտեսական արտադրութեան մէջ:

Բացառիկ վայելք մը եղաւ մեզի համար, այս այցելութեան ընթացքին, հանդիպիլ պատասխանատուութեան զգացում ունեցող անձերու, որոնք հակառակ ներկայ տիեզերական յեղաշրջումներուն, կը հաւատան թէ Լանկըտոքը պատմական այս մեծ շրջանին մէջ մեծ դեր ունի կատարելիք Ֆրանսայի կեանքին մէջ:

Եւ պատմութիւնը միշտ միեւնոյնն է: Հին ցեղեր իրենց հսկայական մշակոյթով դարեր տեւող կրօնական եւ քաղաքացիական կռիւներէ վերջ, հրկիզումներէ, ջարդերէ վերջ, յաջողած են պահել իրենց գոյութիւնը ու իշխանութիւնը, եւ դարերու ընթացքին կազմած եւ կերտած այսօրուան Ֆրանսան: Բախտաւոր ժողովուրդ, որ իր քաղաքական յեղաշրջումներէն վեր, հանդարտօրէն հասած է իր այսօրուան նախանձելի վիճակին. բարեբեր հող, բանաստեղծ եւ երաժիշտ ժողովուրդ, պատմական հին օրերէ վերջ, այսօր նոր շրջան մը սկսած է ճարտարագիտական յեղաշրջումով, շարունակելով բերել իր տաղանդին հարուստ արդիւնքը, իր հայրենիքին՝ Ֆրանսայի:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՄԵՐ ՇՐՋԱՊԱՏԸ

ԱՐԴԻ ՄԱՐԴԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Անոնք որ կը հետեւին միջազգային մամուլին, դէմ յանդիման կը գտնուին նոր գիտութեան մը, որուն տարրերը դարերէ ի վեր արդէն ծանօթ էին մարդկութեան, սակայն ան նոր ծաւալ կը ստանայ յատուկ խորագրի մը տակ դրուելով: Ընդհանուր յայտարարի տակ հաւաքուած այդ գիտելիքներուն նոր անունը շրջապատաբանութիւն է (էքոլոժի): Պարզ կերպով բռնուած, հնամենի առողջապահական կանոններ են, որոնք վերածուած են ու բարձրացուած՝ դրութեան մը մակարդակին: Շրջապատաբանութիւն մկրտուած այս նոր գիտութիւնը կ'ենթադրէ առողջապահական բոլոր այն պայմանները, որոնց մէջ կ'ապրի արդի մարդը եւ որոնց ազդեցութիւնը կը կրէ բազմաթիւ կալուածներու մէջ:

Այնպիսի կարեւորութիւն տրուած է ան, որ Միացեալ Նահանգներու նախագահը տեղեկագրութիւն կը պատրաստէ իր երկրի ընդհանուր վիճակի մասին, շատ աւելի տեղ ու ժամանակ կը յատկացնէ ամերիկացի քաղաքացիին շրջապատի ուսումնասիրութեան՝ քան թէ, օրինակ, Վիէթնամի պատերազմին:

Նոյնը կ'ընեն եւրոպական այլ պետութիւններու ղեկավարներ:

Մասնաւոր յանձնախումբեր կը կազմուին նախարարական աստիճանով, իրենց մտահոգութեանց առարկայ դարձնելով մարդ–քաղաքացիի կեանքին արդի եւ յետագայ պայմանները:

Գրեթէ բոլորին նայուածքը ուղղուած է դէպի գալիք երեսնամեակը, առնուազն: Իրենց մտահոգութեան առանցքը կը կազմէ վազուան մարդուն առօրեայ բարօրութիւնը, յարմար պայմաններու յառաջացումը՝ յօգուտ մարդկութեան, որպէսզի այս վերջինը նուազ ենթակայ ըլլայ շրջապատին իր վրայ գործած յոռի հետեւանքներուն:

«Քաղաքակրթութեան շրջադարձ մըն է», կ'ըսէ Ֆրանսացի նախարարը եւ կը հնչեցնէ ահազանգը: Անոր զօղանջը կը լսուի քիչ մը ամէն տեղէ:

Արդիականացած քաղաքներուն՝ մարդուն տուած տուրքը շատ մեծ է: Արդի մարդը խոշոր վտանգներու կ'ենթարկուի կամայ թէ ակամայ: Կեանքի առօրեայ հեւքը, հեւ ի հեւ վազվզուքը, ինքնաշարժներէ յառաջ եկած թունաւոր կազերը, պահածոյ կերակուրներու պատճառած հակառողջապահական պայմանները, խմելիք ջուրերու ապականացումը, հիւլէական շողարձակումները, բազմաթիւ աշխատատեղիներէ յառաջ եկած ծուխը, մուխը: Աղմուկը: Աստոնցմէ իւ

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ, փաշա էֆէնտի, ըսաւ, գլխ վար մի դնէք, ինծի համար մեծ անպատուութիւն մը պիտի ըլլայ եթէ իմացուի որ կասկածով ձերբակալուած եմ եւ ես մինչեւ հիմա իբրեւ հաւատարիմ հպատակ մը ապրած եմ եւ այդպէս ալ ճանչցուած, ինչո՞ւ կը փորձէք իմ անունս աղտոտել, մանաւանդ որ բոլորովին անմեղ ալ եմ:

— Ես պարզապէս ինծի տրուած հրամանը կը գործադրեմ, պատասխանեց նախարարը չոր շեշտով մը:

Քիչ մը ետքը միւլազիմ Սիւլէյման պէյը ներս մտաւ:

Նախարարը դէպի անոր դառնալով՝ վաճառականը ցոյց տուաւ եւ ըսաւ.

— Էֆէնտին քանի մը օր մեզի հիւր պիտի մնայ, գինքը աղէկ ու մաքուր սենեակ մը տար, առանձին տեղ մը ըլլայ, որպէսզի անհանգիստ չըլլայ:

— Գլխուս վրայ, պատասխանեց միւլազիմը:

— Գոնէ լուր մը ղրկէիք գրասենեակ եւ իմացնէիք հոս ըլլալս, ըսաւ Բարսեղ էֆէնտի:

— Անհոգ եղէք, լուր կուտանք: Եթէ տունէն ալ անկողին եւայլն բերել կ'ուզէք՝ կրնաք:

— Եթէ մէկ երկու օր պիտի մնամ, հարկ չկայ կարծեմ:

— Աւելի աղէկ է որ բերել տաք, պատասխանեց նախարարը: Կերակուրը ալ դատ էք դուրսէն ապսպրելու, հոս մօտերը աղէկ ճաշարաններ ունինք: Կը տեսնէ՞ք որ ամէն դիւրութիւն կուտանք ձեզի:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ վաճառականը խեղդուկ ձայնով մը, բայց ամէն բանէ առաջ պիտի խնդրէի ձեր վսեմութենէն, որ քննութիւնը շուտով աւարտէիք:

— Ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ:

Վաճառականը դուրս ելաւ Սիւլէյման պէյի ընկերակցութեամբ:

Ժ.

Նոյն իրիկունը Բարսեղ էֆէնտիի տան մէջ ամէնքը խոր մտատանջութեան մատնուած էին: Նախարարը, իր խոստումին հաւատարիմ, ոստիկան մը ղրկած էր գրասենեակ եւ լուր տուած էր թէ էֆէնտին պիտի չվերադառնայ: Իսկոյն լուրը հաղորդուած էր տուն, ուրկէ անկողին, ճերմակեղէն, ուտելիք եւայլն ղրկած էին բանտ: Ցետոյ՝ բերնէ բերան, տարածուած էր վաճառականին ձերբակալման ու բանտարկութեան լուրը եւ մէկ քանի բարեկամներ, Մարտիկ էֆէնտի, Մարիկեան էֆէնտի եւայլն փութացած էին Արզումեաննենց տունը, իրողութեան մանրամասնութիւնները իմանալու համար:

Ամէնքն ալ, ինչպէս ըսինք, հիւրասրահին մէջ հաւաքուած, խոր մտատանջութեան մէջ էին. միայն Լեւոն իր պաղարիւնութիւնը պահած էր, նոյնիսկ տեսակ մը անտարբեր զուարթութիւն ցոյց կուտար:

— Եղածը բան մը չէ, կը կրկնէր, եւ շատ դիւրաւ կրնանք զինքը ազատել:

— Բայց ի՞նչ միջոցով, հարցուց Մարտիկ էֆէնտի:

— Պարզապէս Թորոս պէյի ձեռքով:

— Թորոս պէյի՞, որ իր բանտարկութեան պատճառն է հաւանօրէն:

— Ի՞նչ կ'ըլլայ ատկէ...

— Ի՞նչպէս կ'ուզես որ հիմա ալ զայն ազատելու աշխատի:

— Նախ, ըսաւ Լեւոն, ինչո՞ւ համար Թորոս պէյ այս փորձանքը բերաւ Բարսեղ էֆէնտիի գլխուն:

— Պարզապէս վրէժխնդրութեան համար:

— Կը տեսնեմ որ Թորոս պէյը չէք ճանչնար, պատասխանեց Լեւոն, այդ մարդը միմիայն վրէժխնդրութեան համար գործ չի տեսներ, եթէ ուրիշ շահ մը չակնկալէ:

— Ի՞նչ շահ...

— Դրամական շահ: Թորոս պէյ Զարուհին առնել ուզելով՝ նպատակ ունէր անոր դրամօժիտին տիրանալու: Իր այդ ծրագիրը ջուրը ինկաւ, ուստի հիմա ուրիշ միջոցներու կը դիմէ Բարսեղ էֆէնտիէն դրամ քաշելու համար. ահա իրողութիւնը զոր գուշակելու համար մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ:

— Շատ իրաւացի են Լեւոն էֆէնտիի ըսածները, հաստատեց Մարկոս էֆէնտի:

Լեւոն այս հաւանութենէն ա՛լ աւելի քաջալերուած, իր խօսքը առաջ տարաւ:

— Ուրեմն մեր ընելիքը պիտի ըլլայ կարելի եղածին չափ քիչ դրամով զայն գոհացնել:

— Ո՞վ յանձն պիտի առնէ այդ բանակցութիւնը կատարել, հարցուց ներկաներէն մին:

— Ե՛ս, պատասխանեց Լեւոն ինքնավստահ շեշտով:

Հետեւեալ առտու, արդարեւ, Սուրբիկ հանըմ դնաց զալթէէ եւ կարողացաւ իր ամուսինը տեսնել:

Վաճառականը բացարձակապէս մերժեց առաջարկուած պայմանները:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(75 – Շար.)

րաքանչիւրը առանձին գլուխ մը կը կազմէ առողջապահական ընդհանուր եւ մասնաւոր գիտելիքներու, որոնց ուսումնասիրութիւնը լուրջ ուշադրութեան կ'արժանանայ եւ պիտի արժանանայ հետզհետէ աւելի: Ճամբու արկածները կը կազմեն այլ գլուխներ վիրաբուժութեան եւ վերակենդանացման կալուածներէն ներս: Գիտենք այս բոլորը: Գիտենք նաեւ թէ աշխատանք կը թափուի այդ արկածները կանխելու համար: Նախ՝ լուսաւորելով բոլոր ճամբաները: Հաշիւ պահուած եւ տեսնուած է, թէ այն ճամբաները, որոնք լաւապէս լուսաւորուած են, անոնց վրայ արկածներու թիւը նուազած է 15–20 առ հարիւր համեմատութեամբ:

Պատկառելի արդիւնք է 15–20 առ հարիւր նուազումը արկածներուն, երբ նկատի առնենք երկրի մը բնակչութեան թիւը:

Լիբանան, յարաբերական առումով, աշխարհի մէջ մեծագոյն թիւով արկածներ ունեցող երկիրներու շարքին կը դասուի: Նոյնիսկ կրնանք մրցանիշ հաստատել:

Եւրոպայի մէջ, արկածները նուազեցնելու համար, կը ջանան, օրինակ, արագութեան որոշ չափ մը յարգել տալ: Միւս կողմէ, ալքոլէ յառաջ եկած արկածներու թիւը շատ մեծ թիւ մը կը կազմէ: Մինչդեռ մեր մօտ, ալքոլի դերը նուազ ըլլալով հանդերձ, մենք մեզ յաճախ կը գտնենք ի ծնէ գինովներու դիմաց, որոնցմէ խուսափիլը դժուարին աշխատանք է ցնոր տնօրինութիւն:

Զարգացած երկիրներու մէջ, ճամբու գլխաւոր առանցքներու վրայ, պետութիւնը կը տրամադրէ հիւանդատար կառքեր, մէջը արդիական կազմածներով եւ վերակենդանացնող մասնագիտացած խմբակով մը:

Մեր մօտ ալ սկսան կիրարկել այս եղանակը: Վստահ ենք, որ այսպէսով տոյդ մահէ պիտի փրկուին շատեր, մանաւանդ երիտասարդ տաք–գլուխ տղաքը, որոնք երբ ինքնաշարժ մը ունենան իրենց տրամադրութեան տակ, կարծէք աշխարհը իրենց կ'ըլլայ, եւ իրենք մինակ՝ այդ աշխարհին մէջ, առանց նկատի առնելու դիմացի ընդծին գինովները եւ անոնց խնամի այլ ախտավարակները:

Ինչպէս կը հասկցուի վերի հաստատումներէն, ինքնաշարժի արկածներն ալ մաս կը կազմեն մեր անմիջական շրջապատին, եւ անոնց կանխումը կարեւոր տեղ կը գրաւէ շրջապատաբանութեան մէջ: Այնպէս՝ ինչպէս ջուրը, ուտելիքները, պահածոները, օդը, կլիման, ամպերը, ձիւնը, լեռները: Մէկ խօսքով՝ բնութիւնը:

Անցեալ տարի, Պէյրութցիներս կը յիշենք, տեղական մամուլի մէջ շղթայազերծուած փոթորիկը մեր խմած ջուրին մասին: Մեր ջուրը կը պարունակէ, հաստատեցին մանրէաբաններ, բազմաթիւ մանրէներ, որոնք կը յառաջացնեն զարմանազան հիւանդութիւններ: Այդ ախտերուն առաջին նշան տուեալ փորձառութիւնը: Յաջորդող օրերուն բոլորս սկսանք փորձառութիւն ունենալ: Եւ երբ համապատասխան մարմիններ վստահեցուցին մեզի, թէ յետուն տարիէ ի վեր այս ջուրը կը խմենք առանց բան մը ըլլալու եւ պատճառ չկար որ մէկ օրէն միւսը բոլորնիս հիւանդ ըլլայինք, այդ հաստատումը կարծէք իր ազդեցութիւնը գործեց եւ մեր յաճախակի այցելութիւնները հետզհետէ նուազեցան:

Այդ ալ կ'իյնայ շրջապատաբանութեան մարզէն ներս: Եւ եթէ Պէյրութցին մոռացկոտ է, կամ աւելի ճիշդ՝ մալեշական, նոյնը չէ սակայն պարագան ուրիշներու, որոնց համար յետագայ տարիներու պատրաստութիւնը աւաղ պարտականութիւն է առողջ մարդը ապահովելու համար:

«Ա.»

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հաւատարիմ տարիներու աւանդութեան, Ս. Մուրատեան վարժարանի աշակերտները այս տարի եւս, Կիրակի,, Մարտ 8ին, Փարիզի Հայ Հասարակութեան ներկայացան թատերական ճոխ յայտագրով մը:

Ա) Մեծապատիւ մուրացկանները (դըրուագներ),

Բ) Արտաշէս իշխան (պատմական),

Գ) Տոքթոր Քնոք (Ժիւլ Ռոմէն, Բ. արար),

Դ) Երեք սատանաներ (երգախաղ):

Հակառակ խաչաձեւումներու, վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ թատերասրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր ծնողքներու, բարեկամներու եւ համակիրներու բազմութեամբ մը, քաջալերելու եւ ծափահարելու աշակերտական ընդհանուր գիծերուն մէջ յաջող այս երեկոյթը:

Ներկայացումները սկսան որոշուած ժամուն ու վայրկեանին: Եղան, ըստ սովորութեան, ժամադրութիւնը չյարգողներ, որոնք սրահ փութացին երբ կը սկսէր յայտագրին Բ. թատերախաղը՝ «Արտաշէս իշխան»ը, այն միամիտ տպաւորութեամբ, թէ ներկայացումները նոր կը սկսէին:

Ճիշդ ժամը 4ին, նաւուն խուլ սուլոցը կը հաղորդէր Աբխազոմ Աղային ժամանումը: Վարագոյրը կը բացուէր եւ նոր Աբխազոմ Աղան, յանձին Օգսէն Կիլլեանի, բեմ կը մտնէր իր գոյքերով ու գաւառացիի կերպարանքով: Շուրջ 45 վայրկեան տեւողութեամբ իրար կը յաջորդեն դրուագները Յ. Պարոնեանի հանրածանօթ գործէն: Իրարանցում, հանդիպումներ, կեղծ ու շողոքորթ խօսակցութիւններ, ազգային ու թաղական հոգեր... եւ այս ամէնը՝ քանի մը ոսկիի յոյսով կամ գաւաթ մը օղիի ծարաւով:

Փարիզ ծնած ու մեծցած եւ թերեւս դպրոցը հայերէն խօսիլ իսկ սորված պատանիներ, դժուարով պիտի կարենային ամբողջովին ըմբռնել Պոլսոյ ազգային կեանքի երգիծական գիծերն ու մտայնութիւնը եւ հարազատօրէն ներկայացնել զանոնք: Ասոր արդիւնք էր առաւելաբար դերակատար պատանիներուն անհաւասար խաղարկութիւնը:

Օրուան բուն նիւթն էր «Արտաշէս իշխան» պատմական թատերախաղը, գործ Սեպուհ Մինասեանի (բարեփոխուած եւ այժմէացած): Նիւթը կը կազմէր Դ. դարուն (Ք. Ա.) Հայաստանի ազատագրումը, Մակեդոնացիներէն: Հում նիւթ մը ինքնին, ծանրաբեռնուած պատմական տուեալներով, անուններով, անտեղի մանրամասնութիւններով՝ ներկայացուած առհասարակ հարց ու զրոյցի ձեւով, թերեւս ներկաներու մեծ մասին համար կը դառնար ծանր ու դժուարամարս: Նշենք սակայն թէ Ս. Մուրատեանի աշակերտները իրենց ձիրքերը լաւագոյնս ի գործ դրին, դարձնելու համար զայն հետաքրքրական ու տաք: Անշուշտ աւելի աշխոյժ խաղարկութիւն մը պիտի դարձնէր զայն աւելի հաճելի:

Աւելի յաջող էին եւ ջերմ ու խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին վերջին երկու խաղարկութիւնները:

Տոքթ. Քնոքի դերակատարները, Ժան Ժաք Վարուժանի փորձառու առաջնորդութեան տակ, իրենց լաւագոյնը տուին: Ոմանք նոյնիսկ անթերի ու բացառիկ խաղարկութիւն մը ցուցաբերեցին՝ բոլոր ներկաներուն վկայութեամբ: Նիւթը արդիական եւ լեզուն Ֆրանսերէն ըլլալով, մատչելի էր ամէնուն:

Փարիզի Հայութիւնը մօտէն ծանօթ է Մուրատեան վարժարանի երգչախումբին եւ ուրիշ առիթներով ներկայ եղած է անոր համերգներուն: Այս անգամ սակայն կը ներկայանար բոլորովին տարբեր ձեւով: Երգչախումբին փոքրիկները իրենց արծաթ ձայնով խաղացին «Երեք սատանաներ» երգախառն թատերակը: Նիւթը պատմական էր դարձեալ, Կիլիկեան շրջանէն, Թորոս Ա. իշխանի օրով, հեղինակութիւն վարժարանին տեսուչ Հ. Յակոբ Վրդ. Ջանթայեանի: Երգերու բաժինը հօրինած էր Պր. Գ. Եանպէկեան եւ կրցած շատ յաջող կերպով յօրինել հայաշունչ եղանակներ ու մոթիւներ՝ հաճելի ամէն Հայու սրտին ու ականջին: Պէտք է ըսել թէ փոքրիկները բոլորը գերազանցեցին եւ առաւելագոյնս ծափահարուեցան: Ստուգիւ առանձին հաճոյք մըն էր տեսնել բեմին վրայ խմբուած 15–20 դեղադէմ հայ մանուկներ – դերակատար եւ մանկլաւիկ իրենց միաձեւ ճոխ եւ շողշողուն հագուստներուն մէջ: Երգեցին ու խաղացին անթերի ու խանդավառ:

Իբրեւ վերջին մատնանշում, կրնանք ըսել թէ աչքառու էր տեսարաններու այլադանութիւնը եւ տէքոռներու ճոխութիւնը, ինչ որ փորձառու վրձինի մը ներկայութիւնը կը մատնէր: Խնամուած ու ճաշակաւոր էին նաեւ ամբողջ յայտագրին զգեստները:

Կը շնորհաւորենք Ս. Մուրատեան վարժարանի վարչութիւնը, աշակերտներն ու ամէն անոնք, որոնք նպաստեցին թատերական այս յաջող երեկոյթին:

XX

ՔԻՉ ՄԸ ԺՊԻՏ

Երկու Սկովտացիներ հեծանիւով տուն երթալու ատեն, ամայի ճամբու մը մէջ կը հանդիպին գեղեցիկ աղջկան մը, որ իրենցմէ կը խնդրէ իրեն օգնել, հեծանիւին փրթած շղթան շինելու համար:

— Մա'ք, ես կ'աճապարեմ: Դուն նորոգէ օրիորդին շղթան եւ վերջը տունս եկուր: Քեզի կը սպասեմ, կ'ըսէ առաջին Սկովտացին եւ կը մեկնի:

Ժամ մը ետք, Մաք իր բարեկամին տունը կը հասնի իր հեծանիւով, օրիորդին հեծանիւն ալ հետը քաշելով:

— Աղջկան հեծանիւը գողցա՞ր, անպիտան, կը հարցնէ ընկերը:

— Ոչ, կը պատասխանէ Մաք: Երբ հեծիկը նորոգեցի, աղջիկը ըսաւ թէ, պատրաստ է ամէն ինչ տալու աշխատանքիս փոխարէն: Խորհեցայ եւ հեծանիւը նախընտրեցի:

— Շատ լաւ ըրեր ես, բարեկամ:

×

Ուսուցիչը կը հարցնէ աշակերտներէն մէկուն.

— Ի՞նչ պիտի ըլլաս երբ մեծնաս:

Աշակերտը կը պատասխանէ.

— Եթէ կեանքի մէջ յաջողիմ, հօրս պէս վաճառական պիտի ըլլամ:

— Իսկ եթէ չյաջողի՞ս, կրկին հարց կուտայ ուսուցիչը:

— Եթէ չյաջողիմ, մօրեղբօրս պէս ուսուցիչ պիտի ըլլամ, կը յարէ աշակերտը:

×

Նշանաւոր վիրաբոյժ մը մեծ հիւանդանոց մը կ'այցելէ եւ հիւանդներու դուռներուն վրայ զանազան գիրեր կը տեսնէ:

Ամբողջ հիւանդանոցը շրջելէ ետք տեսչարան կը մտնէ եւ տնօրէնին կ'ըսէ.

— Թ. գիրը թոքախտ կը նշանակէ, Ք. գիրը քաղցկեղ (քանսէր), Կ.ը կեղծմաշկ (տիփթէրի):

Սակայն որքան ալ մտածեցի, չկրցայ հասկնալ թէ ի՞նչ կը նշանակեն Ա. Գ. գիրերը, զորս տեսայ դրան մը վրայ:

— Այդ գիրերը դրած ենք այն հիւանդներուն համար, որոնց հիւանդութեանց ախտաճանաչումը չենք կրցած ընել: Ա. Գ.ը տոքթոր, կը նշանակէ՝ «Աստուած գիտէ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Այն միջոցին ուր Աննա Քարենինա սանդուխին միջնեղը հասաւ, աչքերը վեր առաւ, զայն նշմարեց եւ իր դէմքը խըռովք ու երկչոտութիւն արտայայտեց:

Աննա թեթեւօրէն գլուխը ծռեց ու ճամբան շարունակեց, բայց խկոյն Օպլոնսքիի հզօր ձայնը լսեց որ իր բարեկամը վեր կը հրաւիրէր, ինչպէս նաեւ վերջ – նոյն քաղցր ու հանդարտ ձայնով մերժումը:

Երբ Աննա իր ալպոմով վերադարձաւ, Վրոնսքի արդէն մեկնած էր եւ Օպլոնսքի կը պատմէր թէ եկած էր զինքը հարցափորձելու ընթրիքի մը մասին որ պիտի տար ծանօթ մէկու մը ի պատիւ:

— Եւ ինչ որ ըրի չուզեց վեր ելլել: Շատ տարօրինակ դէմք մը ունէր այս իրիկուն:

Քիթթի կարմրեցաւ: Ինք վստահ էր թէ ինչո'ւ եկած էր եւ ինչո'ւ չէր ուզած վեր ելլել:

«Մեր տունը գացած է, գիս հոն չէ գտած եւ ինքնիրեն ըսած է որ հոս ըլլալու եմ, վեր չէ ելած որովհետեւ շատ ուշ է ու նաեւ անոր համար, որ Աննա հոս է»:

Ամէնքը իրարու նայեցան առանց բան մը ըսելու եւ սկսան թղթատել Աննա Քարենինայի բերած ալպոմը:

Անշուշտ տարօրինակ եւ անսովոր բան մը չէր որ բարեկամ մը իրիկուան ժամը 10ին Օպլոնսքիին գար ընթրիքի մը մասին լուր առնելու եւ վեր ելլել չուզէր: Այսուհանդերձ ամէնքն ալ տարօրինակ գտան այս միջադէպը եւ Աննա ամէնէն աւելի զայն տարօրինակ ու անպատեհ գտաւ:

ԺԷ.

Երբ Քիթթի, իր մօր ընկերակցութեամբ, շողշողուն կերպով լուսաւորուած սանդուխէն վեր ելաւ՝ երկու կարգի վրայ շարուած սպասեակներու մէջտեղէն, պարահանդէսը նոր սկսած էր:

Սրահէն քայլերու կանոնաւոր բզզիւն մը կը լսուէր, ինչպէս փեթակի մը մուտքին քով եւ մինչ դուրսը մայր ու աղջիկ, հայելիի մը առջեւ իրենց մազերն ու արդուզարդը կը յարդարէին, առաջին վալսի նուագը լսեցին:

Ծերունի մը որ իր ճերմակ կիսամօրուքը կը շտկէր ուրիշ հայելիի մը դէմը եւ վրան անուշահոտութիւններ կը սըրսկէր, անոնց հանդիպեցաւ սանդուխին վըրայ եւ ճամբայ տալու համար ետեւ քաշուելով, հիացած մնաց Քիթթիի առջեւ զոր չէր ճանչնար:

Անմօրուս երիտասարդ մը, մին այն աշխարհիկ պատանիներէն զորս ծերունի իշխան Զէրպացքի արհամարհանքով «փոքրիկ վառեակ»ներ կը կոչէր, ողջունեց երկու կիները, անոնց քով փութաց եւ Քիթթին քատրիյլի մը հրաւիրեց: Առաջին քատրիյլը արդէն Վրոնսքիի խոստացած էր եւ երկրորդը պատանիին խոստացաւ:

Սպայ մը որ իր ձեռնոցները կը կոճկէր՝ անոնց անցքին առջեւ մէկ կողմ քաշուեցաւ եւ ինքն ալ հիացած մնաց վարդագեղ Քիթթին տեսնելով:

Թէեւ իր արդուզարդը, մազերուն յարդարումը եւ պարահանդէսի համար պատրաստութիւնները շատ աշխատութիւն տուած էին մանկատի աղջկան, այսուհանդերձ սրահ կը մտնէր ազատ ու համարձակ, այնպէս որ կը թէ բոլոր այդ թափած ջանքերը իրեն որեւէ յոգնութիւն տուած չըլլային: Կարծես այդ շըղարշներուն ու ժանեակներուն մէջ ծնած էր՝ իր շտկուած մազերովը որոնց վրայ վարդ մը եւ երկու կանանչ տերեւ զետեղուած էին:

Երբ իր մայրը, սրահ մտած ատեններին, ուզեց մէջքի գօտիին ժապաւէնը շտկել, Քիթթի թեթեւօրէն մէկ կողմ քաշուեցաւ. կը զգար որ իր վրայ ամէն ինչ կատարեալ էր եւ շտկուելիք բան մը չկար:

Իր լաւագոյն օրերէն մէկուն մէջն էր: Իր շրջազգեստը զինք բնաւ չէր նեղեր եւ իր պզտիկ վարդագոյն կօշիկները Լուի ԺԴ. կրունկներով, ոտքերը չէին սեղմեր: Ու հիմա, պարի սրահին մէջ, ինքզինքը կրկին հայելիին մէջ տեսնելով, գոհունակութեամբ ժպտեցաւ:

Իր մերկ ուսերուն եւ բազուկներուն վրայ կը զգար մարմարի զովութիւն մը որ իրեն մասնաւորաբար հաճելի էր: Աչքերը կը շողային եւ իր վարդագոյն շըրթունքը չէր կրնար ժպիտը զսպել, իր հրապոյրին գիտակցութեամբը:

Հազիւ թէ սրահին մէջ քանի մը քայլ ըրած էր եւ դացած միացած կիներու խումբի մը, երբ արդէն պարի հրաւէր ստացած էր, վալսի համար, քոթիյյոնի հռչակաւոր վարիչ գեղեցիկ Քորսունսքիի կողմէ, որ ամուսնացած մարդ մըն էր:

Քիթթի շուրջը նայեցաւ մէկը գտնելու համար որպէսզի հովահարը յանձնէ. տանտիրուհին զայն առաւ խնդալով.

— Լաւ ըրիք կանուխ գալով, ըսաւ իրեն Քորսունսքի իր բազուկը պարուհիին մէջքը անցընելով, դէչ սովորութիւն մը է ուշ գալը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

GERMAIN SANCHEZ

Agent Immobilier Agréé
Mandataire en Vente de Fonds de Commerce, Affilée à la Caisse de Garantie
31, bis, Avenue du Maréchal de Lattre de Tassigny à CHARENTON-LE-PONT
Tél. : 368-03-13 et 56-46

Vous propose, libre à la vente, à ALFORTVILLE, pavillon construction de 1955, comprenant :

Terrain d'environ 300 m2, façade 12 mètres.
Rez-de-chaussée : cuisine — 2 chambres — W. C. et grand garage ;
1er étage : grande cuisine — grande salle de séjour — 2 chambres ;
2ème étage : cuisine mansardée — salle de séjour — 1 chambre — 2 débarras.

Dépendances :
1 atelier + pièce à usage de cuisine et une autre construction avec cabinet de toilette.
Emplacement pour Camionnettes. Possibilités de crédit.

Pour visiter et traiter : voir Germain SANCHEZ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նիկոյեան Հրայր Գրիգորի, ծնած 1916ին Թալինի շրջան Փիրմալեան (այժմ՝ Արեք) գիւղը:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝

Kégham Mattéossian
6, Rue Hratcha Nersesian
14 EREVAN — ARMENIE (U.R.S.S.)

GALERIE DE L'UNIVERSITE
32, Rue de l'Université
PARIS (7e)

ՓԵԿԻ ՇԻՆԱՅԷԿԵԱՆ

Կը ցուցադրէ իր
իւղանկարները եւ գծագրութիւնները
մինչեւ Ապրիլ 4

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

27 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փաւիէր,

Կը խօսի Պր. ՕՆՆԻԿ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Հայերէն Աստուածաշունչի առաջին տպագրիչ Ոսկան Արեւելցիին եւ իր յաջորդները երեք հարիւր տարի առաջ, Մարսէյլի մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Դասախօսութիւնը պիտի ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրանաբնակ Վարսենիկ Համբարձումեան (ծնեալ Նասիպեան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վահան Նասիպեան, գաւակ Զումչուտի եւ Հռիփսիմէի, ծնած 1910ին Ղարաբաղի Բալաչա գիւղը եւ իր տղրոջ որդին՝ Սաշա Համբարձումեան, որդի Մարտիրոսի եւ Բագրումի, ծնած 1924ին Ադրբէյջանի Բագու քաղաքը: Իրենցմէ լուր չունի Բ. աշխարհամարտէն ի վեր: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել

HAMBARSOOMIAN
Ave. Villa, Kuye
Panahi, No 14 — 2ème étage
TEHRAN

Garage BEDOT

BARONIAN

REPARATIONS - MISE AU POINT ELECTRICITE - CARROSSERIE
TOUTES MARQUES

DEPANNAGE RAPIDE

ACHAT — VENTE — REPRISE

6, IMPASSE DES PRÊTRES, PARIS (16e) (37, Avenue d'Eylau)
Tél. PASsy 95-16 et PASsy 08-59

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Երեքշաբթի, *Ցիշատակ տասն կուսանաց. երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16:*

Աւագ Հինգշաբթի, *Ցիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի, ակ. ժամերգութեանց ժամը 8, Ընթրեաց պատարագ 10, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19,30:*

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Զատկի, սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 15,30ին:*

Կիրակի, *Յարութիւն Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:*

Երկուշաբթի, *Ցիշատակ մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:*

×

ՊՈՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Երեքշաբթի, *Ցիշատակ տասն կուսանաց ժամը 17:*

Աւագ Հինգշաբթի, *Ցիշատակ ընթրեաց ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10, մանուկներու հաղորդութիւն 11,30, Ոտնլուայ 16,30, Խաւարում 20: Խաւարման ներկայ կ'ըլլայ Առաջնորդ Սրբազանը:*

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ Խաչելութեան, Թաղման արարողութիւն՝ 16,30:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց յարութեան, ընթերցուածներ ժամը 16,30, պատարագ 18:*

Կիրակի Զատիկ, *ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:*

Երկուշաբթի, *Ցիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10, ընդհ. հոգեհանգիստ 11,45: Գերեզմանօրհնէք ժամը 14էն սկսեալ:*

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը, բացի Աւագ Հինգշաբթիի առաւօտեան պատարագէն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

26 Մարտ, Աւագ Հինգշաբթի, *յիշատակ ընթրեաց, ժամ. եւ նախատօնակ 8,40, պատարագ եւ հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 10: Երեկոյ Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով 16,40: Գիշեր՝ Խաւարումի արարողութիւն 19,40:*

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ խաչելութեան, ժամերգութիւն ժամը 10ին, արարողութիւն կարգ Թաղման ժամը 17ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Ս. Զատկի առաւօտեան ժամերգութիւն ժ. ը 8,40ին, երեկոյ ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 16,40, Ճրագալոյցի պատարագ 17,45ին:*

Կիրակի, *Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի, առաւօտեան ժամերգութիւն, նախատօնակ եւ անդաստան ժամը 7,40, Եպիսկ. հանդիսաւոր պատարագ 10, ընթերցում Վեհ. Հայրապետի զատկական Պատգամին եւ քարոզ ժամը 11ին:*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11,40:*

×

ՊԱՏԱՐԱԳ
NOTRE-DAME

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Աւագ Հինգշաբթի *ժամերգութիւն ժամը ժամը 16ին: Պատարագ ժ. 16,30ին:*

Աւագ Ուրբաթ. *ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժ. 18ին:*

Աւագ Շաբաթ. *ժամերգութիւն ժ. 17: Հանդիսաւոր պատարագ ժ. 18ին:*

Զատիկ. *Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին:*

Երկուշաբթի. *Մեռելոց. ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին համօրէն ննջեցելոց հոգիներուն համար:*

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Աւագ Հինգշաբթի. *Ընթրեաց պատարագ ժամը 10,30ին, Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում 20,30ին:*

Աւագ Ուրբաթ, *Թաղում՝ 17,30ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Զատկի. ժամերգութիւն ժամը 17,30, պատարագ 18,30ին:*

Կիրակի, *Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին:*

×

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

Աւագ Հինգշաբթի. *պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին, Ցիշատակ ընթրեաց, ոտնլուայ երեկոյեան 4ին: Կարգ չարչարանաց ժամը 7ին:*

Աւագ Ուրբաթ, *Կարգ Թաղման երեկոյեան ժամը 5ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 4,30, ընթերցուածք 5ին, պատարագ 5,30ին:*

Կիրակի, Զատիկ, *ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8, պատարագ 10:*

Երկուշաբթի, Մեռելոց, *ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 9ին, պատարագ 10ին:*

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ

Աւագ Երեքշաբթի *Ցիշատակ իմաստուն կուսանաց ժամը 18,30ին:*

Աւագ Հինգշաբթի. *Ցիշատակ վերջին ընթրիքին եւ հաղորդութիւն փոքրիկներու: Ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20:*

Աւագ Ուրբաթ. *Ցիշատակ Թաղման ժամը 17ին:*

Աւագ Շաբաթ. *Ճրագալոյց ժամը 17ին:*

Զատիկ. *Ժամերգութիւն ժամը 8,30ին: Պատարագ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Տ. Նշան քհնյ. Գոյումճեան:*

Երկուշաբթի (30 Մարտ). *Ցիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 9,45ին, հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց 11,10ին:*

Ծանօթ. — *Գերեզմանօրհնէքի համար, Երկուշաբթի, պատարագէն անմիջապէս ետք՝ Սէն Լուի, իսկ կ. ետք՝ Օքսանէի գերեզմանատունը:*

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Զատկուան աւթիւ, ձայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

Հ. ՆԻԿՈՂՈՍ Վ. ՔԷՀԵԱՑԵԱՆ

Ռիւ Նէյի մայրապետներու մատրան մէջ, առաւօտեան ժամը 10,30ին:

Բոլոր հաւատացեալները ջերմապէս կը հրաւիրուին:

Միաժամանակ կը հաղորդուի Լիոնի բարեպաշտ ժողովուրդին թէ ամէն Կիրակի նոյն մատրան մէջ, նոյն ժամուն, պիտի պատարագէ

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 փր. Վեցամսեայ 50 փր

Արտասահման Տար. 115 փր. Հատը 0, 50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՐՏ

MERCREDI 25 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 773

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.773

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂԱՂ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ո՛չ գարնանամուտը, ո՛չ ալ աւագ շաբաթը կրցան մեղմացնել լարուածութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ:

Զգայնացած են Իսրայէլացիք: Մէկ կողմէ կը սաստկացնեն իրենց օդանաւային եւ հրետանային յարձակումները Եգիպտոսի, Յորդանանի եւ Սուրիոյ երեք ճակատներուն վրայ, միւս կողմէ հրապարակը կ'աղմկեն ամէն օր միջազգային մամուլի եւ ձայնասփիւռի միջոցաւ՝ իրենք զիրենք ներկայացնելով իբրեւ զոհ անարդարութեան:

Անարդար է Ֆրանսան, որ իր խոստացած «Միրաժ» օդանաւերը չուզեր յանձնել Իսրայէլի, մինչ հարիւր ռազմական օդանաւեր կը ծախէ Լիբիոյ, որ անդամ է Արաբական Լիկային, հետեւաբար եւ թշնամի՝ հրէական պետութեան:

Անարդար է Ամերիկան, որ կը մերժէ յանձնել Կոլտա Մէյրի պահանջած յաւելեալ 25 Ֆանթոմներն ու 80 Սքայհոքները, այն առարկութեամբ, որ Իսրայէլ իր հակառակորդներէն աւելի ուժեղ է օդանաւերու տեսակէտէն, կ'իշխէ Միջինաւոր Արեւելքի երկինքի եւ առանց մեծ արգելքի հանդիպելու կը ռմբակոծէ Գահիրէի, Դամասկոսի եւ Ամմանի մօտակայ զինուորական դիրքերը, երբեմն նոյնիսկ ոչ-զինուորական գործարաններ:

Անարդար է Խորհրդային Միութիւնը, որ օդանաւ, ռատար ու հրթիռ կը մատակարարէ Եգիպտոսի:

Նիւ Եորք Թայմզ, որ մօտիկ կապեր ունի հրէական շրջանակներու հետ, անցեալ շաբաթ գրեց թէ մեծ թիւով խորհրդային ՍԱՄ-3 հրթիռներ հասած են Եգիպտոս: Զանոնք փոխադրող բազմաթիւ կառքեր տեսնուած են Աղեքսանդրիա-Գահիրէ ճամբուն վրայ: Թերթը կ'աւելցնէ, որ հրթիռները չարժուն արձակարաններու վրայ տեղաւորելու եւ զանոնք ցածէն թռչող իսրայէլեան օդանաւերու դէմ գործածելու համար հազար հինգ հարիւր խորհրդային մասնագէտներ գացած են Եգիպտոս:

Այս լուրերը չեն հաստատուած ուրիշ աղբիւրներէ: Սակայն միջազգային մամուլին մէջ այդ մասին չոնդալից տեղեկութիւններ կը հրատարակուին ամէն օր: Ա՛յն աստիճան, որ Նախագահ Նիքսըն, երբ կիսապաշտօն ձեւով յայտարարեց, թէ առ այժմ պիտի չյանձնէ Իսրայէլի պահանջած օդանաւերը, աւելցուց որ եթէ հաստատուին Խորհրդային Միութեան վերագրուած լուրերը, ինք ալ պիտի վերաքննէ իր որոշումը, որպէսզի չխախտի ուժերու հաւասարակշռութիւնը:

Մինչ այդ կը շարունակուի անստոյգ կացութիւնը, որմէ ամէնէն աւելի տուժողն է Լիբանան: Ֆէտայիներու եւ լիբանանեան բանակին միջեւ անհասկացողութիւնները անպակաս են: Իսրայէլ միշտ պատրուակ մը կը գտնէ յարձակելու համար Լիբանանի հարաւային շրջանի գիւղերուն վրայ: Նախագահ Շարլ Հէլու վերջին անգամ անձամբ բողոք ներկայացուց ՄԱԿին, ամբաստանելով իսրայէլեան բանակը իր անարդար յարձակումներուն համար:

Միւս կողմէ անհանդարտ վիճակ կը տիրէ Լիբանանի մէջ: Ներքին տագնապը չէ խաղաղած բոլորովին:

Իսլամական Մաքասետ ընկերակցութեան շուրջ ստեղծուած վէճը, առեւտրականներու գործադուլը, Հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան առթիւ ծայր տուած մրցակցութիւնը, մանաւանդ տնտեսական տագնապը մեծապէս ազդած են լիբանանեան դրամին վրայ: Անցեալ շաբաթ տոլարը 330 դրուշի բարձրացաւ:

Արաբեւիսրայէլեան վէճին խաղաղ եւ արագ կարգադրութիւնը միայն կոչուած է խաղաղութիւնը վերահաստատելու Միջինաւոր Արեւելքի մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՃԸՐՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարին յայտարարութիւնները՝ Միջին Արեւելքի հարցին կապակցութեամբ ընդհանրապէս եւ Իսրայէլի յանձնուելիք օդանաւերուն աւելցութեամբ յատկապէս, ոչ մէկ նորութիւն կը պարունակեն: Արդարեւ Ռոճըրսի յայտարարութենէն օր մը առաջ Նիքսըն, ինչպէս գրած էինք երէկ, մամուլի թղթակիցներու հետ ունեցած յանպատրաստից խօսակցութեան մը ընթացքին բաց էր արդէն, թէ Իսրայէլի, գոնէ առ այժմ, պիտի չյանձնուին 125 հալածիչ եւ ռմբակոծիչ օդանաւեր:

Ռոճըրս, իր կարգին, նոյնը յայտարարեց դիտել տալով, թէ Իսրայէլ լայն հնարաւորութիւններ ունի ինքզինք պաշտպանելու, շնորհիւ իր գերակշիռ ուժին: Եթէ կացութեան մէջ փոփոխութիւն մըտնէ, այսինքն՝ Իսրայէլ կորսնցնէ իր գերակշիռ դիրքը, այդատեն Ուաշինկթըն անմիջապէս կը վերաքննէ կացութիւնը եւ կ'օժանդակէ Թել Ավիվի՝ անհրաժեշտ չափով: Այսուհետեւ, ինչպէս կը մեկնաբանեն քաղաքական դէտերը, Ուաշինկթըն ինք պիտի որոշէ եւ ճշդէ ստեղծուած կացութեան տուեալները, այլ խօսքով՝ հաւասարակշռութիւնը:

Ռոճըրս մտահոգ չէ նաեւ խորհրդային Սամ-3 հրթիռներու հաստատումին համար Եգիպտոսի մէջ, քանի որ այս հրթիռները պաշտպանողական բնոյթ ունին լոկ:

Ռոճըրսի յայտարարութեան մէջ նորութիւն էր միայն Իսրայէլի հաշւոյն Ամերիկայի բացած հարիւր միլիոն տոլարի վարկը, ինչ որ կը նշանակէ, թէ Ամերիկա կ'ուզէ տնտեսապէս օգնել Թել Ավիվի կառավարութեան: Շնորհիւ այս վարկին, Իսրայէլ յաւելեալ ժամանակամիջոց պիտի ունենայ վճարելու իր պարտքերը Ուաշինկթընի, ինչպէս նաեւ պիտի ստանայ արմտիք եւայլն:

Միւս կողմէ կը հաղորդուի, թէ Ռոճըրս հանդիպում մը ունեցած է Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանին հետ: Հաւանական կը նկատուի, որ Արտաքին նախարարը դեսպանին փոխանցած ըլլայ Նիքսընի առաջարկը՝ դադրեցնելու զինուորական պիտոյքներու առաքումը 1967ի պատերազմին մասնակցած երկիրներուն:

Նիքսըն, ինչպէս յայտարարեց տաջի օր, Միջին Արեւելքի հարցը կ'ուզէ լուծել քաղաքական ճամբով:

Ռոճըրս խօսեցաւ նաեւ Ծայրագոյն Արեւելքի մասին դիտել տալով, թէ Լաոսի եւ Քամպոճի մէջ ստեղծուած կացութիւնը ոչ մէկ ձեւով պիտի յապաղէ վիէթնամականացման հոլովոյթը. կը նշանակէ, որ Ամերիկա պիտի շարունակէ աստիճանական քայլերով պարպել իր ուժերը Վիէթնամէն: Իշխան Սիհանուքի պաշտօնազրկումը փոփոխութեան չենթարկեր Ուաշինկթընի քաղաքականութիւնը, քանի որ Ռոճըրսի հաւաստիացումով Ամերիկա միշտ կը յարգէ եւ կ'երաշխաւորէ Քամպոճի չէզոքութիւնը:

Լաոսի չէզոքութիւնը պահպանելու առաջարկ կատարած է Նիքսըն՝ Կոսիգինի ուղղուած նամակի մը մէջ: Նման առաջարկ մը անհետեւանք մնացած էր վերջերս:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՇԽԱՆ Ն. ՍԻՀԱՆՈՒՔ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ԳԱՀԸՆԿԷՑՈՒԹԻՒՆ

1941

Նորոտոմ Սիհանուք, 18 տարեկան, կը դառնայ դահակալ Քամպոճի՝ յաճորդելով իր մեծ հօրը՝ Սիսովաթ Մոնիվոնգ թագաւորին:

1945

Մարտ 12.— Երիտասարդ դահակալը կը հռչակէ Քամպոճի անկախութիւնը, մինչ երկիրը գրաւուած կը մնայ Ճափոնցիներու կողմէ:

1947

Նոյեմբեր 27.— Քամպոճ մաս կը կազմէ Ֆրանսական Հասարակապետութեան:

1948

Յունուար 26.— Ազգ. Խորհրդարանը, ընտրուած ընդհ. քուէարկութեամբ, կը գումարէ իր բացման նիստը:

1949

Նոյեմբեր 8.— Ֆրանսական կառավարութիւնը սահմանափակ անկախութիւն կը շնորհէ Քամպոճի:

1952

Յունիս 15.— Ժողովուրդին ուղղուած պատգամի մը մէջ, Սիհանուք կը խոստանայ Քամպոճի ամբողջական անկախութիւնը, երեք տարուան ժամանակամիջոցի մէջ:

1953

Նոյեմբեր.— Քամպոճ ամբողջովին անկախ կը դառնայ:

1954

Յուլիս 20.— Ժընեւի մէջ կը ստորագրուի Հնդկաչինի համաձայնագիրը:

1955

Մարտ 3.— Նորոտոմ Սիհանուք կը հրաժարի գահէն՝ ի նպաստ իր հօրը՝ Նորոտոմ Սիւրամարիթի: Սանկքիւմի մէջ կը ստեղծէ ժողովրդական համախմբումը, որուն ղեկը ձեռք կ'առնէ:

Սեպտեմբեր.— Առաջին ազգ. համագումար Սանկքիւմի մէջ: Շարժումը ստիճանաբար միակ կուսակցութեան մը դերը կը ստանձնէ:

1960

Ապրիլ 3.— Թագաւորին մահով գահը կը մնայ թափուր:

Յունիս 13.— Հանրաքուէով իշխան Սիհանուք կը դառնայ երկրին նախագահը:

1962

Յուլիս.— Կը կնքուի Ժընեւի համաձայնագիրը՝ Լաոսի մասին:

1965

Մայիս— Դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզում Մ. Նահանգներու հետ:

1967

Ապրիլ.— Համայնավար խռովութիւններ կը ծագին Պաթամպանկ նահանգին մէջ:

Մայիս 3.— Լոն Նոլի կառավարութեան հրաժարումը: Իշխան Սիհանուք «արտակարգ» կառավարութեան մը գլուխը կ'անցնի, որ «պիտի տեւէ մէկէն մինչեւ երեք ամիս»:

1969

Յունիս 11.— Կը վերահաստատուին դիւանագիտական յարաբերութիւնները Մ. Նահանգներու հետ:

1970

Յունուար 10.— Իշխանը Կրաս կուգայ հանգստանալու:

Մարտ 8.— Ինքնաբուխ ցոյցեր Սվայ Ռինկ նահանգին մէջ՝ Վիէթքոնկեան ուժերու ներկայութեան դէմ:

Մարտ 11.— Հրկիզում Փնոմ-Փենի Հիւս. Վիէթնամի եւ Վիէթքոնկի դեսպանատուներուն: Իշխան Սիհանուք կը դատապարտէ աջակողմեան տարրերու դերը եւ կը յայտնէ իր տրամադրութիւնը շուտով Քամպոճ վերադառնալու՝ Մոսկուայի եւ Փեքինի ճամբով:

Մարտ 13.— Իշխանը Մոսկուա կը մեկնի:

Մարտ 14-15.— Տեսակցութիւններ խորհրդային ղեկավարներու հետ, որոնք Հանոյի առաջնորդներուն հետ, կը վաւերացնեն անոր քաղաքականութիւնը:

Մարտ 18.— Պետական հարուած Փնոմ-Փենի մէջ: Սիհանուք գահընկէց եղած է:

Թ. Ա. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստին առջեւ Չէուշէսքու դատապարտեց գիւղատնտեսութեան մէջ գործուած «շատ ծանրակշիռ սխալները»: Ճառը կը նկատուի իբրեւ բուռն քննադատութիւն մը երկրին քաղաքականութեան վերջին տասը տարիներուն, տրուած ըլլալով որ նախապատուութիւն տրուեցաւ ճարտարարուեստացումին:

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարը՝ Կամպար Քիազիմով պաշտօնազրկուեցաւ, որովհետեւ «ծանր թերիներ արձանագրուած են անոր աշխատանքին մէջ», կը հաղորդէ «Պրաւդա»: Քիազիմով հեռացուած է նաեւ Քաղաքական Բիւրոյէն Պատասխանատու կը նկատուի ճարտարարուեստի եւ գիւղատնտեսութեան հնգամեայ ծրագիրներուն մէջ արձանագրուած լուրջ յապաղումներուն, Ատրպէյճանի մէջ: Քիազիմովի հետ պաշտօնազրկուած են նաեւ կուսակցական եւ պետական ուրիշ ղեկավարներ ալ: Քիազիմովի կը յաջորդէ՝ առաջին քարտուղարի պաշտօնով՝ Ալիեւ: Միւս կողմէ, խորհրդային մամուլին համաձայն, Ատրպէյճանցի համայնավար չարքայիններ «Համայնավարի անարժան» դիրքի մը մէջ կը գտնուին: Մամուլը կը թուէ կաշառակերութեան դէպքեր պաշտօնատարներու եւ դատախազներու շրջանակներէն ներս:

ԲԵՌՆԱՏԱՐ կառքերու վարորդներէն ետք, այս անգամ առեւտրականներն էին որ գոցեցին Ֆրանսայի ճամբաները: Պորտոյի մէջ հարկ եղաւ նոյնիսկ որ ոստիկանութիւնը զինեալ միջամտութիւն ընէ: Փարիզի շուրջ բոլոր կառուղիներն ու շրջապատ-պողոտաները ժամերով փակ էին եւ կացութիւնը չի բարուքիր:

ԻՏԱԼԻՈՅ տագնապը հաւանաբար լուծուի այս օրերս, Ռումոր ընդունած ըլլալով կազմել դահլիճը:

ՄԵԾ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ԿՈՐՈՒՍՏԸ

(Կ. ՄԵԼԻՔ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայագիտութեան զանազան երեսներուն մէջ երախտաշատ անուն մը արձանա-գրեց, անկասկած, Ակադ. Կարապետ Մելիք Օհանջանեան, որուն մահը, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, ծանուցուեցաւ Փետրուար 26ին:

Հայագէտներու ընտիր բոյլին մէջ, որ փայլեցաւ վերջին վաթսուն-եօթանասուն տարիներու ընթացքին՝ զոյգ Մխիթար-եան հաստատութիւններէն մինչեւ Պոլիս, Թիֆլիս, Մոսկուա եւ հուսկ ուրեմն Հայաստան, Կ. Մելիք Օհանջանեանի դիրքը կը մնայ այլապէս պատուաբեր: Նախ՝ ընդգրկուած նիւթերու այլազանութեամբ եւ խորութեամբ, ապա՝ գիտական բարեխիղճ մօտեցումի, զննումի եւ մեկնաբանումի տարողութեամբ: Այսպէս է, որ Հայագէտին անունին յաւերժօրէն կցուած կը մնան, ինչպէս մանեակի մը մարգարտաշար գոհարները, Հայագիտութեան համար այլեւս դասական նկատուող իր գործերը, մասնաւորապէս անոնցմէ մէկ քանին:

Հայագիտական նիւթերու հանդէպ անոր հետաքրքրութիւնները ծայր տուած են ուսանողական օրերուն, դեռ Լազարեան ճեմարանի դրասեղաններուն առջեւ, երբ քսանամեայ երիտասարդը Հայոց գիրերու 1500ամեակին եւ տպագրութեան 400ամեակին առթիւ, 1913ին, հրապարակ կուգայ չահեկան ընկուզումով մը: Հազիւ տարի մը անց ան հրապարակ կը հանէ երկրորդ ուսումնասիրութիւն մը՝ Մամիկոնեան նախարարական տոհմի մասին, ըստ Փաւստոս Բուզանդի:

Այս նախաքայլերով է, որ իր մուտքի «տոմսը» կ՚ապահովէ հայագիտութեան այլազան ոլորտներէն ներս: Եւ նաեւ՝ խրախոյսը:

Այսուհանդերձ Պերլինի մէջ իր ստացած ուսումէն ետք է, այս անգամ Երեւանի մէջ, որ ապագայ ակադեմականին կը վիճակուի ցայտուն դարձնելու իր գիտական հմտութիւններն ու ձիրքերը, որոնք, յամառ աշխատանքի մը հետ զուգահեռ, գրաւականները կը դառնան մեծարժէք հետազօտութիւններու հրապարակման:

Առաջին առթիւ նշմարելի է անոր մօտ մտահորիզոնի լայնութիւն մը, չահագրգռութիւններու համապարփակ եւ տարածուն սեւեռում մը, քանի որ անոր ներհուն գրչին վաստակին մաս կազմեցին, տարիներու ընթացքին, հայագիտութեան բազմազան ու բազմապիսի բնագաւառները — ժողովրդական բանահիւսութիւն, արեւելագիտական հարցեր, հայ հին գրականութեան եւ պատմութեան հետ առընչուող նիւթեր եւայլն:

Առանձնապէս կարեւոր եղած է ակադեմականին բերած նպաստը ժողովրդական բանահիւսութեան բնագաւառին մէջ, որուն հանդէպ կը թուի թէ յատուկ նախասիրութիւն մը ունեցած է ան: Այս մարզին մէջ, որ է բանահաւաքչական աշխատանքը, քանի մը անուններու հետ, ինչպէս Ստ. Մելիքեան, Սրբուհի Լիսիցեան, Մ. Աբեղեան, Եր. Լալայեան եւ ուրիշներ, Կ. Մելիք Օհանջանեան կը մնայ տիրական ներկայութիւն մը, վաստակաշատ անուն մը անպայման:

Ակադեմականին գրի առած մեր ժողովրդավէպին՝ Սասնայ ծռերուն ութ տարբերակները, որոնցմէ երկուքը կը կրեն հերոսավէպին բուն օրրանին՝ Սասունի կնիքը, կը նկատուին հարազատագոյնները ոճի եւ բովանդակութեան զոյգ տեսանկիւններով:

Եւրոպական մտքի ազդեցութեան տակ առաւելաբար ԺԹ. դարու երկրորդ կիսամեակին է, որ բուռն հետաքրքրութիւն մը ծայր կուտայ բանահիւսական նիւթերու հանդէպ, հայ իրականութեան մէջ: Արդարեւ միայն 1860էն ետք է, որ հանդէսներու մէջ պարբերաբար լոյս կը տեսնեն հայկական ֆոլքլորին զանազան երեսները արտացոլող նիւթեր եւ, միաժամանակ, յօդուածներ ու հետազօտութիւններ անոնց մասին: Ու շարժումը աստիճանաբար կը ստանայ կարեւոր ծաւալ:

Բացառիկ դեր մը վերապահուեցաւ այս մարզին մէջ Գարեգին Սրուանձտեանցի, որ հայկական գաւառներու մէջ կատարած իր երկարատեւ շրջագայութիւններու ընթացքին հաւաքեց հարուստ նիւթեր, որոնք յետագային, 1869–1874ին, լոյս տեսան նախ մամուլի («Մանրուսմունք») եւ ապա առանձին հատորներու մէջ («Գրոց եւ բրոց» եւայլն):

Բանահիւսական նիւթերու հաւաքման գործի շարունակողներ եղան Տիգրան Նաւասարդեան, որ հրատարակեց՝ տասը գրքոյկներ՝ «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ» ընդհանուր խորագրին տակ, Ս. Հայկունի, Երուանդ Լալայեան, աւելի ծանօթ իր «Ազգագրական հանդէս»ով, Գ. Խալաթեանց եւ ուրիշներ:

Մեր ժողովրդավէպին առաջին գրառումը կատարած է բանահաւաք Գարեգին Սրուանձտեանց՝ Մշոյ դաշտի Առնիստ գիւղի մշակներէն՝ ոմն Կրպոյի բերնէն:

Այսուհանդերձ, գիտական առումով առաջին լուրջ փորձերը կատարեցին Մ. Աբեղեան, Յ. Օրբելի եւ Կ. Մելիք Օհանջանեան՝ հրապարակ հանելով այլեւս դասական հրատարակութիւններ նկատուող ստուարածաւալ հատորներ:

Դիւցազնավէպին հազարամեակին առթիւ, 1939ին, Յովսէփ Օրբելի Երեւանի մէջ լոյս ընծայեց «Սասունցի Դաւիթ»ին համահաւաք բնագրին հայերէն եւ ռուսերէն հրատարակութիւնները յառաջաբանով մը, որ բովանդակալից ու չահեկան էր միաժամանակ իր ուսումնասիրական բնոյթով (*):

Այլապէս ինքնատիպ աշխատութիւն մըն էր նաեւ «Սասնայ ծռեր»ը, որով երեք մեծադիր հատորներու մէջ կը մէկտեղուէին ժողովրդավէպին մօտաւորապէս 50 տարբերակները, անհրաժեշտ լուսաբանութիւններով եւ մեկնաբանութիւններով: Եւ այս ակադեմական հրատարակութեան գործին մէջ բացառիկ դեր մը վիճակուեցաւ Կ. Մելիք Օհանջանեանի, քանի որ 1936ին Մ. Աբեղեանի հետ, իսկ այս վերջինին մահէն ետք, 1944ին, միայնակ իրականացուց նպատակադրուած առաջադրութիւնը:

Կ. Մելիք Օհանջանեան, որ փրոֆեսօրի կոչում կը ստանայ 1935ին եւ կը դառնայ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ 1965ին, Երեւանի մէջ 1967ին կը հրատարակէ «Պատմութիւն Փարէզի եւ Վիեննայի» միջնադարեան ասպետական սիրավէպին հայերէն թարգմանութեան բաղդատական բնագիրը՝ անհրաժեշտ ծանօթագրութիւններով:

Սիրավէպը, որ ֆրանսական դրականութեան գեղեցիկ նմոյշներէն մէկը կը նկատուի, համաձայն դրագէտներու, գրուած է քաթալերէն եւ իր ներկայ բովանդակութեան ձեւաւորումին հասած է ԺԳ. դարուն: Յետագային թարգմանուած է փրովանսերէնի եւ ապա 1432ին՝ ֆրանսերէնի:

Հայերէնի թարգմանուած է առաջին անգամ 1587ին, Յովհաննէս Տէրզնցիի ձեռքով, տասներկու վանկանի չափածոյ տողերով եւ բաւական մատչելի լեզուով մը:

Փրոֆ. Կ. Մելիք Օհանջանեան սիրավէպին հայերէն թարգմանութիւնը կը ներկայացնէր բաղդատութեան բովէն անցընելէ ետք անոր ձեռագիր ընդօրինակութիւնները, որոնք կը գտնուին զանազան մատենադարաններու մէջ, ինչպէս Երեւան, Վիեննա, Փարիզ եւ այլուր:

Այսպէս է, որ այս գործը համեմատական բնագիր մը կը դառնայ՝ լուրջ ծանօթութիւններով:

Այս հատորին փրոֆեսէօրը կը կցէր Խաչատուր Եւդոկացիի (Թոխաթեցի) «Պատմութիւն Վենետիկոյ քաղաքին» համեմատական բնագիրը, որ գողտրիկ քերթուած մըն է անկասկած: Եւդոկացի գայն յօրինած է ԺԵ. դարուն սկիզբները:

Աղբիւրագիտական իմաստով չահեկան հատոր մըն է նոյնպէս Կիրակոս Գանձակեցիի «Հայոց պատմութիւն» քննական բնագիրը, որ լոյս ընծայած է 1966ին: Ակադեմականը հանգամանօրէն քննած, զննած եւ բաղդատութեան դրած է ԺԳ. դարու պատմագրին երեք տպագիր եւ 30 ձեռագիր աղբիւրները, որոնց հիման վրայ կազմած է համեմատական բնագիր մը՝ անհրաժեշտ ծանօթագրութիւններով, մեկնաբանական էջերով եւ ընդարձակ վերլուծութեամբ մը:

Հետաքրքրութեան ոլորտներու մասին ցայտուն գաղափար կարելի է կազմել անկասկած, երբ թուղթին կը յանձնուի շարքը անոր միւս գործերուն: Այսպէս՝ «Միթրա Միհրը Սասնայ ծռերի մէջ», ուր հեղինակը քննութեան կ՚առնէ ժողովրդավէպին հետ աղերս ունեցող առասպելներն ու հաւատալիքները, դիցաբանական տարրերը: «Տիրան – Տրդատի վէպը ըստ Փաւստոս Բուզանդի», «Լուսաւորչի վէպը», «Վարք Մաշտոցի՝ գրական սեռ եւ նրա պատմագրական նշանակութիւնը», «Էջեր հայ միջնադարեան արձակից», «Ֆիրդուսին եւ Իրանի վիպական մոթիվները, Շահնամէում ու հայ մատենագրութեան մէջ» եւայլն:

Վերոյիշեալ գործերուն մէջ ուսումնասիրութեան առարկայ դարձած նիւթերու շարքին են միջնադարեան դրականութեան զանազան սեռերը, ժամանակաշրջանները, դրական – բանահիւսական կապերն եւ այլ կարեւոր հարցերը:

Ակադ. Կ. Մելիք Օհանջանեանի վաստակին նուիրուած այս հպանցիկ տողերն իսկ — որոնք երբեք յաւակնութիւնը չունին խոր վերլուծութեան մը բնոյթը կրելու, քանի որ նման ճիգ մը կը կարօտի ձեռնհաս գրիչներու աշխատանքին — բաւական են ընդհանուր գիծերու սահմաններուն մէջ երեւան հանելու հայագէտբանասէրին անվիճելի արժանիքները, այլ մանաւանդ՝ աշխատանքին եւ առոր ճամբով Հայագիտութեան անոր մատուցած եզակի ծառայութիւնը՝ 1913էն ցայսօր:

Երախտաշատ վաստակ մը կը թողու Մելիք Օհանջանեան յետնորդ սերունդներուն, որոնց յարգանքն ու համակրութիւնը, կատարուած մեծ գործին ի տես, պիտի մնայ միշտ վառ եւ անպարփակ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Հատորը արժանացաւ Բ. տպագրութեան 1961ին:

ՍՈԿՐԱՏ ԵՒ ՔՍԱՆԹԻՊՊԷ

Ա.

Դպրոց չտեսած մարդն անգամ իր յիշողութեան վրայ ունի Սոկրատի անունը, երբ իմաստուն անձ մը ուզէ յիշել անցեալէն: Ցոյն ազգին պարծանքը հանդիսացող այս փիլիսոփան Աթէնք ծնած է Ք. Ա. 470ին: Զաւակն էր արձանագործ Սոփրոնիսկոսի եւ Փենարետա դայեակին: Ժամանակի մը համար իր հօրը արուեստը պարապեցաւ, այնուհետեւ նուիրուեցաւ իր հայրենակիցներուն դաստիարակութեան գործին եւ բազմաթիւ աշակերտներ ունեցաւ: Թէ՛ երբ զինուոր եւ թէ երբ անհատ՝ կատարեց իր քաղաքացիական պարտականութիւնները, յատկապէս քաջագործութեամբ փայլեցաւ Տանագրի եւ Պոտիդէի պատերազմներուն

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ես անմեղ եմ եւ պէտք չունիմ այդտեսակ մարդոց աջակցութեան:

Սուրբիկ հանըմ այս պատասխանը բերաւ Լեւոնին, որ սրտնեղութեամբ գոչեց.

— Քանի որ իր դրամին վրայ այդքան կը դողայ՝ թող բանտը պառկի:

Բայց յետոյ Լեւոն սկսաւ մութ գոյներով նկարագրել կացութիւնը: Կցկտուր խօսքեր ըսաւ, որոնցմով կ՚ուզէր հասկցնել, թէ շատ աննպաստ լուրեր ստացած էր ինք, թէ ոստիկանութիւնը կրնար նոյնիսկ փաստեր եւ ապացոյցներ մէջտեղ գնել Բարսեղ էֆէնտիին յանցաւորութիւնը հաստատելու համար եւայլն:

Խեղճ Սուրբիկ հանըմ չափազանց վրդովեցաւ, բայց ի՞նչ կրնար ընել, ամուսինը բացարձակ կերպով մերժած էր Թորոս պէյի դիմելու առաջարկը: Ի՞նչպէս կրնային առանց անոր հաւանութեան դրամ տանել:

— Դրամ տանիլը դիւրին է, ըսաւ Լեւոն, բաւ է որ դուք հաւանութիւն տաք:

— Ի՞նչպէս...

— Եթէ միասին Արամը եւ դուն հաւանիք, ես պէտք եղած դրամը տուող մարդը կը գտնեմ:

— Բայց յետոյ եթէ Բարսեղ էֆէնտին հակառակի վճարելո՞ւ..

— Միթէ՞ կարելի բան է որ իր կինն ու զաւակը խայտառակ ընէ:

Սուրբիկ հանըմ ուզեց իր տղուն կարծիքն ալ առնել:

— Երբեք հօրս կամքին դէմ գործ չեմ կրնար տեսնել, պատասխանեց երիտասարդը, եւ ես ալ իրեն համակարծիք եմ այս խնդրին մէջ: Թորոս պէյի միջնորդութեան դիմելով, անոր դրամ տալով, կերպով մը ընդունած պիտի ըլլայ իր յանցաւորութիւնը: Միայն իր գլուխը չէ եկած այս փորձանքը, այլ ուրիշ շատ վաճառականներու, ուստի իրար անցնելու պէտք չկայ:

Լեւոն տեսաւ որ յոյս չկար ու ալ չպնդեց:

— Դուք գիտէք, ինչպէս կ՚ուզէք այնպէս ըրէք:

Այս խօսքերը սրտնեղութեամբ արտասանելէ ետք, Լեւոն դուրս ելաւ տունէն եւ ուղղուեցաւ Թոքաթլեան, ուր քանի մը ծանօթներու հետ քիչ մը նստելէ ետք, մեկնեցաւ եւ պահ մը Շիտակ ճամբան թափառեցաւ:

Ծանր մտածումներով պաշարուած կը թուէր: Կարծես վճռական որոշում մը տալ կ՚ուզէր ու չէր կրնար: Ի վերջոյ քթին տակէն մրլտաց.

— Այո... ուրիշ միջոց չկայ...

Եւ յանկարծ ետ դառնալով՝ հաստատ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի Թորոս պէյի տունը, որ կողմնակի փողոցի մը մէջ կը գտնուէր:

Թորոս պէյ առանձին կը բնակէր տանը մէջ, ընտանիք, ծնողք, քոյր կամ եղբայր չունենալով, իր ազգականները ամէնքն ալ գաւառը մնացած էին, որոնց հետ շատ քիչ յարաբերութիւն ունէր:

Լեւոն երբ դուռը զարկաւ, Թորոս պէյ կը պատրաստուէր դուրս ելլելու: Երիտասարդը տեսնելուն պէս զարմացական շարժում մը ունեցաւ, զայն կերպով մը իր հակառակորդը կը նկատէր եւ չէր կարծեր որ անոր այցելութիւնը ընդունելու պատճառ մը կրնար ունենալ:

— Կարծեմ դուրս կ՚ելլէիք, ըսաւ Լեւոն բակին մէջ գտնելով:

— Այո, կերակուրէն ետքը սանկ պըտոյտ մը ընեմ ըսի, պատասխանեց Թորոս պէյ:

— Արդեօք չէ՞ք կրնար քանի մը վայրկեան շնորհել ինծի կարեւոր տեսակցութեան մը համար:

— Շատ աղէկ, վեր հրամմեցէք, պատասխանեց Թորոս պէյ, որ սկսած էր չափազանց հետաքրքրուիլ այս այցելութենէն:

Երկուքը միասին ուղղուեցան առաջին յարկի հիւրասենեակը:

Թորոս պէյ մեծածախս, բայց անճաշակ կերպով կահաւորած էր իր սալոնը: Ոսկեզօծ յենարաններով թիկնաթոռներ, խոշոր հայելիներ, լամբարներ, ոսկեզօծ ժամացոյցներ ու աշտանակներ կ՚երեւային ամէն կողմ:

— Ասիկա իմ պզտիկ սալոնս է, ըսաւ Թորոս պէյ հպարտութեամբ, եթէ կ՚ուզէք մեծ սալոնը կ՚երթանք:

— Չէ, այստեղ կը սզմուինք, պատասխանեց Լեւոն թեթեւ հեգնութեամբ մը:

— Սիկարէթ մը կը ծխէ՞ք:

— Շնորհակալ եմ:

Երբ դէմ դիմաց տեղաւորուեցան ու սիկառէթը վառեցին՝ Լեւոն ըսաւ.

— Թերեւս քիչ մը զարմացաք իմ այս անակնկալ այցելութեանս համար:

— Արդարեւ մտքէս չէր անցներ, պատասխանեց Թորոս պէյ:

— Նախ անմիջապէս ըսեմ, որ իբրեւ բարեկամ եկած եմ այստեղ եւ ասոր համար պէտք է որ ձեզի մէկ քանի բացատրութիւններ տամ, որովհետեւ կ՚երեւակայեմ որ դուք զիս հակառակորդի տեղ դրած էք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(76 – Շար.)

ընթացքին: Այս վերջին կռւին մէջ էր, որ փրկեց Զօր. Ալկիբիադէսի կեանքը, իսկ Դելիոնի կռւին մէջ ալ՝ պատմաբան-իմաստասէր Քսենոփոնի: Առաքինութեան բոլոր օրինակներով եղակի դէմք մը դարձաւ, շնորհիւ իր անշահախնդրութեան, վեհանձնութեան եւ մարդկային ընկերութեան մէջ հաւասարութիւն տեսնելու իր եռանդին. այս ձեւով է, որ հռչակուեցաւ իմաստուն՝ Դելփեան պատգամով: Այլ սակայն իր դատաստաննեբուն յանդգնութեամբ ունեցաւ բազմաթիւ թշնամիներ, որոնց գլուխն էին սոփեստներն ու հին վարդապետութեանց հետեւորդները: Շատ անիրաւ էր Արիստոփան՝ երբ 423ին Սոկրատը ծաղկեց իրբեւ սոփեստ, «Ամպոխը» կատակերգութեամբ: — Սոկրատ անդամ էր Աթէնքի Ծերակոյտին. եղաւ նաեւ Պրիտան (պաշտօնարկող ծերակուտական) եւ Եպիստատ (Ծերակոյտի նախագահ), երբ ծագեցաւ Արգինուսեան կղզիներու հարցը. 406ին Աթենացի տասը ծովակալներ պարտութեան մատնեցին սպարտական նաւատորմը, բայց փոթորիկի մը հետեւանքով վերադարձան՝ մեռելները առանց թաղելու, ինչ որ հակառակ էր օրէնքին. հասարակաց կարծիքը դէմ ելաւ անոնց. Սոկրատ չտարուեցաւ ընդհանուր հոսանքէն ու ցվերջ պաշտպանեց ամբաստանեալները, չկրցաւ սակայն փրկել զանոնք ու ըսաւ. «Աւելի պարտաւոր էի ճշմարտութիւնը պաշտպանել անձս վտանգելով՝ քան ջատագով ըլլալ ապօրէն արարքի մը»: — Վերջապէս իր ոսոխներէն Մելիտոս, Անիտոս եւ Լիւկօ, վարնոց հռետորներ երեքն ալ, դաշնակցեցան եւ ամբաստանեցին զինքը իբրեւ անհաւատ եւ երիտասարդութիւնը այլասերող. անմեղը երբ հանուեցաւ դատարան՝ իր կողմն ունէր դատաւորներուն մեծամասնութիւնը, բայց երբ առաջարկուեցաւ իրեն, որ անձամբ ընէ իր պաշտպանողականը, պատիժն ալ ինք որոշէ, պատասխանեց. «Ծառայութիւններ մատուցած եմ լոկ, կը կարծեմ թէ արժանի պատիժս ըլլալու է շնորհքով հանդստաթոշակ մը ի հաշիւ հասարակապետութեան»: Այս խիզախ խօսքերն էին ահա, որ դատաւորներուն տրամադրութիւնը իրեն դէմ դարձուցին, ու դատապարտուեցաւ մահուան՝ անվեհեր պարպելով իրեն մատուցուած մոլեխինդի բաժակը, 400ին: Իր բանտարկութեան միջոցին, բարեկամներ զինք ուզեցին փախցնել. ան մերժեց՝ պարզապէս օրէնքին դէմ չմեղանչելու համար: Աթենացիք երբ հասու եղան ոճին անմեղութեանը, նոյն տարին քարով մեռցուցին զրպարտիչներէն առաջին երկուքը—

Սոկրատ նոր դարագլուխ մը կը բանայ իմաստասիրութեան մէջ. ան ոտնակոխեց անոտի հայեցողութեանց վրայ կոթնող կամ իրենց կարողութենէն վեր մտադնութեամբ զբաղող փիլիսոփանեբը, մղելով զիրենք որ պարապին մարզումով ու բարոյականով. իր նշանաբանն է, Թալէսի «Ծանի՛ր զքեզ»ը. կը պայքարէր իմաստակներուն դէմ, որոնք ամէն բանէ կը ճառէին ու կը յաւակնէին ո՛չ մէկ բան անգիտանալու, իր անձին համար սովորութիւն դարձուցած էր կրկնել. «Ինչ որ գիտեմ՝ այն է թէ բան մը չեմ գիտեր»: Ինք էր որ ստեղծեց բարոյագիտութիւնը, զանազանեց առաքինութեան տեսակները (խոհականութիւն, ժուժկալութիւն, ուժ եւ արդարութիւն), երջանկանալու իբրեւ գործնական միջոց՝ բարիք ընելը յանձնարարեց, եւ նոր փաստերով ապացուցանեց Աստուծոյ մը, նախախնամութեան մը եւ հոգիի մը անմահութեան գոյութիւնը: Իր խօսակցութեանց մէջ հարցափորձի եղանակ մը կը կիրարկէր, որ կոչուեցաւ «Սոկրատեան հեգնանք». անով էր, որ շփոթութեան կը մատնէր իր հակառակորդները, հարցումէ հարցում առաջնորդելով զանոնք դէպի ծիծաղելի անհեթութիւններ, երբեմն ալ սորվեցնելով իր վարդապետութիւնները, մինչեւ որ կոչեցին զինք իմաստութեան մանկաբարձ, ակնարկութեամբ իր մօր արհեստին: Բառին խսկական առումով իր բացածը դպրոց մը չէր, եւ ինք թոշակ չէր առնէր: Անոււն հանած իր սաները եղան Քսենոփոն, Պղատոն, Անտիսթենէս, Արիստիպոս, Փեթոն, Եւկլիդէս, Կրիտոն եւ ուրիշներ, որոնցմէ շատեր յիշատակած են զինք իրենց գործերուն մէջ: Սոկրատի մահը նիւթ հայթայթած է Սովինեի՝ ողբերգի մը, 1823ին ալ Լամարթինի՝ ընդարձակ քերթուածի մը, զոր Ռ. Յ. Պէրպէրեան գրաբարի եւ Դուրեան Արք. աշխարհաբարի վերածած են: Միեւնոյն նիւթը յաւերժացուցած են կտաւի վրայ Պ. Ռեսօթ (1738–1820) եւ Լ. Տաւիտ (1748–1825) ամերիկացի եւ ֆրանսացի նկարիչներ: Աղեքսանդրիոյ մէջ գտնուեցաւ մեծանուն փիլիսոփային իրական դիմանկարը ներկայացնող մարմարէ մէկ արձանիկը, որուն ոտքերը միայն կը պակսէին:

Ամէնուն նման Սոկրատ ալ ամուսնացաւ, տուն մը հիմնելու եւ իր սերունդը շարունակելու համար: Չենք գիտեր թէ ո՞ր տարիքին կատարեց այդ պարտքը: Քսանթիպպէ կը կոչուէր իր առաջին կինը, որմէ ունեցաւ Լամպոկրէս անուն զաւակ մը: Պեղապոնէսի պատերազմին, եւ անկէ ետք տիրող ահաւոր ժանտախտը մեծ աւեր գործեց Աթէնքի մէջ. ամայացած քաղաքին բնակչութիւնը բազմացնելու համար քուէարկուեցաւ նոր օրէնք մը, ըստ որուն ամէն քաղաքացի կրնար երկու կին ունենալ. վերջինէն ծնածներն ալ հարազատ կը նկատուէին: Հասարակաց օգտին ծառայելու միշտ պատրաստակամ, Սոկրատ հնազանդեցաւ այդ բացառիկ եւ անհրաժեշտ հրահանգին, կընքելով երկրորդ ամուսնութիւն մը Միրտօ անուն չքաւոր այրիին հետ՝ որ իրեն պարգեւեց Սոփրոնիսկոսն ու Մենեքսենոսը: Ոչ մէկը, սակայն, ունեցաւ փոքրիկ նշոյլը հօրը համբաւին:

(Շար.) Բ.

ԿՈՉ - ԴԷՊԻՈՑ

Հայրենակիցներ,

Յանձնախումբս, որ կը ներկայացնէ Տէսինի գաղութը իր բոլոր հոսանքներով, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի հանդիսութիւնները կազմակերպելէ ետք, անուանի փոփոխութեամբ, որոշեց շարունակել իր գործունէութիւնը, նպատակ ունենալով յաւերժացնել Եղեռնի նահատակներուն յիշատակը յուշարձանի մը շինութեան ձեռնարկելով: Առընթեր հայրենիքի մէջ նուիրագործուած պատկառազդու կոթողին:

Յանձնախումբս, առանց երկմտութեան, տոգորուած Հայու կամքով, ու անաղմուկ, գործի լծուեցաւ իրեն գործակից ու բարոյական նեցուկ ունենալով Տէսինի համակրելի քաղաքապետն ու Թաղապետական Խորհուրդը:

Ներկայացուած խնդրագիրը նպաստաւոր ընդունելութեան արժանացաւ Թաղապետական Խորհուրդի նիստին, ուր ոչ միայն վաւերացուեցաւ յուշարձանի շինութեան ծրագիրը այլեւ այդ նպատակին յատկացուեցաւ Տէսինի ամէնէն շքեղ ու ընդարձակ հրապարակը: Յետոյ, դիմում կատարուեցաւ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներու, յուշարձանի մաքէթներ ստանալու համար: Սակայն, արուեստի նախարարութեան ներկայացուցիչին առաջարկով նախապատուութիւնը տրուեցաւ Լիոնէն ֆրանսացի քանդակագործի մը արդի վերացական ոճով (abstract) պատրաստած մաքէթին:

Յանձնախումբիս սկզբնական ծրագիրը թէեւ համեստ էր, այսուհանդերձ արժանին յատկացուած հրապարակի ծաւալին, ինչպէս նաեւ պեղապիտական ըմբռնումներու եւ արուեստի պահանջներուն յարմարելու նկատումով պատկան իշխանութեանց թելադրութիւններուն ընթացք տալով ընդունուեցաւ մեծղի կոթողի մը շինութիւնը: Անշուշտ, յանձնախումբս գիտակից է իր ստանձնած նիւթական ծանր պատասխանատուութեան: Սակայն այս նուիրական ձեռնարկը իր համազգային բնոյթով պէտք է խթանէ բոլորին հայրենասիրութիւնն ու զոհաբերութեան ոգին:

Ուրախ ենք յայտարարելու որ Ռոնի Նահանգապետութենէ ստացուած է յուշարձանի շինութեան արտօնագիրը: Իսկ քանդակագործին հետ կնքուած է շինութեան պայմանագիրը, եւ այժմ, օր ըստ օրէ, արձանը ձեւ ու մարմին կ'առնէ:

Յանձնախումբս, վստահ Իւրաքանչիւր Հայու ցեղային առաքինութիւններուն վրայ, լիայոյս է որ ամէն ոք, համեստ բանուորէն մինչեւ բարեկեցիկը եւ ունեւորը իր նիւթական օժանդակութիւնը պիտի բերէ նահատակներու յիշատակին:

Յանձնախումբիս դիմումին ընդառաջելով, Պր. Մուշեղ Ճիէրճեան սիրայօժար նուիրեց քսան հազար նոր ֆրանք:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԱԶԱՏ ԿՈՄԻՏԱՍ

Եւ անտիպ գրութիւն մը՝

ՎԱՂԸ

Գրեց՝

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

●

Գոհացում տալու համար մեզի եղած բազմաթիւ դիմումներուն, հեղինակին հաւանութեամբ, Յառաջ որոշեց առանձին պրակով լոյս ընծայել Ազատ Կոմիտասը (հրատարակուած «Յառաջ»ի Յունուար 25ի թիւին մէջ, որ սպառած է):

Գրքոյկը լոյս կը տեսնէ քանի մը օրէն եւ ձրի կը տրամադրուի բոլոր փափաքողներուն:

Խմբագրութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Բարոյականի լաւագոյն գիրքը խիղճն է:
ՓԱՍՔԱԼ

Մեր թերութիւնները հիւրեր են, որ կամաց – կամաց տանտէր կը դառնան:
ՍԷՆԹ–ՊԷՕՎ

Այսօր մարգարէն ա՛ն է, որ կրնայ թշնամիները զանազանել բարեկամներէն:
ՃԻՈՒԶԵՓԷ ՄԱՐԻՈՒՐԱՆՈ

Խելացի մարդը կ'օգտուի նոյնիսկ իր մասին ըսուած գէշ բաներէն:
ԺՈՐԺ–ՍԱՆԴ

Տէսինի մէջ սկսուած նուիրահաւաքութիւնը ցարդ հասած է 17 հազար ֆրանքի: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

Հայը երբեւիցէ կէս ճամբան չէ մնացած եւ պատճառ չկայ որ այս ձեռնարկը չիրագործուի: Որովհետեւ, ձախողանքը պիտի նշանակէր արատ մը մեր անթաղ զոհերուն յիշատակին ու նուաստացում՝ մեր ազգային արժանապատուութեան:

Դրամական նուէրները կը խնդրուի ղրկել հետեւեալ ձեւով.—

Comité d'Erection du Monument à la mémoire des victimes du Génocide Arménien
C. C. P. Lyon 922-25

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԷՆԻՆԱ

Մանկատի աղջիկը ձախ ձեռքը իր ասպետին ուսին վրայ դրաւ եւ իր փոքրիկ ոտքերը սկսան վազել յղկուած տախտակամածին վրայ, երաժշտութեան հետ:

— Ձեզի հետ վալսելով կը հանգչիմ, ի՛նչ թեթեւութիւն, ի՛նչ ճշդութիւն, ըսաւ մարդը կրկնելով բոլոր պարուհիներուն ուղղած իր սովորական մեծարանքը:

Քիթթի ժպտեցաւ եւ շարունակեց սրահը դիտել իր պարընկերոջ ուսերուն վրայէն: Խումբի մը մէջ նշմարեց Սթիվան եւ անմիջապէս ետքը Աննա Քարէնինայի հրապուրիչ սիլուէթը եւ անիկա որ նոյնպէս հոն էր:

Քիթթի զայն վերստին չէր տեսած այն իրիկունէն ի վեր ուր Լէվինի ձեռքը մերժեր էր: Իսկոյն զայն ճանչցաւ իր յատակ աչքերէն. նոյնիսկ նկատեց որ ան ալ իրեն կը նայէր:

— Շրջան մըն ալ ընե՞նք, յոգնած չէ՞ք, հարցուց Քորսունսքի քիչ մը շնչասպառ:

— Չէ, շնորհակալ եմ:

— Ո՞ւր պէտք է առաջնորդեմ ձեզ:

— Տիկին Քարէնինան հոս է, զիս անոր քով տարէք:

— Ձեր հրամանին պատրաստ եմ, օրիորդ:

Աննա սեւ թաւիշէ հրջազգեստ մը հագած էր, հոլանի, որ ցոյց կուտար իր կլոր ուսերն ու կուրծքը, հին սպիտակ փղոսկրի պէս կաղապարուած: Մարգարիտէ մանեակ մը իր վիզը կը հրջապատէր:

Քիթթի ամէն օր կը տեսնէր Աննան եւ սիրահարած էր անոր ու զայն միայն եղբեւանիի գոյն հրջազգեստով կ'երեւակայէր: Բայց երբ սեւերու մէջ տեսաւ, հասկցաւ որ տակաւին չէր կրցած ըմբռնել այդ մանկամարդ կնոջ ամբողջ հրապոյրը: Հասկցաւ որ Աննա պէտք չէր եղբեւանիի գոյն զգեստ հագնէր եւ թէ անիկա իր արդուզարդերէն շատ աւելի կ'արժէր եւ անոնք իր վրայ չէին նշմարուեր անգամ:

Երբ Քիթթի իրեն մօտեցաւ, Աննա կնոջական ակնարկով մը անոր արդուզարդը քննեց եւ հաւանութեան գլխու շարժում մը ըրաւ, այնքան թեթեւ, որ միայն մանկատի աղջիկը նշմարեց:

— Պարելո՞վ սրահը կը մտնէք, ըսաւ Քիթթիի:

— Իշխանուհի Քիթթի իմ ամէնէն հաւատարիմ ընկերակիցներէս մին է, ըսաւ Քորսունսքի խոնարհելով Աննա Քարէնինայի առջեւ զոր տակաւին չէր ողջունած:

Յետոյ, ա՛լ աւելի խոնարհելով զայն վալսի մը հրաւիրեց:

— Զիրար արդէն կը ճանչնա՞ք, հարցուց տանտէրը:

— Ո՞վ զիս ու կինս չի ճանչնար, պատասխանեց Քորսունսքի:

— Ինծի վալս մը շնորհ կ'ընէք, տիկին:

— Երբ կարելի ըլլայ չպարել, չեմ պարեր, ըսաւ Աննա:

— Այսօր պարը պարտաւորիչ է, պատասխանեց Քորսունսքի:

Այս վայրկեանին Վրոնսքի մօտեցաւ խումբին:

— Քանի որ պարը պարտաւորիչ է, վալս մը դառնանք, ըսաւ Աննա:

Վրոնսքիի ողջոյնը չտեսնել ձեւացուց եւ աշխոյժով ձեռքը Քորսունսքիի ուսին վրայ դրաւ:

— Ի՞նչ կ'ուզէ իրմէ, հարցուց ինքնին Քիթթի, նշմարելով որ Աննա կամովին չտեսնելու զարկած էր Վրոնսքին:

Վրոնսքի Քիթթիի մօտեցաւ, անոր յիշեցուց որ առաջին քատրիյլը իրեն խոստացած է եւ ցաւ յայտնեց զայն երկար ատենէ ի վեր տեսած չըլլալուն համար:

Քիթթի մտիկ կ'ընէր եւ միեւնոյն ատեն կը հիանար Աննայի վրայ որ կը վալսէր: Կը սպասէր որ Վրոնսքի պիտի խնդրէր իրմէ վալս մը դառնալ, բայց բան մը չըսաւ եւ աղջիկը անոր նայեցաւ զարմացած: Երիտասարդը կարմրեցաւ եւ մէկէն հրաւիրեց, սակայն հազիւ թէ բազուկը անոր նուրբ մէջքին անցուց եւ առաջին քայլերը սկսաւ, երաժշտութիւնը դադրեցաւ:

Քիթթի նայեցաւ իրենին այնքա՛ն մօտ եղող այս դէմքին ու երկար ատեն, տարիներ ետքը, մանկատի աղջկան սիրով դեղուն ակնարկը զոր այդ բոպէին ուղղեց իրեն եւ որ առանց պատասխանի թողուց, իր սիրտը կը խոցէր դառնակսկիծ ամօթի մը զգացումովը:

— Ներեցէք, ներեցէք, վալս մըն ալ, կը գոչէր Քորսունսքի սրահին միւս կողմէն:

Եւ իր անցքին վրայ գտնուող առաջին մանկատի աղջիկը բռնած՝ սկսան հետը պարել:

ԺԸ.

Վրոնսքի Քիթթիի հետ շատ մը անգամներ վալսեց:

Յետոյ Քիթթի եկաւ մօրը քով, բայց հազիւ թէ քանի մը բառ փոխանակած էր կոմսուհի Նորսթոնի հետ, երբ Վրոնսքի եկաւ զայն առաջին քատրիյլին հրաւիրելու:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցին ստացած է հետեւեալ նուէրները եւ վարչութիւնը կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնները նուիրատուներուն.—

Մկրտիչ Խաչատուրեանի թաղման առիթով Տոքթ. Ռոժէ Գայաճեան եւ Շահէ Թահմիզեան 10ական ֆր.: Գաբրիէլ Լուսարարեանի երկրորդ տարելիցին հոգեհանգիստին առիթով, իր այրին Մարի Լուսարարեան, Տէր եւ Տիկին Սողոմոն Լուսարարեան եւ Միհրան Զավզավաթ – ճեան եւ զաւակները 50ական, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Ելքովանեան, այրի Տիկին Թագուհի Հալաճեան եւ Գրիգոր եւ Բաղդասար Նաճարեաններ 20ական, Միսաք Եէմէնիճեան 10.: Նուարդ Զավզավաթճեանի երկրորդ տարելիցի հոգեհանգիստին ա – ռիթով Միհրան Զավզավաթճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մարի Լուսարար – եան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Ճամուղեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Սողոմոն Լուսարարեան 30, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թէրզեան եւ Տէր եւ Տիկին Վրէժ Ելքովան – եան 20ական: Ներսէս Պիսքինճեանի քա – ռասունքի հոգեհանգիստին առիթով Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սիվասլեան 20, ժաք Մանուկեան եւ Տիկին Մարիամ Սաճեան 10ական: Յարութիւն Աֆարեան՝ իր աղջկան Արմաւենիի ընդ. ժիլպէռ Քիւլ – պաստեանի ամուսնութեան ուրախ առի – թով 30 ֆրանք:

×

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Փիէռ Խաչերեանի մանչ թոռնիկով մը բախտաւորուելուն ուրախ առիթով 20 ֆրանք, Պր. Գրիգոր Սիմոնեանէ 20, իր ապաքինման առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Սանփան փոխան ծաղկեպսակի հարիւր ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման Տիկին Ալեք – սանեանի (Նիս) կսկծալի մահուան առ – թիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նիկոյեան Հրայր Գրիգորի, ծնած 1916ին Թալինի շրջան Փիրմայեան (այժմ՝ Արեք) գիւղը:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝

Kégham Mattéossian
6, Rue Hratcha Nersesian
14 EREVAN — ARMENIE (U.R.S.S.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Պոմոնի մէջ Մարտ 22ին պսակը կա – տարուած է Տէր եւ Տիկին Արամ Սան – տըրճեանի եւ Տէր եւ Տիկին Աստուր Զօթեանի (Պոլսեցի) զաւակներուն՝

ԺԱՔԼԸՆԻ եւ ԱՐՏԱՇԷՍԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկ. ժամերգութեանց ժամը 8, Ընթրեաց պատարագ 10, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19,30:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թափօր թաղման՝ ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի, սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 15,30ին:

Կիրակի, Յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. ՍԵ – ՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՊՈՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ–ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10, մանուկներու հաղորդութիւն 11,30, Ոտնլուայ 16,30, Խաւարում 20:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ Խաչելու – թեան, Թաղման արարողութիւն՝ 16,30:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց յարու – թեան, ընթերցուածներ ժամը 16,30, պատարագ 18:

Կիրակի Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԸ – ԵԱՆ:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10, ընդհ. հոգեհանգիստ 11,45: Գերեզմանօրհնէք ժամը 14էն սկսեալ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յարութիւն Թորգոմեան կը փնտռէ Յարութիւն Քէչեանը ծնած Պոլիս (Թոփգափու) մկրտուած տեղւոյն Ս. Նիկողոս եկեղեցին: Տեղեկացնել՝ Պ. Թորգոմեանի՝

73, Rue Jean Jaurès
95 - Arnouville-les-Gonesse

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊԷՕՄ – ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Եարջան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս զաղտնի թող մնայ:

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 ֆր.: Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ:

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ:

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանդայով.—

Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ՊԱՏԱՐԱԳ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Զատկուան առթիւ, ձայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

Հ. ՆԻԿՈՂՈՍ Վ. ՔԷՀԵԱՅԵԱՆ

Ռիւ Նէյի մայրապետներու մատրան մէջ, առաւօտեան ժամը 10,30ին:

Բոլոր հաւատացեալները ջերմապէս կը հրաւիրուին:

Միաժամանակ կը հաղորդուի Լիոնի բարեպաշտ ժողովուրդին թէ ամէն կիրակի նոյն մատրան մէջ, նոյն ժամուն, պիտի պատարագէ

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԼՍԱՐԱՆ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

27 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փաւէր,

Կը խօսի Պր. ՕՆՆԻԿ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Հայերէն Աստուածաշունչի առաջին տպագրիչ Ոսկան Արեւպիսկոպոս եւ իր յաջորդները երեք հարիւր տարի առաջ, Մարսէյլի մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Դասախօսութիւնը պիտի ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Աւագ Հինգշաբթի ժամերգութիւն ժամը ժամը 16ին: Պատարագ ժ. 16,30ին:

Աւագ Ուրբաթ. ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժ. 18ին:

Աւագ Շաբաթ. ժամերգութիւն ժ. 17: Հանդիսաւոր պատարագ ժ. 18ին:

Զատիկ. Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին:

Երկուշաբթի. Մեռելոց. ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին համօրէն ննջեցելոց հոգիներուն համար:

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց, առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30, հաղորդութիւն մանկանց 9, պատարագ 10, Ոտընլուայ 17, Խաւարում 20,30:

Ուրբաթ, Ցիշատակ խաչելութեան, առաւօտ. խաչելութիւն 9, երեկոյ, Թաղում 17:

Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 17, պատարագ 18,30:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Մեռելոց ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11,30:

(5 Ապրիլ) Կիրակի Կրկնազատիկ (Նոր Կիրակի) ժամերգութիւն 8,30, պատա – րագ 10:

Հոգեհանգիստ մեծ բարերար Գալուստ Կիւլպէնկեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Բարերարի կեանքի մասին կը խօսի Տ. Եղիշէ Ա. Քհնյ. Փանոսեան:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի (Սէն Լու), Ցիշա – տակ ընթրեաց պատարագ ժամը 9, հաղորդութիւն փոքրիկներու 10, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 20,30: Խաւարումի արարողութեանց կը մասնակցի եւ կը քարոզէ Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոս:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ Թաղման (Սէնթ Մարկրիթ) ժամը 16,30ին (Սէն Լու) ժամը 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, պատարագ (Սէն Լու) ժամը 18:

Կիրակի, Զատիկ, (Սէն Լու) ժամեր – գութիւն ժամը 8,30, հանդիսաւոր պա – տարագ 10:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց, (Սէնթ Մարկրիթ) ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10: Կը քարոզէ եւ հոգե – հանգիստին կը նախագահէ առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոս:

Ծանօթ.— Երկուշաբթի, մեռելոցին, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն Փիէռի գերեզմանատունը պիտի ըլլայ գերեզմանօրհնէքի համար:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Եւրոպայի Հայոց Հայրապետ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի հովանաւորութեամբ Յ. Ճ. Սիրունիի նուիրուած յոբելենական հանդիսութիւնը նախապէս որոշուած Մայիս 31ին, կարգ մը անկախ պատճառներով, յետաձգուած է Յունիս 14ի Կիրակիին, ժամը 20,30ին, Կավոյի սրահին մէջ:

Կազմակերպիչ Յանձնախումբին հասցէն է

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

Իսկ նուիրատուութիւնները ուղղել Յանձնախումբի գանձապահ Պր. Գէորգ Պաքըրճեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը, բացի Աւագ Հինգշաբթիի առաւօտեան պատարագէն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

26 Մարտ, Աւագ Հինգշաբթի, յիշատակ ընթրեաց, ժամ. եւ նախատօնակ 8,40, պատարագ եւ հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 10: Երեկոյ Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով 16,40: Գիշեր՝ Խաւարումի արարողութիւն 19,40:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ խաչելութեան, ժամերգութիւն ժամը 10ին, արարողութիւն կարգ թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի առաւօտեան ժամերգութիւն ժ.ը 8,40ին, երեկոյ ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 16,40, Ճրագալոյցի պատարագ 17,45ին:

Կիրակի, Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտեան ժամերգութիւն, նախատօնակ եւ անդաստան ժամը 7,40, Եպիսկ. հանդիսաւոր պատարագ 10, ընթերցում Վեհ. Հայրապետի զատկական Պատգամին եւ քարոզ ժամը 11ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11,40:

×

ՊԱՏԱՐԱԳ
NOTRE-DAME

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթր Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Աւագ Հինգշաբթի. Ընթրեաց պատարագ ժամը 10,30ին, Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թաղում՝ 17,30ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի. ժամերգութիւն ժամը 17,30, պատարագ 18,30ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին:

×

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

Աւագ Հինգշաբթի. պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին, Ցիշատակ ընթրեաց, ոտնլուայ երեկոյեան 4ին: Կարգ չարչարանաց ժամը 7ին:

Աւագ Ուրբաթ, Կարգ թաղման երեկոյեան ժամը 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 4,30, ընթերցուածք 5ին, պատարագ 5,30ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8, պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 9ին, պատարագ 10ին:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ

Աւագ Հինգշաբթի. Ցիշատակ վերջին ընթրիքին եւ հաղորդութիւն փոքրիկներու: Ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20:

Աւագ Ուրբաթ. Ցիշատակ Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ. Ճրագալոյց ժամը 17ին:

Զատիկ. Ժամերգութիւն ժամը 8,30ին: Պատարագ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Տ. Նշան Քհնյ. Գոյումճեան:

Երկուշաբթի (30 Մարտ). Ցիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 9,45ին, հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց 11,10ին:

Ծանօթ.— Գերեզմանօրհնէքի համար, Երկուշաբթի, պատարագէն անմիջապէս ետք՝ Սէն Լուի, իսկ կ. ետք՝ Օքանէի գերեզմանատունը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 փր. Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման Տար. 115 փր. Հատը 0, 50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՐՏ
JEUDI 26 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.774
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — N° 11.774

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒԺԵՐՈՒ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին օրերու քաղաքական իրադարձութիւնները ցոյց կու տան թէ Միջին Արեւելքի մէջ խաղաղութեան վերահաստատումը հեռաւոր երազ մըն է տակաւին:

Ուաշինկթընի մէջ կը խօսին «ուժերու հաւասարակշռութեան» վրայ:

Այս բացատրութիւնը ենթադրել կու տայ թէ զինարշաւը պիտի շարունակուի երկուստեք:

Ներկայիս Իսրայէլ ռազմապէս աւելի ուժեղ է քան իր արաբ հակառակորդները՝ բոլորը միասին առած: Քանակէն աւելի որակի տեսակէտն է, որ Հրեաները գերակշիռ դիրք կը գրաւեն: Ամերիկեան «Ֆանթոմ» օմրաձիգները եւ Ֆրանսական «Միրաժ»ները աւելի զօրաւոր են քան խորհրդային Միկ–21ները, որոնցմով օժտուած են եգիպտական ու սուրիական բանակները:

Նոյնպէս իսրայէլացի օդաչուները աւելի հմուտ եւ ճարպիկ են քան Արաբները:

Անուրանալի է, որ ուժերու հաւասարակշռութիւնը շատոնց խախտած է ի նպաստ Իսրայէլի:

Խորհրդային Միութեան կողմէ Եգիպտոս ղրկուած հրթիռները պաշտպանողական հանգամանք միայն կը ներկայացնեն, — պաշտպանութիւն իսրայէլեան օմրաձիգ օդանաւերուն դէմ, որոնք վերջին ամիսներու ընթացքին կը յանդգնին հարիւրաւոր քիլոմեթրներ կտրելով յարձակիլ եգիպտական զինուորական հաստատութեանց վրայ, առանց մեծ վնասներ կրելու:

Ուժերու հաւասարակշռութիւնը կը խախտի այն ատեն միայն, երբ Արաբները զինուին աւելի կատարելագործեալ ռազմական օդանաւերով եւ հասցնեն աւելի մեծ թիւով հմուտ ու վարժ օդանաւորդներ:

Մասնագէտներու կարծիքով տակաւին տարիներ պէտք են այդ արդիւնքին հասնելու համար: Հետեւաբար նոյնիսկ ամերիկեան շրջանակներու մէջ շատ չափազանցուած կը գտնեն Հրեաներու յարուցած վիշտը՝ Խորհ. Միութեան կողմէ Արաբներուն կատարուած օժանդակութեան եւ ուժերու հաւասարակշռութեան խախտումին մասին:

Նոյն շրջանակները ծիծաղելի կը գտնեն 25 «Ֆանթոմ»ներու շուրջ յարուցուած աղմուկը եւ դիտել կու տան թէ անոնք բան մը չեն այն 300 ռազմական օդանաւերուն քով, զորս Ֆրանսա ծախած է Իսրայէլի վերջին տասը տարիներու ընթացքին:

Նախագահ Նիքսըն եւ իր Արտաքին Նախարարը Ռոճըրս կը կարծեն թէ առանց պահանջուած 25 Ֆանթոմներուն եւ 80 Սքայհոքներուն Իսրայէլ դեռ երկար ատեն պիտի պահէ իր գերակշիռ դիրքը:

Սակայն տեղի տալով Ամերիկայի միլիոնաւոր Հրեաներու ճնշումին, Նախագահը համաձայնած է հարիւր միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ընելու Իսրայէլի, ինչ որ պիտի ծառայէ բանակի սպառազինման ծախքերուն:

Արաբական ընդարձակ տարածութիւններ գրաւման տակ պահելու համար նիւթական մեծ զոհողութիւններու պարտադրուած է Իսրայէլի կառավարութիւնը: Ու քանի երկարին գրաւման տարիները, այնքան կը ծանրանայ երկրին տնտեսական կացութիւնը: Զէնքի տակ պահուած իւրաքանչիւր զինուոր կորուստ մըն է Իսրայէլի համար:

Այս պայմաններուն տակ օր առաջ հաշտութեան կնքումը շահաւոր է կողմերուն համար:

ՀՐԱՆԴ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ, ԻՍՐԱՅԷԼ ԵՒ ԱՐԱԲՆԵՐԸ

Նախագահ Նիքսընի որոշումը՝ Իսրայէլի յանձնելի օդանաւերու մասին, ինչպէս կ'ակնկալուէր, յուսախաբութիւն պատճառեց Թել Ավիվի:

Ռոճըրսի յայտարարութենէն գրեթէ ժամ մը ետք Ապպա Էպան, Իսրայէլի Արտաքին Նախարարը, «ցաւ» յայտնեց որոշումին համար, որ համաձայն Նախարարին, «այժմէն իսկ կը խախտէ ուժերու հաւասարակշռութիւնը»: Թել Ավիվ անշուշտ գոհ է Ամերիկայի բացած հարիւր միլիոն տոլար վարկին համար: Ասոր շնորհիւ Իսրայէլ պիտի կարենայ հոգալ իր տնտեսական ծախքերը՝ առանց նիւթական բացառիկ դժուարութիւններու բախելու: Արդարեւ, առանց այս օժանդակութեան, Իսրայէլի պետութիւնը, որ զինուորական լուրջ ծախքերու ենթակայ է տարիներէ ի վեր, հարկադրուած պիտի ըլլար «սեղմելու իր գօտին», ինչպէս սովորութիւն է ըսել տնտեսական շրջանակներու մէջ:

Թել Ավիվի մէջ որոշ շրջանակներու կարծիքով Նիքսընի այս որոշումը մղում պիտի տայ, անուղղակի պիտի քաջալերէ Խորհ. Միութեան «յարձակողական» տրամադրութիւնը, որովհետեւ, միշտ նոյն շրջանակներու կարծիքով, Մոսկուա պիտի ստանայ այն տպաւորութիւնը, թէ Ամերիկա տեղի տուած է Մոսկուայի որոշումին առջեւ՝ Եգիպտոսի յանձնելու նոր զէնքեր եւ այս վերջինոյն տրամադրութեան տակ դնելու խորհրդային մասնագէտներ: Եգիպտական ուժերը դէպի «խորհրդայնացում» կ'երթան, քանի որ ռուս մասնագէտ զինուորականներ օր աւուր դիրքեր կը գրաւեն երկրին ռազմական ճակատներուն վրայ: Կան անշուշտ նաեւ մտածողներ, թէ Ամերիկա կը փորձէ խոհեմութեամբ շարժիլ, որպէսզի առաջքն առնէ Արեւելք Արեւմուտք բախումի մը: Նիքսըն իր որոշումով տեսակ մը հրաւէր է, որ կ'ուղղէ Մոսկուային՝ իր կարգին դադրեցնելու նոր զէնքերու առաքումը:

Արաբ երկիրները, ի բաց առեալ Թունուզէն, որուն մամուլը արդէն իսկ կը խօսի «Նիքսընի խոհեմութեան» մասին, վերապահ դիրք մը բռնած են: Միջին Արեւելեան հարցերու լաւատեղեակ շրջանակներու համոզումով, այս վերապահութիւնը կուգայ անցեալի փորձառութենէն եւ, միեւնոյն ժամանակ, արաբական աշխարհի մէջ ստեղծուած եւ զարգացած հակամերիկեան տրամադրութիւններէն: Արդարեւ այլ եւ այլ առիթներով Ուաշինկթըն խոստումներ կատարած է արաբ մայրաքաղաքներուն՝ յետադարձին առնուազն հրաժարելու համար անոնցմէ:

Գահիրէի կիսապաշտօն թերթը՝ «Ալ Ահրամ» ձեւով մը կ'արտայայտէ արաբ աշխարհի տեսակէտն ու վերապահ դիրքը, երբ կը գրէ, թէ Ամերիկայի որոշումը առժամեայ կերպով Իսրայէլի չյանձնելու հալածիչ եւ ռմբակոծիչ օդանաւեր, պարզապէս «քաղաքական ճարտարութիւն» մըն է: Այս որոշումը, համաձայն թերթին, կը միտի արդելք հանդիսանալ արաբ աշխարհի միասնականութեան՝ ընդդէմ Ամերիկայի եւ, միւս կողմէ, կը ծածկէ այն իրողութիւնը, թէ Ամերիկա որոշած է զինել Իսրայէլը հարկ եղածէն աւելիով:

Ցամենայն դէպս եւ ի հեճուկս մամուլի մէջ գրուածներուն, պարզ է, թէ Գահիրէ, Ամման կամ Դամասկոս գոհունակութեամբ արձանագրած են Նիքսընի վերջերս եղած որոշումը:

Ոմանց մօտ վախ կայ սակայն, թէ թերեւս Ամերիկա եւ Ռուսիա գաղտնի համաձայնութիւն մը հաստատած ըլլան իրենց միջեւ՝ նոր զէնքերու յանձնումը դադրեցնելու առընչութեամբ: Գահիրէ կը վախնայ արդարեւ, որ Ֆանթոմներու եւ Սքայհոքներու գինը խորհրդային Սամ–3 հրթիռները ըլլան, այլ խօսքով Մոսկուա համաձայնած ըլլայ Սամ–3 հրթիռներ չյանձնել այլեւս Եգիպտոսի, ի փոխարէնը խոստում առնելով Նիքսընէ, որ օդանաւեր պիտի չյանձնէ Իսրայէլի:

× Օդային կռիւներ եւ ռմբակոծումներ տեղի ունեցան Իսմայլիայի (Եգիպտոս) մօտերը: Իսրայէլեան օդուժը ռմբակոծեց ռատարի կեդրոններ Եգիպտոսի մէջ: Ընդհարում մը տեղի ունեցաւ նաեւ Սուրիացիներու եւ Իսրայէլացիներու միջեւ: Դամասկոս վեց սպաննուած Սուրիացիներու մասին խօսեցաւ:

ՖՐԱՆՍԱ Ի ԲՀՈԳԵՐՈՎ

Ֆրանսական կառավարութեան եւ Ռուբիէններու միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ: Զատիկին եւ Հոգեգալուստին արգիլուած կը մնայ բեռնատար եւ ծանր կառքերու երթեւեկը Կիրակի եւ Երկուշաբթի ժամը 6էն 20 եւ Շաբաթ (Մարտ 28) եւ Մայիս 16 ժամը 11էն 20: Որոշ սահմանափակում որոշուած է նաեւ Մայիս 3ի Կիրակիին համար, ամբողջ օրը:

Ամէն ինչ կարգադրուած չէ սակայն եւ Ժերար Նիքօ, որ դրդիչն էր «Ապրիլ 1ի կատակ» շարժումին, առեւտրականներու գլուխն անցած, առջի օր խաղի գալով ձերբակալուեցաւ:

Բողոքները եւ ցոյցերը կը շարունակուին: Բազմաթիւ առեւտրականներ ձերբակալուեցան եւ անմիջապէս բանտարկութեան պատիժներ ալ կրեցին տրուած ըլլալով որ յանցանքի վրայ բռնուած էին (flagrant délit):

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՆԵՐՍ

Խորհրդային տնտեսութեան արձանագրած տագնապին անդրադարձները, յատկապէս քաղաքական ճակատի վրայ, օր աւուր աւելի ցայտուն կը դառնան՝ տարածուելով մինչեւ Արեւելեան Եւրոպա: Անելը երկար չի կրնար տեւել, դիտել կու տան այս երկիրներուն մէջ, առանց վտանգելու խորհրդային և արբանեակ երկիրներու ճարտարարուեստին հսկայ ու տարածուն մեքենան: Արդէն, Բրեժնեւի հնչեցուցած ահազանգը, համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստին, որ տեղի ունեցաւ անցեալ Դեկտեմբերին, տուն տուաւ պաշտօնական արշաւի մը, իր ամբողջ խորութեանը մէջ, որպէսզի լուծում մը կարելի ըլլայ գտնել:

Ազատականութի՞ւն, թէ վերադարձ դէպի բացարձակ կեդրոնացում: Նախընտրութիւններու ուղին բաց է, եւ մեծ է ոմանց մօտ փորձութիւնը ուրիշներու ուսերուն վրայ նետելու տնտեսութեան ձախողութեան պատճառները, որոնք մասամբ առաջին անգամ յայտնուեցան 1965ին:

Այս պաշտօնական արշաւին առընթեր եւ այս անգամ ձեռքի ատկէն կը ծաղկին չոր քննութիւններն ու վերլուծութիւնները՝ գիտնականներու, մասնագէտներու եւ մտաւորականներու կողմէ: Արդարեւ գաղտնի շրջանառութեան կը դրուին զանազան բնոյթի գրութիւններ:

Այսպէս է, որ աւստրիական «Վինըր Թակըպուխ» պարբերաթերթը, որ կը խմբագրուի Ֆրանց Մառէքի ձեռքով (Նախկին անդամ Աւստրիոյ համայնավար կուսակցութեան ղեկավար մարմնի), լայն գիծերով հրապարակեց խորհրդային տնտեսագէտ Իօժէն Վարկայի «Կտակը»: Այս փաստաթուղթը, որ գաղտնի շրջանառութեան մէջ դրուած է Խորհ. Միութեան մէջ, այլ հաստատումներու կարգին հետեւեալը կը կատարէ. «Այժմու խորհրդային ղեկավարներուն ամէնէն վրտանգաւոր յատկանիշը կամայականութիւններուն եւ անձնական չարաչահութիւններուն հանդէպ իրենց ունեցած հակումը չէ, այլ՝ իրենց անկարողութիւնը պատշաճ ձեւով վարելու վարչական մեքենան իրենց մեծ երկրին»:

Համաձայն խորհրդային անուանի տընտեսագէտին, որուն մասին խորհրդային Համայնագիտարանը իր 1965ի հրատարակութեան մէջ գրուատալից տողեր նուիրած էր գրելով, թէ կարեւոր նպաստ մը բերած է երկրին տնտեսութեան զարգացման գործին, հակառակ Խրուշչեւի ճիգերուն, հիմնական ձեւով ոչ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն հնարաւոր դարձած է կատարել երկրին տնտեսութեան, ընկերային եւ քաղաքական կառուցուածքին մէջ: «Այս անշարժութիւնը յառաջ եկած է այն իրողութենէն, որ պետութեան ղեկավարներն ու դիւանակալները, որոնք թրծուած են ստալինեան պալատին մէջ, ո՛չ մէկ գինով չեն ուզեր հրաժարիլ իրենց անսահման եւ անհակակշիռ իշխանութենէն, ոչ ալ տնտեսական եւ քաղաքական որոշումները գաղտնի պահելու իրենց սովորութենէն: Ահա թէ ինչո՛ւ, կ'եզրակացնէ Վարկա, «անհրաժեշտութիւնը կը զգացուի հիմնական փոփոխութիւն մը կատարել, դերադաս շրջանակներէ ներս, եթէ կը փափաքինք գործնական արդիւնքներ ձեռք ձգել... Նախաձեռնութիւնը վարի խաւերէն չի կրնար գալ, որովհետեւ աշխատող զանգուածներուն մօտ հնազանդութիւնը երկրորդ բնութիւն դարձած է եւ հնարաւորութիւնն ալ չունին մղելու իրենց ղեկավարները, որ իրագործեն Լենինի դարավերջին ճչդած առաջադրութիւնները խորհրդային ընկերութեան»:

Նոյն միտքերը կ'արտայայտէ Ցունուարին Բրեժնեւի ղրկուած նամակի մը մէջ բնագէտ Սախարով, հայրը ռուսական հիւլէական ռումբին: Ի դէպ, Սախարով իր ատենին դրուատեց «Փրակայի գարնան» ղեկավարները եւ, միեւնոյն ատեն, դատապարտեց խորհրդային զինուորական միջամտութիւնը:

Բնագէտը շնորհաւորելէ ետք առաջին քարտուղարը «իր արդար եւ արի միջամտութեան համար անցեալ Դեկտեմբերին, կ'աւելցնէ, թէ իրաց այս վիճակին մէջ պատմութիւնը պիտի չներէ իրեն, որ հարկ եղած միջոցները ձեռք չէ առած»: Անուանի գիտնականը կը յիշեցնէ նաեւ « Գիտենք երկար ատենէ ի վեր, որ կորսնցուցած ենք ոչ միայն լուսնի մրցավազքը, այլեւ տնտեսական մրցակցութիւնը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, որ մեր երկիրը վերածուելու վրայ է հում նիւթերու եւրոպական շտեմարանի մը, որ կը յառաջդիմենք շնորհիւ մեր երկրին բնական անսահման հարստութիւններուն եւ բանուոր դասակարգի աւանդական համբերատարութեան»:

Սախարովի համար եզրակացութիւնը յստակ է. «Բժշկուելու միջոցները ներկայացուած ըլլալով անխուսափելիութեամբ ձեռք առնուելիք միջոցները շատ պարզ են — սկսիլ հանրային վիճաբանութեան՝ կարելի եղածին չափ բաց եւ համապարփակ»:

Թ. Ա. Թ.

ԱՆՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Բարի ընթերցող մը նամակ էր գրած խմբագրութեանս, քանի մը չարաճ ա–ռաջ, մօտաւորապէս ըսելու համար մե–զի՝ թէ... աւելո՛րդ ու անիմաստ կը նկատէ լեզուական բծախնդրութիւնը կարգ մը գրիչներու:

Քիչ մը ծուռ, քիչ մը սխալ՝ ի՞նչ կա–րեւորութիւն ունի: Մէկուն կողմէ ուղ–ղագրական, միւսին կողմէ քերականա–կան վրէպ՝ աշխա՞րհ կը փլչի:

Եւ կը թելադրէր, որ խստապահանջ չըլլանք: Լայնախո՛հ ըլլանք ու ներողա–միտ ոգի ցոյց տանք...

Անշուշտ չզարմացանք: Շէշտած ենք բազմաթիւ առիթներով, որ զարմանա–լու մեր կարողութիւնը շատոնց կորսըն–ցուցած ենք: — Լեզուական ճակատի վը–րա՞յ միայն նոր մարգարէներ յայտնուած են: Եւ եթէ պիտի ողբանք՝ Մայրենիքի այլանդակո՞ւմն է միայն, որ եղերամայ–րերու դերին մէջ պիտի դնէ մեզ:

Կարգ – կանոնի եւ պատասխանատուու–թեան զգացումը ո՞ւր յարգուած է մեր օրերուն, որպէսզի օրէնք եւ ուղղադա–ւան բծախնդրութիւն փնտռենք գրող–բրոցներու մօտ:

Այսպէ՛ս ալ կ'ըլլայ այնպէ՛ս ալ, — ինչպէս կը հաւատան մեր օրերու գործ–նամիտ յառաջապահները՝ բանիւ թէ գործով. ամէն օր անտիրութիւն քարո–զելով ու ամէն առաւօտ նոր ապօրինու–թիւն մը... «նուիրագործուած սխալ» հռչակելով:

Նեղը մնացողը կը կառչի «միջավայ–րին» ու «պայմաններուն»:

Անցեալ օր, ուրի՛շ բարեկամ մը դի–տել կուտար՝ թէ ընկերային, կանոնա–կան եւ սահմանադրական սկզբունքներու մէջ պէտք չէ անզիջող մնալ:

Աշխա՛րհ մը փոխուած է եւ ժամանակը չէ օրինական մանրամասնութիւններ փնտռելու: Կարեւորը նպատակն է. եւ եթէ միջոցները զարտուղի կամ անըն–դունելի կը թուին երբեմն՝ պէտք է աչք գոցել:

Դէմդ ելլող ամէն մարդ, մրցումի մէջ է իրեն նման իմաստունի մը հետ, բա–ցատրելու եւ սորվեցնելու համար քեզի՝ թէ... ոստումներո՛ւ դարն է: Պէտք է մոռնալ բարոյական հին ըմբռնումները, ընկերային հաստատ համոզումներ, օ–րէնք եւ կարգուսարք, ու... խիզախե՛լ դէպի նպատակ:

— «Եթէ հայրենիքը անպատեհ չնկա–տեց ուղղագրական հիմնական փոփոխու–թիւններ կատարել մեր լեզուին մէջ ու այսօր ալ հայրենաքնակ սերունդները նոյնքան Հայ կը մնան՝ մե՞նք մազ պի–տի փնտռենք Սփիւռքի մէջ, մէկուն ու միւսին սխալը մատնանշելու համար»...

Ամբողջ ողբերգութիւն մը պարտկուած է այս «պատճառաբանութեան» ետեւ:

Եթէ հայրենիքի մէջ կ'եղծուի եւ խեղ–անդամ բանի մը կը վերածուի լեզուն, ու փորձը ցոյց կուտայ թէ «աշխարհ չի փլչիր» եւ Հայութիւնը կը շարունակէ Հայ մնալ՝ մենք ինչո՞ւ խնդիր պիտի ըս–տեղծենք ուղղագրական եւ քերականական օրինապահութեան անունով:

Եկո՛ւր ու փորձէ բացատրել թէ ո՛ւր է չարիքը. թէ ի՛նչպէս կը հարստանայ կամ կ'աղքատանայ լեզու մը. թէ ի՛նչ–պէս իր ինքնութիւնը կը կորսնցնէ, գի–տական հիմ ու արժէք ունենալէ կը դադ–րի. ո՛չ միայն իբրեւ «միջոց եւ գործիք» ապօրէն ծնունդի մը կը վերածուի, այլ եւ հոգեկան խորթացման ճամբայ կը հարթէ...:

Ոչ պատրաստութիւն, ոչ ալ տրամադ–րութիւն մնացած է «կօշկակարութիւնը ձգելու կօշկակարին». գիտակցելու՝ թէ ամէն ճիւղ ու մարզ համապատասխան տարրեր կ'ենթադրէ եւ անցեալի պատ–ուէրը այսօր ալ իմաստ պէտք է ունենայ ամէնուս համար.

— «Կօշկակա՛ր, ցկօշիկ»...

Կաթողիկոսներ, պատրիարքներ, ծա–նօթ դեկավարներ, անուանի գրիչներ՝ սխալ կը գործեն:

Մարդկային է: Անսխալական ոչ ոք կայ:

Սակայն սխալները անըմբռնելի եւ անընդունելի կը դառնան՝ երբ սխալող–ներ կը յաւակնին ուղիղ համարել իրենց ընթացքը եւ ակնկալել որ վերջ դնեն դժգոհութիւններն ու քննադատութիւն–ները:

Եթէ օրէնքներ, կանոններ, իրաւական կարգուսարք եւ կարգապահական սահ–մանումներ մշակուեր են համապատաս–խան ժողովներու, հաւաքականութիւն–ներու եւ առեաններու կողմէ՝ միակ պատճառը ա՛յն է՝ որ մարդիկ մղուած են ոչ միայն ակամայ սխալանքի, այլեւ կամաւոր ու գիտակցական շեղումներու:

Արդ մեր մէջ նաեւ այս տեսակէտով խոցելի են դատումի չափանիշները:

Եթէ կաթողիկո՛սը ըսաւ կամ պատ–րիա՛րքը բրաւ՝ ի՛նչ կ'ըլլայ... կ'երեւի պատճառ մը ունէր: Սխա՞լ է ըրածը, ան–մարսելի՞ է շեղումը, մասնաւոր դիտո՞ւմ կայ ծուռ քայլին ետեւ. պէտք չէ բարակ մաղել...

Հասկցող – չհասկցող ըսելիք ունի. յորդոր եւ յանձնարարութիւն:

Ու այսպէ՛ս, հանրային կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ամէն մարդ նաւապետ է. նաւաստի չէ մնացած: Ամէն մարդ ըսելիք ունի. լսե–լիք՝ ոչինչ: Ամէն մարդ հեղինակութի՛ւն է. ինչո՞ւ մնայ աշակերտի դերին մէջ:

Ու մենք (Բ. Թաշեան, Լեւոն Երկան–եան, Վարդան Գէորգեան, Գաբրիէլ Թագւորեան...) ելե՛ր՝ Տիրոջ Այգիին մէջ կը դեգերինք, բացատրելու համար ծուռն ու շիտակը, թիւրն ու թերին, ու–ղիղը եւ կատարեալը:

Անտիրութիւն. ահաւասիկ օրուան կարգախօսը՝ մեզմէ շատերուն համար:

Անգլուխ մարմնի պէս, կ'երեւի պիտի ընթանանք ջղաձգական շարժումներո՛վ միայն. համաձայն օրուա՛ն ու ժամուն, համաձայն տրամադրութիւններու...:

Եւ փա՛ռք պիտի տանք Աստուծոյ՝ որ տակաւին մարդիկ կան հոս ու հոն, օ–րէնքի եւ կարգապահութեան ջանադիր, — փոյթ չէ՛ թէ քարոզել պարտաւած. հիասթափ եւ յուսահատ՝ արդարօրէն:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՍՈԿՐԱՏ ԵՒ ՔՍԱՆԹԻՓՓԷ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Քսանթիպպէ փորձանք դարձաւ ամուս–նոյն գլխուն՝ իր դեդ, մորոս եւ անհամ–բոյր նկարագրով, եւ Սոկրատէն զատ ո՛չ մէկ այր պիտի կարողանար քաղցրու–թեամբ տանիլ այն բոլոր նախատինքնե–րը, որ այս փորձանք կինը կը տեղացնէր շարունակ, այնպէս որ իր աշակերտներէն Անտիսթէնէս լեզու ելաւ օր մը վարպե–տին, թէ ի՞նչպէս կը հանդուրժէր այս–պիսի կնոջ մը. փիլիսոփան պատասխա–նեց. «Լաւ ձիավար ըլլալ փափաքող մը կ'ընտրէ ոչ թէ ամէնէն խելօք, այլ ամէ–նէն անսանձ ձիերը, զորս եթէ կարենայ զսպել, միւսները վարելը դիւրին պիտի ըլլայ: Ես ալ ուզեցի մարդոց հետ վար–ուելու արուեստը սորվիլ, ուստի կարգ–ուեցայ անոր հետ, այն համոզումով, որ եթէ յաջողիմ տոկալ անոր՝ դիւրութեամբ պիտի տանիմ նաեւ ամէն տեսակ նկա–րագիր»:

Դարձի գալիք չունէր այս կինը. խօ–սելու առեն կ'եփէր, կը փրփրէր, աչքե–րէն կրակ կը ցայտէր, երբեմն իր մա–զերը կը քաշէր ու կը ծեծկուէր իր ան–ձին հետ: Բայց Սոկրատ պզտիկուց ամէն առիթ չահագործեց՝ համբերութեան վարժուելու եւ խաղաղեցնելու իր հո–գին, ջանալով առաջնորդուիլ միայն ի–մացականութեան լոյսով. ոչ մէկ ատեն այնքան մեղմ կը խօսէր որքան երբ կը նեղուէր: Օր մը գայրացաւ դերիի մը ըն–թացքին ի տես. բայց նկատելով որ պատ–ժելը խրատել չէ՝ այլ վրէժ լուծել մի–այն, բաւականացաւ ըսելով անոր. «Պի–տի ծեծէի քեզի, եթէ բարկացած չըլլա–յի»: Այսպէս միշտ հսկելով անձին վրայ, քննադատելով, զսպելով ու կարգաւորե–լով ինքզինք՝ յաջողեցաւ հասնիլ այն ինքնավարութեան, որով կրցաւ ժպտելով խորաչափելու մարդերը: Վստահ թէ ա–նոնց վիշտերուն եւ անկարգութեան պատճառը տգիտութիւնն էր, բարկու–թիւնը հեռացուց իրմէ եւ տեղը բերաւ դըրաւ ներողամտութիւնը: Որքան ալ խայ–թող, իր հեգնանքն անթոյն էր սակայն. այպանութիւնը անծանօթ էր իրեն, եւ ըստ հաճոյքին արձանակած իր սլաքներն ալ նպատակին միայն կը ձգտէին, այն է տգիտութիւնը դիմակազերծել, յանդըգ–նութիւնը մեղմել եւ առաջնորդել հոգին իր սահմաններուն ծանօթութեանը, վա–սընզի ո՛վ որ կը ճանչնայ իր սահմանը՝ կը ճանչնայ կատարելութեան չափն ալ:

— Ու եղաւ որ Քսանթիպպէ իրիկուն մը անոր գլխուն թափէ պտուկ մը լեցուն աղտոտ ջուր՝ բարկութեան նոպայի մը մէջ. Սոկրատ յարեց անտարբեր. «Ասանկ որոտումէ մը ետք՝ անպատճառ սպասե–լու էի, որ փոթորիկը չանցնէր առանց անձրեւի»: Ուրիշ օր մըն ալ, կռիւ փըն–տռող այս կինը հայհոյանքով գետին նե–տեց եւ կոխկռտեց այն համեղ կարկան–դակը՝ զոր մեծ փիլիսոփային սաներէն մէկը նուէր ղրկած էր. «Կեցցես, գոչեց համբերութեամբ Սոկրատ, ոտքիդ տակ առիր ուրախութիւնդ, քանի որ անկէ փոր մը իսկ չպահեցիր քեզ համար»:

— Այդ ըրածդ քաջալերել է կնոջդ ան–հնազանդութիւնները, առարկեց անգամ մը Ալկիբիադէս՝ Քսանթիպպէի կռիւին ականատես ըլլալով:

— Վարժուած եմ, վրայ բերաւ Սոկ–րատ, իր բոլոր դոռուզռչին, ինչպէս մարդ կը վարժուի ճախարակի մը ճռին–չին: Իսկ դուն որ աղէկ չես խօսիր կնոջս մասին, սագերուդ աղմուկը չե՞ս տանիր:

— Բայց անոնք կ'ածեն եւ ւառեակ կը հանեն:

— Հապա իմ կինս զաւակ չի՞ տար ին–ծի:

Այնքան մեծ էր Սոկրատի ժուժկալու–թիւնը, որ շատ քիչով կը գոհանար. յամր հոգեվարքով ան մեռցուց իր մէջ բաղձանքը. դերի նկատեց բոլոր այն ան–ձերը որ կ'ապրին ուտելու համար մի–այն. սակաւապէտ իր անձին համար՝ համեստ էր նաեւ իր սեղանը: Իր ազնուա–կան ծանօթները երբ տուն հրաւիրէր ճա–շի, կ'ուզէր որ չափէն աւելի պարզ ու անշուք ըլլար սեղանը. Քսանթիպպէ իր աղմկարար նկարագրով կուռի ճակատ կը յարդարէր եւ ամօթէն գետնին տակը կ'անցնէր, մինչ ամուսինը կը յանդիմանէր պաղարիւն. «Ի՞նչ հարկ դող ելլելու, եթէ հիւրերս քիչով գոհացող եւ խոհեմ–րան են ինծի պէս՝ հրամցուածով պիտի գոհանան, իսկ եթէ շատակեր են՝ իրենց ուրախութիւնը պիտի սրէ մեր եռանդը»: Ուրիշ առիթով նորէն ճաշի վար դրաւ գեղեցիկ դեռատի Եւթիդեմէսը. կինը որ լուր չունէր առաջուց՝ սկսաւ գանգատիլ ամուսնոյն տարօրինակ ան–հոգութենէն, մէկ կողմէն ալ սեղանը պատրաստելով. գրգռութիւնը թափ ա–ռաւ, տրտունջներու շարոյթը հատաւ, եւ ահա սեղանը շրջեց՝ ի պատիւ ամուսնոյն գերադոյն անտարբերութեան. հիւրը ըս–փոթահար՝ ուզեց մեկնիլ, Սոկրատ բըռ–նեց թեւէն ու ըսաւ կատակելով. «Կը վայլէ՞ որ մեկնիս. չե՞ս յիշեր, անցեալ–ները երբ կը ճաշէի տունդ, հաւ մը ցատ–կեց սեղան եւ ծածկոցը վար ձգեց, ես յուզուեցա՞յ, մեկնեցա՞յ այն ժամանակ. պատահարը նոյնն է հո՛ս ալ»: Ան կեան–քին մէջ մէկ անգամ միայն արտայայ–տեց սխրութիւնը իր ընտանեկան կեան–քին մասին...

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

— Ինչո՞ւ համար այդպէս կասկած մը ունիք, հարցուց Թորոս պէյ միամիտ դէմքով մը:

— Պարզապէս իմ ամուսնութեանս պատճառով:

— Այդ ի՞նչ պարապ խօսք է... արդէն այդ խնդիրը բոլորովին մոռցած եմ:

— Ինչ որ է, ես բացատրութիւններս պէտք է որ տամ: Այս ամուսնութիւնը իմ դիմումովս չէ եղած, ես մաքէս անգամ չէի անցըներ Բարսեղ էֆէնտիի աղջկան հետ ամուսնանալ, երբ օր մը յանկարծ գլխ դտան, վրաս ինկան եւ ուզեցին ի–րենց աղջիկը առնեմ: Էհ, շիտակը ըսելու համար, չընդդիմացայ, լսած էի որ աղ–ջիկը թէ՛ գեղեցիկ էր եւ թէ լաւ կրթու–թիւն առած, ասկէ զատ հարստութիւն ալ ունէր, իմ տեղս ո՛ր երիտասարդն ըլլար, տասնկ առաջարկութիւն պիտի չմերժէր:

— Այնպէս է, հաստատեց Թորոս պէյ:

— Երբ հաւանութիւն տուի, ըրին որ անմիջապէս կ'ուզէին հարսնիքը կատա–րել: Անոր ալ չհակառակեցայ, թէեւ այդ աճապարանքով պսակը քիչ մը տարօրի–նակ երեւցաւ ինծի:

— Չէի՞ք գիտեր անոր պատճառը, հարցուց Թորոս պէյ որ երիտասարդին յայտարարութիւններէ շատ կը շահա–գրգռուէր:

— Ո՛չ, ետքէն իմացայ, պատասխանեց Լեւոն:

— Շարունակեցէք ձեր խօսքը:

— Պսակը կատարեցին, տուն փեսայ գացի ու այն ատեն իմացայ թէ ինչ պա–րագաներու ներքեւ ելած գլխ դտած ու այսպէս աճապարանքով պսակած էին Զարուհիի հետ եւ հաւատացէք, Թորոս պէյ, որ շատ դժգոհ եղայ տասնկ խաղի մը գալուս...

— Ի՞նչ խաղ:

— Իմացայ որ Զարուհիին ձեռքը նա–խապէս դուք ուզած էք եղեր եւ ձեզի չտալու համար միայն տասնկ շուտով մը ինծի հետ կարգեր են:

— Զարմանալի բան, ի՞նչ պէտք կար ատոր. իրաւ է որ տասնկ խօսք մը եղաւ մէջերնիս եւ Բարսեղ էֆէնտին ալ չու–զեց տալ, բայց ատոր համար պէտք չու–նէր աղջիկը շուտով մը կարգելու, կը վախնար որ կը փախցնե՞մ դայն:

— Չէ, կը վախնար որ ճնշում բանեց–նելով բանի կ'ամուսնանաք հետը:

— Ի՛նչ խենթ խօսքեր:

— Բայց կ'երեւայ որ տասնկ բաներ մը եղեր են, այսինքն պալատական մը կան–չեր է Բարսեղ էֆէնտին եւ խորհուրդ է տուեր որ աղջիկը ձեզի տայ:

— Այո, իմացայ, այդ մարդը իր կողմէ տասնկ դիմում մը ըրեր է, կարծելով որ երկուքնուս համար ալ բարեկամութիւն մը կ'ընէ... երբ իմացայ՝ շատ բարկա–ցայ եւ իրեն ալ ըսի որ ասանկ ներքին խնդիրներու խառնուելու պէտք չունէր:

— Ինչ որ է, հիմա բուն խնդիրը այդ չէ, շարունակեց Լեւոն: Գիտէ՞ք թէ Բար–սեղ էֆէնտի ինչու համար չէ ուզած աղ–ջիկը ձեզի տալ:

— Տարիքի անյարմարութեան պատճա–ռով կարծեմ, ըսաւ Թորոս պէյ անտար–բեր ձեւով մը:

— Բնաւ երբեք:

— Թերեւս աղջիկը չէ ուզեր:

— Այդ ալ չէ, ինչո՞ւ Զարուհին ձեզի պէս անձնաւորութիւն պիտի չուզէր իր–րեւ ամուսին:

— Ուրեմն ի՞նչ էր պատճառը:

— Պարզապէս օժիտ չտալու համար, որովհետեւ գիտէր որ անպատճառ դուք մեծկակ դրամօժիտ մը պիտի ուզէիք, ինչ որ ձեր բացարձակ իրաւունքն էր:

— Բայց մի՞թէ ձեզի օժիտ չտուաւ:

— Ահա հիմա եկանք բուն խնդրին, պատասխանեց Լեւոն աշխոյժով: Ինչպէս ըսի, հարսնիքը աճապարանքով ըրինք եւ ես ալ ժամանակ չունեցայ նախապէս ա–մէն բան խօսելու, կարգադրելու Բարսեղ էֆէնտիի հետ մանաւանդ, որ կը կարծէի թէ այնքան սիրպումներով աղջիկը ինծի տալէ ետքը, հարկաւ դրամօժիտ վճարե–լու դժուարութիւն պիտի չյարուցանէր: Բայց բոլորովին հակառակն պատահեցաւ ... պսակը կատարուելէ ետքը, տասը փարա չուզեց տալ:

— Ի՛նչ կ'ըսէք:

— Բացարձակապէս ճշմարտութիւնը, գոչեց Լեւոն:

Թորոս պէյ հետաքրքրուելով հանդերձ այս պատմութենէն, չէր կրնար գուշա–կել թէ ինչո՞ւ երիտասարդը այս յայտ–նութիւնները պէտք կը զգար ընելու իրեն:

— Այսպէս ուրեմն, շարունակեց երի–տասարդը, Բարսեղ էֆէնտին մէկ կողմէն առանց դրամօժիտի աղջիկը գլուխս հա–նեց եւ միւս կողմէ գլխս անգիտակցաբար թշնամի ըրաւ ձեզի նման անձնաւորու–թեան մը հետ:

— Ես երբեք ձեզի թշնամի նկատած չեմ, պատասխանեց Թորոս պէյ:

— Շատ շնորհակալ եմ ուրեմն: Նոյն–իսկ եթէ այդպէս նկատած ըլլայիք՝ կը յուսամ որ այս բացատրութիւններէս ետ–քը ձեր կարծիքը բոլորովին պիտի փո–խէիք իմ մասիս:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(77 – Շար.)

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վիէն.— կատարեալ տերեւաթափ բոլոր հայ գաղութներէն ներս։ Տակաւին մէկուն ցաւը չմոռցած՝ ուրիշ հայորդիի մը մահուան լուրը կը լսենք։ Այսօրուան Թաղման զոհը՝ Վիէնի հայ գաղութին շատ ծանօթ, դաստիարակ–ուսուցիչ, ողբացեալ Կ. Տէրմոյեան է։ Ապրիլեան եղեռնէն վերապրող տարեց սերունդէն։ Ծնունդը Մշեցի, ինքը ծնած՝ ոճիրներու բոյն Կ. Պոլիս։

Բարձրագոյն ուսումը առած Վիէննայի Հայկ. վանքին մէջ... բազմակողմանի զարգացումով պատրաստուած մտաւորական մըն էր։ Ինքն էր, որ «Յառաջ»ի «Ձայներ գաւառէն» սիւնակին մէջ կը ներկայացնէր Վիէնի հայ կեանքը համեմուած գրիչով։

1934էն ի վեր Վիէն հաստատուած եւ տարիներ շարունակ Կապոյտ Խաչի քոյր միութեանց եւ ուրիշ հայ դպրոցներուն մէջ կը դասաւանդէր։ Հոս ծնած երիտասարդներ, աղջիկ–տղայ, որոնք հայերէն կը խօսին, ողբացեալ Կ. Տէրմոյեանի յարատեւ ջանքերուն շնորհիւ է։

Տարիներ շարունակ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խանդավառ վարիչը եղած է։ Երկու–երեք ամիսը հեղ մը, թատերական երեկոներ, սկաուտական արշաւներ եւ խմբական պտոյտներ կը կազմակերպէր, միշտ հայկական շունչ ներարկելով եւ հայաբոյր մթնոլորտ մը ստեղծելով իր շրջապատին մէջ։ Դարձեալ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին մարզիկները եւ անդամները եթէ հայերէն խօսիլ գիտեն, այդ պատիւը դարձեալ կը պատկանի Տէրմոյեանի տարած աշխատանքին։ Մինչեւ իր մահը՝ երբեք չէ խզուած հայկական իմաստով հաւաքոյթներէն կամ հանդիպումներէն...։

Բացի այդ՝ Վիէնի մէջ կամ այլուր, թէեւ Հայկ. կառավարութեան մը պաշտօնական ներկայացուցիչը չունինք, սակայն, ինքը արդէն տեսակ մը անպաշտօն հիւպատոս եւ իր խանութը հիւպատոսարանն էր, Հայերուն կողմէ, տեղական իշխանութեան մօտ։

Արեւելքէն, Արեւմուտքէն եւ աշխարհի զանազան կողմերէն Ղարիպ Հայեր երբ Ֆրանսա կուգային, եւ կուգան, ու տեղական օրէնքներուն բոլորովին անծանօթ, թերի փաստերներով, գործելու դժուարութեանց կը հանդիպէին կամ բոլորովին կը մերժուէին, ինքն էր որ տեղական իշխանութեանց մօտ կը ներկայանար դժուարութիւնները կարգադրելու համար, երբ իրեն դիմէին նման գործերու համար։

Տէրմոյեան Վիէնի Հայութեան ամէն մէկուն քով անպայման բարի յիշատակ մը ունի իր բարեացակամ, համեստ եւ խորհրդապահ ընթացքին համար։ Ահա ատոր համար Վիէնի Հայութիւնը երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ իր զանազան առիթներով մատուցած ծառայութիւնները, որոնք 36 երկար տարիներու հայաշունչ յիշատակներով ապրուած կեանքի մը համակ պատկերն էր։

Սակայն, ափսո՜ս... ժամանակի հեւասպառ վազքով եւ տարիքի յառաջացումով, յոգնութեան դրոշմը ակներեւ էր. եւ նախկին աշխոյժ եւ խանդավառ Տէրմոյեանը խանգարուած առողջութեան մը օրերը կ'ապրէր վերջին երկու ամիսները։

Տարուան ընդհանուր դարձած կրիփին սպառիչ ճիրաններէն առողջութիւնը խորապէս ցնցուած էր։ Մարտ 14ին, Շաբաթ օրը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ թէեւ, սակայն, ընդհանուր առողջութիւնը յուսահատ կացութեան մը մատնուած էր, բժիշկին տեղեկութեան համաձայն։

... Եւ Կիրակի առտու ժամը 3ին (15 Մարտ) կեանքի թելը խզեց այս աշխարհին հետ, խոր սուգի մատնելով Վիէնի գաղութը։ Հայուն դարաւոր ոսոխը, Թուրք կոչուած գարշանքը, հարազատ մը իսկ չէր թողած իր գերդաստանէն, որպէսզի մահուան օրը իբր ազգական ներկայանար... Սակայն Թաղման օրը, Հինգշաբթի Մարտ 19ին, Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը, Վիէնի հայ գաղութը եւ դուրսէն քոյր գաղութներէն Տարօնցի հայրենակիցներով եկեղեցին լեցուած էր, որոնք եկած էին իրենց վերջին յարգանքի տուրքը տալու անհետացող կրթական մշակին անմոռաց յիշատակին, իբր սգակիր բարեկամներ...։

Տէրմոյեանի մահով Վիէնի գաղութը կորսնցուց փնտռուած մտաւորական մը, որուն այնքան անհրաժեշտութիւնը ունի այս օրերուն։

Մեր կողմէ ըսուած այս քանի մը տողերը, Տարօնի անդնդախոր ձորերէն, Մշոյ դաշտէն եւ Սասունի բարձունքներէն գարնան հովերով արձագանգող յարգանքի, երախտագիտութեան, եւ յիշատակին արտայայտութիւն մը թող ըլլայ քու հողաթումբիդ վերեւ։ Հանգիստ տառապակոծ մարմինիդ եւ հեզուոյդ եւ հողը թեթեւ գայ...։

ՎԻԷՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

քին մասին, երբ ամուրի բարեկամներէն մին հարցուց թէ ո՞րն էր լաւը, կարգուիլը՞ թէ ազատ մնալը. «Ինչ ալ ընելու ըլլաս, պիտի զղջաս», պատասխանեց փիլիսոփան։ Հակառակ իր կենակցին անտանելի նկարագրին, Սոկրատ հաւատարիմ մնաց իր տան, անմռունչ եւ անվհատ տանելով Քսանթիպպէի բոլոր նախատինքներն ու քմայքները։ Անտես առաւ այդ կռուազան կինը խստօրէն դարձի բերելու կամ ձգելու մասին ծանօթներուն յորդորները. «Ի՜նչ, կ'ըսէր անգամ մը անոնց, կ'ուզէք որ ամբողջ Աթէնք վկա՞յ ըլլայ մեր ծեծկռուքին, դուք ալ իբրեւ աքլորամարտի հանդիսատեսներ՝ գրգռէք մեզի. քեզ տեսնեմ, Սոկրատ, ետեւէն՝ քեզ տեսնեմ Քսանթիպպէ ըսելով։ Հաւատացէք, երբեք ծիծաղելի չէ համբերութիւնը, ձգեցէք ուրեմն որ օգտուիմ չար կիներէն, ինչպէս ձիավարները՝ հեստ նժոյգներէն»։ Ընդունելով հանդերձ, բոլոր Հելլեններուն հետ, թէ կինը իր արժանիքը կը ստանայ աւելի իր պատկանած ընտանեկան բոյնէն քան իր անձէն, Սոկրատ գիտէր թէ ան իր ընտանեկան պարտականութիւնները կատարելով օգնած կ'ըլլայ նաեւ իր քաղաքական ու դեղափիտական բարելաւումին։ Քսանթիպպէ ամուսնոյն մահէն ետք միայն անդրադարձաւ, թէ ի՜նչ մեծ կորուստ էր իր ունեցածը։ Եթէ առաջ շատ տառապեցուց զայն, նոյնքան շատ տառապեցաւ ի լուր անոր եղերական վախճանին՝ զոր ողբաց մինչեւ վերջ, եւ եղաւ գորովալից մայր մը։

Ք.

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Արեւմտեան Հայաստանի կիսաւեր հնութիւններու լուսապատկերներով բանախօսութիւն մը կատարեց Աախընի Ճարտարապետական Բարձրագոյն Վարժարանի շրջանաւարտ ճարտարագէտ Ա. Հախնազարեան Փետրուար 27ին Պերլինի Հայ Երիտասարդաց Ակումբին մէջ։

Բանախօսը հայերէն ի հարկին նաեւ գերմաներէն բացատրութիւններ տուաւ գրեթէ ամենավերջին ժամանակի այսինքն անցեալ տարուան մէջ քաշուած նկարներէն զորս յաջողցուցած էր առնել Անիէ, Աղթամարէ, Վանէ եւ այլ տեղերէ՝ մասնակցելով միջազգային գիտական – հետազօտական արշաւի մը։

Ըստ մեր տեղեկութեան, երիտասարդ ճարտարապետը Փետրուար 28ին նոյն բանախօսութիւնը կրկնած է Համպուրկի մէջ՝ ինքզինք տրամադրելով այնտեղի Հայկական Գաղութի Միութեան։

Քաջալերանքի արժանի է այս անխոնջ ուսումնասիրողը հայկական ճարտարապետութեան։

×

Կիրակի 15 Մարտ, Պերլինի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը հրաւիրած էր գաղութը ցոյց տալու համար շարժապատկերի սրահի մը մէջ երկու հայաստանեան շարժանկարներ։

Առաջին շարժապատկերը կը ներկայացնէր հալէպահայ նկարիչի մը ցուցահանդէսը Երեւանի մէջ։ Որբերու նկարներէն մէկը, կորսուած կարծուած որբի մը տիպարն էր եւ իրեններուն կողմէ ճանչցուելու առիթ ընծայեց, որոնք ներկայիս Հայաստան հաստատուած են եւ չէին յուսար այլեւս վերստին գտնել 1915ի տեղահանութեան թոհուբոհին մէջ անհետացած իրենց Արամը...։ Այսպէս ուրեմն « Հանդիպում նկարահանդէսին մէջ» բոլորովին անսպասելի բայց բարեբախտ։ Կորսուած կարծուածը գտնուեցաւ նկարին միջոցով, որ պատանեակի մը դեռատի եւ տկլոր վիճակին մէջ գծուած էր։

Երկրորդ շարժապատկերը կը ներկայացնէր «Եօթը երգ Հայաստանի» կտորը, որով կը ցուցահանուէր Հայութեան եւ Հայաստանի անցեալին եւ ներկային բաղդատութիւնը։ Ոչ միայն Հայաստանի ծաղկումն ու վերաշինութիւնը, այլ եւ ներգաղթը, իբր մաս վերանորոգման, ի յայտ կուգար մանաւանդ ներգաղթողներու Հայաստանի մէջ վերստին զիրար ողջագուրելու շեշտումով։ Ի վերջոյ իրաւամբ կ'ընդգծուէր եօթնլարի երգերով իբր երգ՝ հողի, ջուրի, քարի, աւերակներու եւայլն, որ Հայութեան փրկութիւնը Հայաստանն է։

Մէկ ժամի չափ տեւող այս շարժապատկերը Հայաստանը եւ հայկական վերադարթնումը կը ցուցնէ տնտեսական, ճարտարարուեստական, մշակութային եւ շինարարական կողմերով։

Շարժապատկերի կտորներուն ստացումը եւ ցուցադրութիւնը յաջողած էր, ինչպէս երիտասարդ խօսնակ Պր. Եղնիկ Մագլումեան շնորհակալութեամբ յայտարարեց, շնորհիւ գաղութիս հայրենակիցներէն Պր. Ս. Կամպարօֆի բարեացակամութեան։

Խօսքերու գերմաներէնով տրուիլը ենթադրել կուտայ որ այս կտորը ներածիչին կողմէ պիտի փորձուի ցուցադրուիլ նաեւ գերմանական շրջանակներու մէջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անկախներու 81րդ ցուցահանդէսին կը մասնակցի Գոհար Պետոյեան երկու գործով՝ Սեւանայ լիճը եւ Պոնտոսեան բնանկար։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Իրարու հետ անտարբեր նիւթերու վրայ խօսեցան. անգամ մը միայն խօսակցութիւնը շահեկան դարձաւ Քիթթիի համար, երբ Վրոնսքի իրեն հարցուց թէ Լէվին պարահանդէս եկա՞ծ էր եւ յայտարարեց թէ այդ անձը շատ հաճելի թուած էր իրեն։

Արդէն Քիթթի մեծ յոյս չէր դներ այդ քատրիլին վրայ, սրտատրոփ կը սպասէր մազուրքային։ Իրեն այնպէս կը թըւէր որ իր բախտը այդ մազուրքային ատեն պիտի վճռուէր։

Իրաւ է որ քատրիլ պարած ատենին, մազուրքայի համար զինքը չէր հրաւիրած, սակայն այդ բանը մտատանջութիւն չէր պատճառեր իրեն։ Համոզուած էր որ, ինչպէս միւս պարերը, այդ պարն ալ իրեն հետ պիտի պարէր եւ ասոր համար հինգ երիտասարդներու հրաւէրը մերժեց։

Մինչեւ վերջին քատրիլը, պարահանդէսը Քիթթիի համար մոգական երազ մը եղաւ զուարթ գոյներով, ձայներով ու շարժումներով։

Բայց վերջին քատրիլը խաղալով ձանձրացուցիչ երիտասարդի մը հետ, որուն չէր կրնար պար մը մերժել, իրեն դէմ ունեցաւ Աննան ու Վրոնսքին։ Ու նորէն, երիտասարդ կինը իրեն երեւցաւ նոր երեւոյթով մը. նշմարեց որ Աննա գինովցած էր իր յառաջ բերած հիացումի ազդեցութենէն։

Իրեն փորձով ծանօթ էր այս զգացումը, նշանները կը ճանչնար եւ զանոնք կը տեսնէր Աննայի վրայ։

— Զո՞վ զինքը այսպէս կը զգլխէ, հարցուց ինքնիրեն, ամէ՞ն մարդ, թէ մէկը միայն։

Ու իր պարակցին հետ տեսնուելով հանդերձ զայն կը դիտէր ու սիրտը հետզհետէ կը սեղմուէր։

— Ոչ, ամբոխին հիացումը չէ որ զինքը զինովցուցած է, այլ մէկ անձի մը հիացումը։ Եւ այդ մա՞րդը... միթէ կարելի՞ է որ անիկա ըլլայ։

Ամէն անգամ որ Վրոնսքի Աննային հետ կը խօսէր, մանկամարդ կնոջ աչքերը զուարթ փայլ մը կ'առնէին եւ երջանկութեան ժպիտը կը լարէր իր վարդագոյն շրթունքները։ Իր ուրախութեան արտայայտութիւնը ծածկելու ջանք մը կ'ըներեւար վրան, բայց եւ այնպէս չէր յաջողեր։

— Բայց ի՞նք...։

Քիթթի երիտասարդին նայեցաւ ու սարսափած մնաց։

Անոր դէմքին վրայ ալ տեսաւ այն նշանները, որոնք կ'երեւային Աննայի դէմքին վրայ։ Ի՞նչ եղած էր իր միշտ հանդարտ արտայայտութիւնը, իր զգոյշ կերպարանքը եւ անհոգ հանդարտութիւնը։ Այժմ, ամէն անգամ որ Աննայի խօսք կ'ուղղէր, գլուխը կը խոնարհէր, իբր թէ անոր առջեւ ծունկի գալու պատրաստ ըլլար, եւ իր ակնարկին մէջ հնազանդութիւն եւ երկիւղ կար։

Իրենց ծանօթներուն եւ յարաբերութիւններուն վրայ կը խօսէին, ամենասովորական նիւթերու վրայ եւ սակայն ամէն մէկ խօսքին մէջ Քիթթի կը զգար որ իր ու անոնց ճակատագիրը կ'որոշուէր։ Եւ անոնք ալ, հակառակ իրենց անկարեւոր խօսակցութեան, այդ բանը կը հասկնային։

Պարահանդէսը եւ ամբողջ աշխարհը՝ Քիթթիի աչքին, մշուշով մը ծածկուեցան։ Միմիայն իր առած խիստ կրթութիւնը իրեն զօրութիւն կուտար պարը շարունակելու, խօսելու եւ նոյնիսկ ժպտելու։ Սակայն երբ մազուրքային համար աթոռները մէկ կողմ առին եւ մէկ քանի զոյգեր փոքրիկ սրահներէն մեծ սրահը վազեցին, Քիթթի յուսահատութեան եւ սոսկումի շարժում մը ունեցաւ։

Հինգ երիտասարդներ մերժած էր եւ հիմա պարընկեր չունէր մազուրքային համար, եւ նոյնիսկ հաւանական չէր որ մէկը գար, որովհետեւ իր տարած յաջողութենէն ետքը, ոչ ոք կրնար ենթադրել որ արդէն պարընկեր մը չունի։ Իրեն ուրիշ բան չէր մնար ընելիք եթէ ոչ յոգնութիւն պատրուակելով՝ խնդրել մօրմէն որ զինքը տուն տանի, բայց այդ բանը ընելու քաջութիւն չունէր եւ կը զգար որ բնաջինջ ընարարձ կ'ըլլար։

Հեռաւոր սրահ մը գնաց եւ թիկնաթոռի մը վրայ ինկաւ։ Իր եթերային շըրջազգեստը ամպի մը պէս պատեց իր նուրբ իրանը, իր մերկ բազուկներէն մին, շնորհալի ու փափուկ, մանկատի աղջկան դիւրաբեկ բազուկ մը, վարդագոյն շըրջազգեստին մէջ ընկղմեցաւ. միւս ձեռքով հովահարը կը բռնէր եւ արագ շարժումներով իր բոցավառ երեսը կը հովահարէր։

Բայց հակառակ իր շիւղի մը վրայ թառած թիթեռնիկի կերպարանքին, սոսկալի յուսահատութիւն մը սիրտը կը ճմլէր։

— Գուցէ կը սխալիմ, գուցէ լաւ չտեսայ...։

Ու նորէն միտքը բերաւ տեսածները։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տիկին Վ. Նաճարեանի հոգեհանգիստ՝ Պ. Գ. Նաճարեան 40, Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Ռ. Արապեան 25: Տիկին Մկրտիչեանի հոգեհանգիստ՝ Մ. Մկրտիչեան 25:

Յակոբ Սվաճեանի հոգեհանգիստ՝ Տիկին Տալ 50, Տիկին Մեսեան 50, Ա. Տէմիրճեան 20, Մ. Տէմիրճեան 20, Գ. Նաճարեան 10, Տէր եւ Տիկին Վ. Գամպէրեան 30, այրի Տիկին Մկրտիչեան 20:

Յովհ. Եփրեմեանի հոգեհանգիստ՝ ընտանիքը 20, Տիկին Եփրեմեան 10: Տիկին Վ. Նաճարեանի հոգեհանգիստ՝ Տէր եւ Տիկին Սահակեան 50, Տէր եւ Տիկին Վ. Փափազեան 20, Նորշոհլեան ընտանիք 10, Գարակէօզեան ընտանիք 10:

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Սուրէն Ալեքսանեանի, իր կնոջ Գոհարիկի յանկարծակի մահուան առթիւ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի, սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 15,30ին:

Կիրակի, Յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Խաչելութեան, Թաղման արարողութիւն՝ 16,30:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց յարութեան, ընթերցուածներ ժամը 16,30, պատարագ 18:

Կիրակի Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10, ընդհ. հոգեհանգիստ 11,45: Գերեզմանօրհնէք ժամը 14էն սկսեալ:

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ուրբաթ, Յիշատակ խաչելութեան, առաւօտ. խաչելութիւն 9, երեկոյ, Թաղում 17:

Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 17, պատարագ 18,30:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Մեռելոց ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11,30:

(5 Ապրիլ) Կիրակի Կրկնազատիկ (Նոր Կիրակի) ժամերգութիւն 8,30, պատարագ 10:

Հոգեհանգիստ մեծ բարերար Գալուստ Կիւլպէնկեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Բարերարի կեանքի մասին կը խօսի Տ. Եղիշէ Ա. Քհնյ. Փանոսեան:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Աւագ Ուրբաթ. ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժ. 18ին:

Աւագ Շաբաթ. ժամերգութիւն ժ. 17: Հանդիսաւոր պատարագ ժ. 18ին:

Զատիկ. Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին:

Երկուշաբթի. Մեռելոց. ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին համօրէն ննջեցելոց հոգիներուն համար:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը, բացի Աւագ Հինգշաբթիի առաւօտեան պատարագէն:

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

Աւագ Ուրբաթ, Կարգ Թաղման երեկոյեան ժամը 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 4,30, ընթերցուածք 5ին, պատարագ 5,30ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8, պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 9ին, պատարագ 10ին:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Թաղման (Սէնթ Մարկրիթ) ժամը 16,30ին (Սէն Լու) ժամը 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, պատարագ (Սէն Լու) ժամը 18:

Կիրակի, Զատիկ, (Սէն Լու) ժամերգութիւն ժամը 8,30, հանդիսաւոր պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց, (Սէնթ Մարկրիթ) ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10: Կը քարոզէ եւ հոգեհանգիստին կը նախագահէ առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոս:

Ծանօթ.— Երկուշաբթի, մեռելոցին, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն Փիէռի գերեզմանատունը պիտի ըլլայ գերեզմանօրհնէքի համար:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին, Ոտնլուայ 16,30, Կարգ չարչարանաց 19,30:

Աւագ Ուրբաթ, Կարգ Թաղման ժամը ժամը 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք ժամը 17ին, պատարագ 17,30:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին:

×

ՊԱՏԱՐԱԳ NOTRE-DAME

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 16ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ խաչելութեան, ժամերգութիւն ժամը 10ին, արարողութիւն կարգ Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի առաւօտեան ժամերգութիւն ժ.ը 8,40ին, երեկոյ ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 16,40, Ճրագալոյցի պատարագ 17,45ին:

Կիրակի, Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտեան ժամերգութիւն, Նախատօնակ եւ անդաստան ժամը 7,40, Եպիսկ. հանդիսաւոր պատարագ 10, ընթերցում Վեհ. Հայրապետի զատկական Պատգամին եւ քարոզ ժամը 11ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11,40:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Աւագ Ուրբաթ, Թաղում՝ 17,30ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի. ժամերգութիւն ժամը 17,30, պատարագ 18,30ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ

Աւագ Ուրբաթ. Յիշատակ Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ. Ճրագալոյց ժամը 17ին:

Զատիկ. ժամերգութիւն ժամը 8,30ին: Պատարագ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Տ. Նշան Քհնյ. Գօյումճեան:

Երկուշաբթի (30 Մարտ). Յիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 9,45ին, հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց 11,10ին:

Ծանօթ.— Գերեզմանօրհնէքի համար, Երկուշաբթի, պատարագէն անմիջապէս ետք՝ Սէն Լուի, իսկ կ. ետք՝ Օքանէի գերեզմանատունը:

GERMAIN SANCHEZ

Agent Immobilier Agréé

Mandataire en Vente de Fonds de Commerce, Affiliée à la Caisse de Garantie

31, bis, Avenue du Maréchal de Lattre de Tassigny à CHARENTON-LE-PONT

Tél. : 368-03-13 et 56-46

Vous propose, libre à la vente, à ALFORTVILLE, pavillon construction de 1955, comprenant :

Terrain d'environ 300 m2, façade 12 mètres.

Rez-de-chaussée : cuisine — 2 chambres — W. C. et grand garage ;

1er étage : grande cuisine — grande salle de séjour — 2 chambres ;

2ème étage : cuisine mansardée — salle de séjour — 1 chambre — 2 débarras.

Dépendances :

1 atelier + pièce à usage de cuisine et une autre construction avec cabinet de toilette.

Emplacement pour Camionnettes. Possibilités de crédit.

Pour visiter et traiter : voir Germain SANCHEZ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլէն Պ. Գրիգոր Կիւլեան կը տեղեկացնէ իր բարեկամներուն թէ բնակարանի փոփոխութեան հետեւանքով իր նոր հասցէն է.—

Voie Nouvelle
Rue de la Passerelle
Bat. 7, No 4
92 - CHAVILLE

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յարութիւն Թորգոմեան կը փնտռէ Յարութիւն Քէչեանը ծնած Պոլիս (Թոփգափու) մկրտուած տեղւոյն Ս. Նիկողոս եկեղեցին: Տեղեկացնել՝ Պ. Թորգոմեանի՝

73, Rue Jean Jaurès
95 - Arnouville-les-Gonesse

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Զատկուան առթիւ, ձայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

Հ. ՆԻԿՈՂՈՍ Վ. ՔԷՀՅԵԱՅԵԱՆ

Ռիւ Նէյի մայրապետներու մատրան մէջ, առաւօտեան ժամը 10,30ին:

Բոլոր հաւատացեալները ջերմապէս կը հրաւիրուին:

Միաժամանակ կը հաղորդուի Լիոնի բարեպաշտ ժողովուրդին թէ ամէն կիրակի նոյն մատրան մէջ, նոյն ժամուն, պիտի պատարագէ

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Յարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԼՍԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

27 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր,

Կը խօսի Պր. ՕՆՆԻԿ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Հայերէն Աստուածաշունչի առաջին տպագրիչ Ոսկան Երեւանցի եպիսկոպոս եւ իր յաջորդները երեք հարիւր տարի առաջ, Մարսէյլի մէջ:

Գեղարուեստական բաժին:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Դասախօսութիւնը պիտի ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում Փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը:

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը: Երեկոյ մեկնում Երեւան:

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով:

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՄԱՐՏ

VENDREDI 27 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.775

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.775

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԼԻՆ

Արաբեւիսրայէլեան վէճը սոսկ Մերձաւոր Արեւելքի յատուկ տեղական խնդիր մը չէ: Միջազգային հանգամանք կը ներկայացնէ:

Արեւելք – Արեւմուտք հակամարտութիւնը գերազանցօրէն ի յայտ կուգայ երկրագունդի այդ մասին մէջ, ուր բազմաթիւ շահեր իրար կը խաչաձեւեն:

Աշխարհ փոքրացած է: Շնորհիւ օդանաւերուն՝ զանազան երկիրները իրարմէ բաժնող սահմանները ջնջուած են:

Միջերկրականը դարձած է իրապէս «ջուրի ճամբայ» աշխարհի ճակատագիրը տնօրինելու կոչուած երկու Մեծերուն համար, որոնց երկիրները սահմանակից չեն Եւրոպայի, Ափրիկէի եւ Ասիոյ ափերը ծեծող մեծ ծովուն:

Մեծն Պետրոս եւ յաջորդները չյաջողեցան իրականացնել ռուսական մեծ երազը, — իջնել հարաւի տաք ջուրերը:

Այսօր խորհրդային նաւատորմիղը ռուսական լիճի մը վերածած է Միջերկրականը: Ամէն կարգի նաւեր անդադար ու անարգել կը ճեղքեն Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցները, անզօր կատաղութեամբ լեցուած Թուրքերու անհաբեկ աչքերուն առջեւ, եւ կ'երթան դէպի բաց ծով, որու ափերուն վրայ կը գտնեն հիւրընկալ նաւահանգիստներ:

Մրցակցութիւն ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմին հետ, որ տարիներէ ի վեր կը տիրապետէ Միջերկրականի ջուրերուն, կազմ ու պատրաստ միջամտելու՝ անհրաժեշտութեան պարագային:

Միացեալ Նահանգները ոստիկանի դեր են ստանձնած՝ արգիլելու համար համայնավարութեան թափանցումը Խորհրդային Միութեան սահմաններէն դուրս:

Քորէայէն վերջ Վիէթնամի պատերազմը կը ձգտի այդ նպատակին:

Միլիոններ ծախսեցին Թուրքիոյ մէջ, ռազմագիտական ճամբաներ շինեցին, նաւահանգիստներ, օդակայաններ ու հրթիռի արձակարաններ կառուցին, բերդեր ամրացուցին, բանակը օժտեցին արդիական ամէն կարգի զէնքերով, որպէսզի արգիլեն բոլշեւիզմի ծաւալումը դէպի հարաւի սահմանակից արաբական երկիրները:

Ի զուր մսխուեցան ամերիկեան տոլարները: Թուրքիա ո՛չ մէկ կերպով կրցաւ արգիլել համայնավարական գաղափարաբանութեան եւ Մոսկուայի քաղաքական ազդեցութեան տարածումը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Այսօր Սուրիա, Իրաք, Եգիպտոս, Սուտան, Եմէն, Ալժերիա եւ Լիբիա «ընկերվարական» վարչաձեւ են ընդգրկած եւ կը վայելեն Խորհրդային Միութեան պաշտպանութիւնն ու հովանաւորութիւնը:

Արաբեւիսրայէլեան վէճը աստիճան մը աւելի չեշտեց Կրէմլինի թեւարկութիւնը այդ երկիրներուն վրայ:

Ու այս՝ ամերիկեան 6րդ նաւատորմի աչքերուն առջեւ:

Ուաշինկթըն անտեսելով հարիւր միլիոն Արաբները, որոնց հողերուն վրայ ամերիկեան դրամատէրները քարիւղի հսկայ հարստութիւններ ունին, կը պաշտպանէ Իսրայէլը, զայն նկատելով միակ պատուարը այդ շրջանին մէջ բոլշեւիզմի թափանցումին դէմ:

Սակայն չի տեսներ, որ իր այդ քաղաքականութեան պատճառաւ արաբական երկիրները բոլորովին կ'իյնան Մոսկուայի գիրկը:

Պատերազմիկ կողմերու սպառազինման առթիւ յարուցուած աղմուկէն հետեւցնելով, մարդ կը տարուի ենթադրելու, որ Մերձաւոր Արեւելքի անստոյգ կացութիւնը դեռ երկար ատեն պիտի շարունակուի:

Իբրեւ թէ զինադուլ է, սակայն Իսրայէլ կը շարունակէ իր յարձակողական ձեռնարկները անդուլ անդադար, հակառակորդները ստիպելով դիմելու ինքնապաշտպանութեան:

Չորս Մեծերը տարիէ մը ի վեր ջուր կը ծեծեն: Չեն կնար դուրս գալ անելէն:

Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան բանալին կը գտնուի երկու Մեծերուն ձեռքը:

Այն օրը, որ Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն վճռեն վերջ տալ պատերազմական վիճակին, բնականոն վիճակ կը ստեղծուի արեւելեան կողմն աշխարհի:

Մաղթե՛նք, որ չուշանայ այդ օրը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉՈՐՍԵՐԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի ամերիկեան գօտիին մէջ Չորս Մեծերու (Ամերիկա, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Խորհ. Միութիւն) ներկայացուցիչները իրենց առաջին հանդիպումը ունեցան: Արդարեւ, ինչպէս հաղորդած էինք իր ատենին, պատերազմի երբեմնի դաշնակիցները վերջերս որոշած էին Ապրիլի վերջերը խորհրդաժողով մը գումարել Պերլինի հարցին շուրջ:

Խորհրդաժողովին առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 26ին:

Ծանօթ իրողութիւն է, որ համաշխարհային Բ. պատերազմէն ցայսօր, որ կը նշանակէ աւելի քան երկու տասնամեակներէ ի վեր լուրջ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունին Պերլինի եւ, յատկապէս, անոր արեւմտեան բաժնի մասին, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Տարակարծութիւնները յաճախ սուր բնոյթ ըստացած են, երբ Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութիւնները, Խորհ. Միութեան դրդումով կամ հաւանութեամբ, փորձած են այլ եւ այլ միջոցներով ճնշում բանեցնել Պոնի եւ անոր դաշնակից մեծ պետութիւններուն վրայ՝ զիջումներ ապահովելու մտադրութեամբ Պերլինի խնդրին մէջ:

Քաղաքական շրջանակները համոզուած են, որ խօսակցութիւնները դիւրին պիտի չըլլան, քանի նոր երկու կողմերու տեսակէտները բոլորովին տարբեր են իրարմէ, չըսելու համար՝ բացարձակապէս ներհակ:

Այսպէս՝ Մոսկուայի տեսակէտով Չորսերու միջեւ հաստատուած համաձայնագիրը, պատերազմի աւարտին, այսինքն՝ 1945ին, այլեւս կորսնցուցած է իր արժէքը, քանի որ Պերլինի արեւելեան մասը, որ խորհրդային հակակշռին տակ կը մնար ըստ համաձայնագրին տրամադրութեան, այլեւս մաս կը կազմէ « դերիշխան » պետութեան մը՝ Արեւելեան Գերմանիոյ: Աւելցնենք, որ այս վերջինը իր մայրաքաղաքը դարձուց Արեւելեան Պերլինը: Կրեմլին, ուրեմն, կը պահանջէ, որ Արեւմուտք նկատի ունենայ այս պարագան, կամ ինչպէս կ'ըսէ ան՝ ընդունի գոյութիւն ունեցող «իրականութիւն» մը: Միւս կողմէ սակայն, Մոսկուա չուզեր ճանչնալ եւ ընդունիլ Արեւմտեան Պերլինի կարգ մը «իրականութիւնները», որոնք ցայտուն դարձած են տարիներէ ի վեր:

Օրինակ, անհանդուրժելի կը նկատուի Մոսկուայի եւ անոր արբանեակին՝ Արեւելեան Գերմանիոյ կողմէ, որ Դաշնակցային Գերմանիա զանազան ձեւերով իր «ներկայութիւնը» արտայայտէ Արեւմտեան Պերլինի մէջ: Խորհրդային իշխանութիւնները կանոնաւոր կերպով եւ յամառ ձեւով կը բողոքեն ամէն անգամ, երբ Դաշնակցային Գերմանիոյ նախագահներէն, վարչապետներէն կամ նախարարներէն մէկն ու մէկը պաշտօնական այցելութեան կուգայ Արեւմտեան Պերլին: Այս բողոքները կը հիմնուին խորհրդային այն առարկութեան վրայ, որ իրաւական գետնի վրայ Արեւմտեան Պերլին մաս չի կազմեր Դաշնակցային Գերմանիոյ: Կրեմլինի եւ անոր արբանեակներուն համար քաղաքին այս մասը առանձին իրավիճակ մը ունի: Հետեւաբար, միշտ համաձայն խորհրդային տեսակէտին, Արեւմտեան Պերլինի քաղաքացիները պէտք է ունենան իրենց յատուկ անցագիրները, իսկ Պոնի հետ կնքուած առեւտրական համաձայնագիրները ի զօրու չեն դառնար Պերլինի համար: Նոյն տրամաբանութեամբ Պոն իրաւունք չունի պաշտպանելու Պերլինի քաղաքացիները՝ իբրեւ իրեն հպատակները, օտար երկիրներու մէջ: Կարճ՝ Մոսկուայի նպատակն է Արեւմտեան Պերլինը միջազգային գետնի վրայ ձեւով մը դարձնել գերման երրորդ պետութիւն:

Պարզ է, որ Արեւմուտք երբեք ընդունած չէ նման տեսակէտներ եւ ոչ ալ պատրաստ է ընթացք տալու խորհրդային առարկութիւններուն: Անկասկած պիտի պահանջէ, որ Մոսկուա, իր կարգին, նըկատի ունենայ օրուան «իրողութիւնը»:

Աւելցնենք, որ 16 տարիէ ի վեր առաջին անգամն է, որ Չորս Մեծերը հանդիպում մը կ'ունենան Պերլինի մէջ, վերոյիշեալ խնդրին քննութեան կապակցութեամբ: Հաւանական կը նկատուի, որ խորհրդաժողովը շարունակուի Ապրիլի կէսերուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Սիւլէյման Տէմիրէլի նոր կառավարութիւնը հազիւ պաշտօնի անցած, արդէն իսկ կը բախի դժուարութեանց, գլխաւորաբար տնտեսական եւ ընկերային ճակատի վրայ:

Վարչապետը խոչընդոտներ ունի իր իսկ կուսակցութեան մէջ ինչ որ աւելի կը բարդացնէ իր դերքը: Տէմիրէլ կը մեղադրուի նոյնիսկ որ վստահութեան քուէ ձեռք ձգելու համար կաշառած է կարգ մը երեսփոխաններ: Իրաց այս պայմաններուն մէջ, ոմանք կը խորհին թէ Թրքական խորհրդարանական վարչակարգը անկարող է այլեւս լուծելու երկրին հարցերը բայց ընդդիմադիր Հալք կուսակցութիւնը (Ինէօնիւ) հաւատարիմ կը մընայ դրութեան:

Ուսանողներն ալ հանգիստ չեն եւ համախմբուած « Յեղափոխական Երիտասարդութեան Դաշնակցութեան » անունին տակ «Անկախութեան Շարժում» մը կազմակերպած են բաւական խրարանցում ըստեղծելով երկրին մէջ, հասնելով մինչեւ Էրզրում ու երիտասարդ մը զինքզինքը հրկիզած է եւ ուսանողներն ալ գործադուլի դիմած են: Ճիւմհիւրիէթ բոլորովին օրինաւոր կը գտնէ ուսանողներու պահանջները:

Ամէն պարագայի մէջ մթնոլորտը լարուած կը մնայ:

ԱՐԹԻՒՐ ԱՏԱՄՈՎ
ԵՒ
Les Lettres Françaises

Լէթր Ֆրանսէզ իր այս շաբթուան թիւին մէջ, վեց էջ նուիրած է թատերագիր – գրագէտ Արթիւր Ատամովի: Շահեկան յօդուածներ ստորագրած են Ռընէ Ալիօ, Ռ. Ժ. Շօֆառ, Պերնառ Տոռ, Կապրիէլ Կառան, Ժաք Մաւոլ, Քլոտ Օլիվիէ, Անտրէ Փիէր տը Մանտիարկ, Ռոժէ Փլանշոն, Անտրէ Սթէժէռ, Ժան Վիլար: Հրատարակուած է նաեւ անտիպ էջ մը՝ Արթիւր Ատամովէ:

Մեր վաղուան թիւով, ի յիշատակ տաղանդաւոր գրագէտին, թարգմանաբար կուտանք այդ յօդուածներէն մէկը, ինչպէս նաեւ Արթիւր Ատամովէ յօդուած մը նուիրուած Արմէն Լիւպէնի եւ լոյս տեսած Քոմպայի մէջ (այս վերջինը՝ բնագրին լեզուով):

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՐԱԲԵՒԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՕԴՈՒԺԵՐԸ

Միջին Արեւելքի մէջ երկու ճակատներն ալ նախապատուութիւնն ու առաջնութիւնը կուտան օդային ուժին, ինչ որ կը բացատրէ Իսրայէլացիներու անհամբերութիւնը ձեռք ձգելու ամերիկեան նորանոր օդանաւեր, միշտ առաջնագոյն տեսակներէն:

Օդուժը միայնակ չի կրնար վճռել մաշումի պատերազմին ելքն ու արդիւնքը: Յամենայն դէպս, անվիճելի է Իսրայէլի բացարձակ գերազանցութիւնը օդին մէջ, քանի որ անոր օդանաւերը ազատ համարձակ թռիչքներ կը կատարեն արաբական հողերու վրայ: Միւս կողմէ նկատելի է եգիպտական ջղագրգռութիւնը ասոր համար:

Իսրայէլեան օդուժին գերազանցութիւնը ակներեւ է այս պահուս: Ունի երեք հարիւր օդանաւ (Միրաժ, Ֆանթոմ, Միսթէր, Սքայհոք եւայլն): Վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր իսրայէլեան օդուժը հաղորդած է, թէ զգետնած է 74 եգիպտական եւ 17 սուրիական օդանաւեր, փոխարէնը կորսնցնելով 11 օդանաւ: Արաբ աղբիւրներու համաձայն, իսրայէլեան վար առնուած օդանաւերու թիւը 340 է:

Եգիպտոս իր տրամադրութեան տակ ունի 420 օդանաւ, որոնց շարքին հարիւր Միկ–21եր եւ 90 Սուքոյ–7եր: Ունի 300 լաւ մարզուած օդաչուներ, որոնցմէ մօտաւորապէս 50ը փորձառութիւն ձեռք ձգած են:

Աւելի փոքր օդուժեր ունին արաբ միւս երկիրները: Այսպէս՝ Իրաք մօտ 200 օդանաւ ունի՝ 60 Միկ–21, 20 Սուքոյ–7, եւայլն: Լաւ մարզուած օդաչուներու թիւը հաւանաբար 60ի հասնի: Սուրիա, համաձայն ձեռք ձգուած տեղեկութիւններուն, ունի 145 օդանաւ (55 Միկ–21 եւ 30 Սուքոյ–7) եւ մօտաւորապէս 125 օդաչու, որմէ թերեւս մէկ երրորդը ի վիճակի ըլլայ վարելու արդիական օդանաւեր:

Յորդանանի օդուժը կազմուած է 18 Հընթըր–Հոքըր (անգլիական) հալածիչներէ եւ 18 ամերիկեան Սթարֆայթըր էֆ–104 ռմբակոծիչներէ: Ապսպրած է նաեւ 18 յաւելեալ ռմբակոծիչներ: Օդաչուներու թիւը 45 է, որուն կէսը կը նկատուի ի վիճակի վարելու փորձառու օդամարտեր:

Սուտանի օդուժը աւելի փոքր է, քանի որ 18 հատ օդանաւէ աւելի չունի, բոլորն ալ՝ Միկ–21եր: Օդաչուները շատ գէշ մարզուած են եւ մեծ թիւ չեն ներկայացներ:

ՀԱՅՈՑ ԴԵՐԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՄԷՋ

ԹԱՏՐՈՆԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐԸ

Ա.

Պէտք չէ անպայման «Հայկական տեսակէտ» պաշտպանել, ըսելու համար, որ Հայը, շատ կարեւոր դեր մը ունեցաւ Թրքական մշակոյթի եւ առհասարակ Թուրք պետական կառուցուածքի զարգացման մէջ: Պատմական ճշմարտութիւն է ասիկա, զոր չեն կրնար ուրանալ մինչեւ անգամ իրենք՝ Թուրքերը: Թատրոն, երաժշտութիւն, ճարտարապետութիւն, համալսարան, պետական սպասարկութիւններ, եւայլն բոլորն ալ բան մը — եւ կարեւոր բան մը — կը պարտին Հայերուն: Այն Հայերուն, որոնց հանդէպ, սակայն, յետագային, այնքան տմարդի վերաբերում ցոյց տուաւ «երախտագէտ» Թուրքիան:

Կան Թուրքեր, որոնք իրենց կարգին կը խոստովանին այս ճշմարտութիւնը եւ կ'ընդունին Հայոց խաղացած նախախնամական դերը Թուրքիոյ մէջ: Ասոնցմէ մէկն է Ռէֆիկ Ահմէտ, որ աքանչացումով կը խօսի Թուրք թատրոնի հիմնումին մէջ հայ դերասաններու եւ դերուսոյցներու ունեցած նախաձեռնութեան մասին: Հայեր եղած են այդ թատրոնի հիմնադիրները շրջանի մը մէջ, երբ Թուրքը բեմի մասին գաղափար անգամ չունէր:

Մէկուկէս դարու կը մօտենայ Թուրքիոյ թատերական պատմութեան անցեալը: Առաջին առթիւ, շարժումը, շատ սահմանափակ ձեւով սկսաւ 19րդ դարու սկիզբները Պոլսոյ մէջ, Սուլթան Ահմէտ Գ.ի շրջանին: Աւելի վերջը, 1820ին էր, որ Ֆիւզեաններու ապարանքին մէջ կը ներկայացուէին թատերախաղեր, Եւրոպա գտնուած հայ երիտասարդներու կողմէ: Կազմակերպուած շարժում մը չէր անշուշտ եւ այդ շարժման հետ ոչ մէկ կապ ունէին թատերական այն ներկայացումները, զորս Պոլսոյ մէջ կը բեմադրէին Եւրոպայէն եկած թատերախումբեր 1840–1850ական թուականներուն:

Բուն շարժումը սկսաւ 1856ին, երբ հայ երիտասարդներ, հայկական վարժարաններու մէջ կուտային հայերէն լեզուով ներկայացումներ:

Առաջին թուրքերէն ներկայացումը տրուեցաւ 1857ին, Ստեփան Էքշեանի վարչութեամբ եւ դերասաններ Պետրոս Մաղաքեանի, Զամաչրճեանի, Օր. Ֆանիի եւ այլոց մասնակցութեամբ: Սրապիոն Հէքիմեան կը նկատուէր այս խումբին պետը: Այդ առաջին ներկայացման ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ:

1858ին երեւան եկած էին ուրիշ դերասաններ ալ, որոնք աւելի վերջ, տիրական դեր մը պիտի կատարէին Թուրք թատրոնի յառաջդիմութեան համար: Ասոնցմէ էին Խասգիւղի Հայոց վարժարանի ուսուցիչներէն Մ. Մնակեան եւ Թովմաս Ֆասուլեաճեան: Իսկ Ազգային Հիւանդանոցի բժիշկներէն Գարեգին Զափրաստեան ալ ստանձնած էր դերուսոյցի պաշտօնը անոնց մօտ: Ասոնք, նախ, ներկայացումներ տուին հայերէնով եւ Մնակեան կը ստանձնէր աղջկայ դերերը, դերասանուհիներու չգոյութեան պատճառով:

Այնուհետեւ, 1861ի վերջերը անոնք սկսան բեմադրել նաեւ թուրքերէնով եւ այս անգամ Սերովբէ Պէնլեանի մասնակցութեամբ: Դերուսոյցն էր նախ Պետրոս Մաղաքեան եւ ապա Իտալացի մը՝ Սինեոր Ասթի:

Շարժումը աւելի զարկ ստացաւ 1869ին երբ Յակոբ Վարդովեան, նախ երկրորդական դերասաններով, բայց յետքը բուն իսկ վարպետներով սկսաւ ներկայացումներ տալ Կէտիկ Փաշայի մէջ, մերթ հայերէնով եւ մերթ թուրքերէնով: Այս խումբը այցելեց նաեւ ուրիշ արուարձաններ, — Սկիւտար, Գատըգիւղ, Բերա, եւայլն: Ներկայացումները այնքան մեծ յաջողութիւն կը գտնէին, որ ժողովուրդը կը պահանջէր անոնց կրկնութիւնը:

Այդ շրջանին էր որ՝ Յակոբ Վարդովեան ընդառաջ գնաց Թուրք մտաւորականներու առաջարկին՝ ներկայացումները միայն թուրքերէնով տալու համար:

Եւ 1870էն սկսած ծայր տուաւ նաեւ Թուրք թատերագիրներու գործերուն բեմադրութիւնը: Խաղացանկը կը պատրաստուէր գրական մարմնի մը կողմէ, որուն կը մասնակցէին Թուրք նշանաւոր գրագէտներէն Նամըք Քեմալ, Էպուզիա Թեւֆիկ, Շեմսետտին Սամի եւ ուրիշներ:

Սուլթան Ազիզ, Վարդովեանի տուած էր յուշարարով խաղալու մենաշնորհը. շնորհիւ այս թոյլտուութեան, կարճ ժամանակի մը մէջ թատերախումբին շուրջը հաւաքուեցան Պոլսոյ ամենակարող դերասանները, մեծամասնութեամբ Հայեր: Թատերախումբին դերուսոյցներն էին Ֆասուլեաճեան, Մնակեան եւ Նոզի անունով ուրիշ մը:

Վարդովեան կը ստանար հասոյթին կէսը. միւսները կը ստանային ամսաթոշակ: Եւ լաւ կը վճարուէին: Գարագաշեան քոյրերը, օրինակի համար, կը ստանային 60 ոսկի:

Թուրքիոյ միակ թատերախումբն էր այս, որ կը վայելէր պաշտօնական հովանաւորութիւն: Թատրոնը, որ կը գտնուէր Կէտիկ Փաշա, այդ օրերուն, իր թեքնիքի կատարելութեամբ եւ արուեստագէտներով, կրնար մրցիլ եւրոպական թատրոններու հետ: 1876ին Լորտ Սալզպըրիի նախագահութեամբ Պոլիս եկած բրիտանական պատուիրակութիւն մը, պալատականներու ընկերակցութեամբ երեք անգամ ներկայ գտնուեցաւ այս ներկայացումներուն եւ իր աքանչացումը յայտնեց թրքական թատրոնի կատարելութեան համար:

Թատերախումբը կը բեմադրէր թարգմանուած թատերախաղեր Վ. Հիւկոյէն, Ֆիմայէն, Քոսավիէ տը Մոնթէփէնէն, եւայլն, ինչպէս նաեւ Թուրք թատերագիրներու գործերը: Այդ շրջանին, Կէտիկ Փաշայի թատրոնին մէջ տարին չորս անգամ միայն հայերէնով ներկայացումներ կը տրուէին: 1876ին սկսաւ նաեւ երգեցիկ ներկայացումներու բեմադրութիւնը, Ֆրանսացի մասնագէտի մը ղեկավարութեամբ:

Առաջին Թուրք արուեստագէտները բեմ ելան Կէտիկ Փաշայի թատրոնին մէջ եւ ասոնցմէ Ահմէտ Ֆէհիմ ամբողջ յիսնամեակ մը ծառայեց բեմին:

Այդ շրջանին — Համիտեան շրջան — խիստ գրաքննութիւն կար եւ յատկապէս արգիլուած էր հայրենասիրական խաղերու բեմադրութիւնը: Անգամ մը, 1882ին, Ահմէտ Միթհատի մէկ թատերախաղը՝ «Զերքէզ Նօզտէնլէրի» ստեղծած էր արտակարգ խանդավառութիւն: Այս տեսնելով, լրտեսները եղելութիւնը կ'իմացնեն Ապտիւլ Համիտին, որ կը հրամայէ բանի ուժով ցրուել ժողովուրդը: Իսկ այնուհետեւ, մէկ գիշերուան մէջ, թատրոնի հոյակապ շէնքը քանդուեցաւ եւ քար քարի վրայ չմնաց: Ատկէ անդին, այնտեղ շէնք չշինուեցաւ:

Կ'արժէ այս առթիւ քանի մը ծանօթութիւններ տալ այս արժէքաւոր թատերախումբի սիւներէն Վարդովեանի, Ֆասուլեաճեանի եւ Մնակեանի մասին, որոնք կը նկատուին Թուրք թատրոնի հիմնադիրները:

Ա.

(Շար.)

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ

Ատենօք պառաւ մը կ'ապրէր: Երկու մանչ զաւակ ունէր: Մէկը մեռաւ, միւսն ալ պանդխտութեան ելաւ:

Ասոր մեկնումէն քանի մը օր ետք օտարական մը եկաւ ու ըսաւ. «Բարի մամիկ, թող տուր այս գիշեր տունդ անցընեմ»: — Շատ աղէկ, բայց ուրկէ՞ կուգաս»: — «Միւս աշխարհէն»: — «Վա՜յ... չըսե՞ս, տղաս ալ նոր մեռաւ, արդեօք տեսա՞ր հոն»: — «Տեսնելն ալ խօ՞սք է, միասին էինք սենեակի մէջ»: — «Ի՞նչ բա՞ւ կ'ըսես»: — «Սուտ ըսելու ի՞նչ պարտք ունիմ, տղադ հոն արքայութեան սագերը կ'արածէ»: — «Վա՛խ իմ ըսեր անուշիկ զաւկիս, արդեօք ի՜նչքան կը նեղանայ, հոս ալ հովուութենէն չէր ախորժեր բնաւ»: — «Այո՛, շատ կը նեղանայ, մանաւանդ որ սագերը միշտ կը փախին»: — «Վրան-գլուխն ի՞նչպէս է»: — «Բըլուկը ելած է հագած լաթերուն»: «—Վա՛խ, հազար վախ: Բա՛րեկամս 40 արշին չափ կտաւ, 10 հատ ալ րուպլի ունիմ, տղուս կը տանի՞ս արդեօք»: — «Գլխուս վրայ, մայրիկ»: Առտուն օտարականը կը մեկնի, հետը տանելով սրտցաւ պառաւին աւանդները:

Ժամանակ կ'անցնի, միւս տղան կը դառնայ տուն. «Բարեւ, մայրիկ»: — «Բարի, հազար բարի, ճամբահայրոց ըլլի գիս: Աւետիս մը տամ քեզի, անդին աշխարհէն մարդ մը եկաւ, լուրեր բերաւ լուսահոգի եղբօրդ մասին. մէկ սենեակ կը բնակին եղեր, շատ խեղճ է եղեր, 40 արշըն կտաւ եւ 10 րուպլի ղրկեցի»: Տղան աչքերը խոշորցուց ցնդած մօրը միամտութեան վրայ. «Եթէ իրաւ կ'ըսես, մայր, այն ատեն մնաս բարով: Ամբողջ աշխարհը ման պիտի գամ, եթէ հանդիպիմ քեզի պէս միամիտի մը՝ այն ատեն իբր մայր պիտի ընդունիմ քեզի, թէ չէ՝ երեսս տեսնելիք չունիս այսուհետեւ»: Ու պանդուխտի ցուպը ձեռք առնելով վերստին ճամբայ ինկաւ:

Հասաւ գիւղ մը եւ կանգ առաւ իշխանի մը պալատին առջեւ, ուր խոզ մը կ'արածէր իր խոճկորներով: Գիւղացին ծունկի եկաւ ու բարեւեց խոզին մեծ յարգանքով: Տան տիրուհին տեսաւ պատուհանէն եւ ըսաւ աղախինին. «Գնա՛ հարցուր սորոր, խոզերնուս ինչո՞ւ բարեւեց այդպէս»: — «Սիրելիս, ըսէ տիրուհիիդ, թէ այս խոզը պատուական կենդանի մըն է, իմ կնոջս քոյրը: Եւ որովհետեւ զաւակս կ'ամուսնանայ վաղը, զինք հարսնիքի հրաւիրելու եկած եմ: Թող հաճի ազնիւ տիկինդ՝ թոյլ տայ քենիիս եւ իր պզտիկներուն, որ ներկայ ըլլան զաւկիս պսակին»: Տիրուհին հիացած իր խոզին ազնուականութեանը վրայ, հրաման ըրաւ, որ կառքը լծեն իսկոյն. զանոնք ոտքով հարսնիք ղրկել չէր ըլլար, ազնուականի պատուոյն դէմ բան էր: Ու գիւղացին առնելով կառքն ու իր հրաւիրեալները՝ շուտով հեռացաւ:

Շատ չանցած իշխանը վերադարձաւ որսէն, կինը դէմը ելաւ ուրախ զուարթ. «Ո՞ւր մնացիր, մե՜ղք որ մասնակից չեղար ուրախութեանս. մտի՛կ ըրէ. գիւղացի մը եկաւ ու սկսաւ բարեւել մեր խոզը, որ իր քենին է եղեր եւ որ իր ճագերովը զաւկին հարսնիքին հրաւիրուեցաւ»: — «Տուիր որ տանի վախնամ»: — «Խոզը լաւ մը հագուեցուցի, խոճկորները լուացի հորդեցի, կառքն ալ լծել տալով, այնպէս ղրկեցի, մեր պատուոյն դէմ պիտի չըլլա՞ր եթէ ոտքով հարսնիք երթային անոնք»: — Ո՞ւրկէ կուգար գիւղացին»: — Չեմ գիտեր»: — «Հիմա հասկցի՛ր թէ անոր վրայ չէ որ պիտի խնդանք, հապա քու վրադ»:

Ազնուականը բարկացած՝ շուտ մը ձի հեծաւ եւ սկսաւ հետապնդել վարպետորդի անցորդը: Վերջինս անոր գալուստը տեսնելով, իսկոյն կառքն ու հրաւիրեալ-

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՁԵՄ ԱՌՆԵՐ

(վէպ)

— Բայց, Լեւոն էֆէնտի, թողունք, եթէ կ'ուզէք, ձեր այդ ներքին խնդիրները եւ բուն ձեր այցելութեան շարժառիթին գանք, որովհետեւ չեմ կարծեր որ այդ անցած դարձած դէպքը պատմելու համար պատիւ ըրիք իմ տունս գալու:

— Ճիշդ իմ այցելութեանս նպատակին վրայ է խօսքերնիս:

— Ի՞նչպէս, գոչեց Թորոս պէյ զարմացած:

— Հիմա պիտի բացատրեմ: Ինչպէս կը տեսնէք, Բարսեղ էֆէնտին այս գործին մէջ երկու հոգիի խաղ խաղաց, նախ՝ ձեզ եւ յետոյ՝ ինծի:

— Այնպէս է, հաստատեց Թորոս պէյ:

— Եւ այդ երկու հոգիներն ալ ապուշներ չեն, ոչ ալ դիւրաւ խաբուող... դուք տակաւին չէք ճանչնար, բայց երբ աւելի մօտէն իրարու հետ յարաբերութիւններ ունենանք՝ պիտի տեսնէք որ ինքզինքս պարապ տեղը չեմ գովեր: Արդ, Թորոս պէյ, հիմա կարգը մեզի եկած է Բարսեղ էֆէնտիի մեզի խաղացած խաղերը փոխարինելու:

— Չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզէք, պատասխանեց Թորոս պէյ չոր կերպով մը:

Բայց վախնալով որ իր այս ընթացքը կրնար երիտասարդը խրտչեցնել, իսկոյն շեշտը մեղմացուց եւ ըսաւ.

— Լաւ մը բացատրեցէք ձեր միտքը, տեսնենք թէ ինչ կ'ուզէք:

— Թոյլ կուտա՞ք որ բոլորովին անկեղծօրէն խօսիմ:

— Ոչ միայն թոյլ կուտամ, այլ եւ կը պահանջեմ:

— Կը խնդրեմ սակայն որ իմ խօսքերէս բնաւ չվիրաւորուիք եւ եթէ սխալ բան մը ըսեմ, կամ ձեր կամքին հակառակ, իսկոյն իմացուցէք:

— Շատ աղէկ: Անկեղծ երիտասարդ մը կ'երեւաք եւ գոհ եմ ձեզ մօտէն ճանչնալուս:

Լեւոն գոհունակութեամբ ժպտեցաւ, յետոյ խօսքը առաջ տարաւ.

— Նախ՝ սա ըսեմ որ Զարուհին, այսինքն կինս, խնդրէն բոլորովին դուրս է: Անոր հետ ամուսնանալու կամ չամուսնանալու խնդիր չկայ: Ոչ դուք եւ ոչ ալ ես սիրահարած էինք իրեն... Զարուհին նպատակ մը չէր մեզի համար՝ այլ միջոց մը... այո, միջոց մը հարըստութիւն մը ձեռք բերելու համար: Այնպէս չէ՞:

Այս յայտարարութիւնը որչափ որ անպատկառ շնականութեամբ մը եղած էր, Թորոս պէյ չկրցաւ մերժել:

— Եւ սակայն դուք աղջկան հետ չամուսնանալով, եւ ես ամուսնանալով, չկրցանք հասնիլ մեր նպատակին: Այնպէս չէ՞:

— Այնպէս է:

— Հիմա կը մնայ մեր ուժերը միացնել եւ ուրիշ միջոցով մը հասնիլ մեր նպատակին: Արդեօք հիմա կրցա՞յ ձեզի բացատրել իմ այս անակնկալ այցելութեանս շարժառիթը:

— Մասամբ միայն, պատասխանեց Թորոս պէյ:

— Աւելի ընդարձակօրէն կրնանք խօսիլ, եթէ նախ սկզբունքով ընդունիք առաջարկութիւնս:

— Ենթադրենք որ ընդունեցայ, ի՞նչ միջոցով պիտի կրնանք յաջողիլ:

Այս խօսքերը արդէն բաւականէն աւելի ցոյց կուտային թէ Թորոս պէյ կը հաւանէր գործակցիլ Լեւոնի:

— Ուրեմն հիմա, իբրեւ մտերիմ ընկերներ, անկեղծօրէն խօսինք, ըսաւ:

— Խօսեցէք:

— Բարսեղ էֆէնտի բանտն է եւ չեմ սխալիր եթէ ըսեմ, որ այդ բանտարկութեան մէջ դուք ալ մեծ բաժին մը ունիք:

— Ինչէ՞ն գիտէք, գոչեց Թորոս պէյ:

— Կ'աղաչեմ, պայման դրինք որ անկեղծ պիտի ըլլանք, ըսաւ Լեւոն, ուրեմն յարգենք մեր պայմանը, այսպէս ուրեմն, ի՞նչ էր ձեր նպատակը Բարսեղ էֆէնտին բանտարկել տալով, պարզապէս վրէժ լուծել. չեմ հաւատար: Բարսեղ էֆէնտին բանտարկել տալով՝ ձեր բուն նպատակն էր դրամ քաշել անկէ, այսինքն ճիշդ իմ նպատակս:

— Կը կարծե՞ս որ ինքզինք ազատելու համար բանակցութեան մտնէ հետս:

— Ես կնոջը միջոցաւ այդ բանը առաջարկեցի:

— Եւ ի՞նչ ըսաւ:

— Բացարձակապէս մերժեց:

— Ուրեմն յոյս չկա՞յ:

— Ընդհակառակն, յոյս կայ, միայն թէ պայմանաւ որ բանտէն չարձակուի:

— Դժբախտաբար կարելի չեղաւ հաստատել թէ, պատասխանեց Թորոս պէյ, Վահանի հետ յարաբերութիւն ունեցած է: Կը վախնամ որ քանի մը օրէն ելլէ:

— Կը տեսնեմ որ մեր միացած ուժերը մեծ հրաշքներ պիտի գործեն, ըսաւ Լեւոն:

— Ի՞նչպէս...

— Նախ պիտի կրնանք Բարսեղ էֆէնտին տակաւին երկար ատեն բանտը պահել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Անկերեւ իրողութիւն է, որ մեր ժողովուրդը սիրով ու գնահատանքով կը դիտէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի աշխատանքներուն, որոնք կոչուած են նոխատանքներուն, որոնք կոչուած են նոր սերունդը թրծելու եւ դաստիարակելու հանրային կոչումի արժանի մարդու նկարագրով: Այսպէս է, որ Նոր Սերունդը տասնամեակներէ ի վեր, իր լաւ ու տկար օրերուն հաւասարապէս, իր կողքին տեսած է մեր գաղութին զանգուածները:

Վալանսի Հայութիւնը, այլ շրջաններու հայրենակիցներու նման, գիտէ քաջալերել այն բոլոր շարժումներն ու ճիգերը, որոնք ազգային առողջ նկարագրի մը դրոշմը կը կրեն անկասկած, որոնց ազգային առաջադրութիւններուն հանդէպ անտարբեր չի կրնար մնալ ոեւէ հայ մարդ, ի՛նչ դաւանանքի ու սեռի ալ պատկանի ան:

Այդպէս ալ եղաւ անցեալ Շաբաթ երեկոյ, Մարտ 21ին, քաղաքապետարանի թատերասրահին մէջ, որ բառին բուն իմաստով խճողուած էր հանդիսատեսներով:

Առիթը՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հանդիսութիւնն էր՝ իր քսանեւհինգամեակին առթիւ:

Տղաքն ու աղջիկները շաբաթներ շարունակ տքնած էին, որպէսզի հանդիսութիւնը, ինչպէս իրենք կը կրկնէին յաճախ, ըստ արժանւոյն պատշաճի Նոր Սերունդի պատուանունին:

Եւ, հետեւաբար, զարմանալի չէ, որ այդ երեկոյ հանդիսականները ականատես եղան ու ծափահարեցին յայտագիր մը, որ գեղեցիկ էր եւ ճաշակաւոր միաժամանակ:

Հանդիսութիւնը բացաւ օրուան երիտասարդ նախագահը՝ ընկ. Ժ. Մարտիրոսեան, Լիոնէն, որ իր կարճ խօսքին մէջ պարզեց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նպատակներն ու հետապնդած առաջադրութիւնները: Սերունդներ դաստիարակուեցան ազգային շունչով, այս կազմակերպութեան շարքերուն մէջ: Այլ մանաւանդ՝ ըմբռնեցին, թէ նորահաս սերունդներուն եւս վիճակուած է պայքարիլ յանուն մեր դատին իրագործման: Խօսելով հանդիսութեան մասին, նախագահը աւելցուց, թէ կազմակերպիչներուն նպատակը եղած է ասպարէզ տալ տեղական խումբերու անդամներուն՝ վարժեցնելու համար զանոնք ստանձնելու իրենց պարտաւորութիւնները հայ հանդիսատեսին առջեւ:

Հանդիսութեան գեղարուեստական բաժինը կազմուած էր պարերէ, երգերէ եւ թատերական ներկայացումէ:

Առաջին բաժնին մէջ հրապարակ եկաւ Կեդր. Ֆրանսայի «Արծիւ» պարախումբը, կազմուած առաւելաբար Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերնդականներէն: Գեղեցիկ եւ ճաշակաւոր տարազներով մեր տղաքն ու աղջիկները յաջորդաբար ներկայացուցին հայկական եւ կովկասեան պարերու շարք մը, ինչպէս Ջէյրանի, Սեւանի, պատերազմիկներու, ձիաւորներու, աղջիկներու պարերը եւայլն: Եղան նաեւ շատ յաջող մենապարեր ընկերուհիներ Ալիս Բաջաճեանի եւ Փաթրիսիա Ճերանեանի կողմէ:

Ընկերուհի Ալիս Ալթունեան, որ իր ձայնին հմայքին տակ կը պահէ միշտ հանդիսատեսները, գեղեցիկ երգերու փունջով մը Թոմիջ մթնոլորտ մը ստեղծեց քաղաքապետարանի թատերասրահին մէջ:

Միջնարարէն ետք Վալանսի Նոր Սերնդականներու փոքրիկ թատերախումբը ներկայացուց «Շատախօս սափրիչը» կատակերգութիւնը: Մեր դերասան դերասանները, եթէ ներելի է այդպէս կոչել զանոնք, իրենց կարելին ի գործ դրին, որպէսզի յաջողութեամբ գլուխ հանեն իրենց ստանձնած դերերը:

Զուգերգով մը (Սիլվա Յովսէփեան եւ Վահէ Կէօչկարեան,, ընկերակցութեամբ՝ Ա. Կասեանի եւ Ս. Ղազարոսեանի) վերջ գտաւ գեղարուեստական երեկոյթը:

Մեզի կը մնայ շնորհաւորել մեր երիտասարդները, որ դժուար պայմաններու մէջ կը տքնին ու ճգնին, որպէսզի կենդանութիւն տիրէ մեր գաղութին մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ի. Կեվորկով, վարչութեան պետը արտասահմանեան զբօսաշրջիկութեան բաժնին, «Սով. Հայաստան» օրաթերթի Մարտ 18ի թիւին մէջ, վերոյիշեալ խորագրին տակ, կարգ մը առաջարկներ կը ներկայացնէ, որպէսզի մղում տրուի յատկապէս պատմական յուշարձաններու նորոգութեան և զբօսաշրջիկութեան կազմակերպման աշխատանքներուն: Աւելցնենք, որ Ի. Կեվորկով «սահմանափակ» կը գտնէ յուշարձաններու վերանորոգութեան գործին յատկացուած միջոցները:

— Հայաստան այցելող զբօսաշրջիկները վերջին տարիներուն յատուկ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան դարերու խորքէն եկող մեր յուշարձաններուն հանդէպ — Գառնի, Գեղարդ, Էջմիածին, Հաղարծին, Ամբերդ, Էրեբունի...

... Ցաւալի է հաստատել, որ մեր օրերուն ալ դեռ կը գտնուին բաւական թիւով անձեր, որոնք պարզապէս անփոյթ են պատմական հարստութիւններուն նկատմամբ: Անհկա հետեւանք է հասակ նետող սերունդի դաստիարակութեան գործին մէջ գոյութիւն ունեցող թերութիւններուն:

... Պէտք է յառաջ տանիլ նաեւ քարոզչութեան գործը: Այժմ մենք միջոցներ ձեռք կ'առնենք, որպէսզի որոշենք զբօսաշրջիկութեան կեդրոնները, գօտիները՝ հաշուի առնելով յուշարձաններուն, թանգարաններուն եւ բնութեան տեսարժան անկիւնները: Այդպիսի գօտիներն ու շրջանները շատ են Հայաստանի մէջ եւ հնարաւորութիւն կուտան ստեղծելու բաւական հետաքրքրական բազմաթիւ երթուղիներ:

Ժամանակն է, որ այս գործով շահագրգռուած կազմակերպութիւնները համատեղ ջանքերով լուծեն այսպիսի շրջանայնացման բոլոր հարցերը, այն հաշուով, որպէսզի նախատեսուելիք երթուղիները բարելաւեն զբօսաշրջիկներու ըսպասարկումը: Առանց տեղական մարմիններու, ճանապարհաշինական կազմակերպութիւններու, առանց շրջաններու յատակագծումին, ճարտարապետութեան եւ քաղաքաշինութեան մասնագէտներու, թանգարաններու վարիչներու եւ զաւառագէտներուն այս ծրագիրը կարելի չէ իրագործել:

Վերոյիշեալ հարցերը համատեղ լուծելու համար անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, որ զբօսաշրջիկը կ'ուզէ նոր վայրեր տեսնել եւ միեւնոյն ժամանակ հանգստանալ, քնանալ, ուտել: Այս կապակցութեամբ մէջտեղ կուգայ հարց մը: Արդեօք, պահպանե՞լ զբօսաշրջիկութեան կազմակերպման այժմու ձեւերը եւ միայն սրբագրել անոնց թերիները, թէ հիմնական ուղղումներ մտցնել այդ գործը կազմակերպելու, կառավարելու, այդ բնագաւառին մէջ տնտեսական գործունէութիւնը փոփոխելու միջոցներուն մէջ: Այսպէս թէ այնպէս, պէտք է հոգ տանիլ որ մոռացութեան չմատնուին յուշարձանները, եւ անոնք իսկապէս դառնան տեսարժան վայրեր:

Աւելորդ է խօսիլ այն մասին, թէ մարդ ի՛նչ մեծ ցաւ կը զգայ, երբ այս կամ այն յուշարձանը կը տեսնէ երեսի վրայ ձգուած, շրջապատը՝ քաոսային վիճակի մէջ:

Յուշարձաններու պահպանութեան, թանգարանի վերածելուն, անոնց նկատմամբ ամէնօրեայ հոգ տանելուն, մեր կարծիքով, պէտք է նիւթական մասնակցութիւն ցոյց տան զբօսաշրջիկներով զբաղող կազմակերպութիւնները:

Եթէ նկատի ունենանք, որ յուշարձանները խնամելու եւ վերաշինելու համար տրամադրուած միջոցները սահմանափակ են, յուշարձաններուն մեծ մասը տնօրէններ եւ պահակներ չունի, կը տեսնենք, որ մեր առաջադրած հարցը աւելի բարդ կը դառնայ:

Ծիշդ չէ, որ յուշարձաններու պահպանութեան ծախքերը հոգալու պարտականութիւնը ձգուի միայն պետութեան ուսերուն վրայ: Պէտք է ուրիշ, կողմնակի աղբիւրներ ալ գտնել (օրինակ՝ վճարովի դարձնել յուշարձաններու այցելութիւնները):

նը մօտակայ անտառը տարաւ պահեց թաւուտներուն մէջ, յետոյ եկաւ ճամբուն եզերքը, գլխարկը դրաւ գետին, ինքն ալ նստաւ անոր մօտ:

— «Հէ՜յ գեղջուկ, տեսա՞ր մարդ մը կառքով, մէջն ալ խոզ ու խոճկոր»: — «Այո, տէր, տեսայ, բայց բաւական ատեն անցաւ անկէ ի վեր»: — «Ո՞ւր գնաց եւ ի՞նչ ճամբով»: — «Դժուար չէ իրեն հասնիլ, բայց ճամբան ոլոր – մոլոր է եւ մարդ կրնայ կորսուիլ, անշուշտ այս ճամբուն ծանօթ չէք դուք»: — «Վազէ՛, ետեւէն հասիր, վարձքդ չեմ մոռնար»: — «Ափսոս որ պիտի չկրնամ ըսածնիդ ընել, գլխարկիս տակ բազէ մը կայ»: — «Ի՞նչ վնաս, ես կը հսկեմ վրան»: — Բայց ուշադրութիւն, կրնայ փախչիլ, շատ սուղ թռչուն մըն է, եւ եթէ թռի՝ տէրս կը մեռցնէ զիս»: — «Ի՞նչ կ'արժէ»: — «Քիչէն քիչը 300 րուպլի»: — «Լաւ, եթէ փախչի՝ դրամդ կ'առնես»: — «Ո՛չ, տէր, հիմա կը խոստանաք, բայց ի՞նչ գիտնամ, որ վերջը պիտի վճարէք»: — «Ի՞նչ կասկածոտ մարդ ես. առ քեզի 300 րուպլի եւ ոտքերդ վերցուր»:

Գիւղացին առաւ դրամը, նստաւ ազնուականին ձին ու սկսաւ սուրալ անտառին մէջէն, մինչ իշխանը կը սպասէր հոն՝ պահելով պարապ գլխարկը: Արեւը մարը կը մտնէր, բայց գիւղացին չէր երեւար: «Տեսնեմ թէ սա գլխարկին տակ բազէ կա՞յ իրաւ եթէ այո՝ տէրը պիտի գայ, եթէ ոչ՝ անօգուտ է սպասելը»: Ոչինչ գտաւ տակը: — Ա՛յ քեզի գող–աւազակ, ա՛լ չեմ կասկածիր թէ կինս խաբողն ալ ան էր»: Բարկութիւնն ու ամօթը սրտին խորը, գլուխը կախ, տուն դարձաւ:

Իսկ գիւղացին իր տունն էր արդէն. «Է՛, մայրիկ, աչքդ լոյս, նորէն գտար գլխ ահա. աշխարհի մէջ քենէ յիմարներ շատ են եղեր: Առանց կուտ մը անգամ ծախսելու, առանց գողնալու, քեզի կը բերեմ ահա կառք մը, երեք ձի, 300 րուպլի եւ խոզ մը՝ իր երշիկցու ճագերով»:

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս, Քիթթի, ըսաւ կոմսուհի Նորտսթոն, որ առանց նըշմարուելու անոր մօտեցեր էր, բան մը չեմ հասկնար:

Քիթթիի սարին շուրթը դողդղաց: Աշխոյժով ոտքի ելաւ:

— Քիթթի, մազուրքա չե՞ս պարեր:

— Չէ, չէ, ըսաւ Քիթթի արցունքով թրջած ձայնով մը:

— Իմ առջեւս ինքը զայն հրաւիրեց մազուրքա պարելու, ըսաւ կոմսուհին՝ գիտնալով որ Քիթթի պիտի հասկնայ թէ ով ինքը եւ զայն: Այն ալ ըսաւ «միթէ իշխանուհի Չէրպացքիի հետ չէ՞ք պարեր դուք»:

— Ա՛հ, ինծի համար այդ բանը կարեւորութիւն չունի, պատասխանեց Քիթթի: Աշխարհի վրայ ոչ ոք կրնար հասկնալ իր կացութիւնը, որովհետեւ ոչ ոք գիտէր թէ առջի օր մերժած էր մէկը զոր թերեւս կը սիրէր, եւ իր վստահութիւնը ուրիշի մը դրած էր:

Կոմսուհի Նոնսթոն գնաց Քորսունսքիին գտնելու, որուն հետ մազուրքա կը պարէր, և իրեն ըսաւ որ երթայ Քիթթին փնտռէ, զայն հրաւիրելու համար: Այս վերջինը բացաւ մազուրքան եւ բարեբախտաբար, պէտք չունեցաւ խօսակցելու, որովհետեւ մինչեւ ետքը Քորսունսքի աջ ու ձախ կը վազէր հրահանգներ տալու համար:

Վրոնսքի եւ Աննա գրեթէ իր դէմը նստած էին: Քիթթի հեռուէն կը տեսնէր զանոնք եւ քանի նայէր այնքան իր դժբախտութեան ապահովութիւնը կ'ունենար: Կը տեսնէր որ այդ բազմամբոխ սրահին մէջ երկուքը ինքզինքնին առանձին կը զգային. կրկին Վրոնսքիի դէմքին վրայ տեսաւ հնազանդութեան եւ խուովքի արտայայտութիւնը զոր խելացի շուն մը կ'ունենայ երբ ինքզինք յանցաւոր զգայ:

Աննա կը ժպտէր եւ խնդոյն այդ ժպիտը կը ցոլար միւսին դէմքին վրայ. եւ երբ ցոլար՝ երիտասարդին դէմքը կը լրջանար:

Գերբնական զօրութիւն մը Քիթթիի աչքերը կը սեւեռէր Աննայի դէմքին վրայ:

Տիկին Քարենինա հիանալիօրէն գեղեցիկ էր. հիանալի էին իր կլոր բազուկները, ապարանջաններով զարդարուն, հիանալի էր իր սեւ վիզը մարգարտաշարդ մանեակին տակ, հիանալի էին իր գանգուր մազերը, հիանալի էին իր փոքրիկ ոտքերուն եւ բազուկներուն շնորհալի ու թեթեւ շարժումները, հիանալի՝ իր եռանդուն աղուոր դէմքը. բայց այդ հրապոյրին մէջ դժնդակ ու անողոք բան կար:

Քիթթի առաջուընէ ա՛լ աւելի կը հիանար վրան, բայց ալ աւելի կը տառապէր: Ինքզինքը ջախջախուած կը զգար եւ իր դէմքը իր ցաւը կ'արտայայտէր:

Երբ Վրոնսքի անոր հանդիպեցաւ մազուրքային մէջ, նախ չճանչցաւ, այնքա՛ն փոխուած էր:

— Ի՛նչ գեղեցիկ պարահանդէս, ըսաւ իրեն, լռութիւնը խզելու համար:

— Այո, պատասխանեց մանկատի աղջիկը:

Մազուրքային մէջտեղը, Քորսունսքիի կողմէ հնարուած կնճռոտ մէկ ձեւի մը միջոցին, Աննա շարքէն դուրս ելաւ, երկու պարակից զատեց եւ իր քով կանչեց տիկին մը եւ Քիթթին: Այս վերջինը ահաբեկ դէմքով մը անոր նայեցաւ, մինչ Աննա իրեն կը ժպտէր, ձեռքը սեղմելով ու զայն կը քննէր աչքը քթթելով: Նկատեց որ Քիթթի իր ակնարկներուն զարմացած ու յուսահատ դէմքով մը կը պատասխանէր. ուստի գլուխը անդին դարձուց եւ զուարթ խօսակցութիւն մը սկսաւ միւս կնոջ հետ:

— Այո, գիւայլին ու կախարդիչ բան մը ունի, ըսաւ Քիթթի ինքնիրեն:

Աննա չուզեց մնալ ցայգընթրիքին, բայց տանտէրը շատ պնդեց:

— Չէ, չէ, չեմ կրնար, կը կրկնէր Աննա ժպտելով... ձեր Մոսկուայի պարահանդէսին աւելի պարեցի քան ամբողջ ձմեռը Փեթերսպուրկի մէջ:

Ակնարկ մը նետեց Վրոնսքիի վրայ որ իր քովը կը գտնուէր:

— Պէտք է որ ուղեւորութենէն առաջ հանգստանամ:

— Եւ որոշա՞ծ էք վաղը մեկնիլ, հարցուց Վրոնսքի:

— Այո, միտքս այնպէս է, պատասխանեց Աննա շեշտով մը որ իր զարմանքը ցոյց կուտար, այդ հարցումին յանդըգնութենէն:

Վրոնսքի զգաց որ կ'այրէր անոր աչքերուն փայլէն ու ժպիտէն:

Աննա Քարենինա ցայգընթրիքին չմնաց եւ մեկնեցաւ:

ԺԹ.

Հետեւեալ առտու Քոնսթանթէն Լէվին մեկնեցաւ Մոսկուայէն եւ իրիկունը իր տեղը հասաւ: Վակոնին մէջ, ճամբու ընկերներուն հետ խօսեցաւ քաղաքականութեան եւ նոր երկաթուղիներուն վրայ եւ կրկին, ինչպէս Մոսկուայի մէջ, իր գաղափարները չփոթեցան. ինքնիրմէ դժգոհ մնաց եւ անորակելի ամօթի զգացում մը ունեցաւ:

Բայց երբ իր կայարանը իջաւ ու ճանչցաւ իր կառապանը Իկնաթ ու իր բալխիրը, վերակենդանացաւ եւ արօթն ու դժգոհութիւնը սկսան անյայտանալ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Դ. Սրապեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Ճարայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ (30 Մարտ) Սենթ Մարկրիթի մատուռը

ՄԿՐՏԻՉ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սերաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր բոլոր անդամներով խորին ցաւակցութիւններ յայտնել հայրենակից Ոսկեան Պալեանի մահուան առթիւ որ կը բնակէր Տէսին, իր բոլոր պարագաներուն:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէքեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց հօրաքրոջ՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ԷՆՖԻԷՃԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

×

Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօրաքրոջ՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

(Մարսէյլ)

մահուան տխուր առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խարբերդ Եղէգի գիւղի Ս. Նշանի կարգադիր յանձնախումբը կուգայ իր սրտագին ցաւակցութիւնները յայտնել Արզումանեան ընտանիքին իրենց հօր, եղբօր՝ Խաչատուր Արզումանեանի ցաւալի կորուստին առթիւ:

Այս առթիւ նոյն յանձնախումբի նախագահ Կար. Տէրտէրեան իր սանահօր՝ հայ ռազմիկներու փոխ–նախագահ եւ իր շատ սիրած «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 20 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Հոգեհանգիստ Միհրան Հացագործեանի՝ այրի Տիկին Նուարդ Հացագործեան 50, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ադամեան 50, Տէր եւ Տիկին Վ. Քիւփէլեան 20, Տիկին Պետրոսեան 10, Տիկին Վարդանեան 10:

Հոգեհանգիստ Իգնատեան՝ Մելքոնեան Փ. 10, Իգնատեան ընտանիք 10, Իգնատեան Լեւոն 10, Վ. Գալաճեան 40, Նշան Մառանեանի յիշատակին՝ Վահագն Տէրտէրեան 10:

Կնունք Նշան Գասպասեան՝ Մելքոնեան Փ. 20: Դարբինեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան 10, Տիկին Տէր–Մեսրոպեան 10, Դարբինեան. 10:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Առաքել Ատալեան (Նիս) 20 Փր. կը նուիրեն եւ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գույումճեան (Սէն–Շամոն) 10 ֆրանք «Յառաջ»ին, Տիկին Գոհար Ալեքսանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Ա Յ Ց

Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է այցելութիւն մը Զատկուան առթիւ դէպի Սէն Ռաֆայէլ՝ Հանգստեան Տունը, Կիրակի (5 Ապրիլ). այս առթիւ վարձուած է հանրակառք: Երթալ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի հիմակուընէ սկսեալ արձանագրուիլ: Արձանագրուելու համար դիմել Տիկին Քէօսէեանի

2, Rue Bernard du Bois (Studio Rex)

եւ վարչութեան անդամներուն մօտ:

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բոլոր ճամբորդութիւնները երթ ու դարձ օդանաւով եւ «Փանսիոն քոմփլէթ» Արմենիա պանդոկին մէջ:

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ճամբորդութիւն ՅՈՒԼԻՍ 11էն 26

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ԵՌՈՒԶԵՌԻ ՕՐԵՐՈՒՆ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԵՆ: ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ՝ ՅՈՒՆԻՍ 15: ԹՈՒՐԻՍԹԻՔ ԿԱՐԳ. ԳԻՆ 2300 Ֆր.

Բ. ճամբորդութիւն.— 1 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 Ֆրանք:

Գ. ճամբորդութիւն.— 9 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 ֆրանք:

Դ. ճամբորդութիւն.— 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԷՆ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Երեւանի լաւագոյն եղանակի այս այցելութիւնը եւս տեղի կ'ունենայ թուրիսթիք կարգով, «Փանսիոն քոմփլէթ» «Արմենիա»յիմէջ: Գին՝ 2350 Ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Անցեալ Սեպտեմբերին անակնկալօրէն ստեղծուած էին անհաճոյ պայմաններ: Այս եղանակին մեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար պաշտօնական պայմանագրութեամբ ապահովուած է մեր զբօսաշրջիկներուն բնակութիւնը «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ:

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

Conditions d'inscription :
— Passeport validé
— 4 photos
— Carnet de change (*on peut se procurer celui-ci dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo*).

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Զատկուան առթիւ, ձայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

Հ. ՆԻԿՈՂՈՍ Վ. ՔԷՀԵԱՅԵԱՆ

Ռիւ Նէյի մայրապետներու մատրան մէջ, առաւօտեան ժամը 10,30ին:

Բոլոր հաւատացեալները ջերմապէս կը հրաւիրուին:

Միաժամանակ կը հաղորդուի Լիոնի բարեպաշտ ժողովուրդին թէ ամէն Կիրակի նոյն մատրան մէջ, նոյն ժամուն, պիտի պատարագէ

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի, սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 15,30ին:

Կիրակի, Յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ–ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց յարութեան, ընթերցուածներ ժամը 16,30, պատարագ 18:

Կիրակի Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹԸՌԵԱՆ:

Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10, ընդհ. հոգեհանգիստ 11,45: Գերեզմանօրհնէք ժամը 14էն սկսեալ:

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 17, պատարագ 18,30:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Մեռելոց ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11,30:

(5 Ապրիլ) Կիրակի Կրկնազատիկ (Նոր Կիրակի) ժամերգութիւն 8,30, պատարագ 10:

Հոգեհանգիստ մեծ բարերար Գալուստ Կիւլպէնկեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Բարերարի կեանքի մասին կը խօսի Տ. Եղիշէ Ա. Քհնյ. Փանոսեան:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Աւագ Շաբաթ. ժամերգութիւն ժ. 17: Հանդիսաւոր պատարագ ժ. 18ին:

Զատիկ. Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին:

Երկուշաբթի. Մեռելոց. ձայնաւոր պատարագ ժ. 10,30ին համօրէն ննջեցելոց հոգիներուն համար:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը, բացի Աւագ Հինգշաբթիի առաւօտեան պատարագէն:

×

ԼԻՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 4,30, ընթերցուածք 5ին, պատարագ 5,30ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8, պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 9ին, պատարագ 10ին:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Թաղման (Սէնթ Մարկրիթ) ժամը 16,30ին (Սէն Լու) ժամը 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, պատարագ (Սէն Լու) ժամը 18:

Կիրակի, Զատիկ, (Սէն Լու) ժամերգութիւն ժամը 8,30, հանդիսաւոր պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց, (Սէնթ Մարկրիթ) ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10: Կը քարոզէ եւ հոգեհանգիստին կը նախագահէ առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոս:

Ծանօթ.— Երկուշաբթի, մեռելոցին, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն Փիէռի գերեզմանատունը պիտի ըլլայ գերեզմանօրհնէքի համար:

ՏԷՍԻՆԻ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք ժամը 17ին, պատարագ 17,30:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի առաւօտեան ժամերգութիւն ժ.ը 8,40ին, երեկոյ ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 16,40, Ճրագալոյցի պատարագ 17,45ին:

Կիրակի, Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտեան ժամերգութիւն, նախատօնակ եւ անդաստան ժամը 7,40, Եպիսկ. հանդիսաւոր պատարագ 10, ընթերցում Վեհ. Հայրապետի զատկական Պատգամին եւ քարոզ ժամը 11ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11,40:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Աւագ Ուրբաթ, Թաղում՝ 17,30ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի. ժամերգութիւն ժամը 17,30, պատարագ 18,30ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ

Աւագ Շաբաթ. Ճրագալոյց ժամը 17ին:

Զատիկ. ժամերգութիւն ժամը 8,30ին: Պատարագ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Տ. Նշան Քհնյ. Գոյումճեան:

Երկուշաբթի (30 Մարտ). Յիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 9,45ին, հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց 11,10ին:

Ծանօթ.— Գերեզմանօրհնէքի համար, Երկուշաբթի, պատարագէն անմիջապէս ետք՝ Սէն Լուի, իսկ կ. ետք՝ Օքանէի գերեզմանատունը:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի բարձր հովանաւորութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ համազգային նախաձեռնութեամբ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 24
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եռամսեայ հանդէս, պաշտօնաթերթ Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Էկզարքնայի: Բ. շրջան, Թիւ 1, Յունուար–Մարտ 1970: Բաժանորդագրութեան պայմաններ՝ սովորական 10 Փր., օժանդակող՝ 20 Փր.:

Հասցէ՝
3, Ave. Granchamp
78-LEPECQ, FRANCE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ 4 Ապրիլ ժամը 20,45ին, Պանեէօ քաղաքի Սալ տէ Ֆէթի մէջ Ռիւ Շարլ Միշէլ:

Կը ներկայացուին

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

Գունաւոր գեղարուեստական ֆիլմ մը (Ֆրանսացիներուն համար սրահին մէջ պիտի բաշխուի համառօտ բացատրողական մը):

եւ ԵՕԹԸ ԵՐԳԵՐ

(ֆրանսախօս)

հեղինակ բանաստեղծ Գէորգ Էմին, գունաւոր ֆիլմը

Մուտք 5 ֆր

Տոմսերը կը ծախուին Լեւոն Տօնիկեանի մօտ
52, Rue Gustave Courbet
Կարագեան
23, Rue Haïk Tbirian
Ճելալեանի կօշկարատունը
25, Rue Ampère

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 փր. — Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման Տար. 115 փր. — Հատը 0, 50

ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ
SAMEDI 28 MARS 1970

LE NUMÉRO 0,50 F.

46րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11.776

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

46e ANNÉE — N° 11.776

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒԹ Է ԱՊԱԳԱՆ

Ատալէթ կուսակցութեան ծոցին մէջ ծայր տուած երկպառակութիւնն է, որ պատճառ դարձած էր Թուրքիոյ նախարարական տագնապին:

Կառավարական կուսակցութեան երեսփոխաններէն 41 հոգի դէմ քուէարկած էին դահլիճի ներկայացուցած պիւտճէին, պատճառ դառնալով, որ անիկա չվաւերացուի Ազգային Ժողովին կողմէ:

Վարչապետը վստահութեան հարց չէր դրած եւ չէր ուզեր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացնել Հանրապետութեան նախագահին: Կ՚ուզէր կառչած մնալ աթոռին:

Ի վերջոյ սակայն տեղի տուաւ ընդդիմադիրներու ըմբոստութեան առջեւ ու հրաժարեցաւ:

Շատ երկար տեւեց նախարարական տագնապը, որու ընթացքին Սիւլէյման Տէմիրէլ, նոր դահլիճ կազմելու հրաւիրուած, զանազան մեքենայութիւններ փորձեց, սակարկութիւններ կատարեց, մէկ կողմէ խոստումներ կտրեց, միւս կողմէ քուէ որսալու համար խոստումներ շռայլեց կարգ մը հակառակորդ երեսփոխաններու:

Ատալէթի կարգապահական խորհուրդը մէկ տարուան համար կուսակցութենէն հեռացուց Տէմիրէլի գլխաւոր մրցակից Սաատէտին Պիլկիչն ու տասնեւհինգ ընկերները:

Վերջապէս Մարտ 15ին Տէմիրէլ Խորհրդարանին ներկայացուց նոր դահլիճն ու կառավարական ծրագիրը: Ու 172ի դէմ 232 քուէով վստահութիւն ստացաւ: 41-ները չմասնակցեցան քուէարկութեան:

Երեւութապէս վերջ գտաւ նախարարական տագնապը, սակայն երկրի ներքին կացութիւնը փոխանակ բարւոքելու աստիճան մը աւելի ծանրացաւ:

Մինչ Խորհրդարանը նիստ կը գումարէր, Անգարայի Համալսարանի եւ բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողներէն շուրջ երեք հազար հոգի «Աթաթիւրքի եւ անկախութեան» վրայ երդում ընելէ ետք այլազան ցուցատախտակներ բռնած առաջին Ազգային Ժողովի շէնքին եւ Ուլուսի հրապարակին վրայ ցոյցեր կատարած են, կրակուրոյ ճառեր խօսելով կառավարութեան և Ամերիկացիներուն դէմ:

Պոլսոյ Համալսարանի զանազան ճիւղերուն մէջ ալ նման ցոյցեր տեղի ունեցած են, հակառակ ոստիկանական արգելքներուն:

Սովորական երեւոյթ դարձած է աջակողմեան եւ ձախակողմեան ուսանողներու կռիւները, որոնք յաճախ կը վերջանան ատրճանակով:

«Յեղափոխական Երիտասարդութեան Դաշնակցութիւն» կազմած ուսանողներ «Անկախութեան Շաբաթ» անունին տակ զանազան ցոյցեր սարքած են Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ «Ամերիկայի եւ իր մանկլաւիկներ»ուն դէմ:

Նոր չէ անշուշտ ապերախտ Թուրքերու թշնամական ցոյցերը Ամերիկացիներու դէմ: Սակայն վերջերս անոնք աւելի մեծ ծաւալ ստացած են, ուսանողական շրջանակներէ դուրս նաեւ ժողովրդական խաւերու մէջ:

«Անկախութեան» անունով հրապարակը ադմկողները Մուսթաֆա Քէմալի ժառանգորդները կը նկատեն իրենք զիրենք: Աթաթիւրք ուզեր էր Թուրքիան ձերբազատել օտարներու տիրապետութենէն: Այժմ Ամերիկա կը տիրապետէ Թուրքիոյ վրայ: Հետեւաբար եւ բնականաբար...:

Համալսարաններու մէջ կատարուած խուզարկութեանց հետեւանքով գրաւուած են մեծ քանակութեամբ զանազան զէնքեր: Մոնտի Անգարայի թղթակիցը կը գրէ թէ երկու տարիէ ի վեր բազմաթիւ ձախակողմեան ուսանողներ սպաննուած են ծայրագոյն աջ տարրերու կողմէ: Ոստիկանութիւնը այս վերջիններուն հանդէպ անտարբեր, թերեւս նոյնիսկ մեղսակից ըլլալուն՝ ձախերը իրենց կարգին սկսած են զինուիլ: Սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծուեր է Համալսարանի ծոցին մէջ:

Էրզրումի մէջ երիտասարդ մը ինքնահրկիզումով անձնասպան եղեր է եւ ուսանողները դասադուլ հռչակեր են:

Այսպէս թէ այնպէս, տնտեսական եւ ընկերային տագնապները մէկ կողմէն, բանուորներու գործադրկութիւնն ու քաղաքական ու հանրային անձերու հակամարտութիւնը միւս կողմէն, Թուրքիոյ մէջ ստեղծած են խառնակ վիճակ մը:

Աջի ու ձախի հակամարտութենէն օգտուելով գլուխ ցցած են «Շէրիաթճի»-ները, որոնք կը ձգտին վերադառնալ Ապտիւլ Համիտի համիսլամական քաղաքականութեան: Հակառակ են Աթաթիւրքի բարենորոգումներուն եւ կրօնքը կը դասեն ամէն բանէ վեր:

Այս շարժումը օրէ օր կը ծաւալի գիւղացիներու շրջանակին մէջ: Օրուան իշխանութիւնն ալ կը քաջալերէ ժողովուրդի կրօնական մոլեռանդութիւնը, Մէնտէրէսի պէս, պարզապէս քուէ շահելու համար:

Մութ է ապագան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, մթնոլորտը շատ լարուած է Լիբանանի եւ մանաւանդ Պէյրութի մէջ: Զորեքշաբթի օր զանազան բախումներ Քահալէի շրջանը (մեծամասնութեամբ քրիստոնեայ բնակչութիւն), որ Պէյրութ - Դամասկոս Ազգային ճամբուն եզերքն է, պատճառ դարձան այդ լարուածութեան:

Բուն դրդապատճառն այն էր որ Պէյրութի մերձաւոր մէկ թաղամասին մէջ ծանր բախում մը ծայր տուած էր պաղեստինեան զունդերու եւ Սթեթի ընտանիքին միջեւ: Այս ընտանիքին պետը՝ Ապու Ահմէտ ծանօթ մաքսանենգ մըն է որ գաղտնի պահեստանոց մը ունի սիկարէթի եւ թմրեցուցիչի: Այդ շրջանը, պաղեստինցի ֆետայիներու ներկայութեան պատճառով, բոլորովին դուրս մնացած էր պետական հակակշռէ եւ որովհետեւ Ներքին նախարար Ճումպլաթ կը մեղադրէր ֆետայիները որ այդ շրջանը «մաքսանենգներու դրախտի» վերածած են, պատասխանատու Պաղեստինցիները կ՚որոշէին անվնաս դարձնել կասկածելիները: Ուրեմն կը դիմէին Ապու Ահմէտի որ պարպէ սրճարանը որոշ գումարի մը փոխարէն: Մերժումի պատճառով 50 ֆետայի յարձակում կը գործէին սրճարանին վրայ եւ տեղի կ՚ունենար կարճ այլ արիւնալի միջադէպ մը: Յաջորդ օր ալ նոյն միջադէպերը կը կրկնուէին եւ տասը մեռեալի մասին կը խօսուէր: Սպաննուած էին նաեւ մաքսանենգներու պետը՝ Սթէթի եւ իր ընտանիքէն երկու անդամ:

Ասոր վրայ է որ կ՚առեւանգուէր Փիէր Ճէմայէլի որդին՝ Պէշիր Ճէմայէլ: Ֆալանժիստներու պարագլուխին վերապահութիւնը ծանօթ է ֆետայիներու նկատմամբ: Քանի մը ժամ ետք, Պէշիր Ճէմայէլի «վերադարձը» չէր բաւեր անդորրութիւնը վերահաստատելու համար: Նախկին նախագահ Քամիլ Շամունի ազատական Ազգ. կուսակցութիւնը, որ թէեւ անջատողական քաղաքականութիւն կը վարէ եւ Պէյրութի պաղեստինեան ազատագրման Կազմակերպութեան բիւրօն կը հրապարակէին զեկոյց մը, ուր համաձայն էին դատապարտելու համար «գրգռիչները որոնք իրենց գործունէութեամբ քաղաքացիական պատերազմի սերմեր կը ցանեն Լիբանանի մէջ եւ կը վտանգեն միաժամանակ կենսական վարկը»:

Վերջին հաշուեկշիռի մը համաձայն, մեռեալներու թիւը 17 է եւ վիրաւորներու թիւը՝ 41:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Չորս Մեծերու ներկայացուցիչներու առաջին հանդիպումը, Պերլինի ամերիկեան գօտիին մէջ, երեք ժամ տեւեց: Արեւմուտքի ներկայացուցիչները ձեւով տարբեր բայց բովանդակութեամբ նոյն տեսակէտներն ու առաջարկութիւնները կատարեցին: Արդարեւ, Ուաշինկթընի, Լոնտոնի եւ Փարիզի համար աւելի քան անհրաժեշտութիւն մը կը նկատուի յարաբերութիւններու բարելաւումը Պերլինի երկու մասերուն միջեւ: Այսպէս՝ վերահաստատել թղթատարական եւ հեռաձայնային կապերը Պերլինի արեւելեան եւ արեւմտեան գօտիներուն միջեւ, դիւրացնել Արեւելեան Պերլինցիներու ճամբորդութեան պայմանները եւ, վերջապէս, երաշխաւորել Դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Արեւմտեան Պերլինի միջեւ հաստատուած հաղորդակցութեան ուղին՝ օդային եւ ցամաքային:

Առաջին հանդիպումին խօսակցութիւնները գաղտնի կը մնան, որով կարելի չէ առայժմ ըսել, թէ ի՛նչ եղած է խորհրդային ներկայացուցիչին պատասխանը: Ցամենայն դէպս, ինչպէս կը շեշտեն լաւատեղեակ աղբիւրներ, ժողովը գումարուած է հանդարտ և սիրալիր մթնոլորտի մէջ: Կ՚ըսուի նաեւ, թէ Մոսկուա հաւանաբար շատ անզիջող դիրք չբռնէ եղած առաջարկներուն հանդէպ:

Արեւմուտքի երեք ներկայացուցիչները Պերլին մեկնելէ քանի մը ժամ առաջ Պրիւքսէլի մէջ որոշեցին, որ այսուհետեւ դիւրութիւններ պիտի տրուին Արեւելեան Գերմանացիներուն, որպէսզի կարողանան առանց աւելորդ ձգձգումներու ճամբորդել Ատլանտեան Ուխտի մաս կազմող երկիրները: Յարդ անհրաժեշտ էր, որ Արեւելեան Գերմանիոյ քաղաքացին յատուկ արտօնութիւն ուզէր Պերլինի մէջ հաստատուած յանձնախումբէ մը, կազմուած երեք մեծերու ներկայացուցիչներէ: Այսուհետեւ կը բաւէ ունենալ երկրին վիզան՝ տուեալ երկրի դեսպանատունէն:

Քաղաքական շրջանակներու համար այս քայլը, Պերլինի հանդիպումէն քանի մը ժամ առաջ կատարուած, բարեկամեցողութեան ժեստ մըն էր անկասկած: Այս ձեւով Արեւմուտք կ՚ակնկալէր, որ խորհրդային իշխանութիւնները եւս իրաց վիճակը բարելաւող քայլեր ձեռք առնեն:

Չորսերու յաջորդ հանդիպման թուականն նշանակուեցաւ Ապրիլ 24:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ռճրային ատեանը 17 եւ 14 տարի բանտարկութեան պատիժ սահմանեց երկու Պաղեստինցիներուն որոնք 1968 Դեկտ. 26ին յարձակած էին Էլ-Ալի (իսրայէլեան օդանաւային սպասարկութիւն) օդանաւին վրայ:

ՀՌՈՄԻ թանգարաններու եւ պանդոկներու պաշտօնէութիւնը գործադուլ կ՚ընէ զատկուան տօներուն առթիւ:

ՍԷՆ-ՏՈՄԷՆԿԷՆ կը հաղորդեն որ ամերիկացի զինուորական կցորդը ազատ արձակուած է 21 քաղաքական բանտարկեալներու փոխարէն, որոնք անմիջապէս Մեքսիքա մեկնած են: Արժանթինի կառավարութիւնը սակայն մերժած էր մինչեւ Ուրբաթ օր զոհացում տալ յեղափոխականներու պահանջներուն, Փարակուէի ամերիկացի հիւպատոսին ազատագրման համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարական պաշտօնէութեան մէկ մասը (ցրուիչ եւ կառք վարող) գործադուլ կ՚ընէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ, նոր անկանոնութիւններ ստեղծելով արդէն իսկ անկանոն սպասարկութեան մը մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մեծ վիրաբոյժ՝ Փրոֆ. Ռոպէր Մոնօ իր մահկանացուն կնքած է առջի օր, 86 տարեկանին:

ՉԱՏԻ մէջ բախումները կը շարունակուին եւ ֆրանսացի երեք զինուորական եւս մեռած են:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Վիլի Պրանտ կը պատրաստուի Ուաշինկթըն երթալ: Քաղաքական շրջանակները մասնաւոր կարեւորութիւն կուտան այս այցելութեան:

ՄԱՐՈՔԻ մէջ նախարարական բարեփոխում մը տեղի ունեցած է առջի օր:

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան դեսպանը՝ Սարճընթ Շրայվըր իր ընտանիքով Ամերիկա վերադարձաւ, ուր մրցակից մը պիտի դառնայ Նիքսընի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բոլոր թեմերուն մէջ, ուր եպիսկոպոսը անհրաժեշտ գտնէ, աշխարհականները իրաւունք պիտի ունենան հաղորդութիւն տալու:

ՔԱՄՊՈՃԻ նոր ղեկավարութիւնը արդէն իսկ դժուարութեանց կը բախի: Գըլխաւորն է՝ փոխարինել Սիհանուքի նման դէմք մը: Փեքին կ՚ամբաստանէ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը իբրեւ դըրդիչը այս պետական հարուածին:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Ուրբաթ օր, բացուեցաւ 35 հոգիի դատավարութիւնը: Ասոնք մաս կը կազմէին «Ժողովրդավար Պաշտպանութիւն» գաղտնի կազմակերպութեան: Բոլորն ալ ամբաստանուած են խափանարարական գործունէութեան յանցանքով:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵԱՑԱԿԱՄ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1970 ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ մեր բաժանորդներու մեծ մասին բաժանորդագրութեան շրջանը: Ջերմապէս կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու:

Առկախ հաշիւ ունեցողներէն եւս կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել իրենց հաշիւները, որպէսզի վարչութիւնը միշտ կարենայ շարունակել կանոնաւոր առաքումները:

Բաժնեգիններու կանոնաւոր ու կանխիկ վճարումներն են միայն որ կրնան մասամբ դիւրացնել վարչական ծանր գործը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

ՖՐԱՆՍԱ տարեկան	90 փր.
Վեցամսեայ	50 փր.
Արտասահման տարեկան	115 փր.

Արտասահմանի օդանաւային սպասարկութեանց սակին համար, դիմել վարչութեան:

Շնորհակալութեամբ՝

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

UNE POESIE REINVENTEE

L'œuvre d'Armen LUBIN

Qu'est-ce qu'un vrai poète ? Selon quels critères peut-on en juger ? N'est-ce pas d'abord, en dehors de tout jugement, une affaire de cœur, de sensibilité, de chair, de nerfs ?

Armen Lubin est un vrai poète, un des rares en tout cas qui s'engage entièrement dans tout ce qu'il écrit. C'est à dessein que j'emploie ce mot d'engagement, au sens de : projection dans l'écriture d'un certain nombre d'états, affectifs et autres, vécus avec une intensité unique et restitués avec la même intensité.

Armen Lubin ne parle jamais que de ce qu'il a vécu personnellement, en d'autres termes de ce qu'il a souffert. Rien de plus injuste que les critiques souvent adressées à Armen Lubin, « cet homme qui ne parle que de son lit d'hôpital ». Mais que peut-on objecter au lit d'hôpital, quand celui-ci devient vraiment un centre du monde, un lieu où il se passe des choses qui ne peuvent se passer ailleurs ? Si la maladie est continuellement présente dans l'œuvre d'Armen Lubin, c'est sous la forme d'une douleur qui n'est pas seulement celle du corps ou de l'âme ou de n'importe quoi, mais qui est la douleur d'être.

« La seule réalité qui s'impose à nous, est une réalité insoutenable, absurde et parfaitement inutile... Lorsque l'homme devient réel... alors les bêtes malfaisantes valent exactement les bêtes bienfaisantes. Il n'y a qu'une seule chose qui compte, la bête, c'est-à-dire la vie. Le mal, c'est l'éclosion à la vie ». (1).

Ce qui tout d'abord frappe dans cette œuvre, c'est la réinvention d'un espace, les rapports et les proportions des objets, leur déformation et la déformation du mouvement. Peu importe qu'Armen Lubin ait été amené à cette vision par les longues stations qu'il doit et doit toujours supporter sur les lits plats des hôpitaux. Ou plutôt si, cela importe beaucoup. N'est-ce pas cette singulière « situation » qui lui a permis d'écrire :

Ainsi s'épanouissent dans un espace réduit
Des liserons fantaisistes et des capucines
Et aussitôt l'espace cesse d'être réduit.(2)

La poésie d'Armen Lubin c'est la conscience du prisonnier, enfermé, limité, borné ; et pour qui le temps et l'espace ne sont plus des concepts mais des choses à réinventer :

Dépassé le barrage, je m'appelle
aujourd'hui,
Moi qui m'appelais jusque-là hier ;
La lame des profondeurs s'échappe, très
claire... (3)

Temps, espace, mort, ces trois choses sont toujours inséparables. La vieille idée qui torture les hommes tient précisément à cette trinité mystérieuse. Que le temps et l'espace continuent à être quand la mort rend impossible de le concevoir c'est là un thème qui n'est pas près d'être épuisé. Armen Lubin y a puisé comme tant d'autres.

Frustré de la vie extérieure dite normale, privé des petites consolations qui amenuisent si bien le temps et le fragmentent, Armen Lubin restitue aux moindres gestes aux moindres actes qui entournent sa vie infirme le caractère solennel propre aux cérémonies.

L'usage du mot « procès » fait par Kafka a attiré notre attention sur l'autre sens de ce mot au caractère inexorable et qui révèle ses liaisons secrètes avec la justice. Le « processus » d'une maladie, n'est-ce pas l'image d'une accusation, d'un plaidoyer, d'un acquittement, d'une condamnation. C'est bien ainsi que le ressent Armen Lubin, à la fois témoin et accusé en sursis. Mais l'idée de justice ou d'injustice qui s'attache nécessairement à la fatalité d'une maladie n'est-elle pas liée aussi profondément à l'image d'un payement dont les lois échappent à la compréhension, puisqu'on ignore qui bénéficie du payement et pourquoi on paye.

Mais il ne faudrait pas conclure de tout cela qu'Armen Lubin écrive de la « poésie philosophique ». Il est au contraire un de ceux qui font le mieux éclater l'inanité de toute explication en matière poétique :

Quand reviennent porteurs de lances
Les novembres pluvieux
Un chien savant, chien immense
Fait des comptes mystérieux.
Il compte, il compte, il recommence
Tous les chagrins s'appellent absence
Les chagrins porteurs de lances (4).

Ici, toute tentative de commentaire ne parvient jamais qu'à effleurer la surface. La confession devenue invisible, les pensées précises qu'elle a fait naître, rentrent dans l'ombre. Il ne reste plus que des signes indéchiffrables, de grandes figures mystérieuses qui s'imposent dans l'ignorance.

ARTHUR ADAMOV

« Combat »

(1) Revue 84, juin 1949.
(2) et (3) Revue 84, No 2, 1947.
(4) « Le passager clandestin ». Ed. Gallimard.

Օ՜ ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ԱՏԱՄՈՎ

Ի՞նչ կրնամ ըսել, Արթիւր Ատամովի մասին, որու հանդէպ մեծ հիացում եւ մեծ բարեկամութիւն ունէի, թէեւ երբեք իր մտերիմներէն չեմ եղած։ Ըսել՝ որ ցաւ զգացի իր մահուան լուրն առնելով։ Ինչ որ հարկ է նախ շեշտել, ըստ ինծի, այն է որ ոչ մէկ սովորական բան կայ այս մարդուն մօտ, այս գրագէտին մօտ։

Դիմագիծով եւ ձեւերով, իրեն հաճելի ապրելակերպով, իր գործին բուռն մերկացումով եւ այն առողջարար չափազանցութեամբ, ուր կը մղէր իր մտածումը, Ատամով մեծ եզակի մըն էր եւ ինք իսկ պիտի ընտրէր, նոյնքան հպարտութեամբ որքան մարդկութեամբ, այն տեղը ուր գիտեմ թէ իրը պիտի մնայ գրական պատմութեան մէջ, — Ժօրժ Պաթայի կողքին, որ իր բարեկամը մնացած էր, անոր բերելէ ետք եղբայրական օգնութիւն մը, առանց զինքը ճանչնալու, Սաքօ եւ Վանցեթթիի ի նպաստ գեղեցիկ ցոյցին ատեն։

Նման մեծ եզակիներ, իրենց կեանքի ընթացքին, փախցնելով քիչ մը արդի քննադատութիւնը, որ կը կատարուի միջակներու կողմէ եւ որ ախտաւոր ճաշակն ունի տեւաբար նոր միջակներ ներկայացնելու հանրութեան հետաքրքրութեան, այսպէս եզակիները երկար ատեն առանձնացած են տեսակ մը կիսաստուերի մէջ, ուր լաւ կը զգան իրենք զիրենք, մանաւանդ նման անոնց որոնց մասին խօսեցայ, գիշերին մարդիկն են։ Բայց Արթիւր Ատամով հրաշալի կերպով պիտի մտնէ լոյսին մէջ։

Այս մեծ եզակին եղաւ նաեւ մեծ ըմբոստ մը։ Իր գործին յեղաշրջումը, առաջին (գրեթէ) գիրքէն մինչեւ յաճախ անդուլ մաղոչիմը — խոստովանութիւնը — եւ առաջին թատերգութիւններէն սկսեալ։

Փարօտին, Էնվազիոնը, որոնք յայտնութիւնն եղան այն ամէն ինչին, որ կ'ոգեկոչուի հիմա նոր թատրոնին անունին տակ, կրնան օրինակ ծառայել։ Որովհետեւ Ատամով մինչ կը յառաջանար կեանքի մը մէջ, որ իրեն համար, չդադրեցաւ եղերական ըլլալէ, կը գիտակցէր օր ըստ օրէ աւելի, այն հիմնական անարդարութեան որ կայ դրամատիրական ընկերութեան մէջ եւ իր անձնական ողբերգութիւնը միշտ աւելի կ'անհետանար տիեզերական ողբերգութեան առջեւ, որ է ճնշումի ողբերգութիւնը որուն անմեղ զոհերն են այնքան ժողովուրդներ։

Իր նոր գործերէն իւրաքանչիւրը վճռական դիրքաւորում մըն է յափշտակիչ ուժերու դէմ, վատին գլխաւոր ուժին դէմ, որ ջահակիրի դիմակ մը ունի։ Անկէ, քաղքենի բարոյախօսներէ պախարակուած, այս գրագէտը իրաւունքը կ'ունենայ մարդոց երախտագիտութեան, ուր որ ալ ըլլան եւ չեմ կարծեր սխալիլ ջատագովելով այն դասը զոր կուտայ շատ մը կեղծ–յեղափոխականներու։

Արթիւր Ատամովի չարչարուած հանճարը ռուս է այնքան ամբողջական ձեւով եւ այնքան փառաւոր որքան իր երկրին ամէնէն մեծ թանաստեղծներունը ու վիպասաններունը։ Ինք, սակայն անբաժան դարձած էր Սէն–Ժերմէն տէ Փրէյն եւ գիտեմ որքան կը տառապէր այն ոստիկանական գրաւումէն որ կը կշռէ այսօր փարիզեան իմացականութեան թաղին վրայ, գրեթէ այնքան որքան կը կշռէր նացիական գրաւումը ամբողջ քաղաքին վրայ. գիտեմ որքան զինքը կը վրդովեցնէին զարշելի նեղութիւնները որոնց, այդ պատճառով, ենթակայ էին անուշիկ աղջիկներ, իր բարեկամուհիները, իր քոյրերը, հինէն իրեն հիացողները։ Օրս Նէյվիի սրճարանին առջեւէն անցնելով, մեզմէ շատեր, պիտի փնտռեն գեղեցիկ գլուխ մը, որ կը նմանէր քիչ մը Սամ Փիթթոյէֆի եւ որ իր՛ն էր, հակած ջերմութեամբ սրբագրուած ձեռագրի մը վրայ, այրած սիկառէթի մուխին։ Գլուխը շատ գեղեցիկ էր որպէսզի թոյլ տար վրան դնել ակադեմականի երկճիւղը, շնո՛րհ իրեն։ Եւ վերջին անգամ զինքը ողջունելու համար ըստ իր արժանիքին, կ'ուզէի օգտագործել բանաձեւում մը նման այն տապանագիրին որ գրուեցաւ էլիզապէթեան ամէնէն հիանալի թանաստեղծներէն մէկուն շիրիմին վրայ՝ «Օ՛, հազուագիւտ Պէն Ճոնսըն»։

Ա. ՓԻԷՐ ՏԸ ՄԱՆՏԻԱՐԿ

«Լէթր Ֆրանսէզ»

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Աղքատախնամ ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ Մարտ 19ին, Հինգշաբթի իրիկուն, 77 Ռիւ Լաֆայէթի կեդրոնատեղիին մէջ։

Նախագահ Պր. Ն. Յովհաննէսեան կարդաց ընկերակցութեան մէկ տարուան բարոյական ու նիւթական գործունէութեան տեղեկագիրը, որ գլխաւորաբար կը պատկերացնէր վարչական աշխատանքները, հանգստեան տուներու վիճակի եւ անոնց մատակարարման ու մասնաւորաբար չէտը գրուած էր Անտիյլի մէջ շինուելու վրայ եղող մտաւորականներու տան մասին։

(Անցողակի յայտնենք որ այս վերջնոյն շահեկանութիւնը նկատի առնելով փափաք յայտնեցինք հարցազրոյց մը ունենալ Պր. Նախագահին հետ Հայութիւնը աւելի լայն չափով տեղեակ պահելու համար սոյն կարեւոր ձեռնարկին, որ պիտի կատարենք մօտաւոր ապագային)։

Տեղեկագրի մնացեալ մասը կը խօսէր պետութեան եւ զանազան հաստատութիւններու մօտ կատարուած դիմումնե–

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(վէպ)

— Սակայն ի՞նչպէս։

— Ձեր փնտռած ու չգտած ապացոյցը իմ քովս է։

Երիտասարդին այս խօսքերուն վրայ Թորոս պէյի աչքերը շողշողացին։

— Ի՞նչ, գոչեց ուրախութեամբ, դուն ապացոյցնե՞ր ունիս որ Բարսեղ էֆէնտին յարաբերութիւն ու ունեցած է Վահանի հետ...։

— Հրամմեր էք։

— Բայց այն ատեն ըսել է ամէն բան կարգին է, միայն թէ ապացոյցը։

— Վահան Նազիկեան վերջին անգամ ծածկաբար Պոլիս գալուն՝ դացած տեսնուած է Բարսեղ էֆէնտիի հետ անոր գրասենեակը, պատասխանեց Լեւոն ամէն մէկ բառին վրայ շեշտելով։

— Լաւ, բայց վկայ մը ունի՞ս։

— Վկան ինքն է։

— Ինք ո՞վ է։

— Այսինքն Բարսեղ էֆէնտին, որ եղելութիւնը պատմած է իր կնոջ եւ այն ալ Զարուհիին, որմէ ես ալ իմացած եմ։

— Խնդիրը շատ կնճռոտեցաւ այժմ, պատասխանեց Թորոս պէյ գլուխը օրօրելով։

— Եւ սակայն իրողութիւն մըն է... ասոր տարակոյս չկայ։

— Ես կը հաւատամ, բայց երբ նախարարին ըսենք, ան ապացոյց պիտի պահանջէ եւ այդ ապացոյցը պիտի չկրնանք տալ։

— Բարսեղ էֆէնտի չի կրնար ուրանալ։

— Մինչեւ հիմա ուրացած է եւ բացարձակ կերպով յայտարարած է, որ Վահանը Պոլիս գալէն ի վեր երեսը չէ տեսած։

— Եւ եթէ հարկ ըլլայ քու վկայութեանդ դիմե՞լ, հարցուց Թորոս պէյ։

— Երբեք այդպիսի բան մը կարելի չէ, գոչեց Լեւոն, եթէ ես բացէ ի բաց զինքը ամբաստանեմ, այն ատեն մեր ծրագիրը բոլորովին ջուրը կ'իյնայ, ես պէտք է որ մինչեւ ետքը գործեմ եւ երեսանց Բարսեղ էֆէնտիի հետ ըլլամ։

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ Թորոս պէյ, պէտք չէ քու վրադ կասկածի։

Լեւոն դեռ երկար ատեն մնաց Թորոս պէյի քով, միասին զանազան ծրագիրներ պատրաստելով։ Երբ ի վերջոյ մեկնելու համար ոտքի ելաւ, ալ մտերիմ բարեկամներ եղած էին իրարու հետ։

— Ծայրայեղ խոհեմութեամբ, զգուշութեամբ եւ ճարպիկութեամբ պէտք է վարուինք, յաջողելու համար, ըսաւ Թորոս պէյ։

— Այդ մասին անհոգ եղիր, պատասխանեց երիտասարդը, երբոր գործի սկըսինք պիտի տեսնես, որ այդ փնտռած բոլոր յատկութիւններդ ալ ունիմ։

— Դուրսը պէտք չէ որ իրարու հետ տեսնուինք։

— Ճիշդ ես ալ այդ պիտի խնդրէի քեզմէ։

— Եթէ զիս տեսնելու պէտք ունենաս, կրնաս հոս գալ, այսպէս, իրիկունը, ճաշէն անմիջապէս ետքը, ես սովորաբար տունը կ'ըլլամ եւ առանձին։

— Այնպէս է, մոմռաց կամաց մը։

Լեւոն Թորոս պէյի քովէն հեռացաւ մտատանջ վիճակի մը մէջ։ Կը զգար որ չափէն աւելի առաջ գացած էր եւ ինքզինք չափազանց վտանգած։ Նահանջի ամէն ճամբայ գոցած էր իր առջեւ եւ հիմա ստիպուած էր Թորոս պէյին հետ քալել անոր ուզած կերպովը։ Ասիկա իր գործին չէր գար։

— Պէտք չէր որ Վահանին ու Բարսեղ էֆէնտիին տեսակցութիւնը իմացնէի, կը մտածէր, դեռ ժամանակը չէր, մանաւանդ իմ ձեռքս գտնուած մէկ զէնքն էր որ այդ ալ իրեն յանձնեցի...

Իսկ Թորոս պէյի ուրախութիւնը չափ չունէր։ Երբեք մտքէն չէր կրնար անցնել այս տեսակ անակնկալ օժանդակութիւն մը, որ ճիշդ ալ ժամանակին կը հասնէր։ Որովհետեւ ինչպէս Լեւոնին յայտնած էր, ոստիկանութեան նախարարը ամենափոքր ապացոյց մը չկրնալով գտնել Բարսեղ էֆէնտիի եւ Վահանի միջեւ յարաբերութեան մասին, որոշած էր զայն ազատ արձակել։ Թորոս էֆէնտի կ'ըմբռնէր, որ իր հեղինակութիւնը ծանր հարուած մը պիտի ընդունէր, որովհետեւ այս երկրորդ անգամն էր որ կ'ամբաստանէր վաճառականը՝ առանց անոր յանցաւորութիւնը կարենալ ապացուցանելու։

Ուստի Լեւոնին հետ տեսակցելէ ետքը, երբ երիտասարդը մեկնեցաւ, Թորոս պէյ ինքնիրեն գոչեց, յաղթական կերպարանքով մը.

— Հիմա գործը կարգին է...

Հետեւեալ առտու կանուխ փութաց զապթիէ, բայց նախարարը տակաւին չէր եկած։ Սրտնեղութեամբ դուրս ելաւ, ժամու մը չափ պտըտեցաւ, յետոյ կրկին վերադարձաւ ոստիկանատուն։

— Փաշան դեռ չեկաւ, պատասխանեցին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(79 – Շար.)

րու մասին, պիտաճէն կարենալ հաւասարակշռելու միտումով:

Վարչութիւնը 1969 տարեշրջանի ընթացքին գումարած է 16 ժողովներ, իսկ հանգստեան տուներու մատակարարման յանձնախումբը գումարած է շաբաթական կանոնաւոր նիստեր, ուր լսուած են տնօրէններու կողմէ ներկայացուած հաշուեկշիռներն ու տեղեկագիրները, բաւ այնմ հարկ եղած կարգադրութիւնները ընելու ու բարւոք մատակարարումը ապահովելու համար:

Հաստատութեանց մէջ գտնուող պատրաստակալները սատցած են հարցարանները իրենց դիտողութիւններն ու դժգոհութիւնները ներկայացնելու նպատակաւ: Ուրախալի երեւոյթ է որ բոլորը գոհ են տիրող վիճակէն, միակ դժգոհութիւնը որ կայ սենեակներու խճողման մասին է, որ կայ սենեակներու խճողման մասին է, որովհետեւ տեղի պակասէն մի քանի սենեակներ 4, 5 նոյնիսկ 6 մահճակալներ կը պարունակեն:

Տարուան ընթացքին, վարչութիւնը կատարած է կարգ մը արդիականացման աշխատանքներ, Մոնմորանսիի տան խոհանոցին եւ Անոնայի կեդրոնական ջերմութեան վերաբերեալ: Ծրագիր կայ 1970ին արտաքին պատերը վերաներկելու եւ Մոնմորանսիի տանիքը նորոգելու, ինչպէս նաեւ Սէն Ռաֆայէլի լուացարանները արդիականացնելու:

1969ի ընթացքին 24 նոր անդամներ արձանագրուած են ընկերակցութեան:

Ղրկուած են կարօտեալներու 1400 ծրարներ, որոնք արժած են 5530 ֆրանք: Մանուկներու տեւական օգնութեան ու նպաստներու համար ծախսուած է 42·886 ֆրանք, բացառիկ պատահական նպաստներ 55 անձերու 1269 ֆրանք:

Տարեկան պարահանդէսը այս տարի բացառիկ շուքով կատարուած է եւ բարոյական մեծ յաջողութիւն արձանագրած, հովանաւորութիւնը տրուած ըլլալով Տէր եւ Տիկին Ժաք Պոմէլի: Գալով նիւթականին՝ գիներու յաճախակի բարձրացման հետեւանքով, հանդէսը սպասուած արդիւնքը չէ տուած բաղդատմամբ թափուած ճիգերուն:

Իսկ դաշտահանդէսը, հակառակ աննպաստ օդին գոհացուցիչ արդիւնք տուած է:

Նախագահը ապա ժողովին ներկայացուց նիւթական գործունէութեան հաշուեկշիռը, կարդալով անցեալ տարուան ընդհ. ժողովէն ընտրուած հաշուեքննիչ մարմնի զեկուցումը, ուր կը յայտնուէր թէ հաշիւները մանրակրկիտ կերպով քննուած են իրենց կողմէ եւ թէ ըստ էութեան եւ հաշուականօրէն ճիշդ գտնուած:

Տանք, համառօտ պատկերը ընկերակցութեան ելեւմուտքին:

1969ի ընթացքին, մուտք եղած է 118 հազար 654 ֆրանք, որուն 90 առ հարիւրը գոյացած է բացառիկ նուէրներէ, դաշտահանդէսի եւ պարահանդէսի հասոյթներէն:

Ելք ունեցած են 82·538 ֆրանք, որուն 85 առ հարիւրը ծախսուած է տեւական օգնութիւններու եւ ծրարներու պատրաստութեան:

Պատրաստ գումար 36·116 ֆրանք որուն 10 առ հարիւրը անձեռնմխելի ըլլալով ըստ կանոնագրի, 1970ին փոխանցելի գումար կը մնայ 32·500 ֆրանք:

Ներկայ վարչութիւնը անցեալ տարիէն ստացած էր միայն 13·563 ֆրանք:

Ժողովը լսելէ ետք տեղեկագիրը, իր գնահատանքը յայտնեց վարչութեան եւ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ այս առթիւ ներկայացուած համապատասխան գնահատանքի բանաձեւը:

Ժողովը անցաւ ապա նոր վարչութեան ընտրութեան, կազմուեցաւ քուէախոյզ մարմին եւ բացուելով 163 պահարանները, տուին հետեւեալ արդիւնքը, բացի մէկէն բոլոր քուէով գադրած անդամները կը վերընտրուէին, որով վարչութիւնը կազմուած է ներկայիս Պարոններ՝ Աճէմեան Արմենակ, Աճէմեան Ռոստոմ, Աղապէկեան Հայկ, Հայթայեան Նշան, Յովհաննէսեան Նուպար, Մաղաքեան Անթուան, Մարտիրոսեան Հրանդ, Մարկոսեան Ռուբէն, Գազանճեան Ռաուլ, Օհանեան Ալեքսանդր, Բաթթուկեան Գրիգոր, Սուճեան Վաղարշակ, Թէրզեան Վահրամ, Թունճեան Վահագն եւ Եոխգարտաշեան Անդրէ:

Մեզի կը մնայ այժմ շնորհաւորել նորընտիր եւ վերանորոգուած վարչութիւնը, մաղթելով իրենց ուժ եւ եռանդ եւ նորանոր յաջողութիւններ:

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1) Ներկայացուցչական ժողովի աշխարհական անդամներու ընտրութիւնը պիտի կատարուի 26 Ապրիլ 1970 Կիրակի օր:

2) Համաձայն կանոնագրի, ընտրութեան մասնակցելու համար ամէն անդամ պէտք է վճարած ըլլայ իր բոլոր անդամատուրքերը:

Ցետնեալ անդամատուրքերը պէտք է վճարուած ըլլան ամէնաուշը մինչեւ 12 Ապրիլ: Այդ օրը ընտրողներու ցանկը փակուած պիտի ըլլայ:

3) Համաձայն կանոնագրի, Ընկերակցութեան ամէն անդամ ընտրելի է ներկայացուցիչներու ժողովին համար:

Այնուամենայնիւ, ամէն անոնք, որոնք իրենց թեկնածութիւնը կը փափաքին դնել, թող բարեհաճին ամէնաուշը մինչեւ 4 Ապրիլ իրենց անունները եւ մականունները գրաւոր կերպով տեղեկացնել եկեղեցւոյ Դիւանատան, որպէսզի կարելի ըլլայ ժամանակին անդամներուն հաղորդել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Հայաստանի մէջ անձնական ապահովագրութիւն կնքած են 250·000 անձեր: Ամէնէն ընդհանրացած ձեւերն են՝ կեանքի խառն, երախաներու, ինչպէս նաեւ դժբախտ պատահարներու ապահովագրութիւնը:

Առաջինը՝ կեանքի խառնը, կ՚երաշխաւորէ հետեւեալ պայմանները.— ժամանակը լրանալէ ետք ապահովագրուած անձը կը ստանայ լրիւ գումարը, իսկ արկածի հետեւանքով եթէ վերջնական ձեւով ի վիճակի չըլլայ աշխատելու՝ կը ստանայ համապատասխան տոկոսը ապահովագրուած գումարին: Այս գումարը կրնայ ստանալ նաեւ ապահովագրուածին կողմէ վկայագրին մէջ յիշատակուած անձը: Եթէ դժբախտ արկածի մը հետեւանքով ապահովագրեալը աւելի քան 50 տոկոս կը կորսնցնէ իր աշխատանքի կարողութիւնը եւ կը ստիպուի փոխել իր գործը, այդ պարագային ոչ միայն կը ստանայ, համապատասխան չափով, ապահովագրական գումարը, այլեւ իրաւունք կ՚ունենայ այլեւս որեւէ վճարում չկատարելու, առանց կորսնցնելու իր իրաւունքները: Իսկ եթէ տուժողը իր աշխատունակութիւնը կը կորսնցնէ 30–50 տոկոսով, կիսով չափ կը նուազին անոր վճարումները: Աւելցնենք, որ նման պարագաներու մէջ պայմանագիրը կը մնայ ի զօրու, եւ ճշդուած ժամկէտը վերջանալէ ետք քաղաքացին կը ստանայ ապահովագրական գումարը: Այսպէս, օրինակ, Ա. Յովհաննէսեան 1967ին հինգ տարուան ժամանակով մը ապահովագրուած էր 500 ռուբլի եւ ամսական կը վճարէր 8 ռուբլի 79 կոպեկ: 1968 Սեպտեմբերին արկածի մը հետեւանքով կը կորսնցնէ իր աշխատունակութեան 40 տոկոսը, որուն համար կը ստանայ 200 ռուբլի: Իրաւունք կ՚ունենայ միեւնոյն ատեն կիսով չափ պակսեցնելու ամսական իր վճարումները: Պայմանագրին ժամանակը լրանալէն ետք պիտի ստանայ 500 ռուբլի:

Նման պատահարներու համար 1968ին վճարուած է ընդամէնը 200·000, իսկ 1969ին՝ 310·000 ռուբլի:

Ապահովագրութեան պայմանները կը կնքուին 16էն 70 տարեկան անձերու հետ, մէկէն մինչեւ հինգ տարուան ժամանակի մը համար, տարբեր աստիճաններով, այսինքն՝ գումարներով: Գումարը կը վճարուի, եթէ ապահովագրեալը մշտական ձեւով կը կորսնցնէ իր աշխատելու կարողութիւնը կամ կը մեռնի պայմանագրին գործողութեան ժամանակամիջոցին:

Այս պայմաններու տակ 1968ին 540 հոգի ստացած են 74·000, իսկ անցեալ տարի՝ 630 հոգի 73·000 ռուբլի:

1968էն սկսեալ, այսինքն երկու տարիէ է վեր թոյլատրուած է մինչեւ 12 տարեկան երախաներու ծնողքներուն կամ հարազատներուն ապահովագրել զանոնք 300 500 եւ 1000 ռուբլի գումարով:

Ապահովագրուած գումարը լրիւ կը վճարուի ենթական 18 տարեկան ըլլալէ ետք, ինչպէս նաեւ եթէ ենթական, պայմանագրութեան շրջանին, արկածի մը պատճառով կը կորսնցնէ իր աշխատունակութիւնը: Հիւանդութեամբ մեռնելու պարագային ետ կը վերադարձուի մինչեւ այդ թուականը վճարուած գումարին 90 տոկոսը:

МԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Հ. Օ. Մ.ի 60-ԱՄԵԱԿԸ
ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Նիւ Եորքի Հիլթըն նորակառոյց պանդոկի սրահներուն մէջ, կիրակի Մարտ 15ին, տեղի ունեցաւ Հայ Օգնութեան Միութեան վաթսունամեակի տօնակատարութեանց բացման հանդիսութիւնը:

Տօնակատարութիւնը անցաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ, եւ տեղւոյն վրայ, ի նպաստ ամէնօրեայ հայկական վարժարանի մը բացումին, եղան 25·000 տոլարի հասնող ինքնաբուխ նուիրատուութիւններ: Հանդանակութիւնը կը շարունակուի առանձին:

Հանդէսը կը հովանաւորէր թեմին առաջնորդը՝ Հրանդ Արք., իսկ կը նախագահէր Տիկին Զապէլ Սերոբեան: Ներկայ եղան նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները: Բանախօսեց ընկերուհի Շաքէ Մինասեան (Կեդր. Վարչութիւն), Փրոֆ. ընկ. Սեդրակ Մինաս (անգլերէն) եւ ընկ. Բիւզանդ Կոսնեան (հայերէն): Խօսք առին նաեւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, որոնց շարքին՝ «Հայրենիք»ի ներկայացուցիչն ալ:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը վայելք մը եղաւ ներկաներուն համար: Մեներգեցին Միքայէլ Քրմոյեան եւ Տիգրան Ժամկոչեան: Երգիչներուն կ՚ընկերանար դաշնակի վրայ Օր. Մարօ Աճէմեան:

«Հ.»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆՄԵՌ ՍՐՏՈՎ, քերթուածներ (1963–1969), գրեց՝ Ս. Ք. Զանգու: Տպարան «Արաքս», Փարիզ 1970:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

Կը զգար որ իր բնական վիճակին մէջ մտած էր եւ չէր ուզեր այլեւս անկէ դուրս ելլել, միայն կը փափաքէր լաւագոյն ըլլալ քան ինչ որ էր առենօք:

Սրոշեց այդ օրէն սկսեալ իր յոյսը չդնել գերագոյն երջանկութեան վրայ զոր ամուսնութիւնը պիտի բերէր իրեն եւ թէ ներկայէն այնքան դժգոհ չըլլալ: Ցետոյ այլեւս անձնատուր պիտի չըլլար այն զէշ կիրքին, որուն յիշատակը զինքը այնքան կը չարչարէր:

Իրիկունը, ժամը իննին, բնակարանին առջեւ կառքը կեցուց խիստ լաւ տրամադրութեան մէջ եւ իր նոր կեանքին մասին լեփլեցուն վստահութեամբ:

Իր պառաւ Նիանիային, որ տունը կը մատակարարէր, սենեակէն լոյս մը կը տեսնուէր եւ կը լուսաւորէր մուտքին առջեւ գտնուած ձիւնը:

Իր շունը Լասքա, վազեց եկաւ ու ծունկերուն քսուեցաւ:

— Շուտով եկաք հայրիկ, ըսաւ պառաւ Նիանիան:

— Մարդ ոչ մէկ տեղ այնքան հանգիստ է որքան իր տունը, պատասխանեց Լէվին իր գրասենեակը մտնելով:

Նուազա անմիջապէս ճրագ մը բերաւ որ քաղցր լոյս մը սփռեց: Լէվին դիտեց շուրջը եղած մտերիմ առարկաները եւ նոր կեանք մը սկսելու կարելիութեան մասին կասկածեցաւ:

Իր անցեալին բոլոր այդ հետքերը իրեն տիրեցին եւ ըսին. «Չէ, մեզմէ պիտի չկրնաս ազատիլ, միշտ եղածիդ պէս պիտի մնաս, քու տարակոյսներովդ, ինքնիրմէդ յաւիտենապէս դժգոհ վիճակովդ, քու ակարացումներէդ ուղղուելու անօգուտ ճիգերովդ, երջանկութեան քու անվերջ սպասումովդ, որուն երբեք չհասար եւ որ քեզի անմատչելի է»:

Բայց ուրիշ ներքին ձայն մը կ՚ըսէր թէ պէտք չէ անցեալին գերի ըլլալ, թէ կարելի էր կերպարանափոխ ըլլալ: Եւ այդ ձայնին լսելով՝ մօտեցաւ սենեակի անկիւնը ուր դրուած էին մարմնամարզի երկաթները եւ սկսաւ մարզանքներ ընել:

Դրան ետեւ ոտնաձայներ լսուեցան, երկաթները դետին դրաւ:

Մատակարարը ներս մտաւ եւ յայտարարեց թէ՝ փա՜ռք Աստուծոյ ամէն ինչ կարգին էր, թէեւ ցորենը քիչ մը այրած էր նոր չորանոցին մէջ: Այս դէպքը քիչ մը գրգռեց Լէվինը, որովհետեւ կերպով մը ինք հնարած էր այդ չորանոցը: Մատակարարը միշտ հակառակած էր եւ այդ անհաճոյ լուրը կուտար ներքին գոհունակութեամբ մը: Եւ որովհետեւ Լէվին բոլորովին վստահ չէր թէ առոր յանցանքը իր ստորադասինը չէ, անոր յանդիմանութիւններ ուղղեց:

Այսուհանդերձ այս վերջինը կարեւոր եւ հաճելի լուր մը ունէր իրեն հաղորդելիք. Փավա, կովերուն ամէնէն գեղեցիկն ու թանկագինը, որ վերջերս ցուցահանդէսէն գնեւր էին, ծնաներ էր:

Ի.

Լէվին առանձին կը բնակէր մեծ եւ հին տան մը մէջ, զոր վերէն վար տաքցնել կուտար: Գիտէր որ այդ տունը ամբողջովին բնակիլը իր նոր ծրագիրներուն հակառակ անհեթեթութիւն մըն էր: Բայց այն տունը Լէվինի համար աշխարհ մըն էր: Այն աշխարհն էր ուր իր հայրն ու մայրը մեռած էին եւ ուր իրենց կեանքը անցուցեր էին:

Այդ կեանքը Լէվինի համար կատարելութեան մտատիպարն էր եւ միտքը դրած էր զայն վերսկսիլ իր կնոջ ընտանիքին հետ:

Հազիւ թէ իր մայրը կը յիշէր, բայց այդ յիշատակը իրեն համար նուիրական էր: Իր երեւակայութեան մէջ՝ իր կինը պէտք էր որ այդ հրապուրիչ եւ նուիրական մտատիպարին կրկնութիւնը ըլլար: Ամուսնութենէ դուրս սէրը չէր կրնար երեւակայել, բայց նաեւ նախ կը մտածէր ընտանիքին ու յետոյ կնոջ՝ որ այդ սէրը իրեն պիտի տար: Այսպէս ամուսնութեան մասին իր գաղափարները բոլորովին կը տարբերէին իր բարեկամներու գաղափարներէն որոնց համար կին մը առնելը կեանքի բազմաթիւ սովորական դէպքերէն մէկն էր:

Այսուհանդերձ, երբ փոքր սրահը մըտաւ, ուր միշտ թէյը կը խմէր, թիկնաթոռին մէջ նստաւ, ձեռքը գիրք մը բռնած եւ երբ Նիանիան ափսէն բերաւ եւ իր սովորական խօսքերով «Եւ ես ալ, հայրիկ, կ՚ուզեմ նստիլ» ըսաւ ու աթոռի մը վրայ տեղաւորուեցաւ պատուհանին քովը, զգաց որ իր երազները չէր թողած եւ թէ առանց անոնց չէր կրնար ապրիլ:

Քիթթիի կամ ուրիշի մը հետ խնդիր չէր, բայց այդ բանը պիտի ըլլար:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Շիրվանեան եւ զաւակները (Շարվիլօ), Տէր եւ Տիկին Միրիճան Շիրվանեան եւ զաւակները (Մալաքոֆ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Շիրվանեան եւ զաւակները (Իսի), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Խորանեան եւ զաւակները (Իսի), այրի Անթառամ Պալեան եւ զաւակը (Շաւիլ), այրի Հերիքնազ Պոյեան եւ զաւակները (Շարվիլօ), այրի Աղնիւ Ճափաճիրճեան եւ զաւակը (Պելֆոր), Տէր եւ Տիկին Սերոբ Խորանեան եւ զաւակները (Մալաքոֆ), այրի Տիկին Խաթուն Պալեան եւ զաւակը (Հայաստան), այրի Տիկին Մարիամ Շիրվանեան եւ զաւակները (Հայաստան), Պր. Ոսկիհան Առաքելեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Աւագ Պալեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Պասմաճեան եւ զաւակները (Իսի), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շիրվանեան եւ զաւակները (Վանվ), Տէր եւ Տիկին Ոսկիհան Շիրվանեան եւ զաւակները (Ժանթիյի), Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Խորանեան եւ զաւակները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Աշոտ Աղէկեան եւ զաւակները (Շարվիլօ), Պր. Աթանոս Պալեան և զաւակները (Իսի), այրի Տիկին Մարնոս Շիրվանեան եւ զաւակները (Իսի), Տէր եւ Տիկին Թորոս Պաչրպէօյէքեան եւ զաւակները (Լիոն) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆԻ
(76 տարեկան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 26ին յետ երկարատեւ հիւանդութեան: Հանգուցեալին փափաքին համաձայն մարմինը Փարիզէն կը փոխադրուի Շարվիլօ (Իզէռ) ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը,:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ (Մարտ 28) ժամը 15ին Շարվիլէօյի Հայկ. մատրան մէջ եւ թաղումը ժամը 16ին տեղւոյն գերեզմանատունը: (Փառ Փոն տը Շերի):

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

6 Ռիւ տը լա Շէն, Շարվիլօ (Իզէռ),

«ՅԱՌԱՋ» — Մեր ցաւակցութիւնները Շիրվանեան ընտանիքներուն:

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ կողմէ, ինչպէս ամէն տարի՝

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ
THEME — 1900

Տեղի պիտի ունենայ, Ուրբաթ 3 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 20էն մինչեւ առաւօտեան մէկը

HOTEL LUTETIA
45, Bld. Raspail — Paris (7e)

Ջանք չէ խնայուած այս երեկոյթը փայլուն եւ յաջող անցընելու համար եւ արդէն իսկ մեր անդամներէն շատեր ընտրած են իրենց հագուստները:

Միութիւնը վստահ է որ Փարիզի հայ երիտասարդութիւնը անխտիր պիտի ջանայ ներկայ ըլլալ եւ քաջալերել այս հաճելի եւ գեղեցիկ ձեռնարկը:

Ուրեմն բոլորս մէկ դէպի Օթէլ Լիւթէսիա Ուրբաթ երեկոյ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Աղնիւ Տամլամեան կը նուիրէ 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին անհրաժեշտ շինութիւններուն, իր ողբացեալ ամուսնոյն Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին:

Պր. Եդուարդ Մուրատեան, կը նուիրէ 100 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր ողբացեալ մօր, այրի Տիկին Ֆոթինէ Մուրատեանի յիշատակին:

Տիկին Մէրճանեան կը նուիրէ 10 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Անտէր Հիւանդներու ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի, այրի Տիկին Փերուզ Ղազէրեանի տխուր մահուան առթիւ:

Ա Ց Ց

Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է այցելութիւն մը Զատկուան առթիւ դէպի Սէն Ռաֆայէլ՝ Հանգստեան Տունը, Կիրակի (5 Ապրիլ). այս առթիւ վարձուած է հանրակառք: Երթալ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի հիմակուընէ սկսեալ արձանագրուիլ: Արձանագրուելու համար դիմել Տիկին Քէօսէեանի

2, Rue Bernard du Bois (Studio Rex)

եւ վարչութեան անդամներուն մօտ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԱՊՐԻԼ 24

SALLE GAVEAU 45, RUE LA BOETIE — Métro : MIROMESNIL

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի 55րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 3ի Կիրակի կէսօրէ ետք: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ընթրիք ասուլիս»ը (Տինէ – Տէպա) 12 Ապրիլին

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 26–ին, Կիրակի:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը՝ Կիրակի, Մայիս 10ին:

×

Եւրոպայի Հայոց Հայրապետ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի հովանաւորութեամբ Ց. Ճ. Սիրունիի նուիրուած յոբելենական հանդիսութիւնը նախապէս որոշուած Մայիս 31ին, կամքէ անկախ պատճառներով, յետաձգուած է Յունիս 14ի Կիրակիին, ժամը 20,30ին, Կավոյի սրահին մէջ:

Կազմակերպիչ Յանձնախումբին հասցէն է

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

Իսկ նուիրատուութիւնները ուղղել Յանձնախումբի գանձապահ Պր. Գէորգ Պաքրճեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e)

×

Թատերական ներկայացում կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուաքոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 3ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ ՊԱՆԵՅՕ – ԲԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ 4 Ապրիլ ժամը 20,45ին, Պանեօ քաղաքի Սալ տէ Ֆէթի մէջ Ռիւ Շարլ Միշէլ:

Կը ներկայացուին

ՍԻՐՏՍ ԵՐԳՈՒՄ Է

Գունաւոր գեղարուեստական ֆիլմ մը (Ֆրանսացիներուն համար սրահին մէջ պիտի բաշխուի համառօտ բացատրողական մը):

եւ ԵՕԹԸ ԵՐԳԵՐ

(ֆրանսախօս)

հեղինակ բանաստեղծ Գէորգ Էմին, գունաւոր ֆիլմը

Մուտք 5 ֆր

Տոմսերը կը ծախուին Լեւոն Տօնիկեանի մօտ

52, Rue Gustave Courbet

Կարադեան

23, Rue Haïk Thirian

Ճելալեանի կօշկարատունը

25, Rue Ampère

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
(VENTE PAR SOUSCRIPTION)

ԱԼՊՈՄ – ՏԻՍՔԻ ՄԸ 30 Սանթիմեթր, 33 շրջան

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Հայկական երգերու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը

Առաւօտեան արշալոյս, Անուշիկ Նարգան, Հայաստանի աղջիկ (մեր նուէրը), Մայրս, Դու ինձ համար, Հայաստան, Երեւանի սիրուն Աղջիկ, Կարաւան, Խաչատուր Աբովեան, Սէրս գաղտնի թող մնայ:

Նախապէս արձանագրուողներու համար 26 ֆր.: Արձանագրութիւնները կը փակուին ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋ:

Այդ թուականէն ետք, տիսքը աւելի սուղ կ'արժէ:

Դրամական առաքումները կատարել չէքով կամ մանտայով.— Ճշդելով անուն, մականուն եւ հասցէն:

LIZ SARIAN
204, Ave. de la Division Leclerc — 95 - MONTMORENCY

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եռամսեայ հանդէս, պաշտօնաթերթ Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Էկզարքայի: Բ. շրջան, Թիւ 1, Յունուար–Մարտ 1970: Բաժանորդագրութեան պայմաններ՝ սովորական 10 ֆր., օժանդակող՝ 20 ֆր.:

Հասցէ՝

3, Ave. Granchamp
78 - LEPECQ, FRANCE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝

ՄԱՅԻՍ 5-ԷՆ 19

Մեկնում Փարիզէն Մայիս 5ի առաւօտուն, ժամանում Մոսկուա եւ տեղափոխում՝ պանդոկը:

Յաջորդ օրը՝ պտոյտ Կրեմլին, Կարմիր Հրապարակը: Երեկոյ մեկնում Երեւան:

Երեւան՝ Արմենիա պանդոկը (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք եւ գիշերում փանսիոն քոմփլէթ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 14-ՐԴ ՕՐԸ

Ամէն օր զանազան պտոյտներ տեսարժան վայրերը.— ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ՀՌԻՓՍԻՄԷ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԾԱՂԿԱՁՈՐ, ՍԵՒԱՆ, ԳԱՌՆԻ, ԳԵՂԱՐԴ, ՕՇԱԿԱՆ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ, եւայլն: Այցելութիւն դպրոցները եւ թանգարանները:

15րդ օրը՝ վերադարձ դէպի Փարի Մոսկուայի ճամբով:

ԳԻՆ 2100 ՖՐԱՆՔ

Renseignements et inscriptions

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Tél. : 742-57-84 — 742-44-08 — 742-22-12

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
GEORGES MAMAS, 25 Rue de Dedieu, VILLEURBANNE, Tél. : 52-23-39

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN c/o CROISIERES ET VOYAGES
102, Rue de la République
les Mercredi et Samedi de 15 à 19 heures — Tél. : 20-80-50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0, 50

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 29 MARS 1970
LE NUMÉRO 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11.777
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
46e ANNÉE — No 11.777

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՏԻԿ

Այսօր դարձեալ զուարթագին կը ղօղանջեն եկեղեցւոյ զանգակները ծագէ ի ծագս աշխարհի՝ հաւատացեալ մարդկութեան աւետելու համար Յիսուսի յարութիւնը:

Ցնծութեան մէջ է քրիստոնեայ աշխարհը:

Ձմրան զուրշ օրերուն յաջորդած է ծաղկազարդ գարունը:

Վերջ են գտած Մեծ Պահոց մռայլ օրերը: Վերջացած են նաեւ Նազովրեցիի դատաճանական մատնութեան, դղրդալից դատավարութեան, զարհուրելի չարչարանաց, անարդական խաչելութեան ու թաղման տխուր ոգեկոչումները՝ Աւագ Շաբթուան վերջին օրերուն:

Հրաշալի յարութեան տօնն է այսօր:

Ա՛յն օրը, երբ Իր գերեզմանը օծելու գացող իւղաբեր կանայք տեսան Աստուծոյ հրեշտակը, որ երկինքէն իջնելով մեծ դղրդիւնով թաւալեցուցած էր դամբարանի ծանր քարը եւ նստած վրան:

«Եւ էր տեսիլ նորա իբրեւ զփայլակն, եւ հանդերձ նորա սպիտակ իբրեւ զձիւն»: Պահապանները իրենց վախէն մեռելի նմանոյթ էին առած: Հրեշտակը բսաւ կիներուն.

«Մի՛ երկնչիք դուք. գիտեմ զի զՅիսուս զխաչեցեալն խնդրէք. Չէ՛ աստ, քանզի յարեաւ»: (Մատթէոս, ԻԸ. 1–6):

Յարութեան խորհուրդը, ինչպէս անարատ ծնունդը քրիստոնէական կրօնքին հիմը կը կազմեն. երկու հրաշքներ, որ հաւատքով միայն կը բացատրուին:

Ու այս հաւատքը խոր արմատ է ձգած հոգիներու մէջ երկու տասնեակ դարերէ ի վեր, հասնելով մինչեւ մեր օրերը, հիւլէական դարը, երբ մարդիկ անջրպետին մէջ կը ճախրեն, լուծելու համար յաւիտենին գաղտնիքները, ոտք կը դնեն լուսնի վրայ ու նկրտին երթալ աւելի հեռուները, մինչեւ մեր գլխուն վրայ պըլպըլացող մոլորակներն ու աստղերը:

Հայ ժողովուրդը սկիզբէն եւ եթ փարեցաւ քրիստոնէական կրօնքին: Անոր վարդապետութեանց մէջ գտաւ համամարդկային վեհ գաղափարներ: Սէր՝ իր նմանին հանդէպ («սիրեցէք զմիմեանս»): Օգնութիւն՝ տկարներուն եւ հիւանդներուն: Ժուժկալութիւն ու խոնարհութիւն: Արդարութիւն ու ճշմարտութիւն: Զղջացում մեղանչումէ: Բարեսիրութիւն եւ ողորմածութիւն: Հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն:

Սկզբունքներ, որ ի զօրու են մինչեւ այսօր ու իբրեւ հիմ կը ծառայեն ընկերային արդիական ամէնէն յառաջացեալ վարդապետութեանց:

Հայը ազգովին ու սրտանց կառչեցաւ քրիստոնէութեան, խոր հաւատքով ու անխորտակելի յոյսով:

Այդ հաւատքն է, որ ապրեցուց զինք: Այդ հաւատքին շնորհիւ է, որ Վարդանանց հերոսամարտէն մինչեւ Սարդարապատի ճակատամարտը կուրծք տուաւ ամէնազդի աշխարհակալներու եւ բռնակալներու ցեղաջինջ հալածանքներուն ու կեղեքումներուն:

Փարեցաւ իր կրօնքին եւ անեղծ պահեց իր ազգային դիմագիծը:

Նազովրեցի Յիսուսին նման չարչարուեցաւ ու խաչուեցաւ, սակայն երբեք չընկրկեցաւ: Անխախտ պահեց իր հաւատքն ու յոյսը:

Ու Անոր պէս յարութիւն առաւ ի մեռելոց:

Զատիկը մեծագոյն տօնն է հայ քրիստոնեային:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴԻՄԱՌՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՌ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Եկեղեցի՛ Հայկական, կասկածը զիս կը տանջէ
Թէ մի՛ գուցէ պարպըւած ըլլաս հիւթէն, որ ա՛յնքան
Առեն սընուց, մեծցուց քեզ եւ կամարներ մէջ–մէջէ
Տըւաւ կապել ոստերուդ՝ իբր հովանի՛ մ'անսահման
Արիւն քրտինք միշտ մըտած հոգիին վրայ Հայութեան···

Չե՞ս դուն անտառ մը իրօք՝ որ քարացած է վաղուց
Բայց ուր կուզան հաւաքուիլ բազմութիւններ տակաւին,
Ո՛չ թէ յոյսով այլ յուշո՛վ մը զոր անցեալը թողուց՝
Կաթիլ գինի, փըշուր հաց՝ խորը իրենց հոգիին,
Զոր կ'որոնա՛ն յամրաքար անոնք կրկին եւ կրկին···

Եկեղեցի՛ Հայկական, կը բըզըքտի սիրտըս, տե՛ս,
Փոխան զովքի մըմունջին՝ տըտունջն այս քեզ ուղղելով···
Լա՞ւ է լըռել՝ թէ նորէ՛ն, շատ սիրելուս համար քեզ,
Զարնել սեմիդ քարերուն զաւազանով, ճոկանով,
Արթընցընել՝ ոգիներն՝ այդտեղ նիրհող քովէ քով···

··· Բայց ի՛նչքան լոյս՝ ջահերու քու մըթերքէդ դեռ կրնաս
Մեր խաւարին մէջ կաթել, մո՛ւթ–սրտի խաւարին,
Ի՛նչքան կրնաս բարձրացում բարձրութենէդ քու անհաս՝
Մեր երազին զետնասող առաջարկել վերըստին,
Ցոյց տալ ի՛նչքան խորութիւն՝ մակերեսի մեր ճիգին···

Եկեղեցի՛ Հայկական, ո՛չ, արմատներդ են զեղուն
Կենսաւէտ հին հիւթով միշտ··· Եկեղեցի՛ Հայկական,
Ո՛չ, չորցած չես, կ'ապրիս դուն, — բայց երնէ՜կ նոր օրերուն՝
Երբ քարերէդ նոր ու խոր ձայներ ուժգին բարձրանա՛ն
Պիտի եւ տա՛ն անոնք քեզ, դու մեզի ցո՛ւնցն յարութեան···:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Պէյրութի կեդրոնն իսկ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է Ուրբաթ օր Պաղեստինցիներու եւ Ճեմայէլի փալանժիստներուն միջեւ: Մթնոլորտը շատ ծանր է եւ գլխաւոր վախը եղբայրասպան պատերազմ մըն է մահմետականներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ, ինչ որ անշուշտ ողբերգական հանգամանք կը ստանայ: Արդէն իսկ 25 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ եւ ժամէ ժամ կացութիւնը կը վատթարանայ: Ներքին ապահովութեան ուժերու ընդհ. տնօրէնութիւնը գեկոյցով մը կ'ըսէ.— «Զինեալ տարրեր կըրակ բացած են օդին մէջ Քանոնի հրապարակին վրայ (Պէյրութի կեդրոնը) եւ այլ թաղերուն մէջ, ինչ որ խուճապ ըստեղծած է բնակչութեան մէջ»: Շատեր հեռացած են քաղաքէն, օգտուելով նաեւ զատկուան տօներէն: Հակասական լուրեր շրջան կ'ընեն Պէյրութի մէջ, ուր ըստ թղթակիցներու, դժուար է իրականութիւնը գիտնալ: Իշխանութիւնները մտահոգ են, վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ հանդարտութեան կոչ ըրաւ բայց կը թուի թէ լսող չէ եղած: Հանդիպում ալ տեղի ունեցած է պաղեստինցի պատասխանատուներու եւ Քարամէի, Ճումպլաթի ու Ճէմայէլի միջեւ:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն պաղեստինեան քոմանտօներ յարձակած են փալանժիստ կեդրոններու վրայ: Ամէն անգամ ալ մեռեալներ եւ վիրաւորներ եղած են:

Յստակ է որ գլխաւոր բախումը փալանժիստներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ է եւ կ'ըսուի թէ գրեթէ ամէն տեղ փալանժիստներն են որ նախայարձակ եղած են: Կարեւորը անշուշտ բանակին դիրքն է, որմէ կախում ունի ամէն բան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ շարժումները կը տարածուին Ֆրանսայի մէջ: Թղթատարէն զատ՝ Ազգ. Թանգարաններու պահապանները գործադուլի ձեռնարկած են, մինչ կը շարունակուի Օրլիի օդակայանի ճաշարաններու եւ պառերու պաշտօնէութեան գործադուլը:

ՌՈՒՄՈՐ կ'օգտուի զատկուան տօներէն վերջնապէս կազմելու համար Իտալիոյ նոր դահլիճը: Ալտօ Մորօ պիտի պահէ, շատ հաւանաբար, Արտաքին նախարարութիւնը, որու աչք ունէր Նէննի բայց ի վերջոյ տեղի տուած է մերժելով ուրիշ որեւէ նախարարութիւն:

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ ցաւ կը յայտնէ «Լը տիւ Մոնտ»ի մէջ (իր հիմնած շարժումին պաշտօնաթերթը) այն ողբալի վիճակին համար, որ է Ֆրանսական համալսարանի վիճակը: Ծանրօրէն կը քննադատէ էտկառ Ֆօռը որու «ժառանգութիւնը» ծանր կը կշռէ Օլիվիէ Կիշառի վրայ:

ԿԻՊՐՈՍԻ կացութիւնը կը շարունակէ մտահոգել Թուրքերը: Այս առնչութեամբ Արտաքին նախարար՝ Չաղլայանկիլ յայտարարած է.— «Համոզուած ենք որ կիպրական հարցը չի կրնար լուծուիլ զինեալ ձեւով: Բայց առկա ըսել չէ թէ անհրաժեշտ պարագային պիտի չգիմենք ազդու միջոցներու: Թուրքիա հաշտարար կը մընայ ցորչափ սոփուած չըլլար այլ կերպ վարուելու»:

ՊՈԼՍՈՅ ձախ Երիտասարդութեանց Դաշնակցութիւնը արշաւ մը սկսած է «Դեմոկրատ Դաշնակցային Հանրապետութիւն» մը ստեղծելու համար Կիպրոսի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գիները 0,40 առ հարիւր յաւելում կրած են Փետրուարի ընթացքին:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ այս Երեքշաբթի (Մարտ 31): Խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Ապրիլ մէկ:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ԶԱՏԻԿԻՆ

Մէկդի դնելով քրիստոնէական կեղեւը, Զատիկը այս ժողովուրդին համար ունի նշանակութիւն մը որ զուտ հայկական է:

Գարունի եւ ծիծաղի ճառագայթ մըն է ան:

Վերանորոգման նախատօնակ մը, որ կը կրկնուի ամէն տարի, եւ դարերէ ի վեր:

Բուն ժողովուրդին հասկցած Զատիկը չի պարփակուիր այն քառակուսի պատեանին եւ քարացած հանդամանքին մէջ, որոնք պարտադրուած են կրօնի վարդապետներուն կողմէ, եւ որոնց ուռուցիկ եւ սնամէջ արտայայտութիւնները կը տեսնենք «բարձր դաս»ուն մէջ, կղերական թէ աշխարհական: Մեր հայրենի աշխարհին երկինքն ու հողը, ջուրն ու լեռները ուրի՛շ հմայք մը ցանած են այս կրօնական տօներուն վրայ: Նոյնիսկ առանձին փիլիսոփայութիւն մը ներշնչած են անոնց, աւելի մարդկային, եւ քիչ մըն ալ հեթանոսական, եթէ կ'ուզէք:

Այդպէս է որ, մինչ ուրիշներ եւ «ազնուականները» կը գոհանան պաշտօնական արարողութիւններով, հայ ժողովուրդը իրեն յատուկ աւանդութիւնները կը վերակենդանացնէ այդ օրը: Կը խայտայ ինչպէս մանուկ մը, եւ կ'ուզէ որ ամէնքն ալ ուրախ ըլլան ինչպէս ինքն է:

... Ապահովաբար հայ ժողովուրդը այսօր կ'ունենար տարբեր ճակատագիր, եթէ աւելի կանուխ հասած ըլլար ազգային գիտակցութեան այն աստիճանին, ուր կը գտնուի այժմ: Անոր սրտին մէջ խոր արմատներ ձգած են ինքնավստահութիւնն ու հաւատքը, բայց կողմնացոյցը լարուեր է տարբեր ուղղութեամբ: Կրօնի վարդապետները զայն դարձուցեր են նկուն եւ կրաւորական: Ապրելու խորհրդանշանը եղեր է համակերպութիւնը: Կորովը ջլատուեր է անիմաստ վատնումներով: Եւ այդ ճամբուն վրայ, շատ աւելի ծանր կորուստներ է կրած, դարերու ընթացքին, քան իր ազատագրական պայքարի ընթացքին:

... Անսպառ եռանդ, անհաշիւ հարըստութիւն, արիւն եւ աւեր՝ ի փառս խորհրդաւոր փիլիսոփայի մը որ մսուրին մէջ ծնաւ, ինչպէս կ'ըսէ աւանդութիւնը: Բայց մանրակրկիտ քննութիւն, վհատութեան շարժումներ, հառաչանք եւ ընկրկում, երբ խնդիրը կը վերաբերի ժողովուրդի մը որ մսուր մը անգամ չունի:

Ինչո՞ւ այս հակասութիւնը:

Կամ այն է որ այս ժողովուրդը նախասահմանուած է միայն կրօնի համար մարտնչելու եւ կոտորուելու: Եւ կամ, իր հարազատ ձայնը չեն ներկայացներ անոնք որ «ամէն բան կորաւ–գնաց»ի հոգեբանութեամբ կը շարժին, եւ կէս ճամբէն ետ դառնալու միտումներ կ'ունենան:

Բեթղեհէմի առաքեալն անգամ պիտի զարմանար այս հակասութեան վրայ, քանի որ ան ալ յառաջապահն էր գաղափարի մը, եւ տեսաւ թէ միայն լերան քարոզը բաւական չէր, «Տիրոջը Թագաւորութիւնը» հաստատելու համար:

Քրիստոնէութեան աշխարհակալութենէն հազար անգամ նուազ կորուստ պիտի արժէր ո՛րեւէ ժողովուրդի փրկութիւնը, եթէ չպակսէր այն հաւատքը որ Զատիկներ կը ստեղծէ:

Գիտակցութեան եւ կամքի խնդիրներ են երկուքն ալ: Ո՛րքան աւելի արթնցած, հասունցած է ժողովուրդ մը եւ կը հաւատայ իր ճակատագրին, այնքան շուտ կ'ունենայ իր վերածնութեան եւ ստեղծագործութեան գարունը:

Իր իսկական Զատիկը:

1927

Շ.

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՍԸ

(ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հիմա, Աւագ Շաբթուան աւարտին եւ Զատկուան նախընթօրին, անգամ մը եւս մեր միտքը կուգայ մեծ աշխարհակալին՝ Աղեքսանդր Մակեդոնացիի մէկ բառը, — միայն բառ մը, — զոր տարիներ առաջ յիշած եւ մեզի ալ յիշեցուցած էր գրագէտ հրապարակագիրը կամ հրապարակագիր գրագէտը՝ Լեւոն Բաշալեան:

«Երբոր, — կը գրէր Բաշալեան մեզմէ շուրջ վաթսունամեակ մը առաջ, — Մեծ Մակեդոնացին կը պատրաստուէր ճամբայ ելլել դէպի Ասիա, որուն նուաճումը իր անունը պիտի անմահացնէր, չորս կողմը հաւաքեց իր բարեկամները եւ անոնց բաժնեց ամբողջ ստացուածքը: Բարեկամներէն մին դարձաւ Աղեքսանդրի եւ հարցուց.

«— Ամբողջ ունեցածդ մեզի բաժնեցիր, քեզի ի՞նչ մնաց»:

«— ՅՈՅՍԸ», — պատասխանեց Աղեքսանդր:

Զատիկը, աւետարանական բացատրութեամբ՝ Յարութեան Խորհուրդը, Մակեդոնացիին «Յոյս»ն է: Յոյսը գալիքին, որ պարտութեան պիտի մատնէ անյուսութիւնը անցեալին:

Տարիներ, նոյնիսկ դարեր շարունակ ապրեցանք յոյսով, գործեցինք յոյսով, առաջ կամ ետ գացինք յոյսով, պայքարեցանք յոյսով, պիտի ըսենք նոյնիսկ՝ մեռանք... յոյսով: Երբեմն ամէն ինչ կորսնցուցինք գրեթէ. չկորսնցուցինք միայն յոյսը, որ ժամանակէն վեր է, տարածութենէն դուրս է եւ կը սնանի ինք իրմով: Ան էր՝ յոյսը — եւ հիմա ալ ան է — մեր ապաւէնը. մեզ մխիթարողն ու զօրացնողը: Դառն ու դժուարին օրերու՝ անոր կառչեցանք եւ անյուսօրէն յուսացինք:

Կը խոստովանինք, որ ամուր յենարան մը չէ յոյսը, — աշխարհի մէջ ի՞նչ կայ արդէն ամուր ու հաստատուն, — բայց ակնկալութիւնն է բանի մը, որ կրնայ գալ, կրնայ նաեւ չգալ: Մահուան սնարին տակ իսկ, Աստուծոյ հրեշտակին ներկայութեան իսկ, մահկանացուն կը յուսայ միշտ:

Բոլոր մեծ գործերը կատարուած են յոյսով, ինչպէս եւ հաւատքով: Եթէ չըլլար յոյսը, եթէ չըլլար հաւատքը յաջողելու եւ յաղթելու, կեանքը պիտի դառնար տաժանք, անկայուն բան մը, գրեթէ բեռ մը: Յաջողելու պայմաններէն մէկն ալ այն է, որ պէտք է հաւատանք, թէ պիտի յաջողինք:

Ինչ որ ալ կորսնցնես, — կ'ըսէ իմաստունը, — մի՛ վախնար: Վախցիր միայն այն ատեն, երբ յոյսդ կը կորսնցնես: Դատարկութեան մէջ անղեկ նաւարկութիւն է առանց յոյսի կեանքը:

Յարութեան Խորհուրդը յոյսին յաղթանակն է տարակոյսին վրայ, հաւատքին յաղթանակը՝ վարանումին վրայ, կեանքին յաղթանակը՝ մահուան վրայ: Պիտի ըսենք նաեւ՝ Պղատոնի յաղթանակը Վոլթէրի վրայ:

Արդարեւ, Քրիստոսէ հինգ դար առաջ, Սոկրատի աշակերտը՝ Պղատոն կ'ըսէր մօտաւորապէս.— Մինչեւ որ երկինքէն մէկը երկիր չիջնէ, անհնարին է ուղղութիւն տալ մարդկութեան կեանքին, ինչպէս ճակատագրին ալ:

Պղատոնէն քսաներկու դար ետք, Ֆերնէյի նահապետը՝ Վոլթէր, որ իր դարուն ամէնէն անհաւատ մարդը կը համարուէր կ'ըսէր անհնարին հեգնանքով. «Տասնեւիններորդ դարը սկսելէ առաջ, քրիստոնէութիւնը աներեւոյթ պիտի ըլլայ աշխարհի երեսէն»:

Ներելի է ըսել հիմա, Պղատոնէն քսանեւհինգ դար, Վոլթէրէն երեք դար ետք, թէ երկու փիլիսոփաներն ալ, — Յոյնը եւ Ֆրանսացին, — չարաչար սխալեցան:

Երկինքէն մէկը իջաւ երկիր, բայց մարդկութեան կեանքը շարունակեց ընթանալ հին հունով:

Դա՛րձեալ, հիմա արդէն անցած ենք քսաներորդ դարու կէսէն անդին, սակայն քրիստոնէութիւնը աներեւոյթ չեղաւ աշխարհի երեսէն:

Ահա թէ ինչո՛ւ ըսինք, որ Յարութեան Խորհուրդը Պղատոնի յաղթանակն է Վոլթէրի վրայ: Ու դեռ չենք գիտեր, թէ Պղատոն որո՛ւ կ'ակնարկէր, երբ կ'ուզէր ու կը սպասէր, որ երկինքէն մէկը իջնէ երկիր...

Ինծի կը թուի՝ ճիշդ է — ճիշդ պէտք է ըլլայ — այն խօսքը, թէ կեանքը մահէն անդին երկարաձգելու յոյսը բոլոր յոյսերուն բազմապատկութիւնն է, հոգիին գերակշռութիւնն է մարմինին վրայ, ոգիին գերազանցութիւնը՝ նիւթին վրայ, «երկինք»ին գերադասութիւնը «երկիր»ին վրայ: Այն հեռակէտն է, որուն կ'ուղղուին մահկանացու մարդու մեր աչքերը, երբ մարմինով պարտասինք, հոգիով տկարանանք, մտքով դեղեւինք, վերջապէս երբ մենք մեզ գտնենք մեծ Անծանօթին, ըսենք նաեւ՝ մեծ Առեղծուածին առջեւ:

Այս Անծանօթը ծանօթ դարձնող, այս Առեղծուածը լուծող եւ մեծ Դատարկութիւնը հաստատուն բանի մը վերածող հրաշքն է Յարութեան Խորհուրդը:

Բոլոր անոնք, որ «խորհուրդ»ը ժխտեցին կամ ոգին ուրացան ի հաշիւ նիւթին, դեռ չկրցան անոնցմէ դերիվեր, զանոնք փոխարինող բան մը տալ ուղեկորոյս մարդկութեան:

Այո՛, ոչ ոք վստահօրէն գիտէ, թէ մահէն անդին կեանք կայ, բայց նաեւ ոչ ոք վստահօրէն գիտէ, թէ չկայ: Ուստի՝ կը յուսանք: Յամառօրէն կը յուսանք: Եւ այս յոյսն է, — անպարտելի եւ աննուաճելի յոյս, — որ թէ՛ կը սփոփէ եւ թէ կը զօրացնէ մեզ:

Այս յոյսը մեզի ներշնչեց — եւ անով մեզ զօրացուց — Նազովրեցի վարդապետը:

Յարութեան Խորհուրդը վերջնապէս պարտութեան մատնեց մահը: Կը հաւատանք, թէ կեանքը ո՛չ այս մոլորակին վրայ կը սկսի, ո՛չ ալ այս մոլորակին վրայ կը վերջանայ: Ո՛չ մեզի հետ աշխարհ կուգայ, ո՛չ ալ մեզի հետ աշխարհէն կը մեկնի: Անսկիզբ եւ անվախճանն է ան: Չենք գիտեր, թէ ուրկէ՛ կուգայ եւ ո՛ւր կ'երթայ: Բայց ստուգապէս գիտենք, թէ մեզմէ առաջ կար արդէն եւ մեզմէ ետքն ալ պիտի ըլլայ դարձեալ:

Յանդգնութիւն չենք նկատեր ըսել, որ եթէ Յիսուս յարութիւն չառնէր, քրիստոնէութիւնը կրօնք մը պիտի չըլլար թերեւս, այլ պիտի ըլլար վարդապետութիւն մը:

Մխիթարենք ու զօրացնենք մենք մեզ յոյսով, անմահութեա՛ն յոյսով, զոր Նազովրեցին քարոզեց, աւետարանիչները ուսուցին եւ մեր Եկեղեցին նուիրագործեց, յորմէհետէ սկսաւ տօնել Յարութեան հրաշափառ Խորհուրդը:

«Անհաւատ» այս դարուն մէջ, ուր նիւթը կ'իշխէ, իսկ ոգին կը նահանջէ, Մեծ Մակեդոնացիին պէս կրնանք ըսել մենք ալ.— մեզի կը մնայ դեռ յոյսը:

Մեզի կը մնայ միշտ ՅՈՅՍԸ:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Այլապէս ի՛նչ բացատրութիւն կամ բընորոշում տալ Զատկուան Խորհուրդին: Զարչարանքին եւ խաչելութեան յաջորդող հրաշափառ Յարութեան:

Աւետաձայն զանգակներու ղօղանջը, որուն կշռութաւոր ելեւէջները յանկուցիչ մեղեդիի մը նման կը սփռէ այսօր Հայոց Եկեղեցին, լացի ու տրտմութեան, սուգի ու խոկումի գիշերին յաջորդող ցնծութեան ճիչն է մարդոց, անկասկած:

Ուրախութեան անսահման արտայայտութիւնը ի տես կեանքին յաղթանակին՝ մահուան վրայ:

Նազովրեցիէն առաջ եւս մարդիկ խինդ ու ծափով դիմաւորած էին Գարունը, ձմրան ահեղաշունչ գիշերներէն ետք: Բընութեան վերազարթնումը՝ սպիտակ սաւանի տարածուն գոգին ընդմէջէն:

Եւ գարունը, որ բնութիւնը սերմնաբանի կը վերածէ անպարփակ տարածքներու վրայ, իր ծլարձակ ծիլերով, կանաչին տուող իր թարմաշունչ պաստառով, հոս ու հոն, ամէնուր, իր տարածած երփներանգ գոյներով, կեանքին յայտնատեսութիւնն է արդարեւ:

Մութին վրայ՝ լոյսին արձանագրած անվիճելի յաղթանակը:

Մթագոյն հորիզոնին գծագրուող եւ շնչաւորուող աւիշը կենդանութեան:

Որովհետեւ յաւերժութեան գաղափարը մի՛շտ ապրող տրամադրութիւն մնաց մարդուն իմացական ոլորտներուն մէջ:

Կրօնքներն եւ, մասնաւորապէս, քրիստոնէութիւնը այս վառ տրամադրութիւնը վերածեցին բարձրօրէն վսեմ գաղափարականութեան մը, զայն պարեգօտեցին աստուածային խորհուրդով: Ուստի զարմանալի չէ, որ Քրիստոսի Ծնունդին եւ Յարութեան գաղափարին շուրջ միացան առաջին քրիստոնեաները:

Այսպէս է, որ քրիստոնեայ մարդուն համար Աստուածորդիին յարութիւնը, զարթնումուտին, դարձաւ կեանքին յաւերժութիւնը չեշտող սրբազան արարողութիւնը:

Ուրկէ՝ Զատիկը քրիստոնեայ աշխարհին:

— Մահուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբն իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց:

Հի՛ն իմաստասիրական միտքն է, որ ձեւով մը այս անգամ կը տարածուի գըմբէթներու շրջապատէն ներս եւ դուրս, դառնալէ ետք իմացական տարազ մը մըտածող եւ զգացող մարդուն համար:

Ահա թէ ինչո՛ւ դարերէ ի վեր, մարդիկ սրտառուչ երկիւղածութեամբ կը բուրվառեն կեանքին յաւերժութիւնը խորհրդանշող այս տօնը:

Որովհետեւ որքան ատեն որ կը շնչէ մարդ էակը, այնքան ատեն իր մէջ, գիտակցական թէ ենթագիտակցական ճամբով, կենդանի պիտի մնայ ձգտումը «յաւերժանալու»: Կամ կրօնական տարազը գործածելով՝ «աստուածանալու»:

Ի՛նչ փոյթ, սակայն, թէ այս ձգտումը պիտի մնայ անհասանելի: Կարեւորը ճիգն է, բարձրանալու եւ ազնուանալու միտումը: Այս չէ՞ ի վերջոյ կեանքին լուռ այլ հասկնալի իմաստը: Եթէ կ'ուզէք՝ նպատակը: Աւելին՝ խորհուրդը:

Եւ ժողովուրդներուն մէջ, անկասկած, Հայը եղաւ առաջինը, որ իր սրտին ու մտքին դարպասները լայն բացած՝ դիմաւորեց Նազովրեցիին պատգամը:

Ինքնաբուխ մղումով մը, որ գիտակցական պարեգօտ մըն ալ ունէր անկասկած, Հայը ըմբռնեց թէ ի՛ր ալ կոչումն էր Լոյսին փնտռտուքը կատարել: Եւ գտնելէ վերջ զայն՝ զետեղել իր յարկին տակ:

Այսպէս է, որ Արարատէն յայսկոյս եւ յայնկոյս, մեր լեռնադաշտին վրայ, ծաղկեցան յաւերժութիւնը ապահովող հայ գիտութիւնն ու արուեստը՝ իրենց այլազան ու բազմահարուստ ստորոգելիներով:

Այսպէս է նաեւ, որ մեր լացի եւ չարչարանքի գիշերները, — որոնք երկար տեւեցին եւ անվերջանալի թուեցան շատ շատերու, — յամենայն դէպս ունեցան իրենց Զատիկները՝ հրաշափառ Յարութիւնը:

Եւ ազգովին, շատ յաճախ լալէ ու սըգալէ, տրտմելէ եւ խոկալէ ետք, խինդ ու ծիծաղով դիմաւորեցինք մեր Յարութեան տօները:

Մեր Սարտարապատներն ու Մայիս

ԵՍ ԴՐՍԵՑԻ ՉԵՄ ԱՌՆԵՐ

(ՎԷՊ)

Բարձրաստիճան պաշտօնեայի մը սենեակը մտաւ եւ սպասեց: Պաշտօնեան ուզեց հասկնալ այցելութեան ցարժառիթը, բայց Թորոս պէյ պատասխանեց.

— Բոլորովին անձնական գործի մը համար է:

Յետոյ իր կարգին հարցուց պաշտօնեային.

— Բարսեղ էֆէնտին միշտ բանտարկուա՞ծ կը մնայ:

— Այո, դեռ հոս է:

— Ծանր ամբաստանութի՞ւն մը կայ վրան:

— Ամբաստանութիւնը ծանր է, բայց մինչեւ հիմա բան մը չապացուցուեցաւ եւ կարծեմ այսօր վաղը զինքը պիտի թողունք... փաշան երէկ այնպէս կ'ըսէր եւ շատ ալ բարկացած կ'երեւար այս գործին համար:

— Որո՞ւ դէմ բարկացած, հարցուց Թորոս պէյ:

— Բարսեղ էֆէնտիի մասին ժուռնալ ընողին դէմ... փաշան ըսաւ որ այս երկրորդ անգամն է, որ այդ մարդը ժուռնալ տուեր է Բարսեղ էֆէնտիին դէմ եւ երկու անգամն ալ կարելի չէ եղեր բան մը ապացուցանել:

— Բայց փաշան ի՞նչ պէտք ունի ատոր համար բարկանալու:

— Փաշան պարզապէս կը վախնայ որ Բարսեղ էֆէնտին ազատ ձգուելէ ետքը խնդիր պիտի հանէ, որովհետեւ ամէն օր այդ սպառնալիքը կ'ընէ...

Թորոս պէյ անտարբերութեամբ մտիկ ըրաւ այս խօսքերուն, յետոյ սիկարէթ մը վառեց եւ առանց խօսակցութիւնը շարունակելու, սկսաւ ծխել:

Ցերեկուան մօտ վերջապէս Նախարարը եկաւ եւ երբ իմացաւ որ Թորոս պէյ իրեն կը սպասէր, իսկոյն մարդ ղրկեց եւ կանչել տուաւ:

Հազիւ թէ առանձին մնացին՝ ոստիկանութեան Նախարարը դժգոհ դէմքով մը ըսաւ.

— Թորոս պէյ, գլխս մեծ փորձանքի մը մէջ ձգեցիր:

— Ի՞նչպէս, ի՞նչ բանի համար, հարցուց այս վերջինը կեղծ զարմացումով:

— Սա Բարսեղ էֆէնտիին համար... մարդուն ամենափոքր ապացոյց մը չունինք... ալ աւելի երկար չեմ կրնար զինքը պահել եւ հիմա արձակել պիտի տամ: Բայց ատով ալ գործը պիտի չլմննայ, որովհետեւ այս անգամ Բարսեղ էֆէնտի լուռ պիտի չմնայ... եւ շիտակը խօսելու համար, մարդը իրաւունք ունի: Ուղղակի սուլթանին բողոք պիտի ընէ... հոս գտնուելէն ի վեր միշտ այդ սպառնալիքը կը կրկնէ...:

— Հոգ մի ընէք, փաշա էֆէնտի, բան մըն ալ չի կրնար ընել, ըսաւ Թորոս պէյ հաստատ ու ինքնավստահ շեշտով:

— Ինչո՞ւ համար...

— Որովհետեւ ճշմարտապէս յանցաւոր է:

— Դեռ կը յամառի՞ք պնդել:

— Բնականաբար:

— Եւ առանց ապացոյցի՞...

— Ո՞վ ըսաւ որ առանց ապացոյցի կը խօսիմ:

— Մինչեւ հիմա դեռ ապացոյց մը չտեսանք:

— Ձեզի մտահոգութենէ ազատելու համար հիմա պէտք եղած ապացոյցը պիտի տամ, ըսաւ Թորոս պէյ չար ժպիտով մը:

— Շիտակը գիս շատ գոհ պիտի թողուք եւ միանգամայն թէ՛ գիս եւ թէ ձեզ ծանր պատասխանատուութենէ մը փըրկած պիտի ըլլաք:

— Բայց նախ եւ առաջ հրաժարեցէք Բարսեղ էֆէնտին արձակելու խորհուրդէն:

— Եթէ յանցաւորութեան ապացոյցը ունենամ ձեռքս՝ ինչո՞ւ կ'ուզէք որ արձակեմ:

— Լաւ ուրեմն, Բարսեղ էֆէնտին ուրացած է Վահանին հետ այս անգամ ծածկարար տեսակցիլը, այնպէս չէ՞:

— Այո, բացարձակ կերպով ուրացաւ, պատասխանեց ոստիկանութեան Նախարարը, եւ մենք ալ հակառակը չկրցանք ապացուցանել:

— Եթէ հաստատենք թէ Վահանի հետ տեսակցած է, կը բաւէ՞ իր յանցաւորութիւնը ցոյց տալու համար:

— Անշուշտ:

— Եւ զինքը ազատ չարձակելու պատճառ մը չէ՞ ասիկա:

— Եթէ այդպիսի տեսակցութեան մը գոյութիւնը կարենանք հաստատել, այն ատեն իր կացութիւնը շատ կը ծանրանայ եւ բնական է որ իրաւունք կ'ունենանք զինքը հոս պահելու, մինչեւ որ իր յանցաւորութեան չափը որոշապէս ճշդուի:

— Լաւ ուրեմն, կրնաք վստահ ըլլալ որ Բարսեղ էֆէնտի տեսնուած է Վահանին հետ, իր գրասենեակին մէջ:

— Վկա՞յ, ապացո՞յց, հարցուց Նախարարը թերահաւատ ձեւով մը:

— Առաջին վկան նոյն ինքն Բարսեղ էֆէնտին է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(80 – Շար.)

ԶԱՏԻԿ

Զատիկ բառը յարդ. ճշգրիտ ձեւով բացատրուած եւ ստուգաբանուած չէ: Բազմաթիւ բացատրութիւններ են տրւում: Ոմանք բացատրում են որպէս զենելի կամ զենեալ զառնուկ: Ոմանք նմանութիւն են գտնում Եբրայեցիների Պասեքի հետ: Պասեք նշանակում է ելք: Հրեաների ամէնից աւելի մեծ ու յարգուած տօներից էր Պասեքը եւ խորհրդանշում էր Եգիպտոսից դէպի Աւետեաց երկիր ելքը:

Աստուածաշնչի հայերէն Թարգմանութեան մէջ, Հին Կտակարանում գործածուող Պասեքը Թարգմանիչ վարդապետները Թարգմանել են Զատիկ, զատնել բառից, որ նշանակում է բաժանուել, ազատուել, նոյնիմաստ է նաեւ ելք բառի հետ:

Զատիկ բառի համար յայտնի հայկաբան Մալխասեանը տալիս է հետեւեալ բացատրութիւնը. «Զատիկ, հրէական տօն՝ ի յիշատակ նրանց Եգիպտացոց ծառայութիւնից դուրս գալուն եւ Կարմիր ծովն անցնելուն. պասեք (անցարան): Զատիկ: Գառն, որ մորթում են Զատկին, նմանութեամբ այն գառներին, որ Հրեաները Եգիպտոսից դուրս գալու գիշերը մորթեցին ու կերան, զատկական գառը: Զատիկ = քրիստոնէական տօն, ի յիշատակ Քրիստոսի Յարութեան, որ ըստ աւետարանի աւանդութեան՝ տեղի ունեցաւ հրէական Զատկին եւ փոխարինեց այդ հին Զատիկը: Զատիկ = ընդհանրապէս՝ տօն, ուրախութիւն»:

Թորգոմ պատրիարք իր «Սուրբ եւ Տօնք» գրքում Զատիկ բառի համար տալիս է հետեւեալ բացատրութիւնը. «Հիներէն ոմանք անոր մէջ կը տեսնեն ազատութիւն բառին արմատը եւ կը մեկնեն «ազատիլ չարչարանքներէ»: այլք՝ զատուելիւ բառին արմատը, եւ կը համեմատեն հրէական պասքային հետ, երբ զատում կամ անցք (ընդ Կարմիր ծովն): Նորերէն ոմանք, ընդունելով այս վերջին իմաստը, անոր մէջ կը տեսնեն ակնարկութիւն գիշերահաւասարին նուիրուած տօնի մը, որ եղանակներու զատուելու ժամանակին կը պատահէր: Ուրիշներ պարսկերէն ծագում կը տեսնեն անոր մէջ, եւ կը հասկնան զոհել եւ զենուլ: Ալիշան կը մերձեցնէ զայն Վրաց Զադին, Եգիպտացւոց Սադի, Հնդկաց Սատի աստուածներուն անուան եւ կը յիշէ նաեւ Զատիկ, «զԱստուածն արդարութեան յԱրեւելս»: Որոշ է, թէ հայերէնի մէջ անիկա նոյնացած է զոհի կամ զենումի գաղափարին հետ: Ցամենայն դէպս, սա պէտք է եղած ըլլայ անունին՝ յետագային բոլորովին մոռցուած հին հայկ. դիցաբանութենէ տօնի մը, որ հաւանաբար տեղի կ'ունենար գարնանամուտին, ինչպէս յարդ. կը կատարուի Եգիպտացւոց մէջ՝ ճիշդ Զատկի երկրորդ օրը (Շամ էլ Նէսիմ) եւ ուր կը զենուէին առաջին անգամ նորածին գառնուկներ»:

Վերոյիշեալ բացատրութիւններից ամէնից աւելի հաւանականը թւում է Զատիկ բառի տօն եւ ուրախութիւն նշանակութիւնը: Հետաքրքրական է նաեւ, որ ժողովուրդը մինչեւ իսկ Ս. Ծննդեան տօնը երբեմն կոչում է Զատիկ, գործածելով Մեծ Զատիկ, Փոքր Զատիկ բացատրութիւնը:

Հետաքրքրական է նաեւ, որ ճիշդ Զատկուան շրջանին երեւացող միջատը կոչւում է Զատկի ճիճու, Զատկի բոլոջ, կամ Մարիամ բոլոջ:

Աստուածաշնչի մէջ Թարգմանիչ վարդապետները յաճախ են գործածել Զատիկ բառը. հաւանաբար Հայ դիցաբանութեան եւ կամ ժողովրդի հաւատալիքի մէջ նոյնիմաստ տօն էլ գոյութիւն ունէր, եւ Զատիկը, տօնական իմաստով, ընդհանրացել էր Հայաստանում:

Այսպէս, բազմաթիւ անգամ, երբ յիշատակւում է Հրէից Պասեքը որպէս կարեւոր տօն եւ ուրախութեան օր, գործ է ածւում Զատիկ բառը: Տարօրինակ է, որ մեր հեթանոսական շրջանի Ծաղկազարդ եւ Վարդավառ տօնական բառերը երբեք չեն գործածուել Ս. Գրքում, իսկ Զատիկը՝ որպէս տօն՝ գործածուել է յաճախակի առիթներով:

Երբ հետեւում ենք գարնան եղանակի ժողովրդական սովորութիւններին, նկատում ենք, որ որոշ տօների առթիւ ժողովուրդը տնից դուրս էր գալիս, բացօթեայ վայրերում տօնակատարութիւններ կատարելու համար: Բարեկենդանին ամբողջ ժողովուրդը ելնում էր դուրս, Ծաղկազարդին՝ նշանուածներն էին դուրս գալիս, ինչպէս եւ նորահասները իրենց ծնողների մօտ էին գնում, Համբարձումին՝ աղջիկները վիճակի համար գնում էին դաշտերը, Կանաչ եւ Կարմիր կիրակիները դարձեալ բացօթեայ վայրերի պտոյտի օրեր էին: Կասկած չկայ, որ գարնան եղանակի այս տօների ժողովրդական սովորութիւնների հետ կապ ունէր նաեւ Զատիկը, որպէս թէ տօն, որն այժմ մոռացուել է եւ մնացել է միայն գեղեցիկ անունը:

Զատկուան ժողովրդական սովորութիւններից կարելի է յիշատակել միայն ձու (հաւկիթ) ներկելը եւ ձուախաղը:

Այս մասին հետեւեալ աւանդութիւնները կան.

1) Աւանդութեան համաձայն Մարիամ Մագթաղենացին մեկնում է Հռոմ, Աւետարանը քարոզելու համար. ներկայանում է Տիբերիոս կայսեր եւ նրան նուիրում է կարմիր ձու, ասելով՝ Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց եւ ապա սկսում է Աւետարանի քարոզչութեան»:

2) Բոլոր կրօնների մէջ ձուն կարեւոր տեղ էր գրաւում. մինչեւ իսկ Հռովմէացիները եւ Յոյները ձու էին նուիրում իրենց աստուածներին՝ սրբուելու եւ մաքրուելու համար:

Հրեաների մօտ եւս գոյութիւն ունէր ձուի գործածութիւնը եւ հաւանաբար նրանցից է փոխանցուել քրիստոնեաներին եւ դարձել զատկական սովորութիւն:

Հրեաները Պասեքի տօնին պատրաստում էին բաղարջ հաց. բարեկեցիկները բաղարջին խառնում էին նաեւ մի քիչ ձու եւ շաքար. Պասեքի սեղանի վրայ անպատճառ պիտի լինէր նաեւ զատկական գառը եւ պինդ խաշած ձու: Ընթրիքից առաջ հաւաքւում էին սեղանի շուրջ եւ պատմում էին Եգիպտոսից ելքի դէպքը, ապա բարձրանում, կանգնում էին, ձեռներին գաւազան առնելով եւ ճամբորդի ձեւ ստանալով. այնուհետեւ ուտում էին գառան միս եւ պինդ խաշած ձու:

Հաւանաբար, Պասեքի այս սովորութեան պինդ խաշած ձուն փոխանցուեց քրիստոնեաներին եւ մաս կազմեց զատկական սովորութեանց:

«Կաթոլիկ Համայնագիտարանը», ձու բառի դիմաց տալիս է հետեւեալ բացատրութիւնը. «Հին ժամանակ ձուն գարնան եւ պտղաբերութեան խորհրդանիշն էր. գարնան սկիզբին մարդիկ միմիանց ձու էին նուիրում: Միջին դարերում, պասի ժամանակ, երբ ձու ուտելը արգիլուած էր, հաւատացեալները, ձու ուտելու եւ նուիրելու սովորութիւնը վերապահեցին Կիրակի օրուան: Զատկական ձուն այժմ խորհրդանիշն է այն ժայռէ գերեզմանին, որտեղից Քրիստոսը յարութիւն առաւ: Քրիստոնեաները ձուն ներկում էին «օրհնել էին տալիս, ապա ուտում էին եւ որպէս նուէր տալիս բարեկամներին»:

Կրօնների մէջ ձուն համարւում էր յարութեան խորհրդանիշ, քանի որ իր մէջ պարունակում էր կեանքի նոր սերմը. այլ խօսքով՝ երկու ծնունդ էր ունենում: Ձուն ներկւում էր կարմիր, որպէս ուրախութեան նշան. կարմիրը խորհրդանշում էր նաեւ զոհի արիւնը: Հետեւաբար, ձուն որպէս խորհրդանիշ նոր կեանքի, պատկանում էր Նախաքրիստոնէական շրջանին, իսկ ձու ներկելը մաս էր կազմում գարնան հանդիսութիւններին: Քրիստոնեաների մօտ գործածական դառնալուց յետոյ կարմիր գոյնը խորհրդանշեց Քրիստոսի թափած կարմիր արիւնը:

Զրադաշտականները, արարողութեան ընթացքին, յարդ. գործածում են ձուն, իսկ Պարսիկները՝ Նորուզի Հաֆթսինի սեղանի վրայ դնում են նաեւ ձու:

Անկասկած, Հայերն եւս ունէին ձուի գործածութիւնը, գարնանային տօնակատարութիւնների ընթացքին, եւ ներկում էին որդան կարմիրով, որպէս ուրախութեան նշան:

Գրիգոր Տաթեւացի հետեւեալ տեղեկութիւնները տալիս է. «Զատկի այս առաջին Կիրակիի Շաբաթ օրը կարմիր ձու ենք ներկում եւ նրա խորհուրդը այն է, որ միայն Զատկին ենք ձու ներկում, որովհետեւ ձուն օրինակն է բոլոր աշխարհի, եւ ինչպէս որ իմաստուններն ասում են՝ դրսի կեղեւն նմանում է երկնքին, մզզաձեւը՝ օդի եւ սպիտակուցը՝ ջրի, դեղինն էլ երկիրն է, այսինքն՝ մէջը: Իսկ կարմիր ներկը նշանակում է, թէ բոլոր աշխարհը գնուեց Քրիստոսի արիւնով: Եւ մենք կարմիր ձուն մեր ձեռների մէջ առնելով՝ հռչակում ենք մեր փրկութիւնը: Սրա համար է, որ նախ կարմիր ձու ենք ուտում եւ յետոյ ուրիշ կերակուրներ»:

Վերոյիշեալ սովորութիւններից կարելի է եզրակացնել, որ ձուն նախաքրիստոնէական շրջանում գործածական էր բոլոր կրօնների մէջ եւ այժմ անցել ու մնացել է քրիստոնէական զատկական սովորութեան մէջ:

Զատկի տօնակատարութեան համար Հայց. Եկեղեցու կանոնների մէջ կան հետեւեալ հրահանգները: Առաքելական կանոնների 8րդ յօդուածը թելադրում է. «քառասուն օր պաս պահուի եւ ապա տօնուի Զատիկը՝ Յարութիւնը»:

Իսկ Զատկի տօնակատարութեան թուականի մասին գրուած է, թէ սկզբնական շրջանում Զատիկը տօնւում էր Հրեաների Պասեքի օրը: Նիկիոյ ժողովում (325) որոշուեց կատարել Կիրակի օրը եւ դարձաւ շարժական տօն: Յետագային, երբ տոմարը փոփոխութեան ենթարկուեց, օրթոտոքս Եկեղեցին հաւատարիմ մնաց Յուլեան տոմարին, որով 13 օրերի տարբերութեամբ են կատարում Զատիկը:

Զատիկը որպէս շարժական տօն, տօնակատարւում է գարնան գիշերահաւասարին յաջորդող լուսնի լրման առաջին Կիրակի օրը, ըստ այսմ Զատիկը տօնւում է Մարտ 21ից յետոյ՝ մինչեւ Ապրիլ 26ը եւ շարժւում է 35 օրերի միջեւ:

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

«Հայ եկեղեցու տօները»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻԶՄԻԱԾՆԻ ՄԻՋ ԳՈՒՄԱՐՈՒԱԾ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ (27 Սեպտ.– 2 Հոկտ. 1969) ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ: Պաշտօնական հրատարակութիւն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան: Անթիլիաս (Լիբանան) 1970:

28ները:

Ու Գարունն է այսօր կրկին: Զատիկ է բոլորիս համար, վասնզի՝ պտղաբերութեան խորհուրդին եւ կեանքին յաւերժութեան փաստը կ'արձանագրէ այս տարի եւս մեր ժողովուրդը՝ Արաքսի ափերէն մինչեւ հոս:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԱՆՆԱ ՔԱՐԵՆԻՆԱ

կը կարդար, կարդացածին վրայ կը խորհէր, կ'ընդմիջէր մտիկ ընելու համար Նիանիայի անընդհատ շատախօսութիւնը, բայց միեւնոյն ատեն իր ընտանեկան նոր կեանքի պատկերները որոնք առանց իրարու հետ կապակցութիւն ունենալու իր երեւակայութեան առջեւէն կ'անցնէին:

Կը զգար որ իր հոգիին խորը ամէն ինչ կը հանդարտէր, կը չափաւորուէր, կը լռէր:

Ծերուկ Լասքա որ տակաւին իր տիրոջ վերադարձին համար ուրախութեան մէջ էր եւ դուրս վազած էր քիչ մը հաչելու համար, պոչը շարժելով ներս մտաւ եւ հետը բերաւ թարմ օդի բոյրը. Լէվինի մօտեցաւ, գլուխը անոր ձեռքին կոթընցուց, մեղմօրէն հաչելով գգուանք մը հայցելով:

— Մինակ խօսիլը պակաս է, ըսաւ Նիանիա... հասկցաւ որ տէրը եկած է ու կը նեղանայ:

— Բայց ինչո՞ւ կը նեղանայ:

— Միթէ ես ամէն բան չե՞մ տեսներ: Ժամանակ է որ տէրերս ճանչնամ, մանկութենէս ի վեր ձեր մէջը մեծցայ... վնաս չունի, վնաս չունի, բաւ է որ առողջութիւն եւ խղճի մաքրութիւն ըլլայ:

Լէվին պառաւին նայեցաւ շեշտակի, զարմանալով որ իր մտածումներուն թափանցած էր:

— Տակաւին թէյ կ'ուզէ՞ք, ըսաւ պառաւը:

Եւ դուրս ելաւ գաւաթը տանելով:

Լասքա կը շարունակէր իր գլուխը տիրոջը ձեռքին մէջ խօթելու: Լէվին զայն շոյեց եւ անասունը ինքն իր վրայ բոլորուեցաւ, իր քիթը ետեւի ոտքերէն մէկուն վրայ դնելով: Եւ ցոյց տալու համար որ այժմ ամէն բան կարգին էր, կլափը կէս մը բացաւ, շրթունքը լզուըտեց եւ քնացաւ հանդարտիկ:

Լէվին ուշադիր դիտեց զայն:

— Ես ալ իրեն պէս կ'ընեմ, ըսաւ ինքնիրեն: Իրեն պէս կ'ընեմ, այո, ամէն բան կարգին է...:

ԻԱ.

Պարահանդէսէն ետքը, առտուն կանուխ, Աննա Քարենինա ամուսնոյն հեռագիր մը ղրկեց ծանուցանելու համար թէ նոյն օրը կը մեկնէր:

— Պէտք է որ մեկնիմ, պէտք է որ մեկնիմ, կը կրկնէր իր հարսին այնպիսի վճռական շեշտով մը որ կարծես կը յիշէր թէ Փեթերսպուրկի մէջ շատ մը տնտեսական գործեր թողած էր եւ թէ չէր կրնար մէկիկ մէկիկ յիշել: Այո, արդարեւ, պէտք է այսօր մեկնիմ:

Օպլոնսքի տունը չէր ընթրեր, բայց խոստացաւ ժամը եօթնին գալ մինչեւ կայարան քրոջը ընկերանալու համար:

Քիթթի եւս չեկաւ, երկտող մը ղրկեց, ներում խնդրելու համար, ըսելով թէ գլուխը կը ցաւէր:

Տոլլի եւ Աննա տղոց եւ անգլիացի վարժուհիին հետ ընթրեցին:

Տղաքը կամ միշտ անփոփոխ ըլլալնուն եւ կամ խիստ յստակատես ըլլալնուն համար զուշակած ըլլալով որ Աննա այդ օրը միեւնոյնը չէր, յանկարծ դադրեցան հետը խաղալէ ու զայն սիրելէ: Իր մեկնումովը բնաւ չէին շահագրգռուեր:

Աննա ամբողջ առտուն պատրաստութիւններով անցուց, նամակներ գրեց, հաշիւներ մաքրեց եւ բեռները ծրարեց:

Տոլլիի թուեցա՛ւ որ Աննա այլեւս իր անձին տէրը չէր, այլ մտատանջութեան մը անձնատուր եղած էր:

Ընթրիքէն ետքը սենեակը ելաւ հագուելու եւ Տոլլի հետեւեցաւ անոր:

— Այսօր տարօրինակ երեւոյթ մը ունիս, ըսաւ իր տալոջ:

— Այդպէ՞ս կ'երեւամ: Չէ, տարօրինակ չեմ, բայց գէշ եմ: Ասիկա երբեմն կը պատահի ինծի: Կարծեմ թէ պիտի լամ, շատ ապուշ բան է այս, բայց շուտով կ'անցնի...:

Դէմքը, որ շառագունած էր, ծռեց փոքրիկ պայուսակին վրայ ուր իր թաշկինակները եւ ձեռնոցները կը դնէր: Իր աչքերը կը կայծկլտային եւ անդադար կ'արցունքոտէին:

— Չէի ուզեր Փեթերսպուրկէն մեկնիլ եւ հիմա ալ Մոսկուայէն երթալու փափաք չունիմ:

— Եկար եւ բարի գործ մը կատարեցիր, ըսաւ Տոլլի անոր դէմքը զննելով:

Աննա երեսը նայեցաւ արցունքէն խոնաւցած աչքերով:

— Մի ըսեր այդ բանը, Տոլլի, բան մը չըրի ու բան մը չէի կրնար ընել: Երբեմն ինքնիրենս կը հարցնեմ թէ ինչո՞ւ ամէն մարդ կը դաւէ զիս շփացնելու համար... Ի՞նչ ըրի եւ ի՞նչ կրնայի ընել: Քու սրտիդ մէջ բաւական սէր գտար ներելու համար:

— Առանց քեզի, Աննա, Աստուած գիտէ թէ ինչ պիտի ըլլար: Որչա՜փ երջանիկ ես, Աննա, հոգիդ միշտ պայծառ է:

— Ամէն մարդ հոգիին մէջ իր կմախքները ունի, ինչպէս կ'ըսեն Անգլիացիները:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(Շար.)

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը խոր ցաւով կը ծանուցանէ Ուլուհոճեան գերդաստանին, վարժարանիս նախկին Աշակերտաց Միութեան եւ Ծնողաց Միութեան

ՔՈՅՐ ՄԱՐԹԱ ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 25ին, 83 տարեկանին Սէն–Քլուի հիւանդանոցը:

Մարմինը, իր փափաքին համաձայն փոխադրուելով Վենետիկ կը հանգչի Ս. Ղազարի գերեզմանատունը:

Յիշատակի օրհնութեամբ

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել

ՎԱՂԻՆԱԿ ԹԵՐՋԵԱՆԻ

յանկարծական մահը:

Թաղումը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Մարտ 31) ժամը 15ին Սէն Տընիի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ռուստմեան Միութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Շիրվանեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Շիրվանեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները, այրի Տիկին Մարիամ Թադէոսեանի մահուան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկին Հր. Թադէոսեան 100 ֆ. եկեղեցիին: Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր-Յակոբեան 50ական եկեղ.ին եւ դպրոցին: Մարսիլիայէն Պր. Պօղոսեան 100 եկեղեցիին: Մարսիլիայէն Պր. Մինաս Պօղոսեան 100 դպրոցին: Ժուան լէ Փէնէն այրի Տիկին Վ. Ղազարեան 50 եկեղեցիին, Ժուան լէ Փէնէն Պր. Մ. Ղազարեան 50 դպրոցին: Տէր եւ Տիկին Հօթոյեան 50ական դպրոցին եւ եկեղեցիին: Պր. Պահատուրեան 50 դպրոցին: Ոմն 50 եկեղեցիին:

20ական Պ. Պ. Խժտահարեան, Ծառուկեան, Եղիշէեան, Օպոզեան եւ ոմն դըպրոցին եւ եկեղեցիին: Պր. Մնայեան 10 եկեղեցիին: Տէր եւ Տիկին Վ. Եղիշէեան 10 աղք.ին: Պր. Յ. Շահպազեան 5ական եկեղ.ին եւ դպրոցին: Ընկերուհիներ Տիկ. Ա. Թովմասեան 20 եկեղ.ին Հաբէլեան, Մամուրեան, Ա. Ղազարեան, Աճէմեան, Մ. Կէնճեան, Մ. Տիւյմէճեան, Օր. Յովհաննէսեան 10ական եկեղ.ին:

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ կողմէ, ինչպէս ամէն տարի՝

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

THEME — 1900

Տեղի պիտի ունենայ, Ուրբաթ 3 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 20էն մինչեւ առաւօտեան մէկը

HOTEL LUTETIA

45, Bld. Raspail — Paris (7e)

Ջանք չէ խնայուած այս երեկոյթը փայլուն եւ յաջող անցընելու համար եւ արդէն իսկ մեր անդամներէն շատեր ընտրած են իրենց հագուստները:

Միութիւնը վստահ է որ Փարիզի հայ երիտասարդութիւնը անխտիր պիտի ջանայ ներկայ ըլլալ եւ քաջալերել այս հաճելի եւ գեղեցիկ ձեռնարկը:

Ուրեմն բոլորս մէկ դէպի Օթէլ Լիւթէսիա Ուրբաթ երեկոյ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայկանոյշ Շիրվանեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շիրվանեան 20ական ֆր կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ռուստմեան Միութեան, Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան, Հայ Մշակոյթի Տան եւ Փոն տը Շերիի Հայոց եկեղեցիին:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

5 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Կրկնազատիկ, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց: Մայր եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Հանդիսութեանց կը նախագահէ եւ պատարագը կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 9,45, հոգեհանգիստ 11,45ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եռամսեայ հանդէս, պաշտօնաթերթ Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկղարքէայի: Բ. շրջան, Թիւ 1, Յունուար–Մարտ 1970: Բաժանորդագրութեան պայմաններ՝ սովորական 10 ֆր., օժանդակող՝ 20 ֆր.: Հասցէ՝

3, Ave. Granchamp

78-LEPECQ, FRANCE

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ԱՊՐԻԼ 24

SALLE GAVEAU 45, RUE LA BOETIE — Métro : MIROMESNIL

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵՔ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ 4 Ապրիլ ժամը 20,45ին, Պանեխօ քաղաքի Սալ տէ Ֆէթի մէջ Ռիւ Շարլ Միշէլ:

Կը ներկայացուին

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է

Գունաւոր գեղարուեստական ֆիլմ մը (Ֆրանսացիներուն համար սրահին մէջ պիտի բաշխուի համառօտ բացատրողական մը):

եւ ԵՕԹԸ ԵՐԳԵՐ

(ֆրանսախօս)

Հեղինակ բանաստեղծ Գէորգ Էմին, գունաւոր ֆիլմը

Մուտք 5 ֆր

Տոմսերը կը ծախուին Լեւոն Տօնիկեանի մօտ

52, Rue Gustave Courbet

Կարագեան

23, Rue Haïk Tbirian

Ճելալեանի կօշկարատունը

25, Rue Ampère

Ա Յ Ց

Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է այցելութիւն մը Զատկուան առթիւ դէպի Սէն Ռաֆայէլ՝ Հանգստեան Տունը, կիրակի (5 Ապրիլ). այս առթիւ վարձուած է հանրակառք: Երթալ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի հիմակուընէ սկսեալ արձանագրուիլ: Արձանագրուելու համար դիմել Տիկին Քէօսէեանի

2, Rue Bernard du Bois (Studio Rex)

եւ վարչութեան անդամներուն մօտ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵՀԱՅԱԿԱՄ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1970 ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ մեր բաժանորդներու մեծ մասին բաժանորդագրութեան շրջանը: Ջերմապէս կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու:

Առկախ հաշիւ ունեցողներէն եւս կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել իրենց հաշիւները, որպէսզի վարչութիւնը միշտ կարենայ շարունակել կանոնաւոր առաքումները:

Բաժնեգիններու կանոնաւոր ու կանխիկ վճարումներն են միայն որ կրնան մասամբ դիւրացնել վարչական ծանր գործը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

ՖՐԱՆՍԱ տարեկան	90 ֆր.
Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման տարեկան	115 ֆր.

Արտասահմանի օդանաւային սպասարկութեանց սակին համար, դիմել վարչութեան:

Շնորհակալութեամբ՝

վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բոլոր ճամբորդութիւնները երթ ու դարձ օդանաւով եւ «Փանսիոն քոմփլէթ» Արմենիա պանդոկին մէջ:

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ճամբորդութիւն ՅՈՒԼԻՍ 11էն 26

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ԵՌՈՒԶԵՌԻ ՕՐԵՐՈՒՆ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԵՆ: ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ՝ ՅՈՒՆԻՍ 15: ԹՈՒՐԻՍԹԻՔ ԿԱՐԳ ԳԻՆ 2300 ՖՐ.

Բ. ճամբորդութիւն.— 1 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 Ֆրանք:

Գ. ճամբորդութիւն.— 9 ՕԳՈՍՏՈՍԷՆ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ — Ա. ԿԱՐԳԻ սենեակ «Արմենիա»յի մէջ, Բ. կարգի նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք: Գին՝ 2500 ֆրանք:

Դ. ճամբորդութիւն.— 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԷՆ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Երեւանի լաւագոյն եղանակի այս այցելութիւնը եւս տեղի կ'ունենայ թուրիսթիք կարգով, «Փանսիոն քոմփլէթ» «Արմենիա»յի մէջ: Գին՝ 2350 Ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Անցեալ Սեպտեմբերին անակնկալօրէն ստեղծուած էին անհաճոյ պայմաններ: Այս եղանակին մեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար պաշտօնական պայմանագրութեամբ ապահովուած է մեր զբօսաշրջիկներուն բնակութիւնը «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ:

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

Conditions d'inscription : — Passeport validé

— 4 photos I

— Carnet de change (*on peut se procurer celui-ci dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo*).

ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Ազդակ» շաբաթօրեակը, «Դրօշակ»ի ծաւալով, 16 էջ, առանձին խմբագրութեամբ:

Շաբաթօրեակը, ընկերային, հասարագիտական, ազգային, քաղաքական եւ պատմական բովանդակութեամբ, լոյս կը տեսնէ ամէն շաբաթ (տարին 50 թիւ):

Շաբաթօրեակի տարեկան բաժանորդագրութիւնը կ'արժէ, յիսուն թիւերուն համար, օդային թղթատարով 14 տոլար:

Ով որ կը փափաքի ծանօթանալ «Ազդակ Շաբաթօրեակի» բովանդակութեան, կրնայ դիմել տեղւոյն ներկայացուցիչին եւ ստանալ չորս առաջին թիւերը առանց որեւէ յանձնառութեան:

Monsieur KULTCHEYAN

23, Rue Pixérecourt

PARIS (19e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Եւրոպայի Հայոց Հայրապետ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի հովանաւորութեամբ Յ. Ճ. Սիրունիի նըւիրուած յոբելենական հանդիսութիւնը նախապէս որոշուած Մայիս 31ին, կարգ մը անկախ պատճառներով, յետաձգուած է Յունիս 14ի Կիրակիին, ժամը 20,30ին, Կավոյի սրահին մէջ:

Կազմակերպիչ Յանձնախումբին հասցէն է

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

Իսկ նուիրատուութիւնները ուղղել Յանձնախումբի գանձապահ Պր. Գէորգ Պաքրճեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e)

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 26-ին, Կիրակի:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise — PARIS (9e)